

รายงานการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย
โครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ
Research Projects on Resolving the Recidivism problems

การพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย
The Development of Pre-Release Programs

โดย

รองศาสตราจารย์ พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์ และคณะ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เดือน กันยายน พ.ศ. 2563

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานกิจการยุติธรรม
ปีงบประมาณ 2562
โดย สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของงานวิจัย “การพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย” สามารถสำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์จากหลายหน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่ายที่ให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุนการดำเนินงานของคณะผู้วิจัยเป็นอย่างดี ตั้งแต่การเริ่มต้นดำเนินงานงานวิจัยสำเร็จเสร็จสิ้น แม้จะเป็นในช่วงเวลาที่ประเทศไทยประสบกับสภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ซึ่งส่งผลให้การเดินทางและการติดต่อประสานงานเป็นไปด้วยความลำบากและยุ่งยากกว่าปกติ คณะผู้วิจัย จึงใคร่ขอขอบพระคุณหน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในส่วนที่ได้กล่าวถึงในที่นี้และในส่วนที่ไม่สามารถ นำมากล่าวถึงได้ทั้งหมด ดังนี้

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณหน่วยงานหลัก ได้แก่ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานกิจการยุติธรรม และ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมถึงกรมราชทัณฑ์ โดยเฉพาะเรือนจำ ทัดพลสถานทั่วประเทศที่เป็นแหล่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

นอกจากหน่วยงานหลักดังกล่าวแล้ว คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คุณอุษา จันทลอย บุญเปี่ยม คุณสุวดี ไหลพิงทอง คุณน้ำทิพย์ มีชันทอง คุณศศิ คล่องวิถิ รวมทั้งผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ เรือนจำและทัณฑสถานตลอดจนผู้ต้องขังและผู้ประกอบการ และศิษย์เก่าคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่กรุณาเสียสละเวลา รวมทั้งเป็นธุระในการจัดหาข้อมูลและอำนวยความสะดวกให้ตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

คณะผู้วิจัย

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการวิจัย “การพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย”

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การหลั่งไหลของผู้กระทำผิดในคดีอาญาเสพติดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและยังคงมีแนวโน้มในลักษณะเช่นนี้ต่อไปในอนาคต จำนวนคดีอาญาเสพติดที่เพิ่มสูงขึ้นนำมาซึ่งความยุ่งยากในการบริหารจัดการงานยุติธรรมของประเทศทั้งระบบ ตั้งแต่กระบวนการยุติธรรมต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ เพราะกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบท่วมท้นไปด้วยผู้กระทำผิดในคดีอาญาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของเรือนจำและทัณฑสถานที่ต้องรับภาระอย่างหนักจากปัญหาผู้ต้องขังในคดีอาญาเสพติดที่มีจำนวนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 มาหลายทศวรรษแล้ว ทั้งนี้ยังไม่รวมผู้ต้องขังอีกจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับอาญาเสพติดแต่ต้องโทษเข้ามาอยู่ในเรือนจำด้วยคดีประเภทอื่น ในท้ายที่สุดการสั่งสมของผู้ต้องขังได้นำมาซึ่งปัญหาที่ยากจะหลีกเลี่ยงได้ นั่นก็คือ “ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ”

ด้วยเหตุที่เราไม่สามารถประหารชีวิตหรือจำคุกผู้ต้องขังทุกคนไปจนตาย สักวันหนึ่งไม่ช้าก็เร็วผู้ต้องขังจะต้องถูกปล่อยตัว เฉพาะในปี พ.ศ. 2562 มีจำนวนมากถึง 106,101 คน ดังนั้นเพื่อความปลอดภัยของสังคม ก่อนที่จะปล่อยผู้ต้องขังกลับเข้ามาในสังคม เรือนจำจึงไม่สามารถทำหน้าที่แต่เพียงการนำตัวผู้กระทำผิดมาจองจำไว้เท่านั้น หากแต่เรือนจำจำเป็นต้องจัดทำโครงการ เพื่อพัฒนา บำบัด ฟื้นฟูและการแก้ไขผู้ต้องขังไปด้วย แต่ในความเป็นจริงแล้ว ยังมีอัตราการกระทำผิดซ้ำสูงมาก โดยเฉพาะการกระทำผิดซ้ำในคดีอาญาเสพติดสูงที่สุดถึงร้อยละ 62.64 และร้อยละ 73.13 ของผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำและศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ตามลำดับ

สถิติการกระทำผิดซ้ำที่สูงเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้หน่วยงานที่ทำหน้าที่คุมขังทั้งหมด ที่อยู่ในสังกัดของกรมราชทัณฑ์ เช่น เรือนจำ ทัณฑสถานทั่วประเทศ จะได้พยายามพัฒนาโครงการต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมาอย่างต่อเนื่องแล้วก็ตาม แสดงว่าเครื่องมือดังกล่าวน่าจะมีข้อจำกัด ปัญหา และ อุปสรรคที่ไม่สามารถทำให้บรรลุผลสำเร็จได้ ดังนั้นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือที่ได้จากการศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดต่าง ๆ ย่อมจะช่วยให้การดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนที่

จะปล่อยผู้ต้องขังของผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องประสบผลให้สำเร็จได้ดียิ่งขึ้น ผู้ต้องขังไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก อันจะเป็นประโยชน์ต่อเรือนจำในการบริหารจัดการได้ง่ายขึ้น และต่อตัวผู้ต้องขังเองตั้งแตอยู่ในเรือนจำและหลังพ้นโทษไปแล้วทั้งแง่ของการปรับตัวระหว่างที่อยู่ในเรือนจำและการปรับตัวเข้าสู่สังคมหลังพ้นโทษ เช่นเดียวกับชุมชนและสังคมโดยรวมก็ได้รับประโยชน์จากการได้คนดีกลับคืนสู่สังคม ไม่ต้องเสี่ยงกับการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมจากการกระทำผิดซ้ำ ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาทั้งหมดจึงเห็นได้ว่าการพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เป็นหนึ่งปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การกระทำผิดซ้ำลดลง และสมควรได้รับการศึกษาและพัฒนาให้เท่าทันกับการเพิ่มขึ้นของผู้ต้องขังในคดีอาชญากรรมที่ในขณะนี้มียังเป็นจำนวนมาก

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. สำรวจเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน
2. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดของโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์ใช้ดำเนินการกับผู้กระทำผิดในคดีอาชญากรรม
3. พัฒนาโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้กระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

3. วิธีการวิจัย

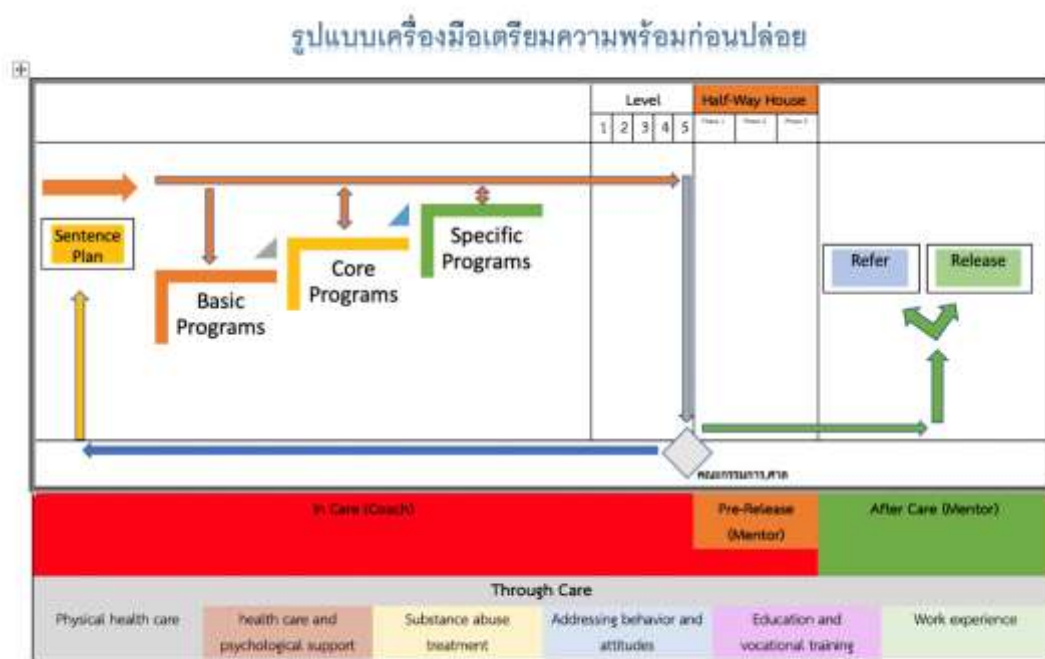
วิธีการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ ผู้บริหารระดับกรม 12 คน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน 225 คน ผู้ต้องขัง 300 คน ผู้ประกอบการ 30 คน โดยใช้คำถามสัมภาษณ์ที่แยกกันเป็น 4 ชุด ใช้สำหรับแต่ละกลุ่มเป้าหมายแตกต่างกัน ประกอบกับใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน 100คน โดยแยกดำเนินการ 3 ครั้ง นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า (Tri-angulation) ในแบบที่เป็น Multiple Investigator Triangulation โดยใช้นักวิจัย 3คนในการเก็บข้อมูลภาคสนามแทนการใช้นักวิจัยเพียงคนเดียว แล้ววิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content Analysis) โดยแยกออกเป็นปัญหาต่าง ๆ 3 ระดับ) ปัญหาระดับนโยบาย ระดับบริหาร และระดับปฏิบัติ (นำข้อมูลระดับปฏิบัติที่ว่าด้วยปัญหาอุปสรรคที่มาจากตัวโปรแกรมหรือเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ดำเนินการอยู่มาเป็นฐานหลักของการออกแบบเพื่อพัฒนาเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่

4. ผลที่ได้จากการวิจัย

ด้วยเหตุนี้การสร้างเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย จึงต้องอิงอยู่กับปัญหาอุปสรรคดังกล่าวด้วย และจำเป็นต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้มากที่สุดที่จะทำให้เครื่องมือหรือโครงการเตรียมความพร้อมก่อน

ปล่อยสามารถส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการพัฒนา บำบัด พื้นฟูและแก้ไขผู้ต้องขัง เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยใหม่ จึงได้รับการออกแบบให้มีมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. โปรแกรมมีลักษณะที่ออกแบบมาเป็นชุดโปรแกรมเพื่อดูแลแก้ไขผู้ต้องขังตั้งแต่วันที่เข้ามาในเรือนจำซึ่งผู้ต้องขังจะผ่านการอบรมแก้ไขในโครงการต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้ต้องขังแต่ละคน อย่างเป็นระบบในโซนที่ 1 ก่อน เพื่อไม่ให้กระทำผิดซ้ำอีก ส่วนโซนที่ 2 ที่มีรูปแบบเป็นบ้านกึ่งวิถี (Half-way house) นั้น นอกจากจะทำหน้าที่มุ่งเน้นในเรื่องการทำให้ผู้ต้องขังได้ปรับตัวเข้ากับการดำเนินชีวิตใหม่ในสังคมอีกครั้งหนึ่งแล้ว ยังทำหน้าที่ประสานการดูแลแก้ไขในเรือนจำ (In care) ด้วยการ Coaching กับการดูแลแก้ไขหลังปล่อย (After care) ด้วยการ Mentoring ให้ต่อเนื่องกันอย่างไร้รอยต่อ (Seamless through care)
2. โปรแกรมเพื่อการแก้ไขที่ประกอบด้วยโปรแกรม 3 ประเภทคือโปรแกรมพื้นฐาน โปรแกรมแกนกลางและโปรแกรมเฉพาะ แต่ละโปรแกรมจะแบ่งออกเป็นกลุ่มโปรแกรมหลักและกลุ่มโปรแกรมย่อย ที่มีการเรียงลำดับกันตามระดับความยากง่าย ที่สำคัญจะแก้ไขที่สาเหตุการกระทำผิดของผู้ต้องขังแทนการแก้ไขผู้ต้องขังไปตามฐานความผิดที่ต้องโทษ

ภาพที่ 1 รูปแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

5. ผลสำเร็จและความคุ้มค่า

ผลผลิต (output) ของงานวิจัยนี้คือ เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่ ในขณะที่ผลลัพธ์ (Outcome) ประการสำคัญตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ก็คือ การลดหรือป้องกันปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง ซึ่งถือว่าเป็นเกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จของงานวิจัย ดังนั้นผลสำเร็จของงานวิจัยนี้จะเป็นเช่นใด จึงย่อมจะขึ้นอยู่กับ ผลผลิตหรือเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่นั้นจะทำให้ปัญหาการกระทำผิดซ้ำดังกล่าวลดลงได้มากน้อยเพียงใด ดังนี้

1. เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่ได้จัดแยกประเภทโปรแกรมที่เป็นเรื่องของการลงโทษออกไปต่างหาก ทำให้เกิดความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติว่าจะเป็นไปในทางแก้ไขหรือลงโทษ ซึ่งจะช่วยลดความสับสนและขัดแย้งกันในแนวทางและเป้าหมายของการปฏิบัติทั้งในส่วนที่เป็นเรื่องของการออกนโยบาย การบริหารและการปฏิบัติ

2. เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่อบรมแก้ไขผู้กระทำผิดตามสาเหตุแห่งการกระทำผิด (ด้านชีววิทยา จิตวิทยาและสังคมวิทยา) แทนการแก้ไขตามฐานความผิด ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการแก้ไขปัญหาที่ควรต้องแก้ไขสาเหตุของปัญหา ซึ่งจะเป็นผลดีหลายประการ เช่น

- ทำให้การอบรมแก้ไขตรงกับปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังมากขึ้น เพราะยึดสาเหตุการกระทำผิด ดังนั้นแม้จะทำผิดในคดีเดียวกันก็อาจจะมีสาเหตุที่ต่างกันก็ได้ จึงไม่จำเป็นต้องใช้โปรแกรมเดียวกัน

- ในทางตรงกันข้าม แม้จะทำความผิดในคดีที่ต่างฐานความผิดกัน ก็สามารถเข้ารับการอบรมในโปรแกรมเดียวกันได้ถ้ามีสาเหตุการกระทำผิดเหมือนกัน

- แม้ไม่ได้ต้องโทษในคดีที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ก็สามารถเข้ารับการอบรมได้ในโครงการนั้นได้ เช่น ผู้ต้องขังในความผิดฐานอื่นสามารถเข้ารับการอบรมโปรแกรมเกี่ยวกับยาเสพติดได้ ถ้าเขามีปัญหาหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

- เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ได้เข้ารับการอบรม เพราะไม่กำหนดคุณสมบัติเพื่อคัดเลือกผู้ต้องขังที่มีความพร้อมสูงหรือไม่มีแนวโน้มที่จะกระทำผิดซ้ำเข้าอบรมก่อน จะช่วยทำให้ปัญหาของการอบรมคนที่ไม่สมควรได้รับการอบรม และไม่อบรมคนที่ควรได้รับการอบรมลดน้อยลง

3. การแบ่งโปรแกรมออกเป็นหลายประเภท หลายกลุ่มโปรแกรมหลัก กลุ่มโปรแกรมน้อย และเรียงลำดับโปรแกรมเป็นขั้นต้นกลาง สูง ตามระดับความยากง่ายของโปรแกรม จะลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาที่เป็นความรู้ขั้นพื้นฐานซึ่งมีอยู่คล้ายๆ กันในหลายโปรแกรม ทำให้โปรแกรมสามารถต่อยอดกันได้ ช่วยลดความเบื่อหน่ายกับการเรียนซ้ำเนื้อหาที่เคยเรียนมาแล้วจากโปรแกรมอื่น และลดทรัพยากรหรือต้นทุนเช่น สถานที่ เวลา ฯลฯ ของการอบรมลง ประการสำคัญจะช่วยลดความเป็นเอกเทศในตัวเองของโปรแกรมที่ไม่

เชื่อมโยงหรือเกี่ยวข้องกับโปรแกรมอื่นลงไปได้ด้วย อีกทั้งยังสามารถคลี่คลายปัญหาการสอนภาคปฏิบัติที่ไม่สามารถทำได้อย่างมีคุณภาพเพราะค่าใช้จ่ายสูงกว่าการสอนภาคทฤษฎี เพราะการสอนภาคปฏิบัติจะทำการอย่างเข้มข้นในโปรแกรมระดับสูงและผู้ที่สนใจจริงๆ เท่านั้น

แม้จะมีโปรแกรมหลายระดับ (ต้น กลาง สูง) แต่ไม่มีระดับสูงสุด เพราะใช้ระบบการส่งต่อผู้ต้องขังที่ไม่มีสถานะเป็นผู้ต้องขังแล้วแต่ยังไม่พ้นโทษไปให้หน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านนั้นโดยตรงแทนการที่กรมราชทัณฑ์จะต้องพัฒนาโปรแกรมขึ้นมาเอง

4. เมื่อออกแบบเป็นโปรแกรมชุดและแบ่งออกเป็น 2 โชน แต่เน้นการเชื่อมโยงกันอย่างไร้รอยต่อระหว่างการดูแลแก้ไขในเรือนจำ (In care) กับการดูแลแก้ไขหลังปล่อย (After care) จะส่งผลดีในหลายประการเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ถ้าขาดการเชื่อมต่อการดูแลแก้ไขหลังปล่อย (After care) การดูแลแก้ไขในเรือนจำ (In care) แม้จะทำได้ดีเพียงใด ก็ไร้ประโยชน์ไม่ได้ผล หรือใช้ไม่ได้ (เสียของ) เพราะการดูแลประคับประคองผู้ต้องขังหลังปล่อยเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของโปรแกรม ข้อดีอีกประการหนึ่งคือมีเจ้าหน้าที่สมัครใจเข้ามาทำงานด้านการแก้ไขมากขึ้น เพราะความเสี่ยงที่จะได้รับโทษหนักเนื่องจากมาจากการหลบหนีในช่วงการปรับตัว (โชนที่ 2) ผู้ที่หลบหนีไม่ได้มีสถานะเป็นผู้ต้องขังแล้วแม้จะยังไม่พ้นโทษก็ตาม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่ได้ปรับแต่งทั้งในส่วน of โปรแกรมให้เหมาะสมกับผู้ต้องขัง และในส่วนของผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับโปรแกรม ทำให้ได้ผลผลิต (Output) คือเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่ที่สามารถแก้ไขปัญหาของโปรแกรมเดิมได้หลายประการ จนนำไปสู่ผลลัพธ์ (Outcome) อันเป็นผลที่ต่อเนื่องมาจากผลผลิต กล่าวคือ ช่วยลดหรือแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการวิจัยได้อย่างคุ้มค่ากับทรัพยากรที่ใช้ เมื่อพิจารณาผลกระทบ (Impact) ที่ตามมาในแง่ของความปลอดภัยของสังคมโดยรวม จากการกระทำผิดซ้ำ กระบวนการยุติธรรมสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในเรื่องของปัญหาการกระทำผิดซ้ำ และผู้ต้องขังเองก็ได้รับการดูแลแก้ไขที่เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของพวกเขาได้มากขึ้น

โดยสรุปแล้ว ผลสำเร็จและความคุ้มค่าโดยรวมของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่คือ ช่วยให้การอบรมแก้ไขผู้ต้องขังและการปล่อยผู้ต้องขังเป็นไปอย่างมีคุณภาพ สามารถช่วยป้องกันหรือลดการกระทำผิดซ้ำได้

6. กลุ่มเป้าหมายและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์จากโครงการโดยตรงคือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ เช่น เรือนจำ จะได้ใช้โปรแกรมเพื่อการแก้ไข โดยเฉพาะเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของเรือนจำแต่ละแห่ง รวมถึงแนวทางและวิธีดำเนินการที่

ชัดเจนไม่สับสนระหว่างการใช้กับการลงโทษ ลดภาระงานด้านการเตรียมพร้อมก่อนปล่อยลงเพราะมีระบบส่งต่อ (Refer Case) ที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน จึงไม่จำเป็นต้องอบรมผู้ต้องขังทุกคน และลดต้นทุนหรือทรัพยากรในการดำเนินงานเพราะมีรูปแบบการบริหารแบบที่เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ที่สามารถดึงทรัพยากรจากสังคมมาสนับสนุนได้สะดวกขึ้น ซึ่งเป็นช่องทางให้สังคมภายนอกเพิ่มโอกาสเข้ามาสนับสนุนหรือมีส่วนร่วมทำงานแก้ไขผู้ต้องขัง

ส่วนหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรมก็จะได้ประโยชน์ในเรื่องของการลดภาระงานเมื่ออัตราการกระทำผิดซ้ำลดลง เมื่อเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสามารถลดการกระทำผิดซ้ำได้ดีกว่าเดิม สถิติอาชญากรรมและจำนวนผู้กระทำผิดที่จะกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมย่อมน้อยลง หน่วยงานดังกล่าวจะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพราะจำนวนคดีมีสัดส่วนที่เหมาะสม ชุมชนและสังคมโดยรวมก็จะได้ประโยชน์จากความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้นจากการลดลงของการกระทำผิดซ้ำ จึงอาจกล่าวได้ว่าโครงการวิจัยให้ประโยชน์กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบและสังคมโดยรวม

แน่นอนที่สุด ผู้ต้องขังที่ได้รับการแก้ไขด้วยเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบนี้ ย่อมจะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์โดยตรงมากที่สุดในแง่ของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเหมาะสม มีสอดคล้องกับปัญหาอันเป็นสาเหตุของการกระทำผิดและความต้องการที่จะช่วยในการปรับปรุงแก้ไขตนเองของผู้ต้องขัง

7. การนำไปใช้ประโยชน์

- เริ่มต้นด้วยการสร้างแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล (Sentence plan) โดยแยกให้ผู้ต้องขังแต่ละคนได้เข้าโครงการอบรมที่ตรงกับสาเหตุการกระทำผิด (ด้านชีววิทยา จิตวิทยา หรือ สังคมวิทยา) โดยลดน้ำหนักหรือความสำคัญของการจัดแบ่งผู้ต้องขังเข้าอบรมเฉพาะในโปรแกรมตามฐานความผิดลง ซึ่ง Sentence plan ใหม่จะสามารถระบุโปรแกรมหรือเครื่องมือที่จะใช้กับผู้ต้องขังได้ดีขึ้น เป็นขั้นเป็นตอน เห็นเส้นทางการส่งต่อและต่อยอดไปยังโปรแกรมต่างๆ ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น

- หลังจากนั้นให้คณะทำงานหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมทั้งหมดที่จะใช้ในโครงการนำร่อง (Pilot Project) โดยจัดประเภทและเนื้อหา ลดทอนความซ้ำซ้อน ให้มีการเชื่อมต่อและย้อนกลับได้ เพื่อให้มีลักษณะและรายละเอียดตามแนวทางที่งานวิจัยนี้ให้ไว้ แล้วนำเครื่องมือใหม่นี้ไปทดลองใช้ในรูปแบบของโครงการนำร่องในบางพื้นที่ก่อน แล้วทำการประเมินและนำผลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือให้ดีขึ้นกว่าเดิมก่อนที่จะนำไปใช้ทั่วประเทศ

8. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) นโยบายทางอาญาของประเทศที่ประกาศว่าจะใช้วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดด้วยวิธีการแก้ไข ไม่ใช่การลงโทษ ผู้นำจึงควรจะเข้าใจให้ถ่องแท้ถึงความแตกต่างกันระหว่างการแก้ไขกับการลงโทษ เพื่อจะได้สามารถแยกแยะได้อย่างถูกต้อง อันจะนำไปสู่การบริหาร การกำกับและการส่งเสริม สนับสนุนวิธีการแก้ไขให้ได้รับการปฏิบัติอย่างแท้จริง ไม่ปล่อยให้นโยบายกับการปฏิบัติสวนทาง กันแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งที่สุดแล้วจะทำได้ทั้งสองอย่าง เนื่องจากมันมีความขัดแย้งกัน ในตัว ถ้าไม่ชัดเจนว่าจะเดินไปทางใดทางหนึ่งทั้งในระดับปฏิบัติและนโยบายจะทำให้เกิดความ สับสนและขัดแย้งหรือสวนทางกันในระหว่างผู้ปฏิบัติที่จะนำไปไม่ถึงฝั่งทั้งสองด้าน สูญเสียทั้ง งบประมาณและทรัพยากรโดยไม่จำเป็นกับการดำเนินงานที่ไม่ได้เกิดมรรคผลอย่างจริงจัง เพราะ ต้องคอยประคองเพื่อพยายามทำให้ได้ทั้งสองด้าน ซึ่งเป็นการทำงานที่เป้าหมายไม่ชัดเจน กว่า จะสำเร็จได้ก็ยากลำบากและเกิดความสูญเสียโดยไม่จำเป็น อย่างน้อยที่สุดถ้าเลือกอย่างใดอย่าง หนึ่งไม่ได้โดยเด็ดขาด ก็ควรจัดลำดับความสำคัญว่าจะให้การแก้ไขหรือการลงโทษเป็นด้านหลัก หรือด้านรอง
- 2) นโยบายการใช้โทษทางอาญาอย่างแพร่หลายในกฎหมายหลายฉบับ และเน้นการใช้การจำคุกเพื่อ การลงโทษมากกว่าการแก้ไข ควรจะได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและทำกันอย่างเป็นระบบของทุก ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำที่เป็นผลลัพธ์โดยตรงจากนโยบายดังกล่าว ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำไม่ควรถูกปล่อยให้เป็นการระของเรือนจำหรืองานราชทัณฑ์แต่เพียงฝ่าย เดียว เพราะมันเป็นปัญหาที่หน่วยปฏิบัติไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง ในสถานการณ์ปัจจุบันทำ ได้เพียงการประคับประคองไม่ให้คุกแตกเพราะจำนวนผู้ต้องขังเกินความจุที่เรือนจำจะรองรับได้ จากการไหลบ่าเข้ามาของผู้ต้องขังในแต่ละวัน ด้วยการเปิดทางระบายให้ความแออัดลดลงเป็น ครั้งคราวทั้งที่ยังไม่สามารถบำบัดฟื้นฟูแก้ไขได้สำเร็จ เพราะความหนาแน่นของผู้ต้องขังมากเกินไป กว่าที่จะทำแก้ไขได้ ไม่ว่าจะใช้โปรแกรมแก้ไขที่ดีเพียงใดก็ตาม ถ้าเรือนจำยังคงท่วมท้นไปด้วย ผู้ต้องขังจำนวนมากกว่าความจุของเรือนจำและเกินขอบเขตที่โปรแกรมแก้ไขจะรองรับได้ ที่สุดก็ ต้องปล่อยกลับคืนสู่สังคมโดยไม่มีทางเลือก จะเลือกได้ก็แต่เพียงว่าจะปล่อยแบบใดเท่านั้น ระหว่างการปล่อยแบบมีเงื่อนไขกับไม่มีเงื่อนไข ซึ่งปัจจุบันยังมีการปล่อยแบบมีเงื่อนไขน้อยกว่า แบบไม่มีเงื่อนไขมาก จึงควรส่งเสริมให้มีการใช้วิธีปล่อยแบบมีเงื่อนไขให้มากขึ้นเพื่อให้สังคมมี ความเสี่ยงน้อยลงจากอันตรายที่จะเกิดจากการกระทำผิดซ้ำ สังคมจะได้มั่นคงปลอดภัยมากขึ้น กว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ทางที่ดีที่สุดต้องแก้ที่ต้นเหตุของปัญหานั้นคือ การใช้โทษจำคุกมากเกินไป

ในกฎหมายหลายฉบับให้น้อยลง โดยการเลี้ยงไปใช้โทษอย่างอื่นแทน โดยสรุปปัญหาคนล้นคุก ต้องแก้ไขทั้งขาเข้าที่จะทำให้มีคนเข้าเรือนจำน้อยลง และขาออกที่จะต้องปล่อยคนออกให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

- 1) เมื่อนำเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่ไปดำเนินการในระยะหนึ่งแล้วประมาณ 3-5 ปี ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่ได้จากการใช้เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่กับเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ใช้ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และศึกษาผลกระทบ (Impacts) เป็นระยะๆ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมทั้งหลายเมื่อจำนวนผู้ต้องขังลดลงเรื่อยๆ อันเป็นมาจากจำนวนการกระทำผิดซ้ำที่ลดลงหลังใช้เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่
- 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการศึกษาวินิจฉัยกฎหมายและกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติ ข้อกำหนด ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขผู้กระทำผิดและการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ว่ามีอุปสรรคหรือส่งเสริมการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการแก้ไขทั้งในทางนิรนัยและพฤตินัยอย่างไร และมีผลกระทบต่อเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมากน้อยเพียงใด เพื่อปรับปรุงให้ทิศทางของกระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขผู้กระทำผิดเป็นไปในทางเดียวกันหรือไม่ขัดแย้งกัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) กระทรวงยุติธรรมควรจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมารองรับการเชื่อมต่อการดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำกับนอกเรือนจำหลังพ้นโทษ จะให้มีลักษณะเป็นบ้านกึ่งวิถีหรือศูนย์การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขัง ให้อยู่ในรูปของวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อให้สามารถดึงทรัพยากรภายนอกที่มีทุกมิติเข้ามาเติมเต็มส่วนที่กรมราชทัณฑ์ไม่มีและไม่สามารถมีได้ครบทุกมิติอยู่แล้ว ส่วนจะยังให้คงขึ้นอยู่กับกรมราชทัณฑ์หรือไม่ไม่สำคัญ หากกรมราชทัณฑ์ประสงค์ดูแลต่อไปก็สามารถทำได้ เพียงแต่รูปแบบการบริหารจัดการต้องเปลี่ยนไปตามแนวทางที่เสนอไว้นี้ เพราะการแก้ไขคนต้องใช้เวลาซึ่งยากที่จะมีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะมีความสมบูรณ์ครบทุกมิติ
- 2) ยกระดับการดูแลผู้ต้องขังให้ครบวงจรและต่อเนื่องไปตลอดแบบ Through care เพื่อให้มีส่วนที่รับไม้ต่อจากเรือนจำคือ หน่วยที่ทำหน้าที่ After care ซึ่งในปัจจุบันยังมีอยู่น้อยมากและไม่เข้มแข็งพอที่จะรองรับผู้ต้องขังได้ จึงจำเป็นที่รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องจัดตั้งให้มากขึ้น มิเช่นนั้นจะเป็นการไร้ประโยชน์หรือ “เสียของ” ถ้าเรือนจำดูแลแก้ไขมาอย่างดีแล้วใน

ส่วนที่เป็น In care ที่สุดท้ายก็ต้องกลับไปทำผิดอีกเมื่อไม่มีอะไรรองรับหลังพ้นโทษ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดูแลแก้ไขผู้ต้องขังแบบต่อเนื่องไปโดยตลอด (Through care) จนกว่าเขาจะอยู่ในสังคมได้ตามปกติ

- 3) กรมราชทัณฑ์หรือเรือนจำจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรจากภายนอก เพราะการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการป้องกันการกระทำผิดซ้ำเป็นงานที่ต้องทำในหลายด้านหลายมิติ เครือข่ายและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่มีทรัพยากร ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้งานสำเร็จ เพราะไม่มีหน่วยงาน โครงการ องค์กร แห่งใดแห่งหนึ่งจะมีครบทุกมิติ แต่ละแห่งย่อมจะมีงานหรือมิติด้านใดด้านหนึ่งที่โดดเด่นของตัวเอง จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับกรมราชทัณฑ์ที่จะต้องดึงเข้ามาเป็นทรัพยากรในการแก้ไขผู้ต้องขัง รวมถึงโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยด้วย ดีกว่ากล่าวโทษว่าสื่อลงแต่ข่าวไม่ดีเกี่ยวกับเรือนจำและผู้ต้องขังที่ทำผิดซ้ำ หรือน้อยใจว่าสังคมไม่ยอมรับ ไม่ให้โอกาส ไม่ช่วยเหลืออดีตผู้ต้องขัง โดยการเลือกที่จะให้การศึกษาแก่สังคมได้เรียนรู้ว่า เรือนจำทำอะไรอยู่ ผู้ต้องขังได้รับการฟื้นฟูแก้ไขอย่างไร ยุ่งยากเพียงใด เรือนจำมีปัญหาอุปสรรคอะไรในการดำเนินงานด้วยตนเองโดยไม่ผ่านสื่อหรือเรื่องเล่า ให้คนภายนอกสังคมได้เข้ามารับรู้เอง ได้เห็นสภาพจริง ๆ ได้เรียนรู้ว่าเรือนจำและผู้ต้องขังจริงเป็นเช่นไร อะไรคือปัญหา อุปสรรค ที่เขาพอจะช่วยเหลืออะไรได้บ้าง สร้างความเข้าใจ สร้างการรับรู้ที่ถูกต้อง แล้วปล่อยให้ตัดสินใจเองว่าจะเข้ามาร่วมมือกันหรือไม่ และถ้าจะช่วยจะต้องทำอย่างไร ไม่ต้องเรียกร้องเพราะจะต้องเป็นการช่วยเหลือที่เขาเต็มใจให้เอง ปัญหาของเรือนจำไม่ใช่สิ่งที่หน้าอาย เพราะไม่ใช่ความผิดหรือความรับผิดชอบของเรือนจำเท่านั้น ทุกคนมีส่วนร่วมสร้างและจะได้รับผลกระทบจากปัญหาด้วยกัน สังคมคงเห็นความจำเป็นที่ควรเข้ามาช่วย ซึ่งได้เกิดขึ้นแล้วในรูปแบบที่เป็นอยู่ในประเทศสิงคโปร์
- 4) ผู้ดำเนินโครงการต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังสนใจเข้าอบรมเพื่อได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ไม่ใช่จูงใจด้วยการพักลดโทษเท่านั้น โดยใช้ระบบรางวัลแทนการลงโทษเป็นหลัก หมายความว่าทุกความสำเร็จที่เกิดขึ้น ต้องมีการชื่นชม ให้กำลังใจ ให้ใบประกาศนียบัตร ให้สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็น ฯลฯ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ไปต่อ จนถึงศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยลักษณะของศูนย์ต้องมีลักษณะเป็นเส้นชัยแห่งความสำเร็จ เป็นที่ต้องการของผู้ต้องขังที่อยากไปให้ถึง ศูนย์ฯอาจจะมีความสะดวกสบาย สวยงาม อาหารที่ดีกว่า ฯลฯ กล่าวคือต้องใช้วิธีการเสริมแรงทั้งเชิงบวกและลบเพื่อสร้างแรงจูงใจและเกิดความคาดหวังที่อยากจะได้ในสิ่งที่แต่ละโปรแกรมนำเสนอ

- 5) เนื่องจากเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่ เป็นเครื่องมือที่ออกแบบมาเพื่อแก้ไขปัญหาย่างเป็นระบบในหลายมิติของการทำงานแก้ไขผู้ต้องขัง การนำเครื่องมือใหม่นี้ไปใช้จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมสร้างนโยบาย ออกแบบโครงการ บริหารจัดการ ดำเนินการ สนับสนุน ส่งเสริม และผลักดันงานด้านการแก้ไขผู้ต้องขัง ดังนั้นเพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงต่อหลายฝ่ายที่รับผิดชอบงานด้านการแก้ไขผู้ต้องขังอยู่ก่อนแล้ว ที่อาจทำให้เกิดความเข้าใจที่ไขว้เขว และความรู้สึกต่อต้าน อันจะนำไปสู่ความล้มเหลวของเครื่องมือที่พยายามร่วมกันออกแบบมาอย่างดี ก่อนที่จะนำไปใช้ปฏิบัติอย่างเต็มรูปแบบและประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของควรผลักดันให้มีการนำเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่นี้ไปใช้ทดลองในรูปแบบของการดำเนินการเป็นตัวอย่างหรือโครงการนำร่อง (Pilot project) ก่อน เพื่อสร้างความเข้าใจและการยอมรับร่วมกันก่อนนำไปใช้จริงพร้อมกันทั่วประเทศ อีกทั้งยังสามารถปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องหรืออุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในขั้นที่ได้ลงมือดำเนินการตามรูปแบบใหม่ของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

Executive Summary

1. Background and Significance of the Study

The flow of drug offenders into the criminal justice system has increased constantly in the past. It continues to increase in the present, and it is likely to sustain this trend in the future. The proliferation of drug cases cumburs justice administration throughout the system because the system is flooded with drug offenders. Prisons and correctional institutions are especially overburdened by the inmates serving time on drug charges who, for the several decades, amount to over 70% of the correctional population. This number is not accounting for inmates who were involved with drugs, but were charged on a different offense. The accumulation of drug offenders has led to the inevitable problem of prison overcrowding.

On the premise that we cannot put all prisoners to death or put them all away for life, the prisoners will eventually be released. In the year 2019, as many as 106,101 people were released. Therefore, for the safety of society, prisons and correctional facilities cannot have the singular duty of imprisoning offenders until their re-entry to society. These institutions must also organize programs for the development, treatment, rehabilitation, and correction of inmates. However, the reality is that the recidivism rate is still high, with the rate for drug offenders being the highest at 62.64% and 73.13% of those released from prisons and juvenile observation and protection centers, respectively.

The high recidivism rate reflects that despite the continuous efforts of all the institutions under the Department of Corrections, including prisons and Penitentiaries across the country, to develop a pre-release program, there remains limitations, problems, and obstacles with the tools that prevents its success. Therefore, research to develop tools that addresses the remaining limitations, problems, and obstacles will aid in the successful preparation of inmates for release and prevent recidivism. This will benefit prisons by easing the load on management. It will benefit inmates in terms of both their adjustment while in prison serving their sentence and their adjustment upon their re-entry to society after their sentence. It will also benefit the community and the society as a whole by returning rehabilitated individuals and preventing recidivism. For the reasons stated above, the

development of a pre-release program is an important factor in reducing the recidivism rate, and it should be studied and researched at the same rate as the increase of the many drug offenders.

2. Objective

1. Study pre-release programs that the Department of Corrections is currently utilizing
2. Survey the limitations, problems, and obstacles of the pre-release programs that the Department of Corrections is currently conducting for drug offenders
3. Develop a pre-release program for drug-related offenders

Therefore, the new pre-release program is constructed to feature a suite of procedures and series that can be assembled and built upon. This replaces the singular, isolated programs that overlap both in terms of the content and the timing, wastes limited resource, and is not successful in preventing reoffending. The new program separates the correction portion from the adjustment portion, but both portions share the following

1. Create a sentence plan that group individual inmates to the training program that aligns with their causes of offense (biological, psychological, or sociological), and reduce the weight or importance of arranging groups by offense
2. Design the new pre-release program to include 3 types of programs (Basic program, Core program, and Specific program). The programs differ by level, similar to a staircase. Each program consists of a number of training programs, but they are varied and have difficulty levels from easy, medium, and hard.
3. The new program begins pre-release preparations from the first day inmates arrive at the prison. It creates a new program that practices through care which includes in care by coaching, as well as after care by mentoring. The program is designed to have a halfway house that connects the two phases and provides through care as shown in figure 1.

3. Research methods

The research method used qualitative research methodology. With in-depth interviews with the four main target population groups: 12 department-level executives, 225 administrators and prison / prison staff, 300 inmates, 30 entrepreneur using four separate interview questions for each group. In addition, a group discussion of 100 people (Focus group) was performed 3 separate times. All data obtained were used to verify the accuracy of the information by means of a triangle (Tri-angulation) in the form of Multiple Investigator Triangulation. Three researchers were used to collect the data in the field instead of just one researcher. Then analyze the content according to the content (Content Analysis) divided into 3 levels of problems (policy level, administration level and operational level) . Take operational level information on problems and obstacles that come from the pre- release program as a based data to design or develop a new type of the new pre-release program.

4. Research Findings

Therefore, the new pre-release program is constructed based on these problems and obstacles, and it needs to consider the maximum likelihood that the program will directly affect the success of the development, treatment, rehabilitation, and correction of inmates. The new pre-release program is designed to have the following important features

1. The new program is designed as a series of programs for pre-release preparations from the first day inmates arrive at the prison. Inmates will systematically participate in the correctional activity necessary for their individual needs in zone 1 to prevent repeat offense. In zone 2, the half-way house, in addition to transitioning the inmates for a reentering society, provides seamless through care by integrating in care by coaching and after care by mentoring.
2. It includes 3 types of programs (Basic program, Core program, and Specific program). Each type of program consists of core and additional programs, and they differ by level of difficulty. Most importantly, the program that aligns with the motivation for the offense rather than the type of offense.

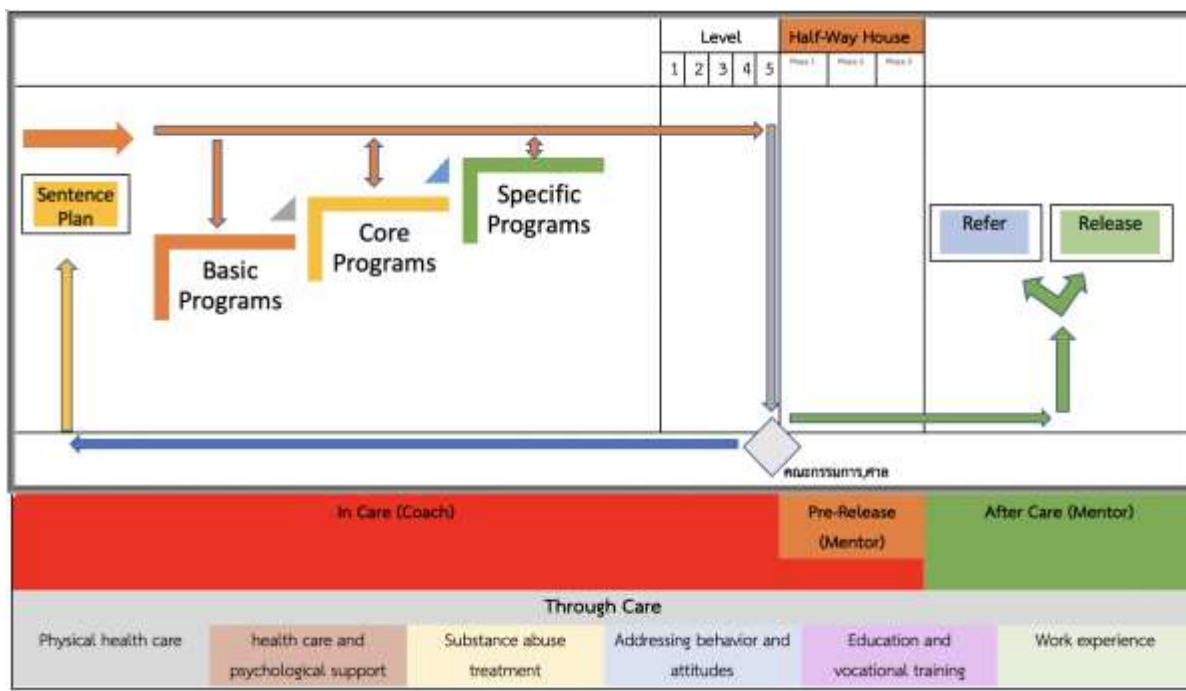

Figure 2 Pre-Release Program

5. Achievements and Value

The output of this research is a new pre-release program. However, the key outcome of this research, as intended in the objective, is measured by the reduction and prevention of repeat offense. Therefore, the outcome of this research depend on its output – the degree to which the new pre-release program can reduce and prevent repeated offense. Therefore,

1. The new pre-release program distinguishes and separates the correction program from the program for punishment. This prevents confusion and contradictions in the method and objective in policy-making, management, and practice.
2. The new pre-release program groups individual inmates to the training program that aligns with their causes of offense (biological, psychological, or sociological), rather than by offense. This addresses the problem at its roots and has many benefits including
 - a. the program is more specific to the problem and needs of the inmates because the program selects inmates for training programs by the causes of their

offense. Even if inmates commit the same offense, they may have a different motivation. Therefore, they do not need to be in the same program

- b. in some cases, inmates may commit different offense, but have the same underlying motivation. They can be placed in the same program.
 - C. inmates have the opportunity to participate in training programs unrelated to their offense. For example, an inmate who committed an unrelated offense can attend training programs on drugs if they have drug problems
 - d. It provides the opportunity for most inmates to receive training because there is no restriction on qualifications such as readiness or likelihood of committing a repeat offense. This is reduce the problem of not training the inmates who should be trained.
3. Each type of correction program is organized to have multiple steps, and each step consists of several programs ordered by level of difficulty. This allows the programs to be assembled and built upon, reducing or eliminating overlap in content that is often repeated in basic programs. It reduces the needed resources and cost such as time and place for training. It can reduce singular, isolated programs that are unconnected. It also mitigates the problem of programs being unable to provide practice-based training because of the high cost. This way practice-based training can be reserved for those truly interested in the high level program. Even though the program has levels of difficulties, the prison can refer inmates, who no longer have the status of convict or prisoner but that of inmate, to external organizations or professionals. The Department of Corrections do not have to develop higher levels for the training program.
4. Designing the program in 2 zones that focuses on the seamless integration between in care and after care has several benefits. For example, it would be a “waste” if the prison has provided the best in care it possibly can, but inmates lack proper support after their sentence which is an important factor as to whether the program is a success or not. In addition, shortage of officers doing correctional work due to the high risk of escape can be mitigated. The repercussions are less severe because inmates no longer have the status of inmate, even though they are still offender.

From the above, we see that the new pre-release program has been adjusted both for the program to be more fitting for inmates and for the inmates to be more fitting for the program. This leads to the output (the pre-release program) to be able to solve many problems that the old program faced. This in turn leads to the desired outcome, the reduction and prevention of recidivism that is the objective of this research, in a cost-effective manner. Its impact on the safety of society from recidivism is the effective and efficient management of the criminal justice process, the positive impact of reduction in repeat offense, and the rehabilitation of inmates that fits their problems and needs.

In conclusion, the success and cost-effectiveness of the new pre-release program is the rehabilitation of inmates, the re-entry of effectively rehabilitated people to society, and the reduction and prevention of recidivism.

6. Target groups and benefits received from the program

The target group that directly benefits from the program are the organizations involved in the prevention of repeat offense, such as prisons, which are able to use the new pre-release program in correctional practice. They are able to apply the new pre-release program that is effective and appropriate for the context of each individual prison. It also benefits from a clear course of action and methods. It reduces the load of pre-release programs by the ability to refer cases that requires expert knowledge. It does not need to train all inmates on its own, and it reduces the cost and resources for its operation by leveraging a social enterprise model. By doing so, it is able to pool resources from the society to support its operation, and it gives society an opportunity to support and participate in the rehabilitation of inmates.

Other organizations will benefit from the reduced load due to the reduction in repeat offense due to the more effective pre-release program, which reduces the crime statistics and the number of offenders entering the criminal justice process. The organizations will be able to work more effectively because of more appropriate work load. The community and greater society will benefit by gaining a higher level of security for their life and property because of the reduction in repeat offense. Therefore, the research benefits other organizations in the criminal justice process and the society as a whole.

Inmates who will be rehabilitated with this tool are also an obvious target group that benefits directly from the appropriate treatment of inmates.

7. Utilization

-The new pre-release program groups individual inmates to the training program that aligns with their causes of offense than by offense. This addresses the problem at its roots and has many benefits including

- After that, the working group or agency responsible for the revision of all programs to be used in the Pilot Project by classification types and content of the programs. Reduce redundancy and able to be connected and reversible in order to align with the proposed characteristics and details according to the guidelines provided by this research. The new tool was then used to test it in a pilot project in some areas first. Then assess and use the results to improve and develop the tools even better before they can be used throughout the country.

8. Policy

Policy suggestions

1. The country's criminal policy states that treatment of offenders should aim for rehabilitation rather than retribution. Therefore, leaders should understand thoroughly the difference between correction and punishment in order to properly manage, direct, and support correctional practice. This prevents the policy and implement from diverging, and being unsuccessful in both approaches. The two approaches are incompatible, and if the aim is unclear, either in policy or in practice, this will lead to confusion, conflict, or contradiction in the practitioners making both approaches unsuccessful. It is an unnecessary waste of budget and resource for ineffective results because it is attempting to achieve conflicting unclear goals. To prevent these difficulties and waste, if a single approach cannot be decided, there should at least be a clear decision as to which approach is prioritized.

2. The policy of retributive justice for criminal offense is prevalent several laws and emphasizes incarceration as a form of punishment rather than correction. There should be a serious and systematic effort to revise this by all concerned with the problem of overcrowding in prisons, a problem resulting from this policy. The problem of overcrowding in prisons should not be the responsibility left only on the shoulders of prisons and correctional institutions because it is not a problem that can be resolved only at the implementation level. In the current situation, prisons and correctional institutions can only maintain the status quo by preventing prison breaks because the incoming flow of inmates each day makes the number of inmates in the prison exceed its capacity. This is done by releasing inmates to reduce the overcrowding despite inmates not having been rehabilitated successfully because the prisons are too crowded. No matter how well designed the correctional program, if prisons are still overflowing with inmates beyond the prison capacity and accommodation of the correctional program, inmates will have to be released. The only choice is how they are released, between conditional or unconditional release. Currently, there are much fewer conditional releases than unconditional releases. Therefore, conditional releases should be encouraged in order to reduce the risk of endangering society due to repeat offense. Society will become safer. The best solution is to fix the problem at its source, which is the excessive use of incarceration in various laws, by introducing alternatives to incarceration. In conclusion, the problem of overcrowding in prisons must be solved both by reducing the inflow and increasing the outflow of inmates.

Academic Suggestions

1. When the new type of pre-release preparation tool has been put into operation for about 3-5 years, a comparative study should be conducted on the results obtained from the use of the new pre-release preparation tool and the new pre-release preparation tool. The pre-release availability currently in operation. And to periodically study impacts to improve and develop programs as the number of inmates decreases as a result of a decrease in the number of recidivisms after using a new pre-release preparation tool.
2. Relevant agencies should research laws and regulations, regulations, requirements, etc. related to remediation of offenders and pre-release preparedness. Whether there is an

obstacle or promoting the treatment of the perpetrator by remedy, both in the de facto and de facto. How much of an impact on the preparation tools before release? To improve the direction of justice in relation to the rehabilitation of offenders to be the same or not in conflict.

Utilizing Suggestions

1. The Ministry of Justice should set up an institution to connect the in care for inmates in the prison with after care for inmates after completing their sentence. This institution should have the characteristics of a half-way house and a social enterprise in order to attract external resource. It should fill in the gaps that the Department of Corrections has and cannot fulfil. Whether the organization is under the supervision of the Department of Corrections or not is inconsequential. If the Department chooses to maintain supervision, it is able to. However, the management of the organization must be transformed as described because the rehabilitation of a person is multifaceted which makes it difficult for any single organization to address fully.

2. Improve inmate care to be more comprehensive and continuous, following the approach of through care, in order to have an element to proceed where the task of prisons end. This element does the task of after care which currently is lacking and insufficient for inmates. Therefore, the government or other organization this concerns will need to establish more. Otherwise, it would be a “waste” if the prison has provided the best in care it possibly can, but inmates without proper support after their sentence choose to repeat their offense. Through care is suggested for inmates until they are able to re-enter and reintegrate properly with society.

3. The Department of Corrections or the prison needs to rely on external funding because the preparation for release and prevention of reoffending is a multifaceted effort that requires a network and cooperation from different sectors with different resources, and expertise, specialization for success. No single agency, program, or organization can address all the different dimensions. Therefore, it is essential that the Department of Corrections attract resources for the rehabilitation of inmates, including the pre-release program. This is more effective than blaming media for negative press about prisons and repeat offenders, or

to be disgruntled with society for not accepting or giving opportunity to those with a criminal record. Instead, the public must be informed and educated about what the prisons are doing, what has been done to rehabilitate inmates, the effort it takes, and the obstacles that the prison faces. This should be done with its own initiative, and without relying on the support of the media. Allow the public to see and experience the reality of the conditions, see where are the problems and obstacles that they can help with, and promote understanding and acknowledgement. Inform the public of how they can help and it is up to the public to decide whether to cooperate and provide assistance. Assistance cannot be demanded and must be offered voluntarily. The problems that prisons face are not shameful or due solely to the failings of the prison. Everyone plays a role in creating the problem and all are impacted by the problems. The public is likely to see the need to provide support, as is the case in Singapore.

4. Implementers of the pre-release program need to motivate inmates to be truly interested in participating in the training in order to receive the full benefit of the program as outlined in the objectives. Inmates should not be motivated only by the ability to reduce their sentence. This can be achieved by promoting reward-based training. Each achievement should be rewarded with praise, encouragement, certification, gifts of essential items, etc. in order to continue to motivate until inmates reach the half-way house. The half-way house should be portrayed as the finishing line that inmates strive for. It may be more comfortable, decorative, serves better food, etc. In summary, positive reinforcement should be used along with negative reinforcement to motivate and create determination to pursue what the program offers.

5. Because the new model pre-release program is designed to systematically solve the multi-dimensional problems of correctional programs, the implementation of this program will rely on the cooperation of the many parties involved in the creation of policy, design of programs, administration, implementation, support, advocacy, and promotion of the correctional program for inmates. Therefore, it is important to consider reducing the impact on those previously responsible for the correction of inmates, who may be disoriented and resist change, because it may lead to the failure of the new model pre-release program before

it can be fully implement and reach its objectives. Proponents of the programs should implement it as a pilot project first to garner a better mutual understanding and acceptance before implementing it nationwide. This also allows for the opportunity to address any missteps or obstacles that may occur with implementation of the program.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทสรุปผู้บริหาร.....	ข
Executive Summary.....	ฅ
สารบัญเรื่อง (Table of Contents).....	ท
สารบัญตาราง (List of Tables)	ผ
สารบัญภาพ (List of Illustration)	ฝ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
หลักการและเหตุผล.....	1
วัตถุประสงค์.....	3
ขอบเขตการวิจัย ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง.....	3.
นิยามศัพท์.....	4
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม.....	8
จุดมุ่งหมายของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด.....	8
การปฏิรูปเรือนจำกับแนวทางปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด.....	9
การปรับปรุงสภาพทางกายภาพของเรือนจำ.....	10
การปฏิรูปวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำ.....	10
Penitentiary Era 1790-1825.....	10
Mass Prison 1825-1876.....	15
The Elmira Reformatory Era 1876-1890.....	15

Industrial Prison Era 1890-1935.....	16
Punitive Era 1935-1945.....	17
Treatment/Medical Era 1945-1967.....	17
Community-Based Era 1967-1980.....	18
Warehousing Era 1980-1995.....	18
Evidence-Based Era 1995-present.....	19
พัฒนาการของกระบวนการยุติธรรมไทย.....	20
พัฒนาการของโปรแกรมปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศไทย.....	21
พลวัตของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด.....	22
แนวคิดทฤษฎีที่เป็นต้นกำเนิดของโปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด.....	27
ระดับสำนักคิด.....	27
ระดับทฤษฎี.....	28
เครื่องมือที่ใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด/ผู้ต้องขัง.....	34
ประเภทของเครื่องมือที่ใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด.....	34
Basic Prison Program/Activity.....	36
Core Rehabilitation Program/Activity.....	36
Specific Rehabilitation Program/Activity.....	36
การออกแบบเครื่องมือใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด.....	36
การศึกษาทบทวนวรรณกรรมโปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิด.....	41
โปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังในประเทศไทย.....	42
โปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังในต่างประเทศ.....	61
ประเทศสิงคโปร์.....	61
ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	65

โปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดโดยภาคเอกชน.....	67
โปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดในเรือนจำภาครัฐ.....	69
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	72
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	89
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	89
ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง.....	89
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	90
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	97
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	98
การนำเสนอ.....	98
บทที่ 4 วิเคราะห์ผลการวิจัย.....	99
ตอนที่ 1 แนวทางการนำเสนอผลการศึกษา.....	100
ตอนที่ 2 ผลการศึกษา.....	102
ส่วนที่ 1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการสนทนากลุ่ม และ ผลการวิพากษ์.....	102
ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก.....	102
ผู้บริหาร ผู้กำหนด ผู้จัดทำนโยบาย.....	102
ผู้บริหารเรือนจำ.....	109
เจ้าหน้าที่เรือนจำ ทัณฑสถาน.....	137
ผู้ต้องขัง.....	143
ผู้ประกอบการ/นายจ้าง.....	155
ผลการสนทนากลุ่ม.....	160
ผลการวิพากษ์ร่างรายงานวิจัย.....	173
ส่วนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรค.....	176

ปัญหาและอุปสรรคในระดับนโยบาย.....	178
ปัญหาและอุปสรรคในระดับการบริหารจัดการ.....	182
ปัญหาและอุปสรรคในระดับปฏิบัติ/ปัญหาจากตัวโปรแกรม.....	191
ส่วนที่ 3 เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่.....	212
สรุปปัญหาและอุปสรรคที่นำมาใช้เป็นฐานในการออกแบบ.....	212
แนวทางการออกแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยใหม่บนฐานของปัญหา และอุปสรรค.....	230
ลักษณะโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่	230
ประโยชน์ของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่.....	241
เงื่อนไขสู่ความสำเร็จของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่.....	244
สิ่งที่ต้องดำเนินการต่อไป.....	246
บทที่ 5 สรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	250
บรรณานุกรม.....	260
ภาคผนวก.....	265
ภาคผนวกที่ 1 บทคัดย่อ/Abstract.....	266
ภาคผนวกที่ 2 ข้อมูลการสรุปผลงานวิจัย.	268
ภาคผนวกที่ 3 ข้อมูลการวิจัยแบบ 5 บรรทัด.....	270
ภาคผนวกที่ 4 รายงานผลการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมรายโครงการวิจัย.....	271
ภาคผนวกที่ 5 เครื่องมือการวิจัย/ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย.....	274
ภาคผนวกที่ 6 โปรแกรมของกรมราชทัณฑ์.....	280
ภาคผนวกที่ 7 ตัวอย่างโปรแกรมของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	292
ภาคผนวกที่ 8 รายนามผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก.....	307
ภาคผนวกที่ 9 Infographic.....	317

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 พัฒนาการแต่ละยุคของเรือนจำกับกระแสของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด.....	24
ตารางที่ 2 พลวัตการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดตามพัฒนาการของกระบวนการยุติธรรมสหรัฐอเมริกา.....	25
ตารางที่ 3 ประเภทของโปรแกรมและปัจจัยด้านสาเหตุ	39
ตารางที่ 4 ขั้นตอนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์	42
ตารางที่ 5 ตารางอบรมหลักสูตรโครงการอบรมผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ.....	59
ตารางที่ 6 แผนผังขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมสิงคโปร์	62
ตารางที่ 7 ประเภทของโปรแกรมและปัจจัยด้านสาเหตุ	86
ตารางที่ 8 สรุปประเด็นคำถามการพัฒนาเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย.....	93
ตารางที่ 9 สรุปประเด็นผลสัมฤทธิ์เชิงลึก ผู้บริหาร ผู้กำหนด ผู้จัดทำนโยบาย ในการนำ เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมาใช้	108
ตารางที่ 10 สรุปประเด็นผลสัมฤทธิ์เชิงลึก ผู้บริหารเรือนจำ ทัณฑสถาน	124
ตารางที่ 11 สรุปประเด็นผลสัมฤทธิ์เชิงลึก เจ้าหน้าที่เรือนจำ ทัณฑสถาน	140
ตารางที่ 12 สรุปประเด็นผลสัมฤทธิ์เชิงลึกผู้ต้องขัง	151
ตารางที่ 13 สรุปประเด็นผลสัมฤทธิ์เชิงลึกผู้ประกอบการ/นายจ้าง	158
ตารางที่ 14 แนวทางการลงโทษและการเสริมแรง.....	190
ตารางที่ 15 ตารางความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาระดับนโยบายกับผลที่เกิดขึ้น.....	215
ตารางที่ 16 ตารางความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาระดับบริหารกับผลที่เกิดขึ้น	217

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 รูปแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย.....	ง
ภาพที่ 2 Pre-Release Program.....	ต
ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	6
ภาพที่ 4 Bastille Prison.....	12
ภาพที่ 5 Walnut Street Jail.....	13
ภาพที่ 6 Copper John.....	14
ภาพที่ 7 Auburn Prison.....	14
ภาพที่ 8 สาเหตุการกระทำผิด.....	31
ภาพที่ 9 แผนภูมิกรอบทฤษฎีเครื่องมือปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด.....	38
ภาพที่ 10 แผนผังความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทัศน สำนึกคิด ทฤษฎี และโปรแกรม.....	40
ภาพที่ 11 แผนผังขั้นตอนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง.....	46
ภาพที่ 12 Wolston Correction Center.....	48
ภาพที่ 13 Wolston Correction Center.....	48
ภาพที่ 14 แผนผังเปรียบเทียบประเภทโปรแกรม การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างอยู่ในเรือนจำ.....	50
ภาพที่ 15 Type of prison-based rehabilitation programmes.....	86
ภาพที่ 16 แผนผังวิเคราะห์ความเป็นมาตรฐานของโปรแกรม.....	88
ภาพที่ 17 การจัดแบ่งประเภทโปรแกรมใหม่.....	219
ภาพที่ 18 ขั้นตอนและระดับของโปรแกรม.....	224
ภาพที่ 19 รูปแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย.....	232

ภาพที่ 20 ตัวอย่างการจัดโปรแกรม.....236

ภาพที่ 21 The New Model Pre-Release Program.....238

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

การหลังไหลของผู้กระทำผิดในคดีอาญาเสพติดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและยังคงมีแนวโน้มในลักษณะเช่นนี้ไปในอนาคตด้วย จำนวนคดีอาญาเสพติดที่เพิ่มสูงขึ้นนำมาซึ่งความยุ่งยากในการบริหารจัดการงานยุติธรรมของประเทศทั้งระบบ ตั้งแต่กระบวนการยุติธรรมต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ เพราะกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบท่วมท้นไปด้วยผู้กระทำผิดในคดีอาญาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของเรือนจำและทัณฑสถานที่ต้องรับภาระอย่างหนักจากปัญหาผู้ต้องขังในคดีอาญาเสพติดที่มีจำนวนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 มาหลายทศวรรษแล้ว ในท้ายที่สุดการสั่งสมของผู้ต้องขังในคดีอาญาเสพติดได้นำมาซึ่งปัญหาที่ยากจะหลีกเลี่ยงได้ นั่นก็คือ “ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ”

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำประการแรกเพราะมีผู้กระทำผิดในคดีอาญาเสพติดเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นเรื่องเชิงนโยบายการจัดการปัญหาอาญาเสพติดของประเทศที่ยังคงเน้นการปราบปรามความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ยิ่งระดมปราบปรามจับกุมมากขึ้นเพียงใด ยิ่งเพิ่มจำนวนผู้กระทำผิดเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมมากขึ้นเพียงนั้น เนื่องจากสาเหตุประการแรกเป็นเรื่องของนโยบายที่อยู่นอกเหนือการควบคุมหรือจัดการของเรือนจำ เรือนจำจึงไม่สามารถดำเนินการใดๆ เพื่อแก้ไขการเพิ่มจำนวนผู้ต้องขังจากสาเหตุดังกล่าวได้ เรือนจำในฐานะที่เป็นหน่วยงานปลายน้ำของกระบวนการยุติธรรมจึงมีหน้าที่เปิดรับผู้กระทำผิดที่ถูกจับกุมดำเนินคดีและต้องคำพิพากษาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถปฏิเสธการรับผู้ต้องขังไม่ให้เข้ามาในเรือนจำได้ การแก้ไขปัญหาล้นเรือนจำที่เรือนจำสามารถจะดำเนินการได้ คือการจัดการกับสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิดที่ได้ผ่านเข้ามาอยู่ภายใต้การดำเนินการของเรือนจำ

แม้ว่าเรือนจำจะมีหน้าที่หลักในการบังคับโทษตามคำพิพากษาของศาลด้วยการกักขังและป้องกันผู้ต้องขังหลบหนี แต่ในทางปฏิบัติแล้วเรือนจำยังจำเป็นต้องทำหน้าที่แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเพื่อคืนคนดีกลับสู่สังคมด้วย เพราะการนำคนมาขังรวมกันไว้โดยไม่ได้ดำเนินการใดนอกจากการจ้องจำดังที่เป็นมาในอดีตย่อมจะก่อให้เกิดความวุ่นวายในเรือนจำขึ้นได้ง่าย เพราะความวิตกกังวลในเรื่องต่าง ๆ ของผู้ต้องขัง เช่นเรื่องคดีความของตนเอง หน้าที่การงาน ครอบครัวที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเมื่อตนเข้ามาอยู่ในเรือนจำ เมื่อเข้ามาอยู่ในเรือนจำแล้วผู้ต้องขังต้องปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมใหม่ของเรือนจำ การวางตัวกับเจ้าหน้าที่และเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนผู้ต้องขังด้วยกัน การใช้ชีวิตในเรือนจำจึงเกิดความเครียดได้ตลอดเวลา เรือนจำจึงต้องหาช่องทางที่จะผ่อนคลายผู้ต้องขังให้ผ่อนคลายความเครียด ความวิตกกังวลดังกล่าว อย่างน้อยที่สุดก็ต้องมีกิจกรรมให้ผู้ต้องขังทำเพื่อเป็นฆ่าเวลา ไม่ให้หมกมุ่นครุ่นคิดอยู่แต่เรื่องเดิม ๆ หากไม่แล้วความเครียดที่สะสมมากขึ้นเรื่อยๆ จะนำไปสู่ความวุ่นวายและก่อเหตุจลาจลขึ้นในเรือนจำได้

นอกจากความจำเป็นในเชิงบริหารจัดการเรือนจำดังกล่าวแล้ว การสร้างกิจกรรมหรือโปรแกรมให้ผู้ต้องขังยังมีเหตุผลในเชิงวิชาการด้วยว่า แนวโน้มของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในปัจจุบันได้เปลี่ยนจากการ

ลงโทษที่เน้นการทำให้เกรงกลัวหรือหลาบจำ ให้ไม่กล้ากลับมากระทำผิดอีกซึ่งไม่ได้ผล มาเป็นการแก้ไขผู้กระทำผิดแทนซึ่งได้ผลดีมากกว่าในแง่ของการปรับพฤติกรรมและการคืนคนดีสู่สังคม

ด้วยเหตุที่สักวันหนึ่งผู้ต้องขังต้องกลับออกมาอยู่ในสังคม เพราะในความเป็นจริงแล้วผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะต้องกลับคืนสู่สังคมเมื่ออยู่จนครบกำหนดโทษแล้วหรือได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษไม่ว่าจะเป็นด้วยวิธีการใดๆ ก็ตาม เช่น การลดหย่อนผ่อนโทษ การพักการลงโทษ การอภัยโทษ เราไม่สามารถจองจำให้ผู้ต้องขังทุกคนอยู่ในเรือนจำไปจนเสียชีวิต ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลของการสิ้นเปลืองงบประมาณในการเลี้ยงดูพวกเขาไว้โดยไม่จำเป็น หรือเหตุผลทางด้านศีลธรรมและมนุษยธรรมที่มนุษย์ไม่พึงปฏิบัติต่อกัน และเหตุผลทางด้านวิชาการที่พบว่าการจองจำผู้กระทำผิดทุกคนไว้ในเรือนจำเป็นสิ่งไม่จำเป็นและเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำได้แม้ว่าประสงค์ที่จะทำเช่นนั้นก็ตาม ดังนั้นการอยู่ในเรือนจำของผู้กระทำผิดจนเสียชีวิตได้กับผู้กระทำผิดบางคน และมีผู้ต้องขังเช่นว่านั้นจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนใหญ่ของผู้ต้องขังที่เป็นประชากรของเรือนจำ

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด เรือนจำจึงไม่สามารถทำหน้าที่แต่เพียงการนำตัวผู้กระทำผิดมาจองจำไว้เท่านั้น หากแต่เรือนจำจำเป็นต้องจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูผู้ต้องขังไปด้วย ซึ่งเหตุผลประการสำคัญที่สุดของการจัดให้มีโปรแกรมหรือโครงการต่าง ๆ ให้กับผู้ต้องขัง คือประโยชน์ที่เรือนจำจะได้รับกลับคืนมา ซึ่งได้แก่การแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ หมายความว่าถ้าเรือนจำสามารถดำเนินการหรือจัดให้มีโครงการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังได้อย่างเหมาะสมหรือโดยใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมจะช่วยป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งเท่ากับเป็นการลดจำนวนผู้กระทำผิดที่จะกลับเข้าสู่เรือนจำลงได้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นโปรแกรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดด้วยแล้ว ยังจะช่วยลดจำนวนผู้ต้องขังลงได้มากเป็นพิเศษ เพราะผู้ต้องขังจำนวนมากที่สุดในเรือนจำปัจจุบันของประเทศไทยคือผู้ต้องขังในคดียาเสพติด ทั้งนี้ยังไม่ับรวมผู้ต้องขังคดีอื่นๆ ที่กระทำความผิดอันมีเหตุเนื่องมาจากยาเสพติดด้วย นอกจากประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำแล้ว โปรแกรมต่าง ๆ ยังช่วยในเรื่องของการบริหารจัดการเรือนจำให้สงบเรียบร้อย เพราะโปรแกรมต่าง ๆ ช่วยให้ผู้ต้องขังไม่ฟุ้งซ่าน ได้ระบายความเครียด ผ่อนคลาย ปฏิบัติตนตามระเบียบวินัยของเรือนจำ ปรับตัวให้เข้ากับสภาพหรือชีวิตในเรือนจำได้รวดเร็วและเหมาะสมยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี จากการดำเนินการที่ผ่านมาพบว่ายังมีอัตราการกระทำผิดซ้ำสูงมาก มีผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวกลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี ประมาณร้อยละ 14.69 กลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 2 ปีอยู่ที่ร้อยละ 25.75 และกลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 3 ปีร้อยละ 34.18 ในส่วนของเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวพบว่ามี การกลับมากระทำผิดซ้ำในสัดส่วนที่มากเช่นกันไม่ว่าจะภายใน 1 ปี 2 ปี หรือ 3 ปีก็ตาม โดยเฉพาะการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดสูงที่สุดถึงร้อยละ 62.64 และร้อยละ 73.13 ของผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำและศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ตามลำดับ (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2562)

สถิติการกระทำผิดซ้ำที่สูงเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้หน่วยงานที่ทำหน้าที่คุมขังทั้งหมด ที่อยู่ในสังกัดของกรมราชทัณฑ์ เช่น เรือนจำ ทัณฑสถานทั่วประเทศ จะได้พยายามพัฒนาโครงการต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมาอย่างต่อเนื่องแล้วก็ตาม แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือดังกล่าวน่าจะมีข้อจำกัด ปัญหา และอุปสรรคที่ไม่สามารถทำให้บรรลุผลสำเร็จได้ ดังนั้นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือที่ได้จากศึกษาข้อจำกัด ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ย่อมจะช่วยการดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องประสบผลสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ต้องขังไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก อันเป็นประโยชน์ต่อเรือนจำในการบริหารจัดการได้ง่ายขึ้น และต่อตัวผู้ต้องขังเองตั้งแต่อยู่ในเรือนจำและหลังพ้นโทษไปแล้วทั้งแง่ของการปรับตัวระหว่างที่อยู่ในเรือนจำและการปรับตัวเข้าสู่สังคมหลังพ้นโทษไปแล้ว

เช่นเดียวกับชุมชนและสังคมโดยรวมก็ได้รับประโยชน์จากการได้คนดีกลับคืนสู่สังคม จึงไม่ต้องเสี่ยงกับการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมจากการกระทำผิดซ้ำ ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาทั้งหมดจึงเห็นได้ว่าการพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เป็นหนึ่งปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การกระทำผิดซ้ำลดลง และสมควรได้รับการศึกษาและพัฒนาให้เท่าทันกับการเพิ่มขึ้นของผู้ต้องขังในคดียาเสพติดที่ในขณะนี้มียูอยู่เป็นจำนวนมาก

วัตถุประสงค์

1. สสำรวจเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน
2. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดของโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์ใช้ดำเนินการกับผู้กระทำผิดในคดียาเสพติด
3. พัฒนาโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้กระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ขอบเขตของโครงการวิจัย ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยนี้ใช้

- ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative research) ที่เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร(Documentary research) โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการศึกษาและการพัฒนาเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (โปรแกรมแก้ไข บำบัด ฟันฟูและโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย) ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นกว่าเดิม และการศึกษาปัญหา อุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ตลอดจนแนวทางแก้ไขเพื่อใช้เป็นแนวทางสร้างเสริมประสิทธิผลของเครื่องมือดังกล่าว
- การสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) ผู้บริหาร ผู้กำหนด ผู้จัดทำนโยบาย เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน รวมถึงคณะกรรมการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน เช่น คณะกรรมการ Sentence Plan ของกรมราชทัณฑ์ เป็นต้น ผู้ต้องขัง และผู้ที่ผ่านการใช้เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมาแล้ว ทั้งที่กำลังอยู่ในสถานควบคุม และพ้นจากสถานควบคุมไปแล้ว สถานประกอบการ/ชุมชน จำนวน 567 คน
- การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเรือนจำ/ทัณฑสถาน ทั้งระดับผู้บริหาร ระดับปฏิบัติ และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ประมาณ 100 คน

นิยามศัพท์

1. **เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย** เนื่องจากคำว่า “เครื่องมือ โปรแกรม หลักสูตร โครงการ ใช้ในความหมายเดียวกัน ดังนั้น เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย จึงหมายถึงโปรแกรม หลักสูตร โครงการต่าง ๆที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ต้องขังก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำ เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังปรับตัวเข้าสู่สังคมได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งในภาษาอังกฤษอาจจะใช้คำว่า “Pre-release Program” หรือ “Pre-entry Program” ก็ได้

โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแยกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. โปรแกรมที่มีลักษณะเป็นโปรแกรมเดี่ยวที่แยกออกมาเป็นเอกเทศ ไม่เกี่ยวเนื่องหรือรวมกลุ่มกับโปรแกรมอื่นใด
2. โปรแกรมที่มีลักษณะเป็นชุดหรือเป็นกลุ่ม แยกออกเป็นหลายโปรแกรมแต่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เกี่ยวเนื่องกัน หรือสามารถนำมารวมหรือประกอบเข้าด้วยกันแล้ว จะกลายเป็นกลุ่มเดียวกัน

โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่ในขณะนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยระบบปิด
2. โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (โครงสร้างเบา)

แม้จะมีโครงการ/โปรแกรมอยู่ 2 ประเภท แต่โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยทั้งสองของกรมราชทัณฑ์นั้นหาได้มีการเชื่อมโยงหรือต่อเนื่องกันแต่อย่างใดไม่ จึงถือว่าโปรแกรมดังกล่าวทั้งสองโปรแกรมเป็นโปรแกรมเดี่ยว ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงความสับสนของการใช้คำที่มีความหมายถึง “โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย” ดังนี้

ในงานวิจัยนี้ได้พัฒนาเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยได้ออกแบบโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้มีลักษณะเป็นชุดหรือเป็นกลุ่ม ซึ่งต่างไปจากโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตามที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่ซึ่งมีลักษณะเป็นโปรแกรมเดี่ยว ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่เป็นชุดหรือกลุ่มนั้น จะประกอบด้วยหลายๆ โปรแกรมที่เป็นโปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดทั้งหมดไว้ด้วยกัน ทุกโปรแกรมต่างเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ตั้งแต่โปรแกรมแรกจนถึงโปรแกรมสุดท้าย ซึ่งทำให้เกิดความสับสนได้ง่าย ดังนั้นในงานวิจัยนี้ จะแยกโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยทั้งหมดออกเป็น 2 ส่วน/โซน โดยส่วน/โซนแรกจะเรียกว่า “โปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขัง” ส่วน/โซนที่ 2 จะเป็นโปรแกรมสุดท้ายก่อนปล่อยผู้ต้องขังจะเรียกว่า “โปรแกรมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย หรือศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย หรือบ้านกึ่งวิถีแบบ 3 ระยะ” ซึ่งประยุกต์มาจากแนวคิดบ้านกึ่งวิถี (Half-way House) และ Singapore Corporation of Rehabilitative Enterprises (SCORE)

2. **ผู้ต้องขัง** หมายถึงผู้ต้องขังในคดีอาญาเสพติดและคดีอื่นๆ เนื่องจากผู้ต้องขังเกือบทั้งหมดเป็นผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด กล่าวคือเป็นผู้ต้องขังในคดีอาญาเสพติดมากกว่าร้อยละ 70 และเป็นผู้ต้องขังในคดีอื่นที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีกจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 จึงมีจำนวนผู้ต้องขังในคดีอื่นๆและไม่ได้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดน้อยมาก

นอกจากนี้ในทางปฏิบัติแล้วโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ก็หาได้มีการมีการคัดเลือกเอาแต่เฉพาะผู้ต้องขังในคดีอาญาเสพติดเท่านั้น หากแต่เปิดอบรมผู้ต้องขังทุกคดีโดยเฉพาะโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่เป็นแบบระบบปิด

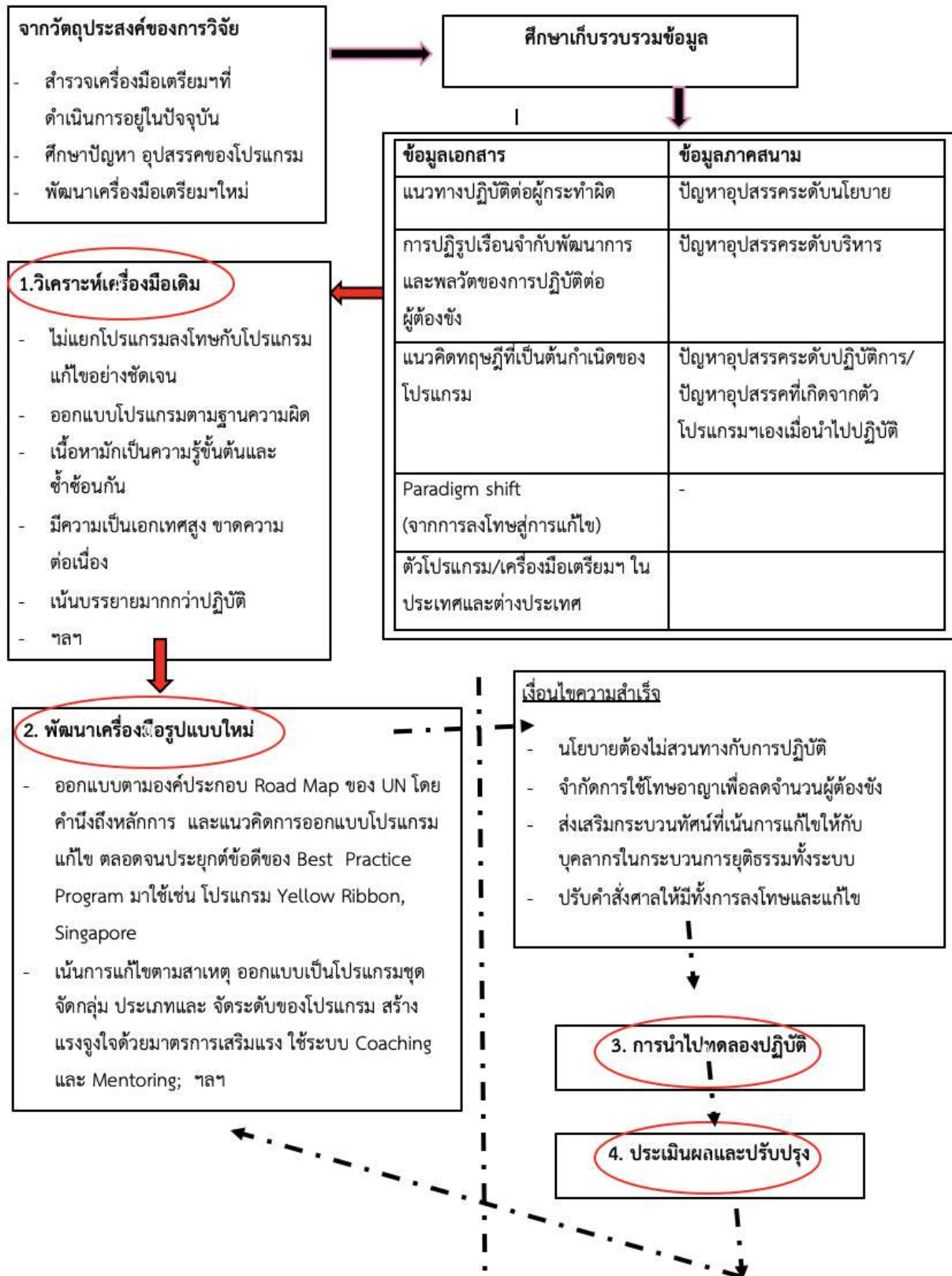
3. **กระบวนทัศน์** สำนักราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า เป็นคำที่ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า paradigm (อ่านว่า พา-รา-โดม) หมายถึง กรอบความคิดหรือแนวทางทั่วไปที่ใช้ในการมองโลก หรือหมายถึง ระบบคิด วิธีคิด หรือแบบของการคิดที่ใช้เป็นแนวในการศึกษาวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเป็นแนวในการจัดระบบในสังคม เช่น ใช้น้ำ

- รัฐบาลพยายามเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของสังคมไทยที่เกี่ยวกับสุขภาพ โดยส่งเสริมการออกกำลังกายและการรักษาสุขภาพเพื่อป้องกันการเจ็บป่วย มากกว่าปล่อยให้เจ็บป่วยแล้วไปรักษากับแพทย์
- สมัยก่อนคนไทยมีกระบวนทัศน์ว่าผู้ชายเป็นใหญ่เหนือผู้หญิง แต่ปัจจุบันเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ว่าผู้หญิงกับผู้ชายเท่าเทียมกัน จึงมีการแก้กฎหมายหลายฉบับให้สอดคล้องกับกระบวนทัศน์นี้

ในงานวิจัยนี้จะแบ่งกระบวนทัศน์สำหรับปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. กระบวนทัศน์การลงโทษ หมายถึง กรอบความคิดหรือแนวทางที่ใช้กับการบัญญัติและบังคับใช้กฎหมาย การบริหารจัดการระบบกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำที่เน้นในเรื่องของการลงโทษเป็นหลัก
2. กระบวนทัศน์การแก้ไข หมายถึง กรอบความคิดหรือแนวทางที่เกิดขึ้นภายหลังกระบวนทัศน์การลงโทษ และเป็นแนวโน้มหรือทิศทางของกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ เป็นกระบวนทัศน์ที่มีวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ตรงกันข้ามกับวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดตามกระบวนทัศน์การลงโทษ กล่าวคือเน้นการแก้ไขแทนที่จะเป็นการลงโทษ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการลดความเสี่ยงต่อปัญหาพฤติกรรม และการกระทำผิดระเบียบวินัยในเรือนจำของผู้ถูกควบคุมผู้ถูกควบคุมมีชีวิตที่ดี (Good Life) และไม่กระทำผิดซ้ำเมื่อออกจากสถานควบคุม

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

จุดมุ่งหมายของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ความต้องการที่จะไม่ให้มี “การกระทำผิด” อยู่ในสังคม หรือมีอยู่ให้น้อยที่สุด ดังนั้นหากจะแยกจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดออกไปแล้ว จะพบว่ามีอยู่ 2 จุดมุ่งหมายใหญ่ๆ ดังนี้

- 1) เพื่อจำกัดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาหรือการกระทำผิด จุดมุ่งหมายนี้ใช้สำหรับกรณีที่มีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้ว กล่าวคือภายหลังจากเกิดการกระทำผิดขึ้นแล้ว จะต้องหาวิธีจำกัดพฤติกรรมหรือการกระทำผิดเช่นนั้น เพื่อไม่ให้มีการกระทำผิดเช่นนั้นเกิดขึ้นซ้ำอีก ไม่ว่าจะทำโดยผู้กระทำผิดคนเดิม หรือคนอื่น ๆ ในสังคมก็ตาม วิธีจำกัดพฤติกรรมที่พบ เช่น จำกัดพฤติกรรมเช่นนั้นออกไปโดยการลงโทษตัดแขนขา อวัยวะ ประหารชีวิต หรือ เนรเทศออกจากสังคม โดยมุ่งหวังว่าจะทำให้ผู้กระทำผิดไม่มีโอกาสได้กลับมาทำความผิดเช่นเดิมอีก ขณะเดียวกันสมาชิกคนอื่นที่ยังไม่เคยทำความผิดดังกล่าวก็จะถูกข่มขู่ไปในตัวไม่ให้กล้ากระทำผิดเช่นนั้นขึ้นมาในสังคม
- 2) เพื่อป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาหรือการกระทำผิด จุดมุ่งหมายนี้ใช้สำหรับกรณีที่ยังไม่มีการกระทำผิดเกิดขึ้น แต่เป็นการป้องกันไว้ก่อน ตัวอย่างของวิธีป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาหรือการกระทำผิดที่พบ เช่น มีข้อห้ามหรือประกาศไม่อนุญาตหรือห้ามไม่ให้มีการกระทำเช่นนั้น อบรมทางศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี คิดค้นระบบกฎหมายขึ้นมาใช้ ให้การศึกษาหรือความรู้ พัฒนาให้เงื่อนไขของการกระทำผิดหมดไป เป็นต้น (พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์, 2560)

จุดมุ่งหมายทั้งสองประการ จะมีวิธีการหลักๆที่ใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอยู่ 2 แนวทางคือ การลงโทษ และการแก้ไข ซึ่งการลงโทษเป็นวิธีการที่เก่าแก่และใช้มาจนถึงปัจจุบัน ตรงกันข้ามกับการแก้ไขซึ่งเป็นวิธีการที่เพิ่งเกิดขึ้นในราว 2-3 ศตวรรษที่ผ่านมา (นัทธิ จิตสว่าง, 2546) ในปัจจุบันกระแสของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดได้เปลี่ยนจากการลงโทษมาเน้นที่การแก้ไขมากขึ้น เหตุผลสำคัญน่าจะมาจากการใช้วิธีการลงโทษเป็นหลักนั้นนำมาซึ่งปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ เหตุผลอีกส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากการระบาดของยาเสพติดและการกระทำผิดคดีอาชญากรรมที่นับแต่จะมีเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มประเทศที่เน้นการลงโทษมากกว่าการแก้ไข

แม้แนวโน้มของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในโลกยุคปัจจุบันจะเน้นที่การแก้ไขมากกว่าการลงโทษ แต่ในทางปฏิบัติแล้วผู้ที่รับผิดชอบดำเนินการหรือฝ่ายปฏิบัตินั้นยังคงคุ้นชินกับการลงโทษมากกว่าการแก้ไข ด้วยเหตุที่แนวทางปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยวิธีการลงโทษนั้นมีมานาน จนอาจจะกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรของหลายๆหน่วยปฏิบัติ การลงโทษเป็นระบบที่ใช้อำนาจและให้อำนาจกับผู้ปฏิบัติซึ่งสามารถใช้วิธีการลงโทษได้ง่ายกว่า ที่สำคัญอารมณ์ของคนในสังคมก็ยังคงมีแนวโน้มไปในทางที่ต้องการให้ลงโทษผู้กระทำผิดมากกว่าการ

แก้ไข ในทางตรงกันข้ามกับวิธีการแก้ไขที่เป็นของใหม่ทำได้ยากกว่าเพราะเครื่องมือยังมีอยู่อย่างจำกัด ต้องอาศัยความรู้จากหลากหลายสาขาวิชาชีพ ต้องทำงานเป็นทีมหรือเป็นแบบสหวิชาชีพ นั้นหมายถึงงบประมาณและกำลังคนที่จะนำมาใช้กับวิธีการแก้ไข การแก้ไขไม่สามารถใช้อำนาจเข้าบังคับหรือจัดการกับผู้กระทำผิดได้ ทำให้ผู้ปฏิบัติสูญเสียอำนาจที่เคยมีมาก่อน ที่สำคัญสังคมยังสนับสนุนแนวทางที่ใช้วิธีการแก้ไขอยู่แต่เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น และที่เป็นประเด็นอ่อนไหวมากก็คือ การแก้ไขไม่สามารถกำหนดได้แน่นอนว่าแต่ละคนจะใช้เวลานานเท่าใดประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งคือปัญหาของการประเมินผลสำเร็จของการแก้ไขผู้กระทำผิดจะมีปัญหาในเรื่องของการวัดผล เพราะเป็นการทำงานกับคนที่สังคมไม่ไว้วางใจมาก่อน ด้วยเหตุฉะนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่ประเทศส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการแก้ไขแต่เพียงในนาม แต่ในทางปฏิบัติแล้วยังคงใช้วิธีการลงโทษอยู่เช่นเดิม แต่ถึงอย่างไรเสีย หลายประเทศเช่น เนเธอร์แลนด์ โปรตุเกส ได้ใช้วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการแก้ไขเป็นแนวทางในการดำเนินงานระบบยุติธรรมและเป็นแนวทางหลักในนโยบายทางอาญาของประเทศอย่างแท้จริง (Junger-Tas, 1995)

สิ่งที่จะช่วยให้เข้าใจวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดไม่ว่าจะเป็นการลงโทษหรือการแก้ไขก็คือการเรียนรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเรือนจำ โดยเฉพาะวิธีการลงโทษที่มีอยู่คู่กับเรือนจำมาเป็นเวลานาน แม้วิธีการแก้ไขเกิดขึ้นในช่วง 2-3 ศตวรรษที่ผ่านมาจริง แต่พัฒนาการของเครื่องมือที่ใช้สำหรับปฏิบัติเพื่อแก้ไขผู้กระทำผิดนั้นก็มีวิวัฒนาการมาจากเรือนจำ ฉะนั้นหัวข้อต่อไปจึงเป็นเรื่องของการปฏิรูปเรือนจำเพื่อให้ทราบว่า เรือนจำมีพัฒนาการมาอย่างไรและเครื่องมือหรือวิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำสัมพันธ์หรือสอดคล้องอย่างไรกับการปฏิรูปที่เกิดขึ้นกับเรือนจำในแต่ละช่วงแต่ละยุค

การปฏิรูปเรือนจำกับแนวทางปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดมีมาช้านาน ซึ่งการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในอดีตนั้น ดำเนินการไปตามอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าเหตุผลและความเป็นจริง เป็นการกระทำที่ลุแก่อำนาจเพราะยังไม่มีมาตรการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ สิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมจึงเต็มไปด้วยความโหดร้ายทารุณอย่างชนิดที่ไม่น่าเชื่อว่ามนุษย์จะสามารถกระทำต่อมนุษย์ด้วยกันได้ถึงเพียงนั้น นอกจากนี้สถานที่คุมขังผู้ที่ถูกลงโทษและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดมักจะเป็นความลับ หรือเป็นเรื่องที่ปกปิด เว้นแต่กรณีที่ต้องการประจานผู้กระทำผิด หรือกรณีที่ต้องการข่มขู่ผู้คนในสังคมให้เกรงกลัวโทษทัณฑ์ การลงโทษจึงจะกระทำกันในที่เปิดเผย เรื่องของ

เรือนจำจึงเป็นแดนสนธยาที่คนภายนอกมีโอกาสน้อยมากที่จะเข้าไปรับรู้ และที่สำคัญคนภายนอกเองก็ไม่ได้สนใจอยากที่จะรับรู้ ตรงกันข้ามกลับพยายามหลีกเลี่ยง เพราะถือว่าเป็นสถานที่โคจร เป็นสถานที่อับมงคล ถ้าเข้าไปหรือเพียงแต่เฉียดไปใกล้ก็ต้องมีการรดน้ำมนต์หรือทำพิธีกรรมไล่เสนียดจัญไรกันเลยทีเดียว (ผู้จัดการออนไลน์, 2561)

การปรับปรุงสภาพทางกายภาพของเรือนจำ

สภาพของเรือนจำและการลงทัณฑ์ผู้กระทำผิดของกระบวนการยุติธรรมในอดีตเป็นมาเช่นนี้เรื่อยมา จวบจนกระทั่งยุคของการปฏิรูปเรือนจำและกระบวนการยุติธรรมได้มาถึงจึงได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อ

ประมาณ 200 กว่าปีที่ผ่านมาเอง กระบวนการเปลี่ยนแปลงเริ่มต้นจากงานเขียนชิ้นเอกของ Cesare, Marquis of Beccaria-Bonesana (1738-1795) เรื่อง “On crimes and punishments” ในปี 1764 อันเป็นที่มาของแนวคิดทางด้านอาชญาวิทยาที่เรียกว่า “สำนักดั้งเดิม (Classical school)” ซึ่งนอกจากจะเน้นให้มีการปฏิรูปกฎหมายและเสนอความคิดใหม่ๆ หลายประการแต่อย่างหนึ่งที่เน้นในส่วนของการลงโทษ คือ การเสนอให้ลงโทษที่เหมาะสมรวดเร็วและแน่นอนแทนการลงโทษหนักและด้วยความทารุณโหดร้ายแบบเดิม อิทธิพลของงานเขียนยังส่งผลให้มีความสนใจต่อเรือนจำและการลงโทษในสมัยนั้น ดังเช่น John Howard ที่ได้ออกเดินทางเพื่อสำรวจคุกทั่วไปในยุโรป ระหว่างทศวรรษที่ 1770-1780 แล้วได้นำมาเผยแพร่ถึงสภาพที่เลวร้ายของเรือนจำในสมัยนั้น พร้อมกับเสนอให้มีการปฏิรูปเรือนจำใหม่เพื่อให้มีสภาพที่ดีขึ้นกว่าเดิม และปรากฏผลในทางปฏิบัติเมื่อเรือนจำต่าง ๆ เริ่มปรับปรุงให้มีสภาพดีขึ้น แต่การปรับปรุงส่วนใหญ่ในระยะเริ่มแรกนี้จะเน้นไปที่กายภาพหรือฮาร์ดแวร์ (Hardware) ของเรือนจำมากกว่าอย่างอื่น นอกจากเรื่องกายภาพที่ปรับปรุงไปแล้ว เรือนจำยังต้องยกระดับในเรื่องอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะหลักและวิธีปฏิบัติต่อผู้ที่ถูกคุมขังในเรือนจำหรือซอฟต์แวร์ (Software) (Cesare, 1764)

การปฏิรูปวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำ (Bohm & Haley, 1997)

วิวัฒนาการของแนวทางปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการจองจำ การคุมขังผู้กระทำผิดในระยะเริ่มแรกคงจำลองหรือเลียนแบบมาจากการกักขังสัตว์ป่า ซึ่งเมื่อไปต้อนหรือล่าสัตว์ป่าเพื่อเอามาใช้งานนั้น เรายังใช้งานสัตว์ป่าเหล่านั้นไม่ได้ในทันที แต่จะต้องเอามาทำให้เชื่องและฝึกให้คุ้นเคยก่อน จึงจะสามารถนำมาใช้งานเพื่อช่วยการงานบางอย่างให้กับมนุษย์ ดังนั้นเมื่อต้อนสัตว์ป่าได้มาแล้ว มนุษย์ก็มักจะนำพวกมันมากักขังไว้เพื่อไม่ให้หลบหนี แล้วจึงค่อยให้อาหารและน้ำ จากนั้นจะทิ้งช่วงไปจนกว่าจะสามารถเชื่องพอที่จะฝึกให้ไปใช้งานต่าง ๆ ตามประเภทของสัตว์ เช่น หลังจากไปต้อนม้าป่า หรือไปคล้องช้างป่ามาได้แล้ว ก็จะนำม้าม้ามาฝึกเพื่อเอาไว้ใช้ขี่เพื่อการเดินทาง ฝึกช้างเพื่อชักลากซุง ฝึกโคกระบือไว้ทำไร่ไถนาหรือเทียมเกวียน การขังหรือผูกสัตว์ป่าเอาไว้เช่นนี้นอกจากจะช่วยในเรื่องของการหลบหนีได้แล้ว ยังช่วยในเรื่องของการลืมหูลูกหรือฝูงในป่า และลดพิษของสัตว์ป่าทั้งหลายได้ด้วย

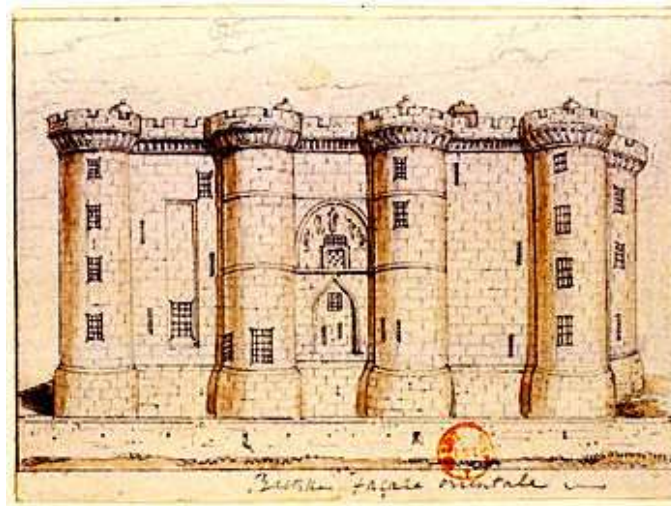
คุกที่สร้างขึ้นมาเพื่อจองจำมนุษย์ก็น่าจะมีจุดประสงค์เช่นเดียวกัน กล่าวคือเพื่อไม่ให้หลบหนี จะได้ไม่ไปทำผิดขึ้นอีก และเป็นการรอคำตัดสินหรือการลงโทษโดยไม่ได้ดำเนินการใดๆ กับผู้ที่ถูกจองจำ เพียงแต่ให้ข้าวให้น้ำเพื่อกันตายเท่านั้น อีกทั้งไม่มีระยะเวลาคุมขังที่แน่นอน บางคนอาจจะถูกขังไปจนกว่าจะเห็นว่าสำนึกผิดหรือยอมรับสารภาพ เช่นเดียวกับสัตว์ที่จองจำไว้จนกว่าจะละพศและยอมให้ฝึก โดยเฉพาะในอดีตกาลที่เชื่อว่า คนทำผิดเพราะสิ่งเลวร้าย ภูตผี ปีศาจ ซาดาน ฯลฯ เข้าสิงสู่ ก็จะคุมขังผู้กระทำผิดไว้เพื่อไม่ให้ไปทำร้ายคนอื่น เป็นการลดความร้ายแรงและโหดร้ายลง ซึ่งมักจะคุมขังเอาไว้เช่นนั้นจนกว่าสิ่งที่สิงสู่จะออกจากร่าง หรือจนกว่าจะเห็นว่าหมดฤทธิ์เดชแล้วจึงจะปล่อยหรือดำเนินการอย่างอื่นต่อไป

กาลต่อมาในสมัยโบราณเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น มีเมืองขนาดใหญ่เกิดขึ้นแทนการอยู่กันเป็นชุมชนเล็กๆ มีระบบการเมืองการปกครอง คุกก็ยังคงทำหน้าที่อยู่เช่นเดิมและเพิ่มบทบาทมากยิ่งขึ้นเมื่อถูกนำมารับใช้การเมืองการปกครอง คุกในสมัยนี้จึงทำหน้าที่เป็นที่คุมขังผู้ที่ถือว่าเป็นศัตรูของแผ่นดินแต่บางครั้งก็เป็น

ศัตรูทางการเมืองของผู้มาได้ด้วย คนที่ถูกคุมขังไว้ในคุกสมัยโบราณจึงอาจจะได้แก่ เชลยศึก คนทำผิดทั่วไป และรวมไปถึงคนที่ผู้นำสั่งให้ขังโดยปราศจากเหตุผลที่สมควรก็ได้

วัตถุประสงค์การขังหรือจำคุกผู้ใดไว้นั้น มักจะเป็นไปเพื่อการลงโทษ เพื่อการข่มขู่ขัง ไม่ได้มุ่งที่การแก้ไข จึงสามารถขังได้ตั้งแต่จับกุมตัวมาแม้จะยังไม่เริ่มต้นดำเนินคดีก็ตาม อีกทั้งไม่มีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนก็ได้ ดังนั้นจึงมีการขังลี้ม โดยผู้สั่งให้ขังได้ลี้มไปแล้วว่าสั่งขังใครไว้ หรือไม่ก็ลี้มไปแล้วว่ายังไม่ได้ตัดสิน หรือยังไม่ได้นำดำเนินการใดๆเกี่ยวกับคดีของคนที่ถูกสั่งขังก็มี

เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมในสมัยโบราณยังไม่มีกระบวนการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจเหมือนดังกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน ผู้นำมักจะทำหน้าที่ว่าคดีหรือเป็นผู้ตัดสินคดีเอง อำนาจที่มีอยู่ในฐานะผู้นำจึงอาจทำให้ลูกแก่อำนาจได้ง่ายเมื่อมาทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินชี้ขาดคดีโดยเฉพาะกรณีคดีหรือความผิดที่เกี่ยวกับอำนาจการเมืองการปกครอง กระบวนการยุติธรรมในยุคนี้จึงสามารถใช้เพื่อขังขังและกำจัดศัตรูทางการเมืองได้ด้วย โดยมีคุกหรือเรือนจำเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำจัดศัตรูทางการเมือง ดังนั้นสภาพของคุกที่ไม่ได้มีไว้เพื่อลงโทษผู้กระทำผิดอย่างเดียวแต่เพื่อใช้ประหารชีวิตศัตรูทางการเมือง คนที่แข็งขืนต่อต้านอำนาจรัฐ คนที่เรียกร้องความเป็นธรรมและไม่เห็นด้วยกับแนวทางของรัฐหรือผู้นำทั้งทางการเมืองและศาสนา คุกในสมัยโบราณจึงมีสภาพที่เต็มไปด้วยความทารุณโหดร้ายยิ่งกว่าคุกในอดีตกาลเสียอีก ยิ่งการต่อสู้ทางการเมืองเข้มข้นล่อแหลมมากขึ้นเพียงใด สภาพของเรือนจำก็ยิ่งจะมากไปด้วยจำนวนผู้ต้องขังและสภาพที่โหดร้ายทารุณเพิ่มขึ้นถึงเพียงนั้น ยกตัวอย่างเช่น การต่อสู้ทางการเมืองที่นำไปสู่การปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส ปี 1789 และการทำลายคุกบาสติล (Bastille)

ภาพที่ 4 คุกบาสติล(Bastille Prison) (Wikipedia, 2020)

- ยุคทัณฑ์นิยม 1790-1825 (Penitentiary Era 1790-1825)

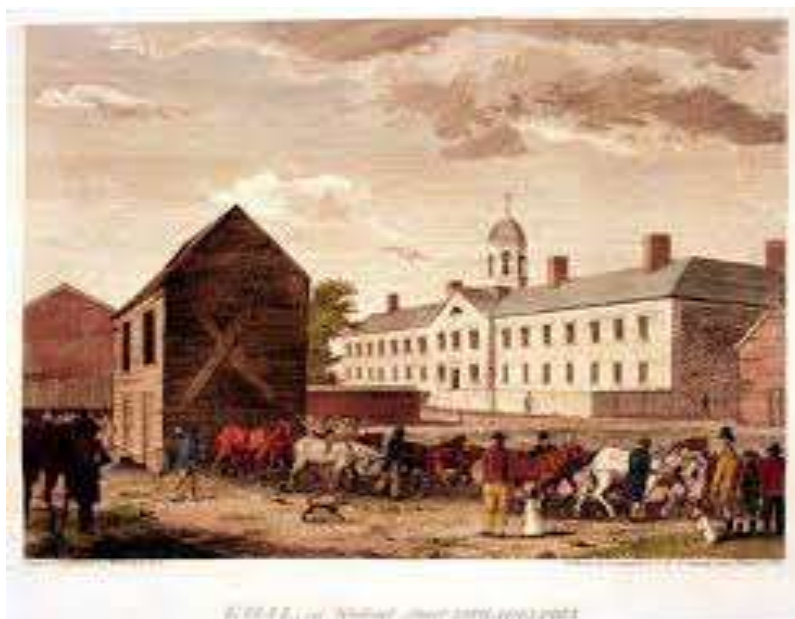
เมื่อจอห์น โฮเวิร์ด (John Howard) ได้ออกสำรวจสภาพของคุกไปทั่วยุโรปช่วงทศวรรษที่ 1770-1780 รวมทั้งสิ้น 1441 ครั้ง 224 เรือนจำ (Cervantes & Porter, 2016) และนำไปสู่การปฏิรูปคุกนั้น ก็

น่าจะได้รับแรงบันดาลใจมาจาก เรื่องราวและสภาพคุกของยุโรปในเวลานั้น รวมถึงผลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในยุโรปพร้อมกับการทำลายคุกหลายแห่งได้นำไปสู่การปฏิรูปคุกทั้งทางกายภาพและวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดตามมา

ในอีกฟากฝั่งหนึ่งของมหาสมุทรแอตแลนติกคือสหรัฐอเมริกา ได้ริเริ่มก่อตั้งคุกของตนเองขึ้นเป็นแห่งแรกชื่อว่า “Walnut Street Jail” 1790 (Pollock, 1997) ต่อมาได้สร้างแยกให้เป็นเรือนจำระบบแยกและระบบรวม ดังนี้

1. พัฒนสถานระบบแยกขัง (Separate system)

ระบบนี้จะออกแบบการสร้างคุกขึ้นมาเพื่อแยกขังผู้กระทำผิดออกจากผู้ต้องขังด้วยกันและจากโลกภายนอก ผู้ต้องขังจะถูกขังเดี่ยวและใช้แรงงาน รู้จักกันดีในอีกชื่อหนึ่งว่า ระบบพิลาเดลเฟียตามชื่อเมืองในมลรัฐเพนซิลวาเนียที่คุก Walnut Street Jail ตั้งอยู่ แนวคิดในการสร้างคุกแบบนี้ได้รับอิทธิพลของศาสนาคริสต์ในเรื่องของการเข้าเฝ้ามาตั้งแต่ยุคกลางของยุโรป การเข้าเฝ้าเป็นวิธีปฏิบัติที่ยังมีถือปฏิบัติอยู่ในศาสนาคริสต์นิกายกรีกออร์ทอด็อกซ์ (Greek Orthodox) เพื่อให้ได้ทบทวนหรือรำลึกถึงสิ่งที่ผ่านมาในชีวิต และได้เข้าถึงพระเจ้า

ภาพที่ 5 วอลนัท สทิต (Walnut Street Jail) (Wikipedia, 2020)

2. พัฒนสถานระบบขังรวม (Congregate system)

เมื่อเริ่มลงมือสร้างนั้นระบบนี้จะออกแบบมาเพื่อเน้นระบบแยกขังเดี่ยวอย่างเด็ดขาดยิ่งกว่าระบบขังเดี่ยวของเพนซิลวาเนียเสียอีก แต่เมื่อนักโทษหลายคนเริ่มมีอาการทางจิตและคิดฆ่าตัวตาย จึงปรับให้ทำงานร่วมกันในตอนกลางวันและแยกขังเดี่ยวเฉพาะในเวลากลางคืน อนุญาตให้มองเห็นกันแต่ห้ามพูดคุยกัน นักโทษจึงทำงานและออกกำลังกายด้วยกัน ห้องขังจึงมีขนาดเล็กกว่าที่เพนซิลวาเนีย เหตุผลสำคัญที่ออร์เบิร์นตีความวอลนัทคือการประหยัด นักโทษจะทำงานนานกว่าโดยไม่มีค่าจ้าง ใช้วินัยเคร่งครัดและเขียนตีมากกว่า แม้

จะได้ปรับจากระบบแยกขังเดี่ยวมาเป็นระบบขังรวมดังที่กล่าวแล้ว แต่เรือนจำแบบนี้ก็ยังคงเน้นความเงียบหรือลดการใช้เสียง และการติดต่อกันของนักโทษด้วยกัน แม้ผู้ต้องขังจะรับประทานอาหารและทำงานร่วมกันแต่ห้ามพูดคุยกัน ที่สำคัญยังคงแยกขังเดี่ยวในเวลากลางคืนเช่นเดิม ตัวอย่างเช่น เรือนจำออบิรัน (Auburn Prison) ก่อตั้งเมื่อปี 1816 บนถนน สเตท (State Street) ที่รัฐนิวยอร์ก เป็นเรือนจำแรกที่ใช้เก้าอี้ไฟฟ้า ประหารชีวิตในปี 1890 และเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “Auburn Correctional Facility” ในทศวรรษที่ 1970 เน้นการล้างความผิดหรือการทำให้ผู้ต้องขังดีขึ้นด้วยการทำงานในตอนกลางวันและแยกไปขังเดี่ยวในตอนกลางคืนเพื่อให้อยู่กับตัวเองได้พิจารณาถึงสิ่งที่ผ่านมาในชีวิตและปรับปรุงตัวเอง ทั้งนี้เป็นเพราะได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาคริสต์เช่นเดียวกัน กล่าวคือพวกควอเกอร์ (Quakers) ได้ปรับจากราววิถีปฏิบัติทางศาสนาเช่น การสวดมนต์ การเพ่งพินิจหรือเข้าฌานและการทำงานหนักตามความเชื่อของพวกเขา ผู้ต้องขังจะถูกบังคับให้ทำงานหนักและนำผลผลิตที่ได้จากการทำงานมาใช้ในเรือนจำ มีการแบ่งนักโทษเป็นกลุ่มตามฐานความผิดออกเป็นแดนต่าง ๆ มีการใช้เครื่องแบบนักโทษและเป็นต้นแบบของชุดผู้ต้องขังที่เป็นลายขวางขาวดำ ตัดผมสั้น เดินตามจังหวะค้อมศีรษะไปข้างหน้า และทิ้งระยะห่างกันด้วยการใช้มือแตะไหล่คนข้างหน้า สิ่งเลวร้ายของคุกออบิรันเช่น สภาพเสื่อมโทรม อาหารที่ไม่ดี และความขาดแคลน ยังตกทอดมาสู่คุกในยุคต่อมาจนถึงศตวรรษที่ 20 การจำคุกที่ออบิรันมีคำแสลงว่า "going to work for Copper John" เพราะที่คุกแห่งนี้มีรูปปั้นที่เรียกว่า “Copper John” ตั้งโดดเด่นอยู่บนหลังคาด้านหน้าตึก นั่นเอง

ภาพที่ 6 Copper John (Pinterest, 2020)

ภาพที่ 7 คุกออบิรัน (Auburn Prison) (Wikipedia, 2020)

โดยสรุปในสหรัฐอเมริกาและยุโรปเริ่มมีการปฏิรูปเรือนจำในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา ส่วนการปฏิรูปวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำบางแห่งเกิดขึ้นพร้อมกับการออกแบบและสร้างคุกขึ้นมาใหม่ แต่บางแห่งก็ใช้เรือนจำเดิมแต่เปลี่ยนเอาวิธีปฏิบัติแนวใหม่มาใช้แทน ซึ่งวิธีปฏิบัติแนวใหม่ต่อผู้กระทำผิดในยุคเริ่มแรกนี้ มีหลักการสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

- 1) เปลี่ยนจากคุมขังนักโทษไว้เฉยๆ มาเป็นการใช้แรงงานและให้นักโทษทำงาน
- 2) เน้นไม่ให้มีการติดต่อกันระหว่างนักโทษด้วยกัน เช่น ห้ามการใช้เสียง

- ยุคเรือนจำขนาดใหญ่ 1825-1876 (Mass prison 1825-1876)

กลางศตวรรษที่ 19 สถิติอาชญากรรมในสหรัฐได้เพิ่มขึ้นสูงมาก ในปี 1842 จึงได้สร้างเรือนจำ Penton Ville ขึ้นโดยใช้หลักการสุดโต่งของการโดดเดี่ยวผู้ต้องขัง วินัยและศาสนา โดยมีเป้าหมายที่จะรวมเอาการโดดเดี่ยวหรือแยกผู้ต้องขังออกจากกัน มาผสมเข้ากับการฝึกอบรมและศาสนาเพื่อให้เกิดการศึกษาใหม่แก่ผู้ต้องขังว่าจะมีพฤติกรรมที่เหมาะสมได้อย่างไร ด้วยกิจกรรมที่เข้มงวดมากทุกๆ นาทีเป็นไปตามตารางที่กำหนด ผู้ต้องขังต้องสวมชุดปกปิดใบหน้าและต้องดิ้นเสียงเพราะเน้นความเงียบและแยกผู้ต้องขังออกจากกัน หลังจาก 18 เดือน ผู้ต้องขังจะถูกส่งไปที่อาณานิคมใหม่ เรือนจำแห่งนี้จึงมีอัตราผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยทางจิตสูงมากและตามมาด้วยการทำร้ายตัวเองหรือฆ่าตัวตาย

ด้วยเหตุที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาที่เน้นการทำงานหนักและการเข้าเงียบว่าจะจะเป็นวิธีที่จะช่วยให้คนปรับเปลี่ยนเป็นคนดีได้ การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในสหรัฐจึงดำเนินไปในแนวทางนี้เรื่อยมาจนถึงยุคปฏิรูปอีกครั้งที่เรียกว่าเป็นรูปแบบเรือนจำในยุคปฏิรูป (The Reformatory Model) ซึ่งเกิดขึ้นหลังสงครามกลางเมือง โดยการริเริ่มของคณะกรรมการที่เมืองซินซินเนติ (Cincinnati) ปี 1870 ด้วยหลักการ 2 ข้อ 1) สร้างเสริมให้นักโทษเคารพตนเอง และดำรงไว้ซึ่งความเป็นตัวตนและความเป็นมนุษย์ 2) ให้นักโทษได้ร่วมกำหนดเป้าหมายและรูปแบบที่จะใช้ปฏิบัติต่อพวกเขาเอง ซึ่งเป็นหลักการที่ Alexander Maconochie แห่งคุก Norfolk Island Penal Colony ในประเทศออสเตรเลียถือปฏิบัติอยู่ และ Sir Walter Crofton ผู้เริ่มต้นคิดค้นนาระบบคะแนนมาใช้กับนักโทษ โดยบุคคลทั้งสองนี้ได้รับอิทธิพลแนวคิดมาจาก Beccaria และ Jeremy Bentham

- ยุคปฏิรูปเอลมิลา 1876-1890 (The Elmira Reformatory Era: 1876 - 1890)

ปลายศตวรรษที่ 19 เริ่มมีความเชื่อในเรื่องของการแก้ไขผู้กระทำผิด (Rehabilitation) มากขึ้น โดยเฉพาะกับเด็กจนนำไปสู่การตั้งศาลเด็กขึ้นเมื่อปี 1899 เรือนจำยุคนี้ได้รับอิทธิพลมาจากระบบเรือนจำของประเทศออสเตรเลียและระบบไอริชที่ให้ความสำคัญกับการปรับพฤติกรรมให้ดีขึ้น (Good Behavior) กล่าวคือในปี 1876 บร็อคเวย์ (Zebulon R. Brockway) ผู้ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นบิดาของการพักการลงโทษ (Father of American Parole) ได้รับอิทธิพลจากระบบการให้คะแนนของ Maconochie เป็นผู้ริเริ่มสร้างเรือนจำเอลมิลา (Elmira Correctional Facility) ขึ้นที่นิวยอร์กเพื่อใช้กับเยาวชนผู้ที่มีอายุ 16-30 ปี ตามความเชื่อที่ว่าเด็กสามารถแก้ไขได้ เขาได้ใช้หลักการ 5 ประการคือ 1. ระบบให้คะแนนความประพฤติดี 2. แบ่งเกรดอาหาร ที่นอน และอภิสิทธิ์ต่าง ๆ 3. การศึกษาสามัญและอาชีพ 4. พักการลงโทษและการลงโทษแบบไม่กำหนดระยะเวลา และ 5. มีการสงเคราะห์หลังปล่อย มีการสร้างทัณฑสถานเช่นนี้ขึ้นใน 12 มลรัฐในสองทศวรรษ

ถัดมา แต่ด้วยจำนวนผู้ต้องขังที่รับไว้มากเกินไปจาก 504 คน เพิ่มขึ้นเป็น 1500 คน ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้ตามหลักการและแนวทางปฏิบัติจนเกิดปัญหาการทำร้ายผู้ต้องขัง การปฏิรูประบบแนวทางนี้จึงหยุดชะงักไป

ในช่วงเวลาไล่เลี่ยกัน John Augustus บิดาแห่งการคุมประพฤติได้ให้กำเนิดงานคุมประพฤติขึ้นที่เมือง Boston ในปี 1841 ด้วยการขึ้นไปประกันชายที่ต้องคดีเมาสุรา และนำตัวกลับมาเมื่อชายผู้นั้นสามารถกลับตัวได้แล้ว และพัฒนาเรื่อยมาจนกลายเป็นงานคุมประพฤติในปัจจุบัน จากข้อมูลจำนวนผู้กระทำผิดในประเทศสหรัฐอเมริกา ปี 2020 พบว่าผลงานที่เป็นการพักการลงโทษของ Brockway และการคุมประพฤติของ Augustus เป็นที่รองรับผู้กระทำผิดประมาณ 4 ล้านคน ที่เหลือ 2 ล้านเป็นผู้กระทำผิดที่อยู่ในสถาน (เรือนจำ) (Kaeble & Cowhig, 2018)

การก่อตั้งศาลเด็กและครอบครัว ความคิดทางจิตวิทยาด้านอาชญากรรม ได้รับการยอมรับในงานเด็กตั้งแต่การตั้งศาลเด็กแห่งแรกในท้องที่ Cook county (Chicago) ในปี 1899 ด้วยหลักปรัชญาของ Parents patriae รัฐต้องหาผู้ปกครองบุญธรรมให้กับเด็กที่มีปัญหา การกระทำของศาลเด็กต้องเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ที่ดีที่สุดของเด็ก ผู้พิพากษากลับไปเป็นนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยาเพื่อหาทางแก้ปัญหาที่ทำให้เด็กทำผิดโดยผ่านการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล

- ยุคอุตสาหกรรมเรือนจำ 1890-1935 (Industrial Prison Era 1890-1935)

ผลพวงจากยุคปฏิรูปเอมิลลาที่เน้นการให้การศึกษาโดยเฉพาะในด้านการฝึกอบรมให้มีงานทำ (Trade Training) ในปี 1893 โรงเรียนสอนการค้า (Trade school) ในเรือนจำยุค Elmira เปิดสอนมากถึง 34 ชนิด เรือนจำเริ่มมีค่าของการเป็นโรงงานหรือโรงฝึกงานอยู่แล้ว แม้ความนิยมของยุคเอมิลลาเริ่มเสื่อมลงในตอนท้าย แต่ประชากรเรือนจำไม่ได้ลดน้อยลงไปด้วย รัฐประสบกับปัญหางบประมาณสำหรับการดำเนินงานของเรือนจำ จึงได้เริ่มศึกษาความเป็นไปได้ที่จะหากำไรจากแรงงานนักโทษ โดยเฉพาะรัฐทางตอนใต้ของประเทศได้เริ่มสร้างเรือนจำอุตสาหกรรมขึ้นเพื่อรองรับแรงงานทาสที่เป็นไทหลังสงครามกลางเมือง โดยยึดหลักการตัดโอกาสในการกระทำผิดและการชดใช้คืนให้กับสังคม (Incapacitation and restorative) สินค้าที่ผลิตจากเรือนจำมีตั้งแต่การหลอมเหล็ก การทำตู้เฟอร์นิเจอร์ และสินค้าอื่นๆอีกจำนวนมาก แต่เมื่อประกาศใช้กฎหมาย Ashurst-Sumners ในปี 1935 ก็สิ้นสุดยุคแห่งเรือนจำอุตสาหกรรม เพราะกฎหมายบังคับให้เรือนจำหยุดผลิตสินค้าแข่งกับภาคเอกชนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจที่ตกต่ำ

ในปี 1914 Thomas Mott Osborne ผู้ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นนักปฏิรูปคุก (Reformer Prison) ได้เริ่มงาน Mutual Welfare League ได้สร้างโปรแกรมช่วยเหลือตัวเอง (Self-help program) ขึ้น ที่คุกซิงซิง (Sing Sing Prison) รัฐนิวยอร์ก จากความเชื่อที่ก้าวหน้าที่จำเป็นต้องทำให้คุกเป็นประชาธิปไตยและมีลักษณะปัจเจกบุคคล หลักการคือนักโทษเลือกกรรมกรเอง กรรมกรจะเป็นผู้ออกฎระเบียบและบังคับใช้ภายใต้การดูแลของคณะผู้ทำหน้าที่แทนเจ้าหน้าที่เรือนจำ ซึ่งเมื่อทำความเป็นประชาธิปไตยเกิดขึ้นในเรือนจำได้แล้ว นักโทษจะสามารถรับผิดชอบการกระทำของตัวเอง คุกก็จะกลายเป็นแบบอย่างที่น่าจะได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น แม้เรือนจำรูปแบบนี้ถูกยกเลิกไปแล้ว แต่คุณูปการที่ยังคงถูกนำมาใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน คือ เวลาหรือกิจกรรมที่เป็นการพักผ่อนของผู้ต้องขัง (Recreation) และ การเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้เลือกกระทำในสิ่งที่ตัวเองต้องการได้ในบางส่วนแม้หลายเรือนจำจะยังไม่ได้นำมาใช้ก็ตาม

ประมาณ ปี 1927 ได้มีการก่อตั้งเรือนจำโนฟอล์ค (Norfolk Prison Colony) ที่เน้นการปฏิบัติเป็นรายบุคคล (Individualized Treatment) โดยใช้แนวทางด้านสังคม จิตวิทยา อุตสาหกรรมและการปฏิบัติทางศาสนา

- ยุคแห่งการลงโทษ 1935-1945 (Punitive Era 1935-1945)

หลังการปิดตัวลงของยุคเรือนจำอุตสาหกรรม ทำให้เรือนจำในยุคอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่โตต้องหันมาเน้นเรื่องความมั่นคง (Institution Security) และการคุมขังนักโทษ (Custody) มากขึ้นเพราะไม่มีงานให้ทำ ชีวิตในเรือนจำในยุคนี้น่าเบื่อ (Monotony) ผู้ต้องขังฟุ้งซ่านหรือคุ้มคลั่งได้ง่าย (Stir-crazy) ถ้าไม่คิดหลบหนีก็ก่อเหตุจลาจลในเรือนจำ (Escape or Riot) ดังนั้นจึงเป็นยุคที่สร้างเรือนจำความมั่นคงสูงขนาดใหญ่ (Large Maximum security prison) ทั่วประเทศ ตัวอย่างเช่น เรือนจำอัลคาทราซ (Alcatraz) ที่ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของยุคนี้อ้างว่ายังมีผู้ต้องขังรายใดหนีรอดออกมาได้

- ยุคแห่งการรักษาหรือยุคทางการแพทย์ 1945-1967 (Treatment/Medical Era 1945-1967)

สงครามโลกครั้งที่ 2 จบลงด้วยการที่สหรัฐมีสถานะขึ้นเป็นผู้นำโลก (World leader) เศรษฐกิจประเทศมีความแข็งแกร่ง รูปแบบทางการแพทย์ (Medical model) จึงได้ก่อตัวขึ้น เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยที่นำไปสู่การกระทำผิด โดยมองว่าผู้กระทำผิดเป็นคนไข้หรือผู้รับบริการ (patient or client) ที่สมควรได้รับการรักษา เหตุผลที่รูปแบบทางการแพทย์เป็นที่นิยมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทั้งในเรือนจำและชุมชน ตั้งแต่ปี 1945-1967 เพราะเป็นวิธีการที่ 1) มีความเป็นมนุษยธรรมมากกว่า 2) มีความเป็นวิทยาศาสตร์และทันสมัย 3) เน้นที่ปัจเจกบุคคล เพราะแก้ไขง่ายกว่าการแก้ไขปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจอันเป็นที่มาของความยากจน การกีดกันทางสังคมและสังคมอยุติธรรม

แนวทางปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในรูปแบบทางการแพทย์เสื่อมความนิยมลงในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 เหตุผลสำคัญอย่างหนึ่งน่าจะมาจากความโหดร้ายไร้มนุษยธรรมในเรือนจำทำให้การแก้ไขเกิดขึ้นไม่ได้สุดท้ายผู้แก้ไขไม่ได้อยู่กับเขาตลอดเวลา เมื่อกลับไปอยู่ห้องขังคนเดียว เขาต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมในเรือนจำที่ขัดแย้งกับการรักษา เช่นการถูกล่วงละเมิดทางเพศ การเอาตัวรอดและเข้าเป็นพวกกับเพื่อนผู้ต้องขัง สาเหตุอีกประการหนึ่งน่าจะมาจากรัฐบาลออกนโยบายลดคนไข้ในโรงพยาบาลสุขภาพจิตของรัฐบาลลง (Deinstitutionalization, 1960s) (Boyd, 2013) ด้วยการปิดโรงพยาบาลของรัฐและตัดงบประมาณ ทำให้คนไข้โรคจิตกลายเป็นคนไร้บ้าน และส่วนหนึ่งประมาณ 300,000 คนกลายมาเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ ความแออัดในเรือนจำมีผลต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งสภาพเสื่อมโทรมของเรือนจำที่ก่อสร้างมาตั้งแต่ศตวรรษที่แล้ว สิ่งเหล่านี้รวมกันเป็นสาเหตุให้เกิดการจลาจลในเรือนจำหลายแห่ง

- ยุคใช้ชุมชนเป็นฐาน 1967-1980 (Community-based Era 1967-1980)

การต่อต้านการใช้สถาบันและการเติบโตของกลุ่มที่ยอมรับการปฏิรูป ได้นำไปสู่การพัฒนาแบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน หลักการพื้นฐานสำหรับเรือนจำในยุคนี้นี้คือเน้นให้ผู้กระทำผิดได้อยู่ในสังคมหรือชุมชนนอกเรือนจำ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อช่วยให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับคืนเข้าสู่สังคมได้ตามเดิม แทนที่จะนำตัวมาขังไว้ในเรือนจำซึ่งเป็นการแยกเขาออกจากสังคม การอยู่ในชุมชนจะช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ในครอบครัว การทำงาน การเรียน เพื่อเปลี่ยนแปลงทั้งผู้กระทำผิดและชุมชน พนักงานคุมประพฤติและเจ้าหน้าที่พักการลงโทษที่ใช้รูปแบบนี้จะต้องเปลี่ยนบทบาทจากการทำงานสงเคราะห์ช่วยเหลือเฉพาะราย (case work) มาเป็นผู้ที่ทำงานในชุมชนเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชนแทน นอกจากนี้สำหรับผู้

ยังคงถูกคุมขังอยู่ ก็ควรต้องมีโปรแกรมเพื่อส่งเสริมการส่งคืนกลับสู่สังคมด้วย เช่น โปรแกรม Work release, reentry program, Pre-release program หลักการสำคัญที่ใช้ นอกจากเรื่องของการใช้สถาบันน้อยลงแล้ว (Deinstitutionalization) ยังมีการเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) และการลดการจำคุก (Deincarceration)

- ยุคคลังเก็บสินค้า 1980-1995 (Warehousing Era 1980-1995)

ความนิยมวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในรูปแบบของการใช้ชุมชนเป็นฐานในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดได้รับความนิยมนับจนถึงกลางทศวรรษที่ 1970 จึงได้เสื่อมความนิยมลงอย่างรวดเร็วเมื่อสังคมได้เปลี่ยนไปสนับสนุนการใช้มาตรการที่แข็งกร้าวกับนักโทษ เนื่องจากในปี 1974 โรเบิร์ต มาร์ติสัน (Robert Martison) ได้เสนอรายงานที่ออกมาโจมตีอย่างรุนแรงต่อการแก้ไขผู้กระทำผิดที่ดำเนินการกันอยู่ในสหรัฐอเมริกา โดยยืนยันว่าไม่มีผลใดๆ ต่อการกระทำผิดซ้ำ (Nothing works) แม้ว่าเท็ด ปาลเมอร์ (Ted Palmer) จะออกมาคัดค้านงานของมาร์ติสันด้วยการนำผลการศึกษาของตนเองออกมาเป็นหลักฐาน แต่มาร์ติสันก็ยังยืนยันเช่นเดิมเพียงแต่ลดระดับลงมา โดยระบุว่าไม่มีบ้างเหมือนกันที่บางโปรแกรมการแก้ไขจะมีประโยชน์จริงๆ แต่ก็มีบางโปรแกรมเช่นกันที่เป็นอันตรายและเสียหาย และสาเหตุอีกส่วนหนึ่งมาจากการแพร่ระบาดของยาเสพติดและการประกาศสงครามยาเสพติด (War on Drug ค.ศ. 1971) ของประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon)

ผลของสงครามยาเสพติดในทศวรรษที่ 1970 ทำให้ทศวรรษที่ 1980 เป็นช่วงที่ใช้ความรุนแรงกับผู้กระทำผิดเพื่อปราบปรามยาเสพติด ใช้มาตรการเชิงกร้าวจัดการกับปัญหาอาชญากรรม (tough on crime) ตัวอย่างที่สำคัญของมาตรการดังกล่าว เช่น การกำหนดให้บังคับโทษขั้นต่ำ (mandatory minimum sentences 1986) กฎหมายเพิ่มโทษการกระทำผิดซ้ำ 3 ครั้ง (three-strikes law) แม้เข้ามาในทศวรรษที่ 1990 ผลการสำรวจความคิดเห็นของคนอเมริกันในปี 1993 ส่วนใหญ่เห็นว่าจุดประสงค์ของเรือนจำคือการลงโทษไม่ใช่การแก้ไข “More Americans think the primary purpose of prison is to punish, not rehabilitate.” ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการสร้างเรือนจำเพื่อคุมขังผู้กระทำผิดที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และโดยเฉพาะการสร้างเรือนจำความมั่นคงสูงสุด (Super Max Prison) สำหรับผู้ต้องขังยาเสพติดและผู้ต้องขังที่เป็นอันตรายต่อสังคมภายนอก ในปี 1988 เรือนจำความมั่นคงสูงสุดกระจายอยู่ทั่วประเทศเกือบทุกรัฐ มีจำนวนไม่น้อยกว่า 47 แห่ง ซึ่งเป็นไปตามหลักการตัดโอกาสในการกระทำผิดแบบเหมารวม Collective incapacitation โดยใช้เรือนจำเป็นที่คุมขังผู้ที่น่าจะเป็นอันตรายเอาไว้ทั้งหมด ซึ่งตรงกันข้ามกับหลักการตัดโอกาสในการกระทำผิดแบบคัดเลือก Selective incapacitation ที่ใช้ในยุโรป ตามหลักการนี้เรือนจำมีไว้คุมขังเฉพาะผู้ที่เป็นอันตรายร้ายแรงต่อสังคมเท่านั้น (Drylie, 2008)

- ยุคใช้หลักฐานเป็นฐาน 2010 - ปัจจุบัน (Evidence-Based Era 1995 - present)

เหตุผลสำคัญอันเป็นที่มาของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในยุคนี้เป็นผลมาจากความต้องการที่อยากลดงบประมาณที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดดตามจำนวนประชากรของเรือนจำ เริ่มมีการทบทวนการจำคุกผู้กระทำผิดที่ไม่รุนแรง ผู้สูงอายุหรือเจ็บป่วยเป็นเวลานาน เน้นการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ใช้การประเมินความเสี่ยงและความต้องการของผู้ต้องขัง แทรกแซงหรือเข้าไปแก้ไขประชากรเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเสี่ยง ใช้มาตรการเสริมแรงทางบวก และโปรแกรมติดตามดูแลหลังปล่อย

แนวโน้มของการใช้มาตรการเชิงกักขังกับปัญหาอาชญากรรมและผู้กระทำผิดได้เริ่มอ่อนตัวลงเมื่อขึ้นต้นศตวรรษใหม่ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ประธานาธิบดีบุชได้เริ่มเสนอให้มีการใช้แนวทางแก้ไขผู้กระทำผิดพร้อมอนุมัติงบประมาณสนับสนุน ในปี 2004 และ ในปี 2010 สมัยของประธานาธิบดีโอบามาได้มีการแก้ไขกฎหมายปรับโทษที่รุนแรงต่างกันมากระหว่างโคเคนชนิดเกรดและชนิดที่เป็นผงให้มีความเป็นธรรมมากขึ้น ซึ่งเป็นการลดโทษของยาเสพติดลงมาให้ใกล้เคียงกัน แต่สงครามยาเสพติดซึ่งเพิ่มจำนวนผู้ต้องขังขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อนตั้งแต่เริ่มต้นสงคราม แม้จะผ่อนปรนมาตรการเชิงกักขังไปบ้าง แต่ผู้ต้องขังที่ต้องโทษระยะยาวยังคงตกค้างและเป็นปัญหาใหญ่ของเรือนจำและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอยู่ต่อไปทั้งในปัจจุบันและอนาคต

แนวคิดประการสำคัญของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในปัจจุบัน (Ideologies of Correctional Treatment) มีดังนี้

1. Reaffirmation of rehabilitation สนับสนุนการแก้ไข เหตุผลที่สนับสนุนคือ โปรแกรมการรักษา ยังคงเป็นเป้าหมายหลักของระบบราชทัณฑ์และใช้กันอยู่ทั้งกระบวนการ อีกทั้งอ้างอุดมการณ์แก้ไขว่าช่วยปกป้องสังคมและต่อต้านแนวอนุรักษ และสุดท้ายเป็นแรงจูงใจของการปฏิรูปที่เพิ่มมนุษยธรรมและการแก้ไข ถ้าผลงานในปี 1970 ไม่ประสบผลสำเร็จ ก็ไม่ควรเอาปัจจุบันไปตัดสินผลงานที่ผ่านมา ควรคงไว้ซึ่งการกำหนดโทษแบบไม่ตายตัวและพักการลงโทษ และลดเงื่อนไขเพื่อให้ปล่อยตัวได้ง่ายขึ้น
2. Justice Model ต่อสู้ว่าระบบยุติธรรมของมนุษย์ต้องการบริการที่เน้นการแก้ไข (treatment services) เพียงเฉพาะแต่กลุ่มคนที่ต้องการใช้และคนที่สามารถจะได้ประโยชน์จากโปรแกรมการแก้ไขเท่านั้น ที่สำคัญการแก้ไขต้องเป็นระบบสมัครใจ จึงไม่มีประโยชน์อะไรกับพวกโทษสูง โทษที่ไม่กำหนด และการพักการลงโทษควรแทนด้วยการกำหนดโทษจำคุกอย่างมีโครงสร้าง (determinate sentencing structure) เป้าหมายของการราชทัณฑ์ควรจะเน้นที่เรื่องของความยุติธรรมมากกว่าการแก้ไข ผู้กระทำผิดควรได้รับโทษเพราะเขาทำผิดกฎหมาย ควรจะเน้นที่เหยื่อ ผู้กระทำผิดต้องเป็นเหยื่อการปฏิเสธสิทธิของตนเอง และต้องรับโทษในคุกที่รุนแรงและไร้มนุษยธรรม
3. The conservative perspective ผู้สนับสนุนมาตรการรุนแรง (hardline approach) ต่ออาชญากรรมเผยว่า การบำบัดรักษาผู้กระทำผิดไม่ใช่เป้าหมายหลักของกระบวนการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอีกต่อไป เพราะว่าพวกเขาเชื่อมั่นไม่ได้ผลในการลดการกระทำผิดซ้ำและเป็นการพะเน้าพะนอผู้กระทำผิดมากเกินไป การลงโทษน่าจะข่มขู่อาชญากรรมและปกป้องสังคม การรักษากฎหมายและระเบียบ เน้นโทษจำคุกและประหารชีวิต
4. The radical perspective ต้องการยกเลิกมาตรการแก้ไข (correctional treatment) แต่ด้วยเหตุผลที่ต่างออกไปคือ ไม่คิดว่าไม่ได้ผล แต่เห็นว่าผลที่เกิดขึ้นมีลักษณะไม่เป็นขึ้นเป็นอัน เป็นการปฏิรูปแบบแยกส่วน (piece meal reform) ทั้งยังเป็นช่องให้มีการประพฤติปฏิบัติที่ไม่ชอบด้วย การเปลี่ยนรากฐานของระบบเรือนจำจะเกิดขึ้นก็แต่เพียงผ่านการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างถึงรากถึงโคนเท่านั้น เพราะอาชญากรรมและเด็กที่ทำผิดเป็นชนชั้นรับใช้ที่แปลกแยกออกไป ไม่มีอำนาจและมักถูกเอาเปรียบและถูกกระทำทางเศรษฐกิจ สิ่งที่ต้องเปลี่ยนแปลงคือสังคมไม่ใช่ผู้กระทำผิด

พัฒนาการของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย

สิ่งที่กำหนดลักษณะและรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมในแต่ละสังคมมักจะได้แก่ระบบกฎหมายและระบบการเมืองการปกครองของสังคมนั้นๆ กระบวนการยุติธรรมในสังคมไทยก็ได้รับอิทธิพลมาจากระบบกฎหมายและระบบการเมืองการปกครองเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้เมื่อระบบการปกครองในสมัยสุโขทัยเป็นแบบ “ปีตาธิปไตย” พระมหากษัตริย์จึงยังทรงใช้พระราชอำนาจเองได้โดยตรง ทรงว่าราชการงานบ้านเมืองเอง สร้างและบังคับใช้กฎหมายเองทั้งหมด ภาพโดยรวมของกระบวนการยุติธรรมสมัยสุโขทัยจึงมีลักษณะดังที่ ท กลัวยไม้ ณ อยุธยา (ท กลัวยไม้, 2542) กล่าวสรุปเอาไว้ว่า “เห็นได้ว่าสมัยสุโขทัยนี้ การชำระคดีความจึงไม่มีกฎหมายและกระบวนการพิจารณาคดีอย่างชัดเจนแน่นอน มีลักษณะเป็นการตกลง โกล่เกลี่ย ประนีประนอมกันเป็นหลักใหญ่”

สมัยอยุธยาบ้านเมืองขยายใหญ่ขึ้นพร้อมกับการรับเอาอิทธิพลของขอมไว้ทั้งทางด้านการเมืองการปกครองและกฎหมาย กล่าวคือ กษัตริย์ได้กลายเป็นสมมุติเทพตามลัทธิเทวาสีทธิ ในขณะที่กฎหมายก็หาได้เป็นสิ่งที่มนุษย์ธรรมดาเขียนขึ้นอีกต่อไปไม่ หากแต่เป็นสิ่งที่ได้มาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กฎหมายของไทยในยุคนี้ถือว่ามีต้นกำเนิดจากสรวงสวรรค์ที่ผ่านมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ของมनुสารจารย์ โดยพระเจ้าอู่ทองปฐมกษัตริย์แห่งอยุธยาได้ประชุมพราหมณ์ปุโรหิตเพื่อตรากฎหมายขึ้นตามหลักพระธรรมศาสตร์นี้และได้ใช้สืบเนื่องกันมาจนสิ้นสมัยอยุธยาและเรื่อยมาจนถึงรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ลักษณะโดยรวมของกฎหมายไทยตามพระธรรมศาสตร์ ตามที่ ท. กลัวยไม้ ณ อยุธยา กล่าวไว้มีรายละเอียดดังนี้ “กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยามีลักษณะซับซ้อนกว่ากฎหมายสมัยกรุงสุโขทัย และเป็นตัวบทกฎหมายที่แท้จริงกว่า กฎหมายกรุงศรีอยุธยามีรากฐานมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ดังกล่าวมาแล้ว และลำพังแต่พระธรรมศาสตร์อย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอที่จะเป็นกฎหมายหลักหรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “มูลคดี” ในการปกครองบ้านเมือง เพราะสังคมและการปฏิบัติของประชาชนในแต่ละสมัยจะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องมีข้อบังคับอื่นๆ ที่เรียกว่า “สาขาคดี” นอกจากนี้ยังมี “พระราชศาสตร์” ซึ่งเกิดแต่พระราชโองการและพระราชวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ประกอบกันเข้าเป็นกฎหมาย”

กระบวนการยุติธรรมในสมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น จึงเป็นกระบวนการยุติธรรมที่มีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น มีการใช้ความรุนแรงและวิธีการลงโทษที่โหดร้ายยิ่งขึ้นจากอิทธิพลของพระไอยการลักษณะพิสูจน์ดำน้ำ ลุยเพลิง ฯลฯ พระไอยการลักษณะรับฟ้อง พระเจ้าแผ่นดินไม่ได้ทรงชำระคดีความเองทั้งหมด แต่จะมีศาลต่าง ๆ หลายประเภทรับไปดำเนินการแทนเป็นส่วนใหญ่

หลังจากการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง (Bowring Treaty) ในสมัยรัชกาลที่ 4 แล้ว ประเทศไทยก็ถูกคุกคามด้วยลัทธิล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกมากขึ้น จึงเป็นเหตุผลประการสำคัญที่จะต้องเร่งพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยทัดเทียมชาติตะวันตก ซึ่งในส่วนของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมนั้นเป็นเรื่องใหญ่ที่จะต้องดำเนินการ เพราะสนธิสัญญาทั้งหลายนั้นมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต กฎหมายไทยไม่สามารถบังคับใช้กับชาวต่างชาติและคนในอาณัติของชาวต่างชาติได้ จึงเท่ากับประเทศไทยเราต้องเสียเอกราชทางการศาล ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการรื้อระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยใหม่ทั้งหมดในสมัยรัชกาลที่ 5 กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยจึงมีลักษณะเป็นแบบตะวันตกและความเป็นสมัยใหม่ตามอย่างสากลนับแต่นั้นมา แต่ด้วยเหตุที่ต้องการต่อต้านการรุกรานของต่างชาติ กฎหมายและระบบการบริหารบ้านเมืองจึงเน้นการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง เพื่อดูแลสั่งการได้ง่ายและรวดเร็ว

แนวคิดสำนักกฎหมายบ้านเมืองที่ถือกฎหมายเป็นคำสั่งของรัฐ เน้นภารกิจของรัฐมากกว่าของราษฎร เน้นความมั่นคงปลอดภัยของประเทศมากกว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมไทยจึงมุ่งไปที่การป้องกันปราบปรามมากกว่าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เน้นการลงโทษมากกว่าการแก้ไข

จวบจนกระทั่งเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศในปี พ.ศ.2475 กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมก็ยังคงดำรงสภาพอยู่เช่นเดิม แม้จะมีการปรับเปลี่ยนบ้างโดยเฉพาะในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่สภาวการณ์และผลกระทบจากสงครามเป็นเงื่อนไขสำคัญให้รัฐบาลหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย เร่งสร้างเสริมสวัสดิการและสงเคราะห์ช่วยประชาชนของตนเอง (พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์, 2542)

พัฒนาการของโปรแกรมปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศไทย

สำหรับเครื่องมือหรือโปรแกรมที่ใช้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังนั้น เริ่มต้นไม่ได้แตกต่างจากประเทศอื่นๆ กล่าวคือการจำคุกไม่ได้เป็นโทษอย่างหนึ่ง แม้จะมีการจองจำนักโทษไว้ในตรุ ตาราง หรือคุก ก็เป็นแต่เพียงเพื่อรอการชำระคดีเท่านั้น เพราะโทษทัณฑ์ที่ใช้มักจะรุนแรง การจองจำไว้เฉยๆ ยังไม่รุนแรงพอจึงไม่ได้กำหนดให้การจำคุกเป็นโทษอย่างหนึ่ง ต่อมาในภายหลังจึงถือว่าเป็นโทษอย่างหนึ่ง การพยายามรักษาเอกราชทางการศาลของไทยที่ได้นำไปสู่การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 การราชทัณฑ์จึงได้รับการพัฒนาไปด้วยในหลายด้าน กล่าวเฉพาะวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแล้วยังคงเน้นไปที่การลงโทษเป็นหลัก แม้ต่อมาจะได้มีการนำวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเข้ามาในกระบวนการยุติธรรม แต่การดำเนินงานของเรือนจำยังคงเน้นที่วิธีการลงโทษมาโดยตลอด ไม่ปรากฏว่ามีพลวัตสลับช่วงกันไปมาระหว่างวิธีการลงโทษกับการแก้ไขอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศตะวันตก ดังนั้นโปรแกรมที่จัดให้มีขึ้นในเรือนจำจึงมักจะเป็นโปรแกรมพื้นฐาน ซึ่งจะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูและควบคุมผู้ต้องขังเป็นหลัก เช่น การฝึกระเบียบวินัย การออกกำลังกาย การทำงาน การผ่อนคลายความเครียด แม้จะมีผลต่อการแก้ไขอยู่บ้างแต่ก็ไม่ใช่เป้าหมายหลัก หรือมีความสำคัญเท่ากับเป้าหมายในเรื่องของการบริหารจัดการเรือนจำให้สงบเรียบร้อย โปรแกรมแก้ไขที่จัดให้มีขึ้นในเวลาต่อมาก็มีลักษณะที่ยังไม่ได้ลงลึกลงไปแก้ไขสาเหตุของปัญหาอันเป็นที่มาของการกระทำผิด ตัวอย่างเช่น โปรแกรมการศึกษาให้อ่านออกเขียนได้หรือจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ภาคบังคับ) การฝึกวิชาชีพ การอบรมศีลธรรม หรือจัดกิจกรรมทางศาสนา ล้วนเป็นการพัฒนาผู้ต้องขังโดยรวมเป็นแบบเดียวกันหมด ไม่ได้ใช้วิธีการปฏิบัติเป็นรายบุคคล สุดท้ายจึงเริ่มมีโปรแกรมที่เป็นการเฉพาะมากขึ้นตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์ในการกระทำผิดเมื่อไม่นานมานี้เอง (นที จิตสว่าง, 2546) ซึ่งแม้จะไม่ใช่โปรแกรมที่เป็นการเฉพาะตามสาเหตุแห่งการกระทำผิดที่สลับซับซ้อนหรือมีลักษณะที่พิเศษออกไปก็ตาม (พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์, 2542)

แต่ถึงกระนั้นโปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เน้นการแก้ไขก็มีพัฒนาการไปในแนวทางที่ดีมาโดยตลอด มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในส่วนของเนื้อหาหรือส่วนประกอบของโปรแกรมแทบจะไม่แตกต่างจากประเทศที่พัฒนาแล้ว เพียงแต่มีปัญหาอยู่ที่การนำไปใช้ (Implementation) ที่มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดมากมาย จนยากที่จะสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายที่แท้จริงของการแก้ไขผู้กระทำผิด ดังเช่นจำนวนผู้กระทำผิดซ้ำที่ยังสูงอยู่มากแม้จะมีแนวโน้มลดลงบ้าง หัวใจของการบริหารเรือนจำยังอยู่ที่การควบคุมไม่ให้ผู้ต้องขังหลบหนี ในขณะที่นโยบายทางอาญาของประเทศยังไม่เปลี่ยนแปลงไปสู่แนวทางการแก้ไขอย่างแท้จริง จึงยากที่จะทำให้โปรแกรมที่พัฒนาออกมาได้ดีเพียงใด จะประสบผลสำเร็จได้ สังคมเองก็ยังติดยึดอยู่กับวิธีการลงโทษ โปรแกรมการแก้ไขจึงยังคงต้องมีอุปสรรคอีกมากมายที่จะทำให้การขับเคลื่อนเป็นไปตามที่

ออกแบบไว้ในโปรแกรม เพราะการแก้ไขคนนั้นยากกว่าการลงโทษมาก จำเป็นต้องทำงานประสานกันหลายฝ่ายทั้งหน่วยงานภายในกระบวนการยุติธรรมด้วยกันเองและกับหน่วยงานภายนอก

พลวัตของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

ภาพโดยรวมของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ได้จากการศึกษาพัฒนาการของระบบเรือนจำตั้งแต่ก่อนยุคปฏิรูปเรือนจำจนถึงปัจจุบัน จะพบว่าพัฒนาการของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดจะเน้นการลงโทษและการแก้ไขสลับกันไปมาเป็นพลวัต เรือนจำในช่วงก่อนการปฏิรูปเรือนจำ คืออาคารเก่าๆในเมือง อาจจะเป็นปราสาทเก่าหรือเป็นอาคารบ้านเรือนทั่วไปในพื้นที่ห่างไกล ไม่ได้สร้างขึ้นด้วยเจตนาจะให้เรือนจำ สภาพภายในจึงสกปรก ผิดสุขลักษณะ เป็นที่อับ อากาศไม่ถ่ายเท ไม่มีแสงสว่าง เต็มไปด้วยเชื้อโรคและผู้ป่วย มีสภาพแออัด เพราะซึ่งคนทุกประเภทไว้รวมกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย เด็กหรือผู้ใหญ่ คนปกติที่สมประกอบ คนไม่สมประกอบ อาชญากรร้ายแรงและไม่ร้ายแรง หน้าที่หลักของเรือนจำคือขังผู้กระทำผิดไว้รอการชำระคดี การจำคุกยังไม่ถือว่าเป็นโทษอย่างหนึ่ง จึงมักจะขังไว้โดยไม่มีกำหนดและมีการขังลี้ม

พลวัตของกระแสการลงโทษกับการแก้ไขเกิดขึ้นหลังจากที่มีการปฏิรูปเรือนจำครั้งแรกแล้ว ซึ่งเริ่มด้วยกระแสของการลงโทษก่อน เพราะการปฏิรูปในครั้งแรกนั้นทั้งหมดเป็นแต่เพียงการปรับปรุงสภาพทางกายภาพของเรือนจำให้มั่นคงแข็งแรงและถูกสุขลักษณะ (Hardware) เพื่อให้การจำคุกเป็นไปอย่างเหมาะสมตามกฎหมายและแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมที่เสนอให้มีการลงโทษให้ได้สัดส่วนกับการกระทำผิดไม่ลงโทษอย่างโหดร้ายหรือรุนแรงเกินสัดส่วนที่เหมาะสมกับความผิด แม้จำนวนผู้ต้องขังจะลดลงในระยะเริ่มแรก แต่เมื่อเวลาผ่านไปไม่นานดูเหมือนว่าจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำจะมีมากขึ้นกว่าเดิม เพราะการจำคุกได้กลายมาเป็นโทษชนิดหนึ่ง ซึ่งแต่เดิมที่เคยมีแต่ผู้ต้องขังที่จองจำไว้รอเวลาชำระคดีเท่านั้น เรือนจำจึงมีทั้งคนที่รอการชำระคดีและคนที่ชำระคดีเสร็จแล้วที่เรือนจำต้องขังเอาไว้ต่อไปในฐานะนักโทษด้วย นอกจากนี้การปฏิรูปเรือนจำยังทำให้กระบวนการยุติธรรมนิยมใช้โทษจำคุกมากขึ้นเพราะคิดว่าเรือนจำได้รับการปฏิรูปแล้วจึงเหมาะแก่การส่งคนไปขังไว้มากกว่าเดิม แม้ในปัจจุบันโทษจำคุกก็ยังคงได้รับความนิยมมากที่สุดในบรรดาโทษทั้งหลายที่ใช้กันอยู่เกือบจะทุกประเทศทั่วโลก (พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์, 2560)

เมื่อถึงจุดอิมตัวของเรือนจำยุคแรกที่ปฏิรูปเฉพาะทางกายภาพ (Penitentiary era: 1790 -1825) และยุคการขยายตัวของเรือนจำขนาดใหญ่ (Mass prison 1825 -1876) เพื่อรองรับจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มมากขึ้นแล้ว กระแสของการลงโทษจึงถูกสลับให้เป็นการแก้ไขเมื่อเริ่มเปลี่ยนไปเป็นยุคของการแก้ไขเอลมิรา (Elmira Reformatory Era 1876-1890) อันเป็นที่มาของการคิดค้นระบบปฏิบัติการหรือดำเนินการ (Software) ที่จะนำมาใช้กับเรือนจำที่เปลี่ยนแปลงแต่เฉพาะอาคารสถานที่ในยุคที่ผ่านมา ซึ่งเกิดจากความเชื่อที่ว่าสามารถแก้ไขผู้กระทำผิดได้โดยเฉพาะผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนจนมีการจัดตั้งหรือแยกศาลเด็กออกจากศาลผู้ใหญ่ ในปี 1899 รวมถึงการคิดค้นระบบคุมประพฤติของ John Augustus ในปี 1841 และระบบการพักการลงโทษของ Zebulon Brockway ในปี 1861 จนนำไปสู่ยุคเรือนจำอุตสาหกรรม (Industrial Era 1890 - 1935) ซึ่งมี Thomas Mott Osborne ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักปฏิรูปเรือนจำ (Prison reformer) ได้นำเอาวิธีการที่กล่าวมาข้างต้นมาสร้างเป็นโปรแกรมช่วยเหลือตนเอง (Self-help program) ผ่าน Mutual Welfare League ขึ้นที่เรือนจำ Sing Sing State Prison และที่เรือนจำ Portsmouth Naval Prison ในทำนองเดียวกับเรือนจำโนฟอล์ค Norfolk Prison Colony ที่เป็นเรือนจำอุตสาหกรรมเต็มรูปแบบ โดยเน้นการพัฒนาผู้ต้องขังทั้งในด้านสังคม จิตวิทยา อุตสาหกรรมและการปฏิบัติทางศาสนา ยุคนี้จึงเป็นเสมือนยุค

ทองของการพัฒนาเครื่องมือที่จะนำมาใช้กับผู้กระทำผิด ที่สุดยุคแห่งการปฏิรูปเอลมิรานี้ก็จบลงด้วยการที่เรือนจำได้รับเอาผู้ต้องขังเข้ามามากเกินไปจนกว่าจำนวนที่จะดำเนินการแก้ไขได้สำเร็จ

เมื่อยุคของการปฏิรูปซึ่งเน้นการแก้ไขเสื่อมความนิยมลงไป กระแสของการลงโทษก็หมุนกลับเข้ามาแทนที่ เครื่องจักรหยุดเดินเครื่อง และการสอนวิชาชีพลูกปิด ผู้ต้องขังที่มีอยู่เป็นจำนวนมากไม่มีอะไรทำนอกจากนั่งๆนอนๆอย่างน่าเบื่อหน่าย หลายคนเครียดและมีอาการทางประสาทและคิดหลบหนี นอกจากนี้ผู้ต้องขังจำนวนมากแล้วพื้นที่ของเรือนจำก็มีขนาดใหญ่ เรือนจำจึงต้องบริหารโดยเน้นความมั่นคงของเรือนจำ และต้องสร้างเรือนจำความมั่นคงสูงขนาดใหญ่ จนกลายเป็นยุคที่เรียกว่า ยุคแห่งการลงโทษหรือควบคุมผู้ต้องขังเอาไว้ (1935 - 1945)

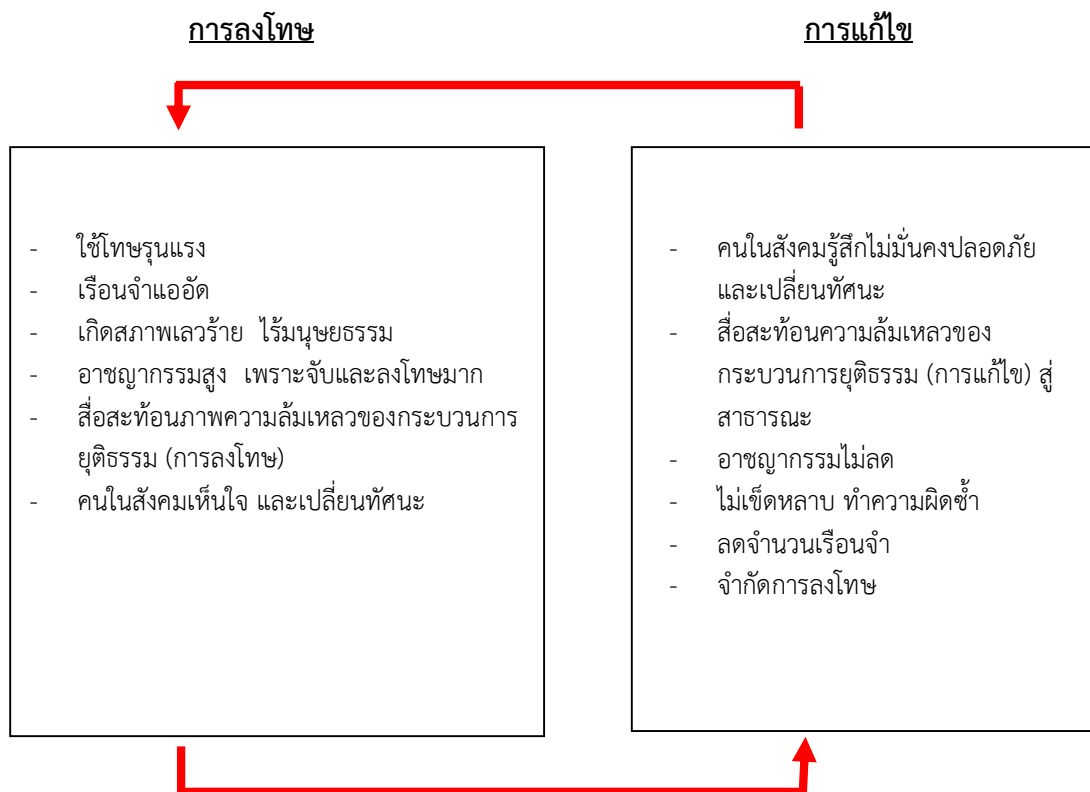
และแล้วยุคของแก้ไขหรือยุคทางการแพทย์ (Treatment/medical Era 1948-1967) ก็มาถึง หลังจากยุคของการลงโทษผ่านไป เพราะเชื่อว่าคนทำผิดคือคนป่วยสมควรได้รับการรักษาแทนที่จะถูกลงโทษ ซึ่งเท่ากับเป็นการสลับให้กระแสของการแก้ไขกลับคืนมาอีกครั้ง และตามมาด้วยยุคการใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Era) เมื่อรัฐบาลขาดแคลนงบประมาณ และมีนโยบายให้ลดการใช้สถาบันเป็นหลักในการรักษาลง (Deinstitutionalization) คนไข้จากโรงพยาบาลโรคจิตส่วนหนึ่งที่ถูกผลักให้ออกจากโรงพยาบาลได้กลายเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งส่งผลให้จำนวนการกระทำผิดและผู้กระทำผิดมีจำนวนสูงมากกว่าปกติ และยิ่งประกาศสงครามยาเสพติด จำนวนผู้กระทำผิดยิ่งสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด การกวาดต้อนผู้กระทำผิดเอาไปคุมขังไว้มากมายเช่นนี้จึงทำให้ยุคนี้ได้ชื่อว่าเป็นยุคคลังเก็บสินค้า (Warehousing Era 1980 -1995) ที่เป็นการย้อนกลับไปสู่กระแสของการลงโทษตามเดิม และท้ายที่สุดในปัจจุบันซึ่งถือว่าเป็นยุคใช้หลักฐานเป็นฐาน (Evidence-based Era) ก็เริ่มเห็นแนวโน้มที่กระแสของการแก้ไขกำลังจะสลับกลับมาใหม่อีกครั้ง

ตารางที่ 1 พัฒนาการแต่ละยุคของเรือนจำกับกระแสของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

ยุคของเรือนจำ	แนวทางการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด
Penitentiary Era	กระแสของการลงโทษ
Mass Era	กระแสของการลงโทษ
Elmira Reformatory Era*	กระแสของการแก้ไข
Industrial Era	กระแสของการแก้ไข
Punitive Era	กระแสของการลงโทษ
Medical Era	กระแสของการแก้ไข
Community-based Era	กระแสของการแก้ไข
Warehousing Era	กระแสของการลงโทษ
Evidence-based Era	กระแสของการแก้ไข

จากตาราง แสดงให้เห็นได้ว่าพัฒนาการของเรือนจำที่เป็นมาในแต่ละยุคนี้ จะมีการพัฒนาปรับปรุงเรือนจำทั้งในส่วนที่เป็น Hardware (ทางด้านกายภาพ) ที่เกี่ยวกับการออกแบบและปรับปรุงอาคารสถานที่ และส่วนที่เป็น Software ที่เกี่ยวกับโปรแกรมหรือเครื่องมือที่จะนำมาใช้กับการดำเนินงานของเรือนจำ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือการลงโทษและการแก้ไข โดยสรุปจะพบว่า ระหว่างการลงโทษกับการแก้ไขจะเป็นกระแสที่สลับกันไปมาตามแต่ละยุคของเรือนจำที่เปลี่ยนแปลงไป ถ้าแนวทางใดประสบความสำเร็จก็ไม่สลับไปใช้อีกแนวทางหนึ่ง ทั้งนี้ถ้าพิจารณาจากอัตราผู้ต้องขังต่อประชากรแสนคนแล้ว จะพบว่าประเทศที่มีอัตราผู้ต้องขังต่ำมาโดยตลอดมักจะ ไม่ปรับเปลี่ยนไปใช้แนวทางอื่น ไม่ว่าแนวทางที่ใช้มาตลอดนั้นจะเป็นการลงโทษหรือแก้ไขก็ตาม แต่สำหรับประเทศที่มีอัตราผู้ต้องขังสูงมักจะใช้ทั้งสองแนวทางสลับกันไปมา เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะแนวทางที่ใช้เป็นเพียงระดับเรือนจำ ซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องกับหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรมที่อยู่ในระดับเดียวกันหรือสูงกว่า รวมไปถึงปัจจัยอื่นๆด้วย เช่น นโยบายทางอาญาของประเทศ บริบททางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมของประเทศที่ยังไม่เป็นหนึ่งเดียวกันกับแนวทางการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

ตารางที่ 2 พลวัตการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดตามพัฒนาการของกระบวนการยุติธรรมสหรัฐอเมริกา

จากตาราง จะเริ่มต้นจากฝั่งซ้ายหรือขวาก่อนก็ได้ ถ้าเริ่มจากฝั่งซ้ายแสดงว่าเมื่อใช้โทษรุนแรงเรือนจำจะเกิดความแออัดทำให้เกิดสภาพเลวร้ายไร้มนุษยธรรมเกิดขึ้นในเรือนจำ สถิติจำนวนอาชญากรรมก็จะสูงขึ้นด้วยเพราะเน้นการจับกุมและลงโทษมากขึ้น เมื่อเกิดสภาพเช่นนี้สื่อจะสะท้อนภาพความล้มเหลวของ

กระบวนการยุติธรรมและการลงโทษ คนในสังคมเริ่มเห็นและเปลี่ยนทัศนคติไปสนับสนุนให้มีการใช้โทษจำคุกกับผู้กระทำผิดน้อยลงจำกัดการสร้างเรือนจำ สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดการกระทำผิดซ้ำเพราะไม่เช็ดหลาบอาชญากรรมไม่ลดลง สื่อเริ่มสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของการแก้ไขผู้คนในสังคมรู้สึกไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จึงเปลี่ยนทัศนคติหันกลับไปใช้โทษที่รุนแรงเข้าสู่วัฏจักรเดิมวนสลับกันไปมาเช่นนี้

พลวัตของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของประเทศสหรัฐอเมริกาจะเห็นได้อย่างชัดเจนมาก เพราะมีกระแสของการเปลี่ยนแปลงไปมาระหว่างการลงโทษกับการแก้ไขอย่างชัดเจน แม้กระทั่งโทษประหารชีวิตที่เคยยกเลิกไปแล้ว แต่ก็ยังมีการนำกลับมาใช้ใหม่ในบางมลรัฐ ซึ่งตรงกันข้ามกับประเทศไทยที่กระบวนการยุติธรรมในอดีตได้เน้นหนักไปที่การลงโทษมากกว่าการแก้ไขมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะมีการโหมการปราบปรามอาชญากรรมบางประเภทในบางโอกาส ซึ่งทำให้มีการจับกุมผู้กระทำผิดจำนวนมากจนทำให้มีนักโทษล้นเรือนจำ และที่สุดกระบวนการยุติธรรมของเราก็จะใช้วิธีการระบายนักโทษออกจากเรือนจำแทน เราจึงไม่จำเป็นต้องขบคิดหรือหาวิธีการใหม่ๆ ที่จะใช้สำหรับแก้ไขผู้กระทำผิด เพราะพอเรือนจำแน่นเราก็ปล่อยหรือระบายออกได้ง่าย ขณะที่กระบวนการยุติธรรมของตะวันตกทุกครั้งที่เกิดวิกฤตนักโทษล้นเรือนจำ เพราะเน้นการลงโทษ จะไม่มีระบบระบายนักโทษแบบของไทย เขาจึงถูกบังคับโดยปริยายให้ต้องค้นคว้าและคิดหาวิธีการแก้ไขใหม่เพื่อจะได้ลดจำนวนนักโทษลง ดังนั้นทุกครั้งที่กระแสของการแก้ไขกลับมาจะกลับมาพร้อมกับวิธีการใหม่ๆ จึงทำให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของตะวันตกพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเราจะพลอยได้รับประโยชน์ไปด้วยโดยการนำเข้ามาหรือเลียนแบบ

ด้วยเหตุนี้กระบวนการยุติธรรมของไทยจึงไม่มีพัฒนาการของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่สลับกันไปมาระหว่างการลงโทษกับการแก้ไข แต่กระบวนการยุติธรรมไทยจะเน้นเฉพาะแต่การลงโทษและลงโทษเข้มข้นขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลบ้าง หรือตามความรุนแรงของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในบางโอกาสบ้าง แม้ประเทศไทยจะมีการประกาศนโยบายส่งเสริมการแก้ไข มีกฎหมายรองรับ แต่ในความเป็นจริงในทางปฏิบัติแล้วเราเพิ่งจะเริ่มต้นมีการแก้ไขอย่างจริงจังเมื่อประมาณเพียง 3 ทศวรรษที่ผ่านมาเท่านั้น (เปิดดำเนินการสำนักงานคุมประพฤติผู้ใหญ่ขึ้นเมื่อปี 7 สิงหาคม พ.ศ. 2527) ยิ่งเป็นการแก้ไขผู้ต้องขังในเรือนจำด้วยแล้ว ยิ่งพัฒนาขึ้นมาช้ากว่างานคุมประพฤติผู้ใหญ่ของกระทรวงยุติธรรมเดิมเสียอีก คือเพิ่งจะเริ่มมีการสร้างโปรแกรมการแก้ไขที่ลึกลงไปถึงสาเหตุการกระทำผิดโดยอดีตอธิบดีกรมราชทัณฑ์ศิวะ แสงมณี เป็นผู้ริเริ่มเอาไว้และรู้จักในชื่อปัจจุบันว่า “โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด” (เพลินใจ แต่เกษม, 2562)

นอกจากในแวดวงของระบบงานยุติธรรมแล้ว ในสังคมไทยเองก็มักจะปรากฏแต่ผู้ที่เรียกร้องให้ลงโทษรุนแรง การปราบปรามให้เบ็ดเสร็จเด็ดขาด ยังไม่ปรากฏหรือถ้ามีก็น้อยมากที่จะมีผู้คนในสังคมไทยออกมาสนับสนุนการแก้ไขผู้กระทำผิดแทนการลงโทษ สภาพการณ์ของกระบวนการยุติธรรมและของสังคมเช่นนี้ ย่อมยากที่จะพัฒนาและดำเนินการให้โปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดประสบผลสำเร็จได้ พัฒนาการของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ผ่านมาจึงขาดพลวัต (Dynamic) หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่ามีลักษณะคงที่ (Static) อยู่กับการลงโทษเป็นหลัก

ถ้ากล่าวเฉพาะไปที่เครื่องมือที่ใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของการวิจัยนี้ จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันแนวทางปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการลงโทษ จะมีโปรแกรมหรือเครื่องมือที่จะนำมาใช้อย่างจำกัด ซึ่งจะแตกต่างจากอดีตกาลที่มีวิธีการลงโทษอย่างมากมาย เพราะปัจจุบันโทษที่จะให้เรือนจำเลือกใช้ได้มีค่อนข้างจำกัด ตัวอย่างเช่นโทษทั้ง 5 ประการตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยในปัจจุบัน

เรือนจำรับผิดชอบดำเนินการได้เพียงบางส่วนไม่ครบทั้ง 5 ประการ ลักษณะของโปรแกรมหรือวิธีปฏิบัติที่จะนำมาใช้กับผู้กระทำผิดในแนวทางของวิธีการลงโทษมักจะได้แก่ การจำกัดกิจกรรมและควบคุมพฤติกรรม ตัดขาดจากโลกภายนอก บังคับใช้ระเบียบวินัยอย่างเข้มงวด ให้ทำงานหนักและมาตรการใช้ความรุนแรงทั้งหลายกับผู้กระทำผิด ที่สำคัญการลงโทษต้องเป็นไปโดยเคร่งครัดตามหมายศาล ไม่สามารถดัดแปลงหรือใช้วิธีการอื่นแทนได้เหมือนการแก้ไขที่มีความยืดหยุ่นและปรับให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละบุคคลได้

โดยสรุป เครื่องมือหรือโปรแกรมที่ใช้กับผู้ต้องขัง เป็นนวัตกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแนวทางของการแก้ไข ในขณะที่เรือนจำโดยธรรมชาติของตัวมันเองแล้ว เช่น การออกแบบอาคารสถานที่ให้เป็นที่ยึดกุมขัง จำกัดพื้นที่และเน้นไม่ให้มีการหลบหนี การใช้เรือนจำหรือการจำคุกจึงจัดอยู่ในแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เป็นการลงโทษ จึงมีความขัดแย้งกันอยู่ในตัวระหว่างโปรแกรมการแก้ไขกับการจำคุก (Zoran & Kandu, 1996) ดังนั้นโปรแกรมที่จะนำมาใช้กับผู้ต้องขังจำเป็นต้องมีการปรับให้มีความเป็นไปได้กับลักษณะของเรือนจำที่ใช้แนวทางการลงโทษเป็นหลักมากกว่าการแก้ไข

แนวคิดทฤษฎีที่เป็นต้นกำเนิดของโปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

ในส่วนของแนวคิดทฤษฎีที่เป็นต้นกำเนิดหรือที่มาของโปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด จะแยกนำเสนอออกเป็น 2 ระดับ คือระดับสำนักคิดทางด้านอาชญาวิทยาซึ่งเป็นกระบวนทัศน์ (Paradigm) หรือกรอบใหญ่ที่ใช้กับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด และในระดับแนวคิดทฤษฎี (Theory) ซึ่งจะเป็นกรอบที่เล็กลงมาของแต่ละกระบวนทัศน์ (Schmalleger, 1991) (Bohm & Haley, 1997) ดังนี้

1. ระดับสำนักคิด

ในทางอาชญวิทยานั้นมีสำนักคิดที่สำคัญ (School of Thought) อยู่เพียง 2 สำนักคิดเท่านั้นที่เป็นรากฐานให้เกิดสำนักคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ตามมาภายหลัง สำนักคิดแรกได้แก่ สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical school of thought) ส่วนสำนักคิดที่ 2 คือ สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positivist school of thought) สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical school of thought) สำนักคิดนี้จะมีแนวทางที่เน้นไปในด้านการลงโทษจึงจะไม่ขอกล่าวลึกลงไปในรายละเอียด แต่สำนักคิดที่ 2 จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นการวิจัยอันเป็นที่มาหรือต้นตอของการพัฒนาเครื่องมือการแก้ไขที่จะนำมาใช้กับผู้ต้องขัง จึงจะขอนำเสนอหลักการที่เป็นสาระสำคัญของสำนักคิดดังกล่าวนี้ว่าสอดคล้องอย่างไรกับการสร้างโปรแกรมสำหรับปฏิบัติกับผู้ต้องขัง

สำนักคิดอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positivist school of thought) (Schmalleger, 1991) (Boyd, 2013) สำนักนี้รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่าสำนักอิตาลี (the Italian School of Positivist Criminology) ผู้ให้กำเนิดคือ Cesare Lombroso (1835 - 1909) ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นบิดาของอาชญาวิทยา (the Father of Criminology) เขาได้รับอิทธิพลมาจากปรัชญาปฏิฐานนิยม (positivism) ซึ่งเป็นผลมาจากความก้าวหน้าขององค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 และ 18 ที่ทำให้ออกุสต์ กองต์ (August Comte) เชื่อมั่นว่าวิทยาศาสตร์และวิธีการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์จะสามารถประยุกต์ใช้ได้กับการศึกษาในศาสตร์ด้านอื่นๆ ได้ด้วย Lombroso ซึ่งปฏิเสธแนวคิดของสำนักดั้งเดิมจึงนำเอาวิทยาศาสตร์เข้ามาศึกษาและอธิบาย

อาชญากรรม โดยการผ่ากะโหลกและศึกษาลักษณะร่างกายของอาชญากรและตั้งทฤษฎีขึ้นมาอธิบายสาเหตุอาชญากรรม (Atavism) ว่า มาจากลักษณะที่บกพร่องบางประการทางร่างกายที่พัฒนาการมายังไม่สมบูรณ์ ทำให้มีลักษณะความเป็นอาชญากรติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด (born criminal) สารสำคัญของสำนักคิดนี้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยคือ

1. เป็นสำนักคิดที่นำวิทยาศาสตร์เข้ามาวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิด
2. เชื่อในเรื่องของหลัก “เจตจำนงกำหนด” (Determinism) คนไม่สามารถเลือกหรือมีอิสระในการตัดสินใจกระทำผิด ซึ่งตรงกันข้ามกับหลัก “เจตจำนงอิสระ” (Free Will) ของสำนักดั้งเดิม
3. อาชญากรรมไม่ได้เกิดจากความชั่วร้าย หรือบาปกรรม แต่เป็นเพราะความบกพร่องของผู้กระทำผิด จึงสามารถแก้ไขหรือป้องกันการกระทำผิดได้

โดยรวมแล้วจะเห็นว่าหลักเจตจำนงอิสระ เปิดมุมมองใหม่ให้กับสาเหตุการกระทำผิดว่าไม่ใช่บาปหรือความชั่วร้าย แต่เป็นเรื่องของความบกพร่องที่มีอยู่ในตัวของผู้กระทำผิดต่างหาก ผู้กระทำผิดจึงไม่ใช่คนชั่วร้าย แต่เป็นคนที่มีความบกพร่อง ถ้าแก้ไขความบกพร่องได้จะสามารถป้องกันอาชญากรรมได้ ประเด็นสำคัญที่สุดจึงอยู่ที่ว่า เราสามารถแก้ไขคนทำผิดได้ และนั่นก็หมายความว่าอาชญากรรมเป็นสิ่งที่ป้องกันได้ทั้งที่เป็นการกระทำผิดที่จะเกิดขึ้นใหม่และการกระทำผิดซ้ำ ถ้าเราวินิจฉัยได้ถูกต้องว่าสาเหตุที่แท้จริงของการกระทำผิดคืออะไรและแก้ไขที่สาเหตุดังกล่าวได้ ในส่วนต่อไปจึงจะขอกล่าวถึงรายละเอียดระดับทฤษฎี

2. ระดับทฤษฎี

แนวคิดและทฤษฎีที่ว่าด้วยสาเหตุของการกระทำผิด เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล โดยทั่วไปจึงถือว่าพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ย่อมจะมีเหตุผล เว้นแต่จะเป็นผู้มีความผิดปกติที่การกระทำของเขาจะอยู่เหนือเหตุผล หรือแตกต่างไปจากเหตุผลของบุคคลทั่วไป การกระทำผิดจึงย่อมมีสาเหตุหรือเหตุผล เช่นเดียวกับการกระทำอย่างอื่นของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้จึงได้มีความพยายามที่จะอธิบายสาเหตุหรือเหตุผลของการกระทำผิดของมนุษย์มานานปีตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ ดังที่จะนำเสนอต่อไปในรายละเอียด ดังนี้

การอธิบายสาเหตุหรือหาเหตุผลให้กับการกระทำผิด นับเป็นต้นตอและเนื้อหาหลักของวิชาอาชญาวิทยาซึ่งอุบัติขึ้นในโลกนี้เมื่อประมาณ 2 ศตวรรษที่ผ่านมาเอง จึงค่อนข้างใหม่และมีอายุน้อยเมื่อเทียบกับวิชาที่เกิดขึ้นนานนับพันปี เช่น ดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฯลฯ แต่การหาเหตุผลให้กับการกระทำผิดของมนุษย์นั้นได้มีมาก่อนที่วิชาอาชญาวิทยาจะเกิดขึ้น

1. ในยุคเริ่มแรก การกระทำผิดของคนถูกอธิบายด้วยสิ่งที่เป็นนามธรรม สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสจับต้องได้ ตัวอย่างเช่น วิญญาณชั่วร้าย ภูตผี ปีศาจ ซาตาน เทพแห่งความชั่วร้าย ฯลฯ เหล่านี้คือเหตุผลที่ยกขึ้นมากล่าวอ้างว่าเป็นสาเหตุของการกระทำผิดในยุคโบราณ ความไม่รู้ไม่เข้าใจในพฤติกรรมที่ต่างออกไปจากคนส่วนใหญ่ ทำให้พฤติกรรมที่ต่างออกไปนี้ถูกอธิบายด้วยสิ่งสมมติหรือสิ่งที่อยู่เหนือเหตุผล ซึ่งเป็นวิธีการของคนในยุคนั้นใช้อธิบายปรากฏการณ์รอบตัวที่ตนเองไม่เข้าใจ ยกตัวอย่างเช่น ทำไมแผ่นดินไหวภูเขาไฟระเบิดเกิดขึ้นได้อย่างไร เหตุใดคนจึงล้มป่วย และด้วยเหตุอันใดคนจึงได้มีพฤติกรรมผิดปกติต่างไปจากการประพฤติปฏิบัติของคนส่วนใหญ่

2. ในยุคต่อมาที่มีพัฒนาการของศาสนาเกิดขึ้น ศรัทธาความเชื่อทางศาสนาได้เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญ ต่อการอธิบายสาเหตุของอาชญากรรม จากความเชื่อที่เลื่อนลอยได้ถูกจัดให้เป็นระบบ และพัฒนาขึ้นจนกลายเป็นลัทธิความเชื่อและศาสนาตามลำดับ ในยุคนี้อาชญากรรมก็ยังคงได้รับการอธิบายด้วยสิ่งที่เป็น

นามธรรมอยู่เช่นเดิม เพียงแต่อ้างอิงอย่างใกล้ชิดกับศาสนาที่นับถือ ตัวอย่างเช่น การกระทำผิดเกิดขึ้นจากความชั่ว จิตใจที่ชั่วร้าย เคราะห์กรรม บาป การลงโทษถือเป็นพระประสงค์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การอธิบายการกระทำผิดด้วยเหตุผลทางศาสนานี้มีอายุยืนนานพอ ๆ กับศาสนา และแม้ในทุกวันนี้ก็ยังคงมีคนที่เชื่อและอธิบายการกระทำผิดด้วยวิธีการเช่นนี้อยู่จำนวนไม่น้อย

3. ในยุคนี้อิทธิพลของศาสนาเสื่อมลงด้วยการเติบโตของความรู้และศิลปะวิทยาการสมัยใหม่ สาเหตุการกระทำผิดได้รับการอธิบายใหม่เป็นคำอธิบายที่เน้นไปยังสิ่งที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น จากเรื่องของจิตใจมาเป็นเนื้อตัวร่างกาย จากเหตุผลของพระเจ้ามาเป็นเรื่องของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น การกระทำผิด เกิดจากลักษณะผิดปกติของอวัยวะภายใน สมอง หรือแม้กระทั่งลักษณะโครงสร้างที่ผิดสัดส่วน ลักษณะรูปร่างกะโหลก ต่อม ฮอร์โมน กรรมพันธุ์ ฯลฯ

4. เมื่อสังคมซับซ้อนขึ้นและเติบโตขึ้นอย่างมากหลังยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม เมืองขนาดใหญ่และวัฒนธรรมสังคมนิยมได้นำมาสู่การอธิบายสาเหตุการกระทำผิดด้วยเหตุผลทางสังคม ซึ่งเป็นการขยายวงของคำอธิบายที่เคยจำกัดเฉพาะเรื่องของร่างกายและจิตใจออกไปในมิติใหม่ที่กว้างและครอบคลุมได้มากกว่า

5. โดยสรุปพัฒนาการของคำอธิบายสาเหตุการกระทำผิดจะวนเวียนสลับกันไปมา และให้น้ำหนักแต่ละสาเหตุแตกต่างกัน ตามความเชื่อของแต่ละบุคคล สำนักคิดทางด้านอาชญาวิทยา ยุคสมัยและความเป็นไปของสังคมที่คำอธิบายนั้นเกิดขึ้น มิติเรื่องของเวลาหรือลำดับก่อนหลังว่าคำอธิบายใดเกิดขึ้นก่อนหรือหลังจึงไม่ใช่ประเด็นสำคัญ เพียงแต่เป็นการลำดับภาพและช่วยให้เห็นความต่อเนื่องของคำอธิบายบ้างเท่านั้น แท้จริงแล้วยังมีการผสมผสานคำอธิบายสาเหตุของการกระทำผิดเข้าด้วยกันอีกด้วย ไม่ได้ตัดขาดหรือแบ่งแยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง ที่สำคัญทฤษฎีอาชญาวิทยายุคสมัยใหม่นั้นได้ยอมรับและเน้นว่าสาเหตุอาชญากรรมหรือการกระทำผิด ไม่ได้เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงอย่างเดียว หากแต่มักจะประกอบด้วยสาเหตุหลายประการ ซึ่งบางครั้งแม้แต่ผู้กระทำผิดเองก็หาได้รู้ไม่ว่า การกระทำผิดของตนเองเกิดจากสาเหตุหรือเหตุผลใดบ้างและเกิดขึ้นได้อย่างไร

เพื่อให้เข้าใจความคิดรวบยอดของทฤษฎีอาชญาวิทยาร่วมสมัยที่มีการทับซ้อนและมีข้อโต้แย้งกัน ในส่วนต่อไปนี้จะขอกล่าวถึงรายละเอียดของทฤษฎีในแต่ละกลุ่ม

จากความหมายของวิชาอาชญาวิทยา (Criminology) ของซัทเธอร์แลนด์ (E.H. Sutherland) ที่ว่า “อาชญาวิทยาเป็นวิชาที่ว่าการศึกษากระบวนการทั้งหมดที่ประกอบไปด้วยกระบวนการบัญญัติกฎหมาย กระบวนการละเมิดหรือทำผิดกฎหมาย และกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย” ดังนั้นทฤษฎีอาชญาวิทยาจึงเกี่ยวข้องกับทั้งสามกระบวนการในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. เกณฑ์ในการจำแนกกลุ่มทฤษฎี

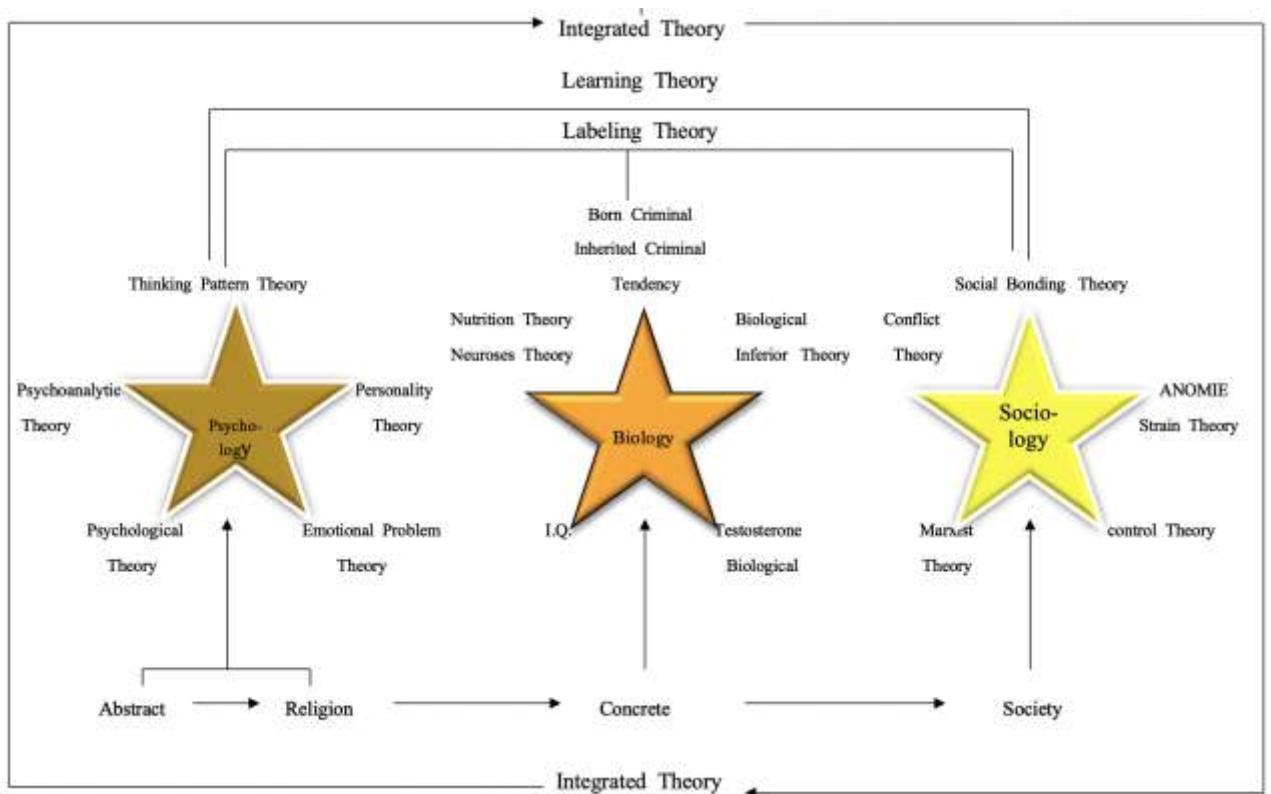
1.1. จำแนกตามขั้นตอนของกระบวนการ โดยการนำเอากระบวนการที่ 1 และ 3 มารวมกัน คือ การบัญญัติกฎหมายกับการบังคับใช้กฎหมาย เป็นทฤษฎีที่มุ่งตอบคำถามว่าทำไมมนุษย์ต้องมีกฎหมาย และทำไมกระบวนการยุติธรรม (การบังคับใช้กฎหมาย) จะต้องดำเนินการไปเช่นนั้น เป็นส่วนที่มีทฤษฎีอยู่จำนวนไม่มาก ซึ่งตรงกันข้ามกับทฤษฎีกลุ่มที่ 2 ซึ่งมีจำนวนทฤษฎีมาก นั่นคือ

กลุ่มทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนที่ 2 การละเมิดหรือทำผิดกฎหมายและรวมไปถึงพฤติกรรมเบี่ยงเบนด้วย ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มุ่งตอบ 2 คำถามสำคัญว่า ทำไมจึงมีความแตกต่างกันของอัตราอาชญากรรมหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนในคนกลุ่ม และทำไมปัจเจกบุคคลจึงต้องทำผิดหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน

ตัวอย่างเช่น ในประเด็นคำถามแรก คือ ทำไมในอเมริกาจึงมีสถิติการเกิดอาชญากรรมมากกว่าญี่ปุ่นและกลุ่มประเทศยุโรปตะวันตก ทำไมผู้ชายประกอบอาชญากรรมมากกว่าผู้หญิง ทำไมคนบางกลุ่มจึงใช้หรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากกว่าคนอื่นอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นต้น ส่วนประเด็นคำถามที่ 2 คือ ทำไมคนบางคนจึงมีแนวโน้มที่มักจะทำผิดกฎหมายมากกว่าคนอื่นอีกคนหนึ่ง ด้วยกระบวนการหรือเงื่อนไขใดที่คนบางคนจึงเชื่อฟังหรือละเมิดกฎหมาย ภายใต้ช่องโหว่โอกาสเดียวกันบางคนทำผิด บางคนเลือกที่จะไม่ทำผิด

2. จำแนกตามขนาด ถ้าทฤษฎีนั้นมุ่งเน้นที่จะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับสังคมหรือกลุ่มคนขนาดใหญ่ เราเรียกว่า “Macro Theory” ทฤษฎีมหภาค ตรงกันข้ามทฤษฎีจุลภาค “Micro Theory” จะมุ่งเน้นอธิบายกลุ่มคนขนาดเล็กหรือเฉพาะปัจเจกบุคคล หรือจะเรียกว่าเป็นโครงสร้างทางสังคมกับกระบวนการทางสังคมก็ได้

3. จำแนกตามแนวการศึกษาของศาสตร์ด้าน เช่น ทฤษฎีหรือศาสตร์ด้านชีววิทยา จิตวิทยา และสังคมวิทยา ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่น่าจะครอบคลุมได้มากที่สุด ดังนี้

ภาพที่ 8 สาเหตุการกระทำผิด

จากรูป จะเห็นว่าเริ่มต้นที่การอธิบายสาเหตุการกระทำผิดด้วยสิ่งที่เป็นนามธรรมและพัฒนาต่อเป็นการอธิบายสาเหตุการกระทำผิดตามความเชื่อทางศาสนา ซึ่งจะรวมเข้ากับกลุ่มทฤษฎีทางด้านจิตวิทยา เพราะการศึกษาเรื่องของจิตใจก็คือการศึกษาส่วนที่เป็นนามธรรมของมนุษย์ ซึ่งกลุ่มทฤษฎีจิตวิทยานี้จะ

ประกอบด้วยทฤษฎีสำคัญหลากหลายทฤษฎี เช่น Psychoanalytic Theory, Personality Theory, Psychological Theory, Emotional Theory, Thinking Pattern Theory

แนวคิดต่อธรรมชาติของมนุษย์ของทฤษฎีกลุ่มแรกนี้ พัฒนามาจากสำนักคิดดั้งเดิม (Classical school) ที่มองว่ามนุษย์มีความรู้สึกรู้คิด มีเหตุผลที่จะเลือกทำหรือไม่ทำความผิด (Free Will) อาชญากรรมจึงเป็นเรื่องของเหตุผลไม่ได้ต่างไปจากการกระทำที่ไม่เป็นความผิด อาชญากรหรือผู้กระทำผิด ต้องมีความรู้ มีทักษะ รวมตลอดไปถึงทักษะและความต้องการที่จะก่ออาชญากรรม (Criminogenic needs) ด้วย เปรียบมนุษย์เสมือนดินหรือของแข็งที่คงลักษณะรูปร่างของตัวเองไม่เปลี่ยนแปลงสภาพไปตามภาวะที่บรรจ

ในส่วนของการอธิบายสาเหตุการกระทำผิดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรมจะพัฒนามาเป็นกลุ่มทฤษฎีทางด้านชีววิทยา เพราะเป็นการศึกษาเนื้อตัวร่างกายของมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ แม้บางอย่างจะมองไม่เห็นด้วยตาเปล่า เช่น การศึกษาพันธุกรรม(DNA) ยีนส์หรือโครโมโซม(Genes/chromosomes) กลุ่มทฤษฎีชีววิทยานี้ประกอบไปด้วยทฤษฎีสำคัญๆ อีกหลายทฤษฎี เช่น Inheridity Theory, Biological Inferior Theory, Hormone, Brain and I.Q. Theory, Nutrition and Neuroses Theory

แนวคิดต่อลักษณะตามธรรมชาติมนุษย์ของทฤษฎีกลุ่มที่สองนี้ พัฒนาขึ้นมาจากสำนักคิดแบบปฏิฐานนิยม(Positivist school) ที่มองมนุษย์ไปในทางตรงกันข้ามกับสำนักดั้งเดิมกล่าวคือ จะมีทักษะเชิงลบต่อมนุษย์ มองว่ามนุษย์มีข้อด้อยและจุดบกพร่อง ขาดเหตุผล มีสัญชาตญาณดิบ เห็นแก่ตัวที่นำไปสู่การกระทำผิด เปรียบมนุษย์ได้กับน้ำหรือของเหลวที่เปลี่ยนรูปทรงไปตามภาวะที่บรรจ หรือต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองไปตามสภาวะแวดล้อม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลเหนือมนุษย์

ในกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มทฤษฎีทางด้านสังคมวิทยาที่พัฒนาขึ้นมาจากการอธิบายสาเหตุการกระทำผิดจากปฏิกิริยาของคนในสังคมหรือมนุษย์(กาย + ใจ)กับสิ่งแวดล้อม กลุ่มทฤษฎีด้านสังคมวิทยานี้ประกอบไปด้วยทฤษฎีที่สำคัญหลายทฤษฎีตัวอย่างเช่น Conflict Theory, Social Bonding Theory, Social Disorganization/Anomie, Strain Theory, Control Theory, Marxist/Critical Theory, และ Feminist Theory

แนวคิดต่อธรรมชาติมนุษย์ของทฤษฎีที่สามนี้ พัฒนาขึ้นมาจากความพยายามที่จะนำทั้งแนวคิดหลักของทฤษฎีกลุ่มที่ 1 และที่ 2 มาใช้ประโยชน์ โดยเน้นว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องอยู่กันเป็นสังคม ธรรมชาติของสัตว์สังคมจึงเป็นผู้ที่มีเหตุผลในตัวเอง และมีเหตุผลตามสังคมหรือบริบทของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก กล่าวคือ มีเหตุผลมีศักยภาพความสามารถพอที่จะสร้างสรรค์สังคมขึ้นมา แต่เมื่อสังคมเกิดขึ้นแล้วมนุษย์จะถูกลดความมีเหตุมีผล ศักยภาพและความสามารถลงบางส่วนหนึ่ง กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ มนุษย์สร้างสังคมแต่ก็ต้องยอมจำนนต่อสังคมที่ตนสร้างขึ้นมา การกระทำของมนุษย์ส่วนหนึ่งจึงมาจากตัวตนของเขาเอง และอีกส่วนหนึ่งมาจากความกดดันหรือความคาดหวังของสังคมด้วย มนุษย์ไม่สามารถใช้เหตุผลหรือศักยภาพได้เต็มที่เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นสังคม สังคมจึงมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมมนุษย์ไปโดยปริยาย เปรียบมนุษย์ได้กับโคลน คือดินผสมน้ำ เป็นการรวมกันระหว่างของแข็ง(ดิน) กับของเหลว(น้ำ) เมื่อนำโคลนไปบรรจในภาชนะรูปทรงของโคลนแม้จะเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามภาวะที่บรรจ แต่ก็ไม่เปลี่ยนแปลงรูปทรงไปมากเท่ากับเปลี่ยนแปลงรูปทรงของน้ำที่เป็นแบบเดียวกับภาวะที่บรรจ

ในทางปฏิบัติจะพบว่าเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Officers) จะเน้นให้อาชญากรรมและอาชญากรเป็นสิ่งที่มีความผิดเพราะมิเช่นนั้นแล้วจะป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้ยากหรือไม่ได้เลย หลักการพื้นฐานของการป้องกันแก้ไขปัญหายังไงอย่างหนึ่ง คือ เราต้อง

รู้สาเหตุ ถ้าสาเหตุของอาชญากรรมเป็นเรื่องที่ไร้เหตุผล ไม่ว่าจะอาชญากรรมจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ไม่สามารถทำนายหรืออธิบายได้ด้วยเหตุผล ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วก็ต้องแก้ไขปัญหาอาชญากรรมแบบไร้เหตุผล ถ้ามองว่าอาชญากรรมประกอบอาชญากรรมโดยไร้เหตุผล ไม่มีความรู้ ทักษะ คิดอยากจะทำก็ทำเลย เช่นนี้ก็จะป้องกันอาชญากรรมไม่ได้เช่นกัน ตรงกันข้ามถ้าเชื่อว่าอาชญากรรมลงมือทำความผิดอย่างมีเหตุผล มีการวางแผน พินิจพิเคราะห์ถึงผลดีผลเสียที่จะได้รับ การกระทำผิดเป็นการกระทำที่มีเหตุผลหาได้แตกต่างออกไปจากการกระทำอื่น ๆ ไม่ เช่นนี้ต่างหากที่จะป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมได้ แม้แต่การลงมือกระทำผิดโดยไม่มีเหตุผล ก็ยังต้องมีเหตุผลมาอธิบาย เช่น เขามีอาการทางจิต

ส่วนคนทำงานด้านการแก้ไขผู้กระทำผิดมีแนวโน้มที่จะคล้อยตามทฤษฎีกลุ่มที่สอง ที่มองว่าผู้กระทำผิดเป็นคนป่วย มีจุดบกพร่องที่ควรได้รับการเยียวยาและแก้ไขการกระทำผิดที่เป็นไปตามแรงขับตามสัญชาตญาณและข้อบกพร่อง ไม่ว่าจะผ่านทางด้านร่างกายหรือจิตใจของผู้กระทำผิด อาชญากรรมไม่ใช่การกระทำของคนที่มีเหตุผลและความสามารถ แต่เป็นการกระทำของคนที่ไม่ปกติมากกว่า อาชญากรรมจึงไม่ใช่สิ่งที่มีเหตุผล ผู้กระทำผิดหรืออาชญากรไม่คิดหาเหตุผลที่จะลงมือทำผิด แต่ถ้าไปมองว่าผู้กระทำผิดมีความสามารถ มีเหตุผล และมีทักษะสูงที่จะทำผิดได้ เช่นนี้แล้วก็ต้องไปแก้ไขหรือรักษาผู้กระทำผิด เพราะเขาเป็นคนปกติเช่นเราท่านทั้งหลาย บางกรณีเขาอาจจะมีความสามารถเหนือคนปกติทั่วไปด้วย เขาจึงจะสามารถประกอบอาชญากรรมที่เฉพาะเจาะจงบางประเภทได้ เช่น อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์

สำหรับกลุ่มแนวคิดที่สาม มองว่าอาชญากรรมและอาชญากรเป็นทั้งสิ่งที่มีและไม่มีเหตุผล อาชญากรรมอาจจะมาจากการตัดสินใจเลือกที่จะลงมือทำผิดของผู้กระทำผิดเอง หรืออาจจะมาจากแรงกดดันจากสังคมสิ่งแวดล้อม หรืออาจจะมาจากสาเหตุทั้งหมดที่กล่าวมาก็ได้ เนื่องจากในความเป็นจริงแล้วอาชญากรก็มีตั้งแต่คนปัญญาอ่อนไปจนถึงคนที่ฉลาดหลักแหลมกว่าคนทั่วไป บางคนอาจจะเป็นคนดี บางคนอาจจะเป็นผู้ใหญ่ อาชญากรรมก็อาจจะเป็นความผิดที่ไม่ได้ใช้ทักษะความสามารถอะไรแต่อาชญากรรมบางประเภทต้องอาศัยการเรียนรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ทัศนคติ และจิตใจที่ฝึกฝนมาแล้วจึงจะทำได้

ในประเด็นของยุคสมัยหรือกาลเวลา จะพบว่าทฤษฎีในยุคหลังมักจะเน้นไปที่กลุ่มทฤษฎีทางด้านสังคมวิทยามาก เนื่องจากกลุ่มทฤษฎีนี้อธิบายพฤติกรรมอาชญากรรมได้หลายระดับและมีมิติ ตลอดจนการเน้นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่นำเข้ามาวิเคราะห์เพราะเรื่องของสังคมเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งในสังคมอยู่แล้ว ขอบเขตการวิเคราะห์จึงกว้างและลึก ในขณะที่กลุ่มทฤษฎีที่ 1 และที่ 2 จะวนเวียนวิเคราะห์หรืออยู่อย่างจำกัด เฉพาะกาย(ชีวภาพ) กับจิต(จิตวิทยา) ไม่มีมิติเรื่องของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

แต่อย่างไรก็ดี ใ้ว่ากลุ่มทฤษฎีด้านสังคมวิทยาจะไม่มีข้อด้อยแต่อย่างใดเลย แท้ที่จริงแล้วกลุ่มทฤษฎีที่สามนี้ก็มิมีข้อด้อยของตัวเอง ดังนั้นจึงได้มีกลุ่มแนวคิดทฤษฎีใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า ทฤษฎีแบบผสมผสานหรือบูรณาการเข้าด้วยกัน (Integrated Theory) ที่พยายามนำเอาข้อเด่นของหลาย ๆ ทฤษฎีมาผสมผสานกันเพื่อสร้างเป็นทฤษฎีใหม่ที่มีอำนาจในการอธิบายอาชญากรรมได้ดีขึ้น ตัวอย่างเช่น ทฤษฎีตรา (Label Theory) ซึ่งเป็นบูรณาการเข้าด้วยกันระหว่างทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยา การที่ผู้กระทำผิดตราตัวเองหรือยอมรับว่าเป็นคนชั่วเป็นคนไม่ดี เกิดจากการเรียนรู้ที่ผิดของตัวเองและแรงกดดันจากสังคมที่มีอิทธิพลต่อผู้กระทำผิด ในขณะที่สังคมจะตราว่าผู้กระทำผิดคือคนชั่วหรือปัญญาอ่อน เป็นคนโรคจิตทั้งหมดนั้นเกิดจากการเรียนรู้ของสมาชิกในสังคม ที่ได้รับการบ่มเพาะจากสังคมหรือได้รับอิทธิพลให้เขาต้องมีความคิดความเข้าใจและตราผู้กระทำผิด ทฤษฎีการตราเกิดขึ้นไม่ได้ด้วยแนวคิดทางจิตวิทยาอย่างเดียว เพราะการตรานอกจากจะอาศัยการเรียนรู้แล้ว ยังต้องมีแรงกดดันสังคมด้วย ในทางกลับทฤษฎีทางด้าน

สังคมวิทยาอย่างเดียวกันก็ไม่สามารถสร้างเป็นทฤษฎีได้ เพราะอิทธิพลของสังคมจะมีลักษณะเช่นใด ก็ต้องอยู่ที่การเรียนรู้ของสังคมและสมาชิกของสังคมด้วย

ที่จริงแล้ว กลุ่มทฤษฎีที่อธิบายสาเหตุอาชญากรรมเป็นต้นกำเนิดให้กับแนวคิดหรือทฤษฎีทางอาชญาวิทยาอย่างอื่นที่เกิดขึ้นตามมาในภายหลังด้วย ตัวอย่างเช่น ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม ที่ดูเหมือนจะไม่ได้ อธิบายสาเหตุอาชญากรรมโดยตรง แต่การจะป้องกันอาชญากรรมได้ต้องรู้สาเหตุอาชญากรรมก่อน ดังนั้นจึงกล่าวไม่ได้เลยว่าแนวคิดทฤษฎีอย่างอื่นที่ไม่ได้อธิบายสาเหตุอาชญากรรมโดยตรง จะไม่ได้มีต้นกำเนิดมาจากแนวคิดทฤษฎีที่ว่าด้วยสาเหตุอาชญากรรม เพราะการทราบถึงสาเหตุของอาชญากรรม หรือทราบว่าอาชญากรรมเกิดขึ้นอย่างไรนั้น ย่อมทำให้เข้าใจผู้กระทำผิด เหตุ สถานการณ์ พฤติการณ์คดี สถานที่เกิดเหตุ หรือพื้นที่ล่อแหลม ซึ่งทั้งหมดนี้นำไปสู่การป้องกันอาชญากรรม เช่น สามเหลี่ยมอาชญากรรม การลงโทษผู้กระทำผิด เช่น การออกแบบและสร้างเรือนจำความมั่นคงสูงสุด การแก้ไขผู้กระทำผิด เช่น แนวคิดหรือจิตใจผู้กระทำผิด (Criminal Mind) การจัดระเบียบ การวางแผนผังเมือง อาคารสถานที่ การทำโซนนิ่งเมือง การสร้างเครื่องมือและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม กล่าวโดยสรุป แนวคิดทฤษฎีที่อธิบายสาเหตุอาชญากรรมเป็นต้นกำเนิดหรือทฤษฎีหลักทางด้านอาชญาวิทยา ที่แตกย่อยออกไปเป็นแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ อย่างมากมาย หรืออาจจะกล่าวได้ว่า คือทฤษฎีและแนวคิดทางด้านอาชญาวิทยาที่มีอยู่ทั้งหมด (Bohm & Haley, 1997) (Schmallegger, 1991)

เครื่องมือที่ใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด/ผู้ต้องขัง

ในงานวิจัยนี้ใช้ คำว่า “เครื่องมือ” “หลักสูตร” หรือ “โครงการ” ใช้ในความหมายเดียวกันทั้งหมด และรวมไปถึงการเรียกทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “โปรแกรม” (Program/programme) เครื่องมือดังกล่าวนี้เปรียบได้กับส่วนที่เป็นระบบซอฟต์แวร์ (Software) ในเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งจากการศึกษาพัฒนาการของเรือนจำมาก่อนแล้วนั้น จะทำให้ทราบถึงที่มาของระบบซอฟต์แวร์ในเรือนจำดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การปฏิรูปเรือนจำในระยะเริ่มแรกจะเน้นที่ตัวอาคารสถานที่หรือลักษณะทางกายภาพ ซึ่งถือว่าเป็นฮาร์ดแวร์ (Hardware) ของเรือนจำก่อน แล้วจึงตามมาด้วยการพัฒนาเครื่องมือหรือซอฟต์แวร์ (Software) ซึ่งเป็นระบบที่จะต้องมีความพร้อมนำมาใช้บริหารจัดการเรือนจำและปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

ประเภทของเครื่องมือที่ใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

เนื่องจากการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดมีทั้งวิธีที่ใช้การลงโทษเป็นหลักและวิธีการแก้ไขเป็นหลัก ซึ่งต่างก็มีเครื่องมือเป็นของตนเอง กล่าวคือ เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการลงโทษ เช่น โทษและวิธีการลงโทษชนิดต่าง ๆ ในอดีตก่อนการปฏิรูปเรือนจำมีจำนวนนับไม่ถ้วนสุดแต่จะคิดค้นขึ้นมาได้ เพื่อสร้างความเจ็บปวดทุกข์ทรมานให้กับผู้รับโทษ มีตั้งแต่การลงโทษแบบพื้นฐานเช่น การเชียน ตี ไปจนถึงวิธีลงโทษแบบวิจิตรพิสดาร เช่น ใส่ตะกร้อให้ข้างตะ จะใช้ไม้ตีร่างให้ฉีกออกเป็น 5 ท่อน เปิดกะโหลกแล้วเอาเหล็กกร้อนแนบลงไปที่สมอง แต่หลังจากการปฏิรูปเรือนจำแล้ววิธีที่ใช้สำหรับลงโทษจะมีจำนวนจำกัดลง เพราะห้ามหรือตัดไม่ให้มีการใช้โทษที่ทารุณโหดร้ายออกไป ตัวอย่างเช่นโทษอาญาทั้ง 5 ประการตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเหลือเพียงการประหารชีวิตและการจำคุกเท่านั้น ซึ่งการประหารชีวิตก็เหลือดำเนินการอยู่ที่เดียวคือเรือนจำบางขวาง ส่วนโทษจำคุกอาจจะแยกย่อยออกไปได้บ้าง เช่น การขังเดี่ยว การเพิ่มโทษ การลดโทษ การพักการลงโทษ

ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการแก้ไขก็มีเครื่องมือของตนเอง แม้ว่าเพิ่งจะเกิดขึ้นในราว 2-3 ศตวรรษที่ผ่านมา เช่น การศึกษาทั้งสายสามัญและสายวิชาชีพ (Education and Vocation) การให้คำปรึกษา (Counseling) การปรับเปลี่ยนความคิดหรือให้การศึกษาใหม่ (Reeducation) การบำบัดฟื้นฟู (Rehabilitation/Treatment) การพัฒนาด้านจิตใจและศาสนา (Psychological and Religious Development) การแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน (Community-Based Correction) รวมตลอดจนไปถึงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (Pre-release Program) การสงเคราะห์หลังปล่อย (After care)

ด้วยเหตุนี้จึงควรจะต้องแบ่งเครื่องมือที่ใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

ก) เครื่องมือเพื่อการลงโทษผู้ต้องขัง หรือ เครื่องมือลงโทษผู้ต้องขัง

ข) เครื่องมือเพื่อการแก้ไขผู้ต้องขัง หรือ เครื่องมือแก้ไขผู้ต้องขัง

เนื่องจากในงานวิจัยนี้จะเน้นเฉพาะเครื่องมือที่ใช้ระหว่างที่ผู้กระทำผิดถูกจองจำอยู่ในเรือนจำเท่านั้น กล่าวคือตั้งแต่แรกจับตัวเข้ามาในเรือนจำจนถึงการปล่อยตัวจากเรือนจำ ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ผู้กระทำผิดจะมีสถานะหรือชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ผู้ต้องขัง” จึงเป็นเหตุผลให้ใช้คำเรียกประเภทของเครื่องมือว่า “เครื่องมือเพื่อการลงโทษ/แก้ไขผู้ต้องขัง” แทน “เครื่องมือเพื่อการลงโทษ/แก้ไขผู้กระทำผิด”

ในเรื่องของประเภทหรือตัวแบบของโปรแกรมนั้น นัทธิ จิตสว่าง (2546) อธิบายกิจกรรมราชทัณฑ์ได้กล่าวแยกออกเป็น 2 ประเภท คือโปรแกรมพื้นฐาน ได้แก่ การให้การศึกษา การฝึกอาชีพ และการอบรมศีลธรรม ซึ่งยังไม่ได้ลงลึกไปถึงสาเหตุและมูลเหตุจูงใจ ตลอดจนพฤติกรรมการกระทำผิดของผู้ต้องขังแต่ละประเภทแต่ละบุคคล ดังนั้นจึงต้องมีโปรแกรมอีกประเภทหนึ่งซึ่งเป็นโปรแกรมเฉพาะตามประเภทคดีและพฤติกรรม ซึ่งแต่ละโปรแกรมก็จะมีโปรแกรมย่อยหรือหลักสูตรย่อยออกไปเพื่อปรับให้เข้ากับผู้ต้องขังและข้อจำกัดในการนำไปปฏิบัติ

สำหรับในงานวิจัยนี้จะกล่าวเฉพาะเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ไข เนื่องจากหัวข้อของงานวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่ “การพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย” ซึ่งหมายรวมทุกโปรแกรม หรือหลักสูตรการฝึกอบรมหรือโครงการ ที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติกับผู้ต้องขังโดยเฉพาะที่ใช้กับผู้ต้องขังในคดีอาชญากรรมตั้งแต่แรกเข้าไปจนถึงปล่อยตัวจากเรือนจำ ซึ่งจะไม่รวมโปรแกรมการจำแนกผู้ต้องขังและโปรแกรมหลังการปล่อยตัวผู้ต้องขังแล้วเช่น Aftercare โดยที่โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยก็เป็นโปรแกรมหนึ่งที่มีรวมอยู่ในโปรแกรมหรือเครื่องมือเพื่อแก้ไขผู้ต้องขังด้วย ดังนี้

- โปรแกรมพื้นฐานของเรือนจำ (Basic Prison Program/Activity) เป็นโปรแกรมที่เรือนจำดำเนินการเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการเรือนจำมากกว่าเพื่อมุ่งเน้นการแก้ไขผู้ต้องขังแม้ว่าจะมีผลต่อการแก้ไขผู้ต้องขังด้วยก็ตาม เช่น การฝึกระเบียบวินัย หน้าที่ความรับผิดชอบการทำความสะอาดเรือนจำ การทำครัวหรืองานสุทธกรรม
- โปรแกรมแก้ไขที่เป็นแกนกลางหรือเป็นโปรแกรมหลัก (Core Rehabilitation Program/Activity) เป็นโปรแกรมที่มุ่งเน้นการแก้ไขผู้ต้องขังเป็นหลัก ซึ่งจะประกอบด้วยโปรแกรมต่าง ๆ มากมายหลายประเภทตามหลักการของแต่ละโปรแกรม แม้จะมีจำนวนมากมายและหลากหลายเพียงใด แต่ก็สามารถจัดแบ่งประเภทของโปรแกรมแก้ไขเหล่านี้ ออกได้ ตามแนวทางหลักที่แต่ละโครงการต้องการเน้นแก้ไขที่สาเหตุด้านใดของการกระทำผิดของผู้ต้องขังแต่ละคน ซึ่งเป็นไป

ตามหลักการขั้นพื้นฐานของการแก้ปัญหาใดๆ ก็ตามต้องแก้ที่สาเหตุของปัญหานั้นเป็นสำคัญ เช่นนี้แล้วในงานวิจัยนี้จึงแบ่งโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังออกเป็น 3 กลุ่มโปรแกรม ได้แก่

- กลุ่มโปรแกรมที่เน้นแก้ไขสาเหตุหรือปัจจัยด้านจิตวิทยา เช่น โปรแกรมบำบัดทางจิตวิทยา โปรแกรมทางด้านศาสนา โครงการฝึกสุนัข โครงการดนตรีบำบัด
 - กลุ่มโปรแกรมที่เน้นแก้ไขสาเหตุหรือปัจจัยด้านชีววิทยา เช่น โครงการส่งเสริมสุขภาพ โครงการอาหารสะอาดและมีคุณภาพ โปรแกรมกีฬาบำบัดยาเสพติดด้วยยา หรือใช้ไฟฟ้า กระตุ้น โปรแกรมให้บริการทางการแพทย์
 - กลุ่มโปรแกรมที่เน้นแก้ไขสาเหตุหรือปัจจัยด้านสังคมวิทยา เช่น โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเพื่อกลับสู่ชุมชน โครงการด้านการศึกษา โครงการฝึกอบรมวิชาชีพ
- โปรแกรมแก้ไขแบบเฉพาะเจาะจง (Specific Rehabilitation Program/Activity) เป็นโปรแกรมที่มุ่งเน้นการแก้ไขผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะ ซึ่งอาจจะออกแบบมาสำหรับผู้ต้องขังเฉพาะฐานความผิดใด ฐานความผิดหนึ่ง หรืออาจจะออกแบบมาเพื่อใช้เจาะจงกับผู้ต้องขังที่มีลักษณะพิเศษซึ่งแตกต่างจากผู้ต้องขังทั่วไป เช่น โปรแกรมสำหรับผู้ต้องขังคดีทางเพศ โปรแกรมสำหรับผู้ต้องขังติดยาเสพติด โครงการสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ ผู้ต้องขังหญิง โปรแกรมสำหรับแม่และเด็กในเรือนจำ

การออกแบบเครื่องมือ (เครื่องมือกับสาเหตุการกระทำผิด)

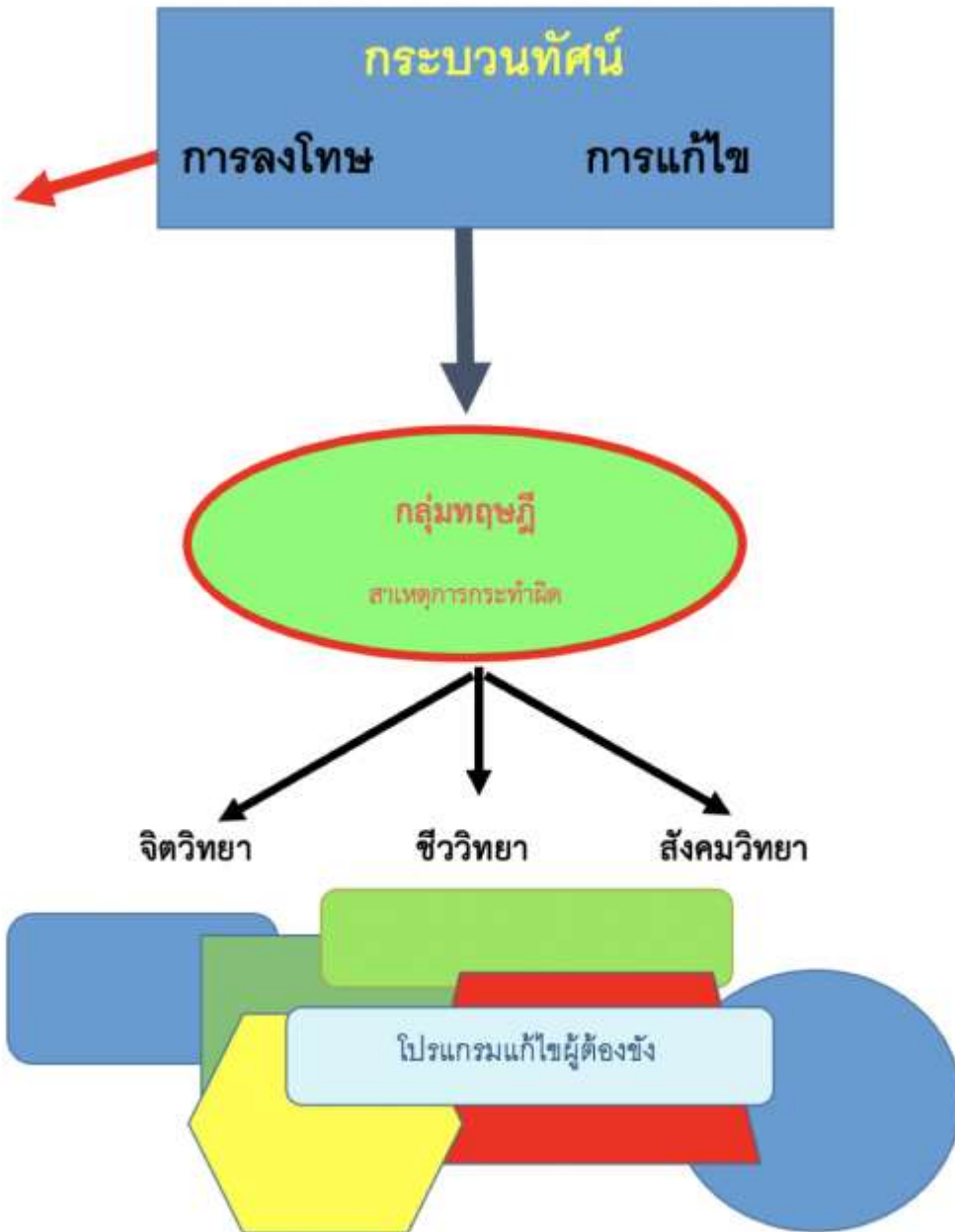
ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าหลักการทั่วไปของการแก้ไขปัญหาก็คือการแก้ไขที่ต้นเหตุหรือสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา มิเช่นนั้นแล้วจะเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ตรงจุด หรือไม่สามารรถแก้ปัญหานั้นได้เลย เพราะสาเหตุของปัญหายังคงมีอยู่นั่นเอง ในทางตรงกันข้ามถ้าทราบถึงสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง แล้วนำมาสร้างหรือออกแบบวิธีการแก้ไขปัญหา (Solutions) เมื่อนำวิธีการแก้ไขปัญหาไปใช้ย่อมจะสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ถูกต้องหรือเหมาะสมมากกว่า เพราะฉะนั้นสาเหตุของปัญหา จึงเป็นเป้าหมายของการออกแบบวิธีการที่จะใช้แก้ไขปัญหา สาเหตุหรือเป้าหมายถือว่าเป็นสิ่งที่จะต้องทราบก่อนการสร้างเครื่องมือหรือก่อนการเลือกเอาวิธีการแก้ไขอย่างใดอย่างหนึ่งไปใช้ และก่อนลงมือปฏิบัติการเพื่อแก้ไขผู้ต้องขังด้วย

อย่างไรก็ดีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสาเหตุที่อยู่ที่การรับรู้ถึงปัญหาและการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา เพราะแม้จะเป็นปัญหาเดียวกัน แต่ก็อาจจะมีการรับรู้ที่แตกต่างกันและตามมาด้วยการวิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหาต่างกันอย่างออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากใช้กระบวนทัศน์ (Paradigm) ที่แตกต่างกันในการรับรู้และวิเคราะห์ปัญหา

จากหลักการพื้นฐานที่ว่า การแก้ไขปัญหามันต้องแก้ให้ตรงกับสาเหตุของปัญหา ดังนั้นเมื่อเรือนจำมีปัญหา จึงต้องแก้ที่สาเหตุของปัญหาเช่นกัน กล่าวคือ ต้องทราบสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาก่อน แล้วนำมาสร้างหรือออกแบบวิธีการแก้ไขปัญหา (Solutions) และเอาไปใช้แก้ไขปัญหา อะไรคือสาเหตุของปัญหา ในยุคเริ่มปฏิรูปเรือนจำเป็นครั้งแรกนั้น สาเหตุของปัญหาคืออาคารสถานที่ วิธีการแก้ปัญหาจึงเน้นที่การปรับปรุงทางกายภาพเรือนจำ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ตรงจุดแล้ว เพราะได้อาคารที่มีความมั่นคงแข็งแรงถูกสุขลักษณะ แต่เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับผู้ต้องขังล้นเรือนจำหรือกลับไปกระทำผิดซ้ำ ปรากฏว่าการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาต่างกัน เพราะสาเหตุของความทรุดโทรมไม่มั่นคงแข็งแรงและไม่ถูกสุขลักษณะของเรือนจำนั้น เป็นปัญหารูปธรรมและมีความซับซ้อนของปัญหาไม่มากเท่ากับปัญหาการกระทำผิดหรือกระทำผิดซ้ำที่มีสาเหตุของ

ปัญหาค่อนข้างซับซ้อนและมีความเป็นนามธรรมสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กระบวนการที่ต่างกันในการรับรู้ และเข้าใจปัญหาต่างกัน ระหว่างกระบวนการที่เน้นการแก้ไขผู้กระทำผิดกับการลงโทษผู้กระทำผิด จึงทำให้มองเห็นสาเหตุของการกระทำผิดต่างกัน และส่งผลให้มีการออกแบบเครื่องมือหรือโปรแกรมที่จะนำมาปฏิบัติต่อผู้ต้องขังต่างกันไปด้วย

ที่กล่าวมาแล้วเป็นเรื่องกรอบใหญ่หรือกระบวนการที่ใช้วิเคราะห์สาเหตุและออกแบบเครื่องมือที่แตกต่างกัน ในทำนองเดียวกัน สำหรับในระดับทฤษฎีแล้วสาเหตุการกระทำผิดนั้นสามารถแยกออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ตามศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาสาเหตุของการเกิดอาชญากรรม ได้แก่ จิตวิทยา ชีววิทยาและสังคมวิทยา กรอบแนวคิดในการออกแบบโปรแกรมสำหรับผู้ต้องขังจึงประกอบด้วยกลุ่มทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง หรือ บูรณาการเข้าด้วยกันตามแนวทางของทฤษฎี บูรณาการ (Integrated Theory) ที่ได้กล่าวถึงมาแล้ว

ภาพที่ 9 แผนภูมิ กรอบทฤษฎีในเครื่องมือ ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

จากแผนภูมิ จิตวิทยา ชีววิทยาและสังคมวิทยาเป็นกลุ่มสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำผิด หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า การกระทำผิดเกิดจากสาเหตุหรือปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการได้แก่ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ปัจจัยด้านชีววิทยาและปัจจัยด้านสังคมวิทยา การแก้ไขปัญหาการกระทำผิดหรือการแก้ไขผู้กระทำผิดไม่ให้เกิดกลับไปกระทำผิดซ้ำจึงต้องแก้ทั้งปัจจัยสาเหตุเหล่านี้ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการทั่วไปในการแก้ไขปัญหานั้นจะต้องแก้จากสาเหตุของปัญหา เพราะฉะนั้นโปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดที่เหมาะสมจึงต้องออกแบบมาให้ครอบคลุมการจัดหรือบรรเทาสาเหตุหรือปัจจัยทั้ง 3 ด้าน ด้วยเหตุนี้การพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและโปรแกรมทั้งหลายที่มีไว้เพื่อแก้ไขผู้ต้องขังจึงต้องประกอบด้วยปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้ ซึ่งอาจจะแยกเน้นปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเป็นพิเศษให้เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขัง หรืออาจจะควรรวมกันหรือ

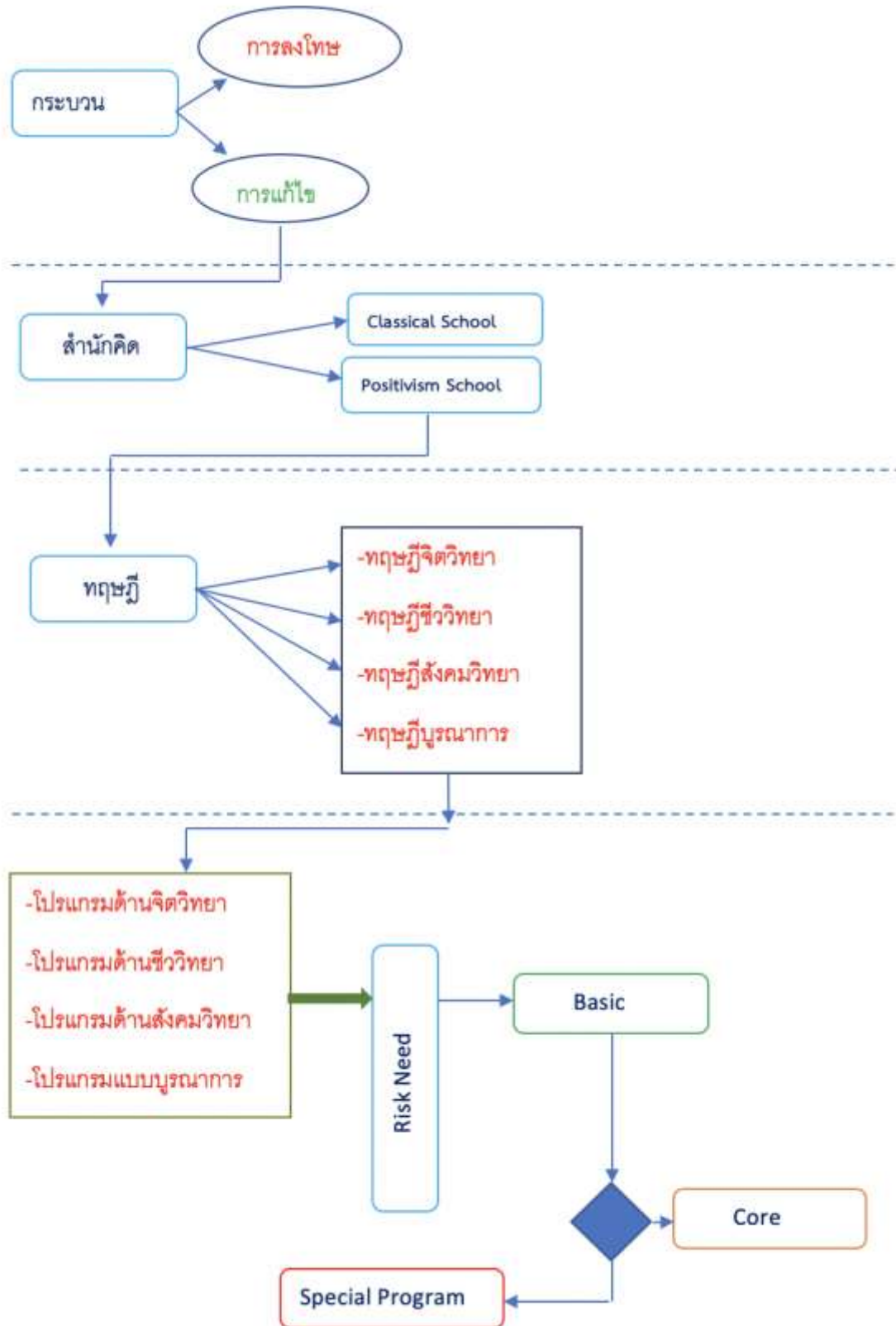
บูรณาการปัจจัยเข้าด้วยกันเป็น 2 ด้าน หรือ 3 ด้านเลยก็สามารถทำได้ ตัวอย่างเช่น องค์การสหประชาชาติ โดยหน่วยงาน UNODC (2017) ได้แบ่งโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังในระบบต้องโทษ (Types of prison-based rehabilitation programs) เอาไว้เป็น 6 ประเภท ซึ่งเมื่อนำมาจำแนกตามปัจจัยสาเหตุของการกระทำผิดแล้ว จะได้ผลการจำแนกดังนี้

ตารางที่ 3 ประเภทของโปรแกรมและปัจจัยด้านสาเหตุ

ประเภทของโปรแกรม (Program Types)	ปัจจัยสาเหตุ (Causational Factors)
สุขภาพร่างกาย Physical health care	ชีววิทยา Biological Factor
สุขภาพจิตและการสนับสนุนด้านจิตวิทยา Mental healthcare and psychological support	จิตวิทยา Psychological Factor
ประสบการณ์การทำงาน Work experience	สังคมวิทยา Sociological Factors
การศึกษาสายสามัญและสายวิชาชีพ Education and vocational training	จิตวิทยาและสังคมวิทยา psycho + Socio Factors
การจัดการกับพฤติกรรมและทัศนคติ Addressing behavior and attitudes	จิตวิทยาและสังคมวิทยา psycho + Socio Factors
การบำบัดยาเสพติด Substance abuse treatment	ปัจจัยเฉพาะ (ด้านชีววิทยาและจิตวิทยา) Specific (Bio+psycho) Factors

การพิจารณาโปรแกรมต่าง ๆ ที่จะนำเสนอในส่วนต่อไปนี้จะวิเคราะห์จากปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบอยู่ในโปรแกรมแต่ละโปรแกรมนั้นว่า มีปัจจัยด้านใดอยู่บ้าง มีอยู่ครบถ้วนทั้งสามด้านหรือไม่ เพียงใด กล่าวคือ จะเป็นการพิจารณาแต่ละโปรแกรม ว่ามีส่วนประกอบอะไรบ้าง แต่ละส่วนประกอบมุ่งเน้นที่ปัจจัยสาเหตุด้านใดบ้าง โดยรวมแล้วโปรแกรมหนึ่งๆมีส่วนประกอบหรือปัจจัยสาเหตุอะไรที่นำมาใช้ในการแก้ไขผู้ต้องขัง

แผนผังความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทัศน สำนึกคิด ทฤษฎีและโปรแกรม

ภาพที่ 10 แผนผังความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนทัศน์ สำนักคิด ทฤษฎีและโปรแกรม

การศึกษาทบทวนวรรณกรรมโปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิด

เนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นผลมาจากการทบทวนวรรณกรรมโปรแกรมสำหรับผู้ต้องขัง ซึ่งจะแบ่งออกเป็นโปรแกรมที่มีอยู่ในประเทศไทย และโปรแกรมในต่างประเทศ โดยแต่ละโปรแกรมจะพรรณนาหรือบรรยายลักษณะโดยรวมของโครงการเช่น ชื่อ ลักษณะเป็นโครงการประเภทใด มีประวัติความเป็นมาอย่างไร ส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระของโครงการจะให้ความสำคัญกับส่วนประกอบของโครงการมากกว่ารายละเอียด ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ

1. สืบเนื่องจากข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) หรือสามารถเรียกอีกชื่อหนึ่งได้ว่า “ข้อกำหนดแมนเดลา” (Mandela Rules) ปี 2015 ซึ่งเป็นข้อกำหนดใหม่เกี่ยวกับมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ได้จากการทบทวนข้อกำหนดเดิมของปี 1957 เพื่อใช้สำหรับคริสต์ศตวรรษที่ 21 นั้น ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนให้มีการจัดโปรแกรมขึ้นในเรือนจำเพื่อส่งเสริมความสมัครใจและความสามารถของผู้ต้องขังที่จะนำไปสู่การเคารพกฎหมายและพึงพิงตนเองได้หลังพ้นโทษ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับลดการกระทำผิดซ้ำและทำให้สังคมปลอดภัยเพิ่มขึ้น และควรรวมไปถึงการมุ่งลดผลกระทบด้านลบจากเรือนจำและส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม การเห็นคุณค่าในตัวเองและเพิ่มขวัญกำลังใจ โดยจะจัดให้มีหลากหลายโครงการ

2. ในแผนที่การทำงานสำหรับการพัฒนาโปรแกรมการแก้ไขผู้ต้องขังในระบบต้องโทษ (Roadmap for the Development of Prison-based Rehabilitation Programs) ประสงค์จะให้เป็นการคำแนะนำที่มีคุณค่าต่อระบบเรือนจำในวงกว้างและหลากหลาย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับเขตพื้นที่ต่าง ๆ ของโลกที่แตกต่างกัน ซึ่งหมายความว่าสหประชาชาติเสนอให้โปรแกรมหรือเครื่องมือในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังนั้น เน้นการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศที่ย่อมแตกต่างกันออกไป จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับรายละเอียดเพราะถ้ากำหนดรายละเอียดมามากเพียงใด ย่อมเป็นอุปสรรคหรือทำให้เกิดความยุ่งยากในการประยุกต์ใช้ได้มากถึงเพียงนั้น ดังนั้นจึงได้ให้แต่เพียงหลักการหรือแนวทางเอาไว้ในโรดแมปดังกล่าว เพื่อเปิดช่องให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างทั่วถึงในทุกๆ ประเทศ

3. มีหน่วยงานหรือสถาบันหลายแห่งได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโปรแกรมแล้วนำมาวิเคราะห์และประเมินผลของโครงการต่าง ๆ ไว้แล้ว ดังที่จะได้นำเสนอต่อไป ซึ่งมีทั้งระดับประเทศและระดับโลก (UNODC, 2018) ตัวอย่างเช่น ระบบของประเทศสหรัฐอเมริกา และ อังกฤษ การทบทวนวรรณกรรมจึงมักจะพบว่าส่วนใหญ่แล้วโปรแกรมต่าง ๆ ที่นำมาเผยแพร่จะมีลักษณะทำนองเดียวกัน กล่าวคือมักไม่มีรายละเอียดของตัวโปรแกรม แต่จะเน้นกล่าวถึงส่วนประกอบของโปรแกรมและจำนวนโปรแกรมที่มีอยู่ในเรือนจำแต่ละแห่ง

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงจะเน้นการนำเสนอโปรแกรมการแก้ไขผู้ต้องขังในเรือนจำหรือโปรแกรมบำบัดและแก้ไขผู้ต้องขังระบบต้องโทษ โดยไม่เน้นลงไปที่รายละเอียดของทุกโปรแกรม แต่จะเน้นที่ส่วนประกอบของแต่ละโปรแกรมแทนว่ามีปัจจัยสาเหตุด้านใดบ้างที่ต้องการแก้ไขหรือปรากฏอยู่ในโปรแกรมเป็นสำคัญ ซึ่งจะแบ่งโปรแกรมการแก้ไขผู้ต้องขังออกเป็นโปรแกรมของประเทศไทยและต่างประเทศ และเหตุผลที่เลือกโปรแกรมของต่างประเทศเป็นประเทศสิงคโปร์และประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะประเทศสิงคโปร์เป็นโปรแกรมที่ประสบผลสำเร็จสูงและพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกามีลักษณะหลายประการสำคัญที่คล้ายคลึงและใกล้เคียงกับของประเทศไทย เช่น สัดส่วนประชากรเรือนจำสูงมากและอยู่ในระดับต้นๆของโลกเช่นเดียวกัน และทั้งไทยและสหรัฐอเมริกาต่างก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จในการแก้ไขหรือ

ลดการกระทำผิดซ้ำให้อยู่ในระดับที่น่าพอใจ เพื่อให้เกิดการเทียบเคียงและมองเห็นทิศทางการพัฒนาโปรแกรมที่เหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป ดังนี้

ก) โปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังในประเทศไทย

กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมไทยที่มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด เริ่มตั้งแต่รับตัวเข้ามาในเรือนจำไปจนถึงปล่อยและหลังปล่อยจากเรือนจำ วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นการลงโทษหรือการแก้ไขเป็นผลงานของกรมราชทัณฑ์โดยตรง ดังนั้นเครื่องมือในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดจึงมีอยู่ค่อนข้างหลากหลายและได้รับการพัฒนามาโดยตลอด แต่ในงานวิจัยนี้จะจำกัดอยู่เฉพาะโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง (ไม่รวมโปรแกรมการลงโทษ) ที่อยู่ระหว่างขณะที่ผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำเท่านั้น กล่าวคือจะไม่รวมถึงโปรแกรมที่เกี่ยวกับการจำแนกผู้ต้องขังและโปรแกรมภายหลังปล่อยผู้ต้องขังออกจากเรือนจำไปแล้ว เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจจะขอกล่าวถึงโปรแกรมไปตามขั้นตอนแต่ละช่วงที่เรือนจำดำเนินการกับผู้ต้องขังตั้งแต่การรับตัว การดำเนินการ การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ซึ่งจะเน้นโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 ดังที่แสดงไว้ในแผนภาพต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ขั้นตอนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์

ที่มา: คู่มือการจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด 2561 (กรมราชทัณฑ์, 2561)

จากแผนภาพ หลังจากการรับตัวผู้ต้องขังเข้ามาในเรือนจำจะมีการจำแนกผู้ต้องขังออกเป็นกลุ่มเพื่อการควบคุม (จัดระดับการควบคุม) และจำแนกออกเป็นกลุ่มเพื่อการแก้ไข (วิเคราะห์จากพฤติกรรมของผู้ต้องขัง) เพื่อนำไปใช้จัดทำแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล (Sentence Plan) ต่อมาในขั้นตอนที่ 2 จะเป็นการนำเอาโปรแกรมขั้นพื้นฐานและโปรแกรมการแก้ไขเฉพาะด้านตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์

การกระทำผิดมาปฏิบัติกับผู้ต้องขัง และแยกโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยออกไปไว้ในขั้นตอนที่ 3 ส่วนขั้นตอนที่ 4 ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายจะเป็นเรื่องของโปรแกรมหลังปล่อย ซึ่งในแต่ละขั้นตอนมีโปรแกรมต่าง ๆ ที่นำมาใช้ปฏิบัติกับผู้ต้องขัง ตามรายละเอียดจากรายงานประจำปีของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2561 (กรมราชทัณฑ์, 2561) ดังต่อไปนี้

1. อบรมแรกรับ/ปฐมนิเทศ เพื่อให้แนวทางและช่วยในการปรับตัวของผู้ต้องขังที่จะต้องใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำ
2. แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเฉพาะราย นำผู้ต้องขังที่มีลักษณะพฤติกรรมสลับซับซ้อนกว่าผู้ต้องขังทั่วไป ให้เข้ารับการบำบัดด้วยกระบวนการเฉพาะทาง ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ทั้งหมดประมาณ 10 โปรแกรม
3. ให้การศึกษา ให้การศึกษาแก่ผู้ต้องขัง ตั้งแต่ผู้ไม่รู้หนังสือการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับปริญญาโท และสายอาชีพศึกษา รวมถึงวิชาชีพหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น
4. พัฒนาจิตใจ กลุ่มเกลาจิตใจ เสริมสร้างทัศนคติต่อตนเองและสังคมในทางที่ดี โดยใช้กิจกรรมและคำสอนของศาสนาที่ผู้ต้องขังนับถือเป็นเครื่องมือ
5. พัฒนาร่างกายและบุคลิกภาพ พัฒนาสุขภาพพลานามัยให้แข็งแรงโดยการออกกำลังกาย เล่นกีฬา ฝึกระเบียบวินัย มีพื้นที่ให้แสดงความสามารถ และฝึกการเข้าร่วมสังคม โดยจัดกิจกรรมสันทนาการ
6. ฝึกทักษะการทำงาน จัดให้ผู้ต้องขังได้ทำงานในและนอกเรือนจำ เพื่อให้เคยชินกับการทำงาน ให้มีสมาธิ มีรายได้ขณะต้องโทษ และเป็นการทำคุณประโยชน์แก่สังคม
7. เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย นำผู้ต้องขังใกล้พ้นโทษเข้ารับการอบรมหลักสูตรระยะสั้น ในด้านจิตใจ อาชีพ ความรู้ในการดำรงชีวิต หน้าที่พลเมือง เพื่อเตรียมตัวกลับสู่สังคม ซึ่งแบ่งออกเป็นโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในระบบปิดและโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (เรือนจำโครงสร้างเบา)

ในปีต่อมา พ.ศ.2562 พบว่าได้มีการปรับเปลี่ยนโปรแกรมที่อยู่ในแต่ละขั้นตอนใหม่ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 (การรับตัว) โครงการปฐมนิเทศ เป็นโปรแกรมที่ให้ความรู้ผู้ต้องขังใหม่เกี่ยวกับกฎระเบียบและฝึกวินัยพื้นฐาน เพื่อปฏิบัติตนในการใช้ชีวิตประจำวันในเรือนจำ โดยมีเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ให้คำแนะนำในการพัฒนานิสัยตามที่เรือนจำหรือภาครัฐกำหนด รวมถึงประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะได้รับจากการพัฒนาตนเอง และโปรแกรมใหม่ล่าสุดที่เพิ่งเริ่มดำเนินการกับเรือนจำเพียงสองแห่ง คือ โปรแกรมราชทัณฑ์ปันสุข ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ต้องขังที่เข้ามาใหม่ได้ปรับมุมมอง วิธีคิดใหม่ๆ ที่จะนำไปปรับใช้กับตนเองหรือส่งต่อเรื่องราวดีๆให้คนรอบข้าง เป็นการเตรียมพร้อมและปรับตัวกับการใช้ชีวิตในสังคมเรือนจำอย่างมีความสุขมากขึ้น รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มองเห็นช่องทางการสร้างความสุข มองโลกในแง่บวก และมีเป้าหมายในชีวิต นอกจากนี้แล้วยังมีโครงการจำแนกผู้ต้องขัง (Classification) การวางแผนปฏิบัติเป็นรายบุคคล (Sentence Plan)

ขั้นตอนที่ 2 (ดำเนินการ) ประกอบด้วยโปรแกรมพื้นฐานและโปรแกรมเฉพาะ

โปรแกรมพื้นฐาน เป็นโปรแกรมที่มุ่งจัดให้ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ทั้งเรือนจำ ได้แก่ การฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษา การพัฒนาจิตใจ เช่น การอบรมทางศีลธรรม จัดและร่วมกิจกรรมทางศาสนา ตลอดจนสวัสดิการและนันทนาการต่าง ๆ

ส่วนโปรแกรมเฉพาะ คือโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด เป็นโปรแกรมที่มุ่งเน้นปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ต้องขัง ประกอบด้วยโปรแกรมย่อย 10 โปรแกรม ได้แก่

1. โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดทางเพศ
2. โปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรง
3. โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย
4. โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน
5. โปรแกรมการแก้ไขผู้ค้ายาเสพติด
6. โปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดอันเนื่องมาจากการดื่มสุรา
7. โปรแกรมยุติธรรมนำสันติสุข
8. โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดซ้ำ
- 9*. โปรแกรมเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังทั่วไปที่มีโทษระยะสั้น

10*. โปรแกรมอื่นๆ ที่จัดเป็นโปรแกรมเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังแต่ละประเภท โดยเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม

ขั้นตอนที่ 3 (เตรียมการปลดปล่อย) โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ประกอบด้วยโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในเรือนจำ/ทัณฑสถาน (ระบบปิด) และโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (ระบบเปิด/เรือนจำโครงสร้างเบา)

โปรแกรมแบบเฉพาะเจาะจงเหล่านี้ เป็นโปรแกรมที่เสริมขึ้นมาสำหรับผู้กระทำผิดที่ผ่านโปรแกรมพื้นฐานมาแล้ว เพราะเป็นผู้ต้องขังที่มีลักษณะแตกต่างกันไปตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด แต่ถ้าพิจารณาจากสถิติเกี่ยวกับจำนวนผู้ต้องขังแยกตามประเภทคดีแล้ว จะพบว่าจำนวนผู้ต้องขังที่มีมากในลำดับรองลงไปจากคดียาเสพติด คือคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน เพศ ฯลฯ นั่นก็หมายความว่าโปรแกรมแบบเฉพาะเจาะจงของกรมราชทัณฑ์เป็นเพียงการจัดให้มีโปรแกรมสำหรับผู้ต้องขังในทุกประเภทคดี มากกว่าที่จะเน้นแก้ไขผู้ต้องขังที่มีลักษณะพิเศษที่ต่างออกไปจากผู้ต้องขังทั่วไป ตัวอย่างเช่นโปรแกรมที่ 9* และ 10* ยิ่งเห็นได้ชัดว่า เป็นโปรแกรมที่จัดขึ้นมาให้ผู้ต้องขังสองกลุ่มนี้ได้มีโปรแกรมแก้ไขให้ครบเหมือนกลุ่มอื่น ไม่ได้มุ่งหวังที่จะแก้ไขลักษณะพิเศษอันเป็นที่มาของการกระทำผิดเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้กรมราชทัณฑ์จึงแบ่งโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังออกเป็น 2 ระดับเท่านั้น คือ โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังขั้นพื้นฐาน และโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะ แทนที่จะแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังที่จะได้นำเสนอเพิ่มเติมในส่วนต่อไป ได้แก่ โปรแกรมระดับพื้นฐาน โปรแกรมกลางหรือโปรแกรมหลักที่ทุกคนต้องผ่าน และโปรแกรมแบบ

เฉพาะเจาะจงจริงๆ สำหรับผู้ต้องขังบางกลุ่มหรือบางประเภท เช่น ฆาตกรต่อเนื่อง อาชญากรข้ามชาติ อาชญากรทางการเมือง อาชญากรพวกที่เป็นปกคอเสื้อขาว (white collar criminal)

ขั้นตอนที่ 4 (ดูแลหลังปล่อย) อยู่นอกขอบเขตของการวิจัยนี้

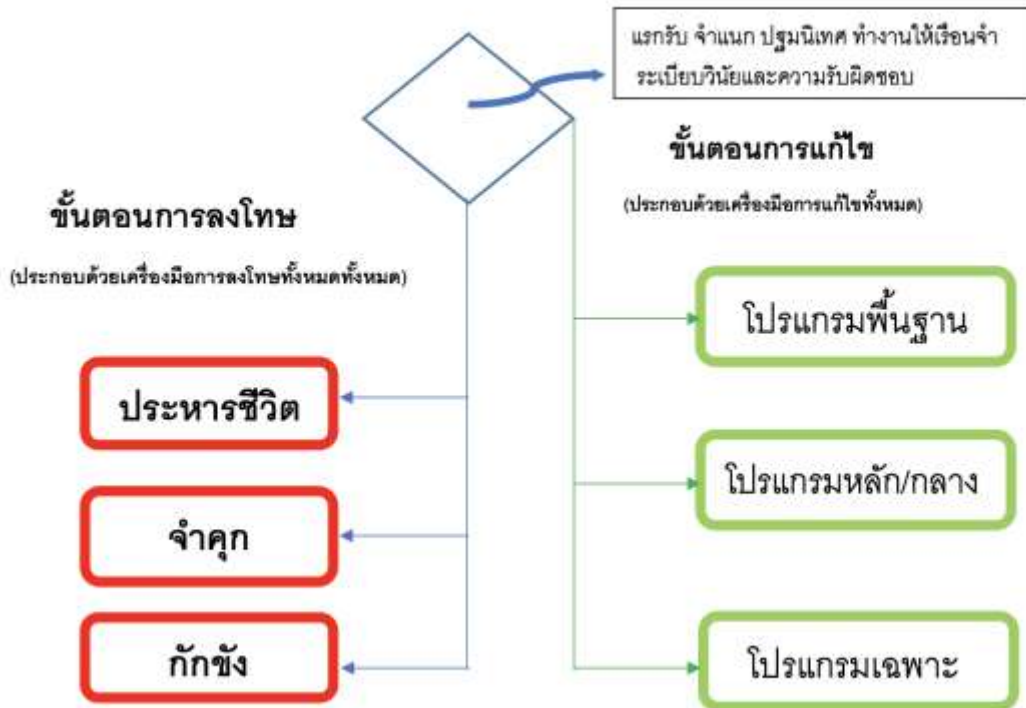
การจัดวางขั้นตอนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์เช่นนี้จะทำให้การจัดประเภทโปรแกรมแก้ไขมีความซับซ้อน และจะมีความยุ่งยากในการที่จะแยกประเภทของโปรแกรมแต่ละประเภทออกจากกัน กล่าวคือ ประเภทของการวิจัยที่ได้นำเสนอไว้แล้วนั้น ได้แบ่งโปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ใช้วิธีการแก้ไขออกเป็น 3 ประเภท เมื่อนำมาใช้พิจารณาการจัดแบ่งโปรแกรมตามขั้นตอนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์แล้ว จะพบว่า มีประเด็นที่ทำให้เกิดความสับสนขึ้นได้ ดังนี้

ก. ขั้นตอนที่ 1 (การรับตัว) เป็นขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการแรกรับ/การปฐมนิเทศ การจำแนกและการวางแผนปฏิบัติเป็นรายบุคคล ฯลฯ นั้น ให้มาอยู่ในส่วนที่เป็นโปรแกรมที่ใช้เพื่อการแก้ไขด้วย ซึ่งไม่ควรจะเป็นเช่นนั้น เพราะมันเป็นแต่เพียงโปรแกรมเตรียมการหรือเสริมการแก้ไขหรือลงโทษผู้ต้องขังในขั้นตอนต่อไป สำหรับโปรแกรมพื้นฐานที่แท้จริงแล้วจะต้องเป็นโปรแกรมที่จัดขึ้นเพื่อการบำบัดหรือลงโทษอย่างชัดเจน ไม่ใช่โครงการเพื่อเตรียมการหรืออยู่กึ่งกลางระหว่างการแก้ไขกับการลงโทษ หรือนั้นประโยชน์ในการบริหารจัดการเรือนจำมากกว่าการแก้ไขผู้ต้องขัง ดังจะได้อธิบายรายละเอียดอีกครั้งหนึ่ง

ข. ในขั้นตอนที่ 2 นั้นนำโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังทั้งหมดมารวมกัน มีทั้งโปรแกรมพื้นฐานที่มี 4 โปรแกรมย่อย และโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังเฉพาะด้านตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิดซึ่งมี 10 โปรแกรมย่อย รวมทั้งหมด 14 โปรแกรมย่อย และถ้าจะรวมทุกโปรแกรมมาไว้ด้วยกันในขั้นตอนที่ 2 แล้วเหตุใดจึงไม่รวมโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมาไว้ด้วยกันเสียเลย แต่กลับแยกเอาโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยไปไว้ต่างหากในขั้นตอนที่ 3 ทั้งที่ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง และพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ในเรื่องการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการพ้นจากเรือนจำ มาตรา 64 ได้บัญญัติไว้ว่า “ให้เรือนจำเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยริเริ่มเตรียมการตั้งแต่ได้รับตัวผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำ.....”

ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงความสับสนที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ในงานวิจัยนี้จึงขอเสนอขั้นตอนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ตามการจัดแบ่งประเภทของเครื่องมือที่ใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ดังที่นำเสนอไว้แล้ว โดยการนำมาแยกประเภทของโปรแกรมให้ชัดเจนขึ้นในรูปของแผนผังขั้นตอนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ดังนี้

แผนผังขั้นตอนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

ภาพที่ 11 แผนผังขั้นตอนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

แผนผังขั้นตอนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเริ่มต้นจากขั้นตอนแรกรับผู้ต้องขังเข้ามาในเรือนจำ ซึ่งเป็นโปรแกรมที่สามารถใช้รวมกันได้ทั้งการลงโทษและการแก้ไข เพราะเป็นขั้นตอนของการจำแนกเพื่อจัดทำแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล (Sentence Plan) ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่าในขั้นตอนต่อไปควรจะต้องปฏิบัติหรือดำเนินการกับผู้ต้องขังอย่างไร นอกจากนี้เรื่องของการจำแนกและวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลแล้ว ในขั้นตอนนี้ยังประกอบด้วยโครงการอย่างอื่นอีก เช่น การปฐมนิเทศให้ความรู้ผู้ต้องขังใหม่เกี่ยวกับกฎระเบียบและฝึกรวินัยพื้นฐาน เพื่อปฏิบัติตนในการใช้ชีวิตประจำวันในเรือนจำ อาจจะมีการฝึกหรือการปฏิบัติเพื่อให้ทราบระเบียบวินัยของเรือนจำ และการทำงานให้เรือนจำบ้างแต่ยังไม่ใช้การฝึกงานหรือฝึกอาชีพ จุดประสงค์หลักของขั้นตอนนี้จะเป็นไปในเชิงของการบริหารจัดการเรือนจำมากกว่าการแก้ไข โดยสรุปจึงถือว่าขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันทั้งเรื่องของการลงโทษและแก้ไข และเป็นขั้นตอนที่เน้นทั้งประโยชน์ของเรือนจำและประโยชน์ต่อผู้ต้องขังรวมอยู่ด้วยกัน

ถ้าให้เวลากับขั้นตอนนี้มากพอที่จะสังเกตพฤติกรรมและตัวตนของผู้ต้องขัง จะทำให้การจำแนกได้ผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับตัวตนที่แท้จริงของผู้ต้องขัง การวางแผน Sentence Plan จะได้ไม่ผิดพลาดตั้งแต่ต้น ซึ่งถ้าผิดพลาดแล้วจะเปรียบได้กับใส่กระดุมเสียเม็ดแรกผิด แม้จะตามไปจำแนกหรือประเมินในภายหลังได้อีก ก็เกิดความผิดพลาดเสียหายไปแล้ว เพราะคนไม่ใช่กระดุมเสียที่ผิดแล้วจะถอดออกมาแล้วใส่กลับเข้าไปใหม่ได้ง่ายๆ ความเสียหายนั้นมาจากผลที่เกิดกับผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมหรือส่งไปแก้ไขผิดที่ผิดทาง คือการเสีย

ความรู้สึก ขาดความเชื่อมั่นต่อเรือนจำและโปรแกรมแก้ไขอันใหม่ ซึ่งย่อมเป็นอุปสรรคสำคัญและทำให้การแก้ไขผู้ต้องขังล้มเหลว

ด้วยเหตุนี้หน่วยงานราชทัณฑ์หลายแห่งจึงได้ให้ความสำคัญกับขั้นตอนแรกๆนี้ และได้สร้างระบบที่เป็นอิสระขึ้นมารองรับ ตัวอย่างเช่น ระบบเรือนจำความมั่นคงสูงโวลสตัน (Wolston Correctional Centre) ที่ ควีนส์แลนด์ ประเทศออสเตรเลียได้ออกแบบให้แดนแรกๆรับแยกออกมาอยู่หน้าเรือนจำอย่างเป็นทางการ อาคารเป็นรูป 4 แฉกมีห้องโถงใหญ่อยู่ตรงกลางที่ผู้ต้องขังจะมาอยู่รวมกันในเวลากลางวัน เป็นทั้งที่รับประทานอาหารและห้องนั่งเล่น เรือนจำสามารถศึกษาหรือ ฝึกสั้่งแก่ผู้ต้องขังได้ตลอดเวลาด้วยกล้องวงจรปิด

ภาพที่ 12 Wolston Correctional Center

ภาพที่ 13 Wolston Correctional Center (Wikipedia, 2019)

สำหรับระบบของประเทศฟิลิปปินส์ จะแยกเป็นศูนย์จำแนกกลาง (RECEPTION AND DIAGNOSTIC CENTER (RDC) ออกมาต่างหากเป็นสถาบันอิสระ (Independent Institute) เพื่อทำการจำแนก ก่อนส่งตัวผู้ต้องขังไปเรือนจำต่าง ๆ (Patac, 2006) (เช่นเดียวกับระบบเรือนจำของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ที่สังกัดกรมราชทัณฑ์ของรัฐแคลิฟอร์เนีย (California Department of Corrections and Rehabilitation) จะมีศูนย์รับผู้ต้องขังใหม่ (Reception Center) (Diaz, 2020) เพื่อจำแนกและคัดกรองผู้ต้องขังได้นานถึง 120 วัน ส่วนระบบของประเทศสิงคโปร์จะใช้มาตรการแข่งกร้าวกับผู้ต้องขังก่อนแล้วค่อยๆ ลดระดับลงมาเพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้ต้องขังและเป็นการทำให้ผู้ต้องขังไม่อยากจะกลับเข้ามาในเรือนจำอีก อีกทั้งจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้ต้องขังอยากแก้ไขตัวเอง เมื่อมีโอกาสหรือได้เข้าร่วมโปรแกรมแก้ไขที่เรือนจำจัดให้ในภายหลัง

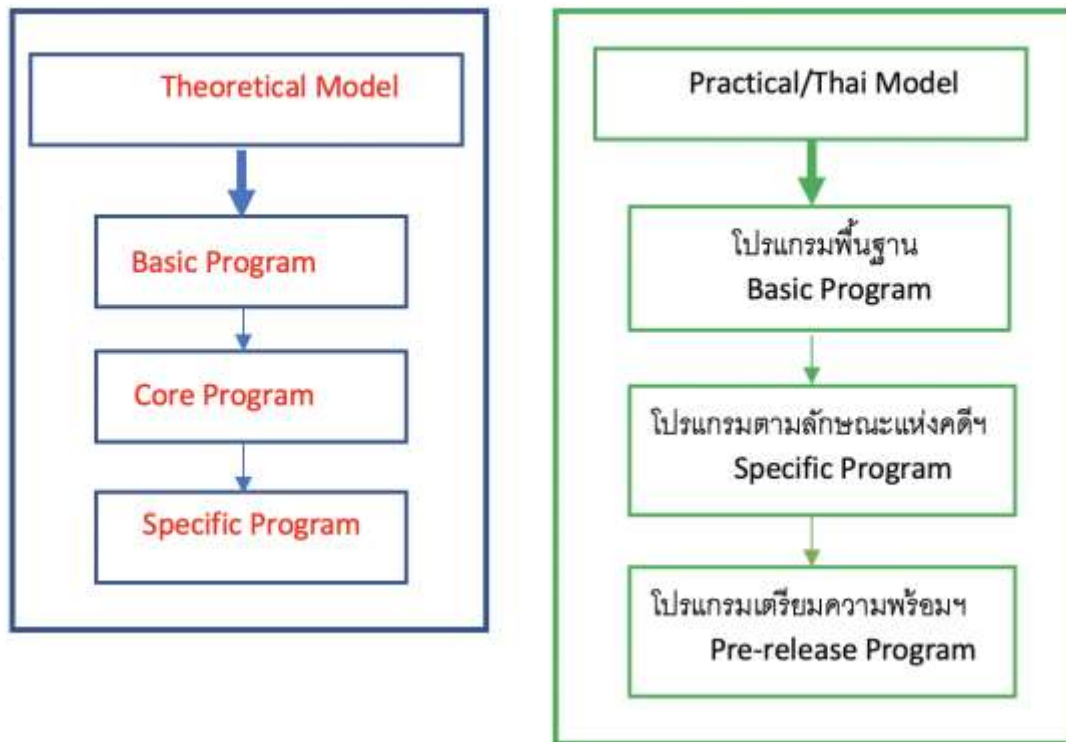
เมื่อผ่านขั้นตอนแรกรับมาแล้ว จะแยกกลุ่มผู้ต้องขังตามการจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มจากกันอย่างชัดเจน คือกลุ่มเพื่อการควบคุมที่อยู่ทางด้านซ้ายจะเป็นขั้นตอนของการลงโทษและเครื่องมือที่ใช้เพื่อการลงโทษทั้งหมดซึ่งจะไม่กล่าวถึงรายละเอียดเพราะอยู่นอกเหนือประเด็นการวิจัย และกลุ่มเพื่อการแก้ไขที่อยู่ด้านขวาซึ่งเป็นขั้นตอนของการแก้ไขและเครื่องมือที่ใช้เพื่อการแก้ไขที่สำคัญทั้งหมดอยู่ 3 ประเภท ได้แก่

1. โปรแกรมพื้นฐานของเรือนจำ (Basic Prisoner Program/Activity) เป็นโปรแกรมที่จัดให้กับผู้ต้องขังทุกคน เพื่อเป็นการปูพื้นฐานหรือเป็นการเตรียมความพร้อมไว้สำหรับการแก้ไขด้วยโปรแกรมแก้ไขหลัก และ/หรือโปรแกรมเฉพาะเจาะจงต่อไป ตัวอย่างเช่น โปรแกรมทางด้านอาชีพหรือการทำงาน ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน การให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการแก้ไข โปรแกรมสันตนาการหรือการผ่อนคลาย การฝึกระเบียบวินัยและความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นผู้ต้องขัง ถ้ากล่าวเฉพาะผู้ต้องขังในคดีอาชญากรรมหรือมีอาชญากรรมติดต่อกันจะมีโครงการถอนพิษยาเสพติดแทนการหักดิบ (ไม่มีการบำบัดอาการติดยาให้ผู้ต้องขัง แต่ให้หยุดยาทันที) เป็นโปรแกรมการแก้ไขที่ยังไม่ลงลึกไปถึงสาเหตุการกระทำผิด
2. โปรแกรมแก้ไขหลัก (Core Rehabilitation/Core Program/Activity) ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น 3 กลุ่มตามสาเหตุปัจจัยของการกระทำผิด ได้แก่
 - 2.1 กลุ่มโปรแกรมที่เน้นแก้ไขสาเหตุหรือปัจจัยด้านจิตวิทยา เช่น โปรแกรมปรับทัศนคติและความประพฤติ (Cognitive behavior Treatment (CBT))
 - 2.2 กลุ่มโปรแกรมที่เน้นแก้ไขสาเหตุหรือปัจจัยด้านชีววิทยา เช่น โปรแกรมด้านสุขภาพและอนามัย โปรแกรมส่งเสริมสุขภาพและสมรรถภาพทางร่างกายของผู้ต้องขัง โครงการการออกกำลังกาย โปรแกรมกีฬา
 - 2.3 กลุ่มโปรแกรมที่เน้นแก้ไขสาเหตุหรือปัจจัยด้านสังคมวิทยา เช่น โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเพื่อกลับสู่ชุมชน โครงการด้านการศึกษา โครงการฝึกอบรมวิชาชีพ
3. โปรแกรมแก้ไขแบบเฉพาะเจาะจง (Specific Rehabilitation Program/Activity) เป็นโปรแกรมที่มุ่งเน้นการแก้ไขผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะ ซึ่งอาจจะออกแบบมาสำหรับผู้ต้องขังเฉพาะฐานความผิดใดฐานความผิดหนึ่ง หรืออาจจะออกแบบมาเพื่อใช้เฉพาะกับผู้ต้องขังที่มีลักษณะพิเศษซึ่งแตกต่างจากผู้ต้องขังทั่วไป และไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยโปรแกรมหลัก (Core Program) เช่น โปรแกรมสำหรับผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำซาก ฆาตกรต่อเนื่อง ผู้ต้องขังที่เป็นอาชญากรข้ามชาติ ผู้ต้องขังคดีทางการเมือง คดีทางเพศก็ต้องเป็นคดีข้ามขึ้นติดต่อกันหลายครั้ง ถ้าเป็นคดีอาชญากรรมก็เป็นผู้ค้าหรือผู้ผลิตยาใหญ่ ถ้าเป็นผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยก็ต้องเป็นกลุ่มที่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง ถ้าเปรียบให้ผู้ต้องขังเหล่านี้เป็นผู้ป่วยแล้ว ผู้ต้องขังพวกนี้ก็เป็นเสมือน

ผู้ที่มีโรคแทรกซ้อนหลายอย่าง ถ้าเปรียบกับการเป็นผู้พิการแล้ว ผู้ต้องขังเหล่านี้คือคนที่พิการซ้ำซ้อนตาบอด หูหนวก เป็นใบ้ ซึ่งถ้าจะแก้ไขต้องใช้โปรแกรมที่มีความเข้มข้นและออกแบบมาเป็นพิเศษ (เว้นแต่จะไม่ใช้วิธีแก้ไขกับผู้ต้องขังเหล่านี้) และโปรแกรมแบบเฉพาะเจาะจงนี้ยังหมายความรวมถึงไปถึงโครงการผู้ต้องขังที่มีลักษณะบางอย่างที่ไม่สามารถเข้าร่วมโปรแกรมต่างๆที่มีอยู่ได้ เรือนจำจึงจำเป็นต้องสร้างโปรแกรมพิเศษขึ้นมาใช้กับผู้ต้องขังกลุ่มนี้ เช่น โครงการสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ ผู้ต้องขังหญิง โปรแกรมสำหรับแม่และเด็กในเรือนจำ โครงการสำหรับบุคคลที่เป็นเพศที่ 3

ดังนั้นเมื่อนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกันระหว่างประเภทของโปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์หรือประเทศไทยกับประเภทของโปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามทฤษฎีแล้ว จะพบว่ามีความแตกต่างกัน ดังที่แสดงไว้ในแผนผังต่อไปนี้

แผนผังเปรียบเทียบประเภทโปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในระหว่างที่อยู่ในเรือนจำ

ภาพที่ 14 แผนผังเปรียบเทียบประเภทโปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในระหว่างอยู่ในเรือนจำ

ส่วนเหตุผลที่การแบ่งประเภทโปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ที่เป็นเช่นนี้ น่าจะมาจากสาเหตุสำคัญ ดังที่จะยกนำเสนอแต่ละโปรแกรม ดังนี้

1. โปรแกรมพื้นฐาน ที่รวมเอาส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขผู้ต้องขังมาไว้ด้วย แทนที่จะเป็นโปรแกรมแก้ไขขั้นพื้นฐานแต่เพียงอย่างเดียว น่าจะมาจากการที่กระบวนการยุติธรรมไทยทั้ง

- ระบบเน้นการลงโทษมากกว่าการแก้ไขมาโดยตลอด ดังนั้นในส่วนของกรมราชทัณฑ์จึงเพิ่งจะเริ่มต้นมีโปรแกรมการแก้ไขเมื่อไม่นานมานี้เอง ที่ผ่านมามีแต่โปรแกรมที่ให้น้ำหนักไปในเรื่องของการลงโทษและการบริหารจัดการเรือนจำ โดยมองว่าการลงโทษเป็นการแก้ไขอยู่ในตัว เพราะวัตถุประสงค์หนึ่งของการลงโทษ นอกจากการแก้แค้นทดแทน (Retributive) การข่มขู่ (Deterrence) และการตัดโอกาสแล้ว (Incapacitation) ยังมีการแก้ไขฟื้นฟูรวมอยู่ด้วย (Rehabilitation) ดังนั้นเมื่อเริ่มต้นที่จะเปลี่ยนจากการให้ความสำคัญกับการลงโทษมาเน้นที่การแก้ไขมากขึ้นนั้น จึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะวัฒนธรรมองค์กร ความเคยชินประกอบกับความไม่พร้อมหลายอย่างสำหรับการแก้ไข เช่น บุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการแก้ไข งบประมาณ สถานที่ ฯลฯ ผู้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงจึงจำเป็นต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป และยอมรับโปรแกรมหรือสิ่งที่มีอยู่เดิมบางส่วนเอาไว้ ไม่สามารถปฏิเสธได้ทั้งหมด นี่จึงเป็นเหตุผลหรือที่มาของการทำให้โครงการพื้นฐานเดิมตั้งแต่สมัยที่เน้นการลงโทษยังคงผสมอยู่ในโครงการหรือโปรแกรมแก้ไข ดังเช่น โปรแกรมแรกรับ โปรแกรมการปฐมนิเทศ ซึ่งเน้นไปที่การบริหารจัดการและการควบคุมหรือลงโทษ มาอยู่ในโครงการพื้นฐานของการแก้ไขในยุคปัจจุบัน
2. โปรแกรมเฉพาะเจาะจง หรือ โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์ การกระทำผิดที่มีลักษณะเป็นโปรแกรมหลักหรือโปรแกรมแกนกลาง (Core Program) ผสมกับโปรแกรมเฉพาะเจาะจง การที่เป็นเช่นนี้เหตุผลส่วนหนึ่งน่าจะมาจากเหตุผลในข้อ 1 ที่ได้กล่าวถึงมาแล้วประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งคือ ในทางปฏิบัติแล้วหน่วยงานที่ทำหน้าที่แก้ไขผู้กระทำผิด มักพุ่งเป้าการแก้ไขไปยังผู้ที่กระทำผิดเล็กน้อยและมีแนวโน้มว่าจะประสบความสำเร็จได้ง่ายในการแก้ไข ซึ่งขัดแย้งกับหลักการ RNR ที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไข จะให้เน้นไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นบุคคลผู้มีความเสี่ยงสูง (High Risk) ดังเช่น ในรายงานเรื่องรูปแบบความเสี่ยงเพื่อประเมินและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในปีค.ศ. 2006- 2007 (Risk-need - and responsivity model for offender assessment and rehabilitation) ที่เผยแพร่โดย Public Safety Canada ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาลแคนาดา เน้นว่าองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการของหลักการความเสี่ยง คือ 1. เครื่องมือในการทำนายที่มีคุณภาพ 2. ความเหมาะสมของระดับที่จะใช้เครื่องมือ เพราะฉะนั้นบุคคลที่มีความเสี่ยงสูงควรได้รับแก้ไขมาก ส่วนบุคคลที่มีความเสี่ยงน้อยก็ควรได้รับการแก้ไขน้อย แต่ในทางปฏิบัติเรามักทุ่มเททรัพยากรไปเน้นกันแต่คนที่มีความเสี่ยงต่ำ เพราะพวกนี้ให้ความร่วมมือดีและมีความเป็นไปได้สูงที่จะประสบความสำเร็จได้ง่ายกว่า โดยได้ยกตัวอย่างงานวิจัยของ Bonta, Wallace-Capretta and Rooney (Bonta, Wallace-Capretta, & Rooney, 2000) ซึ่งทำการประเมินโปรแกรมในประเทศแคนาดาพบว่า ผู้กระทำผิดที่มีความเสี่ยงต่ำที่ได้รับการแก้ไขเล็กน้อยจะกระทำผิดซ้ำร้อยละ 15 และถ้าพวกที่มีความเสี่ยงต่ำนี้ได้รับโปรแกรมการแก้ไขอย่างเข้มข้น (Intensive) จะกระทำผิดซ้ำเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 62 แทนที่จะลดลง และในวิจัยเดียวกันนี้ยังพบด้วยว่าผู้กระทำผิดที่เป็นบุคคลมีความเสี่ยงสูงที่ไม่ได้รับการแก้ไขด้วยโปรแกรมที่เข้มข้นใดๆเลยจะมีการกระทำผิดซ้ำร้อยละ 51 แต่ถ้าพวกนี้ได้รับโปรแกรมการแก้ไขแบบเข้มข้นการกระทำผิดซ้ำจะลดลงเกือบครึ่งคือร้อยละ 32 นอกจากนี้ยังยืนยันไว้ด้วยว่าการแก้ไขผู้กระทำผิดสามารถทำได้ทั้งในเรือนจำและชุมชน แต่ทำการแก้ไขในชุมชนจะได้ผลมากกว่ากันประมาณ 2 เท่า (ร้อยละ 17 กับ 35) ฉะนั้นโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิดที่ริเริ่มขึ้นในช่วงแรกนั้นจึงไม่เน้นไปที่ผู้ต้องขังที่ต้องการโปรแกรมแก้ไขแบบเฉพาะเจาะจงเพียง

อย่างเดียว แต่ได้รวมเอาผู้ต้องขังที่สามารถแก้ไขได้ด้วยโปรแกรมหลัก (Core Program) เอาไว้ด้วยเพื่อหวังผลความสำเร็จจากโครงการแก้ไขที่เพิ่งจะเริ่มนำมาใช้

ตัวอย่างโปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ

เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดประเภทของโปรแกรมและขั้นตอนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำของกรมราชทัณฑ์ จะขอแนะนำโปรแกรมตัวอย่างตามแนวทางที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้จะไม่แนะนำโปรแกรมทั้งหมดที่มีอยู่ในรายละเอียด โดยได้นำรายละเอียดทั้งหมดไปไว้ในภาคผนวกแทน ยกเว้นกรณีโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยทั้งแบบระบบปิดและแบบโครงสร้างเบาที่จะแสดงรายละเอียดไว้เนื่องจากกรมราชทัณฑ์ได้พัฒนาโปรแกรมให้ทันสมัยและมีคุณภาพอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโปรแกรมอย่างไม่หยุดนิ่ง ดังนั้นจำนวนเนื้อหาและแม้แต่ชื่อของโปรแกรมก็จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ที่สำคัญมีเนื้อหาและรายละเอียดอยู่เป็นจำนวนมากเกินกว่าจะนำเสนอได้ทั้งหมด ดังนี้

1. โปรแกรมแรกรับ ประกอบด้วย โปรแกรมปฐมนิเทศ โปรแกรมราชทัณฑ์ป็นสุข โครงการจำแนกผู้ต้องขัง

2. โปรแกรมพื้นฐาน ประกอบด้วย โปรแกรมการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ โปรแกรมการฝึกวิชาชีพ โปรแกรมเรือนจำเรือนธรรม ตลอดจนโปรแกรมจัดกิจกรรมทางศาสนา โปรแกรมสวัสดิการและโปรแกรมนันทนาการต่าง ๆ เป็นต้น

3. โปรแกรมเฉพาะ คือโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด ประกอบด้วยโปรแกรมย่อย 10 โปรแกรม ได้แก่

1. โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดทางเพศ
2. โปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรง
3. โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย
4. โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน
5. โปรแกรมการแก้ไขผู้ค้ายาเสพติด
6. โปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดอันเนื่องมาจากการดื่มสุรา
7. โปรแกรมยุติธรรมนำสันติสุข
8. โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดซ้ำ
9. * โปรแกรมเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังทั่วไปที่มีโทษระยะสั้น
10. * โปรแกรมเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังทั่วไปที่มีโทษระยะสั้น (พักโทษกรณีพิเศษ)

นอกจากนี้เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาวิจัย จึงได้แยกนำเสนอตัวอย่างโปรแกรมอีก 2 ประเภทแยกออกมาต่างหาก คือ

4. โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด (Drug Prisoner Programs) เนื่องจากข้อเท็จจริงด้านประชากรของเรือนจำ ที่พบว่าประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 70-80 เป็นผู้ต้องขังในคดีที่

เกี่ยวกับยาเสพติด แม้จะยังไม่ได้รวมตลอดไปถึงผู้ต้องขังในคดีอื่นที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเอาไว้ด้วยก็ตาม เครื่องมือหรือโปรแกรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดจึงมีความสำคัญและมีจำนวนมากที่สุด ตัวอย่างเช่น

1. โครงการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สำหรับกลุ่มผู้เสพยาเสพติดและผู้ค้ารายย่อย ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน
2. การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดในรูปแบบชุมชนบำบัด
3. การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดในรูปแบบวิวัฒน์พลเมืองราชทัณฑ์
4. โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดก่อนพ้นโทษ
5. โครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเรือนจำ / ทัณฑสถาน (TO BE NUMBER ONE)

โปรแกรมเหล่านี้แม้จะมีลักษณะเป็นโปรแกรมแบบเฉพาะ แต่เนื่องจากผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องขังในคดียาเสพติด จึงทำให้กลายเป็นโปรแกรมที่ผู้ต้องขังเกือบทั้งหมดสามารถเข้าร่วมโครงการได้ ซึ่งได้ทำให้โปรแกรมเหล่านี้ในทางปฏิบัติแล้วไม่ได้มีลักษณะที่เป็นโปรแกรมแบบเฉพาะอีกต่อไป (Specific Rehabilitation Program/Activity)

5. โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เป็นโครงการภาคบังคับตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง และพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 กำหนดให้ผู้ต้องขังทุกคนต้องผ่านโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย แต่ในทางปฏิบัติจะมีการยกเว้นในบางกรณีที่ไม่สามารถร่วมได้ เช่น ผู้ต้องขังที่มีเวลาต้องขังในเรือนจำสั้นเกินไปหรือผู้ต้องขังติดเตียง เป็นต้น

แท้จริงแล้วโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของกรมราชทัณฑ์จะมีอยู่ 2 โปรแกรมเท่านั้น ได้แก่

1. หลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในเรือนจำและทัณฑสถานระบบปิด และ
2. หลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (เรือนจำโครงสร้างเบา)

แต่ในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมามีการพิจารณาให้โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดอื่นๆ ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์เป็นโปรแกรมเตรียมความพร้อมด้วย เนื่องจากสำนักพระราชวังได้มีประกาศให้ทราบทั่วกันว่า โดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร ได้เสด็จเล็งถวัลย์ราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย ตามคำกราบทูลเชิญของประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ปฏิบัติหน้าที่ประธานรัฐสภา กราบบังคมทูลในนามของปวงชนชาวไทย ในการนี้ รัฐบาลจึงได้ประกาศกำหนดให้เดือนพฤษภาคม 2562 เป็นช่วงกำหนดการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ซึ่งคาดว่าจะมีการประกาศพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษในคราวเดียวกัน จึงได้มีการจัดทำแผนในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและแผนรองรับความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับพระราชทานอภัยโทษ โดยกองพัฒนาพฤตินิสัยได้ปรับแผนการดำเนินงานโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ระบบปิด เพื่อรองรับการประกาศพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ ด้วยการพิจารณาหลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ซึ่งพบว่า มีเนื้อหาที่เน้นการพัฒนาทักษะสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะด้านร่างกาย ทักษะด้านจิตใจหรือการพัฒนาทัศนคติ ทักษะด้านการประกอบอาชีพ และทักษะด้านการปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวและสังคม ซึ่งหลักสูตร โปรแกรม และโครงการสำหรับฝึกอบรมผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ ที่มีเนื้อหาครอบคลุมการพัฒนาทักษะสำคัญทั้ง 4 ด้านดังกล่าว ได้แก่

1. หลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในเรือนจำและทัณฑสถานระบบปิด

2. หลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (เรือนจำโครงสร้างเบา)
3. หลักสูตรการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย สำหรับผู้ต้องขังกลุ่มพิเศษ
4. หลักสูตรน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตผู้ต้องขัง
5. โครงการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สำหรับกลุ่มผู้เสพยาเสพติดและผู้ค้ารายย่อย ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน
6. การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดในรูปแบบชุมชนบำบัด
7. การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดในรูปแบบวิวัฒน์พลเมืองราชทัณฑ์
8. โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดก่อนพ้นโทษในเรือนจำ
9. โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด

ดังนั้นโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยต้นแบบของกรมราชทัณฑ์มีเพียง 2 ประเภทคือ ประเภทที่เป็นระบบปิดและระบบเปิด/เรือนจำโครงสร้างเบา (หลักสูตรที่ 1 และ 2) ซึ่งส่วนประกอบหรือเนื้อหาของโปรแกรมตามระเบียบดังกล่าวข้างต้น ในข้อ 7 ระบุไว้ว่า อย่างน้อยต้องประกอบด้วยกิจกรรม 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

- (1) การพัฒนาด้านร่างกาย การฝึกและเสริมสร้างระเบียบวินัย
- (2) การพัฒนาด้านจิตใจ ความคิด และทักษะการใช้ชีวิต
- (3) การส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวและการเตรียมตัวกลับเข้าสู่สังคม
- (4) เตรียมความพร้อมด้านการประกอบอาชีพ

สำหรับการดำเนินการของโครงการตามปกติใน 1 ปีจะมี 2 รุ่น ตัวอย่างเช่นในปี พ.ศ. 2561 จะจัดอบรม 2 รุ่น ในสถานที่ 7 แห่ง ได้แก่ ทัณฑสถานเปิดบ้านเนินสูง เรือนจำชั่วคราวแคน้อย ทัณฑสถานเปิดหนองน้ำขุ่น ทัณฑสถานเปิดห้วยโป่ง ทัณฑสถานเปิดทุ่งเบญจา ทัณฑสถานเปิดบ้านนาหวง เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้งตามรายงานการดำเนินงานของรัฐต่อสาธารณชนรายปี พ.ศ. 2561 (กรมราชทัณฑ์, 2561)

สำหรับปี พ.ศ. 2563 ตามแผนการดำเนินงานโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (โครงสร้างเบา) แบ่งเป็น 3 รุ่น โดยมียอดรวมผู้ต้องขังที่จะผ่านโครงการฯ ประมาณ 20,810 คน จากเรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศ 23 แห่ง โดยมีรายละเอียดของโครงการดังนี้

ขั้นตอนดำเนินการ

1. คัดเลือกผู้ต้องขังเข้าร่วมโครงการ ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นนักโทษเด็ดขาดที่ใกล้พ้นโทษ (โดยทั่วไปจะเหลือโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงหนึ่งปี) และผู้ต้องขังที่เข้าเกณฑ์พักการลงโทษ (นักโทษเด็ดขาดที่มีความประพฤติดี มีความก้าวหน้าทางการศึกษา ทำงานเกิดผลดีแก่เรือนจำ หรือทำความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษ โดยจะต้องเหลือโทษจำคุกไม่เกิน 1 ใน 3 ถ้าเป็นนักโทษชั้นเยี่ยม แต่ถ้าเป็นนักโทษชั้นดีมากต้องเหลือโทษจำคุกไม่เกิน 1 ใน 4 และถ้าเป็นชั้นดี จะต้องเหลือโทษจำคุกไม่เกิน 1 ใน 5 ตามลำดับ)

2. กำหนดระยะเวลาดำเนินการ รวมทั้งสิ้น 12 สัปดาห์ (3 เดือน) หรือจำนวน 462 ชั่วโมง

3. สร้างกรอบเนื้อหา ออกแบบมาเพื่อเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังแบบเข้มข้นทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ ความคิด สติปัญญา อารมณ์ และวิชาชีพ โดยแยกเป็นกลุ่มเนื้อหาในการเตรียมความพร้อมเพื่อกลับคืนสู่สังคม แบ่งเป็นด้าน 4 ด้าน ดังนี้

3.1 การพัฒนาร่างกาย / ฝึกระเบียบ / เสริมสร้างวินัย ประกอบด้วยเนื้อหา

เพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายของผู้ต้องขัง การฝึกระเบียบแถว เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการเตรียมตัว มีความพร้อมด้านร่างกาย มีความแข็งแรง อดทน สร้างเสริมระเบียบวินัย สร้างความสามัคคี เป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่กิจกรรมอื่นๆ โดยใช้หลักสูตรการฝึกทหารใหม่ของกองทัพบก ครูฝึก/วิทยากรจากหน่วยงานทหารควบคุมไปกับครูฝึกเรือนจำโครงสร้างเบา จำนวน 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 6 วัน วันละ 7 ชั่วโมง (รวม 168 ชั่วโมง)

3.2 การพัฒนาด้านจิตใจ / การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม

เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม กระบวนการคิด และการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านจิตใจ สามารถหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำ โดยเน้นการเรียนรู้ และการปฏิบัติตามหลักทางศาสนาต่าง ๆ ภาควิชา และ ภาคปฏิบัติ จำนวน 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 6 วัน วันละ 7 ชั่วโมง (รวม 42 ชั่วโมง)

3.3 การเตรียมพร้อมด้านอาชีพ / การยกระดับมาตรฐานการฝึกวิชาชีพ

เพื่อเตรียมพร้อมการฝึกทักษะอาชีพ การประกอบอาชีพอิสระ การให้คำแนะนำปรึกษาด้านอาชีพ ฝึกฝนทักษะการประกอบอาชีพ ทั้งอาชีพอิสระส่วนตัว และการเข้าทำงานในสถานประกอบการ ความรู้อาชีพอิสระต่าง ๆ การแนะนำแหล่งงาน การนำผู้ประกอบการเข้ามาให้คำแนะนำในการทำงาน การรับสมัครงาน จำนวน 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 6 วัน วันละ 6 ชั่วโมง (รวม 144 ชั่วโมง)

3.4 การให้ความรู้ด้านกฎหมายทั่วไป การวางแผนทางการเงิน การให้คำปรึกษา ทักษะชีวิต การให้ข้อมูลหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือหลังพ้นโทษ และการเตรียมความพร้อมด้านครอบครัวและชุมชน

เป็นการให้ความรู้ด้านกฎหมายทั่วไปที่ประชาชนควรรู้ การวางแผนทางการเงิน การจัดทำบัญชีครัวเรือน การให้ข้อมูลหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ การให้คำปรึกษา (Counseling) เกี่ยวกับการวางแผนการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ วางแผนการประกอบอาชีพ และการเตรียมความพร้อมครอบครัวและชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว บุรณาการภาคสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้ ทำความรู้จักคุ้นเคย เพื่อส่งต่อและประสานงานการให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้ต้องขังที่พ้นโทษกลับเข้าสู่สังคม จำนวน 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 6 วัน วันละ 6 ชั่วโมง (รวม 108 ชั่วโมง)

วิธีดำเนินการ

- ออกแบบตารางอบรมหลักสูตรเป็นรายสัปดาห์ โดยจัดให้มีเนื้อหาคละกันไป โดยเฉพาะการพัฒนาาร่างกาย / ฝึกระเบียบ / เสริมสร้างวินัย จะดำเนินการในครึ่งวันเช้าในช่วง 4 สัปดาห์แรก

ติดต่อกันไปจนครบจำนวนชั่วโมงที่กำหนดไว้ ส่วนช่วงบ่ายจะเป็นการอบรมเนื้อหาในส่วนอื่นๆ ส่วนอีก 8 สัปดาห์ที่เหลือจะแบ่งเป็นภาคเช้าและภาคบ่ายเช่นเดิมเพียงแต่ภาคเช้าจะไม่เป็นการพัฒนาร่างกายฯ แต่จะเป็นเนื้อหาที่เหลือในส่วนอื่นนำมากระจายไปในตารางอบรมของแต่ละวันจนครบตามจำนวนที่กำหนดไว้เช่นกัน

- ทำการประเมินผลโครงการตามแบบประเมินของกรมราชทัณฑ์และรายงานผลการดำเนินการและการประเมินผลไปยังส่วนกลาง

นอกจากโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (โครงสร้างเบา) ยังมีโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (ระบบปิด) ที่ต้องการนำเสนอเป็นตัวอย่างโครงการด้วย เนื่องจากโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเป็นโปรแกรมหลักของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ตัวอย่างโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (ระบบปิด) ประจำปี พ.ศ. 2563 ซึ่งมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “หลักสูตรการอบรมโครงการอบรมผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในเรือนจำและทัณฑสถาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2563

เนื่องจากโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (ระบบปิด) มีลักษณะใกล้เคียงกันมากกับโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (โครงสร้างเบา) ที่ได้ยกตัวอย่างโปรแกรมมาแล้ว แตกต่างกันเฉพาะสถานที่ดำเนินการกล่าวคือแทนที่จะดำเนินการในเรือนจำ/ทัณฑสถานที่ใช้เป็นเรือนจำโครงสร้างเบาแบบแรกก็จะดำเนินการภายในเรือนจำ/ทัณฑสถานเดิมที่ผู้ต้องขังต้องโทษอยู่ ความแตกต่างอีกประการหนึ่งคือความเข้มข้นของหลักสูตรของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (ระบบปิด) จะมีความเข้มข้นน้อยกว่าโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (โครงสร้างเบา) โดยมีรายละเอียดของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (ระบบปิด) ดังนี้

ขั้นตอนดำเนินการ

1. คัดเลือกผู้ต้องขังเข้าร่วมโครงการ และผู้ต้องขังที่เข้าเกณฑ์พักการลงโทษ ซึ่งเป็นเกณฑ์เดียวกันกับที่ใช้สำหรับผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (โครงสร้างเบา)
2. กำหนดระยะเวลาดำเนินการ รวมทั้งสิ้น 20-100 ชั่วโมง แต่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม
3. สร้างกรอบเนื้อหา แม้จะมีเนื้อหาอย่างน้อย 4 ด้านตามที่ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง ข้อ 7 ระบุไว้เหมือนกัน แต่ความเข้มข้นของเนื้อหาวิชาจะออกแบบมาให้มีความเข้มข้นน้อยกว่า ดังนี้

3.1 การเสริมสร้างสมรรถภาพทางด้านร่างกาย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีความพร้อมทางด้านร่างกาย มีความแข็งแรง อดทน มีระเบียบวินัย เป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่กิจกรรมอื่น ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- การฝึกกระเบียดแถว การฝึกกระเบียดวินัยประจำวัน ฯลฯ
- การออกกำลังกายบริหาร
- การเล่นกีฬาและนันทนาการ

- กิจกรรมค้นหาสาระและคุณค่าชีวิต Walk Rally for Life

3.2 การพัฒนาด้านจิตใจ มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สร้างจิตสำนึก และ ความเข้มแข็งในด้านจิตใจ ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

- ทักษะการใช้ชีวิต ได้แก่ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง ทักษะการปฏิเสธ ทักษะการตัดสินใจและแก้ปัญหา ฯลฯ
- อบรมหลักสูตรตามลัทธิศาสนาแบบเข้มข้น โดยเชิญวิทยากรที่เป็นผู้สอนศาสนาของแต่ละศาสนาและจัดอบรมตามความเหมาะสม เช่น ศาสนาพุทธ มีการฝึกวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น

3.3 การฝึกทักษะอาชีพ มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับอาชีพอิสระและอาชีพ ระยะเวลาสั้น ให้สามารถนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดแรงงานและความสมัครใจของผู้ต้องขัง กำหนดไว้ 5 อาชีพ

3.4 การพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนสร้างเสริมความมั่นใจและความมุ่งมั่นในการปรับตนเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

- อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นที่ใช้ในชีวิตประจำวันและเงื่อนไขในการคุมประพฤติฯลฯ
- การให้ความรู้ในการใช้ชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ
- การให้คำปรึกษาและการแนะแนวทางด้านการประกอบอาชีพ เช่น แนะนำแหล่งงาน การหางานทำ การสมัครงาน หน่วยที่ให้บริการทางสังคม
- การจัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว แบ่งเป็นกิจกรรมเจ้าหน้าที่พบญาติ และ ให้ญาติพบผู้ต้องขังเพื่อพูดคุย และมีกิจกรรมร่วมกัน

วิธีดำเนินการ

- ออกแบบตารางอบรมหลักสูตรเป็นรายสัปดาห์ โดย 2 สัปดาห์แรกช่วงเช้าจะเป็นการอบรมด้านร่างกายและช่วงบ่ายเป็นเรื่องทางด้านจิตใจ สัปดาห์ที่ 3 จะเป็นการอบรมด้านวิชาชีพซึ่งมีทั้งหมด 5 วิชาชีพซึ่งจะอบรมเต็มวันทั้งภาคเช้าและภาคบ่าย สัปดาห์ที่ 4 ซึ่งเป็นสัปดาห์สุดท้ายจะเป็นการอบรมที่มีเนื้อหาที่เหลือคละกันไป ยกเว้นวันศุกร์ซึ่งเป็นวันสุดท้าย จะเป็นการจัดกิจกรรมครอบครัว พร้อมทั้งสรุปและประเมินผลไปในวันเดียวกันเลย โดยมีรายละเอียดตามตารางการอบรมประจำสัปดาห์ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดโปรแกรม ดังนี้

ตารางที่ 5 ตารางอบรมหลักสูตรโครงการอบรมผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ

สัปดาห์ที่ 1 และ 2

วัน/เวลา	09.00-12.00	13.00-15.00
จันทร์	เสริมสร้างทางร่างกาย	การพัฒนาด้านจิตใจ
อังคาร	เสริมสร้างทางร่างกาย	การพัฒนาด้านจิตใจ
พุธ	เสริมสร้างทางร่างกาย	การพัฒนาด้านจิตใจ
พฤหัสบดี	เสริมสร้างทางร่างกาย	การพัฒนาด้านจิตใจ
ศุกร์	เสริมสร้างทางร่างกาย	การพัฒนาด้านจิตใจ

สัปดาห์ที่ 3

วัน/เวลา	09.00-12.00
จันทร์	การฝึกอาชีพอิสระหรืออาชีพระยะสั้น อาชีพที่ 1
อังคาร	การฝึกอาชีพอิสระหรืออาชีพระยะสั้น อาชีพที่ 2
พุธ	การฝึกอาชีพอิสระหรืออาชีพระยะสั้น อาชีพที่ 3
พฤหัสบดี	การฝึกอาชีพอิสระหรืออาชีพระยะสั้น อาชีพที่ 4
ศุกร์	การฝึกอาชีพอิสระหรืออาชีพระยะสั้น อาชีพที่ 5

สัปดาห์ที่ 4

วัน/เวลา	09.00-12.00	13.00-15.00
จันทร์	การอบรมทางด้านกฎหมายในชีวิตประจำวัน	การอบรมเงื่อนไขการคุมประพฤติ
อังคาร	การให้ความรู้ในการใช้ชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ และการกลับคืนสู่สังคม	
พุธ	การแนะแนวทางการประกอบอาชีพและจัดงานวันนัดพบแรงงาน	การให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งทุนในการประกอบอาชีพ เช่น ธนาคารออมสิน สนง พัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัด มูลนิธิ เป็นต้น
พฤหัสบดี	การให้คำปรึกษา	การให้การสงเคราะห์ภายหลังพ้นโทษ
ศุกร์	กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์และการปรับตัวเข้าสู่สังคม	
	สรุปประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย	

นอกจากนี้ ในปีงบประมาณ 2563 นี้ ได้จัดให้มีโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเพิ่มขึ้นอีก 1 โปรแกรม สำหรับกลุ่มผู้ต้องขังสูงอายุ สืบเนื่องมาจากมีจำนวนผู้ต้องขังเป็นจำนวนมาก ซึ่งปกติจะได้รับพักการลงโทษด้วยเหตุชราภาพก็ต่อเมื่อมีอายุครบ 70 ปี ดังนั้นกลุ่มผู้สูงอายุตั้งแต่ 60-69 ปี ซึ่งมีจำนวนมากแต่ไม่มีโอกาสได้รับพักการลงโทษ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงยุติธรรมในการมุ่งแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัย

ผู้ต้องขังทุกกลุ่ม จึงเป็นหลักการและเหตุผลสำคัญของโปรแกรม ที่มีชื่อว่า “**หลักสูตรการอบรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เพื่อคืนคนดีสู่สังคมสำหรับผู้ต้องขังผู้สูงอายุ**” ซึ่งมีรายละเอียดของโครงการ ดังนี้
คุณสมบัติของผู้ต้องขัง : นักโทษเด็ดขาดสูงอายุตั้งแต่ 60 ปีแต่ไม่ถึง 70 ปี และเข้าหลักเกณฑ์การพักการลงโทษ

ระยะเวลา : ระยะเวลา 4 สัปดาห์ (1 เดือน) หรือจำนวน 120 ชั่วโมง

กรอบเนื้อหา : เพื่อเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังแบบเข้มข้นทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ ความคิด สติปัญญา อารมณ์ วิชาชีพ สังคมและครอบครัว โดยแยกเป็นกลุ่มเนื้อหาในการเตรียมความพร้อมเพื่อกลับคืนสู่สังคม แบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. การส่งเสริมสุขภาพด้านร่างกาย ประกอบด้วยเนื้อหา

เพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายของผู้ต้องขัง การส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิต และการดูแลตนเอง อาหารและโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ การออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ โรคที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ และการป้องกัน จำนวน 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 6 ชั่วโมง (รวม 30 ชั่วโมง)

๒. การพัฒนาด้านจิตใจและการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม กระบวนการคิด และการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านจิตใจ การเสริมสร้างทัศนคติ และความคิดเชิงบวกสำหรับผู้สูงอายุ โดยเน้นการเรียนรู้ และการปฏิบัติตามหลัก ทางศาสนาต่าง ๆ ภาควิชาปฏิบัติ และ ภาควิชาปฏิบัติ จำนวน 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 6 ชั่วโมง (รวม 30 ชั่วโมง)

๓. การเตรียมความพร้อมด้านอาชีพ

เพื่อเตรียมความพร้อมการฝึกทักษะอาชีพ การประกอบอาชีพอิสระ การให้คำแนะนำปรึกษา ด้านอาชีพ ฝึกฝนทักษะการประกอบอาชีพ ความรู้อาชีพอิสระต่าง ๆ เพื่อให้สร้างคุณค่าให้ผู้ต้องขังสูงอายุ มีรายได้สามารถแบ่งเบาภาระของครอบครัว โดยเน้นงานที่ไม่ต้องใช้กำลังแรงงาน ไม่ต้องเคลื่อนไหวร่างกายมาก และหลีกเลี่ยงการทำงานติดต่อกันหลายชั่วโมง ควรเน้นอาชีพอิสระ ที่มีความซับซ้อนน้อย มีความยืดหยุ่นในเรื่องเวลาการเรียนรู้ และไม่ต้องอาศัยการจดจำมากนัก จำนวน 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 6 ชั่วโมง (รวม 30 ชั่วโมง)

4. การเตรียมความพร้อมด้านครอบครัวและการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ผู้สูงอายุ

เพื่อให้ผู้สูงอายุและผู้พิการมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ที่พึงได้รับ ตลอดจน การให้คำปรึกษา (Counseling) เกี่ยวกับการวางแผนการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ เกิดวางแผนการประกอบอาชีพ และการเตรียมความพร้อมครอบครัว และชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว บูรณาการภาคสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้ ทำความรู้จักคุ้นเคย เพื่อส่งต่อและประสานงานการให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้ต้องขัง ที่พ้นโทษกลับเข้าสู่ครอบครัว และสังคม จำนวน 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 6 ชั่วโมง (รวม 30 ชั่วโมง)

ข) โปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังในต่างประเทศ

ประเทศสิงคโปร์

โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดเป็นการดำเนินการร่วมกันจากหลายหน่วยงาน โดยมีกรมราชทัณฑ์ (Singapore Prison Service (SPS)) ซึ่งเป็น 1 ใน 9 กรมของกระทรวงกิจการภายในประเทศ (Ministry of Home Affairs (MHA)) เป็นหน่วยงานหลัก หน่วยงานอื่นที่ร่วมดำเนินการประกอบด้วย วิชาหลัก

ของโครงการแก้ไขผู้กระทำผิดแห่งสิงคโปร์ (Singapore Corporation of Rehabilitative Enterprises (SCORE)) สมาคมการสงเคราะห์หลังปล่อย (Singapore After Care Association (SACA)) ศูนย์ยาเสพติดแห่งสิงคโปร์ (Singapore Narcotics Center (SNC)) โดยจะร่วมกันดำเนินการเพื่อแก้ไขผู้กระทำผิดภายใต้เครือข่ายปฏิบัติการชุมชนเพื่อการแก้ไขอดีตผู้กระทำผิด (Community Action for the Rehabilitation of Ex-offender (CARE)) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี 2000 ประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นหน่วยงานต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น และหน่วยงานอื่นๆ อีก เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและครอบครัว (Ministry of Social and Family Development (MSF)) สภบริการทางสังคมแห่งชาติ (National Council of Social Service (NCSS)) สมาคมสหกรณ์ทางสังคมเพื่อการอุตสาหกรรมและบริการ จำกัด (Industrial and Services Co-operative Society Ltd (ISCOS)) สมาคมต่อต้านยาเสพติดแห่งสิงคโปร์ (Singapore Anti-Narcotics Association (SANA)) กองทุนริบบิ้นสีเหลือง (Yellow Ribbon Fund (YRF)) (Write Editions, 2013)

การแก้ไขผู้กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมของประเทศสิงคโปร์เริ่มต้นตั้งแต่ผู้ต้องขังแรกเข้ามาในเรือนจำ โดยจะออกแบบให้ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติผ่านไปที่ละขั้นตอนตลอดจนถึงขั้นตอนสุดท้าย เพื่อให้ประสบผลสำเร็จโดยไร้รอยต่อด้วยระบบ Through care ที่ใช้เชื่อมระหว่างระบบ In care ในระหว่างที่ผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำ กับระบบ After care เมื่อผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำแล้ว ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 6 ขั้นตอน ดังนี้ (Singapore Prison Service, 2018)

ขั้นตอนที่ 1 เริ่มจากการจำแนกผู้ต้องขังซึ่งแยกออกเป็น การจำแนกเพื่อความมั่นคง (Security Classification) และการจำแนกเพื่อการแก้ไข (Rehabilitation Classification) โดยใช้เครื่องมือ Level of Service Inventory-Revised (LSI-R) ประเมินความเสี่ยงและความต้องการของผู้ต้องขังแต่ละคน พร้อมทั้งจัดทำแผนที่เส้นทางส่วนบุคคล (personal route map) เพื่อกำหนดความต้องการสำหรับเป็นแนวทางการปฏิบัติกับผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล

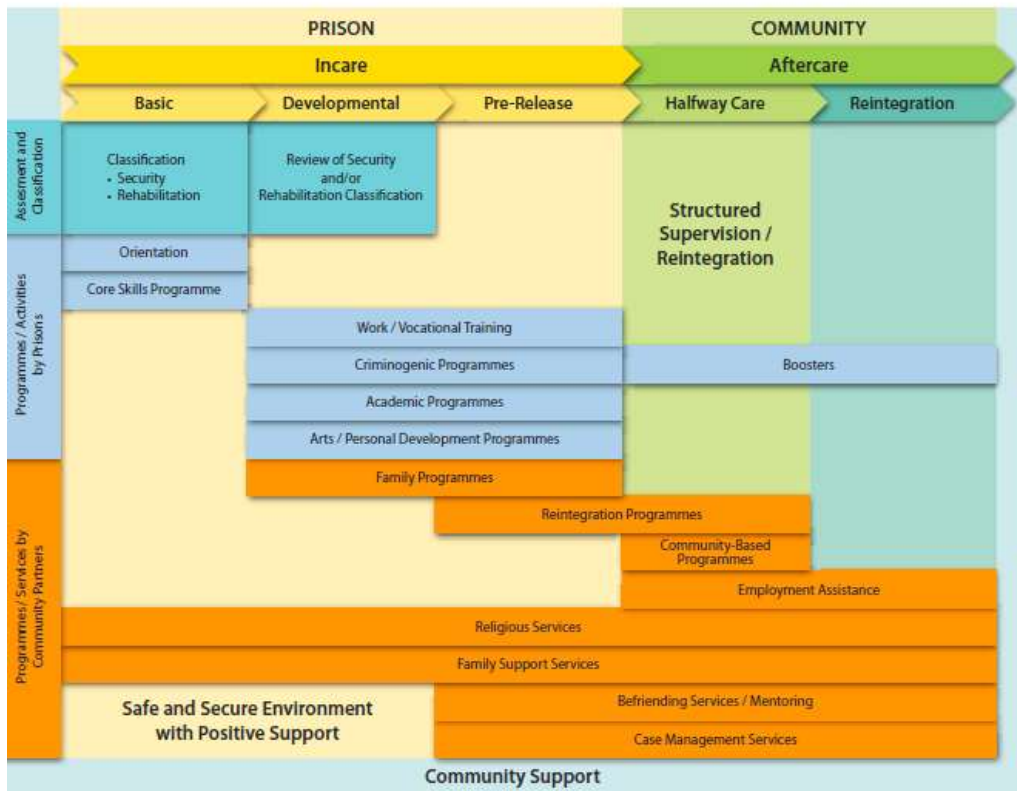
ขั้นตอนที่ 2 การช่มช้อยับยั้ง (ระยะเวลา 1-24 เดือน) ประกอบด้วยการปฐมนิเทศน์ อบรมโปรแกรมหลัก และทำรายละเอียดแผนที่เส้นทางส่วนบุคคล

ขั้นตอนที่ 3 การแก้ไขฟื้นฟู ประกอบด้วยการทำงาน การศึกษา การฝึกอบรมอาชีพ และรวมถึงการอบรมด้วยโปรแกรมเฉพาะ (Specific Program) เช่น โปรแกรมบำบัดยาเสพติด โปรแกรมการจัดการความโกรธ-อารมณ์ โปรแกรมการคิดแบบอาชญากร (Criminal Thinking) โปรแกรมเกี่ยวกับความรุนแรง โปรแกรมการบำบัดทางเพศ

ขั้นตอนที่ 4 การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ใช้ระยะเวลานาน 1-2 เดือน เป็นช่วงของการวางแผน/ส่งต่อเพื่อรับการสงเคราะห์หลังปล่อยตามที่ต้องการจากแผนที่เส้นทางส่วนบุคคล โครงการจะจัดให้มีการขึ้นทะเบียนในชุมชน การอบรมอาชีพ ระหว่างขั้นตอนที่ 2-4 จะมีการทบทวนและปรับแผนที่เส้นทางส่วนบุคคล มีบริการทางด้านศาสนา และโปรแกรมที่เน้นเรื่องของครอบครัวเสริมอยู่ในทุกขั้นตอน

อีกสองขั้นตอนต่อไปจะเป็นบ้านกึ่งวิถีและการสงเคราะห์หลังปล่อยซึ่งไม่อยู่ในขอบเขตของงานวิจัยนี้ จึงไม่ขอกล่าวถึงในรายละเอียด

แผนผังขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมสิงคโปร์

ตารางที่ 6 แผนผังขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมสิงคโปร์

ขั้นตอนของโครงการแก้ไขและคืนผู้กระทำผิดสู่สังคมของสิงคโปร์ (Rehabilitation and Reintegration Framework) เน้นการออกแบบและการดำเนินงานโดยอาศัยหลักการของการปฏิบัติตามหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Practice (EBP)) ทั้งนี้การแก้ไขจะต้องมีหลักการสอดคล้องกันทั้งระบบ ในส่วนของการแก้ไขจะเริ่มตั้งแต่เครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการประเมินไปจนถึงโปรแกรมหลังปล่อย โดยทั่วไปจะใช้เวลา 6- 10 เดือน โปรแกรมอาศัยการนำหลัก RNR (Risk Need Responsivity) มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศสิงคโปร์ ตัวอย่างเช่น ในเรื่องของความต้องการที่กระทำผิด (Criminogenic Needs) จะออกแบบให้มีโปรแกรมทางด้านจิตวิทยาเพื่อปรับเปลี่ยนความคิดใหม่ กล่าวคือให้ผู้กระทำผิดได้ประจักษ์ในความผิดพลาดที่เขาได้ทำลงไป และให้ตระหนักว่าการกระทำของพวกเขามีผลกระทบต่อคนอื่นอย่างไร และใช้โปรแกรมที่เป็นการศึกษาใหม่เกี่ยวกับยาเสพติด ควบคู่ไปกับการศึกษาสายสามัญและวิชาชีพ โดยเน้นในเรื่องอาชีพของผู้ต้องขังหรือการทำงาน โปรแกรมที่สำคัญมี ดังนี้ โปรแกรมฝึกทักษะในด้านต่าง ๆ (Core Skills Program) หลังจากนั้นจะเข้าโปรแกรมการทำงาน (ทำงานที่มีรายได้) หรือถ้ายังไม่สามารถทำงานได้หรือไม่อาชีพจะเข้าโปรแกรมอบรมวิชาชีพ (Work/Vocational Training) และยังคงเข้าโปรแกรมอบรมทางด้านวิชาการ หรือศึกษาต่อ (Academic Programs) โครงการบำบัดด้วยศิลปะหรือพัฒนาบุคลิกลักษณะส่วนบุคคล (Arts/Personal Development Programs) โครงการบำบัดความต้องการที่อยากจะทำผิด (Criminogenic Programs) และโปรแกรมที่เฉพาะกับผู้ต้องขังบางคนหรือบางกลุ่ม (Specific Program) ตัวอย่างเช่น โปรแกรมบริหารความโกรธ (Anger-Emotional Management Programs) โปรแกรมที่เกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง (Violence Program) โครงการวิธีคิดของอาชญากร (Criminal Thinking) และที่เป็นโปรแกรมเสริมเช่น โปรแกรมเกี่ยวกับครอบครัว (Family Programs) และมีบริการเสริม

เช่น Religious Services, Family Support Services, Case Management Services, Befriending services

ที่เหลือคือโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (Pre-release Program) และโครงการกลับคืนสู่สังคม (Reintegration Programs) จะไม่กล่าวถึงโครงการกลับคืนสู่สังคมเพราะอยู่นอกเหนือการวิจัย แต่จะเพิ่มเติมรายละเอียดให้กับโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่เป็นประเด็นสำคัญของการวิจัยนี้ ดังนี้

โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในระบบของสิงคโปร์ (Singapore Pre-release Programs)

โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจะเริ่มตั้งแต่ก่อนครบกำหนดปล่อยตัวจากเรือนจำประมาณ 10 เดือน โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ไม่ได้เป็นทั้งสิทธิ์และหน้าที่ของผู้ต้องขัง หมายความว่าไม่ได้ถือเป็นสิทธิ์ของผู้ต้องขังที่เรือนจำจะต้องจัดให้มีโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้กับผู้ต้องขังทุกคน และไม่ได้เป็นหน้าที่ของผู้ต้องขังทุกคนที่จะต้องถูกบังคับให้เข้าร่วมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของประเทศสิงคโปร์ถูกออกแบบมาให้เป้าหมายหรือรางวัลอย่างหนึ่งที่จะให้กับผู้ต้องขังที่ประพฤติตนดีหรือมีพัฒนาการที่ดีขึ้นจึงจะได้รับสิทธิ์ให้เข้าร่วมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ทั้งนี้เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังได้พัฒนาพฤติกรรมนิสัยของตนเอง หรือเข้าร่วมโปรแกรมหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เรือนจำจัดให้มีขึ้น เมื่อผู้มีสิทธิได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจะถูกย้ายออกจากเรือนจำไปอยู่ที่ศูนย์ของโครงการปล่อยตัวชั่วคราว (Pre-release Center) ซึ่งจะมีสภาพของห้องดีกว่าห้องขังในเรือนจำทั่วไป มีอุปกรณ์เครื่องใช้มากขึ้นและมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้นด้วย เปรียบเทียบกับห้องขังที่อยู่เรือนจำแล้วห้องจะสะดวกสบายกว่า การเยี่ยมที่เคยได้รับแต่เฉพาะการเยี่ยมญาติผ่านกระจกหรือผ่านทางเทคโนโลยีสื่อสารเท่านั้น แต่ที่ศูนย์การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจะอนุญาตให้ญาติเยี่ยมได้อย่างใกล้ชิด หรือให้คู่สมรสและบุตรมาค้างที่ศูนย์ด้วยกันได้สูงสุดถึง 4 ครั้ง จะมีการให้ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างแรงจูงใจต่อโครงการ โดยโครงการนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ระยะ (phase) ดังนี้

Phase 1: therapeutic intervention, confidence- building session, and experiential learning such as team-building

Phase 2: SCORE employability skills training, criminogenic counseling

Phase 3: plan to ceremony and recreation

ทั้งนี้โปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไม่ว่าจะเป็นโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและโครงการอื่นๆ ระบบของสิงคโปร์นอกจากจะเน้นในเรื่องของการปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม (Criminogenic Needs) แล้ว ยังได้ให้ความสำคัญกับการมีอาชีพหรือการทำงานเป็นพิเศษ โดยให้ SCORE รับผิดชอบดำเนินการใน 3 ประเด็นหลักที่จะให้ผู้ต้องขังกลับไปทำงานให้ได้คือ

1. ผู้ต้องขังพร้อมที่จะทำงาน (Ready for Work) เช่น จัดให้มีการศึกษา และอบรมวิชาชีพที่หลากหลายและมากพอเพื่อให้เป็นไปตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
2. งานมีไว้พร้อมสำหรับผู้ต้องขัง (Work is Ready for Offenders) เช่น จัดให้ผู้ต้องขังได้ติดต่อกับนายจ้างทั้งนายจ้างที่เข้ามาในและนายจ้างนอกเรือนจำด้วยการโทรศัพท์หรือส่งใบสมัครงานตั้งแต่ออกพ้นโทษ
3. รักษาหรือคงไว้ซึ่งการทำงาน ไม่เลิกทำงานหรือประกอบอาชีพ (Secure and Sustain in Employment) เช่น การจัดให้มีโค้ชเพื่อแนะนำ ปรีกษา และให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้ทำงานหรือมีอาชีพไปตลอด

กัปตันชีวิตและผู้เชี่ยวชาญ (Captain of Lives and Specialist)

แม้การแก้ไขผู้กระทำผิดควรเริ่มต้นตั้งแต่แรกเข้ามาในเรือนจำ แต่สำหรับผู้ต้องขังใหม่แล้วการแก้ไขเป็นสิ่งที่ไม่ทัน เพราะในใจของผู้ต้องขังที่เข้ามาใหม่นั้นจะมีเรื่องอื่นอีกมากมายที่ต้องให้ความสนใจครุ่นคิด เช่น สภาพอารมณ์จิตใจ ความเสียใจ ความเศร้า สภาพแวดล้อมใหม่ เรื่องระเบียบวินัยและการปรับตัวเพื่อดำเนินชีวิตในเรือนจำ จึงเป็นที่มาของการกำหนดบทบาทใหม่เพิ่มให้เจ้าหน้าที่เรือนจำมีบทบาทสำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่ง คือการเป็นกัปตันหรือผู้นำทางชีวิต (Captain of Lives) ที่จะขับเคลื่อนการแก้ไขผู้กระทำผิด เจ้าหน้าที่เรือนจำผู้ทำหน้าที่เป็นกัปตันชีวิตจะมีบทบาทหน้าที่ที่มากกว่าเรื่องของความมั่นคงและปลอดภัยภายในเรือนจำเท่านั้น แต่จะเป็นผู้ดูแลส่วนตัวของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังแต่ละคนจะได้รับการประเมินความเสี่ยงและความต้องการการแก้ไข ออกมาในรูปของแผนที่เส้นทางของแต่ละบุคคล และมีพี่เลี้ยงหรือกัปตันชีวิตคอยดูแลให้คำปรึกษาและช่วยเหลือไปตลอดแม้ผู้ต้องขังไม่ได้อยู่ในเรือนจำแล้วก็ตาม (Aftercare)

นอกจากกัปตันชีวิตแล้ว ยังมีผู้เชี่ยวชาญการแก้ไขผู้กระทำผิดที่มีบทบาทในการประเมินความเสี่ยงและโปรแกรมการแก้ไขโดยจะทำงานร่วมกันกับเจ้าหน้าที่เรือนจำเพื่อสร้างสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมให้การแก้ไขบังเกิดผลก่อนที่ผู้ต้องขังจะได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำ

โดยสรุปแล้ว โปรแกรมการแก้ไขของสิงคโปร์เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภายในและนอกเรือนจำและภาคประชาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือทำให้ความสำคัญกับการสร้างให้ชุมชนยอมรับและให้โอกาสครั้งที่สองแก่ผู้ต้องขังและครอบครัว แต่ละโปรแกรมและการดำเนินการจะต้องสอดคล้องกันไปทั้งระบบ เน้นการให้ความช่วยเหลือและการเป็นเพื่อนหรือที่ปรึกษาโดยจะดูแลไปตลอดทั้งในและนอกเรือนจำ เริ่มต้นด้วยวิธีการที่เป็นแนวทางของการลงโทษเช่น การสร้างระเบียบวินัย การสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเปรียบเทียบระหว่างการลงโทษกับการแก้ไข ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องขังต้องการที่จะเปลี่ยนไปใช้วิธีการแก้ไขแทน ทั้งนี้จะมีการแยกผู้ต้องขังเฉพาะที่แก้ไขได้และต้องการแก้ไขเข้าสู่โปรแกรมการแก้ไข ตัวโปรแกรมจะเน้นในเรื่องอาชีพ ผู้ต้องขังจะได้รับการศึกษา การฝึกอาชีพและต้องทำงานตั้งแต่อยู่ในเรือนจำ ประกอบกับโปรแกรมที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนความคิด และใช้โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเป็นเป้าหมายหรือรางวัลของการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาตนเองของผู้ต้องขัง โดยให้ความสำคัญกับโปรแกรมหลังปล่อยตัว แต่จะไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้

ประเทศสหรัฐอเมริกา (Shand, 1996)

โปรแกรมสำหรับแก้ไขผู้ต้องขังมีอยู่เป็นจำนวนมากทั้งประเภทและปริมาณ เนื่องด้วยระบบการปกครองเป็นแบบสหรัฐ ซึ่งแต่ละรัฐจะมีระบบกระบวนการยุติธรรมและกฎหมายของตนเองที่แตกต่างกัน และยังมีระบบกระบวนการยุติธรรมที่เป็นของรัฐบาลกลางทั้งโปรแกรมการแก้ไขผู้ต้องขังและเรือนจำของรัฐบาลกลางที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ นอกจากนี้โปรแกรมการแก้ไขมีทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงองค์กรทางศาสนา ซึ่งในบางรัฐนำเอาโปรแกรมภาคเอกชนและบุคลากรที่เป็นเอกชนและภาคธุรกิจเข้าไปดำเนินการในเรือนจำ ซึ่งถือว่าเป็นข้อดีหรือจุดเด่นก็ได้ เพราะนอกจากในแง่ของความหลากหลายแล้วยังมีจุดเด่นในเรื่องของคุณภาพโปรแกรมด้วย กล่าวคือ จะมีหน่วยงานกลางของภาครัฐที่เก็บรวบรวมข้อมูลโปรแกรม ประเมินและจัดลำดับไว้ให้นำไปเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น อีกทั้งมีการเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ เช่น CrimeSolutions.gov ตัวอย่างของหน่วยงานดังกล่าว เช่น U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice (Law Enforcement and Corrections Standards and Testing Program); และเฉพาะที่ร่วมกันทำเรื่องเกี่ยวกับโปรแกรมยาเสพติด

เพียงอย่างเดียว คือ American Correctional Association (ACA) in Conjunction with Therapeutic Communities of America, the National Institute of Corrections (NIC), and the Center for Substance Abuse Treatment (CSAT). ขณะเดียวกันยังมีเครือข่ายที่เป็นภาคเอกชนทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อประเมินโปรแกรมและทำวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมที่มีใช้กันอยู่ทั้งในสหรัฐอเมริกาเองและในต่างประเทศด้วย เช่น เครือข่ายการวิจัยระหว่างประเทศทางด้านกระบวนการยุติธรรม “Campbell Collaboration” ที่นักวิชาการจากหลายประเทศเช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย ทำงานร่วมกัน

โดยที่โปรแกรมการแก้ไขทั้งหมดที่มีอยู่นี้แม้จะเน้นเรื่องมาตรฐานของโปรแกรม แต่ไม่ได้เน้นให้มีจำนวนให้น้อยที่สุด ตรงกันข้ามกลับส่งเสริมให้เกิดความหลากหลาย ประเด็นที่สำคัญยังไม่ยึดติดหรือเข้มงวดกับรายละเอียดของโครงการ แต่จะเน้นไปในเรื่องของประโยชน์ในการนำไปปรับใช้ให้ได้มากที่สุดและเหมาะสมที่สุดกับแต่ละท้องถิ่น เช่นเดียวกับ Road map ขององค์การสหประชาชาติก็เน้นหรือพยายามให้ประเทศสมาชิกนำไปใช้ได้อย่างทั่วหรือให้ได้มากที่สุด จึงไม่สร้างมาตรฐานที่เป็นรายละเอียดมากจนเป็นอุปสรรคต่อการนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในหลายบริบทและเงื่อนไขที่มีอยู่ในบรรดาประเทศสมาชิกทั้งหลาย ตัวอย่างเช่นในงานวิจัยของสถาบันเมือง (Urban Institute) โดย Janeen Buck, Willison Sam G. and Bieler KiDeuk Kim เรื่อง “Evaluation of the Allegheny County Jail Collaborative Reentry Programs” ส่วนประกอบสำคัญของโปรแกรมที่ช่วยลดการกระทำผิดซ้ำคือ โปรแกรมที่มีการบำบัดความคิดและพฤติกรรม (Cognitive Behavioral interventions) ที่ในโปรแกรมนี้เรียกว่า “Thinking for a Change” (Lipsey, et al., 2007) ซึ่งหลักการบำบัดแบบปรับความคิดและพฤติกรรมนี้ (Cognitive-behavioral Therapy) เชื่อว่าความเชื่อที่ว่าสิ่งเร้าไม่ได้มีผลต่ออารมณ์พฤติกรรม และสรีระโดยตรงแต่ต้องผ่านกระบวนการคิดซึ่งแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ตามการเล็งดูและประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีตของบุคคล (Beck, 1995) (Trower, Casey, & Dryden, 2006)

ระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของประเทศสหรัฐอเมริกาค่อนข้างให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขัง ดังนั้นผู้ต้องขังจึงมีอิสระที่จะเลือกเข้าร่วมโปรแกรมหรือไม่ก็ได้ ในขณะเดียวกันทางฝ่ายผู้ให้ความช่วยเหลือหรือจัดโปรแกรมจึงเน้นในหลัก Responsivity (หนึ่งในหลักการของ RNR) ของการบริหารหรือจัดการโปรแกรมอย่างไรที่จะเหมาะสมกับผู้ต้องขัง บนหลักการที่ว่าไม่มีโปรแกรมใดที่สามารถคาดได้ว่าจะใช้ได้กับทุกคน การใช้โปรแกรมหลายประเภทและเข้มข้นเกินไปไม่เพียงแต่จะไม่ประสบความสำเร็จเท่านั้น หากยังเป็นภาระกับผู้ต้องขัง และยังไปรบกวนกิจกรรมอย่างอื่นของผู้ต้องขังเช่นการไปเรียน หรือการทำภารกิจอย่างอื่นของผู้ต้องขังได้ ตัวอย่างในกรณีของประเทศไทยก็เกิดขึ้นแล้วโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้นที่นาน 4 เดือน จนสุดท้ายต้องปรับลดลงมาเพียง 3 เดือน ดังนั้นจึงควรจัดให้โปรแกรมมีไม่มากหรือน้อยเกินกว่าความต้องการของผู้ต้องขัง การให้ผู้ต้องขังเข้าโปรแกรมที่ไม่จำเป็นยังอาจทำให้ผู้ต้องขังพลอยเบื่อหน่ายไปถึงโปรแกรมอื่นที่ดีหรือเหมาะสมกับเขาด้วย การให้อิสระกับผู้ต้องขังในเรื่องของโปรแกรมนั้นมีมากถึงขั้นที่บางโปรแกรมนั้นผู้ต้องขังเป็นผู้เลือกแบบเองและดำเนินการเอง (Shand, 1996)

ในบทความเรื่อง “The Responsivity Principle and Offender Rehabilitation” (Bonta J. , 1995) กล่าวไว้ว่าข้อสันนิษฐานเบื้องต้นของหลักการ responsivity ก็คือผู้กระทำผิดแต่ละคนไม่เหมือนกัน แม้ว่าการจัดแบ่งผู้กระทำผิดออกเป็นหลายประเภทเพื่อพยายามที่จะลดความแตกต่างกันของผู้กระทำผิดลง เช่นการขานชื่อด้วยตัวเลขแทนชื่อจริง แต่ความเป็นปัจเจกของผู้กระทำผิดก็ยังคงมีอยู่ได้ด้วยความปลอดภัย สวัสดิการสื่อสารและอารมณ์ความรู้สึก คุณลักษณะเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อการที่ผู้ต้องขังจะตอบสนองต่อความพยายามที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิดและทัศนคติของพวกเขาออกมาอย่างไรด้วย

อันที่จริงแล้วการจำคุก กฎหมายให้จำกัดเฉพาะอิสรภาพของผู้ต้องขังเท่านั้น แต่กิจกรรมอื่นผู้ต้องขังจึงย่อมทำได้ เพราะฉะนั้นการมีโปรแกรมต่าง ๆ ที่จะจัดให้แก่ผู้ต้องขังจึงถือเป็นสิ่งที่ทำได้ (UN Roadmap, 2018) เพื่อให้ชีวิตในเรือนจำและนอกเรือนจำต่างกันเฉพาะเรื่องของการขาดอิสรภาพบางอย่างเท่านั้น

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจและเป็นเหตุผลที่ทำให้มีโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก นั่นคือจำนวนผู้ต้องขังในอัตราส่วน 1 ต่อ 100,000 คน (สหรัฐอเมริกา 526 คน ไทย 522 คน) ที่มีอยู่มากเป็นอันดับต้นๆของโลก ปรากฏว่าประชากรผู้กระทำผิดที่มีอยู่ประมาณ 6.6 แสนคน เป็นผู้ที่อยู่นอกเรือนจำมากถึง 4.5 แสนคน ซึ่งก็หมายความว่า การจะปล่อยผู้ต้องขังออกจากเรือนจำและการควบคุมสอดส่อง (Under Supervision) ไว้ในชุมชนได้นั้น ต้องอาศัยเครื่องมือหรือโปรแกรมจำนวนมาก

ด้วยเหตุที่โปรแกรมมีอยู่มากมายดังที่ได้กล่าวมานี้ ดังนั้น การนำเสนอตัวอย่างโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องขังซึ่งรวมถึงโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น จะแบ่งได้ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ โปรแกรมภาคเอกชน ภาครัฐบาลกลางและมลรัฐ

โปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดโดยภาคเอกชน

1. โปรแกรมสเตย์แอนด์เอาท์ (Stay'n Out Program)

โปรแกรมสเตย์แอนด์เอาท์ (Stay'n Out Program) นี้ได้รับการระบุว่าโปรแกรมในระดับประเทศของสหรัฐอเมริกา ระยะเริ่มต้นของโปรแกรมจะเกี่ยวข้องกับภารกิจและการสังเกตและประเมินความต้องการและปัญหาของผู้ต้องขัง การแนะนำโปรแกรมชุมชนบำบัดในเรือนจำของโปรแกรมจะผ่านการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล จากนั้นจะเข้าสู่โปรแกรมและการสัมมนา เริ่มต้นจะได้ทำงานและจัดให้มีสถานะในระดับพื้นฐานก่อน และจะมีโอกาสปรับเพิ่มระดับขึ้นไปตามกระบวนการของโปรแกรมที่เน้นเรื่องของการเข้าร่วมและความตั้งใจอย่างแข็งขัน ช่วงที่ทากิจกรรมกลุ่มและการให้คำปรึกษาจะเป็นช่วงสำรวจและมุ่งความสนใจไปที่ประเด็นเกี่ยวกับ การมีวินัย การเห็นคุณค่าของตัวเอง การตระหนักรู้ด้วยตัวเอง การเคารพผู้ที่อยู่เหนือกว่า และยอมรับแนวทางหรือคำแนะนำที่เกี่ยวกับปัญหาด้านต่าง ๆ ส่วนการสัมมนาจะเกี่ยวกับการกระตุ้นให้แสดงตัวตนออกมาและสร้างความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโปรแกรมนี้อาจถูกแยกออกมาจากผู้ต้องขังทั่วไปที่ไม่ได้เข้าร่วมรับประทานอาหารในห้องอาหารรวมแต่ทำกิจกรรมภาคเข้าร่วมกับผู้ต้องขังคนอื่น เจ้าหน้าที่โปรแกรมส่วนใหญ่เป็นอดีตผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรมด้านชุมชนบำบัดมาแล้ว ซึ่งจะเป็นบุคคลตัวอย่างให้กับผู้เข้าร่วมโครงการด้วย ทุกหน่วยจะมีเจ้าหน้าที่อยู่ เมื่อพ้นโทษแล้วผู้เข้าร่วมโปรแกรมจะไปร่วมกับงานบริการชุมชนเพื่อหาแหล่งบำบัดยาเสพติดต่อ ในระยะแรกๆ เจ้าหน้าที่และผู้ที่อยู่ในระดับที่สูงขึ้นไปจะเข้ามาที่โปรแกรมเป็นประจำเพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้เข้าร่วมโครงการ

2. โปรแกรมคอนเนอร์สโตน (Cornerstone Program)

โปรแกรมคอนเนอร์สโตน (Cornerstone Program) นี้จะคัดผู้ต้องขังให้เข้าร่วมโครงการด้วยคุณสมบัติที่สำคัญ คือมีประวัติการใช้สารเสพติดและไม่มีประวัติการกระทำผิดทางเพศหรือทางจิต ซึ่งต้องมีระยะเวลาต้องโทษอยู่ไม่น้อยกว่า 6 เดือนแต่ไม่เกิน 1 ก่อนได้รับพักการลงโทษ เป็นผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงต่ำ และวางแผนที่จะอยู่ต่อในรัฐที่เรือนจำตั้งอยู่ ลักษณะของโครงการเป็นแบบชุมชนบำบัด (Therapeutic community) เช่นเดียวกับเสตย์แอนด์เอาท์ กล่าวคือผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโปรแกรมจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการโปรแกรมและอยู่ในกระบวนการบำบัดรักษาแบบช่วยเหลือตัวเอง โดยจะมีกฎระเบียบและผลที่ชัดเจนและเชื่อมโยงกัน การทำผิดหรือละเมิดกฎจะต้องจัดการอย่างรวดเร็ว แต่จะไม่ใช้วิธีลงโทษ โดยให้ผู้ต้องขังต้องปรับตัวหรือมีพฤติกรรมที่เหมาะสมแทน ถ้าปฏิบัติตามกฎได้ดีผู้ต้องขังก็จะได้รับความเป็นอิสระหรือสิทธิประโยชน์อย่างอื่นเพิ่มขึ้น ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในโปรแกรมผู้เข้าร่วมโครงการเป็นผู้รับผิดชอบการวางแผนพัฒนาในกระบวนการบำบัดอยู่หลายขั้นตอน การเยี่ยมญาติของครอบครัว การเข้ากลุ่มและชั้นเรียนที่ปรึกษาจะเป็นคนให้คำแนะนำ การให้คำปรึกษาด้านครอบครัว อนุญาตให้เฉพาะคู่สมรสและสมาชิกของสมาคมยาเสพติดที่อยู่ในกลุ่มชุมชนบำบัดด้วยกัน เนื้อหาในชั้นเรียนจะสอนเรื่องทักษะพื้นฐาน เช่น การบริหารจัดการเงิน ทักษะการทำงาน หลังจากจบชั้นตอนนี้แล้ว ผู้เข้าร่วมโครงการจะเข้าสู่ช่วงการสงเคราะห์หลังปล่อย (After care) อีกประมาณ 6 เดือน ซึ่งจะเป็นช่วยที่ต้องไปอาศัยและทำงานอยู่ในชุมชน ในระหว่างนี้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมยังต้องติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของโปรแกรม เจ้าหน้าที่พักการลงโทษ ถ้ายังต้องรักษาอาการติดยาอยู่ก็ต้องไปเข้ารับการรักษาบำบัดในชุมชน

3. โปรแกรมบำบัดวาร์ทอน แทรค นาร์โคติคส์ (Wharton Tract Narcotics Program)

โปรแกรมบำบัดวาร์ทอน แทรค นาร์โคติคส์ เปิดดำเนินการเมื่อปี 1970 ที่มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ (New Jersey) ที่แคมป์ป่าไม้ของรัฐ ในเขตปาวาร์ทอน สำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่ผ่านเกณฑ์ ดังนี้ มีเวลาต้องโทษนาน 8-12 เดือน เสพเฮโรอีนมากกว่า 6 เดือนแต่ไม่เกิน 5 ปี ไม่มีอาการทางจิตอย่างรุนแรง ไม่มีประวัติการหลบหนีมาก่อน และไม่มีคดีความผิดร้ายแรงอย่างอื่นอยู่อีก ลักษณะของโปรแกรมเป็นแบบชุมชนบำบัดแต่เพิ่มส่วนที่เป็นการใช้กลุ่มเข้าไปแทรกแซงเพื่อชี้นำแนวทาง (Guided group interaction, GGI) เอาไว้ในขั้นตอนของชุมชนบำบัด นอกจากนี้โปรแกรมยังรวมเอาการบำบัดแบบกลุ่มเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาระหว่างบุคคลมาใช้เป็นเทคนิคในการทำงานด้วย ทักษะการแก้ไข้ปัญหา เช่น การระบุปัญหาและความรู้สึกที่มีต่อปัญหา การได้มาซึ่งข้อมูล และการประเมินผลลัพธ์ จะถูกพัฒนาขึ้นมาผ่านการทำกิจกรรมกลุ่มแบบต่อเนื่องเป็นซีรีส์ โปรแกรมยังจัดให้มีการให้คำปรึกษาแก่คู่สมรส ครอบครัวการปรึกษาแบบรายบุคคล และกิจกรรมพักผ่อน โปรแกรมแบ่งออกเป็น 3 ช่วง 30 วันแรกเป็นช่วงประเมิน ช่วงบำบัดอีกอย่างน้อย 60 วัน และช่วงเปลี่ยนผ่านเพื่อกลับคืนสู่สังคม

4. โครงการบำบัดยาเสพติดเกาะเทอร์มินอล (The Terminal Island Drug Treatment Program)

โครงการนี้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายบำบัดยาเสพติด Title II of the Narcotic Addiction Rehabilitation Act (NARA) ที่บัญญัติให้อำนาจผู้พิพากษาของรัฐบาลกลางมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำผิดในคดีร้ายแรงเข้าโปรแกรมบำบัดยาเสพติดของเรือนจำ ถ้าพบว่าผู้กระทำผิดติดยาเสพติดและสามารถบำบัดรักษาได้

ในปี 1968 โปรแกรมนี้ได้เปิดขึ้นที่เกาะเทอร์มินอลและเปิดที่อื่นอีก 2 แห่ง โปรแกรมประกอบด้วย ชุมชนบำบัด จิตวิทยาบำบัดและการให้คำปรึกษา การอบรมไปโอพีดีแบค กลุ่มวิเคราะห์แบบเปลี่ยนผ่าน รวมถึงกิจกรรมทางสังคม อาชีพและการศึกษา นอกจากนี้ยังมีการสงเคราะห์หลังปล่อยเพื่อประกันว่าจะมีแผนการสำหรับพักการลงโทษ เช่น การรักษาต่อเนื่อง การหาที่เรียนหรือที่ทำงาน จัดให้อยู่บ้านกึ่งวิถี และการตรวจสอบสารเสพติดในปัสสาวะ

จากการศึกษาของ Gregory P' Fallin, Harry K. Wexler, and Douglas S. Lipton (Fallin, Wexler, & Lipton, 1992) พบว่าโครงการทั้ง 4 เป็นผลดีต่อผู้ต้องขัง อย่างน้อยก็ยิ่งดีกว่าไม่มีโปรแกรมเหล่านี้ และในแง่ของการถูกจับกุมใหม่หรือลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่ผ่านโปรแกรมจะมีอัตราต่ำกว่าผู้ต้องขังที่ไม่ผ่านการอบรมในโครงการ

โปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดในเรือนจำภาครัฐ

สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยวิธีการแก้ไข คือการกำหนดโทษเป็นช่วงเวลาแบบไม่ตายตัว (Indeterminate sentence) ซึ่งต่างไปจากการกำหนดโทษที่เคยมีมาแต่เพียงแบบเดียว คือการกำหนดโทษแบบตายตัว (Determinate sentence) ด้วยเหตุที่การแก้ไขไม่มีสูตรสำเร็จที่ใช้ได้กับทุกคน ไม่สามารถกำหนดเวลาได้แน่ชัดว่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใด จึงต้องมีความยืดหยุ่นเรื่องเวลาที่ใช้เพื่อให้สัมฤทธิ์ผล จึงเป็นสาเหตุให้ต้องใช้การกำหนดโทษแบบไม่ตายตัว กล่าวคือเป็นการกำหนดโทษเป็นช่วงเวลาที่ขึ้นต่ำและขึ้นสูง (Cullen & Gillbert, 1992) (Spohn, 2017) ทั้งนี้เพื่อให้ระยะเวลาต้องโทษจำคุกกับการใช้เครื่องมือหรือโปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดสอดคล้องกัน และเป็นไปตามหลักการแก้ไขที่ไม่จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ตายตัวมากเท่ากับการลงโทษ เพราะการแก้ไขจะสิ้นสุดลงก็ต้องเมื่อผู้กระทำผิดสามารถแก้ไขตัวเองได้แล้ว ซึ่งแต่ละคนย่อมใช้ระยะเวลาที่แตกต่างกันออกไปแม้จะใช้เครื่องมือหรือโปรแกรมเดียวกันก็ตาม และถ้ายังแก้ไขไม่สำเร็จหรือไม่สมบูรณ์ก็สมควรที่จะต้องแก้ไขต่อไป ซึ่งต่างจากการจำคุกที่เมื่อครบกำหนดแล้วอย่างไรก็ต้องปล่อยตัวไป ไม่สามารถจำคุกหรือลงโทษเขาต่อไปได้อีก ดังนั้นถ้ายังคงมีแต่โทษจำคุกที่กำหนดเวลาไว้ตายตัว (Rigid) ก็จะไม่สามารถทำให้มีการแก้ไขต่อไปได้ ซึ่งย่อมส่งผลเสียต่อการแก้ไขและผู้กระทำผิดอย่างแน่นอน

ในทำนองเดียวกัน ที่มาของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยก็มีที่มาในลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือเมื่อเริ่มมีโครงการหรือโปรแกรมแก้ไขเกิดขึ้นนั้น ยังไม่มีโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย มีแต่เฉพาะโครงการหรือโปรแกรมต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อแก้ไขผู้ต้องขัง แต่เมื่อผู้ต้องขังผ่านการเข้าร่วมโครงการแก้ไขมาแล้วซึ่งอาจจะได้ผลหรือไม่ได้ผลบ้าง ทำให้เกิดความไม่แน่ใจของสังคมและทางเรือนจำว่า ผู้ต้องขังที่จะปล่อยตัวไปจะกระทำผิดซ้ำหรือไม่ ซึ่งถ้าเป็นการลงโทษไม่ได้เน้นหรือสนใจว่าเมื่อพ้นโทษไปแล้วจะกระทำผิดซ้ำอีกหรือไม่ ดังนั้นเมื่อถึงกำหนดปล่อยตัวก็สามารถปล่อยได้เลยโดยไม่ต้องพิจารณาว่าจะไปกระทำผิดซ้ำอีกหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ในแง่ของการแก้ไขแล้วเพื่อให้เกิดความมั่นใจมากขึ้นทางเรือนจำจึงได้ริเริ่มจัดทำโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยขึ้นมา ซึ่งถือเป็นหนึ่งโปรแกรมที่ผู้ต้องขังจะได้รับรวมกับโปรแกรมการแก้ไขอื่นๆ

โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (Pre-Release Program)

ในงานศึกษาโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของ รีเบ็คคา เอ.เอส. แชนด์ (Rebecca A.S. Shand) (Shand, 1996) ได้รวบรวมและนำเสนอโปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดภาครัฐไว้ทั้งในสหรัฐและอังกฤษ ซึ่งแม้จะเป็นของภาครัฐเอง แต่การดำเนินงานของหลายโปรแกรมถูกออกแบบโดยผู้ต้องขัง พัฒนาโปรแกรมโดยผู้ต้องขัง และดำเนินการโดยผู้ต้องขังกันด้วย ซึ่งบางโปรแกรมเริ่มต้นโดยปราศจากเงินทุนหรืองบประมาณสนับสนุน ดังนี้

1. A Beginning Program. Delaware
2. Bridgebuilders Program. England and Wales
3. EXIT ONLY Program. Delaware
4. Literacy, Life Skills, Training and Transition to Prisoners Program. Minnesota
5. Freedom Through Responsibility Program. Montgomery
6. Nebraska Life Skills Program. Nebraska
7. Nebraska Project Work link Program. Nebraska
8. Pathfinders Program. Oregon1
9. PREFIX (Post Release Employment for Individual excellence) Program. Illinois
10. 10. Something Works Program. Idaho
11. Step by Step Program. Delaware
12. Stop the Revolving Door Program (SRD). Minnesota
13. The KRAMI Program. Sweden
14. Time After Time Program. Delaware
15. Pre-Release Program. Wisconsin

กล่าวโดยสรุปแล้ว โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดมีอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งเกิดจากสาเหตุหลายประการเช่น ระบบการปกครองที่เป็นแบบสหรัฐที่มีการปกครองในรูแบบของการแบ่งแยกอำนาจ การมีผู้ต้องขังเป็นอันดับต้นๆของโลก การให้ความสำคัญกับความเป็นอิสระของผู้ต้องขัง การมีองค์กรภาคเอกชนที่ให้บริการด้านการแก้ไขร่วมกับของภาครัฐ แม้จะมีโปรแกรมจำนวนมากซึ่งเป็นข้อดีตามหลักการของการออกแบบโปรแกรมแก้ไขที่ว่า ไม่มีโครงการใดโครงการเดียวที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังทุกคนที่มีความแตกต่างกัน แต่ยังมี การตรวจสอบและประเมินตลอดจนการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมต่าง ๆ ที่มีในประเทศของตนเอง และประเทศอื่นด้วย การจะกล่าวถึงรายละเอียดของทุกโครงการจึงเป็นไปได้ ลำพังเฉพาะแต่ที่ปรากฏใน CrimeSolution.com (Office of Justice Programs, 2020) แห่งเดียวก็มีจำนวนหลายร้อยโปรแกรมแล้วที่นำมาประเมินคุณภาพและเผยแพร่ แต่อย่างไรก็ดีในงานวิจัยนี้ได้นำเสนอรายละเอียดของบางโปรแกรมไว้ในภาคผนวกที่ 8

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ พานาสันต์ และ โสภกา (ซูพิกุลชัย) ซปีลมันท์ ราชบัณฑิต (กลยุทธ พานาสันต์ & โสภกา (ซูพิกุลชัย) ซปีลมันท์ ราชบัณฑิต, 2554) ศึกษารูปแบบเรือนจำต้นแบบทางอาชญาวิทยาสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ที่เหมาะสมในสังคมไทย เพื่อเสนอรูปแบบเรือนจำต้นแบบทางอาชญาวิทยาที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤติกรรมนิสัยสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่เหมาะสมในสังคมไทย วิธีการศึกษาคือ ผู้วิจัยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยวิธีใช้แบบสอบถามโดยได้กำหนดให้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพก่อนเพื่อให้ได้ตัวแบบ (Model) ของเรือนจำทางอาชญาวิทยาสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่เหมาะสมในสังคมไทยแล้วนำตัวแบบที่ได้ไปทำการตรวจสอบยืนยันผลโดยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ รูปแบบเรือนจำต้นแบบทางอาชญาวิทยาสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่เหมาะสมในสังคมไทย

ผลการศึกษาพบว่า ด้านกายภาพ ควรประกอบด้วยอาคารพื้นฐานที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้ต้องขังที่มีความสำคัญ เช่น อาคารระบบรักษาความมั่นคงของเรือนจำ อาคารเรือนนอน อาคารโรงเรือน ลักษณะอาคารควรมีลักษณะ โปร่ง สูง สะอาด มั่นคง มีมาตรฐานสอดคล้องต่อการแก้ไขฟื้นฟู พัฒนาพฤติกรรมนิสัย การแบ่งแดนภายในเรือนจำที่เหมาะสมควรจะแบ่งเป็น 7 แดน หรือ 9 แแดน ตามความจำเป็น แต่ต้องประกอบด้วย แดนแรกรับ (รองรับผู้ต้องขังเข้าใหม่และรอการจำแนก) แดนความมั่นคงสูง แดนเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (รองรับผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดีและใกล้พ้นโทษเพื่อให้สามารถไปใช้ชีวิตภายนอกได้อย่างเหมาะสม) แดนความมั่นคงปานกลาง แดนความมั่นคงต่ำ โดยแดนที่มีความจำเป็นที่สุด คือ แดนแรกรับ และแดนความมั่นคงสูง ด้านการบริหารจัดการ ควรมีหลักทางการบริหารที่มุ่งเน้นหนักด้านแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤติกรรมนิสัย ด้านการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขัง ด้านการควบคุมและแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤติกรรมนิสัย นอกจากนี้ยังต้อง มุ่งเน้นด้านการควบคุม ด้านแก้ไขไปที่ตัวของผู้ต้องขัง ให้ผู้ต้องขังเป็นศูนย์กลางโดยมีโครงสร้างทางการบริหารประกอบไปด้วย คณะกรรมการบริหารเรือนจำ คณะกรรมการร่วมฯ (เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างเรือนจำและบุคคลภายนอก) โดยบุคคลที่จะทำหน้าที่ในคณะกรรมการ คือ เจ้าหน้าที่ผู้บัญชาการเรือนจำ ตัวแทนนักวิชาการ ด้านสังคมฯ ด้านจิตวิทยา ด้านการฝึกวิชาชีพ ด้านการศึกษา ตัวแทนประชาชนบุคคลภายนอก ตัวแทนผู้ต้องขัง โดยบทบาทของบุคคลที่มีความสำคัญที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ วิธีการจำแนกซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการคัดกรองและแยกประเภทของผู้ต้องขังแต่ละ บุคคลควรมีหลักการ คือ จำแนกตามคดีที่กระทำความผิดมีความสำคัญมากที่สุด ซึ่งเจ้าหน้าที่ต้องมียุทธศาสตร์เป็นผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขัง ร่วมเป็นผู้กำหนดโปรแกรมการแก้ไขฯ และจำเป็นต้องมีคุณสมบัติ มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีระเบียบวินัย เป็นคนช่างสังเกต ด้านการแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤติกรรมนิสัย โปรแกรมด้านบุคลิกภาพ ต้องมีการฝึกให้เห็นคุณค่าในตัวเอง การแก้ไขโดยการฝึกระเบียบวินัย โปรแกรมด้านการฝึกวิชาชีพ ฝึกตามความถนัดของผู้ต้องขัง ฝึกตามอาชีพของชุมชนที่ผู้ต้องขังอาศัยอยู่ โปรแกรมด้านการศึกษา ต้องเป็นไปตามความต้องการของผู้ต้องขัง แต่ต้องไม่ต่ำกว่าชั้นมัธยมปลายหรือ ปวช. ถึงระดับปริญญาหรือสูงกว่า โปรแกรมด้านกิจกรรมและการนันทนาการ เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ต้องขัง เน้นการทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ให้บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม โปรแกรมด้านการขัดเกลาจิตใจ ศาสนา ศิลปะ ดนตรีช่วยในการขัดเกลาจิตใจ กิจกรรมลูกเสือเพื่อช่วยให้เกิดการเสียสละ กิจกรรมมวยโยธาทำให้เกิดความสามัคคี ด้านหลักสิทธิมนุษยชน ควรให้สิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังพึงจะได้รับขณะถูกคุมขังภายในเรือนจำตามสิทธิที่ได้รับแต่ต้องไม่ให้สังคมภายนอกรู้สึกว่ามีมากเกินไปตามสิทธิขั้นพื้นฐานของสหประชาชาติ

ปราโมทย์ ทองศรี (ปราโมทย์ ทองศรี , 2555) ได้ศึกษา “ทัศนคติของผู้เกี่ยวข้องต่อการใช้เรือนจำชั่วคราวเป็นศูนย์เตรียมการปลดปล่อย: ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำชั่วคราวเขาพลอง จังหวัดชัยนาท ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่และผู้ต้องขังในเรือนจำชั่วคราวเขาพลอง จังหวัดชัยนาท ต่อการใช้เรือนจำชั่วคราวเป็นศูนย์เตรียมการปลดปล่อย เพื่อศึกษาทัศนคติปัญหาและข้อเสนอแนะต่อการใช้เรือนจำชั่วคราวเป็นศูนย์เตรียมการปลดปล่อย เพื่อแสวงหาแนวทางในการเสริมสร้างความสำเร็จของการดำเนินการโดยใช้เรือนจำชั่วคราวเป็นศูนย์เตรียมการปลดปล่อย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่เรือนจำชั่วคราวเขาพลอง จังหวัดชัยนาท จำนวน 8 คน และผู้ต้องขังที่ได้รับการคัดเลือกเข้าโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เรือนจำชั่วคราวเขาพลอง จังหวัดชัยนาท จำนวน 92 คน

ผลการศึกษาพบว่า เป็นเพศชาย ร้อยละ 100 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 31-35 ปี(ร้อยละ 28.0) สถานภาพสมรส(ร้อยละ 72.0) การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น(ร้อยละ 65.0) รายได้อยู่ระหว่าง 4000-8000 บาท(ร้อยละ 33.0) มีระยะเวลาปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำชั่วคราวต่ำกว่า 1 ปี(ร้อยละ 62.0) มีทัศนคติต่อการใช้เรือนจำชั่วคราวเป็นศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย 5 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อมทางด้านสังคมโดยรวมมีทัศนคติเห็นด้วยในระดับมาก ยกเว้นในข้อที่เกี่ยวข้องกับปริมาณของห้องน้ำ เรือนนอน ห้องสมุด พบว่า ผู้มีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนห้องสมุดไม่สะดวกต่อการใช้ ทำให้ทัศนคติที่ต่ำ ด้านโปรแกรมฟื้นฟูโดยรวมและรายข้อมีทัศนคติอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ด้านกฎระเบียบและการบังคับใช้โดยรวมมีทัศนคติอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และพบรายข้อที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ การลงโทษมีความเหมาะสมกับความผิด หากไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของศูนย์เตรียมการปลดปล่อย เรือนจำชั่วคราวเขาพลอง และในรายข้อที่ไม่แน่ใจ ได้แก่ ทุกคนในศูนย์เตรียมการปลดปล่อยมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นต่อการวางกฎระเบียบที่ไม่ใช่กฎหมาย ด้านระยะเวลาต้องโทษโดยรวมมีทัศนคติอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ส่วนรายข้อที่มีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ การลงโทษมีความเหมาะสมกับความผิด หากไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของศูนย์เตรียมการปลดปล่อย เรือนจำชั่วคราวเขาพลอง และในรายข้อที่มีทัศนคติปานกลาง ทุกคนในศูนย์เตรียมการปลดปล่อยมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นต่อการวางกฎระเบียบที่ไม่ใช่กฎหมาย ด้านการรักษาความปลอดภัย โดยรวมและรายข้อมีทัศนคติเห็นด้วยมาก

ภัทร คงคาทิพย์ (ภัทร คงคาทิพย์, 2556) ศึกษาถึง “มาตรการทางกฎหมายในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อย” ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายของไทยที่สามารถนำมาใช้บังคับในการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนปล่อยว่ามีประสิทธิภาพและมีการรับรองสิทธิของผู้ต้องขังเพียงใดโดยดำเนินการศึกษาด้วยการวิจัยเอกสารเป็นหลักทั้งข้อมูลปฐมภูมิได้แก่บทบัญญัติของกฎหมายประเทศไทยและต่างประเทศ มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษของสหประชาชาติและข้อมูลเชิงสถิติต่าง ๆ และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิได้แก่ ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ ตลอดจนข้อมูลจากเว็บไซต์ทั้งในและต่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการรับรองสิทธิในการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนปล่อยภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2550 ประเทศไทยยังไม่มีมีการรับรองสิทธิในลักษณะดังกล่าวอย่างชัดเจน อีกทั้งเมื่อพิจารณาจากกฎหมาย ระดับพระราชบัญญัติแล้วพบว่า มีเพียงพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ฉบับเดียวเท่านั้นที่เป็นกฎหมายหลักในการบังคับโทษและมีบทบัญญัติที่อาจนำมาใช้ในการเตรียมความพร้อมก่อน

ปล่อยของผู้ต้องขัง เช่น มาตรการด้านการให้การศึกษา การทำงาน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแก่ผู้ต้องขังโดยสิทธิต่าง ๆ ดังกล่าวสอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ และกฎหมายของนานาประเทศอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามพบว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังคงมีข้อบกพร่องบางประการ ส่งผลให้การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวของผู้ต้องขังไม่อาจบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ปัจจุบันยังไม่มีการออกกฎหมายลำดับรองเพื่อรับรองสิทธิในการศึกษาแก่ผู้ต้องขัง หรือผู้ต้องขังไม่มีสิทธิเสรีภาพในการเลือกการทำงานที่ตนเองมีความถนัดหรือชำนาญ หรือมีสิทธิเลือกงานที่ตนเองมีความสนใจจะนำไปใช้ประกอบอาชีพภายหลังการปล่อยตัวได้เลย

พรประภา แก้วกล้า และคณะ (พรประภา แก้วกล้า, 2558) ศึกษาการพัฒนาคุณภาพการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดด้วยระบบการดูแลต่อเนื่อง และการส่งต่อข้อมูลจากสถานที่ควบคุมตัวสู่มาตรการคุมประพฤติ และการสงเคราะห์ภายหลังปล่อย เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาระบบการส่งต่อข้อมูลการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดกลุ่มที่ปล่อยตัวจากเรือนจำ ทัณฑสถาน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ให้ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูระหว่างการคุมความประพฤติอย่างต่อเนื่อง และติดตามสงเคราะห์ภายหลังปล่อย และเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ภาครัฐ เอกชน ท้องถิ่น ภาคประชาชนและครอบครัวในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย การคุมความประพฤติและการสงเคราะห์ภายหลังปล่อย วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วยการศึกษาจากเอกสาร การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การปฏิบัติการจริงในพื้นที่ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูล ตีความข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การประชุมเพื่อคืนข้อมูลและสรุปผล พื้นที่วิจัย ได้แก่ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดลพบุรี ชัยนาท ระยอง ตราน อุบลราชธานี เชียงใหม่ ลำพูน และ นครศรีธรรมราช

ผลการวิจัยพบว่า 1. การส่งต่อข้อมูลระหว่างเรือนจำ ทัณฑสถานและ สำนักงานคุมประพฤติในขั้นตอนการสืบเสาะ ข้อเท็จจริง มีข้อมูลครบถ้วน ส่งทันกำหนดเวลาและเป็นประโยชน์ต่อการทำงานมากขึ้น แต่ในขั้นตอน การคุมความประพฤติ เอกสารเกี่ยวกับประวัติภูมิหลัง แผนและผลการแก้ไขฟื้นฟูในระหว่างการควบคุมตัว ตลอดจนความต้องการการช่วยเหลือสงเคราะห์ภายหลังปล่อย ยังไม่ครบถ้วนและล่าช้าแม้ว่าจะมีการประสานงานแล้วก็ตาม สาเหตุเพราะหน่วยงานผู้ส่งต้องจัดทำเอกสารซึ่งมีผลกระทบต้องงบประมาณและเป็นการเพิ่มภาระงานให้กับผู้ปฏิบัติซึ่งมีจำนวนน้อย จากการศึกษาฐานข้อมูลสารสนเทศของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมราชทัณฑ์ และกรมคุมประพฤติพบว่าข้อมูลที่ตรงกันและสามารถส่งต่อให้กันผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศจำนวนมาก หากได้มีการเชื่อมโยงและใช้ประโยชน์ร่วมกันก็จะลดขั้นตอนการทำงานและค่าใช้จ่าย เพิ่มความรวดเร็วและเป็นประโยชน์ต่อผู้กระทำผิดมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก และเยาวชนไม่ต้องให้ถ้อยคำซ้ำซึ่งเสมือนถูกกระทำซ้ำจากกระบวนการยุติธรรม. 2. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ท้องถิ่น ภาคประชาชนและครอบครัว ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด มีข้อค้นพบที่สำคัญคือ 1) การขอความร่วมมือจากบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนให้มีส่วนร่วมในการสืบเสาะผู้ต้องหาผู้ต้องขังที่ได้รับพักการลงโทษหรือ ลดวันต้องโทษจำคุกโดยใช้กระบวนการกลุ่มและให้อาสาสมัครคุมประพฤติและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหลักโดยพนักงานคุมประพฤติทำหน้าที่สนับสนุน ทำให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะได้รวดเร็วขึ้น ได้ข้อมูลเชิงลึกขั้นตอนด้าน ครอบครัวมีกำลังใจ และมีการสร้างสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวผู้ต้องขัง ผู้นำในชุมชนท้องถิ่น อาสาสมัครคุมประพฤติและเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ซึ่งจะได้ร่วมกันดูแลต่อไปเมื่อได้รับพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุก 2) การ

เตรียมความพร้อมครอบครัวและชุมชน โดยสร้าง ความรู้ ความเข้าใจและปรับทัศนคติการอยู่ร่วมกับผู้กระทำผิดและการดูแลช่วยเหลือหลังปล่อย การปรับสภาพแวดล้อมภายในบ้านให้รู้สึกว่าเป็นคนใหม่ การทำความเข้าใจกับคนในชุมชนและสร้างพื้นที่เย็นในชุมชนซึ่งแสดงถึงการให้การยอมรับของสังคม เช่น จัดพิธีรับตัวรับขวัญคืนสู่ชุมชน การให้เป็นประธานในงานพิธีกรรมของชุมชน การให้ช่วยงานสาธารณะของชุมชน ฯลฯ ช่วยให้ผู้กระทำผิดลดความขัดแย้งและปรับตัวกับชุมชนได้แบบเนียนขึ้น 3) การสร้างสัมพันธภาพในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการดูแลช่วยเหลือสงเคราะห์ระหว่างการคุมประพฤติ ด้วยการเยี่ยมบ้านของผู้นำชุมชน อาสาสมัครคุมประพฤติ เครือข่ายยุติธรรมชุมชน และพนักงานคุมประพฤติช่วยให้ผู้ได้รับพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุก ที่เคยมีความคับข้องใจและกังวลใจสูง สบายใจขึ้น เพราะนอกจากคนในครอบครัวแล้วยังมี ผู้ที่เข้าใจและพร้อมช่วยเหลืออยู่ในชุมชน สำหรับการสงเคราะห์เงินทุนประกอบอาชีพในระหว่างคุมประพฤติ แม้จะมีจำนวนไม่มากแต่ก็ทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกมีคุณค่าและรู้สึกว่าไม่ถูกทอดทิ้ง และ 4) การจัดโครงสร้างการบริหารงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดออกเป็นเขตพื้นที่ ในแต่ละเขตพื้นที่ใช้ศูนย์ประสานงานอาสาสมัครคุมประพฤติหรือศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นศูนย์ปฏิบัติงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่อยู่ในชุมชน โดยมีพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้เอื้อให้ผู้เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ผู้กระทำผิด ครอบครัว อาสาสมัครคุมประพฤติ เครือข่ายยุติธรรมชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สถาบันการศึกษา องค์กรศาสนา มาพบและช่วยเหลือกัน นอกจากนี้พนักงานคุมประพฤดียังทำ หน้าที่หนุนเสริมความรู้และประสบการณ์ให้กับชุมชน เมื่อชุมชนทำบทบาทด้านใดได้ดีแล้ว พนักงานคุมประพฤตินี้จะลด บทบาทในการทำงานด้านนั้นลง เพิ่มบทบาทของชุมชนให้มากขึ้น การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นการค่อย ๆ ลดการควบคุมโดยกฎหมายและเจ้าหน้าที่รัฐเปลี่ยนผ่านไปสู่การดูแลโดยวิถีชุมชน ซึ่งนอกจากชุมชนจะได้เรียนรู้วิธีการและพัฒนาทักษะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในบทบาทของตนเองแล้ว ยังสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติของชุมชนต่อผู้กระทำผิดอีกด้วย

กรวรรณ คำกรเหตุ (กรวรรณ คำกรเหตุ, 2559) ศึกษา โปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้นของผู้ต้องขังในเรือนจำโครงสร้างเบาของประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้นของผู้ต้องขังในเรือนจำโครงสร้างเบาให้เหมาะสมต่อผู้ต้องขัง โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านเจ้าหน้าที่ 2. ด้านการดำเนินงานของโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น 3. ด้านสถานที่ และ 4. ด้านผู้ต้องขัง ซึ่งแต่ละด้านมีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

1. ประเด็นด้านเจ้าหน้าที่ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ขาดแคลนด้านอัตรากำลัง โดยเฉพาะกลุ่มเจ้าหน้าที่ด้านการแก้ไข นักวิชาชีพต่าง ๆ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจึงเป็นเจ้าหน้าที่ด้านการควบคุมแทนเจ้าหน้าที่ด้านการแก้ไข จึงได้มีการจัดอบรมทักษะและทัศนคติของเจ้าหน้าที่ แต่พบปัญหาในเรื่องของระยะเวลาฝึกอบรมอาจสั้นเกินไปทำให้ไม่ได้รับความรู้ที่เพียงพอ อีกทั้งพบว่า โปรแกรมขาดความต่อเนื่องส่งผลต่อสภาพจิตใจของเจ้าหน้าที่และกระทบต่อความต่อเนื่องในการทำงาน เมื่อมีช่วงเวลาเว้นระยะในแต่ละรุ่นของโปรแกรมต้องกลับไปปฏิบัติงานที่เรือนจำเดิม ดังนั้น จึงนำมาสู่แนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่

ที่ปฏิบัติงานด้านโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยนี้ควรเป็นเจ้าหน้าที่ด้านการบำบัด แก่ไข และผู้ร่วมสนทนากลุ่มเล็งเห็นให้ควรเพิ่มระยะเวลาการฝึกอบรมขึ้นเพื่อประสิทธิภาพในการอบรมเจ้าหน้าที่และการดำเนินงานของโปรแกรมควรมีความสม่ำเสมอตามแผนงานที่วางไว้ เพื่อไม่ให้กระทบต่อภาคส่วนอื่นๆ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ด้วย

2. ประเด็นทางด้านการดำเนินงานโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมีทั้งในเรือนจำระบบปิด และแบบเข้มข้นในเรือนจำระบบเปิดพบว่า โปรแกรมทั้งสองมีข้อแตกต่างกัน ทั้งด้านระยะเวลา สถานที่ วิธีการดำเนินงานหลักสูตร จากโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้นพบปัญหา เรื่องเอกสารหลายขั้นตอนจึงทำให้การดำเนินงานด้านเอกสารเกิดความล่าช้า ส่งผลให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับการปล่อยตัว ติดค้างอยู่ในเรือนจำ และปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์ในการดำเนินงาน อีกทั้งสาขาวิชาชีพในโปรแกรมไม่มีความหลากหลาย จึงนำมาสู่แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโปรแกรม โดยควรมีการเตรียมเอกสารของผู้ต้องขังให้พร้อมและสมบูรณ์ก่อนนำตัวผู้ต้องขังเข้าสู่โปรแกรม และเพิ่มงบประมาณในเรื่องอุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ต้องขังด้วย อีกทั้งสาขาวิชาชีพของโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น ควรนำรูปแบบของต่างประเทศมาปรับให้สอดคล้องกับประเทศไทย เช่น ประเทศอังกฤษมีรูปแบบการฝึกอบรมและสาขาวิชาที่กว้างขวางกว่า และมีใบประกาศนียบัตรรับรอง โดยประเทศไทยมีวิชาชีพเน้นหนักทางการเกษตรที่ติดอยู่แล้ว หากกำหนดแนวทางการพัฒนาให้โปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยด้านวิชาชีพให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นจะประสบความสำเร็จมากขึ้น
3. ประเด็นทางด้านสถานที่ ผลการศึกษาพบว่า เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้งเป็นสถานที่ที่มีความร่มรื่น กว้างขวาง และสวยงาม โดยบุคคลภายนอกสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและถือเป็นการจำลองการใช้ชีวิตในชุมชนสังคม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำความผิดโดยใช้ชุมชน แต่ทั้งนี้พบปัญหาการขาดแคลนเรือนนอน สถานที่ไม่พร้อมสำหรับการดำเนินงานโปรแกรม ซึ่งที่ผ่านมาแก้ไขปัญหาด้วยการสร้างเรือนนอนพร้อมด้วยการดำเนินงานโปรแกรม จึงเกิดแนวทางการพัฒนาปัจจัยทางด้านสถานที่ โดยเห็นสมควรให้กรมราชทัณฑ์มีการจัดเตรียมสถานที่ เรือนนอนและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนเริ่มดำเนินโครงการ รวมทั้งเรื่องระบบการรักษาความปลอดภัยให้มีอาณาเขตมากขึ้น
4. ประเด็นทางด้านผู้ต้องขัง คุณสมบัติของผู้ต้องขังในรุ่นแรกของโปรแกรมอยู่ในหลักเกณฑ์การพักการลงโทษ ซึ่งถือว่าได้ผลออกมาในแนวโน้มที่ดีและมีอัตราการกระทำความผิดซ้ำน้อย แต่ในอนาคตจะให้ผู้ต้องขังใกล้ปล่อยในทุกกลุ่มได้เข้าสู่โปรแกรมนี้ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าปัญหาผู้ต้องขังบางรายที่มีปัญหาด้านสุขภาพไม่ควรนำมาเข้าโปรแกรมฝึกอบรม อีกทั้งเรือนจำไม่มีการประเมินความเสี่ยง การติดตามภายหลังปล่อยในกลุ่มผู้ต้องขังที่พ้นโทษ ประกอบกับ ปัจจัยทางด้านสังคมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ยากในการควบคุม หากออกไปสู่สังคม เจอสภาพแวดล้อมเดิม อาจทำให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก จึงนำมาสู่แนวทางการพัฒนา ในด้านสุขภาพผู้ต้องขังควรมีการตรวจเช็คสภาพร่างกายให้ดีกว่าก่อนเข้าโปรแกรมเพราะมีความเข้มข้นมาก และหากในอนาคตขยายหลักเกณฑ์ของผู้ต้องขังเป็นทุกกลุ่มเข้าโปรแกรม จึงควรเพิ่มระยะเวลาของโปรแกรมให้สอดคล้องกับกิจกรรม และการประเมินความเสี่ยงและติดตามหลังปล่อย ซึ่งอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนกฎหมาย ให้สามารถสงเคราะห์ผู้ต้องขังหลังปล่อยได้ โดยนำหลักการของประเทศญี่ปุ่นมาร่วมพัฒนาโปรแกรมต่อไป

ธนภัทร วาญอภัย (ธนภัทร วาญอภัย, 2560) ศึกษาการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มการกระทำผิดซ้ำของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ศึกษาความคาดหวังในการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษของผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการและหากระบวนการที่เหมาะสมเพื่อนำมาพัฒนาการดำเนินการโครงการดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่า 1. โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำนี้เป็น โครงการที่จัดขึ้นที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร โดยผู้บัญชาการเรือนจำ (นายกฤษ กระจ่างทิพย์) โดยให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังดังกล่าวด้านกฎหมาย การควบคุมประพฤติ การใช้ชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ความรู้เกี่ยวกับแหล่งให้การสงเคราะห์หลังพ้นโทษ หน่วยงานที่ให้บริการด้านสาธารณสุข แนวทางการประกอบอาชีพและการปรับตัวเข้าสู่ชุมชน และการจัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ 2. ความคาดหวังหลังพ้นโทษของผู้ต้องขังที่เข้าโครงการนี้คือ ต้องการกลับไปใช้ชีวิตกับครอบครัวประกอบอาชีพสุจริต เป็นคนดีของสังคม และคาดหวังว่าครอบครัวและสังคมให้การยอมรับ ให้คำปรึกษาแนะนำและให้กำลังใจ มีความรู้สึกว่าเป็นโครงการที่ดีเมื่อได้เข้าโครงการ ได้รับความรู้ในการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ มีความมั่นใจ มีความเข้าใจครอบครัวและสังคมว่ายังให้โอกาสในการกลับตัวเป็นคนดี 3. ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังคือ ภาครัฐควรจัดตั้งหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่พัฒนาผู้พ้นโทษโดยเฉพาะและนำภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้พ้นโทษ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และ กระทรวงแรงงานควรร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาผู้พ้นโทษอย่างจริงจัง การควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำควรเน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังกับครอบครัว จัดฝึกวิชาชีพโดยเฉพาะสำหรับกลุ่มเสี่ยงที่จะกระทำผิดซ้ำ และควรจัดบุคลากรวิชาชีพเฉพาะในการจัดโครงการฯ เป็นนักสังคมสงเคราะห์นักจิตวิทยา หรือ จัดอบรมเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการโครงการฯ เพื่อให้ความรู้ประสบการณ์ในการดำเนินการ

กองทรัพย์ ผางแพ่ง (กองทรัพย์ ผางแพ่ง, 2561) ศึกษาการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ กรณีศึกษา เรือนจำกลางชลบุรี เพื่อศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ กรณีศึกษาเรือนจำกลางชลบุรี ปัญหาและอุปสรรค แนวทางการแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังก่อนที่พ้นโทษออกไปจากเรือนจำโดยวิธีวิจัยเอกสารและวิจัยสนาม ในส่วนของกรณีศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน โดยสัมภาษณ์ข้าราชการเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังจำนวน 5 คน และ ผู้ต้องขังที่เข้ารับอบรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย จำนวน 5 คน ผลการวิจัยพบว่าการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษของเรือนจำกลางชลบุรีมุ่งเน้นพัฒนาผู้ต้องขังให้มีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและ จิตใจ แก้ไขพฤติกรรมเสียให้กลับมาเป็นคนดี ปัญหาและอุปสรรคคืองบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน และขาดแคลนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งสถานที่ไม่มีความพร้อมในการจัดอบรม ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนาผู้ต้องขังเพื่อที่จะออกไปสู่สังคมภายนอก ควรจัดหาอาชีพ หรือแหล่งงาน เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นมีรายได้ เลี้ยงตนเองและครอบครัว ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคเหนือ (ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคเหนือ, 2562) ศึกษาบุคลิกภาพและทักษะทางอาชีพของผู้ใกล้พ้นโทษและความต้องการจ้างงานของนายจ้าง กรณีศึกษา : เรือนจำ

กลางลำปาง เพื่อศึกษาบุคลิกภาพและทักษะทางอาชีพของผู้ใกล้พ้นโทษ ความต้องการทำงานของผู้ใกล้พ้นโทษ ความต้องการจ้างงานของนายจ้างต่อผู้พ้นโทษ บทบาทของหน่วยงานในการหางานให้กับผู้พ้นโทษ โดยศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ ทฤษฎี และใช้เครื่องมือจากแบบวัดบุคลิกภาพของกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงานและแบบสอบถามที่สร้างขึ้น โดยสอบถามผู้ใกล้พ้นโทษในเรือนจำลำปาง 68 คนและนายจ้าง สถานประกอบการในจังหวัดลำปาง 97 แห่ง เก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ จัดกลุ่ม และลำดับขั้นตอนข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยใช้การแจกแจงความถี่ค่าร้อยละ (Percentage) และเสนอผลในลักษณะของแผนภูมิรูปและการพรรณนา (Description Method) ผลการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษส่วนใหญ่ร้อยละ 36.76 มีบุคลิกภาพแบบนิยมความจริง (R: Realistic Type) ชอบกิจกรรมที่ใช้แรงกายมากกว่ากิจกรรมที่ต้องคิดวิเคราะห์ ชอบทำกิจกรรมกลางแจ้งและออกภาคสนาม ส่วนใหญ่ร้อยละ 53.53 เคยทำงานรับจ้าง ร้อยละ 32.35 ชอบทำงานด้านช่าง เช่น ช่างเชื่อม ร้อยละ 33.33 มีความสามารถพิเศษด้านช่างเชื่อม ร้อยละ 61.54 มีความสามารถพิเศษด้านการขับรถยนต์ร้อยละ 82.14 ได้รับความรู้อื่นเพิ่มเติมด้านช่างในระหว่างอยู่ในเรือนจำ ร้อยละ 19.35 ความต้องการฝึกทักษะฝีมือเพิ่มด้านช่างไฟฟ้า และร้อยละ 61.76 ต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือในด้านการมีงานทำภายหลังพ้นโทษ ในส่วนการตอบแบบสอบถามของนายจ้าง มีความยินดีจ้างงานผู้พ้นโทษ จำนวน 15 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 15.46 ประสงค์จะรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน (จำนวน 14 ตำแหน่ง 59 อัตรา) นายจ้างฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 93.34 ต้องการให้โอกาสในการกลับตัวเป็นคนดีและต้องการรับสมัครพนักงาน ฝ่ายผลิต (ผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้) จำนวน 14 อัตรา นายจ้างฯ ร้อยละ 87.80 จำนวน 82 แห่ง ไม่ประสงค์จะจ้างแรงงานผู้พ้นโทษ เนื่องจาก พนักงานเต็ม ร้อยละ 78.94 และมีแนวโน้มให้ความร่วมมือในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานหากรัฐมีมาตรการลดภาษีให้นายจ้าง

Shand (Shand, 1996) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย/เปลี่ยนผ่าน: กรณีโปรแกรมและการสนับสนุนผู้ต้องขังตั้งแต่แรกเริ่ม ระหว่างคุมขังในเรือนจำและภายหลังปล่อย (Pre-Release/Transition: Inmate Programs and Support Upon Entry, During Incarceration, and After Release) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบ เพื่อศึกษาโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย/การเปลี่ยนผ่านของเรือนจำในมลรัฐมินนิโซตา (Minnesota Correction Facility) ที่ เรือนจำมูสเลค (Moose Lake) หรือ (MCF/ML) เปรียบเทียบกับโปรแกรมที่มีอยู่ในรัฐอื่นๆ รวมทั้งสิ้น 6 เรือนจำหรือโปรแกรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและสร้างโปรแกรมขึ้นใช้ที่เรือนจำ (MCF/ML) ตามข้อเสนอแนะของการวิจัย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการสนับสนุนต่าง ๆ ต้องเริ่มต้นตั้งแต่แรกเข้าเรือนจำ และต่อเนื่องไปตลอดระยะเวลาที่อยู่ในเรือนจำ รวมถึงปล่อยตัวจากเรือนจำ การกำหนดให้มีผู้นำประจำตัวผู้ต้องขังและการสนับสนุนจากภายในและภายนอกเรือนจำเป็นสิ่งสำคัญต่อประสิทธิผลของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ส่วนประกอบ 10 ด้านที่ควรเน้นในโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ได้แก่ 1.การพัฒนาลักษณะเฉพาะตัวบุคคล 2.การพัฒนาทางสังคม 3. การจ้างงาน 4. การพัฒนาทักษะชีวิต 5. การใช้ยาเสพติดในทางที่ผิด/ระบบสนับสนุน 6. การพัฒนาสุขภาพ 7. กิจกรรมยามว่าง/นันทนาการ 8. การวางแผนอาชีพ/การศึกษา 9. การรับรู้ที่มีต่อเหยื่อ และ 10. การเปลี่ยนผ่านจากเรือนจำไปสู่การพักการลงโทษ การประสานงานของทุกหน่วยงานและเจ้าหน้าที่จะทำให้โปรแกรมประสบผลสำเร็จ

Smith, D. และคณะ (Smith, 2018) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พันจากกำแพงคุก: การประเมินโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้กระทำผิดในคดีความผิดปกติทางจิต (Beyond the walls: An evaluation of a pre-release planning (PRP) programme for sentenced mentally disordered offenders) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาและประเมินผลในระยะ 2 ปีแรกของโครงการ ซึ่งเป็นการศึกษาอย่างเป็นธรรมชาติที่ใช้การสังเกตตามรูปแบบการศึกษาตามแผนทั้งหมด มีวัตถุประสงค์เพื่อก่อตั้งโปรแกรมการวางแผนเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคมสงเคราะห์เพื่อสนับสนุนความร่วมมือระหว่างองค์กรที่จะปรับปรุงการดูแลผู้กระทำผิดหลังปล่อยให้ดีขึ้น โดยจะมุ่งเน้นการวัดความสำเร็จของโครงการในช่วงระยะ 2 ปีแรกที่ทำให้การช่วยเหลือทางด้านสุขภาพจิต และการให้สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีคุณภาพและต่อเนื่องแก่ผู้ที่เข้าร่วมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเปรียบเทียบกับที่ได้รับระหว่างอยู่ในเรือนจำ พร้อมทั้งสำรวจผลกระทบผลลัพธ์ที่เป็นอัตราการกลับมาต้องโทษซ้ำที่เรือนจำอีก ผลการศึกษาพบว่าผลการเมื่อเปรียบเทียบระหว่างที่แรกกับเข้ามาในเรือนจำกับเมื่อปล่อยตัวออกจากโครงการนั้น ทั้งในระดับของการสนับสนุนทางด้านสุขภาพจิตและสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพมีผลดีต่อผู้เข้าร่วมโครงการ แต่ขณะเดียวกัน การสนับสนุนทางด้านสุขภาพจิตและสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพทั้ง 2 นั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราการกลับมาต้องโทษซ้ำ

Burraston และ คณะ (Burraston, 2012) ได้ศึกษาเรื่อง การลดการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนด้วยการอบรมเพื่อปรับเปลี่ยนความคิดและการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ติดตาม (Reducing juvenile recidivism with cognitive training and a cell phone follow-up: an evaluation of the real victory program) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเปรียบเทียบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินว่าการ ฝึกปรับความคิดรวมกับการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ร่วมด้วยจะมีผลต่อการลดการกระทำผิดซ้ำหรือไม่ ใช้กลุ่มควบคุมที่มีค่ากลาง (median) 106 กลุ่มทดลองกลุ่มแรกซึ่งไม่มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ และกลุ่มทดลองอีกกลุ่มหนึ่งที่มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ด้วยมีค่ากลาง 191 และ 278 ตามลำดับ ใช้การถูกจับซ้ำเป็นเกณฑ์ ผลการทดลองพบว่ากลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่มที่มีและไม่มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ใช้เวลาในการที่รอดจากการถูกจับกุมนานกว่ากลุ่มควบคุม 2.64 และ 2.94 เท่าของเวลาที่กลุ่มทดลองหนีรอดการจับกุม และเมื่อคุมตัวแปรเพศ ประวัติการถูกจับกุม และคะแนนความเสี่ยง พบว่าค่าสหสัมพันธ์ถดถอยแบบเพียร์สันชี้ให้เห็นว่ากลุ่มทดลองที่มีและที่ไม่มีโทรศัพท์มีอัตราการถูกจับกุมต่ำกว่าร้อยละ 51 ของการจับกุมของกลุ่มควบคุม

ผลการทดลองดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่าการอบรมเพื่อปรับความคิดพร้อมกับการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เป็นโค้ชคอยติดตามและเตือนให้ยึดมั่นอยู่กับสิ่งที่ถูกสอนมาและคอยให้ระลึกถึงเป้าหมายของพวกเขาจะมีผลให้การกระทำผิดซ้ำลดลง

Whitman (Whitman, 2018) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูและการกลับเข้ามาในเรือนจำใหม่อีก (The Relationship between Alabama's Prison Reentry and Rehabilitative Programs and Recidivism) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของโปรแกรมการแก้ไขของเรือนจำกับการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มตามความสะดวกจากกรมราชทัณฑ์ของมลรัฐออลาบามา จำนวน 17 คน และกรรมการ 1 ท่านจากคณะกรรมการอภัย

โทษและพักการลงโทษ และใช้กระบวนการวิเคราะห์ของ Braun and Clark กับโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขัง 43 โปรแกรม ที่เลือกมาจากเรือนจำ 5 แห่งในมลรัฐอาลาบามา ผลการศึกษาพบว่า แม้จะที่ใช้เงินงบประมาณกับโปรแกรมสำหรับผู้ต้องขัง แต่โปรแกรมก็ยังไม่บรรลุเป้าหมายที่จะลดการกระทำผิดซ้ำลง

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการแก้ไขหรือบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขัง จะพบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจหลายประการ

1. เมื่อพิจารณาลงไปที่เนื้อหาหรือส่วนประกอบของโปรแกรมโดยรวมทั้งหมดแล้ว จะมีลักษณะที่ไม่ได้แตกต่างกันมากในสาระสำคัญ แต่ถ้าพิจารณาแยกย่อยไปในแต่ละโปรแกรมแล้วอาจมีความแตกต่างกันให้พอเห็นได้บ้าง ความแตกต่างดังกล่าวนี้อาจจะเป็นเพราะมีการให้น้ำหนักหรือมีประเด็นที่ต้องการเน้นต่างกันออกไปในแต่ละโปรแกรม บางโปรแกรมจึงอาจจะมีเนื้อหาหรือส่วนประกอบไม่ครบถ้วนทั้งหมด แต่บางประเด็นก็มียุทธศาสตร์ครบถ้วนทุกองค์ประกอบ (Component) ตามหลักการหรือแนวคิดทฤษฎี การพิจารณาความสมบูรณ์ครบถ้วนของเนื้อหาในโปรแกรมจึงควรพิจารณาในภาพรวมของโปรแกรมทั้งหมดที่มีในระบบหรือมีอยู่ทั้งหมดของเรือนจำแต่ละแห่งมากกว่าจะพิจารณาแยกไปในแต่ละโปรแกรม
2. คุณภาพกับมาตรฐานของโปรแกรม สืบเนื่องจากการที่มีโปรแกรมเป็นจำนวนมากและ โปรแกรมที่ออกแบบมาส่วนใหญ่จะเน้นให้มีความยืดหยุ่น เพื่อการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทหรือเงื่อนไขตลอดจนข้อจำกัดของเรือนจำแต่ละแห่งที่แตกต่างกัน รวมถึงความแตกต่างของผู้ต้องขังแต่ละคนด้วยที่ทำให้ต้องมีการปรับแต่งโปรแกรมให้เหมาะสม แม้แต่ทิศทางในระดับขององค์การสหประชาชาติเองก็เน้นในเรื่องความหลากหลายและยืดหยุ่นของโปรแกรม ซึ่งตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานของการออกแบบโปรแกรมที่ว่า ไม่มีโปรแกรมใดโปรแกรมหนึ่งที่ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับผู้ต้องขังทุกคน ดังนั้นในเรื่องคุณภาพของโปรแกรมกับมาตรฐานของโปรแกรมจะมีส่วนที่เหลื่อมล้ำกันอยู่ กล่าวคือ โปรแกรมที่มีคุณภาพควรจะต้องมีมาตรฐานในระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน แต่โครงการที่มีคุณภาพก็ไม่จำเป็นต้องมีเพียงโปรแกรมเดียว ถ้าคำนึงถึงเรื่องความแตกต่างที่กล่าวมาแล้ว เราควรจะมีหลายโปรแกรมที่มีคุณภาพมากกว่ามีโปรแกรมเดียว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่ามาตรฐานของโปรแกรมไม่ควรจะเป็นข้อจำกัดให้โปรแกรมที่มีคุณภาพมีจำนวนน้อยที่สุดหรือมีเพียงหนึ่งเดียวที่ได้มาตรฐานครบถ้วนสมบูรณ์แบบ
3. การพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงโปรแกรมมีมาโดยตลอด แต่ละหน่วยงานจะทยอยออกโครงการใหม่หรือปรับแต่งโปรแกรมเดิมที่มีอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งนี่เป็นธรรมชาติของโปรแกรม ถ้าไม่มีความยืดหยุ่น (Flexibility) เน้นความเป็นมาตรฐานมากกว่าคุณภาพดังที่กล่าวไว้ในข้อ 2 การพัฒนาโปรแกรมจะเป็นไปอย่างเชื่องช้า และอาจจะไปขัดขวางความก้าวหน้าของโปรแกรมที่ควรจะเกิดขึ้นด้วย
4. โปรแกรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด หากจะกล่าวเฉพาะผู้ต้องขังกลุ่มนี้ จะพบว่ามีที่ยืนยันที่ตรงกันว่าควรเน้นที่หลักการบำบัดความคิดและพฤติกรรม (Cognitive behavioral treatment) และวิทยาการทางการแพทย์พยาบาล (Medical Model) ดังนั้นในประทศที่มีผู้ต้องขังในคดียาเสพติดสูงที่สุด จึงควรต้องมีโปรแกรมที่มีเนื้อหาหรือองค์ประกอบตามแนวทางนี้ให้มากเป็นพิเศษแตกต่างไปจากโปรแกรมอื่นที่ไม่ใช่ผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด แม้ว่าการบำบัดแบบ Cognitive behavioral treatment นี้จะสามารถใช้ได้กับผู้ต้องขังทั่วไป ประเด็นนี้ถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดีให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องมีความแตกต่างในรายโปรแกรมตามข้อ 1 ที่อาจจะเลือกเน้นประเด็นที่ต่างกัน และโปรแกรมควรจะต้องมีอยู่อย่างหลากหลายแทนที่จะมีแบบเดียวเหมือนกันไปหมด
5. การเลือกใช้โปรแกรม โปรแกรมที่จะนำมาใช้จะเน้นใช้โปรแกรมที่มีลักษณะอิงหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence Based Program) คือมีการนำไปใช้และมีผลต่อการแก้ไขผู้ต้องขังโดยมีหลักฐานข้อเท็จจริง

เป็นที่ประจักษ์ชัด ซึ่งจะไปโยงกับเรื่องของการประเมินผลโปรแกรม ถ้าประเมินแล้วโปรแกรมออกมาดี หรือมีคุณภาพหมดทุกโปรแกรม การเลือกใช้โปรแกรมที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์คงกระทำได้ยาก แต่ประเด็นนี้อยู่นอกเหนือขอบเขตของการวิจัยนี้ ที่นำมากล่าวถึงในที่นี้เนื่องจากต้องการชี้ให้เห็นถึงเรื่องคุณภาพของโปรแกรมว่า แม้จะได้หรือไม่ได้มาตรฐานอย่างน้อยก็ควรจะเป็นโปรแกรมที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าได้ดำเนินการแล้วได้ผล ไม่ใช่ให้ผู้ต้องขังเป็นหนูทดลองให้กับโปรแกรมที่ออกมาใหม่ที่ยังไม่มีการรับรองมาตรฐานและยังไม่มีคุณภาพที่แน่นอนว่าจะได้ผลหรือไม่ เหตุผลประการต่อมาพบว่าในบางประเทศไม่มีหน่วยงานประเภทที่คอยเก็บรวบรวมข้อมูล ประเมิน และ วิจัยเกี่ยวกับโปรแกรม เพื่อเผยแพร่อย่างเช่น CrimeSolution.gov ของสหรัฐฯ และในระบบของอังกฤษ

6. ความสมดุลของจำนวนผู้ต้องขังกับความสามารถของเรือนจำและโปรแกรม แม้โปรแกรมจะออกแบบมาได้ดีมีคุณภาพเพียงใด แต่ถ้าสภาพเรือนจำที่จะนำโปรแกรมไปปฏิบัติไม่เอื้ออำนวย โครงการหรือโปรแกรมอาจจะไปเป็นภาระมากกว่าช่วยแก้ไขปัญหาของเรือนจำ ตัวอย่างที่เห็นชัดจากการศึกษาในครั้งนี้พบว่าจำนวนผู้ต้องขังที่รับเข้ากับที่ระบายออกจากเรือนจำไม่ได้สัดส่วนกัน คืออุปสรรคสำคัญของการแก้ไขผู้กระทำผิดและทำให้โปรแกรมไม่ประสบผลสำเร็จ ก่อให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำได้ในที่สุด จึงมักพบเสมอว่าจะมีการออกกฎหมายทำนองนี้ก่อนการปฏิรูปหรือเปลี่ยนแปลงแนวทางในการแก้ไขผู้ต้องขัง ในหลายประเทศที่ประสบผลสำเร็จ เช่น สิงคโปร์ ที่ออกกฎหมายคล้ายคลึงกับ Three Strike ของสหรัฐอเมริกา เช่นแทนที่จะให้คนทำผิดครบ 3 ครั้งรับโทษจำคุกมากขึ้น กลับให้ไปเพิ่มระยะเวลาในการแก้ไขหรือเข้าไปอยู่ในศูนย์ (Detention Center) นานขึ้นคือสามารถส่งไปศูนย์บำบัดได้นานขึ้น จาก 3 ปี เป็น 4 ปี และอาจจะถูกส่งต่อออกไปได้นานถึง 5 ปี) เช่นเดียวกับประเทศเนเธอร์แลนด์ที่ประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหา มีการออกกฎหมายการเป็นอาชญากรรม (Decriminalization) ของยาเสพติดลงก่อน กล่าวโดยสรุปคือจะต้องปรับจำนวนผู้เข้าโปรแกรมให้เหมาะสมกับความสามารถที่จะรองรับได้ของโปรแกรม นี่เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สหรัฐอเมริกาไม่ประสบสำเร็จเท่ากับสิงคโปร์แม้จะมีโปรแกรมที่มีคุณภาพเหมือนกัน
7. โปรแกรมทั้งในประเทศสิงคโปร์และสหรัฐอเมริกาจะออกแบบมาให้ครอบคลุมทั้งระบบตั้งแต่แรกเข้าไปจนถึงเมื่อพ้นโทษหรือปล่อยตัวออกจากเรือนจำไปแล้ว กล่าวคือจะเป็นการดูแลไปตลอด (Through Care) เน้นการเชื่อมต่อกันระหว่างโปรแกรมที่แก้ไขผู้ต้องขังภายในเรือนจำ (In Care) กับโปรแกรมหลังปล่อย (After Care) ซึ่งมักจะให้ความสำคัญกับโปรแกรมหลังปล่อยควบคู่ไปกับโปรแกรมสงเคราะห์หลังปล่อย ตัวอย่างเช่นประเทศสิงคโปร์จะเน้นในเรื่องของการส่งต่อผู้ต้องขังกันจาก In Care ไปสู่ After Care ด้วยนโยบายที่เรียกว่า “การส่งผ่านกันอย่างไร้รอยต่อ” (Seamless Transfer)
8. โปรแกรมสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยเฉพาะโปรแกรมเพื่อการแก้ไขนั้น ควรจะมีไว้ให้มากพอสำหรับใช้ให้เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังแต่ละคนแล้ว ควรจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้เลือกใช้โปรแกรมได้ด้วยตนเองบ้างเท่าที่พอจะเป็นไปได้ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงกับโปรแกรมที่นำมาใช้กับพวกเขา ซึ่งน่าจะส่งผลต่อแรงจูงใจและความรับผิดชอบที่จะมีต่อการอบรมในโปรแกรมนั้นๆ รวมถึงส่งผลต่อความสำเร็จของโปรแกรมด้วย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าโปรแกรมที่มีทั้งหมดในระบบของประเทศไทยนั้นมีแต่โปรแกรมที่เป็นการบังคับ ดังเช่นที่ปรากฏในคู่มือหลักสูตรการพัฒนาพฤตินิสัยที่แบ่งกลุ่มโปรแกรมหรือหลักสูตรออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มหลักสูตรที่เป็นภาคบังคับทั่วไป บังคับตามลักษณะแห่งคดี และบังคับเลือก
9. เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน สืบเนื่องจากการให้ความสำคัญของโปรแกรม After Care จึงทำให้ชุมชนหรือสังคมเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้โปรแกรมประสบผลสำเร็จ ที่จริงแล้วแม้แต่ในโปรแกรมที่เป็นแบบ In

Care ชุมชนก็สามารถเข้ามาช่วยสนับสนุนได้ ประเด็นที่น่าสนใจก็คือชุมชนที่จะเข้ามาช่วยเหลือการแก้ไข ผู้ต้องขังได้นั้น อย่างน้อยต้องเป็นสังคมหรือชุมชนที่ช่วยเหลือตัวเองได้ มีความพร้อมที่จะรองรับโปรแกรมแก้ไขที่จะเข้าไปในชุมชน ซึ่งในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีองค์กรชุมชนมากมายและทำงานไปในแนวทางเดียวกับทางการแก้ไขผู้ที่มีปัญหาต่าง ๆ ส่วนประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศเล็กๆ ชุมชนจึงมองออกไปเป็นระดับสังคมของสิงคโปร์เลยว่า ชุมชนหรือสังคมของสิงคโปร์ที่จะเข้ามาสนับสนุนโปรแกรมการแก้ไขนั้น เป็นสังคมที่เจริญก้าวหน้า ผู้คนในสังคมพร้อมทั้งทางด้านการศึกษา ความรู้ความสามารถ รายได้ และชีวิตความเป็นอยู่ ดังนั้นก่อนจะดึงชุมชนสังคมเข้ามาสนับสนุนคงต้องคำนึงถึงความพร้อมของสังคมด้วย ยิ่งไปกว่านี้ความพร้อมของชุมชนหรือสังคมไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเท่าที่กล่าวมา ยังหมายรวมถึงการที่นอกจากชุมชนไม่เข้มแข็งแล้วยังมีการต่อต้านหรือมีการรับรู้แบบมายาคติต่อผู้กระทำผิดและการกระทำผิด ประเภทคิดไปเองซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง อาจจะเป็นด้วยอิทธิพลของสื่อบันเทิงภาพยนตร์ ละคร และสื่อที่เป็นข่าวสารประเภทที่รายงานข่าวแบบใส่สีตีไข่ ทับถม ประนาม จนคนที่ทำผิดแทบไม่มีที่ยืนในสังคมและเมื่อพ้นโทษแล้วยังกลับเข้าสู่ชุมชนสังคมได้ยากมาก

10. แต่อย่างไรก็ดี การมีโปรแกรมจำนวนมากและเป็นโปรแกรมที่มีคุณภาพแล้ว ก็หาใช้ว่าจะประสบผลสำเร็จ โดยอัตโนมัติเสร็จสรรพไปในตัวทันทีไม่ ดังเช่นในกรณีของสิงคโปร์และสหรัฐอเมริกาที่ต่างก็มีโปรแกรมที่มีคุณภาพไม่ต่างกัน แต่การประสบผลสำเร็จโดยเฉพาะในแง่ของการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำแล้วต่างกันมาก แสดงว่าการนำไปปฏิบัติ (Implementation) เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จของโปรแกรมนั้น ขึ้นอยู่กับว่าจะสามารถบริหารจัดการได้ดีเพียงใด ปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ เช่น เจ้าหน้าที่ผู้ต้องขัง ระบบสนับสนุน สิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินโปรแกรม ผู้นำไปใช้มีความรู้ความเข้าใจว่ามีเงื่อนไขอะไรบ้างที่จะทำให้โปรแกรมประสบผลสำเร็จ สามารถลดการกระทำผิดซ้ำได้ เจตนาหรือความประสงค์ที่นำไปใช้ไม่ได้หวังให้เกิดผลตามที่โปรแกรมออกแบบเอาไว้ รวมถึงการประเมินผลของโปรแกรมที่ดำเนินการไปแล้วไม่ได้เที่ยงตรงตามที่ควรจะเป็น (Fidelity Assessment) เหล่านี้คือปัญหาหรืออุปสรรคที่ทำให้โปรแกรมไม่ประสบผลสำเร็จ ดังที่จะได้นำเสนอปัญหาอุปสรรคสำคัญต่อความสำเร็จของโปรแกรม ดังนี้

สาเหตุที่ทำให้การบำบัดแก้ไขผู้กระทำผิดล้มเหลว

- ความต้องการและความพร้อมที่จะแก้ไขตัวเองของผู้กระทำผิด
- ความรู้ ความสามารถและ ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
- ทักษะและความตั้งใจจริงของเจ้าหน้าที่
- ตัวโครงการที่นำไปใช้เพื่อการแก้ไข
- สภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในการแก้ไขผู้กระทำผิด
- วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อในสังคม
- กฎหมาย ข้อบังคับและระเบียบต่าง ๆ ที่ไม่เอื้อต่อการแก้ไขผู้กระทำผิด
- นโยบายทางอาญาของประเทศ
- โครงสร้างเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศ

ปัญหาและอุปสรรคของการใช้โปรแกรมบำบัดยาเสพติดในเรือนจำ ประกอบด้วย

- โปรแกรมไม่ได้มาตรฐานหรือไม่มีคุณภาพดีพอ
- โปรแกรมมีจำนวนจำกัดเมื่อเทียบกับจำนวนผู้ต้องขังและความแตกต่างของในหมู่ผู้ต้องขัง
- โปรแกรมมีความยุ่งยากและซับซ้อนเกินไป

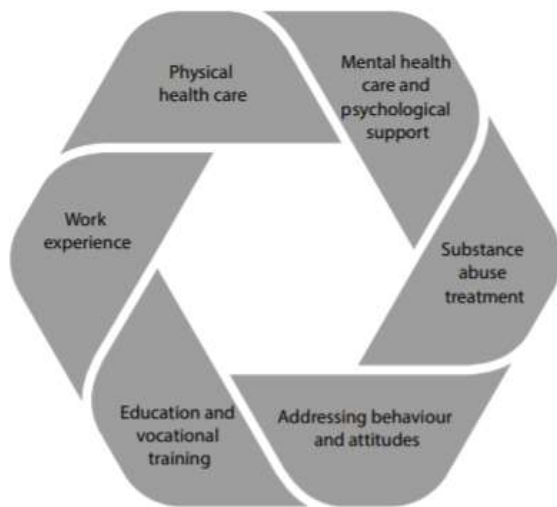
- โปรแกรมมีราคาแพงหรือมีค่าใช้จ่ายสูง
- โปรแกรมขาดตัวชี้วัดหรือแบบประเมินผลที่ชัดเจน
- โปรแกรมที่เลือกให้ใช้ไม่เหมาะสมกับปัญหาอุปสรรคและความต้องการของผู้ต้องขัง
- ความไม่แน่นอนจากนโยบายของผู้บริหาร

โดยสรุปแล้วจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดพบว่ามีโปรแกรมอยู่มากมาย ทั้งที่เนื้อหาหรือองค์ประกอบไม่ได้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการจัดหมวดหมู่หรือประเภทของโปรแกรม เพื่อให้เห็นภาพรวมของโปรแกรมทั้งหมด หรือให้เห็นว่า “อย่างน้อย” ควรมีเนื้อหาหรือองค์ประกอบอะไรอยู่ในโปรแกรมบ้าง ไม่ได้เน้น “อย่างมาก” เพราะเน้นความหลากหลายและไม่สามารถบอกได้ว่าองค์ประกอบอะไรหรือโปรแกรมอะไรสำคัญกว่าอะไร เช่นเดียวกับข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (United Nations Standard *Minimum* Rules for the Treatment of Prisoners) ก็กำหนดไว้ในทำนองนี้ด้วย

ในประเด็นที่เกี่ยวกับประเภทของโปรแกรมนี้ องค์การระดับโลกหรือระดับนานาชาติอย่างเช่น องค์การสหประชาชาติโดยสำนักงาน United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC, 2017) (UNDC, 2017) ได้จัดประเภทของโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูในระบบต้องโทษ ออกเป็น 6 ประเภทดังได้กล่าวแล้วที่ประกอบไปด้วย

1. Health care Mental
2. Health care and psychological support
3. Substance abuse treatment
4. Addressing behavior and attitudes
5. Education and vocational training
6. Work experience Training

Types of prison-based rehabilitation programmes

ภาพที่ 15 Type of prison-based rehabilitation programmes

ดังนั้นด้วยเหตุที่ UNODC (UNODC, 2017) (UNDC, 2017) ได้จัดประเภทของโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังในเรือนจำหรือระบบบังคับโทษไว้เป็น 6 ประเภทเช่นนี้ ย่อมแสดงว่าโปรแกรมที่ใช้เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังภายในเรือนจำจะต้องมีองค์ประกอบ (Components) อย่างน้อยที่สุดคือ 6 ประเภทนี้ ซึ่งในแง่ของการออกแบบแล้ว ย่อมจะรวมกันทั้ง 6 ประเภทไว้ในโปรแกรมเดียว หรือจะแยกออกแบบแต่ละโปรแกรมให้มีเพียง 1 ประเภท หรือจะกี่ประเภทก็ได้ แต่อย่างน้อยเมื่อรวมกันทั้งหมดในภาพรวมแล้ว อย่างต่ำหรืออย่างน้อยจะต้องมี 6 ประเภท

เมื่อนำกลุ่มทฤษฎีอาชญาวิทยาเพื่อการวิเคราะห์สาเหตุการเกิดขึ้นของอาชญากรรมที่แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มทฤษฎีใหญ่ มาวิเคราะห์โปรแกรมทั้ง 6 ประเภทแล้ว ถ้าสามารถครอบคลุมปัจจัยสาเหตุของการกระทำผิดทั้งหมดได้ แสดงว่าชุดของโปรแกรมกลุ่มนี้มีอยู่ 6 ประเภทนั้นเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังที่องค์การสหประชาชาติกำหนด ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว และจะขอยกมากล่าวอีกครั้งโดยเพิ่มเติมรายละเอียดให้มากกว่าเดิมเพื่อให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

ตารางแสดงประเภทของโปรแกรมและปัจจัยด้านสาเหตุ

ประเภทของโปรแกรม (Program Types)	ปัจจัยสาเหตุ (Causational Factors)
Physical health care	แสดงว่าออกแบบมาเพื่อแก้ไขสาเหตุทางด้านชีววิทยา
Mental health care and psychological support	แสดงว่าออกแบบมาเพื่อแก้ไขสาเหตุทางด้านจิตวิทยา
Work experience	แสดงว่าออกแบบมาเพื่อแก้ไขสาเหตุด้านสังคมวิทยา

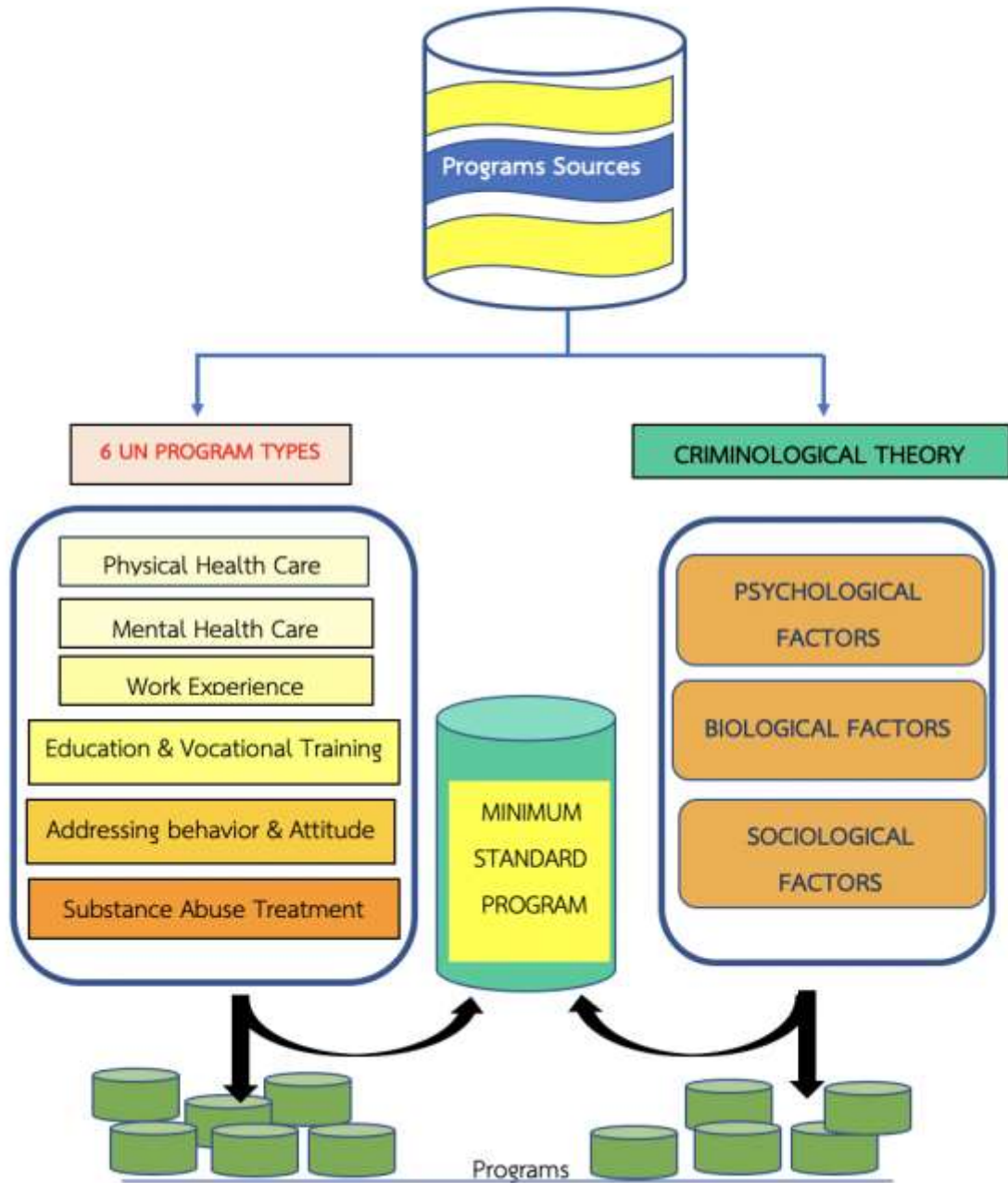
Education and vocational training	แสดงว่าออกแบบมาเพื่อแก้ไขสาเหตุด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยา
Addressing behavior and attitudes	แสดงว่าออกแบบมาเพื่อแก้ไขสาเหตุด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยา
Substance abuse treatment	แสดงว่าออกแบบมาเพื่อแก้ไขสาเหตุด้านชีววิทยาและจิตวิทยา

ตารางที่ 7 ประเภทของโปรแกรมและปัจจัยด้านสาเหตุ

จากตารางจะเห็นว่า โปรแกรมที่มีทั้ง 6 ประเภทสามารถแก้ไขสาเหตุของปัญหาได้ครบทั้งสามด้านตามทฤษฎีอาชญาวิทยา ในทางตรงกันข้ามถ้าไม่ครอบคลุมปัจจัยสาเหตุได้ครบทั้ง 3 ด้าน ก็แสดงว่ายังไม่ได้มาตรฐานขั้นต่ำที่องค์การสหประชาชาติกำหนด

ดังนั้นจึงสามารถนำการจัดประเภทโปรแกรม มาใช้เป็นเกณฑ์หรือกำหนดเป็นคุณภาพขั้นต่ำตามมาตรฐานที่ปรากฏใน Roadmap ขององค์การสหประชาชาติ (UN Roadmap, 2018) ได้ว่า โปรแกรมทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นโปรแกรมเดี่ยวหรือเป็นกลุ่มโปรแกรมที่รวมกันเป็นชุดนั้น หากมีเนื้อหาครอบคลุมปัจจัยการกระทำผิดได้ทั้งสามด้าน หรือรวมกันแล้วมีองค์ประกอบของโปรแกรมทั้งหมดอย่างน้อยครบ 6 ประเภทตามที่ UN กำหนด แสดงว่าเป็นโปรแกรมที่มีคุณภาพหรือได้มาตรฐานขั้นต่ำ (Minimum Standard) ขององค์การสหประชาชาติ (UNODC Roadmap, 2018) (UN Roadmap, 2018) (UN Roadmap, 2018) หรือตาม UNODC (UNDC, 2017) กำหนด ดังได้แสดงไว้ในแผนภูมิต่อไปนี้ ที่แสดงให้เห็นได้ว่าโปรแกรมที่มีคุณภาพได้มาตรฐานขั้นต่ำ(Minimum Standard Program)นั้น สามารถเกิดขึ้นได้จากโปรแกรมหลายๆ โปรแกรม ดังนั้นการพิจารณาคุณภาพของโปรแกรมจึงต้องดูในภาพรวมทั้งหมดของโปรแกรมที่มีใช้อยู่ในเรือนจำแห่งนั้น แทนการพิจารณาไปที่ละโปรแกรมแล้วตัดทิ้งเลย เพราะหลักการของการสร้างโปรแกรมจะเน้นให้มีความหลากหลายเพื่อปรับใช้กับผู้ต้องขังที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนั้นการแก้ไขผู้ต้องขังจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบไปด้วยกันในทุกภาคส่วนของเรือนจำ (Across the board) การมีหลายโปรแกรมช่วยทำให้มีการกระจายงานและช่วยสนับสนุนกันภายในหน่วยงานหรือเรือนจำได้เป็นอย่างดี ดังภาพ

แผนผังการวิเคราะห์ความเป็นมาตรฐานของโปรแกรม

ภาพที่ 16 แผนผังวิเคราะห์ความเป็นมาตรฐานของโปรแกรม

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญ 2 ส่วน ส่วนแรก คือ การศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากหนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความ งานวิจัย และเอกสารทางวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังโดยเฉพาะโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และส่วนที่ 2 คือ การศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ โดยมีการนำเอาคำสำคัญ (Key words) มาใช้ในการออกแบบโครงสร้างของข้อความให้มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open End Question) ซึ่งสามารถนำคำถามสัมภาษณ์แบบปลายเปิดนี้ไปใช้ในการสัมภาษณ์ เพื่อให้กระบวนการดำเนินการวิจัย (Methodology) มีความยืดหยุ่น ซึ่งจะช่วยให้เปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อมูลได้อย่างเต็มที่ โดยมีรายละเอียดของระเบียบวิธีการศึกษาวิจัยทั้งหมดดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จะแบ่งออกเป็นกลุ่มสำคัญๆ 5 กลุ่มด้วยกัน คือ

1. กลุ่มผู้บริหาร ผู้กำหนด ผู้จัดทำนโยบายในระดับกรม หรือส่วนกลางเกี่ยวกับโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย
2. กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน เขต 1-10 (ทั่วประเทศ)
3. กลุ่มผู้ต้องขัง เขต 1-10 (ทั่วประเทศ)
4. กลุ่มผู้ประกอบการ (ทั้งผู้ประกอบการที่เคยรับผู้ต้องขัง ปฏิเสธผู้ต้องขัง และผู้ประกอบการทั่วไป)
5. กลุ่มนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทางด้านอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาและการบำบัดยาเสพติด

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่มีทั้งหมด 5 กลุ่ม โดยพิจารณาแยกกลุ่มผู้บริหารออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้บริหารส่วนกลางหรือผู้บริหารระดับกรม และกลุ่มผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถาน และแยกผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการออกมาอยู่ในกลุ่มสนทนากลุ่มด้วย จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้มีทั้งหมด 7 กลุ่ม และมีจำนวนรวมกันทั้งสิ้น 667 คน ดังนี้

1. ผู้บริหาร ผู้กำหนด ผู้จัดทำนโยบาย ในการนำเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมาใช้ ได้แก่ อธิบดี รองอธิบดี ผู้เชี่ยวชาญ หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย งานด้านสังคมสงเคราะห์ งานด้านป้องกันการกระทำผิด ของกรมราชทัณฑ์ จำนวน 30 คน
2. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เรือนจำ ทัณฑสถาน เขต 10 (กทม.และปริมณฑล) จำนวน 75 คน

3. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เรือนจำ ทักษสถาน เขต 1-9 (ต่างจังหวัด) จำนวน 150 คน
4. ผู้ต้องขัง เขต 10 จำนวน 150 คน
5. ผู้ต้องขัง เขต 1-9 จำนวน 150 คน
6. ผู้ประกอบการ (ทั้งผู้ประกอบการที่เคยรับผู้ต้องขัง ปฏิเสธผู้ต้องขัง และผู้ประกอบการทั่วไป) จำนวน 30 คน
7. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับ ผู้บริหาร ผู้กำหนด ผู้จัดทำนโยบาย ในการนำเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมาใช้ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เรือนจำ ทักษสถาน ทั่วประเทศ ผู้ต้องขัง ผู้ประกอบการ และผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการ จำนวน 100 คน

โดยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือเลือกทำการสุ่มตัวอย่างจากเรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศที่มีอยู่ทั้งหมด 137 แห่ง จากนั้นจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เพื่อให้ได้จำนวนของกลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดไว้ และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) โดยพิจารณาจากบุคคลที่มีประสบการณ์ตรงและได้กระจายออกเป็น 6 กลุ่มตามที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งมีทั้งฝ่ายบริหารจัดการ ฝ่ายปฏิบัติการ ผู้ต้องขัง ผู้ประกอบการ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น รวมทั้งการใช้วิธีการสนทนากลุ่มกับผู้ปฏิบัติและผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้คณะผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้กับการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้แก่คำถามสัมภาษณ์ (Interview Questions) และประเด็นนำการสนทนากลุ่ม (Leading Issues for Focus Group Discussion) โดยสร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นข้อมูลมือสอง (Secondary Data) และศึกษาข้อมูลมือหนึ่ง (Primary Data) ที่ได้จากการสัมภาษณ์เบื้องต้นผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้ปฏิบัติ/ผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ของงานวิจัยอย่างครบถ้วน ซึ่งคำถามสัมภาษณ์นี้จะมีเนื้อหาและลักษณะของเครื่องมือ ดังนี้

คำถามสัมภาษณ์ (Interview Questions) แบ่งออกเป็น 4 ชุดตามกลุ่มของผู้ให้ข้อมูล

(Informants) ได้แก่

- 1) คำถามสัมภาษณ์ผู้บริหาร
 - ก) คำถามสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับกรม
 - ข) คำถามสัมภาษณ์ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน
- 2) คำถามสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่
- 3) คำถามสัมภาษณ์สำหรับผู้ต้องขัง
- 4) คำถามสัมภาษณ์สำหรับผู้ประกอบการ/นายจ้าง

หลังจากจบการสัมภาษณ์แต่ละราย จะมีการสรุปบทวนและตรวจสอบข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เส้า (Investigator Triangulation) คือใช้นักวิจัย 3 คน ลงเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเปรียบเทียบกัน ระหว่างผู้ให้ข้อมูลทั้ง 6 กลุ่ม ถ้าข้อมูลมีความขัดแย้งหรือมีความชัดเจนไม่เพียงพอที่จะ

วิเคราะห์ตีความและสรุปเป็นประเด็น คณะผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำมาวินิจฉัยและตีความข้อมูลได้อย่างดียิ่งขึ้น

ประเด็นนำการสนทนากลุ่ม (Leading Issues for Focus Group Discussion) เพื่อให้การสนทนากลุ่มทั้ง 3 ครั้ง เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงได้กำหนดประเด็นการสนทนากลุ่มไว้ ดังนี้

1. เรือจมน้ำไม่ได้ทำแต่เพียงคุมขังหรือควบคุมตัวผู้ต้องขังไว้เท่านั้น แต่ยังต้องทำหน้าที่แก้ไขผู้ต้องขังด้วย ท่านคิดว่าในความเป็นจริงหรือในทางปฏิบัติแล้วเรือจมน้ำเน้นที่การลงโทษ (การควบคุม) หรือการแก้ไขผู้ต้องขังมากน้อยกว่ากัน และอย่างไร
2. การคุมขังเพื่อไม่ให้ผู้ต้องขังหลบหนีซึ่งเป็นการลงโทษอย่างหนึ่ง มีความขัดแย้งกับ การแก้ไขผู้ต้องขัง หรือไม่ อย่างไร
3. ถ้าท่านเห็นว่ามี ความขัดแย้งกัน แนวทางแก้ไขควรจะเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง และในความเป็นจริงแล้วสามารถทำได้มากน้อยเพียงใด และควรทำอย่างไร
4. ในจำนวนโครงการ หลักสูตร โปรแกรมทั้งหลายที่มีไว้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังนั้น มีปริมาณและคุณภาพ มากเพียงพอหรือไม่ และอย่างไร (ควรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นหรือลดลง เพราะเหตุใด)
5. โปรแกรมหรือโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแตกต่างกับโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังทั่วไปหรือไม่ อย่างไร
6. ถ้าโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยออกแบบมาให้มีส่วนประกอบของเนื้อหาหรือกิจกรรมอย่างน้อยที่สุด 6 ด้านได้แก่ สุขภาพร่างกาย-จิตใจ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติ การศึกษาสามัญและวิชาชีพ ประสบการณ์การทำงาน การบำบัดยาเสพติด เช่นนี้แล้ว จะมีเนื้อหาส่วนใดที่ท่านเห็นควรให้ตัดออกหรือเพิ่มเติมให้มากขึ้น อย่างไร
7. ท่านเห็นว่าเนื้อหาดังกล่าวทั้งหมดในข้อ 6 ควรอยู่รวมกันเป็นโครงการเดียวในโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย หรือควรแยกไปอยู่ในโครงการแก้ไขอื่นๆ บ้าง และเหตุใดจึงควรเป็นเช่นนั้น
8. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าควรมีข้อกำหนดให้ผู้ต้องขังผ่านบางโปรแกรมแก้ไขอย่างอื่นมาก่อนแล้ว เพื่อเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งในการที่จะเข้าร่วมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยได้ เพราะเหตุใดจึงสมควรเป็นเช่นนั้น
9. ท่านคิดว่าโปรแกรมหรือโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยกับโครงการแก้ไขผู้ต้องขังทั่วไป ควรเชื่อมโยงหรือแยกกันเป็นเอกเทศ เหตุใดจึงควรเป็นเช่นนั้น
10. ท่านคิดว่าโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยควรมีลักษณะบังคับผู้ต้องขังทุกคนให้เข้าร่วม หรือมีลักษณะแบบจูงใจให้ผู้ต้องขังประสงค์เข้าร่วมเองตามความสมัครใจ เพราะเหตุใดจึงควรเป็นเช่นนั้น
11. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับ ปัญหา-อุปสรรค ของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ในเรื่อง
 - กำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ
 - เจ้าหน้าที่ขาดความเชี่ยวชาญ ขาดการอบรม อบรมสั้นเกินไป ฯลฯ
 - เจ้าหน้าที่ส่วนอื่นไม่เข้าใจและมีทัศนคติที่ติดขัดอยู่กับการลงโทษซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไข ฯลฯ
 - งบประมาณ เช่น ไม่เพียงพอ ไม่สมดุลระหว่างระบบปิดกับระบบโครงสร้างเบา ฯลฯ

- ขั้นตอนในการดำเนินโครงการ มักจะเร่งรัด กระชั้นชิด เอกสารผู้ต้องขังไม่ครบถ้วน ไม่ปล่อยตัวตามกำหนด ส่วนหนึ่งต้องกลับเรือนจำสู่สภาวะแวดล้อมเดิมๆแทนการปล่อยตัวหลังอบรมเสร็จ ฯลฯ
 - สถานที่ เช่น พื้นที่จำกัดสำหรับระบบปิด สิ่งอำนวยความสะดวกไม่พร้อมสำหรับระบบเรือนจำโครงสร้างเบา ฯลฯ
 - ผู้ต้องขัง เช่น ระบบปิดจะมีปัญหา รับมามากเกินไป ไม่สนใจ เข้าร่วมหลายโครงการ วิตกกังวลกับภารกิจอื่น ไม่ได้ยิน ขาดคุณสมบัติ)
 - โปรแกรม เช่น อุปกรณ์ วิชาชีพจำกัด ฯลฯ
12. ท่านมีแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคดังกล่าวในแต่ละประเด็นอย่างไร
 13. นำเสนอข้อมูลภาคสนามเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของปัญหา
 14. นำเสนอรูปแบบใหม่ของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเพื่อร่วมกันวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของโปรแกรมและเสนอสิ่งที่จะทำให้โปรแกรมสมบูรณ์สามารถแก้ไขปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุม

สรุปประเด็นคำถามการพัฒนาเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

ตารางที่ 1 สรุปประเด็นคำถามการพัฒนาเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อโครงการฯ	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข
ผู้บริหารระดับกรม	<ol style="list-style-type: none"> 1. การให้ความสำคัญกับโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย 2. ความหมายของความสำเร็จของโปรแกรม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความแตกต่างและการสนับสนุนโปรแกรมเตรียมความพร้อมแบบเข้มข้นมากกว่าแบบปิด 2. ผลความสำเร็จในปัจจุบัน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ 2. ปัญหาอุปสรรคสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลว
ผู้บริหารเรือนจำ/ ทัณฑสถาน และ เจ้าหน้าที่			

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อโครงการฯ	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข
ผู้บริหารเรือนจำ/ ทัณฑสถาน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความเชื่อมั่นต่อโปรแกรมฯ 2. ความคาดหวังจากโปรแกรม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. โปรแกรมที่โดดเด่นและเหตุผล 2. โปรแกรมที่ยุ่งยากและไม่ยุ่งยากในการดำเนินการให้สำเร็จ 3. ผลลัพธ์จากโปรแกรมเป็นการระบายผู้ต้องขัง หรือป้องกันการกระทำผิดซ้ำได้มากกว่ากัน เพราะเหตุใด 4. ความเหมาะสมของโปรแกรมฯ ตาม Road Map ของ UN 5. ครอบคลุมปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้ผู้ต้องขังกระทำผิดครบทั้ง 3 ด้าน (ด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม) 6. การให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัจจัยสาเหตุการกระทำผิด ควรเน้นหรือเรียงลำดับความสำคัญอย่างไร 	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิธีการหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้สำเร็จลุล่วง 2. จำนวนโปรแกรม ที่ดำเนินการ มาก-น้อยเกินไป หรือเหมาะสม 3. การบริหารจัดการโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูขัดแย้งกับการฝึกใน การควบคุมหรือไม่อย่างไร 4. แนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหาเมื่อมีความขัดแย้ง 5. แนวทางส่งเสริมความร่วมมือหรือระดมการสนับสนุนจากภายนอก 6. ความต้องการเพิ่มเติมในการบริหารโปรแกรมแก้ไขให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น 7. ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขในการบริหารโปรแกรมฯ 8. ความต้องการให้แก้ไขและสนับสนุนเป็นพิเศษ 9. ข้อเสนอแนะอื่นๆ
เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ ทัณฑสถาน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความเชื่อมั่นต่อโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง และโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความต้องการให้มีการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูให้มีจำนวนมากขึ้นหรือน้อยลง เพราะเหตุใด 2. โปรแกรมที่มี เพียงพอกับการแก้ไขฟื้นฟู 	<ol style="list-style-type: none"> 1. โปรแกรมที่ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมีการดำเนินการตามข้อเสนอหรือไม่

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อโครงการฯ	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข
	<p>2. ความคาดหวังจากโปรแกรมมาที่ดำเนินการอยู่ในหน่วยงาน</p>	<p>ผู้ต้องขังหรือไม่ เพราะเหตุใด</p> <p>3. โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูที่มีในหน่วยงาน มีโปรแกรมที่เกี่ยวกับสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต การบำบัดยาเสพติด การปรับความคิด และพฤติกรรม การศึกษาสายอาชีพ/สายวิชาชีพ และ โปรแกรมอื่นๆ มากน้อยเพียงใด หรือไม่มีอยู่เลย หรือไม่ได้นำมาปฏิบัติ เพราะเหตุใด</p> <p>4. โปรแกรมที่ดำเนินการอยู่ครอบคลุมปัจจัยที่เป็นสาเหตุครบทั้ง 3 ด้าน (ด้านจิตวิทยา ด้านชีววิทยาและด้านสังคมวิทยา) หรือไม่ อย่างไร</p>	<p>2. เนื้อหาของโปรแกรมมีความซ้ำซ้อนมากน้อยเพียงใด</p> <p>3. ปัญหาของการดำเนินการจัดโปรแกรมฯ มีอะไรบ้าง</p> <p>4. แนวทางการบริหารส่งผลกระทบต่อโปรแกรมการแก้ไขฯ หรือไม่ อย่างไร</p> <p>5. โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมี ปัญหาหรือจุดบกพร่องที่ควรต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลง และมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร</p>
<p>ผู้ประกอบการ/ นายจ้าง</p>	<p>1. ความเห็นด้วยที่มุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยวิธีการแก้ไขมากกว่าการลงโทษ</p> <p>2. ความพอใจกับผลงานของผู้ต้องขังที่มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด</p>	<p>1. เหตุผลในการที่ให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังด้วยการจ้างงานหรือด้วยการสนับสนุนอย่างอื่น</p> <p>2. เงื่อนไขในการให้โอกาส เพราะเหตุใด</p> <p>3. วิธีการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการจ้างงานหรือให้โอกาสแก่ผู้ต้องขัง</p>	<p>1. ขั้นตอนการดำเนินการจ้างงานผู้ต้องขังมีปัญหายุ่งยาก ลำบาก หรือไม่อย่างไร</p> <p>2. เพื่อนร่วมงานหรือลูกจ้างคนอื่นมีความอึดอัดหรือมีปัญหากับผู้ต้องขังหรือไม่อย่างไร และถ้ามีปัญหาเกิดขึ้น มีแนวทางแก้ไขอย่างไร</p> <p>3. ความต้องการให้ทางเรือนจำหรือโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยดำเนินการเพิ่มเติม หรือ อย่างไร ก่อนออกไปทำงาน</p>

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อโครงการฯ	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข
			<p>4. ความคิดว่าเรื่อนจำยังเปิดโอกาสให้สังคมภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข ผู้ต้องขังมากหรือน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด</p> <p>5. แนวโน้มหรือทิศทางการจ้างงานหรือให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังจะเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่อย่างไร เพราะเหตุใด</p> <p>6. ข้อเสนอแนะเพื่อให้ผู้ประกอบการหรือนายจ้างให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังด้วยการจ้างงาน หรือให้การช่วยเหลือสนับสนุนผู้ต้องขัง</p>
ผู้ต้องขัง	<ol style="list-style-type: none"> 1. การได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง 2. ความภูมิใจจากที่ได้เข้าร่วมโครงการอบรมฯ เพราะเหตุใด 3. ความชอบหรือความเหมาะสมกับตนเองมาก 4. ความต้องการเข้าร่วมโครงการในลักษณะใดบ้าง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความรู้ว่ามีโครงการอบรมหรือโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังอะไรบ้าง 2. การรู้ตัวล่วงหน้าว่าตนเองจะต้องเข้าร่วมโครงการอบรมอะไรบ้าง 3. การเลือกเข้าร่วมโครงการด้วยตัวเอง หรือการถูกบังคับให้ต้องเลือกหรือเข้าร่วมอบรม 4. การปฏิเสธเข้าร่วมโครงการ 5. ความหลากหลายของโปรแกรมฯที่มีเพียงพอ กับความต้องการและความสามารถของผู้ต้องขัง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความต้องการให้โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ปรับปรุงเพื่อให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อ โครงการฯ	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและแนว ทางการแก้ไข
		6. ความต้องการเข้าร่วม โครงการอบรมเพิ่มเติม หรือไม่ต้องการ เพราะ เหตุใด 7. ความต้องการเข้าร่วม โครงการเตรียมความ พร้อมก่อนปล่อยระบบ ปิดในเรือนจำ เพราะเหตุ ใด 8. ความต้องการเข้าร่วม โครงการเตรียมความ พร้อมก่อนปล่อยระบบ ปิดหรือ แบบเปิด (โครงสร้างเบา) 9. การมีส่วนร่วมกับ โปรแกรมต่าง ๆ นอกจา การเข้าอบรม	

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาดำเนินการ ดังนี้

คณะผู้วิจัยได้จัดแบ่งทีมการสัมภาษณ์ออกเป็น 3 กลุ่มเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) บุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม โดยได้เตรียมข้อคำถามในการสัมภาษณ์ไว้จำนวนหนึ่ง และจะเพิ่มเติมประเด็นที่น่าสนใจขณะสัมภาษณ์ด้วย เนื่องจากเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก จึงไม่ได้กำหนดเวลาของการสัมภาษณ์ว่าจะใช้เวลานานเพียงใด ขึ้นอยู่กับ การถามตอบและรายละเอียดที่จะได้รับจากการสัมภาษณ์เป็นหลัก นอกจากนี้จะนำประเด็นที่เกิดขึ้นก่อนมาใช้ กับผู้ให้การสัมภาษณ์ในรายถัดมาด้วย เพื่อความกระชับและตรวจสอบข้อมูลซ้ำ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย กลุ่ม 4 หลัก ได้แก่ ผู้บริหารระดับกรม 12 คน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เรือนจำ 300 คน ผู้ต้องขัง 225 ทัณฑสถาน/ชุด 4 คน โดยใช้คำถามสัมภาษณ์ที่แยกกันเป็น 30 คน ผู้ประกอบการ ใช้สำหรับแต่ละกลุ่มเป้าหมายแตกต่างกัน ประกอบกับใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน ครั้ง/วง นำข้อมูล 3 คน โดยแยกดำเนินการ 100 ที่ได้ทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า (Tri-angulation) ในแบบที่เป็น Multiple Investigator Triangulation โดยใช้นักวิจัย คนใน 3 การเก็บข้อมูลภาคสนามแทนการใช้นักวิจัยเพียงคนเดียว

แล้ววิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content Analysis) โดยแยกออกเป็นปัญหาต่าง ๆ ระดับ (ปัญหาระดับ 3 นโยบาย ระดับบริหาร และระดับปฏิบัติ นำข้อมูลระดับปฏิบัติที่ว่าด้วยปัญหาอุปสรรคที่มาจากตัวโปรแกรม หรือเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ดำเนินการอยู่มาเป็นฐานหลักของการออกแบบเพื่อพัฒนาเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่

การนำเสนอ

รูปแบบหลักของการนำเสนอจะเป็นการบรรยายประกอบตาราง โดยแบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้

- บทที่ 1 ที่มาและความสำคัญของปัญหาวิจัย
- บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
- บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย
- บทที่ 4 ผลและการอภิปรายผลการศึกษา
- บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

วิเคราะห์ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยโครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ มีวัตถุประสงค์เพื่อ สํารวจเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์ใช้ดำเนินการกับผู้กระทำผิดในคดีอาญาเสพติด และพัฒนาโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้กระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเสพติด ซึ่งการศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย มีเป้าหมายในการที่จะตอบคำถามที่ว่า ความพยายามในการแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมผู้กระทำผิด จากโครงการต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาานแล้วก็ตาม เหตุใดสถิติการกระทำผิดซ้ำของกรมราชทัณฑ์จึงสูงขึ้น แสดงว่าเครื่องมือดังกล่าวน่าจะมีข้อจำกัด ปัญหา และอุปสรรคที่ไม่สามารถทำให้บรรลุผลสำเร็จได้ ดังนั้นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือเตรียมความพร้อมที่ได้จากศึกษาข้อจำกัด ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ย่อมจะช่วยการดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องประสบผลสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ต้องขังไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก อันเป็นประโยชน์ต่อเรือนจำในการบริหารจัดการได้ง่ายขึ้น และต่อตัวผู้ต้องขังเองตั้งแต่อยู่ในเรือนจำและหลังพ้นโทษไปแล้ว ทั้งแง่ของการปรับตัวระหว่างที่อยู่ในเรือนจำและการปรับตัวเข้าสู่สังคมหลังพ้นโทษไปแล้ว เช่นเดียวกับชุมชนและสังคมโดยรวมก็ได้รับประโยชน์จากการได้คนดีกลับคืนสู่สังคม จึงไม่ต้องเสี่ยงกับการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมจากการกระทำผิดซ้ำ ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาทั้งหมดจึงเห็นได้ว่าการพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เป็นหนึ่งปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การกระทำผิดซ้ำลดลง และสมควรได้รับการศึกษาและพัฒนาให้เท่าทันกับการเพิ่มขึ้นของผู้ต้องขังในคดีอาญาเสพติดที่ในขณะนี้มียุ่เป็นจำนวนมาก โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดของโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของกรมราชทัณฑ์ เพื่อพัฒนาโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้กระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของกรมราชทัณฑ์ โดยผลลัพธ์ที่ได้ คือ เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการลดความเสี่ยงต่อปัญหาพฤติกรรม และการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขัง มีชีวิตที่ดี (Good Life) และไม่กระทำผิดซ้ำเมื่อออกจากเรือนจำ โครงการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ที่เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary research) ซึ่งจะมีขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการศึกษาเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (โปรแกรมแก้ไข บำบัด พื้นฟูและโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย) ของกรมราชทัณฑ์ และการศึกษาปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาประสิทธิผลของเครื่องมือดังกล่าว

การศึกษาคั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้บริหาร ผู้กำหนด ผู้จัดทำนโยบาย เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ของกรมราชทัณฑ์ ผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก ตลอดจนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเรือนจำ/ทัณฑสถาน รวมถึงผู้บัญชาการเรือนจำ/ทัณฑสถาน ผู้บริหารกรมราชทัณฑ์ สถานประกอบการ และผู้พ้นโทษ แนวทางในการนำเสนอผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 แนวทางการการนำเสนอผลการศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 แนวทางการการนำเสนอผลการศึกษา

แนวทางในการนำเสนอผลการวิจัยในบทนี้ จะยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย

1. สสำรวจเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน
2. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดของโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์ใช้ดำเนินการกับผู้กระทำผิดในคดีอาชญากรรม และ
3. พัฒนาโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้กระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1. ได้สำรวจและนำเสนอเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันไว้เรียบร้อยแล้วในบทที่ 2 ที่ว่าด้วยการทบทวนวรรณกรรม จึงจะไม่ขอนำมากล่าวซ้ำอีก แต่อย่างไรก็ดีในการนำเสนอวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ ข้อที่ 3 ยังได้นำเอาเนื้อหาของวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 มากล่าวถึงเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไรกับ ก. ปัญหาและอุปสรรคที่พบในผลการศึกษา และ ข. ลักษณะของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่จะนำเสนอไว้ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เอาไว้ด้วย

ในส่วนวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัญหาและอุปสรรค จะมีรายละเอียดของการนำเสนอที่แยกย่อยลงมาอีกชั้นหนึ่ง กล่าวคือ ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินโครงการพัฒนาพฤตินิสัยซึ่งรวมถึงโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยด้วยนั้น จะแยกออกเป็น 3 ระดับ โดยเริ่มต้นที่ระดับนโยบาย ระดับบริหารและระดับปฏิบัติการ ซึ่งแต่ละระดับจะแยกพิจารณาออกจากกันตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 กลุ่ม ได้แก่

- ก. ผู้บริหารระดับกรม
- ข. ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน
- ค. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ
- ง. ผู้ต้องขัง และ
- จ. ผู้ประกอบการ

สุดท้าย ในส่วนของวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จะนำเสนอส่วนที่เป็นการพัฒนาโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้กระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมที่ออกแบบขึ้นมาจากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 และข้อที่ 2 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอาปัญหาอุปสรรคที่พบมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เข้ากับหลักการตามแนวคิดทฤษฎีที่ทบทวนไว้แล้วในบทที่ 2 ที่ว่าด้วยการทบทวนวรรณกรรม

ทั้งนี้แนวทางการนำเสนอผลศึกษาดังกล่าวจะเน้นที่ความเป็นระบบและความต่อเนื่องของการนำเสนอเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ ดังนั้นจึงได้ให้ความสำคัญกับประเด็นที่จะนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อและแยกย่อยให้ชัดเจนยิ่งขึ้นตามประเด็นที่นำเสนอเช่น ปัญหาอุปสรรคจะได้แบ่งออกเป็นระดับนโยบาย ระดับบริหารและระดับปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เห็นหรือเข้าใจถึงความเป็นระบบและความต่อเนื่องของเนื้อหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความต่อเนื่องจะยึดที่ประเด็นเป็นหลัก ส่วนการอ้างอิงหรือแหล่งที่มาของข้อมูลจะไม่เรียงเรียงตามลำดับในเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งในการวิจัยนี้ได้แบ่งเครื่องมือเพื่อใช้เก็บ

รวบรวมข้อมูลออกเป็นแบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ตัวอย่างเช่น การทำกลุ่มสนทนา (Focus group) ได้ออกแบบที่เน้นในเรื่องของความเป็นระบบและความต่อเนื่องของเนื้อหาของแต่ละประเด็น ไม่แบ่งแยกออกจากกันว่าแหล่งที่มาของข้อมูลจะได้มาจากการสัมภาษณ์หรือการสนทนากลุ่ม หรือได้มาจากผู้บริหาร ผู้ต้องขัง ผู้ประกอบการ ฯลฯ เพราะบางประเด็นเกี่ยวข้องกับหลายแหล่งข้อมูล และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มบางคนอาจจะเป็นคนเดียวกันกับคนที่เคยเป็นแหล่งข้อมูลด้วยการให้สัมภาษณ์มาแล้ว ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงได้แบ่งการทำกลุ่มสนทนาออกเป็น 3 ครั้ง ซึ่งออกแบบมาให้ได้ข้อมูลที่มีเนื้อหาแตกต่างกันในแต่ละครั้ง แต่มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน และไม่ได้แยกแหล่งข้อมูลออกจากกัน ดังนี้

การสนทนากลุ่มครั้งที่ 1 ต้องการภาพรวมมากกว่ารายละเอียดของข้อมูล เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของโปรแกรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการอยู่ในส่วนของกรมราชทัณฑ์และหน่วยงานอื่น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างข้อมูลที่เป็นจริงในทางปฏิบัติจากประสบการณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดกับหลักการหรือแนวคิดที่ได้จากการศึกษาเอกสารของคณะผู้วิจัย เพื่อปรับความคิดความเข้าใจและมุมมองของสองส่วนคือโลกของการปฏิบัติกับโลกของทฤษฎี ให้มีช่องว่างน้อยลง จะได้เข้าใจและเรียนรู้โครงการต่าง ๆ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคได้อย่างถ่องแท้ ไม่ยึดติดกับกรอบทฤษฎีหรือข้อจำกัดของการปฏิบัติ เนื้อหาของการทำกลุ่มสนทนากลุ่มครั้งนี้จึงเป็นการเอาแนวคิดทฤษฎีและหลักการตลอดจนแนวทางปฏิบัติในต่างประเทศหรือในบริษัทที่ต่างออกไปจากที่ดำเนินการกันอยู่ในประเทศไทย ซึ่งได้จากการศึกษารวบรวมและประมวลข้อมูลของคณะผู้วิจัยมานำเสนอหรือตั้งต้นเป็นประเด็นการสนทนากลุ่ม ต่อจากนั้นก็จะเป็นส่วนที่ให้ผู้ปฏิบัติ ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้เสนอความคิดเห็นต่อประเด็นที่ถูกนำเสนอไว้แล้วนั้นจากมุมมองและประสบการณ์ที่ปฏิบัติจริงมาแลกเปลี่ยนกัน ดังนั้นผู้ที่เข้าร่วมกลุ่มสนทนากลุ่มในครั้งนี้จึงมาจากกลุ่มที่หลากหลายและแตกต่างกัน ประกอบด้วยส่วนของผู้ที่เป็นอาจารย์หรือนักวิชาการ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติ ฯลฯ และมาจากหลากหลายหน่วยงานซึ่งน่าจะมีภูมิหลังและวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกัน เช่น บุคลากรจากกรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมคุมประพฤติ ศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

การสนทนากลุ่มครั้งที่ 2 จัดขึ้นหลังจากลงเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามซึ่งเป็นข้อเท็จจริงของการปฏิบัติโครงการต่าง ๆ มาแล้ว โดยเนื้อหาและผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มในครั้งนี้จะต่างออกไปจากครั้งที่ 1 ในด้านเนื้อหา คณะผู้วิจัยจะสรุปประเด็นปัญหาอุปสรรคที่พบจากการลงภาคสนามมานำเสนอเพื่อตั้งต้นเป็นประเด็นการสนทนา และตามมาด้วยเนื้อหาที่เป็นรูปแบบหรือลักษณะของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ออกแบบหรือปรับปรุงขึ้นมาใหม่ว่าควรจะมีลักษณะอย่างไร และส่วนสุดท้ายของเนื้อหาจะเป็นเรื่องของการสนทนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ว่าอะไรควรจะเป็นปัญหาอุปสรรคบ้าง และมีอะไรเป็นสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง ตลอดจนอยู่ในระดับใดของปัญหา สุดท้ายจึงจะเป็นการให้ความคิดเห็นต่อโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่คณะผู้วิจัยได้ออกแบบขึ้นมาจากปัญหาและอุปสรรค

การสนทนากลุ่มครั้งที่ 3 จะมีเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจงหรือลึกลงไปรายละเอียดมากขึ้น เพื่อให้ตกผลึกและได้ข้อสรุปที่ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในประเด็นที่มีความซับซ้อนต้องการรายละเอียดและเวลามากกว่าประเด็นทั่วไป โดยเฉพาะประเด็นหลักของการวิจัย เช่น ลักษณะหรือรูปแบบใหม่ของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย การมีอยู่หรือไม่จำเป็นต้องมีอยู่ของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในรูปแบบเดิมอีกต่อไป ด้วยเหตุนี้กลุ่มที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจึงคัดเลือกจากผู้ที่มีความคิดเห็นที่ลุ่มลึก มีความรู้ความเข้าใจค่อนข้างมาก เน้นความหลากหลายน้อยกว่ากลุ่มสนทนาครั้งที่ 1 และ 2 ที่ได้ดำเนินการมาแล้ว

ตอนที่ 2 ผลการศึกษา

ผลการศึกษาจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการสนทนากลุ่ม และ ผลการวิพากษ์ร่างรายงาน

ส่วนที่ 2 ว่าด้วยปัญหาและอุปสรรค และ

ส่วนที่ 3 เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ลักษณะหรือรูปแบบใหม่ของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ซึ่งแต่ละส่วนจะแยกออกเป็น หลายประเด็น ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก และ ผลการสนทนากลุ่ม

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

1.1 ผู้บริหาร ผู้กำหนด ผู้จัดทำนโยบาย ในการนำเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมาใช้

จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ผู้กำหนดนโยบายในการนำเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมาใช้ ของกรมราชทัณฑ์และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จำนวน 30 ท่าน สามารถสรุปรายละเอียดในแต่ละประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1.การให้ความสำคัญกับโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับกรมทั้ง 30 ท่าน มีความเห็นตรงกันว่า โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยนั้นถือเป็นกระบวนการสุดท้ายก่อนที่จะปล่อยผู้ต้องขังออกไปสู่สังคม หากต้องให้ความสำคัญแล้ว จะต้องให้ความสำคัญตั้งแต่กระบวนการนำเข้ามาซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของผู้ต้องขัง มิฉะนั้นโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจะประสบความสำเร็จไม่ได้

นอกจากนี้ต้องดูในเรื่องของการจำแนกด้วยว่าผู้ต้องขังเหล่านั้นเข้ามาในเรื่องใด โดยเฉพาะในคดียาเสพติด ซึ่งต้องมีกระบวนการปฏิบัติที่เหมาะสมกับผู้ต้องขัง เช่น ผู้ต้องขังที่เสพ ผู้ต้องขังที่จำหน่าย หรือทั้งเสพและจำหน่าย การคัดกรองจำแนกถึงต้นตอ มูลเหตุจูงใจของผู้ต้องขัง เพื่อวางแผนในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญ เปรียบเสมือนการติดกระดุมเม็ดแรก ซึ่งโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยนั้น เป็นหนึ่งในกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเช่นกัน การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขัง จึงต้องให้ความสำคัญมาตั้งแต่กระบวนการจำแนกผู้ต้องขัง โดยพิจารณาจากอายุ การศึกษา สภาพแวดล้อม ครอบครัว สังคม ซึ่งต้องมีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละราย

นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญในเรื่องของการจัดสรรงบประมาณให้กับในส่วนของการพัฒนาพหุตินิสัย ซึ่งงบประมาณการพัฒนาพหุติสัยนั้นไม่ได้รับความสนใจจากภาครัฐเท่าที่ควร ภาครัฐให้ความสำคัญค่อนข้างน้อย โดยงบประมาณเหล่านี้จะได้รับมาจากกระทรวงยุติธรรม ทางกรมราชทัณฑ์เองไม่มีงบประมาณในส่วนดังกล่าว แต่ก็ได้พยายามระดมทุน หรือพยายามจัดสรรงบประมาณโดยวิธีการ เพื่อจัดสรรให้กับเรือนจำ และทัณฑสถาน ซึ่งในเรื่องของการพัฒนาพหุติสัยนั้นจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการก่อสร้างอาคารและสถานที่ในการฝึกผู้ต้องขังรวมทั้งอุปกรณ์ ซึ่งงบประมาณในการควบคุมและพัฒนาพหุติสัยผู้ต้องขังนั้นควรต้องใช้งบประมาณที่มีจำนวนมากขึ้น

ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาด้านงบประมาณ หากมีการพัฒนาด้านนโยบายโดยการวิเคราะห์สภาพจิตใจ และมูลเหตุการกระทำผิดของผู้ต้องขังแต่ละราย สำหรับผู้ต้องขังที่กระทำผิดในคดียาเสพติดนั้นถือเป็นอาชญากรอันเนื่องมาจากนโยบาย เช่น ผู้ต้องขังที่มียาเสพติดเกิน 5 เม็ดนับเป็นผู้จำหน่ายแล้ว ซึ่งในทางปฏิบัติเขาอาจเป็นผู้เสพที่ซื้อเอาไว้เพื่อเสพเอง ซึ่งแท้จริงแล้วผู้ต้องขังรายนั้นเป็นเพียงแค່เหยื่อ แต่ถูกจับและมียาเสพติดในครอบครองเกินกว่าจำนวนที่กฎหมายกำหนดทำให้กลายเป็นผู้จำหน่ายและได้รับโทษเพิ่มมากขึ้น ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ ต้องพยายามแก้ไขฟื้นฟูและปล่อยออกไป และเก็บอาชญากรที่เป็นอันตรายต่อสังคมเอาไว้ โดยพิจารณาจากการสืบเสาะ พิจารณามูลเหตุจูงใจในการกระทำผิด จะช่วยลดความแออัดของเรือนจำและภาระงบประมาณของภาครัฐได้

2. ความแตกต่างในด้านความสำคัญของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบปิดกับโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (เรือนจำโครงสร้างเบา) และสาเหตุที่กรมราชทัณฑ์สนับสนุนโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้นมากกว่า ทั้งในเรื่องของสถานที่และงบประมาณ ฯลฯ

ผู้บริหารทั้ง 30 ท่านมีความคิดเห็นตรงกันว่า โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยทั้งสองรูปแบบนั้นล้วนมีความสำคัญเช่นเดียวกัน ซึ่งต้องมีการจัดอบรมโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล โดยมีทั้งกลุ่มที่เข้าเร็วและออกเร็ว ซึ่งจะอยู่ในเรือนจำโครงสร้างเบา ต้องมีการสร้างวินัยและความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ หลักสูตรจึงต้องมีความเร่งรัดและเข้มข้น ลักษณะจะคล้ายบ้านกึ่งวิถี การควบคุมทางกายภาพค่อนข้างมีความผ่อนคลาย ในขณะที่กลุ่มผู้ต้องขังที่มีโทษสูง ต้องอยู่ที่เรือนจำปิดเป็นระยะเวลานาน นอกจากการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้วก็ต้องมีการบริหารจัดการโทษที่เหมาะสมและต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่เป็นลักษณะอีกรูปแบบหนึ่งให้แตกต่างกันออกไปจากโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของเรือนจำโครงสร้างเบา โดยต้องมีการปรับตัวในเรื่องของการเรียนรู้โลกหรือสังคมภายนอกด้วย

แต่การที่กรมราชทัณฑ์สนับสนุนโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้นนั้น เนื่องจากผู้ต้องขังต้องเตรียมตัวเข้าสู่สังคมภายนอก จึงต้องมีการอบรมและปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับการปรับให้ผู้ต้องขังเข้าสู่สังคมได้ทั้งทางด้านกายภาพ และทางด้านจิตใจ และต้องมีความเข้มข้นในการฝึกระเบียบวินัย เพื่อให้ผู้ต้องขังในเรือนจำโครงสร้างเบาที่มีความ “เซ็ดคูก” และกลับมาก่อทำผิดซ้ำน้อยลง

3. ความสำเร็จของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในทัศนะของท่านคืออะไร เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

ความสำเร็จของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยนั้นมี 2 ส่วน คือส่วนของความสำเร็จต่อตัวของเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์เอง และความสำเร็จต่อตัวของผู้ต้องขัง ดังนี้

1. การเห็นความสำคัญของเจ้าหน้าที่และผู้บริหาร โดยเฉพาะในระดับผู้บริหาร หากมีการเสนอแผนงานใดแต่เจ้าหน้าที่ผู้บริหารในระดับกระทรวงไม่สนับสนุนหรือตอบรับในนโยบายการดำเนินโปรแกรม รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณ ก็ไม่สามารถที่จะสำเร็จได้

2. การประสบความสำเร็จต่อตัวของผู้ต้องขัง ในการสร้างวินัย และปรับทัศนคติของผู้ต้องขัง รวมถึงการที่ผู้ต้องขังสามารถพึ่งพาตนเองไปรับจ้างผู้ประกอบการ หรือไปประกอบอาชีพเป็นเจ้านายตัวเองได้

เนื่องจากปัจจุบันมีอุปสรรคเรื่องของการยอมรับจากสังคมเป็นอย่างมาก ผู้ต้องขังไม่ได้รับโอกาสในการถูกจ้างงานเนื่องจากมีประวัติเคยต้องโทษ การอยู่ในสังคมจึงเป็นไปได้อย่างยากลำบากและเมื่อไม่มีทางเลือกก็อาจไปกระทำผิดซ้ำ ทางกรมราชทัณฑ์จึงมีแนวคิดในการสร้างนิคมอุตสาหกรรมของราชทัณฑ์เอง เพื่อช่วยเหลือผู้ต้องขังในการมีรายได้จากการประกอบอาชีพได้ โดยกำลังเริ่มดำเนินการที่ชลบุรี แต่การสร้างความร่วมมือกับนิคมอุตสาหกรรมของผู้ประกอบการเอกชน เพื่อให้ผู้ต้องขังเข้าไปทำงานในนิคมฯนั้นไม่สามารถทำได้ เนื่องจากมีข้อกฎหมายห้ามมิให้มีที่พักในนิคมฯ (แต่หากไป - กลับ ระหว่างนิคมอุตสาหกรรมกับเรือนจำ/ทัณฑสถานจะเสียเวลาในการเดินทางของผู้ต้องขัง)

4. ระดับความสำเร็จของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในปัจจุบัน

ปัจจุบันโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ถือว่าประสบความสำเร็จ เนื่องจากเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของเรือนจำ และที่สำคัญคือเป็นการให้โอกาสคนที่เคยผิดพลาด แต่ยังมีปัญหาในเรื่องของการที่ผู้ต้องขังเข้ารับการอบรมแล้วแต่ไม่ได้รับการปล่อยตัวซึ่งเป็นปัญหาทางด้านธุรการ จึงเห็นว่าควรให้ความสำคัญในเรื่องของวัตถุประสงค์ในการปรับพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง มากกว่าเรื่องของการควบคุม เอกสารบางชนิด เช่น เอกสารผู้ร้ายรายสำคัญ หากผู้ต้องขังมีการผ่านการเข้าโปรแกรมและปรับพฤติกรรมนิสัยแล้ว ควรให้โอกาสผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวกลับสู่สังคม

แต่ทั้งนี้โปรแกรมก็ยังคงต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยควรมีการใช้เครื่องมือเพื่อประเมินความเสี่ยงหรือภาวะทางอารมณ์ของผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาด้านความร่วมมือของหน่วยงาน ในการรับช่วงต่อจากกรมราชทัณฑ์ ทั้งในส่วนของการคุมประพฤติ ผู้ประกอบการภาคเอกชน และที่สำคัญคือพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน ซึ่งจะต้องช่วยเหลือติดตามดูแลภายหลังการปล่อยผู้พ้นโทษ ซึ่งจะช่วยให้โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยประสบความสำเร็จได้มากขึ้น และมีประสิทธิภาพ

5. มุมมองต่อปัจจัยที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการในฐานะผู้บริหารระดับสูง

รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ฝ่ายบริหาร มองว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในฐานะของผู้บริหารนั้น จะต้องประกอบไปด้วยปัจจัย ดังนี้

1. การจัดโปรแกรมให้ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขัง ความต้องการหลักของผู้ต้องขังคือการที่ผู้ต้องขังต้องการได้รับอิสระ การให้ผู้ต้องขังได้มาอยู่ในโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ในเรือนจำ โครงสร้างเบา เป็นการที่ผู้ต้องขังจะได้รับอิสระรวดเร็วขึ้น ภายใต้การได้รับการอบรมและฝึกระเบียบวินัย

2. การได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารของกระทรวง ที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการความร่วมมือ ซึ่งปัจจุบันนั้นได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีในบางโครงการเท่านั้น หากมีการสนับสนุนอย่างเป็นภาพรวม เช่นในด้านการศึกษา การสาธารณสุข งบประมาณเหล่านั้นไม่ได้อยู่ที่กรมราชทัณฑ์ แต่อยู่ที่กระทรวงนั้น ๆ เช่น หากกระทรวงศึกษาธิการจะเข้ามาช่วยเหลือร่วมมือกับกรมราชทัณฑ์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขัง ต้องจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรมาช่วยเหลือในส่วนนี้ เป็นต้น หรือเช่นกรณีของการสาธารณสุขที่แต่เดิมยังไม่มีโครงการในพระดำริ การให้การรักษา การบริการแก่ผู้ต้องขังก็จะเป็นอีกในลักษณะหนึ่ง ซึ่งภายหลังเมื่อมีโครงการในพระดำริจึงมีการสนับสนุนของกระทรวงสาธารณสุขที่ให้ความสำคัญมากขึ้น ต่างไปจากเดิม เป็นต้น

3. การระดมทุนเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ต้องขัง นอกจากการทำข้อตกลงความร่วมมือกับหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมช่วยเหลือด้านการประกอบอาชีพของผู้ต้องขังแล้ว กรมราชทัณฑ์ยังมีมูลนิธิส่งเสริมพลเมืองดี โดยให้ทุนประกอบอาชีพแก่ผู้ต้องขัง โดยงบประมาณมาจากการระดมทุนบริจาคจากเรือนจำ เขตละ 1 ล้านบาท รวมเป็นกองกลางแล้วจัดสรรให้แก่มูลนิธิในการให้ทุนแก่ผู้พ้นโทษเป็นทุนให้เปล่าแต่มีสัญญาใจกับผู้พ้นโทษในการคืนเงินทุนให้แก่กรมราชทัณฑ์บ้างหากตนเองสามารถยื่นได้ แล้ว เพื่อนำไปช่วยเหลือผู้พ้นโทษรายอื่นต่อไป ซึ่งพบว่าผู้พ้นโทษจำนวนมาก มีการนำเงินมาคืนแก่กองทุนดังกล่าวอีกด้วย

สำหรับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์ มองว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ คือ เรื่องของการที่ต้องให้ผู้พ้นโทษมีที่ยืนในสังคม มีงานทำ มีระบบในเรื่องของการติดตามที่เข้มข้น ซึ่งไม่สามารถพึ่งพาในส่วนของภาครัฐ หรือราชทัณฑ์เพียงหน่วยงานเดียว แต่ต้องให้ภาคประชาสังคม และชุมชนท้องถิ่นในการส่งต่อข้อมูล มีหน่วยงานหรือภาคเอกชนที่มีการรับไม้ต่อจากกรมราชทัณฑ์ นอกจากการเฝ้าระวังสอดส่องดูแลแล้วจะต้องคอยช่วยเหลือผู้พ้นโทษด้วย

ปัจจัยสำเร็จอีกอย่างหนึ่งของโครงการคือเรื่องของครอบครัวหากครอบครัวมีความเข้มแข็งให้กำลังใจกับผู้ต้องขังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ต้องขังไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ

การเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังนั้น ยังต้องเน้นการสอนให้ผู้ต้องขังสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง ดึงศักยภาพและคุณค่าในตัวของเขาออกมา และสร้างความตระหนักให้ผู้ต้องขังว่าเขาต้องขอใช้สิ่งที่เขาเคยกระทำผิดให้แก่สังคมโดยการทำประโยชน์คืนให้แก่สังคม ดังนั้นจึงมี 3 สิ่งที่สำคัญในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังคือ 1. การดึงศักยภาพของผู้ต้องขังออกมา 2. เอาศักยภาพและคุณค่าในตัวของผู้ต้องขังที่มีนั้น มาขอใช้คืนแก่สังคม และ 3. การให้ผู้ต้องขังได้รู้จักคิดทบทวน ได้รู้จักตนเอง โดยการใช้ธรรมะเข้ามาในหลักสูตร “ธรรมศึกษา”

6. ปัญหา อุปสรรคสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ ฯ

ปัญหาอุปสรรคสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ ฯ คือเรื่องของการเข้าสู่โปรแกรมของผู้ต้องขัง ซึ่งต้องใช้เอกสารประกอบหลายอย่าง ทำให้การติดตามเอกสารค่อนข้างยาก ผู้ต้องขังที่เข้ารับการอบรมแล้ว แต่เอกสารยังไม่ครบ จึงทำให้ไม่ได้รับการปล่อยตัว เช่นกรณีเอกสารการตรวจสอบผู้ร้ายรายสำคัญของ ป.ป.ส. ซึ่งเป็นเอกสารที่ผู้ต้องขังจำนวนมากไม่มี ซึ่งในความคิดเห็นส่วนตัวนั้นมองว่า

เอกสารนี้ไม่จำเป็นต้องมีก็ได้ เนื่องจากเงื่อนไขของการเป็นผู้ร้ายรายสำคัญคือมีการกระทำผิด 2 ครั้ง ก็ถือว่าเป็นผู้ร้ายรายสำคัญแล้ว ทั้งที่อาจเป็นความผิดในขณะที่เป็นเด็กหรือเยาวชนในสถานพินิจก็นำมาถือเป็นเงื่อนไขในการเป็นผู้ร้ายรายสำคัญแล้ว ซึ่งในเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องของการใช้ดุลยพินิจ การกระทำผิดในช่วงวัยเด็ก เยาวชน นั้นเป็นความผิดพลาดที่ควรให้อภัย

ปัญหาอุปสรรคอีกเรื่องหนึ่งคือการอภัยโทษผู้ต้องขัง ซึ่งผู้ต้องขังนั้นไม่ได้ผ่านการเตรียมความพร้อม ผู้ต้องขังไม่ได้รับการเข้าแผนบังคับโทษ (Sentence Plan) ตามระยะเวลาที่เหมาะสม แม้การปล่อยตัวผู้ต้องขังออกไปแล้วจะมีการติดตามโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือทางกระทรวงแรงงานในการสนับสนุนช่วยเหลือด้านอาชีพ แต่ก็เป็นในด้านของการบริหาร แต่ในทางปฏิบัตินั้นการติดตามอย่างจริงจังเกิดขึ้นน้อยมาก การได้รับอภัยโทษทำให้ผู้ต้องขังกลายเป็นเสรีชน และจะมีการกระทำผิดซ้ำเกิดขึ้นในคนกลุ่มน้อยอย่างแน่นอน

ปัญหาด้านบุคลากร ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่เคยส่งไปอบรมในหลักสูตรเฉพาะ เรื่องชุมชนบำบัดที่ต่างประเทศเพื่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แต่เจ้าหน้าที่เหล่านั้นต่อมาได้มีการเปลี่ยนหน้าที่หรือเลื่อนตำแหน่งไป และไม่มีการจัดอบรมที่เป็นด้านชุมชนบำบัดหรือด้านจิตวิทยา เพื่อใช้ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง มีเพียงการไปอบรมกับสถาบันรัฐริชท์เท่านั้น เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในสมัยก่อนกับปัจจุบันนี้จึงมีความรู้ความเข้าใจ และความเข้มข้นที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้คือเรื่องของจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ไม่เพียงพอต่อสัดส่วนของการดูแลผู้ต้องขัง และสถานที่ที่ไม่เพียงพอต่อการอบรม ยกตัวอย่างกรณีของการอบรมด้านการเกษตร ที่ต้องมีการหมุนเวียนพื้นที่อันจำกัดในเรือนจำนั้น เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ฝึกการทำเกษตรเป็นต้น

ปัญหาด้านงบประมาณของการจัดสรรสำหรับการดำเนินงานด้านการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังที่ไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร

ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทัณฑวิทยา มีความเห็นเพิ่มเติมในเรื่องของเรือนจำเฉพาะของผู้ต้องขังหญิง ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนไม่เพียงพอ โดยเฉพาะเรือนจำโครงสร้างเบาซึ่งปัจจุบันมีเพียงเรือนจำชั่วคราวแค่น้อยเท่านั้น และตามเพศสภาพแล้ว ควรให้ผู้ต้องขังหญิงได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในพื้นที่ชุมชนเมือง ไม่ควรส่งไปอยู่เรือนจำชั่วคราวที่อยู่กลางหุบเขาเนื่องด้วยเหตุผลด้านความปลอดภัย และการปรับพฤติกรรม แก้ไขฟื้นฟูโดยใช้ชุมชนด้วย ยกตัวอย่างเช่น การให้ผู้ต้องขังหญิงได้ออกมาฝึกอาชีพข้างนอก เช่น ร้านอาหาร ร้านนวด เหมือนกับทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ เป็นต้น

โดยปัญหาอุปสรรคที่สำคัญที่สุดคือเรื่องของการยอมรับของสังคม และการที่หน่วยงานแต่ละหน่วยงานขาดการบูรณาการในการให้ความร่วมมือส่งต่อข้อมูลทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนการยอมรับของสังคม และการที่หน่วยงานแต่ละหน่วยงานขาดการบูรณาการในการให้ความร่วมมือ ส่งต่อข้อมูลทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ดังนั้นไม่ว่าโปรแกรมจะมีประสิทธิภาพดีเพียงใดแต่หากสังคมไม่ยอมรับและหน่วยงานแต่ละแห่งขาดการบูรณาการในการให้ความร่วมมือต่อกันก็ไม่สามารถทำให้ โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำเร็จได้

สรุปประเด็นผลสัมฤทธิ์เชิงลึก ผู้บริหาร ผู้กำหนด ผู้จัดทำนโยบาย ในการนำเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมาใช้

ตารางที่ 9 สรุปประเด็นผลสัมฤทธิ์เชิงลึก ผู้บริหาร ผู้กำหนด ผู้จัดทำนโยบาย ในการนำเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมาใช้

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข
ผู้บริหารระดับกรม (ผู้บริหาร ผู้กำหนด ผู้จัดทำนโยบาย ในการนำเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมาใช้)	1. มีความเชื่อมั่นสูงแต่ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการจําแนกนโยบายภาครัฐ และงบประมาณที่จัดสรร	1. สนับสนุนการเตรียมความพร้อมแบบเข้มข้นมากกว่าแบบปิด ให้ “เข้าเร็ว ออกเร็ว” “ปรับตัว เรียนรู้โลกและสังคมภายนอก” และ ให้ “เช็ดคุก” 2. ความสำเร็จของโปรแกรม คือ ตรงตามความต้องการผู้ต้องขัง สามารถดึงศักยภาพผู้ต้องขัง นำศักยภาพและคุณค่าผู้ต้องขังมาใช้คืนสังคม และให้ผู้ต้องขังได้ทบทวนและ รู้จักตนเอง โดยใช้ธรรมศึกษา 3. ความสำเร็จในปัจจุบัน หากผู้บริหารไม่เห็นด้วย ไม่สามารถดำเนินการได้ และยังไม่ถึงการสร้างอาชีพให้ผู้ต้องขัง รวมทั้งสังคมยังไม่ให้การยอมรับ	1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ คือ อบรมแล้วไม่ได้ปล่อยจากเอกสาร ประกอบที่ยากต่อการติดตาม การไม่ได้เข้าแผน บังคับโทษตามระยะเวลาที่เหมาะสม 2. ปัญหา อุปสรรคที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลว คือ การติดตามหลังปล่อยในทางปฏิบัติ เป็นไปได้น้อย และยังไม่มีความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ยังมีไม่เพียงพอ และไม่มีอย่างต่อเนื่อง จำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อสัดส่วนผู้ต้องขัง สถานที่ อบรม และงบประมาณไม่เพียงพอ

1.2 ผู้บริหารเรือนจำ ทัณฑสถาน เขต 1-10

ทางคณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เรือนจำในเขต กรุงเทพฯและปริมณฑล รวมถึงเรือนจำ/ทัณฑสถานในเขตต่างจังหวัด จำนวน 38 ท่าน จากเรือนจำ/ทัณฑสถาน ทั้ง 33 แห่ง ซึ่งประกอบไปด้วย เรือนจำกลางระยอง, เรือนจำชั่วคราวเขาไม้แก้ว, ทัณฑสถานเปิดห้วยโป่ง, ทัณฑสถานหญิงชลบุรี, ทัณฑสถานหญิงธนบุรี, เรือนจำพิเศษธนบุรี, เรือนจำชั่วคราวแค่น้อย, เรือนจำกลางสงขลา, ทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา, ทัณฑสถานหญิงสงขลา, เรือนจำจังหวัดสงขลา, เรือนจำกลางเพชรบุรี, เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง, ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง, ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง, เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร, เรือนจำกลางคลองเปรม, ทัณฑสถานหญิงกลาง, เรือนจำกลางบางขวาง, เรือนจำพิเศษมีนบุรี, เรือนจำจังหวัดนนทบุรี, เรือนจำกลางฉะเชิงเทรา, เรือนจำกลางคลองไผ่, ทัณฑสถานหญิงนครราชสีมา, เรือนจำจังหวัดหนองคาย, เรือนจำกลางอุดร, เรือนจำกลางจังหวัดกาฬสินธุ์, เรือนจำจังหวัดลำพูน, เรือนจำกลางจังหวัดเชียงใหม่, ทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่, เรือนจำจังหวัดพังงา, เรือนจำจังหวัดภูเก็ต, และ ทัณฑสถานเปิดบ้านเนินสูง ปราจีนบุรี

สามารถสรุปรายละเอียดในแต่ละประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อมั่นต่อโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานทั้ง 33 แห่ง พบว่า ผู้บริหารทุกคนมีความเชื่อมั่นในโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังค่อนข้างสูง จากการประเมินของตัวผู้บริหารมีความเชื่อมั่นอยู่ในระหว่าง ร้อยละ 70-90 จากการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ประเมินจากความคิดและความรู้สึกของตนเองต่อโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ทั้งนี้ระดับของความเชื่อมั่นจะผันแปรไปตามเงื่อนไขที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 เงื่อนไขของแต่ละเรือนจำ/ทัณฑสถาน คือ บทบาทหน้าที่ของตนเอง, การทำงานของกรมราชทัณฑ์ ตัวโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง และบทบาทของผู้เข้าร่วมโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูเอง

1. ความเชื่อมั่นที่มีพื้นฐานมาจากบทบาทหน้าที่ของตนเอง

ผู้บริหารทุกคนโดยพื้นฐานการทำงานของตนเองตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ที่กำลังทำหน้าที่ควบคุมและแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้กลับมาเป็นคนดี และไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำเป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้จึงยินดีปฏิบัติตามคำสั่ง นโยบายทุกนโยบายที่กรมราชทัณฑ์มอบหมายให้มาเสมอ

2. ความเชื่อมั่นในการทำงานของกรมราชทัณฑ์

ผู้บริหารส่วนหนึ่งมองว่าโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ที่ทางกรมราชทัณฑ์ทำออกมานั้นเป็นโครงการที่ดี และมองเห็นถึงพัฒนาการของการทำโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ตั้งแต่เริ่มต้นมาจนถึงปัจจุบัน เห็นถึงความพยายามในการพัฒนาตัวกรมราชทัณฑ์เอง

3. ความเชื่อมั่นในตัวโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

ผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานทุกคนเห็นคุณประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้กับผู้ต้องขัง โดยเฉพาะในด้านการฝึกอาชีพ ที่จะเป็นช่องทางให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษไปแล้วสามารถนำไปใช้เส้นทางเลือกที่จะใช้ประกอบอาชีพได้ ซึ่งในประเด็นนี้ความคิดเห็นสามารถแบ่งออกเป็นสองแนวทางคือ

(1) แนวทางที่มองเห็นถึงความสมบูรณ์แบบของตัวโปรแกรมที่กรมราชทัณฑ์มีการคิดค้นและพัฒนาอย่างดี มองว่าการมีโปรแกรมจะทำให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้อะไรหลายอย่างได้มากพอสมควรก่อนที่จะมีการปล่อยตัว และ

(2) กลุ่มที่มองเห็นถึงความบกพร่องในการออกแบบโปรแกรม อันเนื่องมาจากการไม่มีความเข้าใจทั้งโปรแกรม บริบทและการปฏิบัติงานของแต่ละเรือนจำ/ทัณฑสถานของผู้ออกแบบโปรแกรมที่ดีมากพอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลไปสู่ระดับความสำเร็จในการเข้าโปรแกรม และส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในตัวโปรแกรมเอง

4. บทบาทของผู้เข้าร่วมโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟู

ในที่นี้หมายรวมถึงเจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน วิทยากร และผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ จากมุมมองของผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานส่วนใหญ่มองว่า ที่ผ่านมาในการทำโปรแกรมทั้งเจ้าหน้าที่และผู้เข้ารับการแก้ไขฟื้นฟูในโปรแกรม ทำงานที่ได้รับมอบหมายเพียงแค่มานๆ ทำให้จบๆ ไป ในขณะที่ผู้ต้องขังเองก็เข้าอบรมเพียงให้ได้เลื่อนชั้น/พักชั้น เพราะการเข้าร่วมโปรแกรมมีผลต่อการพ้นโทษในกรณีที่มีเอกสารครบถ้วน

ด้วยเหตุนี้แม้โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังจะดี แต่แนวทางปฏิบัติจะสร้างความเข้าใจกับผู้ปฏิบัติได้มากนักน้อยเพียงใดก็จะมีระดับที่แตกต่างกันไปในแต่ละเรือนจำ/ทัณฑสถาน อีกทั้งถ้าผู้ทำไม่เชื่อมั่นในตัวโปรแกรมก็จะไม่มีผลอะไรเกิดขึ้น เป็นเพียงแค่การระบายผู้ต้องขังออกจากเรือนจำและยื้อเวลาการกลับมากระทำผิดซ้ำให้ยืดออกไป

พร้อมกันนี้ ถึงแม้ว่าผู้บริหารทั้งหลายจะมีความเชื่อมั่นต่อโปรแกรมในระดับสูง แต่ก็ยังมีการตั้งคำถามเรื่อง “ความสำเร็จของโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟู” เช่นกัน ว่าควรจะใช้เกณฑ์อะไรในการวัดความสำเร็จ เกณฑ์ใดที่จะมาวัดในเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของมนุษย์ได้อย่างแม่นยำ และเกณฑ์ดังกล่าวนั้นจะสามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในผู้ต้องขังทุกคนได้จริงหรือ เนื่องจากต้องยอมรับว่าการกระทำผิดนั้นมีความซับซ้อนและแรงกดดันที่แตกต่างกันไปของผู้ต้องขังแต่ละคน อีกทั้งการกระทำผิด/การไม่กระทำผิดก็ขึ้นอยู่กับการสนับสนุน/การไม่สนับสนุนของสังคมภายนอกด้วยเช่นกัน ดังที่กล่าวมานี้จึงเป็นสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นที่มีต่อโปรแกรมฟื้นฟูผู้ต้องขังที่มีมากน้อยแตกต่างกันไป

2. คาดหวังจากโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังที่ดำเนินการในหน่วยงาน

ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคาดหวังในตัวโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังที่กรมราชทัณฑ์ออกแบบมาให้ปฏิบัติ โดยมองไปในทิศทางเดียวกันว่า ต้องการทำให้ผู้ต้องขังที่ผ่านโปรแกรมสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจิตใจ เพิ่มทักษะการประกอบอาชีพ และการอยู่ร่วมในสังคม สามารถดำรงชีวิตได้โดยที่ไม่เป็นภาระของสังคม และกลับตัวเป็นคนดี มีคุณค่า ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ แต่ทั้งนี้ก็ยังมีความกังวลบางท่านที่จากประสบการณ์ของการทำงานในเรือนจำ/ทัณฑสถาน และการคลุกคลีกับผู้ต้องขังมานานของตัวผู้บริหารเองทำให้ไม่มีความคาดหวังใด ๆ ในตัวโปรแกรมไปในทิศทางเช่นผู้บริหารส่วนใหญ่ ตรงกันข้ามกลับมองโปรแกรมบนพื้นฐานของการปฏิบัติจริง โปรแกรมเป็นเพียงแค่เครื่องมือควบคุมผู้ต้องขังให้มีกิจกรรมทำ ไม่ว่าง พอผ่านโปรแกรมไปก็จะได้รับการเลื่อนชั้น/พักชั้น ลดโทษการจำคุกได้

อย่างไรก็ตาม ในความคาดหวังความสำเร็จของผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานส่วนใหญ่ นั้น พวกเขาเองก็ยอมรับว่า ในการทำโปรแกรมยังมีเงื่อนไขอื่นที่จะเป็นตัวขัดขวางไม่ให้ความคาดหวังของพวกเขาประสบความสำเร็จ เช่น ความไม่พร้อมของเครื่องมือ (อุปกรณ์ สถานที่) ในการทำโปรแกรม, การขาดโปรแกรมและวิทยากรเฉพาะทางในการทำโปรแกรม, ความเฉื่อยชาของผู้ปฏิบัติหน้าที่และผู้เข้าโปรแกรมที่เกิดขึ้นจากการทำโปรแกรมเดิมซ้ำ ๆ ไม่มีการปรับปรุงให้ทันสมัย และการกลับเข้าไปสู่สภาพแวดล้อมเดิมที่เคยเป็นตัวกระตุ้นให้ทำผิดที่ทางเรือนจำ/ทัณฑสถานไม่อาจเข้าไปแก้ไขปรับเปลี่ยนให้กับผู้ต้องขังได้

ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารส่วนใหญ่จึงกำหนดมาตรฐานการไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่พ้นโทษในอัตราต่ำ ประมาณ ร้อยละ 10 เท่านั้น

3. ความโดดเด่นของโครงการ/กิจกรรมในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานทั้ง 33 แห่งพบว่า เรือนจำ/ทัณฑสถานแต่ละแห่งจะมีความโดดเด่นในการทำโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูที่แตกต่างกันออกไป โดยที่ความโดดเด่นนั้นจะมีพื้นฐานมาจากแนวทางในการบริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานแต่ละแห่งที่มีมาอยู่เดิม เช่น เรือนจำกลางระยอง เป็นเรือนจำความมั่นคงสูงสุด มีความเคร่งครัดด้านการสร้างระเบียบวินัย ดังนั้น โครงการที่โดดเด่นจึงเป็นโครงการที่เน้นในเรื่องการสร้างวินัยและการปลูกฝังทัศนคติรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และประพฤติกรรมเป็นคนดีต่อสังคมให้กับผู้ต้องขัง โดยจะสอดแทรกเข้าไปในโปรแกรมการควบคุมแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังโปรแกรม

เรือนจำความมั่นคงสูงอีกแห่งหนึ่ง คือ เรือนจำกลางบางขวาง จึงมีความเคร่งครัดด้านการสร้างระเบียบวินัย แต่มีการปรับใช้รูปแบบของการสร้างโครงการหนึ่งขึ้นมาเรียกว่า “โครงการรักษาวินัย” โดยผู้บัญชาการเรือนจำได้นำเอากฎระเบียบข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์ที่ผู้ต้องขังต้องปฏิบัตินั้นมาเป็นพื้นฐานในข้อปฏิบัติของผู้ต้องขังที่ร่วมโครงการ ซึ่งกำหนดให้เป็นนักโทษชั้นกลางลงมา โดยมีการเพิ่มเรื่องของรางวัลหรือแรงจูงใจในการทำความดี การบำเพ็ญประโยชน์ตามจำนวนชั่วโมง เพื่อเป็นเงื่อนไขสำหรับการให้สิทธิพิเศษในการเยี่ยมญาติใกล้ชิด ซึ่งปกติแล้ว ผู้ต้องขังที่จะได้สิทธิพิเศษนี้ต้องเป็น นักโทษชั้นดีขึ้นไปเท่านั้น เนื่องจากช่วงระยะเวลาในการเลื่อนชั้นโทษของผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำหรือมีโทษร้ายแรงเป็น ชั้นที่ต้องปรับปรุงมาก (นักโทษชั้นเลว) กว่าที่จะขึ้นมาเป็นนักโทษชั้นดีได้ ต้องใช้เวลานาน ทั้งนี้เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำความดี และให้ผู้ต้องขัง “ติดนิสัยการทำความดี” และมีความหวัง มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการที่ได้กำลังใจจากครอบครัว นอกจากนี้ท่านผู้บัญชาการเรือนจำบางขวางในสมัยที่ท่านยังประจำอยู่ที่เรือนจำกลางคลองไผ่นั้น ได้มีแนวคิดในการฝึกระเบียบวินัยผู้ต้องขังโดยสนับสนุนและดึงเอาศักยภาพของผู้ต้องขังออกมาโดยการเต้นประกอบเพลง แทนการฝึกวินัยทหารซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

ขณะที่เรือนจำคลองไผ่ในปัจจุบันที่เป็นเรือนจำความมั่นคงสูงสูงสุด โทษถึงประหารชีวิต มีโปรแกรม “ดื้อต้าน” เป็นโปรแกรมที่โดดเด่น ที่สามารถทำได้ง่าย ไม่ต้องพึ่งพาวิทยากร โดยใช้ลักษณะคล้ายการขังเดี่ยวในเดือนแรกเพื่อดูแลตัวเองและสงบสติอารมณ์ ท่องข้อห้าม กฎ ระเบียบต่าง ๆ ให้ได้ จากนั้นจึงค่อยออกมาประเมินสุขภาพ แล้วจึงออกไปอีกอาคารหนึ่งเพื่อฝึก 10 ท่าพญายม ฝึกขีดซ้าย ขวา สวดมนต์ เพื่อการออกกำลังกาย และการยอมรับคำสั่ง

ส่วนเรือนจำชั่วคราวเขาไม้แก้ว เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง และทัณฑสถานเปิดห้วยโป่ง ทัณฑสถานเปิดบ้านเนินสูงเป็นเรือนจำเปิด เรือนจำโครงสร้างเบา จึงมีความโดดเด่นในการสร้างอาชีพให้กับผู้ต้องขัง ขณะเดียวกันก็เป็นเรือนจำเปิดที่เปิดโอกาสให้ชุมชนสังคมเข้ามาดูกิจกรรม ที่ทางเรือนจำ/ทัณฑสถานกำลังทำอยู่ เช่นที่เรือนจำชั่วคราวเขาไม้แก้ว เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง และทัณฑสถานเปิดห้วยโป่ง มีการให้บริการร้านอาหาร แพฟ สวนสัตว์ขนาดเล็ก แปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ ร้านบริการล้างรถ เป็นต้น ส่วนทัณฑสถานเปิดบ้านเนินสูง เน้นในเรื่องการพัฒนาจิตสาธารณะ โดยท่านผู้อำนวยการทัณฑสถานพยายามประสาน ขอให้ผู้ต้องขังออกไปทำงานภายนอก ช่วยงานทุกอย่างที่ต้องการโดยหน่วยงานหรือองค์กรที่ขอรับบริการนั้นไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆเลย เพื่อเป็นการพัฒนาผู้ต้องขัง และไม่กลัวการหลบหนีของผู้ต้องขัง เพราะตนเองนั้นออกกอกนอกมาตลอด จึงมีความเข้าใจผู้ต้องขัง ดังนั้นถ้าผู้ต้องขังอยู่ได้มีความสุข ผู้ต้องขังจะไม่ต้องการจะหลบหนีแม้ว่ามีโอกาส ซึ่งทำให้ภารกิจของเรือนจำนอกจากจะช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังแล้ว ยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์เรือนจำใหม่ ที่จะช่วยเปลี่ยนความคิดของสังคมภายนอกที่มีต่อเรือนจำ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่คอยให้บริการลูกค้าที่มาเที่ยวก็คือผู้ต้องขังของเรือนจำ

ในขณะที่เรือนจำพิเศษธนบุรี เรือนจำจังหวัดสงขลา มีความโดดเด่นด้านงานช่างฝีมือ ศิลปะ เรือนจำพิเศษธนบุรี มีชื่อเสียงในฐานะที่เป็นเรือนจำช่างสิบหมู่ มีวงดนตรีขับร้องทั้งไทยและสากล เรือนจำจังหวัดสงขลาเป็นเรือนจำช่างฝีมือ โดดเด่นในการถ่ายทอดความรู้ การฝึกวิชาชีพ ช่างไม้ จักสาน โลหะ เรือนจำจังหวัดภูเก็ตมีความโดดเด่นในเรื่องของงานช่างซ่อมเครื่องไฟฟ้า ทีวี แอร์ และการเย็บ ปัก ผ่าปาเต๊ะ และอื่นๆตามความต้องการของผู้ต้องขัง แต่ที่ภูเก็ตทำได้อาจเนื่องจากเป็นท่องเที่ยวที่มีผู้อยู่อาศัยจำนวนมาก และมีความต้องการสูง ประกอบกับทางเรือนจำมีการบูรณาการความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยร่วมเขียนโครงการพัฒนาผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ทางการศึกษาของจังหวัด ทำให้ได้งบประมาณมาพัฒนาผู้ต้องขังในทุกปี ปีละ 500,000 บาทอย่างต่อเนื่อง

ทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิง มีการฝึกอาชีพที่โดดเด่นคือมีความร่วมมือกับบริษัทเครือข่ายโทรศัพท์ ซึ่งให้ผู้ต้องขังหญิงนั้นได้มีอาชีพ โดยเป็นการเชิญชวนบุคคลทั่วไปให้บริการเสริม เช่น การดูดวง กีฬา ฯลฯ แต่มีใช้ลักษณะของการเป็นคอลเซ็นเตอร์ที่ต้องพูดคุยตอบคำถามลูกค้า ซึ่งบริษัทเครือข่ายโทรศัพท์นั้นเข้ามาเดินระบบเครือข่าย และสอนผู้ต้องขังหญิง ทั้งนี้เนื่องจากการเป็นทัศนสถานหญิง ทำให้เจ้าหน้าที่ที่มีความสะดวกในการทำงาน และไม่ต้องกลัวความเสี่ยงในเรื่องของความปลอดภัยของตัวเจ้าหน้าที่ของบริษัท จึงสามารถเข้ามาสอน และให้คำแนะนำกับผู้ต้องขังได้อย่างเต็มที่ หรือที่ทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ที่มีโปรแกรมการนวดเป็นโปรแกรมที่โดดเด่นด้านการให้บริการและได้รับรางวัลมาเป็นเวลา 5 ปีซ้อน ภายใต้องค์กรเรือนจำที่มีความพยายามพัฒนาให้เป็น “Happy Center” และเป็นองค์กรที่มีความพร้อมในการทำกิจกรรมไม่แออัด บุคลากรไม่ว่าจะอยู่ฝ่ายใดร่วมมือร่วมใจกันทำงาน จึงมีหลายโปรแกรมที่มีความแปลกและโดดเด่น เช่น “ทอผ้าไหมยกดอกลำพูน” เช่นเดียวกับเรือนจำจังหวัดลำพูน แต่สำหรับที่ ทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ผู้ต้องขังโทษสูงทำได้ดีมากทั้งการเขียนลาย สร้าง ผสมสี ซึ่งมีทั้งการรับจ้างและทอขาย “การทอผ้ากะเหรี่ยง” โดยเฉพาะการขายออกสู่ต่างประเทศร่วมกับโครงการ ของประเทศเดนมาร์ค และเปรู ทำให้ผู้ต้องขังมีรายได้เท่ากับรายได้ขั้นต่ำของประเทศ

นอกจากการฝึกฝีมือฝึกทักษะอาชีพ ความโดดเด่นในการบำบัดฟื้นฟูศักยภาพให้กับผู้ต้องขัง ยาเสพติดก็เป็นอีกหนึ่งความโดดเด่นที่มีให้เห็นในทัศนสถานบำบัดพิเศษสงขลา ทัศนสถานหญิงสงขลา เรือนจำกลางสงขลา เรือนจำกลางฉะเชิงเทรา ผ่านโครงการ To Be Number one, ชุมชนบำบัด โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง ลูกเสือสามัญราชทัศน์ นักกีฬาราชทัศน์ ฯลฯ โดยเฉพาะโครงการ To Be Number one ของเรือนจำกลางฉะเชิงเทรา ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมและมีโอกาสได้แสดงบทบาทความเป็นผู้นำ ผู้บริหารเรือนจำแจ้งว่าไม่มีสถิติการกลับมากระทำผิดซ้ำเลย ซึ่งอาจหมายถึงโปรแกรมสามารถพัฒนา สร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ให้มีความนับถือตนเอง (Self Esteem) ของผู้ต้องขังได้ ไม่กลับมากระทำผิดซ้ำจนเป็นที่ประจักษ์

เรือนจำพิเศษธนบุรี พยายามทำเรือนจำให้เป็น “เรือนจำสุภาพะ” เนื่องจากผู้บริหารเป็นแพทย์ ขณะที่ในภาคอีสาน โครงการที่โดดเด่นของเรือนจำกลางอุดรธานี ลือเลื่องแหล่งธรรมะ คือ “โครงการอบรมสัปดาห์” โครงการอบรมมัคทายก” ส่วนทัศนสถานหญิงนครราชสีมา โดดเด่นมากในเรื่องของชุมชนบำบัด เพราะมีเจ้าหน้าที่ที่จริงจังกับงานมาก ทำมานานเกิน 10 ปี ศึกษาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับ

ส่วนเรือนจำ/ทัศนสถานที่ผู้บริหารมองความโดดเด่นในความหมายของการปฏิบัติตามคำสั่งและนโยบาย ที่กรมราชทัณฑ์สั่งมาเป็นอย่างดี ก็คือ ทัศนสถานหญิงชลบุรี ทัศนสถานหญิงธนบุรี และ ทัศนสถานหญิงนครราชสีมาเนื่องจากทางเรือนจำ/ทัศนสถานเองมีข้อจำกัดด้านความหลากหลายของผู้ต้องขัง และส่วนใหญ่ผู้ต้องขังรับโทษไม่นาน เมื่อมีการมอบทักษะอาชีพแล้วก็พ้นโทษออกไป

4. ในบรรดาโปรแกรมทั้งหลายที่มีอยู่ของกรมราชทัณฑ์ มีโปรแกรมใดบ้างที่มีความยุ่งยากในการดำเนินการให้สำเร็จ และโปรแกรมใดบ้างไม่ยุ่งยากในการดำเนินการให้สำเร็จ เพราะเหตุใด

ผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานส่วนใหญ่ยืนยันว่า การทำโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูกับผู้ต้องขังนั้นจะไม่มีโปรแกรมใดที่มีความยุ่งยากในการดำเนินการให้สำเร็จ หากได้รับงบประมาณ สถานที่ และการสนับสนุนในด้าน โดยเฉพาะขาดการสนับสนุนในด้านผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น นักจิตวิทยา ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น แพทย์ วิศวกร เป็นต้น

ผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องงบประมาณในการทำโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูที่มีจำนวนจำกัด ที่ผ่านมากำกับปัญหาด้วยวิธีการใช้งบประมาณส่วนตัวในการจัดโปรแกรม และมีการขอความร่วมมือจากเครือข่ายหน่วยงานภายนอก รวมถึงการใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ หรือตัวผู้บัญชาการเรือนจำเองในการขอความร่วมมือ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีทั้งโปรแกรมที่สามารถทำได้และโปรแกรมที่อยู่นอกเหนือความสามารถของผู้บริหารที่จะทำได้ เช่น โปรแกรมการฝึกอาชีพทั่วไป เช่น เสริมสวย ทำอาหาร เบเกอรี่ ฯลฯ เป็นโปรแกรมพื้นฐานทั่วไปที่สามารถทำได้ แต่โปรแกรมที่ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ เช่น นักจิตวิทยา ผู้เชี่ยวชาญกรณีผู้ต้องขังกระทำความผิดในคดีความรุนแรงทางเพศ นั้นไม่สามารถทำได้ เพราะทางเรือนจำขาดบุคลากรที่จะมาช่วยสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จ

ขณะเดียวกันบางเรือนจำ/ทัณฑสถานขาดความพร้อมด้านสถานที่ในการจัดอบรม เช่น ทัณฑสถานหญิงชลบุรี เรือนจำจังหวัดสงขลา เรือนจำกลางเพชรบุรี เป็นเรือนจำเก่า ขนาดเล็กไม่มีความพร้อมของสถานที่จึงประสบปัญหาในการเตรียมสถานที่ในการจัดการอบรม

เรือนจำชั่วคราวเขาไม้แก้ว เรือนจำกลางสงขลา ปัญหาที่ประสบซึ่งมักเป็นปัญหาเดิม ๆ ซ้ำ ๆ ก็คือการไม่รู้ว่าจะต้องเชิญวิทยากรภายนอกจากไหน และไม่รู้จะเชิญใคร อีกทั้งโปรแกรมหลายอย่างที่อยากทำก็ยังมีขาดเครื่องมือ ขาดผู้เชี่ยวชาญที่จะเข้ามาช่วยในการทำโปรแกรม โดยเฉพาะโปรแกรมที่ต้องการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น แพทย์ จิตแพทย์ วิศวกร เป็นต้น พร้อมกันนี้ยังมีปัญหาเรื่องการเป็นเรือนจำขนาดเล็กไม่อาจจัดโปรแกรมได้เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีน้อยเกินไป และบางโปรแกรมไม่มีกลุ่มเป้าหมาย เช่น โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องโทษยาเสพติดที่เป็นผู้ค้ารายใหญ่ ผู้ต้องขังสูงอายุ เป็นต้น เช่นเดียวกับ เรือนจำจังหวัดสงขลา ที่กลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าโปรแกรมไม่หลากหลายและมีจำนวนน้อย อีกทั้งการจะให้แก้ปัญหาด้วยการย้ายไปอบรมที่เรือนจำ/ทัณฑสถานอื่นก็ต้องยอมรับว่ามีความยุ่งยากในการเคลื่อนย้ายผู้ต้องขังทั้งไปและกลับ

ทั้งนี้ในทัศนะของผู้บริหารเรือนจำพิเศษธนบุรี มองว่า ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ เครื่องมือ และการสนับสนุน อาจแก้ไขได้ หากมีเรือนจำเฉพาะทางประจำจังหวัด หรือประจำเขต ที่จะมีส่วนร่วมในการจัดโปรแกรม และการขาดวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางทำหน้าที่จัดโปรแกรมโดยเฉพาะ และทำให้การย้ายผู้ต้องขังไม่ต้องใช้เวลามากและไกลเกินไปจนทำให้ผู้ต้องขังต้องปรับตัวใหม่

5. ผลลัพธ์จากโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ให้ประโยชน์กับ การระบายนผู้ต้องขัง หรือ ป้องกันการกระทำผิดซ้ำได้มากกว่ากัน เพราะเหตุใด

ในทัศนะส่วนตัวของผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานส่วนใหญ่มองว่า โปรแกรมเหล่านี้ถือเป็นโปรแกรมที่มีประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกไป ผู้ต้องขังที่ผ่านโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจนครบสมบูรณ์ และมีเอกสาร ครบเรียบร้อย การได้รับการเลื่อนชั้น/การพักชั้น ที่จะนำไปสู่การปล่อยตัวซึ่งถือเป็นภาระบายนผู้ต้องขังออกจากเรือนจำ/ทัณฑสถานได้ก็เป็นวิธีทางหนึ่ง ทั้งนี้ระหว่างที่ผู้ต้องขังเข้าโปรแกรมก็จะได้รับการเตรียมความพร้อมทั้งร่างกายเป็นหลักอย่างเข้มข้น จิตใจและสังคมรองลงมา การเข้า

โปรแกรมจึงไม่ได้เป็นเพียงช่องทางหนึ่งของผู้ต้องขัง แต่ถือเป็นการเตรียมความพร้อม 3 ด้านให้ผู้ต้องขังกลับไปใช้ชีวิตอย่างมีสุขภาวะกายและใจที่ดี

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงก็ยังมีปัญหาระหว่างทางที่ไม่อาจทำให้สิ่งที่มองว่าทำได้เช่น การระบายผู้ต้องขัง ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะผู้ต้องขังหลายคนที่เข้าโปรแกรมติดปัญหาเข้าอบรมแล้วแต่ไม่สามารถปล่อยตัวได้ทันที ติดปัญหาเรื่องกระบวนการหรือขั้นตอนทางเอกสาร การหาหลักฐาน ทำให้แม้การจับอบรมจะผ่านไปแล้วแต่ก็ยังมีผู้ต้องขังตกค้างที่ยังไม่ได้ปล่อย

ส่วนในเรื่องของการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานทุกคนมองว่า เป็นเรื่องที่อยู่ นอกเหนือการควบคุมและเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะป้องกันการกระทำผิดซ้ำได้อย่าง 100% เพราะผู้ต้องขังแม้จะเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ในระหว่างที่รับโทษ แต่เมื่อพ้นโทษออกไปแล้วต้องกลับไปอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม เผชิญกับปัญหาและข้อจำกัดในการใช้ชีวิตเดิมก็จะมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดซ้ำได้ ความคาดหวังที่จะให้โปรแกรมช่วยป้องกันการกระทำผิดซ้ำจึงถือเป็นภารกิจที่ยากยิ่ง ประกอบกับรูปแบบการบริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานในปัจจุบันที่ใช้วิธีการสร้างแรงจูงใจเชิงบวกเข้ามาแทนที่วิธีการทำให้กลัวแบบในอดีต ความสมบูรณ์และสะดวกสบายของการใช้ชีวิตภายในเรือนจำ/ทัณฑสถานก็เป็นหนึ่งแรงจูงใจเช่นกันที่ทำให้ผู้ต้องขังยอมที่จะกระทำผิดซ้ำและกลับเข้าสู่เรือนจำ/ทัณฑสถานอีกครั้ง

6. วิธีการหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังที่แต่ละเรือนจำ/ทัณฑสถานประสบนั้นมักจะมีปัญหาที่คล้ายคลึงกัน คือ งบประมาณจำกัด การขาดแคลนวิทยากรเฉพาะทาง และปัญหาที่สืบเนื่องมาจากการจำแนกผู้ต้องขังที่ไม่ประสบผลสำเร็จตั้งแต่แรกเริ่ม

เรือนจำกลางระยอง มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีก็คือ “การสร้างวินัย การปรับทัศนคติในการใช้ชีวิตให้กลับมามีสำนึกและมีความรับผิดชอบต่อสังคม” ขณะเดียวกันก็ต้องมีการออกแบบโปรแกรมควบคุม และแก้ไขฟื้นฟูทั้งไม่แข็งและไม่อ่อน กล่าวคือใช้ทั้งการสร้างให้เกรงกลัวและการเสริมสร้างสมรรถภาพในการใช้ชีวิตอย่างสมดุล คำนึงถึงธรรมชาติของแต่ละเรือนจำ/ทัณฑสถานและความแตกต่างของผู้ต้องขังแต่ละคนด้วย

เรือนจำพิเศษธนบุรี เรือนจำชั่วคราวเขาไม้แก้ว ใช้การวางแผนการจำแนกผู้ต้องขังอย่างดีที่สุดเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟู มองว่าการจำแนกผู้ต้องขังทุกคน ตามอายุ อาชีพ และความต้องการในการฝึกวิชาชีพ จะนำมาสู่การออกแบบการอบรม การให้กำลังใจ และการเตรียมความพร้อมในการออกไปสู่สังคมภายนอก สิ่งนี้เป็นขั้นตอนเบื้องต้นที่จะช่วยให้การทำโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูสำเร็จลุล่วงได้

ทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา เรือนจำกลางสงขลา เรือนจำจังหวัดสงขลา มีแนวทางในการทำโปรแกรมก็คือ การเลือกใช้วิทยากรมืออาชีพทำโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน เพราะมองว่าคนกลุ่มนี้มีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ เป็นวิทยากรมืออาชีพที่สามารถจะให้ความรู้โดยตรงไปตรงมา ใช้วิธีการผสมผสานวิทยากรที่มาทำโปรแกรมให้หลากหลาย ทำโปรแกรมที่มีความเป็นสหวิชาชีพ อย่างไรก็ตามในช่วงสถานการณ์โควิด 19 ที่ผ่านมามีการต้องปิดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ไม่สามารถเชิญวิทยากรภายนอกเข้ามาได้ เพื่อให้การทำโปรแกรมดำเนินไปได้ต่อจึงมีการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า ด้วยการให้เจ้าหน้าที่ภายในเรือนจำ/ทัณฑสถานเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ซึ่งก็ต้องยอมรับว่าผู้คุมถูกฝึกมาให้ควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย ไม่ได้ถูกฝึกมาให้ความรู้ทักษะวิชาชีพ การวางบทบาททั้ง 2 หน้าที่ให้กับ

ผู้คุม แน่ใจว่าส่งผลทั้งในเรื่องความลดลงของความรู้ที่ถ่ายทอดและความเพิ่มขึ้นของความไม่เชื่อมั่นในตัวผู้เข้าอบรมอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง

สำหรับทัศนสถานเปิดห้วยโป่ง ที่มีผู้ต้องขังน้อยและเป็นเรือนจำ/ทัศนสถานที่ประกอบกิจการด้วยจึงใช้วิธีการจัดโปรแกรมขนาดเล็ก อาศัยหมุนเวียนผู้ต้องขัง จัดโปรแกรมหลายครั้งเพื่อให้ผู้ต้องขังได้เข้าโปรแกรม และทำหน้าที่ในแต่ละอาชีพที่ได้รับมอบหมายได้ไปพร้อมกัน

และเรือนจำชั่วคราวเขากลิ้งมองในเรื่องของความร่วมมือกันของเจ้าหน้าที่ในการทำงานเป็นทีม มีเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ร่วมกันแก้ไขปัญหา ซึ่งปัญหาด้านภาระงานของบุคลากรเจ้าหน้าที่นั้นเป็นปัญหาที่ประสบทุกเรือนจำ ดังนั้นในบางภาระงานเช่น การติดตามเอกสารที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการปล่อยตัวผู้ต้องขัง หากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบมีงานล้นมือ ควรมีการแบ่งงานการติดตามกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นให้ช่วยกันติดตาม เป็นต้น

7. จำนวนโปรแกรมที่ดำเนินการอยู่ในเรือนจำ/ทัศนสถาน

ในประเด็นนี้มีความคิดเห็นออกเป็นสองลักษณะ คือ ทัศนสถานหญิงชลบุรี ทัศนสถานหญิงธนบุรี ทัศนสถานบำบัดพิเศษสงขลา เรือนจำกลางสงขลา เรือนจำจังหวัดสงขลา เรือนจำชั่วคราวแค้น้อย เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง เรือนจำกลางเพชรบุรี ทัศนสถานหญิงกลาง เรือนจำกลางราชบุรี ทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิง มองว่าจำนวนโปรแกรมมีความเหมาะสมไม่มากและไม่น้อยเกินไป

ในขณะที่ ผู้บัญชาการเรือนจำกลางระยอง และผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษธนบุรี เรือนจำกลางราชบุรี เรือนจำกลางคลองเปรม เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ ทัศนสถานวัยหนุ่มกลาง มองว่า จำนวนที่มาก-น้อยของโปรแกรมอาจไม่ได้มีผลต่อการสร้างความสำเร็จ แต่เป็นจำนวนโครงการที่มีคุณภาพ ที่ได้รับการเตรียมความพร้อมมาเป็นอย่างดีหากที่จะเป็นตัวชี้วัดความเหมาะสมและความสำเร็จได้ ที่ผ่านมาโปรแกรม ที่ถูกกำหนดมาให้เรือนจำ/ทัศนสถานดำเนินการส่วนใหญ่เป็นโปรแกรมที่ยังไม่ได้ผ่านการทดลองใช้มาก่อน เป็นเพียงแค่การออกแบบเครื่องมือตามกระบวนการที่ยังไม่ได้มีการประเมินหรือวัดผลก็มีคำสั่งให้เรือนจำ/ทัศนสถานนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ โดยมองว่าเป็นภาระงาน ที่ทำให้หลายเรือนจำ/ทัศนสถานเลือกที่จะทำเพียงแค่ว่าผ่านกระบวนการขั้นตอนว่าดำเนินการแล้ว แต่ไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์คุณภาพของโปรแกรมมากนัก ด้วยเหตุนี้กรมราชทัณฑ์เองในฐานะผู้กำหนดนโยบายจะต้องเตรียมโปรแกรมที่มีคุณภาพ มีการวัด/ประเมินผลความสำเร็จของแต่ละโปรแกรมก่อนที่จะมีคำสั่งให้แต่ละเรือนจำ/ทัศนสถานนำไปปฏิบัติ ที่สำคัญคือทำโปรแกรมให้น้อยแต่ทำโปรแกรมที่มีคุณภาพ การทำโปรแกรมเยอะจะไม่มีประโยชน์อะไร ถ้าเจ้าหน้าที่ที่ทำโปรแกรมไม่ใช่มืออาชีพ ไม่สามารถที่จะทำให้ผู้ต้องขังที่มาเข้าโปรแกรมสนใจและละลายพฤติกรรมได้

ทั้งนี้ทางเรือนจำชั่วคราวเขาไม้แก้ว ทัศนสถานเปิดห้วยโป่ง เสนอให้มีการปรับปรุงและทำให้โปรแกรมทันสมัย เป็นประโยชน์มากที่สุด ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ดีและเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้นไปอีก

สำหรับเรือนจำกลางบางขวางมองว่าโปรแกรมที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันนั้นมีจำนวนน้อยเกินไป เนื่องจากผู้ต้องขังแต่ละรายมีมูลเหตุจูงใจ มีพฤติการณ์แห่งคดี ช่วงอายุ และตัวแปร ในการกระทำผิดที่แตกต่างกัน จึงควรมีการพัฒนาโปรแกรมให้หลากหลายและเหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละประเภทอย่างแท้จริง

8. ตาม Road Map ขององค์การสหประชาชาติที่เสนอให้โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำมีโปรแกรมอย่างน้อย 6 ประเภทตามรายละเอียดด้านล่างนั้น ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า เป็นจำนวนที่

เหมาะสมแล้วสำหรับเรือน/ทัณฑสถานในประเทศไทยและ ถ้าหากเห็นว่ามีจำนวนมากหรือน้อยเกินไป
 ท่านต้องการให้ตัดหรือเพิ่มโปรแกรมกิจกรรม/หลักสูตร ในเรื่องใดอีก/หลักสูตร)

โปรแกรมขององค์การสหประชาชาติที่กำหนดมานั้น ผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานทั้งหลายมองว่ามีความเหมาะสม เรือนจำ/ทัณฑสถานในประเทศไทยเองก็มีเนื้อหาเดียวกัน เพียงแต่รูปแบบในการทำโปรแกรมอาจไม่ได้แบ่งตามเนื้อหาเช่นที่ UN กำหนด แต่แบ่งตามช่วงระยะเวลาของการรับโทษ เช่น เรือนจำกลางระยองออกแบบโปรแกรม ออกเป็น 4 โปรแกรมหลักคือ “โปรแกรมการควบคุม แก้ไข พื้นฟูพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังใหม่”, “โปรแกรมการควบคุม แก้ไข พื้นฟูพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังในขณะที่รับโทษอยู่ในเรือนจำ”, “โปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย 3 ปี” และ “โปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย 3 เดือน” ถือว่ามีการคำนึงเรื่องสุขภาพกาย ใจ การให้ความรู้ทางการศึกษา การให้อาชีพ แต่อาจแตกต่างกันในเรื่องโปรแกรมที่เกี่ยวกับการทำงาน การให้ผู้ต้องขังออกไปประกอบอาชีพได้ในประเทศไทยยังมีน้อย ในไทยมีแค่เรือนจำ/ทัณฑสถานบางแห่งเท่านั้น

ทั้งนี้สิ่งที่เพิ่มเติมจากสิ่งที่ UN กำหนดมาก็คือ “การดั่งสังคมาภายนอกและครอบครัว” เข้ามาร่วมในโปรแกรมด้วยในเรือนจำโครงสร้างเบา เรือนจำชั่วคราว ที่เปิดให้สังคมาภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม เข้ามาดูบรรยากาศ ดูความพร้อมของตัวผู้ต้องขังเองว่าพวกเขาพร้อมและมีศักยภาพมากพอที่จะกลับเข้าไปสู่สังคมาปกติมากแค่ไหน ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์และสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมาภายนอกต่อผู้ต้องขังที่พ้นโทษได้

สำหรับทางเรือนจำชั่วคราวเขาไม้แก้ว มองว่า โปรแกรมที่ยังขาดไปคือโปรแกรมที่ทำงานกับผู้ต้องขังที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพจิต โปรแกรมที่จะช่วยปรับความคิด ความเชื่อเองก็ควรมีการเสริมเข้ามาให้มากขึ้น

นอกจากนี้ ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ในส่วนของเรือนจำหญิง หรือเรือนจำชั่วคราวหญิงนั้นมีจำนวนน้อยเกินไป ควรมีการเพิ่มเรือนจำที่เป็นเรือนจำสำหรับเพศหญิงเฉพาะ มิใช่เพียงเรือนจำที่มีการแยกเป็นแดนหญิง แดนชายเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเพศหญิงที่มีลักษณะเฉพาะ และการฟื้นฟูด้านอารมณ์จิตใจ รวมถึงการฝึกอาชีพที่แตกต่างจากผู้ต้องขังชาย รวมถึงการที่ราชทัณฑ์ควรมีนโยบายเพื่อปฏิบัติตาม Bangkok Rules และ Mandela Rules โดยผู้ต้องขังหญิงควรต้องขังไว้ใกล้ชุมชนเดิมเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังโดยวิธีการชุมชนบำบัดด้วย

9. โปรแกรมที่ดำเนินการอยู่มีเนื้อหาครอบคลุมปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้ผู้ต้องขังกระทำผิด ครบทั้ง 3 ด้าน (ด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมา)

แนวทางการทำงานของเรือนจำ/ทัณฑสถานให้ความสำคัญกับโปรแกรมการควบคุม แก้ไข พื้นฟูพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง และโปรแกรมที่จะช่วยปรับทัศนคติและการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ซึ่งถือว่าเป็นโปรแกรมที่มีความสมดุลในการจัดการร่างกาย จิตใจ และสังคมาโดยพื้นฐานอยู่แล้ว ทั้งนี้เรือนจำ/ทัณฑสถานส่วนใหญ่มองว่าในการทำโปรแกรมควรเน้นโปรแกรมที่ให้ความสำคัญกับการเยียวยาจิตใจสำคัญมาก คนเราถ้าจิตใจแจ่มใส ร่างกายก็จะสดชื่น ร่างกายก็จะแข็งแรง ดังนั้นจึงควรมีโปรแกรมที่เน้นการพัฒนาจิตใจ ขณะเดียวกันก็ควรมีโปรแกรมที่ช่วยพัฒนาเสริมสร้างบุคลิกภาพ เตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังสามารถที่จะกลับไปใช้ชีวิตในสังคมาใหม่ได้ อีกทั้งก็ไม่ควรมองข้ามเรื่องปัจจัยภายนอก เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เพราะต้องยอมรับว่าการกระทำผิดความผิดนั้นมีส่วนมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจด้วยเช่นกันแต่โปรแกรมที่ผ่านมามักจะมองข้ามประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจว่ามีนัยสำคัญและมีผลต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

10. ถ้าหากจะแก้ไขปัจจัยสาเหตุการกระทำผิดของแต่ละด้านนี้ ท่านคิดว่าควรเน้นหรือเรียงลำดับความสำคัญของแต่ละด้านหรือไม่ อย่างไร

ทัศนคติของผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานส่วนใหญ่มองว่า จิตใจอันเข้มแข็งเป็นด่านสำคัญที่จะปกป้องมนุษย์ในการเลือกที่จะทำหรือไม่กระทำความผิด ที่ผ่านมามีคนจะทำผิดมีอยู่ 2 กลุ่มคือ คนที่ทำเพราะอยากทำ และอีกกลุ่มคือคนที่ทำผิด เพราะสิ่งแวดล้อมกดดัน ตรงนี้สังคม กรมราชทัณฑ์ และเรือนจำ/ทัณฑสถานต้องหาวิธีแก้อีกแบบ ต่างจากกลุ่มแรก

ผู้บริหารเรือนจำกลางระยอง มองว่าการแก้ไขและฟื้นฟูการกระทำผิดในเรือนจำเองควรมีการออกแบบและสร้างแนวทางปฏิบัติโดยเริ่มจากโปรแกรมแรกๆ ที่จะช่วยปรับพื้นฐานการใช้ชีวิตในเรือนจำที่หลายคนอาจมองข้าม ช่วยให้ผู้ต้องขังรู้ว่าชีวิตในเรือนจำ/ทัณฑสถานจะดำเนินไปทางไหน จะอยู่อย่างไร และจะช่วยปรับสภาพจิตใจให้กับผู้ต้องขังใหม่ได้ จากนั้นก็เน้นการฝึกวินัย สร้างความเข้มแข็งให้ร่างกาย มองว่าถ้าคนคิดดี จิตใจดี ก็จะส่งผลต่อการกระทำที่ดี ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน เน้นจิตใจก่อน จากนั้นตามมาด้วยร่างกาย และสังคม

อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าแม้ที่ผ่านมามีโปรแกรมจะมีศักยภาพแต่ก็ไม่อาจบริหารจัดการได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากปัญหาเรื่องเรือนจำ/ทัณฑสถานมีผู้ต้องขังล้นคุก ทำให้การบริหารจัดการยาก เพราะโปรแกรมที่มีคุณภาพควรทำกับคนกลุ่มที่ไม่ใหญ่มาก ถึงจะได้ผลเชิงลึก คนเยอะทำได้แค่เน้นในเชิงปริมาณ

11. การบริหารจัดการโปรแกรม ที่เป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังขัดแย้งกับภารกิจในเรื่องของการควบคุมผู้ต้องขังไม่ให้หลบหนี หรือไม่ อย่างไรบ้าง และปัญหาดังกล่าวมีมากน้อยเพียงใด

ผู้บริหารส่วนใหญ่มองว่าการบริหารจัดการโปรแกรมไม่ควรขัดแย้งกับการควบคุมผู้ต้องขังไม่ให้หลบหนี ทั้งนี้จากกรณีการหลบหนีที่ผ่านมามีผู้ต้องขังนั้นส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับเรือนจำโครงสร้างเบา เรือนจำเปิดเสียเป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้เรือนจำปิดจึงไม่ประสบปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว

อย่างไรก็ตามผู้บริหารหลายคนมองว่าโปรแกรมนั้นเป็นเครื่องมือในการเตรียมความพร้อม เป็นกิจกรรมที่ไม่อาจจะกล่าวได้อย่างชัดเจนว่าช่วยในการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขังได้ เพราะที่ผ่านมามีกรณีการหลบหนีของผู้ต้องขังส่วนใหญ่มาจากปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมได้ ทั้งนี้ที่ผ่านมามีโปรแกรม ที่ถูกออกแบบมาอาจจะยังขาดความเข้าใจ ขาดความประณีตในการออกแบบเครื่องมือที่จะช่วยทำให้สัมฤทธิ์ผลได้จริง และที่สำคัญคือการขาดการบูรณาการเข้ากับการบริหารจัดการภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน อย่างไรก็ตาม โดยทัศนคติของผู้บริหารแล้วมองว่า การออกแบบโปรแกรมไม่ควรคาดหวังแค่ว่าในเรื่องของผลสัมฤทธิ์ของโปรแกรม แต่ควรให้ความสำคัญกับเรื่องคน ทั้งคนที่จะใช้โปรแกรม และคนที่เข้ามาอยู่ในโปรแกรมด้วย โดยจะต้องทั้งควบคุมและการพัฒนาควบคู่กัน ไม่ควรเน้นไปที่อย่างใดอย่างหนึ่ง ควรต้องสร้างให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้ เปิดโอกาสให้ฝึกวิชาชีพเต็มตัว แสดงศักยภาพให้สังคมได้เห็น และเน้นให้โอกาส เพราะผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นการกระทำความผิดครั้งแรก โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูจึงต้องทำควบคู่ไปกับโปรแกรมการควบคุม

12. ถ้ามีปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวเกิดขึ้น ท่านจะมีแนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนั้นให้ผ่านพ้นไปด้วยดีได้อย่างไร

ผู้บริหารเรือนจำมองว่า แนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งจะไม่เกิดถ้ามีการวางแผนการควบคุมตั้งแต่ผู้ต้องขังเข้าใหม่อย่างดี โดยแนวทางที่มีการกำหนดขึ้นมาส่วนใหญ่เป็นการป้องกันก่อนการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้น เช่น การให้ความสำคัญกับการสร้างความเป็นธรรม และการสร้างวินัยให้กับผู้ต้องขังให้ได้มากที่สุด พร้อมกับให้ข้อมูลกฎระเบียบ โทษของการหลบหนี ให้ข้อมูลกับผู้ต้องขัง พร้อมกับแจ้งเรื่องสิทธิประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะได้รับ ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่เองก็ต้องทำงานด้านควบคุมให้อยู่ในกฎระเบียบควบคุมอย่างเข้มแข็ง

ทำงานด้านการข่าวภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน พร้อมทั้งต้องรับฟังเรื่องราว ที่เกิดขึ้นผ่านการพูดคุยหาหรือภายในกลุ่มคนทำงานด้วย

13. แนวทางส่งเสริมความร่วมมือหรือระดมการสนับสนุนจากภายนอกเรือนจำให้เพิ่มมากขึ้น

ความร่วมมือและการให้การสนับสนุน การทำงานของเรือนจำ/ทัณฑสถานเป็นสิ่งที่ทุกเรือนจำ/ทัณฑสถานต้องการให้เกิดขึ้น แต่ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับทุกเรือนจำ/ทัณฑสถานอย่างเท่าเทียมกัน เรือนจำกลางระยอง เรือนจำชั่วคราวเขาไม้แก้ว ทัณฑสถานห้วยโป่ง อาจมีความโชคดีที่มีเครือข่ายหลากหลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มที่เป็นหน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน และเครือข่ายจำนวนมาก ที่จะเข้ามาช่วยในการสนับสนุนการทำงานในโปรแกรม ผลงานที่ผ่านมาของเรือนจำกลางระยองสำเร็จได้เพราะความช่วยเหลือสนับสนุนจากเครือข่าย ไม่ใช่จากงบประมาณของรัฐ

ทั้งนี้ส่วนหนึ่งต้องยอมรับว่าเป็นอานิสงค์ของการทำ MOU ระหว่างหน่วยงานที่เป็นช่องทางให้เกิดความร่วมมือในการทำงานที่จะสามารถสร้างผลประโยชน์ให้กับทั้งสองฝ่ายอย่างสมน้ำสมเนื้อ ทว่าที่ผ่านมาความช่วยเหลือและการสนับสนุนของหน่วยงานอื่นยังจำกัดอยู่ในมุมของการพัฒนา แต่ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงเรื่องของการช่วยติดตามดูแลผู้ต้องขังที่พ้นโทษ ในกรณีนี้หลายเรือนจำที่จังหวัดสงขลาไม่ประสบความสำเร็จในการส่งต่อให้หน่วยงานท้องถิ่นช่วยติดตามดูแลผู้พ้นโทษ โดยหน่วยงานดังกล่าวมองว่าเป็นภาระที่อยู่ นอกเหนือหน้าที่ของเขา เขาจึงไม่ยอมทำ

นอกจากการขอความร่วมมือแล้วขณะเดียวกันทางทัณฑสถานเปิดห้วยโป่ง ทัณฑสถานหญิงสงขลาเองมองเห็นช่องทางการใช้สื่อสร้างเครือข่ายและประชาสัมพันธ์ผ่านทั้งสื่อหลักและสื่อออนไลน์กิจกรรม ของเรือนจำ/ทัณฑสถานด้วย

สำหรับความร่วมมือกับผู้ประกอบการ เพื่อการสร้างอาชีพให้ผู้ต้องขังนั้น ผู้อำนวยการทัณฑสถานวัยหนุ่มกลางให้ข้อมูลว่า การทำงานของผู้ต้องขังนั้น หากเป็นการรับจ้างแรงงาน จะมีผู้ประกอบการจำนวนน้อยมากที่มาลงทุนในเรือนจำ เนื่องจากผู้ประกอบการมองว่าไม่คุ้มทุนที่จะมาสร้างโรงงานหรือปรับพื้นที่ภายในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ในขณะเดียวกัน การที่ผู้ประกอบการจะรับผู้ต้องขังออกไปทำงานในโรงงานภายนอกของตน เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถมีอาชีพรองรับหลังพ้นโทษได้เช่นนั้น กรณีนี้ ผู้ประกอบการก็ไม่สามารถทำได้เช่นกัน เนื่องมาจากข้อจำกัดของเวลาในการขนส่งผู้ต้องขังจากเรือนจำไปยังสถานประกอบการ และการจำกัดเวลาที่ผู้ต้องขังต้องกลับเข้ามายังเรือนจำ ซึ่งรวมแล้วมีชั่วโมงการทำงานได้จริงค่อนข้างน้อย รวมถึงวันเสาร์อาทิตย์ที่ผู้ต้องขังก็ไม่สามารถไปทำงานได้ จึงเป็นข้อจำกัดให้ผู้ประกอบการไม่รับผู้ต้องขังออกไปทำงานภายนอก

14. ความต้องการเพิ่มเติมเพื่อที่จะบริหารโปรแกรมการแก้ไขที่มีอยู่ในหน่วยงานให้ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

ผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานมีความต้องการเพิ่มเติมเพื่อบริหารโปรแกรม ดังนี้

1. กรมราชทัณฑ์ต้องทำให้โปรแกรมมีความพร้อมมากที่สุด และควรให้การสนับสนุน ที่จะช่วยให้โปรแกรมสัมฤทธิ์ผลได้ ควรมีการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ทั้งนี้ต้องยอมรับว่าโปรแกรมของกรมราชทัณฑ์ที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นโปรแกรมเร่งด่วน ที่ไม่มีแผนงาน ไม่มีความพร้อม ทำให้เจ้าหน้าที่ของเรือนจำ/ทัณฑสถานแต่ละแห่งต้องมาออกแบบโปรแกรมเอง หาเครือข่าย หาวิทยากรเข้ามาสนับสนุน ซึ่งบางโปรแกรมนั้นยากที่จะหาวิทยากรมาสนับสนุนได้

2. วางแนวทางสร้างความต่อเนื่องในการสนับสนุนระยะยาว ที่ผ่านมานโยบาย ความช่วยเหลือ ผูกติดอยู่กับตัวบุคคล ด้วยเหตุนี้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารก็ส่งผลต่อการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเรือนจำ/ทัณฑสถานด้วย

3. เพิ่มอัตรากำลังในการทำงาน เรือนจำ/ทัณฑสถานส่วนใหญ่ขาดแคลนบุคลากรในการทำงาน และขาดเจ้าหน้าที่เฉพาะในการทำโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟู

4. การเตรียมพร้อมด้านงบประมาณในการทำงาน ซึ่งจะส่งผลต่อการเจริญวิทยาการโดยตรง

5. กรมราชทัณฑ์ควรเปิดรับฟังความต้องการ ความคิดเห็นที่มีต่อการทำโปรแกรมของเรือนจำ/ทัณฑสถานแต่ละแห่งในทุกเรื่อง แม้ว่าเรื่องนั้น ๆ จะเป็นเรื่องเดิม ๆ ที่กรมราชทัณฑ์ไม่ต้องการจะฟังแล้วก็ตาม

15. ปัญหาอุปสรรคในเชิงการบริหารโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

สำหรับปัญหาอุปสรรคในเชิงการบริหารโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมีดังนี้

1. การขาดเครื่องมือและผู้สนับสนุนที่จะมาช่วยทำให้โปรแกรมประสบความสำเร็จได้ตามที่กล่าวไปแล้ว

2. ปัญหาเรื่องการเอกสารปล่อยตัว ที่มีมากเกินไป และถูกส่งมาอย่างล่าช้า จนสร้างปัญหาให้กับการปล่อยตัว/การไม่ได้ปล่อยตัวของผู้ต้องขัง

3. เรือนจำ/ทัณฑสถานขนาดเล็ก ผู้ต้องขังน้อยและเป็นผู้ต้องขังที่เหลือเวลาการรับโทษน้อยด้วยเช่นกัน ดังนั้นทำให้เมื่อมีการพระราชทานอภัยโทษ ผู้ต้องขังบางคนจึงอยู่ไม่ครบโปรแกรม แต่ก็ต้องปล่อยตัวออกไป ไม่ได้รับการเข้าโปรแกรมต่อเนื่อง

4. การขาดบุคลากรและงบประมาณ กรมราชทัณฑ์ควรกระจายงบประมาณอย่างพอเหมาะและรวดเร็วให้กับทางเรือนจำ/ทัณฑสถาน เพื่อที่ทางเรือนจำ/ทัณฑสถานจะได้นำไปจัดทำปฏิทินกิจกรรมของแต่ละเรือนจำ/ทัณฑสถานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ระยะเวลาจัดโปรแกรมไม่สอดคล้องกับระยะเวลารับโทษ โปรแกรมทั้งหลายควรจะอบรมในช่วงเวลาที่ผู้ต้องขังใกล้ได้รับการปล่อยตัว เช่น ผู้ต้องขังที่ไปเรียนนวดแผนไทย แต่เหลือโทษอยู่อีก 5 ปี ส่วนการเรียนก็แค่เรียน 50 ชั่วโมง ทำให้เมื่อเรียนจบก็ยังไม่ได้รับการปล่อย ส่งผลต่อการจำได้ของผู้เรียน ปัญหานี้มีจำนวนมาก

16. โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเป็นนโยบายสำคัญเร่งด่วนของกรมราชทัณฑ์ ในฐานะผู้บริหาร หากต้องการให้โครงการนี้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ท่านคิดว่ามีอะไรที่ท่านต้องให้การสนับสนุนและแก้ไขเป็นพิเศษ

สำหรับการสนับสนุนและแก้ไขเป็นพิเศษของผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานในการทำโปรแกรมมีดังนี้

1. เน้นเรื่องประสิทธิภาพและคุณภาพเป็นหลัก โครงการจะประสบความสำเร็จได้จะต้องมาจากทั้งโปรแกรมที่ถูกออกแบบมาอย่างดีมีคุณภาพและมีการทดสอบประสิทธิภาพของโปรแกรมมาก่อนล่วงหน้า มีการให้การสนับสนุนทั้งกำลังคนและงบประมาณอย่างเต็มที่ ซึ่งที่ผ่านมาการทำงานโปรแกรมควบคุม แก้ไขและฟื้นฟูนี้มีงบประมาณที่จำกัดและการขาดแคลนเครื่องมือที่จะมาสนับสนุน รวมไปถึงของใช้พื้นฐานของผู้ต้องขังในการทำโปรแกรม เช่น ในการทำโปรแกรม ผู้ต้องขังต้องมีรองเท้าผ้าใบ ต้องมีเครื่องแต่งกายที่แตกต่างจากผู้ต้องขังที่ไม่เข้าโปรแกรม เป็นต้น กรมราชทัณฑ์ ไม่ควรคิดว่าผู้คุมทำทุกอย่างได้ ซึ่งในฐานะหน้าที่ผู้คุมย่อมต้องปฏิบัติตาม แต่ความไม่เชี่ยวชาญและไม่มีความรู้เฉพาะทางย่อมส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการทำโปรแกรม ขณะเดียวกัน อยากรให้มีการทำงานร่วมกันระหว่างกรมฯ และเรือนจำ/ทัณฑสถานมากขึ้น มีการ

ส่งต่อรายชื่อเครือข่ายการสนับสนุนจากส่วนกลางไปยังเรือนจำ/ทัณฑสถาน ไม่ควรเพิ่มภาระหน้าที่ในการหาเครือข่ายผู้สนับสนุนไปที่ผู้ปฏิบัติงาน

2. มองหลักความเป็นจริงให้มากที่สุดในการออกแบบโปรแกรม ผู้ต้องขังทุกคนต้องผ่านหลักสูตรการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เช่น การเตรียมความพร้อมโดยการให้ผู้ต้องขังออกไปทำงานในสถานประกอบการภายนอก ในความเป็นจริง การออกไปทำงานที่สถานประกอบการภายนอกจะเกิดความขัดแย้งกับการเข้าโปรแกรมของผู้ต้องขัง เพราะทางสถานประกอบการเองก็คงไม่ยินดีนัก ถ้าเรือนจำ/ทัณฑสถาน จะดึงตัวคนในฐานะพนักงานของเขากลับมาอบรม ทำให้มีการลางานระยะยาว มันก็เสียประโยชน์ทั้งทางสถานประกอบการและผู้ต้องขัง

3. การคำนึงถึงเวลาในการจัดโปรแกรม ควรคำนึงเรื่องเวลาในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนเป็นสำคัญ ที่ผ่านมาโปรแกรม ส่วนใหญ่เป็นโปรแกรมระยะสั้น ซึ่งขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของโปรแกรมเองที่ต้องการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดและพฤติกรรม พฤตินิสัยของคน ที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ง่ายภายในระยะเวลาอันสั้น

4. กรมราชทัณฑ์ ต้องเป็นพี่เลี้ยงเรือนจำ/ทัณฑสถานในการทำโปรแกรม ผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานอยากให้กรมฯ สนับสนุน เป็นพี่เลี้ยง เพราะกรมฯ เองจะรู้นโยบาย รู้อะไรมากกว่า อยากให้เจ้าหน้าที่จากกรมฯ มาช่วยอาจจะ 1-2 เดือนต่อครั้ง ช่วยมาคุยเป็นพี่เลี้ยงให้กับทั้งผู้คุมและผู้ต้องขัง ขณะเดียวกันก็ควรมีแผน มีเครื่องมือสนับสนุน มาทำงานร่วมกันระหว่างกรมฯ และเรือนจำ/ทัณฑสถานในภาคปฏิบัติ และที่สำคัญกรมฯ ต้องทำความเข้าใจการทำงานของเรือนจำ/ทัณฑสถานให้มากขึ้น ที่ผ่านมามีตัวกรมฯ เองไม่เข้าใจเรือนจำ/ทัณฑสถาน ไม่เข้าใจภาคปฏิบัติ เมื่อไม่เข้าใจก็ทำงานร่วมกันยาก คนที่กำหนดนโยบายต้องรู้จักเรือนจำ/ทัณฑสถานเป็นอย่างดี จะมานั่งเทียนเขียนโปรแกรมอะไรขึ้นมาไม่ได้ หลายคนไม่รู้รู้จักเรือนจำ/ทัณฑสถานแล้วเสนอนโยบายให้นายสั่งการ พอสั่งมาเรือนจำ/ทัณฑสถานก็ทำไม่ได้

5. ที่ผ่านมามีการออกแบบโปรแกรมมักคำนึงถึงผู้ต้องขังส่วนใหญ่ และละเลยผู้ต้องขังส่วนน้อย เช่น ผู้ต้องขังที่มีปัญหาจิตเวช ผู้ต้องขังคดี พรบ.ความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ ที่มีจะถูกนำไปรวมกับคดีอื่น ๆ ทำให้ไม่มีการออกแบบโปรแกรมที่จะฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้ต้องขังกลุ่มน้อยอย่างเข้มข้นมากนัก ควรมีการจัดเรือนจำ/ทัณฑสถานเฉพาะทางดูแลผู้ต้องขังพิเศษรูปแบบ เช่น ผู้ต้องขังที่เป็น กลุ่ม LGBTQ เป็นต้น มีการเตรียมความพร้อมทั้งทางโปรแกรม และคนที่จะมาทำโปรแกรมให้เรียบร้อยเพื่อลดปัญหาเรื่องการขาดแคลนวิทยากรเฉพาะทาง และจะทำให้โปรแกรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

6. ต้องเพิ่มสื่อใหม่มาเป็นสื่อการสอน วิทยากรเฉพาะทาง วิทยากรใหม่ๆ ที่เข้ากับบริบทสังคม ต้องมีการอัปเดตทั้งตัวโปรแกรมและวิทยากรเสมอ

7. กรมฯ ต้องมีการจัดตั้งศูนย์เตรียมความพร้อมปล่อยในเขตแต่ละเขต เช่นในเขต 9 ควรมีศูนย์ฯ 1 แห่ง เวลาทำโปรแกรมก็ย้ายผู้ต้องขังมาทำโปรแกรมในสถานที่เดียว ก็จะทำให้โปรแกรมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

8. การกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าโปรแกรมบางทีก็เป็นอุปสรรค โดยเฉพาะกับเรือนจำ/ทัณฑสถานขนาดเล็ก เพราะมีผู้ต้องขังน้อย และไม่ได้มีคุณสมบัติหลากหลาย สิ่งที่ยากเสนอคือให้กรมฯ สืบจากกลุ่มเป้าหมายของแต่ละเรือนจำ/ทัณฑสถานก่อนมีคำสั่งให้จัดโปรแกรม ทางเรือนจำ/ทัณฑสถาน จะได้ทำโปรแกรมให้ตรงกับสิ่งที่กรมฯ ต้องการอย่างสัมฤทธิ์ผล ที่ผ่านมาโปรแกรมของกรมฯ ดี แต่ปัญหาคือทางเรือนจำ/ทัณฑสถานไม่มีกลุ่มเป้าหมายตามที่กรมฯ กำหนด เรือนจำ/ทัณฑสถานก็ต้องไปลดคุณสมบัติเพื่อที่จะให้จัดโปรแกรมได้ ประสิทธิภาพที่ควรจะได้ก็ลดน้อยลงไป

9. ควรลดเรื่องเอกสารประกอบลง เพื่อที่จะทำให้การปล่อยตัวผู้ต้องขังทำได้โดยไม่ติดขัดและเสียเวลา

17. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ (เกี่ยวกับโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูในภาพรวมทั้งหมดและโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย)

1. ควรให้ความสำคัญกับการจำแนกผู้ต้องขังตั้งแต่แรกเริ่ม ควรต้องมีการกำหนดเครื่องมือมาจำแนกผู้ต้องขังที่มีประสิทธิภาพให้ได้ ถ้าจะแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการจำแนกหรือการออกแบบโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องคำนึงถึงความแตกต่างและหลากหลายของผู้ต้องขัง ด้วยเหตุนี้ ในขณะที่ทำโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย มองว่าควรทำเกี่ยวกับโครงการจำแนกผู้ต้องขัง ตั้งแต่วันแรกของการเข้ามาอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน เพราะการจำแนกตั้งแต่เริ่มต้นนี้จะส่งผลต่อการใช้ชีวิต รูปแบบชีวิตของผู้ต้องขัง รวมไปถึงแนวทางการสร้างการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย แต่สิ่งที่อยากเน้นในการทำโครงการจำแนกผู้ต้องขังก็คือ คุณต้องมีที่ปรึกษาที่เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์การทำงานร่วมกับคนที่ทำงานเรือนจำ/ทัณฑสถานอย่างแท้จริง เนื่องจากความรู้ในเชิงสถิติหรือทฤษฎีเพียงอย่างเดียวบางครั้งก็ไม่สามารถใช้ได้ผลกับบริบทเรือนจำ/ทัณฑสถานของไทย การทำงานเรื่องเรือนจำ/ทัณฑสถานไม่ง่าย ไม่อยากให้มองในแง่ดีเกินไป แต่ก็ไม่ควรมองในแง่ร้ายไปเสียหมด

2. เสนอให้มีหน่วยงานมาทำหน้าที่ดูแลผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกจากเรือนจำ/ทัณฑสถาน เป็นหน่วยงานเอกเทศที่อาจจะทำงานร่วมกับเรือนจำ/ทัณฑสถาน คอยติดตามผลการใช้ชีวิต การประพฤติของผู้ต้องขังโดยไม่เป็นการเพิ่มภาระหน้าที่ให้กับเรือนจำ/ทัณฑสถาน รวมถึงกระทรวงแรงงาน สำนักงานจัดหางานควรมาทำหน้าที่ต่อจากเรือนจำ/ทัณฑสถานในการหางาน รับการสมัครงานของผู้ต้องขัง คัดความสามารถพาผู้ต้องขังให้ มีงานทำ ถ้าผู้ต้องขังมีงานทำก็จะไม่ทำผิดซ้ำ

3. เสนอให้มีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยไม่ต้องใช้ระบบเรือนจำ/ทัณฑสถาน เฉพาะสำหรับคนที่ทำผิดเล็กน้อย ทำผิดจากความพลั้งพลาดพลั้งผล่อ เช่น ประเทศลาว ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น เพราะคนติดคุกจะมีตราบาปเป็นแผลเป็น อยู่กับคนๆ นั้นไปจนตาย และตราบาปนั้นก็ไม่ได้เกิดกับคนๆ นั้นเพียงคนเดียว แต่ยังมีผลต่อครอบครัวของเขาด้วย ถ้ามีการคิดใหม่ในเรื่องนี้ได้ก็น่าจะลดจำนวนผู้ต้องขังล้นคุกและเปลี่ยนกระบวนการทัศนในการสร้างการรับรู้และความเข้าใจที่มีต่อผู้ต้องขังและการกระทำผิด และควรปรับเปลี่ยนแนวคิดที่ว่า คุกเป็นยาครอบจักรวาล และมองว่าคุณจะแก้ปัญหาทุกปัญหาการกระทำผิดได้ ด้วยเหตุนี้ไม่ว่าจะทำผิดมากผิดน้อยก็มักจะอยากให้ส่งมาอยู่เรือนจำ/ทัณฑสถาน ทั้ง ๆ ที่ความเป็นจริงแล้วจะต้องไม่ใช่เรือนจำ/ทัณฑสถานแก้ไข้ปัญหาทั้งหมด

4. เสนอให้มีการเพิ่มจำนวนเรือนจำหญิง และเรือนจำชั่วคราวหญิง ซึ่งปัจจุบันนั้นมีจำนวนน้อยเกินไป จำนวนเรือนจำหญิง ทั่วประเทศมีเพียง 8 แห่งเท่านั้น และเรือนจำชั่วคราวหญิงมีเพียงเรือนจำชั่วคราวแค่น้อย ดังนั้นจึงควรมีการเพิ่มเรือนจำที่เป็นเรือนจำสำหรับเพศหญิงโดยเฉพาะ มีใช่เพียงเรือนจำที่มีการแยกเป็นแดนหญิง แดนชายเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเพศหญิงที่มีลักษณะเฉพาะ และการฟื้นฟูด้านอารมณ์จิตใจ การฝึกอาชีพที่แตกต่างจากผู้ต้องขังชาย ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตาม Bangkok Rules และ Mandela Rules ที่กำหนดให้ผู้ต้องขังหญิงต้องคุ้มครองกับชุมชนเดิมเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยวิธีการชุมชนบำบัดด้วย

สรุปประเด็นผลสัมฤทธิ์เชิงลึก ผู้บริหารเรือนจำ ทณฑสถาน

ตารางที่ 10 สรุปประเด็นผลสัมฤทธิ์เชิงลึก ผู้บริหารเรือนจำ ทณฑสถาน

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อ โครงการเตรียมความ พร้อมก่อนปล่อย	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและแนว ทางการแก้ไข
ผู้บริหารเรือนจำ ทณฑสถาน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความเชื่อมั่นต่อ โปรแกรม ส่วนใหญ่ มีความเชื่อมั่นใน โครงการเตรียม ความพร้อมก่อน ปล่อยร้อยละ 70-90 2. มีความคาดหวังให้ ผู้ต้องขังปรับเปลี่ยน พฤติกรรม อยู่ร่วม ในสังคมและไม่เป็น ภาระกับสังคม ขณะที่บางส่วนไม่มี ความคาดหวังใดๆ และคาดหวังต่อการ ไม่กลับมากระทำผิด ซ้ำเพียงร้อยละ 10 	<ol style="list-style-type: none"> 1. โปรแกรมที่โดดเด่นของ แต่ละเรือนจำ/ทณฑ สถานมีความแตกต่างกันตามแต่ละประเภท ของเรือนจำ/ทณฑ สถาน และ โปรแกรมที่ สามารถสร้างความ เข้มแข็งทางด้านจิตใจ ให้มีความนับถือตนเอง (self esteem) มีผลต่อ การไม่กลับมากระทำผิด ซ้ำชัดเจน นอกจากนี้ การมีเจ้าหน้าที่ที่ทำงาน แก้ไขอย่างต่อเนื่อง ทำ ให้โครงการประสบ ความสำเร็จ และมี ความโดดเด่น 2. โปรแกรมที่ไม่มีความ ยุ่งยากในการ ดำเนินการคือโปรแกรม พื้นฐานทั่วไป ส่วนที่มี ความยุ่งยากคือ โปรแกรมที่ต้องใช้ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะซึ่งไม่ สามารถดำเนินการได้ 3. ผลลัพธ์จากโปรแกรม เป็นการระบายนผู้ต้องขัง มากกว่าการป้องกันการ กระทำผิดซ้ำเพราะอยู่ นอกเหนือการควบคุม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิธีการหรือแนวทางใน การแก้ปัญหาให้สำเร็จ ลุล่วง คือ การสร้าง วินัย ปรับทัศนคติให้ กลับมาสำนึกและ รับผิดชอบต่อสังคม มี การจำแนกมาเป็น อย่างดี เลือกใช้ วิทยากรมืออาชีพ การ จัดโปรแกรมขนาดเล็ก และ ทำงานเป็นทีม 2. จำนวนโปรแกรม ที่ ดำเนินการ ไม่มาก-ไม่ น้อยเกินไป อย่างไรก็ดี จำนวน อาจไม่ได้มีผล ต่อการสร้าง ความสำเร็จ แต่เป็น จำนวนโครงการที่มี คุณภาพ ทันสมัยและ เป็นประโยชน์ และมี การพัฒนาอย่าง ต่อเนื่อง 3. การบริหารจัดการ โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูไม่ มีความขัดแย้งกับ ภารกิจในการควบคุม ต้องทำควบคู่กัน 4. แนวทางหรือวิธีการ แก้ไขปัญหาเมื่อมีความ ขัดแย้ง คือ การสร้าง วินัย ให้ความเป็นธรรม

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อ โครงการเตรียมความ พร้อมก่อนปล่อย	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและแนว ทางการแก้ไข
		<p>4. ความเหมาะสมของ โปรแกรมตาม Road Map ของ UN มีความ เหมาะสมแล้วแต่ต่างที่ การให้ผู้ต้องขังออกไป ประกอบอาชีพได้ ประเทศไทยมีน้อย ละ ยังขาดโปรแกรมที่ ทำงานกับผู้ต้องขังที่มี ปัญหาทางด้าน สุขภาพจิต รวมทั้ง เรือนจำหญิงยังมี จำนวนน้อยเกินไปน้อย</p> <p>5. ครอบคลุมปัจจัยที่เป็น สาเหตุการกระทำผิดทั้ง 3 ด้าน แต่มักมองข้าม ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ</p> <p>6. การให้ความสำคัญกับ การแก้ไขปัจจัยสาเหตุ การกระทำผิดควรเน้นที่ ความเข้มแข็งทางด้าน จิตใจเป็นลำดับแรก รองมาจะเป็นที่ด้าน สังคมและด้านร่างกาย ร่างกาย หรือด้าน ร่างกายและสังคม แต่ ส่วนใหญ่มองว่าการ แก้ปัญหาด้านสังคม เป็นเรื่องยากที่จะทำ</p>	<p>ชี้แจงกฎ ระเบียบ โทษ ของการหลบหนี บอกล สิทธิประโยชน์ และ ใช้ การรับฟังผ่านการ พูดคุยหารือ</p> <p>5. แนวทางส่งเสริมความ ร่วมมือหรือระดมการ สนับสนุนจากภายนอก คือ การทำ MOU การ ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ หลักและสื่อ online การขอความร่วมมือ</p> <p>6. ความต้องการเพิ่มเติม ในการบริหารโปรแกรม การแก้ไขให้ประสบ ผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น คือ มีโปรแกรมที่พร้อม มี การวางแผนอย่างดี ต่อเนื่องไม่เปลี่ยนตาม ผู้บริหาร ไม่ต้องให้มา ออกแบบเอง มี งบประมาณสำหรับ วิทยากรและวิทยากร เพียงพอและเครือข่าย พร้อม เพิ่มอัตรากำลัง ในการทำงานแก้ไข ฟื้นฟูและต้องการให้ กรมราชทัณฑ์เปิดรับ ฟังการ ความต้องการ ความคิดเห็นต่อ โปรแกรมฯ</p> <p>7. ปัญหาอุปสรรค และ แนวทางแก้ไขในการ บริหารโปรแกรมฯ ขาด เครื่องมือและ</p>

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อ โครงการเตรียมความ พร้อมก่อนปล่อย	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและแนว ทางการแก้ไข
			<p>ผู้สนับสนุน ปัญหาด้านเอกสารการปล่อยตัว ขาดบุคลากรและงบประมาณ ระยะเวลาการจัดโปรแกรมไม่สอดคล้องกับระยะเวลาการรับโทษ</p> <p>8. ความต้องการให้แก้ไข และสนับสนุนเป็นพิเศษในเรื่องประสิทธิภาพและคุณภาพของโปรแกรม ไม่เสียประโยชน์กับสถานประกอบการและผู้ต้องขัง คำนึงถึงเวลาในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ให้เจ้าหน้าที่จากกรมราชทัณฑ์มาเป็นพี่เลี้ยง เดือนละ 1-2 ครั้ง การออกแบบโปรแกรมไม่ละเอียดผู้ต้องขังส่วนน้อยเช่น มีปัญหาทางจิตเวช พ.ร.บ.ความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ หรือกลุ่ม LGBTQ เป็นต้น เพิ่มสื่อการสอนใหม่ๆ วิทยากรเฉพาะทางใหม่ๆที่เข้ากับบริบททางสังคม มีศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในแต่ละเขต กำหนดคุณสมบัติกลุ่มเป้าหมายที่</p>

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อ โครงการเตรียมความ พร้อมก่อนปล่อย	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและแนว ทางการแก้ไข
			<p>เหมาะสม และ ลด เอกสารประกอบลง</p> <p>9. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ให้ ความสำคัญกับการ จำแนกผู้ต้องขังตั้งแต่ แรกเริ่ม มีหน่วยงาน ดูแลผู้ต้องขังที่พ้นโทษ แก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังโดย ไม่ใช่ระบบเรือนจำ และเพิ่มจำนวน เรือนจำหญิง</p>

1.3 เจ้าหน้าที่เรือนจำ ทัณฑสถาน เขต 1-10

สรุปการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่เรือนจำเรือนจำ/ทัณฑสถานเขต 1-10

ข้อมูลจากการการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถานเขต 1-10 จำนวน 187 คน ด้านการพัฒนาเครื่องมือการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถานที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ที่รับผิดชอบในการขับเคลื่อนโปรแกรมต่าง ๆ ตลอดจนโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

ผลการศึกษาพบว่า

ปัจจัยส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน

ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถานที่ให้ข้อมูล เป็นเพศชาย จำนวน 148 คน (ร้อยละ 79.1) และเกินกว่าครึ่งหนึ่ง จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 110 คน (ร้อยละ 59) มี

จากการเก็บข้อมูล เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งรับผิดชอบงานด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ทั้งการจัดโปรแกรมการแก้ไขตามลักษณะแห่งคดี โครงการอบรม To be number one โปรแกรมการพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนา โปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ของเรือนจำและทัณฑสถานทุกเขต ส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งด้านการควบคุมมากกว่าตำแหน่งด้านการแก้ไข ร้อยละ 59 เป็นเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ และ นักทัณฑวิทยา ซึ่งตำแหน่งที่มีลักษณะงานด้านการควบคุมผู้ต้องขัง ประกอบด้วย เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ นักทัณฑวิทยา นักจัดการงานทั่วไป ตำแหน่งที่มีลักษณะงานด้านการแก้ไขพัฒนาผู้ต้องขัง ประกอบด้วย อนุศาสนาจารย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพ

ต่อประเด็นคำถามข้อที่

1. ท่านมีความเชื่อมั่นต่อโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังและโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน ส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นต่อโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังและโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ในระดับมาก ร้อยละ 58.7 รองลงมา ระดับปานกลาง ร้อยละ 37.3 ส่วนที่เชื่อมั่นในระดับน้อย มีเพียงร้อยละ 4.0 โดยแต่ละกลุ่มมีเหตุผลที่แตกต่างกัน ดังนี้ กลุ่มที่มีความเชื่อมั่นในระดับปานกลางถึงมากให้เหตุผลว่า

- การจัดอบรมนั้น เป็นสิ่งที่ดี มีคุณภาพ สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการใช้ เป็นเครื่องมือช่วยในการขัดเกลาผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นคนดีของสังคม
-
- หัวข้อหลักสูตรควรมีความสอดคล้องกับการพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง
- ควรมีการประชุม สัมมนา อบรมให้ความรู้ เจ้าหน้าที่ก่อนจัดทำโปรแกรม
- ควรมีการวางแผนการทำงานล่วงหน้า จัดรูปแบบวิธีการฝึกอบรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย
- ผู้ต้องขังที่เข้าข่ายลดวันต้องโทษ พักการลงโทษ และผู้ต้องขังก่อนปล่อย มีกำลังใจในการเข้าร่วม
- ผู้ต้องราชทัณฑ์ด้านต่าง ๆ ได้ถูกย้าเตือนสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำเป็นครั้งสุดท้าย
- สิ่งแวดล้อมเป็นตัวชักนำให้กระทำผิด จึงสามารถใช้วิธีการในการแก้ไขได้

- ผู้ต้องขังต้องการความรู้ความเข้าใจมากเกี่ยวกับคดีที่เขากระทำผิด
- แต่อย่างไรก็ดีผู้ยังมีผู้ต้องขังผ่านโครงการกลับไปกระทำผิดซ้ำเพิ่มขึ้น เพราะพื้นฐานความคิด ภูมิหลัง แต่ละคนไม่เหมือนกัน ขณะที่เจ้าหน้าที่ยังต้องทำงานในหลายบทบาทหน้าที่ ไม่ใช่เจ้าหน้าที่เฉพาะ
- เวลาอบรมเท่าที่มีในหลักสูตรอาจไม่เพียงพอสำหรับการปรับทัศนคติของมนุษย์
- ความสามารถของวิทยากรไม่เท่ากัน
- ผู้ต้องขัง หวังเพียงใบประกาศ ส่วนโปรแกรมนำไปใช้ประโยชน์หลังปล่อยได้น้อยมาก และ
- บุคลากร ที่เกี่ยวข้องหลักสูตรนี้ ยังมีความเข้าใจในหลักสูตรไม่มากเท่าที่ควร

กลุ่มที่มีความเชื่อมั่นในระดับน้อยให้เหตุผลว่า

- จำนวนผู้ต้องขังที่มากเกินไป
- สถานที่แออัด
- เวลาในการอบรมน้อย ไม่เพียงพอสำหรับการปรับทัศนคติของมนุษย์
- งบประมาณน้อย
- หลักสูตรดีแต่ยังไม่สามารถครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย และ เป็นนามธรรม เน้นแต่วิชาการมากเกินไปไม่สามารถปฏิบัติได้จริง
- ผู้ต้องขังต้องการเพียงแค่ใบประกาศ เพื่อสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับ ไม่ได้นำข้อมูลไปใช้ภายหลังพ้นโทษ

2. มีสิ่งใดบ้างที่ท่านคาดหวังจากโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังและโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ดำเนินการอยู่ในหน่วยงานของท่าน

- อันดับที่ 1 คาดหวังให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกไปไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ
- อันดับที่ 2 คาดหวังให้ผู้ต้องขังนำวิชาชีพที่ฝึกไปใช้ประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว
- อันดับที่ 3 ผู้ต้องขังที่เข้าโปรแกรมสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ โดยสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมในเชิงบวก

Keyword ของเจ้าหน้าที่ผู้ให้ข้อมูล อาทิเช่น

“...ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจถึงสาเหตุการกระทำผิดของตนเอง โดยได้รับการเสริมสร้างความรู้ เพื่อพัฒนาทัศนคติ พัฒนาจิตใจ พัฒนากิจกรรมประกอบอาชีพ และทักษะชีวิต เกิดแรงจูงใจในการปรับตนเป็นพลเมืองดี และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ภายหลังพ้นโทษ ไม่กลับมากระทำผิดซ้ำ...”

“...อยากให้ผู้ต้องขังกลับตนเป็นคนดีของสังคม ไม่กระทำผิดซ้ำเข้ามาอีก อยากให้เขาพ้นโทษออกไป แล้วรู้จักนำความรู้ที่ได้รับจากข้างในไปปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้อง...”

“...จริงๆ คิดว่าผู้พ้นโทษที่ออกไปสามารถเปลี่ยนแปลงตัวเอง กลับตัวได้ได้แค่ 1 % ก็คุ้มแล้ว ไม่ควรคาดหวังจนเกินไป เพราะสังคมภายนอกยังดำเนินชีวิตแบบเดิม ๆ...”

“...คาดหวังให้พวกเขา ออกไปแล้วมีจิตสำนึกดี มีความละเอียดต่อการกระทำผิด ที่สำคัญคือ มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว เช็ดหลาบจากการที่เคยเข้ามา คือ ต้องการให้เห็นและกลัวความยากลำบากในการใช้ชีวิตในเรือนจำ...”

ส่วนความคาดหวังจากโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังและโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมากที่สุดคือ ผู้ต้องขังมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น ไม่กลับมาก่อทำผิดซ้ำอีก ผู้ต้องขังมีอาชีพ สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ไม่สร้างปัญหาให้สังคม มีจิตสำนึกผิดต่อการกระทำผิดของตนเอง ลดความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำอีก เปลี่ยนความคิดในการใช้ชีวิตในทางบวกและสร้างสรรค์ คิดได้ คิดเป็น มีภูมิคุ้มกันในการใช้ชีวิต ผู้รับผิดชอบที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนโปรแกรมให้มีความเชี่ยวชาญ รอบด้าน ดำเนินการต่อเนื่องและจริงจัง จำกัดจำนวนผู้เข้าอบรมให้มีคุณภาพ และชัดเจน ปิดประตูคุก เพื่อคืนคนดีสู่สังคม ในส่วนเนื้อหาคาดหวังเนื้อหาที่เป็นรูปธรรมเนื้อหาที่เป็นรูปธรรม กรมราชทัณฑ์จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ โปรแกรมมีความยืดหยุ่นไม่กดดันผู้ปฏิบัติงาน

3. ท่านต้องการให้มีการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูขึ้นในเรือนจำ/ทัณฑสถานของท่านให้มีจำนวนมากขึ้นหรือน้อยลง เพราะเหตุใด

ร้อยละ 47 เห็นว่า ต้องการเพิ่มจำนวนโปรแกรม

ร้อยละ 3.8 เห็นว่า ต้องการลดจำนวนโปรแกรม และ

ร้อยละ 49 เห็นว่า จำนวนโปรแกรมที่ดำเนินการเหมาะสมแล้ว

กลุ่มที่เห็นว่า จำนวนโปรแกรมที่ดำเนินการอยู่เท่าเดิมเหมาะสมแล้ว เหตุผลเพราะ

- การจัดปีละ 2 ครั้ง มีระยะห่างเวลาเหมาะสมกับจำนวนผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษประมาณ 150-200 คน เนื้อหาและเวลาเหมาะสมแล้ว เนื้อหาค่อนข้างครอบคลุม ผู้ต้องราชทัณฑ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 80 เป็นคดียาเสพติด
- เหมาะกับสภาพทางกายภาพของเรือนจำ
- จำนวนการอบรมมากเพียงพออยู่แล้วค่ะ ผู้ต้องขังแต่ละคนต้องเข้าอบรมหลายอย่าง บางครั้งช่วงเวลาตรงกัน เกิดปัญหาซ้ำซ้อนค่ะ การแก้ไขปัญหา หรือฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตัวกลับใจ ไม่ได้อยู่ที่ตัวโปรแกรมเพียงอย่างเดียว แต่ผู้รับต้องยินดีร่วมมือไปพร้อมๆกันด้วย ถ้าขาดอย่างใด อย่างหนึ่งไป ผลสำเร็จก็จะเกิดขึ้นได้ยาก รวมทั้งปริมาณงานที่รับผิดชอบมีมากและมีความเหมาะสมแล้ว
- เนื่องจากโครงการต่อปี มีหลายโครงการ ตารางเวลาในการจัดโครงการอาจจะไม่เพียงพอ
- ต้องมีความหลากหลายของวิทยากรมากกว่านี้
- เหมาะสมแล้ว เพราะยังมีโครงการอื่นๆที่ดำเนินงานภายใต้ชื่อโครงการอื่นด้วย ในการพัฒนาแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องต้องด้านอื่นๆด้วย

กลุ่มที่เห็นควรมีโปรแกรมมากขึ้น ให้เหตุผลว่า

- จะได้รับรับจำนวนผู้ต้องขังที่อาจจะมึตกหล่นในช่วงท้ายปีงบประมาณ
- ทำให้การฝึกอบรมมีคุณภาพมากขึ้น มีความรู้มากยิ่งขึ้น

- จะได้ทำการแก้ไขได้ทั่วถึง เนื่องจากผู้ต้องขังที่กระทำผิดครั้งแรก เข้ามาเรือนจำแทบทุกวัน จึงมีความจำเป็นที่ต้องจัดการอบรมเพื่อเปลี่ยนแนวคิดและทัศนคติในทางที่ดีขึ้น ผู้ต้องขังมีหลากหลายประเภทคดี ควรมีพอที่จะรองรับกับผู้ต้องขังเหล่านั้น ผู้ต้องขังที่เข้าเกณฑ์จะได้รับการอบรมอย่างทั่วถึง
- ควรมีวิชาบังคับเพิ่ม
- มีการปลูกจิตสำนึกให้ลึกซึ้งมากขึ้น
- มีโปรแกรมที่หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือก เน้นการฝึกอาชีพ
- ผู้ต้องขังมีความต้องการเข้ารับการอบรมเฉพาะคดีเนื่องจากมีผลต่อการทำพักโทษและลดโทษ
- การฟื้นฟูต้องทำบ่อยๆและต่อเนื่อง
- เพื่อระบายผู้ต้องขังเนื่องจากมีจำนวนผู้ต้องขังมาก

เหตุผลที่ต้องการให้ลดโปรแกรมนี้ลง

- เพราะเห็นว่าไม่ได้ประโยชน์ที่แท้จริง เสมือนเป็นการสร้างภาพเท่านั้น
- จะเป็นผลดีต่อผู้ต้องขังมากกว่า
- มีผู้ต้องขังอีกหลากหลายกลุ่มที่จะได้รับการปล่อยตัว แต่ยังไม่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟู
- เวลาไม่พอ จำนวนโปรแกรมที่มากเกินไป ระยะเวลาในการอบรมน้อย เจ้าหน้าที่น้อย ทำให้ไม่ได้ประสิทธิผลเท่าที่ควร
- เสียดางงบประมาณ
- ข้อจำกัดด้านอัตรากำลัง และงบประมาณ เพราะอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการมีน้อย และได้รับการจัดสรรงบประมาณตามโปรแกรมน้อยมาก เทียบกับอัตรากำลังผู้ต้องขังที่มีอยู่ ไม่มีเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโปรแกรมโดยเฉพาะ ต้องรับผิดชอบหลายโครงการ ทำไม่ทัน มีโครงการต้องทำหลายโครงการ ภารกิจด้านอื่น ๆ ยังมีอีกมากในการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง
- เรือนจำความมั่นคงสูง ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีอัตราโทษสูง มีผู้เข้าหลักเกณฑ์น้อย ทำให้ไม่คุ้มค่ากับงบประมาณที่ต้องจ้างวิทยากร
- มีความซ้ำซ้อน

4. โปรแกรมที่มีในหน่วยงานของท่านอยู่แล้วนั้น เพียงพอกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังหรือไม่ เพราะเหตุใด ร้อยละ 77.8 ตอบว่า เพียงพอ และ ร้อยละ 22.2 ตอบว่าไม่เพียงพอ

“...คนมีความต้องการหลากหลายชุดความรู้ โปรแกรมก็ต้องมีหลายชุด ผู้ต้องขัง 370,000 คน มีความรู้โปรแกรม 10 ชุด เท่ากับ 37000 คน/ชุด ถ้าเป็นอาชีพจะซ้ำๆ กันมาก ออกไปข้างนอกจะทำไมหากินอย่างไร...”

ความเห็นของกลุ่มที่ตอบว่า “ไม่เพียงพอ” เหตุผลเพราะ

“...เพราะผู้ต้องขังมีจำนวนมากเกินกว่าที่เรือนจำจะสามารถจัดโปรแกรมให้เพียงพอกับทุกคนได้...” “...เพราะผู้ต้องขังมีความหลากหลายขึ้นหลากหลายคดีความผิด โปรแกรมมีไม่ครบทุกคดีต่อเรือนจำ...” จึงยังสามารถเพิ่มโปรแกรมให้ตรงกับลักษณะและพฤติกรรมของผู้ต้องขังได้อีก เจ้าหน้าที่บางท่านให้ความเห็นว่า ขณะนี้จำนวนครั้งในการจัดอบรม งบประมาณ ความหลากหลายไม่

มี และความถี่ในการจัดถี่ว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับด้านอื่นๆเหมือนไม่จริงจังในการพัฒนา ควรทำให้จริงจัง เน้นการแก้ไขมากกว่าเน้นยอดการทำงาน

5. หากจำแนกตามเนื้อหาในโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังที่มีทั้งหมดในหน่วยงานของท่านแล้ว โปรแกรมแต่ละชนิดต่อไปนี้ มีอยู่มากน้อยเพียงใด หรือไม่มีอยู่เลย /ไม่นำมาปฏิบัติ เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

1. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับสุขภาพร่างกาย
2. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับสุขภาพจิต
3. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับการบำบัดยาเสพติด
4. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับการปรับความคิดและพฤติกรรม
5. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับการศึกษาสายอาชีพ/สายวิชาชีพ
6. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับการทำงาน การประกอบอาชีพ
7. โปรแกรมอื่นๆ

การดำเนินการโปรแกรมแก้ไขในแต่ละประเภทของเรือนจำ

1. โปรแกรมด้านสุขภาพร่างกาย

ลักษณะโปรแกรมที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมด้านสุขภาพร่างกายผู้ต้องขัง จากความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ที่มีการดำเนินการ ร้อยละ 61.1 เมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ และดำเนินการโดยกองบริการทางการแพทย์ และกองพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ เช่น โครงการราชทัณฑ์ปันสุข ที่เน้นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังให้มีสุขภาพที่ดี มีเครื่องมือทางการแพทย์ที่สามารถดูแลสุขภาพผู้ต้องขังได้เช่นเดียวกับภายนอกเรือนจำ และโปรแกรมราชทัณฑ์ปันสุข 5 Happy ที่ดำเนินการอยู่ รวมถึงกิจกรรมกีฬานันทนาการ เช่น กีฬาแดนสามัคคี เกมสกี การจัดแข่งขันกีฬาของเรือนจำ การทดสอบสมรรถภาพร่างกายผู้ต้องขัง โดยหน่วยงานภาคีเครือข่าย คือกรมพลศึกษา หรือการกีฬาแห่งประเทศไทย การแข่งขันสวนสนาม การให้ผู้ต้องขังออกกำลังกาย 10 ท่า พยายาม เป็นต้น

2. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับสุขภาพจิต

ร้อยละ 58.7 มีโปรแกรมที่ดำเนินการเกี่ยวกับสุขภาพจิต มีหลายโปรแกรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง เริ่มต้นจากโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่ เนื่องจากผู้ต้องขังเข้าใหม่จะมีความเครียดและวิตกกังวล การดูแลจิตใจผู้ต้องขังแรกรับจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกเรือนจำดำเนินการกับผู้ต้องขังทุกราย ส่วนโปรแกรมแก้ไขอื่นๆ จะมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการส่งเสริมด้านสุขภาพจิต เช่น โปรแกรมเฉพาะตามลักษณะแห่งคดี และโปรแกรมแก้ไขอื่นๆ

3. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับการบำบัดยาเสพติด

ร้อยละ 90.5 บอกว่ามี โปรแกรมการแก้ไขผู้ต้องขังคดียาเสพติด แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลักๆ คือ

1. กลุ่มผู้จำหน่ายยาเสพติด จะเป็นการอบรมด้วยโปรแกรมเฉพาะตามลักษณะแห่งคดี คือโปรแกรมผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย
2. โปรแกรมที่มุ่งเน้นการบำบัดผู้ติดยาเสพติด มีความหลากหลาย เช่น

- โครงการ To be number One
 - โปรแกรมบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดในรูปแบบชุมชนบำบัด
 - โปรแกรมบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดในรูปแบบในรูปแบบวิวัฒน์พลเมือง
- ราชทัณฑ์ด้วยกระบวนการลูกเสือ (ลูกเสือวิวัฒน์เพื่อพลังแผ่นดิน)
- โปรแกรมบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดในรูปแบบในรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้เสพยาเสพติดและผู้ค้ารายย่อยในเรือนจำและทัณฑสถาน หลักสูตร 12 วัน/60 ชั่วโมง
 - โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังเสพยาเสพติดก่อนพ้นโทษในเรือนจำ/ทัณฑสถาน หลักสูตร 3 วัน/15 ชั่วโมง

4. โปรแกรมด้านการปรับความคิดและพฤติกรรม

เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ ร้อยละ 73 เห็นสอดคล้องกันว่า โปรแกรมทั้งหมด มีเป้าหมายในการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมเป็นหลัก เพราะผู้ต้องขังมีแนวทางการใช้ชีวิตในขณะที่อยู่ภายนอกในอีกมิติหนึ่ง การเข้ามาอยู่ในสถานที่ควบคุมภายใต้กฎระเบียบ วินัยต่าง ๆ จำเป็นต้องมีกระบวนการเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีคิดในเชิงบวก และพฤติกรรมที่เป็นไปตามกรอบ บรรทัดฐานทางสังคมที่กำหนดไว้

หลักสูตรบังคับตามลักษณะแห่งคดี ประกอบด้วย

(1) กลุ่มคติความผิดเกี่ยวกับเพศ มุ่งปรับทัศนคติและเพิ่มความรู้เกี่ยวกับเพศให้ถูกต้อง ลดการหมกมุ่นพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศลง การเรียนรู้วิธีลดความต้องการทางเพศ เพิ่มทักษะในการควบคุมอารมณ์ และเพิ่มทักษะในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพศตรงข้าม ทำให้ตระหนักและรับรู้ภาวะจิตใจของผู้เสียหาย เพื่อให้รู้ว่าเหยื่อได้รับผลร้ายอย่างไร ผลกระทบที่ตามมาคืออะไร ทำให้เข้าใจถึงวงจรในการกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกและแนวทางในการหลีกเลี่ยงวงจรดังกล่าว

(2) กลุ่มคติความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มีการแยกปฏิบัติที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มผู้ต้องขังที่เป็นผู้ค้ารายใหญ่ ถือเป็นอาชญากร เป็นผู้ร้ายสำคัญ ใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมอย่างเคร่งครัดเพื่อมิให้ออกไปก่อความเดือดร้อนต่อสังคมอีก ส่วนของผู้ต้องขังที่เป็นผู้เสพต้องดำเนินการบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังเหล่านี้ โดยการแยกปฏิบัติในทัณฑสถานบำบัดพิเศษ หรือในการบำบัดโดยวิธีการชุมชนบำบัดสำหรับผู้ต้องขังที่เป็นผู้ค้ายาเสพติด ที่กระทำผิดเพราะความจำเป็น เพราะความยากจนหรือประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ และเพิ่งจะเริ่มเข้าสู่การยังไม่ได้กระทำเป็นอาชีพ และมีเครือข่ายเป็นกลุ่มที่ต้องแก้ไขฟื้นฟูให้เลิกการขายยาเสพติด และเลิกเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

(3) กลุ่มคติความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เน้นการความรู้ (Knowledge) เกี่ยวกับกฎหมายและบทลงโทษในคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน การวิเคราะห์และการสร้างอาชีพ และการประสบความสำเร็จด้วยสัมมาอาชีพ การใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

(4) กลุ่มคติความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเสรีภาพ มีจำนวน 3 โปรแกรม ได้แก่ โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรง โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรงในครอบครัว เพื่อฝึกทักษะด้าน (Skill) เกี่ยวกับทักษะการเผชิญปัญหา และการแก้ไขปัญหาอย่างถูกวิธี ทักษะการควบคุมอารมณ์โกรธและการจัดการกับความเครียด และทักษะการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ และค่านิยมที่จะนำไปสู่ความรุนแรง ทักษะการสื่อสาร และการสร้างสัมพันธ์ภาพในครอบครัวและการเป็นพ่อแม่ที่ดี

(5) กลุ่มคคีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เน้นการให้ความรู้ (Knowledge) เกี่ยวกับการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป สันติศึกษา การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การยอมรับในความแตกต่างของบุคคลอื่น หลักศาสนาอิสลามการใช้หลักศาสนาในการดำเนินชีวิต การประสบความสำเร็จด้วยสัมมาอาชีวะ และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และปรับทัศนคติและพฤติกรรม (Attitude) เกี่ยวกับการทำความเข้าใจกับพฤติกรรมกระทำผิดของตนเอง การเรียนรู้ผลกระทบและความรู้สึกของผู้เสียหาย จิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม การสร้างความสมานฉันท์ในสังคม การคิดในเชิงบวก บทบาทหน้าที่พลเมืองของสังคม ศาสนาอิสลามกับแนวทางสันติสุข การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวและบุคคลอื่น และทักษะการสื่อสาร

(6) หลักสูตรสำหรับผู้ต้องขังโทษประหารชีวิตและจำคุกตลอดชีวิต มีจำนวน 1 หลักสูตร คือ หลักสูตรสันติสุขสามมิติ ซึ่งเป็นการฝึกอบรมให้ผู้ต้องขังทราบถึงการปฏิบัติสมาธิแบบง่ายๆ และได้ผลเร็ว สามารถควบคุมอารมณ์ได้ คลายความเครียด มีสติ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

5. โปรแกรมด้านการศึกษา

ร้อยละ 84.9 ของเจ้าหน้าที่เห็นว่าได้ดำเนินการจัดการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ โดยมีความร่วมมือกับสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ตั้งแต่ผู้ไม่รู้หนังสือจนถึงระดับอุดมศึกษา ซึ่งจัดให้ผู้ต้องขังที่มีความต้องการศึกษาต่อในเรือนจำ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ต้องขังที่ต้องโทษระยะยาว

6. โปรแกรมด้านการทำงาน การประกอบอาชีพ

การฝึกอาชีพในหลักสูตรการฝึกอาชีพระยะสั้น และหลักสูตรฝึกทักษะวิชาชีพระยะยาว ร้อยละ 69 เห็นว่ามีการดำเนินการในหลักสูตรดังกล่าว

(๑) หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

๑.๑) หลักสูตรที่มีระยะเวลาการฝึกอบรม ๒๕ - ๕๐ ชั่วโมง ได้แก่ หลักสูตรคาร์แคร์ หลักสูตรช่างทำมุ้งลวด หลักสูตรช่างประปา หลักสูตรแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร หลักสูตรแกะสลักผักผลไม้ หลักสูตรช่างซ่อมรถจักรยาน หลักสูตรล้างเครื่องปรับอากาศ หลักสูตรช่างซ่อมรองเท้า หลักสูตรผู้ช่วยบรรณารักษ์และซ่อมหนังสือและเทคโนโลยีสารสนเทศ หลักสูตรการจัดโต๊ะอาหาร หลักสูตรช่างตัดผมชาย หลักสูตรช่างเสริมสวย และหลักสูตรการปรุงกาแฟสดและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ

๑.๒) หลักสูตรที่มีระยะเวลาการฝึกอบรม มากกว่า ๕๐ ชั่วโมง ได้แก่ หลักสูตรแม่บ้าน และพนักงานบริการ หลักสูตรช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็กเพื่อการเกษตร หลักสูตรช่างซ่อมเครื่องปรับอากาศขนาดเล็ก หลักสูตรช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร หลักสูตรช่างเชื่อมโลหะ หลักสูตรช่างทาสีอาคารตกแต่ง หลักสูตรช่างอลูมิเนียม หลักสูตรช่างปูกระเบื้อง หลักสูตรช่างก่ออิฐฉาบปูน หลักสูตรประกอบอาหารไทย หลักสูตรพัฒนาผลิตภัณฑ์เบเกอรี่ และหลักสูตรช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม (ผ้า)

๑.๓) หลักสูตรที่มีระยะเวลาการฝึกอบรม มากกว่า ๑๐๐ ชั่วโมง ได้แก่ หลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพและหลักสูตรช่างสีเบมู

6. โปรแกรมที่ดำเนินการอยู่ในหน่วยงานของท่านทั้งหมด มีเนื้อหาครอบคลุมปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้ผู้ต้องขังกระทำผิดครบทั้ง 3 ด้าน (ด้านจิตวิทยา ด้านชีววิทยาและด้านสังคมวิทยา)* หรือไม่ อย่างไร

ร้อยละ 92 ครอบคลุม มีเพียงร้อยละ 8 บอกยังไม่ครอบคลุมส่วนใหญ่ยังเห็นว่าขาดปัจจัยที่เป็นสาเหตุทางด้านชีววิทยา เจ้าหน้าที่เกือบทั้งหมดเห็นว่า โปรแกรมที่ดำเนินการอยู่ในกรมราชทัณฑ์ทั้งหมด มีเนื้อหาครอบคลุมปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้ผู้ต้องขังกระทำผิดครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านจิตวิทยา ด้านชีววิทยาและด้านสังคมวิทยา เพราะมีกระบวนการพัฒนาทัศนคติ ตระหนักรู้ เข้าใจตนเอง ผู้อื่น เชื่อมโยงสังคม หลักสูตรได้กำหนดหัวข้อได้ครอบคลุม โดยในกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การรู้จักและเห็นคุณค่าในการปรับตัวสู่สังคมภายนอกและเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่หรือวิทยากรภายนอกได้คิดเพิ่มเติมในการสอน จึงสามารถถ่ายทอดความรู้ในมุมกว้างและทันตามยุคตามสมัย ส่วนที่เห็นว่า ไม่ครบ เนื่องจากยังไม่มีวิทยากรมีความรู้ด้านชีววิทยา

7. โปรแกรมที่ท่านเห็นควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้มีการดำเนินการตามข้อเสนอของท่านหรือไม่ เพราะเหตุใด จากข้อมูลพบว่า ร้อยละ เห็นว่าควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และร้อยละ 18 เห็นว่าไม่ควรมีการแก้ไขปรับปรุง แต่ไม่ปรากฏว่าได้มีการดำเนินการตามข้อเสนอของเจ้าหน้าที่หรือไม่

8. เนื้อหาของโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังมีความซ้ำซ้อนกันมากน้อยเพียงใดหรือไม่ อย่างไร

ร้อยละ 80 บอกซ้ำซ้อน มีเพียงร้อยละ 20 บอกไม่ซ้ำซ้อน

ประเด็นที่มีความซ้ำซ้อนได้แก่

อันดับที่ 1 ซ้ำซ้อนในรายวิชาที่อบรม เนื้อหาวิชาพื้นฐานซ้ำซ้อน เนื้อหารายวิชาส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาเดียวกัน จะมีแยกออกตามลักษณะการกระทำผิดบางหัวข้อ

อันดับที่ 2 เห็นว่าหลายโปรแกรมมีแนวทางรูปแบบเดียวกันหลักสูตรมีความคล้ายคลึงกันทุกหลักสูตร จะต่างแค่ชื่อกฎหมายเท่านั้น

อันดับที่ 3 เห็นว่าซ้ำซ้อนถ้าเป็นโปรแกรมเกี่ยวกับยาเสพติด จะคล้ายๆกันโปรแกรมส่วนใหญ่เน้นผู้ต้องขังกลุ่มยาเสพติดมากกว่ากลุ่มอื่น

อันดับที่ 4 หลักการของโปรแกรมมีความเหมือนกันและอื่นๆ คือ

- โปรแกรม กับการอบรมต่าง ๆ ในเรือนจำ ใช้วิทยากรคนเดียวกัน หน่วยงานเดียวกัน และผู้ต้องขังเข้าอบรมซ้ำซ้อน
- มีโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในทัณฑสถานระบบปิด กับโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยหลักสูตร 3 วัน เป็นการซ้ำซ้อนกันถึงแม้จะมีระยะเวลาไม่เท่ากันแต่มีจุดประสงค์เดียวกัน เป้าหมายเหมือนกัน
- ซ้ำกับโปรแกรมของหน่วยงานอื่น และของกรมราชทัณฑ์เอง
- วิทยากรชุดเดิม คำบรรยาย/หลักคิด ไม่ต่างกัน

9. ปัญหาของการดำเนินการจัดโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ท่านทราบหรือมีประสบการณ์มาก่อนมีอะไรบ้าง

หลักการบริหาร 4 M

1. Man
2. Money
3. Material
4. Method

อันดับที่ 1 คือ Money

- ได้รับการจัดสรรงบประมาณน้อยมาก ในขณะที่กลุ่มเป้าหมายผู้เข้ารับการอบรมมากไป ทำให้สถานที่อบรมไม่สอดคล้องกับจำนวนกลุ่มเป้าหมาย ทำให้วิทยากรดูไม่ทั่วถึง ทำให้ไม่ได้รับความรู้จากวิทยากรอย่างทั่วถึงและเมื่ออบรมเสร็จ ผู้ต้องขังพ้นโทษไปแล้วขาดการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ระยะเวลาดำเนินการเป็นรอบๆ ผู้ต้องขังบางรายเข้าเกณฑ์ช่วงระหว่างจัดฝึกอบรมไปแล้ว
- งบประมาณมีจำกัด และมีบุคลากรที่มีใจรักและมีประสบการณ์ด้านการอบรมมีน้อย
- งบประมาณน้อย กรมจัดสรรให้ประมาณ 10,000 บาทต่อรุ่น จ่ายค่าวิทยากรภายนอกก็จะหมดแล้ว หัวข้อการฝึกวิชาชีพมีเวลา 5 วันต้องใช้เงินอย่างน้อยๆวันละ 1,000 บาท
- งบประมาณในการดำเนินการไม่เพียงพอต่อการเชิญวิทยากรที่ความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน

อันดับที่ 2 คือ Man

- บุคลากรไม่เพียงพอ
- เจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นไม่ให้ความร่วมมือ
- เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หรือ ทำหน้าที่วิทยากรติดภาระหน้าที่อย่างอื่น
- ขาดการเพิ่มพูนองค์ความรู้ในหน่วยงานทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกันประกอบกับจำนวนบุคลากรที่มีจำนวนจำกัดและมีหน้าที่รับผิดชอบหลายด้าน

อันดับที่ 3 คือ Material

- ขาดคู่มือการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และทันต่อสถานการณ์
- จำนวนกลุ่มเป้าหมายมีมากและมีความหลากหลายด้านชาติพันธุ์ จึงมีปัญหาด้านการสื่อสาร
- ขาดแคลนสื่อ อุปกรณ์ในการอบรมให้กับวิทยากร
- เอกสารเกี่ยวกับการติดตามการประกอบอาชีพ หรือแม้แต่การความต้องการแสดงความต้องการของผู้ต้องขังที่ใกล้จะปล่อย เนื่องด้วยผู้จัดโปรแกรม รับผิดชอบหลายโปรแกรม ทำให้เอกสารบางส่วนมีความล่าช้าในการดำเนินการ ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างมาก

อันดับที่ 4 คือ Method

- ใช้เวลาในการอบรมนานเกินไป
- วิทยากร, งบประมาณ, ระยะเวลา, รายละเอียดหัวข้อซ้ำซ้อนกับโปรแกรมอื่นๆที่เคยเรียนรู้อีกแล้ว
- การเตรียมความพร้อมด้านอาชีพไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ต้องขังแต่ละบุคคล

ปัญหาอื่นๆ ประกอบด้วย

1. ปัญหาด้านผู้ต้องขัง

- ผู้ต้องขังเป็นชนเผ่า บางคนพูดไทยไม่ได้ต้องใช้ล่ามในการสื่อสาร
- ผู้ต้องขังไม่ค่อยให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่ปล่อยตัวพ้นโทษตามคำพิพากษา

- จำนวนผู้ต้องขังที่เข้าโครงการมีมากเกินไปจนเรือนจำไม่สามารถหาสถานที่อบรมได้ ภายใน 6 เดือนมีผู้ต้องขังพ้นโทษกว่า 800 คน การกำหนดกลุ่มเป้าหมายใกล้พ้นโทษ ตั้งแต่ 6 เดือนถึง 1 ปี ก่อนข้างจะมีปริมาณเยอะ
- ผู้ต้องขังบางรายไม่สนใจอบรม ไม่ค่อยสนใจ เพราะยังงี้ก็ต้องปล่อยเมื่อครบกำหนดโทษ ความตั้งใจของผู้ต้องไม่จริงจัง มีเพียงเพื่อต้องการอบรมและได้ใบประกาศเพื่อประโยชน์ในการได้รับการปล่อยตัวเท่านั้น
- ผู้เข้าร่วมโครงการ มีความหลากหลายในแต่ละช่วงวัยค่อนข้างมาก ทำให้การจัดต้องมีความยืดหยุ่นและให้เหมาะกับทุกช่วงวัย

2. ปัญหาด้านสถานที่

- สถานที่ไม่เอื้ออำนวยคับแคบ
- มีหลายกิจกรรมหลายโครงการพร้อมๆกัน
- ไม่มีสถานที่จัดอบรมเป็นเอกเทศ

3. ปัญหาทั่วไป

- เน้นการอบรมเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพ
- ไม่ได้รับการปล่อยตัวหลังการอบรมสิ้นสุดลง
- ขาดการเพิ่มพูนองค์ความรู้ในหน่วยงานทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ประกอบกับจำนวนบุคลากรที่มีจำนวนจำกัดและมีหน้าที่รับผิดชอบหลายด้าน
- การเตรียมความพร้อมด้านอาชีพไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ต้องขังแต่ละบุคคล
- จำนวนกลุ่มเป้าหมายมีมากและมีความหลากหลายด้านชาติพันธุ์ จึงมีปัญหาด้านการสื่อสาร
- เจ้าหน้าที่ที่สนใจและมีความสามารถ(สายวิชาการ)ด้านการแก้ไขจริงๆมีน้อย

10. แนวทางการบริหารในหน่วยงานแห่งนี้ ส่งผลกระทบต่อโปรแกรมการแก้ไขหรือไม่ อย่างไร

แนวทางการบริหารในหน่วยงานไม่ได้ส่งผลกระทบต่อโปรแกรมการแก้ไข เพราะต้องดำเนินการตามข้อสั่งการกรมทั้งหมด

11. ในตัวโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมีปัญหาหรือจุดบกพร่อง อะไรที่ควรต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงบ้าง และท่านมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไรบ้าง

ร้อยละ 62 เห็นว่ามีปัญหาควรต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลง ขณะที่ร้อยละ 38 เห็นว่าโปรแกรมมีเนื้อหาและหลักสูตรที่ค่อนข้างสมบูรณ์ดีอยู่แล้วไม่มีปัญหาหรือจุดบกพร่องของโปรแกรม กระบวนการอบรมครอบคลุมทุกด้านแล้ว เห็นควรคงไว้ ส่วนอะไรที่ควรต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงและวิธีแก้ปัญหากลุ่มที่เห็นควรต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงมองในเรื่องดังต่อไปนี้

- ให้มีการติดตามช่วยเหลือหลังปล่อยอย่างจริงจัง
- ควรเน้นในเรื่องการประกอบอาชีพ การหาแหล่งเงินทุน การเขียนแผนประกอบธุรกิจ การพัฒนาศักยภาพตนเองด้านความคิด และการพัฒนาด้านจิตใจ อย่างเข้มข้น เพื่อไม่ให้กลับไปกระทำผิดซ้ำ

- กลุ่มผู้ต้องขังที่เข้าเรียนโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยระบบปิด ซ้ำซ้อนกับกลุ่มเตรียมปล่อยระบบเปิด ทำให้กลุ่มผู้เข้ารับการอบรมมีจำนวนมาก
- เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้สูงอายุ เน้นเนื้อหาสาระมากไป วิทยุนี้มันนานๆ ไม่ค่อยได้ การกำหนดหลักสูตรให้ต้องนั่งอบรมวันละ 6 ชั่วโมง มันมากไป วิทยุนี้ต้องใช้กิจกรรมเข้าช่วย เน้นนันทนาการ หรืออะไรก็ได้ที่ไม่ต้องเน้นเนื้อหาสาระ หรือการบรรยาย
- เน้นการอบรม ภายนอกเรือนจำ โทษน้อยๆ เน้นอาชีพ การแสวงหาเงินทุน สังคมต้องให้การยอมรับมากขึ้น มีงานมีเงินก็ไม่กลับมาทำผิดซ้ำอีก
- MOU วิทยากรภายนอกที่มีความสามารถ จัดหาวิทยากรให้มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ การขาดวิทยากรเฉพาะด้าน. อาจแก้ไขโดย ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขอวิทยากรในลักษณะจิตอาสา
- ประเมิน เรียนรู้ปัญหา และนำมาแก้ไขพัฒนาในครั้งต่อไป เช่น เนื้อหาสาระ การอบรมให้ความรู้
- พื้นที่เรือนจำ..ไม่สามารถแบ่งแดนเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเป็นเอกเทศได้..ผู้ต้องขังไม่ให้ความสำคัญในการอบรม..ใช้หลักการวิธี..แกมบังคับให้ผู้ต้องขังต้องเข้าโปรแกรม..และปฏิบัติตาม เงื่อนไขก่อนปล่อย..เหมือนศาลเด็กและเยาวชน..พิพากษาแบบมีเงื่อนไขต้องให้..เรียนหนังสือ/ฝึกวิชาชีพ/อบรมธรรมะ...ฯ มีความก้าวหน้าได้รับการพัฒนาก่อน..จึงจะปล่อย
- ควรจะมีเงื่อนไขในการเข้าอบรมให้มากกว่านี้ ว่าถ้าผ่านจะได้อะไร ไม่ผ่านจะมีผลเสียอย่างไร
- การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยส่วนใหญ่เป็นเพียงการเรียนรู้แนวทาง บางอย่างไม่เหมาะสมกับบางราย ควรพัฒนาให้มีการเตรียมความพร้อมเฉพาะรายตั้งแต่ก่อนพ้นโทษ เป็นต้น
- ด้านเอกสารในการติดตามผู้ต้องขังหลังพ้นโทษแล้วพนักงานที่เรือนจำซึ่งภาระงานในเรือนจำมีมากอยู่แล้ว
- ระยะเวลาในการอบรม ควรนำหลักสูตรเดียวกับโครงสร้างเบามาใช้ในเรือนจำ/ทัณฑสถานด้วย

สรุปประเด็นผลสัมฤทธิ์เชิงลึก เจ้าหน้าที่เรือนจำ ทัณฑสถาน

ตารางที่ 11 สรุปประเด็นผลสัมฤทธิ์เชิงลึก เจ้าหน้าที่เรือนจำ ทัณฑสถาน

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข
เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน	1 ความเชื่อมั่นต่อโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังและโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถานมี	1 ความต้องการให้มีการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูให้มีจำนวนมากขึ้นหรือน้อยลง เพราะเหตุใด ร้อยละ 49 เห็นว่าเหมาะสมแล้วกับสภาพเรือนจำและเท่าที่มีมาก	1 โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูร้อยละ 82 เห็นควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแต่กลับไม่ได้มีการดำเนินการตามข้อเสนอ

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อ โครงการเตรียมความ พร้อมก่อนปล่อย	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและ แนวทางการแก้ไข
	<p>ความเชื่อมั่นร้อยละ 58.7</p> <p>2 ความคาดหวังจากโปรแกรมฯที่ดำเนินการอยู่ คือการไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต</p>	<p>พออยู่แล้ว ร้อยละ 47 ต้องการเพิ่มจำนวนโปรแกรมมากขึ้น ให้หลากหลาย เพื่อแก้ไขให้ทั่วถึง มีคุณภาพมากขึ้น และระบายผู้ต้องขังได้มากขึ้น</p> <p>2 โปรแกรมที่มี เพียงพอกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังหรือไม่ ร้อยละ 77.8 ตอบว่าเพียงพอ ส่วนที่ตอบว่าไม่เพียงพอ เพราะมีโปรแกรมน้อยมากไม่ตอบสนองความต้องการผู้ต้องขัง</p> <p>3 โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูที่มี มีร้อยละ 61.1 เป็นโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูสุขภาพร่างกาย ร้อยละ 58.7 สุขภาพจิต ร้อยละ 90.5 บำบัดยาเสพติด ร้อยละ 73 ปรับความคิดและพฤติกรรม ร้อยละ 84.9 จัดการศึกษาสายสายสามัญ และสายอาชีพ/สายวิชาชีพ</p> <p>4 โปรแกรมที่ดำเนินการอยู่ร้อยละ 92 ครอบคลุมปัจจัยที่เป็นสาเหตุครบทั้ง 3 ด้าน (ด้านจิตวิทยา ด้าน</p>	<p>2 เนื้อหาของโปรแกรมฯ ร้อยละ 80 บอกมีความซ้ำซ้อนมากทั้งรายวิชา เนื้อหา ตัวโปรแกรม หลักการ แม้ระยะเวลาไม่เท่ากัน จุดประสงค์ เป้าหมาย รวมทั้ง วิทยากร และคำบรรยายไม่ต่างกัน</p> <p>3 ปัญหาของการดำเนินการจัดโปรแกรมฯ มีบุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการอบรม รวมถึงด้านตัวผู้ต้องขังที่มีมาก หลายชาติพันธุ์ มีปัญหาด้านการสื่อสาร ปัญหาด้านสถานที่ไม่เพียงพอ การเน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพ การไม่ได้รับการปล่อยตัว เจ้าหน้าที่ด้านการแก้ไขที่มีความสามารถมีน้อย มีภาระหลายด้าน และไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน</p> <p>4 แนวทางการบริหาร ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อโปรแกรมการแก้ไขฯ เพราะต้องดำเนินการตามข้อสั่งการทั้งหมด</p> <p>5 โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ร้อยละ 62 เห็นว่ามีปัญหาควร</p>

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อ โครงการเตรียมความ พร้อมก่อนปล่อย	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและ แนวทางการแก้ไข
		ชีววิทยาและด้านสังคม วิทยา)	ต้องแก้ไขในเรื่อง การ ติดตามช่วยเหลือจริงจัง หลังปล่อย การประกอบ อาชีพ แก้ไขความ ซ้ำซ้อนที่ทำให้มีผู้เข้า อบรมจำนวนมาก เน้น กิจกรรมแทนการ บรรยาย เน้นอบรม ภายนอกเรือนจำให้ สังคมยอมรับ ทำ MOU กับหน่วยงานภายนอก ประเมินปัญหา พัฒนา ต่อเนื่อง แก้ปัญหา ผู้ต้องขังไม่ให้ ความสำคัญกับการ อบรม ปัญหาด้าน เอกสารและระยะเวลา การอบรมที่เหมาะสม

1.4 ผู้ต้องขัง เขต 1-10

จากการผลการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ต้องขังเขต 1-9 จำนวน 8 เรือนจำ/ทัณฑสถาน และเขต 10 จำนวน 7 เรือนจำ/ทัณฑสถานกับผู้ต้องขังจำนวนทั้งสิ้น 300 ราย พบว่า

1. ผู้ต้องขังได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

ส่วนใหญ่ผู้ต้องขังกล่าวว่า ทำให้มีความรู้ มีความเข้าใจที่ดีขึ้นในหลายๆด้าน

- ตั้งแต่การ รู้จักตนเองมากขึ้น ทำให้ทั้งเข้าใจคนอื่นมากขึ้นด้วย
- ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ที่ไม่เคยรู้ เช่น รู้การรักษาโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน และการดูแลเรื่องอาหารในผู้สูงอายุ ทำให้มีประสบการณ์มากขึ้น
- ได้วิชาความรู้ทางกฎหมาย ทำให้ได้คิดว่าไม่อยากกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก
- มีเวลาว่างหาความรู้เพิ่มเติมได้
- ทำให้จิตใจสงบ ใจเย็นลง ทำให้จิตใจดีขึ้น เข้าใจสัจธรรมในชีวิต ได้รู้ว่าการกระทำผิดที่เกิดจากตัวเรานั้น ทำให้คนอื่นเดือดร้อน ทำให้เราคิดได้ว่าต่อไปจะทำอะไร ต้องคิดดีๆ เพราะเรารู้โทษที่ตามมา
- มีโอกาสได้ฝึกสมาธิ
- มีวินัยมากขึ้น ได้รู้จักปรับตัวกับชีวิตความเป็นอยู่ในเรือนจำ รู้จักความมีระเบียบวินัยในการชีวิตร่วมกับผู้อื่น ได้รับความรู้ในการใช้ชีวิตกับคนหมู่มาก ได้ฝึกระเบียบวินัยฝึกทักษะการอยู่ร่วมกับคนหมู่มาก และรู้จักที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้
- ได้เรียนรู้ถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม มีความรับผิดชอบมากขึ้น
- ได้ฝึกทักษะทางวิชาชีพมากขึ้นและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทำให้มีความรู้พื้นฐานที่สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพ และ ต่อยอดได้ เช่น การไปเปิดร้านเสริมสวย เป็นต้น
- ผู้ต้องขังบางรายยังได้กล่าวว่า ได้รับความรู้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองไปในทางที่ดีขึ้น สามารถปรับเปลี่ยนความคิดและทัศนคติไปในทางที่ดีขึ้นได้
- รู้เท่าทันถึงโทษและพิษภัย ของยาเสพติด ตระหนักถึงความร้ายแรงของยาเสพติด ว่ามีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว สังคม และประเทศชาติมากแค่ไหน ได้เรียนรู้ทักษะ แนวทางการแก้ไขในการปฏิเสธยาเสพติดเพื่อให้สามารถเลิกยาได้
- ได้รู้จักการแก้ปัญหา
- แต่กระนั้นยังพบว่าผู้ต้องขังบางคนกล่าวว่า “ไม่แน่ใจ” ว่าได้รับประโยชน์อะไรจากการเข้าร่วมโปรแกรม

2. ความรู้สึกความภูมิใจที่ได้เข้าร่วมโครงการอบรมต่าง ๆ ของเรือนจำ

- รู้สึกภูมิใจที่เปลี่ยนแนวคิดของตนเองไปในทางที่ดี มีความคิดที่ดี มีมุมมองที่ต่างขึ้น ทำให้มองเห็นมุมมองที่แตกต่างจากที่เคยปฏิบัติ และคิดว่าน่าจะใช้กับชีวิตจริงได้ ทำ

ให้มีความรับผิดชอบมากขึ้น ตระหนักถึงความผิดพลาดของตนเอง ทำให้เกิดทักษะความคิด ในการดำเนินชีวิตต่อไปได้ในอนาคต

- ภูมิใจที่เข้าใจแนวคิดและวิธีการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น เพราะการใช้ชีวิตของแต่ละคนในสังคม แตกต่างกัน ทำให้เข้าใจผู้อื่นมากขึ้น สามารถเปิดใจยอมรับกับกฎ ระเบียบของเรือนจำ และพร้อมที่จะรับความรู้จากทุกโครงการ
- ได้เรียนรู้แนวคิดใหม่ๆ จากการศึกษาอบรม ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ที่ไม่เคยทำ ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองไม่เคยได้ลองทำเลย และรู้สึกดีที่ได้ทำ ได้อบรมในสิ่งที่ชอบที่ตัวเองไม่เคยรู้ตัวมาก่อน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ รู้สึกภูมิใจในสิ่งที่เราไม่เคยทำ เมื่อทำแล้วรู้สึกพอใจ และเวลามีปัญหาก็จะแก้ไขปัญหาเองได้
- เห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้น ภูมิใจที่ทำให้รู้ว่าตัวเองก็มีความสามารถในทุกกิจกรรมที่ได้ทำ ได้แสดงความสามารถของตนเองในด้านกาเป็นผู้นำในโครงการอบรมต่างๆ
- ภูมิใจที่ได้รับทราบว่าตนเองก็สามารถนั่งสมาธิได้
- ภูมิใจในความตั้งใจและทุ่มเทของเจ้าหน้าที่ ที่ต้องการให้ผู้ต้องการให้ผู้ต้องขังได้รับความรู้อย่างเต็มที่ได้รับการดูแล เอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่เป็นอย่างดี และทุกท่านต้องการให้เราเป็นคนดี สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้ ภูมิใจที่เจ้าหน้าที่และวิทยากรให้ความสำคัญกับตนเองในการปรับเปลี่ยนทัศนคติ และมีเจ้าหน้าที่ที่ดีสังเกตเห็นความสำคัญของผู้ต้องขัง
- ทำให้มีอาชีพ ได้อบรมอาชีพซึ่งสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ ได้มีโอกาสได้รับความรู้ต่างๆ ในเรือนจำ ทำให้คิดได้ว่าในความโชคร้ายก็มีโชคดี รู้สึกภูมิใจว่าเป็นกำไรชีวิตมาก เพราะถ้าอยู่ภายนอกเรือนจำอาจไม่มีโอกาสได้อบรมแบบนี้ ภูมิใจที่ได้เข้าร่วมโครงการและตั้งใจในการเข้ารับการอบรมเป็นอย่างดีได้ข้อคิดต่างๆ จากวิทยากร เช่น ภาคภูมิใจในการเข้าอบรมคอมพิวเตอร์เบื้องต้น ช่างซ่อมคอมพิวเตอร์เบื้องต้น คอมพิวเตอร์กราฟฟิกเบื้องต้น เพราะเป็นสิ่งที่ชอบและต้องการเรียนรู้ ทำให้มีความรู้ที่จะนำไปปฏิบัติหลังพ้นโทษออกไปแล้ว นอกจากนี้ยังได้ความรู้จากการอบรม ได้ใบประกาศรับรอง เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเห็นคุณค่าของอาชีพอื่นๆ ที่มีในสังคม

3. การอบรมใดที่คิดว่าชอบหรือเหมาะสมกับตัวเอง

- อบรมยาเสพติด เรื่องที่เกี่ยวกับโทษหรือพิษภัยของยาเสพติด เพราะเสพยามานาน
- โครงการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในรูปแบบชุมชนบำบัด
- โครงการทูนัมเบอร์วัน
- โครงการอบรมเรือนจำเรือนธรรม เกี่ยวกับพุทธศาสนา ทำให้มีจิตที่นิ่งและมีสมาธิ
- โครงการอบรมยุวกาชาด
- อบรมการฝึกวิชาชีพ
- คอมพิวเตอร์กราฟฟิก
- ศิลปะ
- การอัครอบพระ

- การทำปาห่องโก๋ สังขยา
- การอบรมธุรกิจออนไลน์
- การปั้นเล็บ
- การอบรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย
- การอบรมความรู้ก่อนปล่อยผู้สูงอายุ
- อบรมทุกอย่างที่ทำให้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ไม่คิดฟุ้งซ่าน และ มีความสุขในการร่วมกิจกรรม ผู้ต้องขังบางรายเพิ่งเข้ามาอยู่เรือนจำ ชอบการอบรมมาก ถ้ามีโอกาสก็จะเข้าร่วมการอบรม
- อบรมโปรแกรมเฉพาะตามลักษณะแห่งคดี
- อย่างไรก็ตามก็มีผู้ให้ความเห็นว่าไม่มีการอบรมใดที่เหมาะสมกับตนเองเลย

4. ความต้องการที่เข้าร่วมโครงการลักษณะใด

- โครงการ BMC
- โครงการลูกเสือ
- โครงการยูกาซาด
- โครงการฝึกวิชาชีพ โครงการที่เกี่ยวกับวิชาชีพ
- To be number one
- โครงการจิตอาสา
- อบรมอาชีพที่นำไปใช้ในการหาเลี้ยงชีพภายนอกได้
- การทำขนม
- การทำเบเกอรี่
- การทำปาห่องโก๋
- การประกอบอาหาร
- ศาสนบำบัด
- การจับจีบผ้า
- ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ๆ
- ช่างเย็บเสื้อผ้า
- ช่างเสริมสวย
- ช่างตัดผม
- ช่างออกแบบเสื้อผ้า
- การอบรมด้านศาสนา
- การเพาะเห็ด
- โครงการที่อบรมแล้วได้ปฏิบัติ ได้เรียนรู้ปัญหาที่จะเกิดขึ้น การอบรมที่ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้มีส่วนร่วมเพื่อเป็นการลดความน่าเบื่อหน่ายตลอดระยะเวลาที่เข้ารับการอบรมซึ่งอย่างน้อยเป็นชั่วโมง
- อบรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย
- อบรมเฉพาะลักษณะคดี

- ต้องการอบรมวิชาชีพทุกโครงการ ทุกอย่างที่มี แต่เรียนจำไม่เปิดโอกาสให้สมัครร่วมการอบรม

5. การรับทราบว่าเป็นเรื่องจำเป็นโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังใดบ้าง

มีผู้ต้องขังที่รับทราบ และ ไม่รับทราบ แต่ส่วนใหญ่รับทราบว่าไม่มีโครงการ ที่ไม่รับทราบอาจเพราะเพิ่งเข้าเรือนจำช่วงโควิดระบาดพอดี และไม่ทราบถ้าไม่มีการประกาศรับสมัครหรือการประกาศรายชื่อให้ทราบ ส่วนผู้ต้องขังที่ทราบ จะทราบเฉพาะบางโปรแกรม เช่น โครงการฝึกวิชาชีพระยะสั้น หลักสูตรการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย การอบรมผู้ค้ารายย่อย โปรแกรมสำหรับผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ โปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดตามลักษณะแห่งคดี โปรแกรมยาเสพติด โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเกี่ยวกับทรัพย์สิน เพศ ร่างกาย โปรแกรมสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ

นอกจากนี้โครงการที่รับทราบมี โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดรูปแบบชุมชนบำบัด โครงการ BMC โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง โครงการลูกเสือ โครงสร้างเบา และโครงการพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

6. การรู้ตัวล่วงหน้าว่าจะต้องเข้าร่วมโครงการอบรมใดบ้าง

ถึงแม้ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ 80% จะตอบว่ารู้ตัวล่วงหน้า แต่จากข้อมูลพบว่า ถึงผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่รู้ตัวว่าจะได้เข้าร่วมโครงการอบรมอะไรบ้าง จะทราบเฉพาะเป็นบางโครงการ เพราะถ้าเป็นโครงการบำบัดฟื้นฟูจะต้องมีการคัดกรองจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ส่วนโครงการที่รู้ตัวล่วงหน้าส่วนใหญ่เป็นโครงการสัปดาห์ และโครงการฝึกวิชาชีพ อย่างไรก็ตามพบว่าผู้ต้องขังบางส่วนเกือบ 20% ตอบว่า “ไม่ทราบ แต่ถ้าเกณฑ์ของโทษสามารถร่วมโครงการไหนได้ ทางทัณฑสถานจะส่งรายชื่อเข้าโครงการตามลักษณะคดี เพื่อประโยชน์และสิทธิ์ของเรา” ผู้ต้องขังยังกล่าวอีกว่าอย่างมากรู้ก่อนไม่เกิน 2 วัน

ส่วนโครงการที่รู้ตัวล่วงหน้าเพราะเป็นโครงการที่ให้เลือกด้วยตัวเอง ตามความชอบส่วนตัวเป็นหลัก บอกวันเวลาในการอบรม มีการเปิดรับสมัครล่วงหน้าหรือ เจ้าหน้าที่เรือนจำที่มีส่วนเกี่ยวข้องเรียกไปแจ้งให้ทราบก่อน แต่ละโปรแกรมจะมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรม เช่น เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้สูงอายุ ได้รู้ตัวล่วงหน้าเพราะลงชื่อสมัครมา หรือรู้ในบางโปรแกรม เช่น โปรแกรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน โปรแกรมผู้กระทำผิดซ้ำ โปรแกรมผู้ค้ารายย่อย เป็นต้น

ส่วนโปรแกรมที่ไม่ทราบล่วงหน้าคิดว่าเป็นเพราะทางเรือนจำไม่อธิบายการฝึกอบรมแต่ละโครงการมากพอ และจะทราบก็ต่อเมื่อมีการประกาศและรับสมัครแล้ว

7. การเคยเลือกเข้าร่วมโครงการด้วยตนเอง

ผู้ต้องขังมีความเห็นว่าไม่มีทั้งเคยเลือกเองและไม่สามารถเลือกเองได้ เรือนจำเป็นผู้คัดเลือกให้หรือถูกจัดให้จากฝ่ายอบรม และแม้ว่าผู้ต้องขัง ร้อยละ 90 ตอบว่าเคยได้เลือกเข้าร่วมโครงการด้วยตนเอง แต่อีกประมาณร้อยละ 10 บอกว่าไม่เคยเลือกและไม่สามารถเลือกเข้าร่วมโครงการได้เอง ยกเว้นในโครงการที่เกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพเท่านั้น อาจได้เลือกวิชาชีพที่เราชอบ เช่น การทำอาหาร แต่ผู้ต้องขังหาบาง

ท่านก็ให้ความเห็นว่า แม้เป็นการฝึกวิชาชีพบางครั้งก็ไม่สามารถเลือกได้เอง เพราะโครงการทุกโครงการต้องผ่านเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบคัดกรองก่อน ผู้ต้องขังบางส่วนให้ความเห็นว่าอาจเลือกได้ถ้าตรงกับพฤติกรรมคดีของเราจริงๆ หรือเป็นโครงการที่เราสนใจและทางทัณฑสถานเปิดรับสมัคร

การเลือกเลือกเข้าร่วมโครงการด้วยตนเองเอง สมัครด้วยตนเอง เป็นเพราะต้องใช้ในการทำวันลดหรือพักโทษ จึงจำเป็นต้องอบรมเพื่อนำไปประกอบการเลื่อนชั้นเป็นอันดับต้นๆ จากนั้นจึงเลือก เพราะอยากมีความรู้ ต้องการได้รับความรู้ให้มากที่สุด เพราะบางโครงการยังไม่มีความรู้ จึงต้องการศึกษา และจะเข้าร่วมโครงการโดยสมัครใจทุกครั้ง เพราะการเข้ารับการอบรมนั้นเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้กับตนเอง และเป็นการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา แม้จะอยู่ในเรือนจำก็สามารถพัฒนาความรู้ของเราได้แบบไม่หยุดยั้ง ซึ่งการเข้าร่วมโครงการจะเข้าตามที่มีรายชื่อประชาสัมพันธ์จากธุรการแดน

8. การสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการ

มีผู้ต้องขังเกือบทั้งหมดให้ความเห็นว่า ไม่สามารถทำได้ “ไม่สามารถปฏิเสธได้” “เพราะโครงการอบรมที่จัดให้มันตรงกับภาระการทำผิดของเราอยู่แล้ว” แต่อย่างไรก็ตามมีผู้ต้องขังบางส่วนบอกว่าสามารถปฏิเสธได้ถ้าเป็นโครงการที่เกี่ยวกับการฝึกอาชีพ และบางรายเคยสามารถปฏิเสธเข้าร่วมโครงการ To be number one มาแล้ว รวมทั้งผู้ต้องขังยังกล่าวอีกว่า “ไม่สมควรปฏิเสธ เพราะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง”

9. โปรแกรมมีความหลากหลาย เพียงพอกับความต้องการและความสามารถ

ส่วนใหญ่ร้อยละ 70 ของผู้ต้องขังเห็นว่ามีความเพียงพอ แต่อาจต้องเพิ่มระยะเวลาการอบรมให้นานขึ้น เหตุผลเพราะ

- เรือนจำเปิดอบรมโปรแกรมต่าง ๆ ของคดีให้ผู้ต้องขังมากมาย
- ทุกโปรแกรมหรือทุกโครงการที่ทางเรือนจำจัดให้ มีความหลากหลายและทันสมัย
- มีการอบรมและการจัดการเรียนการสอนอย่างครบวงจร ทั้งสายวิชาการ วิชาชีพ รวมทั้งการสอนภาษา ซึ่งมีประโยชน์กับผู้ต้องขังในทุกด้าน
- มีการพัฒนาทางด้านจิตใจ และ
- มีการบำบัดฟื้นฟู
- โปรแกรมฝึกอบรมมีมากพอในการให้ความรู้กับผู้ต้องขังทุกคน
- และ เพียงพอเพราะมีตัวเลือกเลือกที่ตนเองถนัด

ในส่วนที่ตอบว่าไม่เพียงพอ ร้อยละ 30 เหตุผลเพราะ

- ไม่มีการอบรมวิชาชีพที่เข้ากับยุคสมัย
- โปรแกรมต่าง ๆ ผู้ต้องขังไม่ได้มีส่วนร่วมในการคิดหรือนำเสนอโครงการ
- ไม่มีเสรีภาพในการเข้ารับการฝึกอบรมทางวิชาชีพและการสมัครเข้ารับอบรมยากมากๆ

- นอกจากนั้นในเรือนจำอำเภอยังมีโปรแกรมอบรมน้อย เนื่องจากเป็นเรือนจำขนาดเล็ก มีเนื้อที่จำกัด ไม่สะดวกในด้านสถานที่ อุปกรณ์และโครงสร้างต่าง ๆ ที่จะสามารถรองรับการอบรมจากโปรแกรมต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย

10. ความต้องการเข้าร่วมโครงการอบรมเพิ่มเติม

ผู้ต้องขังมีความต้องการเข้าร่วมโครงการอบรมเพิ่มเติมเพียง ร้อยละ 50 ไม่ต้องการ เหตุผลเพราะ ในกรณีที่ต้องการ ผู้ต้องขังต้องการได้รับความรู้ในหลายด้าน ต้องการเพิ่มทักษะและความรู้ให้มากขึ้น เพื่อจะได้มีความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้น คิดว่าทุกโครงการมีทั้งความรู้และกิจกรรมมากมาย มีโอกาสได้เก็บเกี่ยวความรู้ในระหว่างที่อยู่ในเรือนจำ เช่น การขายสินค้าออนไลน์ และยังต้องการเข้าร่วมทุกโครงการที่ยังไม่เคยเข้าไปเรื่อยๆ เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติจริง และภายหลังปล่อย นอกจากนั้นผู้ต้องขังบางรายยังให้เหตุผลว่าเพราะตอนนี้โทษยังสูงอยู่ จะได้นำใบประกาศไปใช้ในการทำพักการลงโทษ, ลดวันต้องโทษ แต่ปัญหาคือการประชาสัมพันธ์ในแดนยังไม่ดี

ในส่วนผู้ที่ไม่ต้องการอบรมเพิ่มเติมเป็นเพราะ ใกล้จะปล่อยตัวกลับบ้านแล้ว อบรมหลายอาชีพแล้วและเพียงพอกับความต้องการตามระเบียบทางเรือนจำแล้ว นำไปใช้ไม่ค่อยได้ผลเพราะยังไม่รู้ปัญหาในการปฏิบัติจริง

11. ความต้องการอบรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยระบบปิดในเรือนจำ

ต้องการ เหตุผลเพราะ

- ต้องการอบรมเพราะจะได้ความรู้ ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพอย่างน้อยก็พอเป็นแนวทาง แนวคิดได้พอสมควร จะได้มีความรู้เพิ่มเติมในการใช้ชีวิต
- สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ได้จริง
- จะได้นำความรู้ที่ได้รับออกไปใช้ข้างนอกได้ หลังพ้นโทษ
- อยู่ในเรือนจำนานแล้ว จะได้เตรียมตัวให้พร้อมก่อนออกไปใช้ชีวิตข้างนอก
- จะได้ทบทวนความรู้และได้แลกเปลี่ยนความรู้ในด้านอื่นๆ ที่ยังไม่เคยรู้
- ต้องการเข้าร่วมเพราะได้อบรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแสดงว่าผู้เข้ารับการอบรมทุกคนมีคุณสมบัติพร้อมที่จะได้รับการพักโทษ หรือใกล้พ้นโทษ

ในส่วนที่ไม่อยากเข้าร่วมการอบรมระบบปิด เพราะเห็นว่าได้รับ “ความรู้” น้อย วิทยากรไม่หลากหลาย ส่วนมากเป็นวิชาการมาก แท้จริงแล้วไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงซักเท่าไร”

12. ความต้องการอบรมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบปิดในเรือนจำหรือแบบเปิด

โครงสร้างเบา

ผู้ต้องขัง ร้อยละ 67 ต้องการอบรมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเปิด โครงสร้างเบา เพราะ คิดว่าคงจะได้ลงมือทำจริงๆ จะได้ไม่ต้องนั่งฟังอย่างเดียว การเข้าอบรมโครงสร้างเบาทำให้ได้กลับบ้านเร็วขึ้น บรรยากาศ ความเป็นอยู่มีความปลอดภัยโปร่งกว่าในเรือนจำ มีโอกาสในปล่อยตัวเร็วกว่า และวิทยากรมีความหลากหลายกว่า

ขณะที่ผู้ต้องขังร้อยละ 26 ต้องการอบรมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบปิดในเรือนจำ เพราะอยากมีวิชาชีพติดตัว เพราะเท่าที่ได้ยินมา “โครงการอบรมแบบโครงสร้างเบา เป็นการปล่อยเฉยๆ ไม่นับการนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อออกไปทำให้ผู้ที่ต้องการทำเสียโอกาสเพราะมีคนเป็นจำนวนมากต้องการ” อีกประการ ถ้าอายุมากแล้ว หรือ จำคุกครบที่ ๒ ไม่สามารถเข้าโครงสร้างเบาได้

นอกจากนี้ยังมีผู้ต้องขังอีกร้อยละ 7 ไม่ทราบว่าลักษณะการอบรมแบบโครงสร้างเบา เป็นรูปแบบใด และบางรายสามารถอบรมได้ทั้งแบบเปิดและแบบปิด ถ้าเลือกได้อยากเข้าร่วมทั้งสองแบบ เพราะได้ประโยชน์ ได้ความรู้ต่าง ๆ มากขึ้น ไม่ว่าจะเปิดหรือปิดก็มีผลดีกับผู้เข้ารับการอบรม ทุกโครงการเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องขังทั้งสิ้น อีกทั้งการอบรมทั้งสองแบบมุ่งเน้นการไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ และการใช้ชีวิตแบบไม่ประมาท

13. การมีส่วนร่วมกับโปรแกรมต่าง ๆ

มีทั้งมีและไม่มี ส่วนใหญ่ตอบไม่มี ในส่วนที่มี ผู้ต้องขังเคยมีส่วนร่วมกับการอบรมอื่น ๆ เช่น

- การทำกลุ่มประชุมเช้า
- ประชุมบ้าน
- สัมมนา
- โต้วาที
- สอบถามฯ
- การทำความดีเพื่อแผ่นดิน
- เข้าร่วมในโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง
- ช่วยแก้ไขปัญหาการอบรม และช่วยสอน อบรมรุ่นหลังๆต่อไป เช่น การเพาะทานตะวัน การปลูกผักไร้ดิน และการอยู่อย่างพอเพียง และ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่
- เข้าร่วมกิจกรรมวันพ่อ เดือนธันวาคมปลายปีที่แล้ว
- ฯลฯ เป็นต้น

14. ความต้องการให้โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังปรับปรุงเพื่อให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น

ส่วนใหญ่ไม่คิดว่าต้องมีการปรับปรุง เพราะคิดว่าดีอยู่แล้ว แต่ในส่วนที่ต้องการให้ปรับปรุง ควรปรับปรุงในเรื่อง

- การเพิ่มกิจกรรมให้มากขึ้น
- มีวิทยากรที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น
- เพิ่มการฝึกวิชาชีพให้หลากหลายมากขึ้น
- เพิ่มอุปกรณ์การเรียนการสอน
- ปรับในเรื่องสถานที่อบรม
- เพิ่มระยะเวลาในการอบรม
- ฝึกอบรมให้มีการปฏิบัติจริงมากกว่าทฤษฎี
- จัดกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ เพื่อให้ระหว่างกิจกรรมน่าสนใจมากขึ้น

- ให้มีวิทยากรที่เข้ามาแนะนำ จากองค์กรเอกชนภายนอก โดยเชิญวิทยากรภายนอก มาให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังให้มากขึ้น ที่เน้นการนำไปปฏิบัติได้จริง
- มีการคัดเลือกผู้ที่สนใจจริงๆเข้ารับการอบรม เพราะเวลาปล่อยแล้วจะนำไปใช้ในชีวิต ทำอาชีพที่เราถนัด
- ทำเป็นศูนย์การฝึกอบรมปฏิบัติจริงไปด้วย จะได้รู้ด้วยว่าปัญหามีอะไรบ้างเพื่อการ เรียนรู้แบบครบวงจร
- มีเนื้อหาการอบรมมากขึ้น
- เพิ่มเติมหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ต้องขัง

สรุปประเด็นผลสัมฤทธิ์เชิงลึกผู้ต้องขัง

ตารางที่ 12 สรุปประเด็นผลสัมฤทธิ์เชิงลึกผู้ต้องขัง

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อ โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและ แนวทางการแก้ไข
ผู้ต้องขัง	<p>1 การได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ส่วนใหญ่เห็นว่าได้ประโยชน์ได้รับความรู้ เรียนรู้สิ่งใหม่ มีความเข้าใจดีขึ้นในหลายด้าน แม้ว่าจะมีบางคนไม่แน่ใจว่าได้ประโยชน์อะไรจากการเข้าร่วมโปรแกรม</p> <p>2 ความภูมิใจจากที่ได้เข้าร่วมโครงการ ส่วนใหญ่มีความภูมิใจที่ได้เข้าร่วมโครงการอบรมฯ เพราะได้เห็นคุณค่าตนเอง ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ได้เปลี่ยนแนวคิด ได้มีแนวทางประกอบอาชีพ</p> <p>3 ความชอบหรือความเหมาะสมกับตนเองมาก ส่วนใหญ่เห็นว่าการอบรมมีความเหมาะสม</p>	<p>1 ความรู้ว่ามีโครงการอบรมหรือโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังอะไรบ้าง มีทั้งทราบและไม่ทราบว่าไม่มีโครงการหรือทราบเฉพาะบางโปรแกรม</p> <p>2 การรู้ตัวล่วงหน้าว่าตนเองจะต้องเข้าร่วมโครงการอบรมอะไรนั้น ร้อยละ 80รู้ตัวล่วงหน้า โดยเฉพาะโครงการที่ให้เลือกด้วยตัวเองนอกนั้นรู้ตัวล่วงหน้าประมาณ 2 วัน</p> <p>3 การเลือกเข้าร่วมโครงการด้วยตัวเอง หรือการถูกบังคับให้ต้องเลือกหรือเข้าร่วมอบรมจะมีทั้งเลือกได้และเลือกไม่ได้ ร้อยละ 90 เลือกได้เพราะต้องใช้ในการ</p>	<p>1. ความต้องการให้โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ปรับปรุงเพื่อให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่คิดว่าไม่ต้องมีการปรับปรุง ส่วนที่คิดว่าต้องปรับปรุงส่วนใหญ่ให้ปรับปรุงโดยเพิ่มกิจกรรมให้มากขึ้น ปฏิบัติจริงมากขึ้น ทำเป็นศูนย์ปฏิบัติจริงด้วย ซึ่งจะทำให้น่าสนใจมากขึ้น ได้เรียนรู้ปัญหาอย่างครบวงจร คัดเลือกผู้สนใจจริงเพื่อนำไปใช้จริง ปรับหลักสูตรให้ตรงความต้องการผู้ต้องขัง หลากหลายมากขึ้น เชิญวิทยากรภายนอกที่เน้นการนำไปใช้จริง ปรับสถานที่ เพิ่มอุปกรณ์เพิ่มระยะเวลาและเนื้อหา</p>

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อ โครงการเตรียมความ พร้อมก่อนปล่อย	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและ แนวทางการแก้ไข
	<p>กับตนเอง อย่างไรก็ตามก็ดีมีผู้เห็นว่าไม่มีการอบรมใดที่เหมาะสมกับตนเองเลย</p> <p>4 ความต้องการเข้าร่วมโครงการในลักษณะของโครงการ BMC</p>	<p>ทำวันลดโทษ รองลงมาจึงต้องการเพื่อเพิ่มพูนความรู้</p> <p>4 การปฏิเสธเข้าร่วมโครงการ ส่วนใหญ่ไม่สามารถกระทำได้</p> <p>5 ความหลากหลายของโปรแกรมที่มี ร้อยละ 70 เห็นว่าเพียงพอกับความต้องการ ขณะที่ร้อยละ 30 เห็นว่ายังไม่เพียงพอโดยเฉพาะในเรื่องจำจำเอน อีกทั้งผู้ต้องขังไม่ได้มีส่วนร่วมคิด จึงไม่เข้ากับยุคสมัยและยังสมัครเข้ารับการอบรมยาก</p> <p>6 ความต้องการเข้าร่วมโครงการอบรมเพิ่มเติม ร้อยละ 50มีความต้องการเพราะโทษยังสูงอยู่ส่วนที่ไม่ต้องการเป็นเพราะใกล้ได้กลับบ้านและนำไปใช้ไม่ค่อยได้ผล</p> <p>7 ความต้องการเข้าร่วมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยระบบปิดในเรือนจำ ส่วนใหญ่ต้องการเข้าร่วมเพราะจะได้รับการพักโทษ ส่วนที่ไม่อยากเข้าร่วมเพราะได้รับความรู้น้อย วิทยากรไม่หลากหลาย</p>	

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อ โครงการเตรียมความ พร้อมก่อนปล่อย	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและ แนวทางการแก้ไข
		<p>และไม่สามารถนำไปใช้ ได้จริง</p> <p>8 ความต้องการเข้าร่วม โครงการเตรียมความ พร้อมก่อนปล่อย ร้อยละ 67ต้องการแบบเปิด (โครงสร้างเบา)มากกว่า ระบบปิดเพราะคิดว่าจะ ได้ปฏิบัติจริง ได้ปล่อย เร็ว และบรรยากาศ ปลอดโปร่งกว่าใน เรือนจำ</p> <p>9 การมีส่วนร่วมกับ โปรแกรมต่าง ๆ นอกจากการเข้าอบรม ส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วม ใดๆ</p>	

1.5 ผู้ประกอบการ/นายจ้าง

ผลสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการ/นายจ้างจำนวน 30 ราย ดังนี้

1. ท่านเห็นด้วยกับเงื่อนไขที่มุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยวิธีการแก้ไขมากกว่าการลงโทษ

ผู้ประกอบการส่วนหนึ่งเห็นด้วยกับการที่จะให้เรือนจำมุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เพราะคิดว่าจะมีประโยชน์มากกว่า เป็นการให้โอกาสเขา อย่างน้อยก็ยังเป็นประโยชน์กับสังคมถ้าเขาได้รับการแก้ไข สังคมก็ปลอดภัยจากการกระทำผิดของพวกเขาอีกต่อไป ผู้ประกอบการส่วนน้อยเท่านั้นที่คิดว่าควรต้องทำทั้งการลงโทษและแก้ไข เพราะคิดว่าเขาทำผิดก็ต้องสมควรที่จะได้รับโทษบ้างเพื่อความเป็นธรรม ควรต้องเอาจริง เอาจังจะได้เข็ดหลาบ ไม่กล้ามาทำอีก บางที่เราต้องใช้ไม้แข็งด้วย จะใช้แต่ไม่อ่อนอย่างเดียมันไม่ไหว สำหรับผู้ประกอบการที่มีความเห็นแบบกลางๆ มีจำนวนพอๆกับผู้ประกอบการที่เห็นด้วยกับการที่เรือนจำจะให้ความสำคัญกับการแก้ไข คือไม่แน่ใจ โดยให้เหตุผลว่า เราเป็นคนทำมาหากิน ทำธุรกิจ เรื่องแบบนี้มันเป็นเรื่องของทางการ เขาจะอย่างไรก็ได้ เราไม่แน่ใจว่าอะไรมันจะดีกว่ากัน เอาเป็นว่าทางการว่าแบบใดดี ก็เอาแบบนี้

2. ท่านคิดว่าเรือนจำยังเปิดโอกาสให้สังคมภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขผู้ต้องขังมากหรือน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่แน่ใจว่าเรือนจำได้เปิดโอกาสให้สังคมภายนอกเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขผู้ต้องขัง เพราะไม่เคยเข้าไปในเรือนจำหรือได้ข่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ “ที่มีลูกจ้างอยู่บ้างก็ส่วนใหญ่เป็นญาติๆเขา ทำงานอยู่กับเราก่อน แล้วเขาก็ไปชวนกันมา ตอนแรกเขาก็ไม่ได้บอก ถึงบอกเราก็มองว่าอะไร แต่สุดท้ายเราก็มารู้ทีหลัง เราก็มองว่าอะไรอยู่ดีเพราะผมมีอยู่ 2-3 คนเขาก็ทำงานดี กว่าผมจะรู้เขาก็อยู่กับผมอยู่พักใหญ่” ส่วนที่เหลือผู้ประกอบการคิดว่ามีน้อย กลุ่มนี้จะเป็นคนที่ติดต่อกับเรือนจำ เคยเข้าไปในเรือนจำและรู้จักผู้ประกอบการด้วยกันในจังหวัด ให้เหตุผลที่บอกว่าเรือนจำยังไม่ได้ให้คนที่อยู่ภายนอกสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขผู้ต้องขังกับชุมชน คือได้จากการสังเกตว่า ยังมีคนจากภายนอกเข้าไปช่วยเหลือในจำนวนที่น้อยมากที่อยู่ในแวดวงเดียวกันที่รู้จักก็หลายคน ชวนเขาแล้ว แต่เขาก็ไม่ชอบ และคิดว่าเรือนจำก็ใช้ที่ๆควรจะไป

4. ท่านมีเหตุผลอะไรบ้างในการที่ท่านให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังด้วยการจ้างงานหรือด้วยการสนับสนุนอย่างอื่น

“ก็ไม่มีอะไรมาก เราอยากได้คนช่วยงานอยู่พอดี พอเขามาสมัครผมก็รับไว้เลย” นายจ้างท่านหนึ่งให้เหตุผลไว้ ที่จริงแล้วมีเหตุผลที่น่าสนใจหลายประการที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการ ดังนี้

1. อยากช่วยเหลือ
2. เคยเป็นอดีตผู้ต้องขังมาแล้ว รู้ว่ามันยากอย่างไรในการมีงานทำ
3. เป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ สังคม
4. ทำงานดี ขยัน
5. เป็นสิ่งที่เราพอทำได้
6. เคยจ้างมาก่อน

7. เป็นเรื่องของความเมตตา

4. ในการให้โอกาสแก่ผู้ต้องขัง ท่านได้ตั้งเงื่อนไขอะไรไว้บ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด

สำหรับผู้ประกอบการที่ให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังที่มีอยู่ประมาณ 26 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรก(15 คน) ไม่ได้ตั้งเงื่อนไขอะไร โดยให้เหตุผลว่าถ้าเรายอมรับเขาเข้ามาทำงานแล้ว อย่างอื่นเราก็ต้องยอมได้อยู่แล้ว เพราะถ้าเราอยากช่วยเขา ก็ไม่ควรไปตั้งข้อรังเกียจหรือเงื่อนไขอะไรกับเขานะ กลุ่มที่สองซึ่งมีน้อยกว่าประมาณ 11 คน ตั้งเงื่อนไขว่า ขอให้ขยัน ตั้งใจทำงาน บางคนตั้งว่าห้ามยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ส่วนที่เหลือ 4 คน ไม่ได้ให้โอกาสหรือไม่ได้ให้งานทำ จึงไม่ได้ถามในประเด็นนี้

5. ท่านทราบหรือได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจ้างงานหรือให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังด้วยวิธีการอย่างไร

ส่วนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนน้อยเข้าไปติดต่อกับกรมราชทัณฑ์โดยตรงซึ่งมักจะเป็นบริษัทห้างร้านขนาดใหญ่ เช่น Nestle ส่วนใหญ่แล้วเกือบทั้งหมดของผู้ประกอบการจะไม่ทราบหรือมีข้อมูลเกี่ยวกับการจ้างงานจึงไม่มีการให้ได้ว่า มีวิธีการหรือได้ข้อมูลมาอย่างไร

6. ขั้นตอนที่ต้องดำเนินการจ้างงานผู้ต้องขังมีขั้นตอนหรือปัญหาที่ยุ่งยาก ลำบาก หรือไม่ อย่างไร

ในกรณีที่ เป็นกลุ่มผู้ประกอบการที่เข้าไปจ้างงานในเรือนจำมักจะเข้าไปสอนงานเอง ก็จะมีปัญหา ยุ่งยากในการเข้าออกเรือนจำ การนำอุปกรณ์ เครื่องมือ วัสดุดิบ เข้าไปค่อนข้างยุ่งยากแต่ก็เข้าใจได้ว่า เป็นเรื่องของการรักษาความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ แต่ถ้าเป็นผู้ประกอบการที่จ้างงานที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ซึ่งเป็นงานส่วนใหญ่ที่เข้ามาจ้างงานหรือใช้แรงงานผู้ต้องขังแบบไร้ฝีมือก็จะไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องนี้ แต่อย่างไรก็ดี การจ้างผู้ต้องขังหรือผู้พ้นโทษมาแล้ว นายจ้างหรือผู้ประกอบการจะไม่ได้ผ่านขั้นตอนของเรือนจำเลย หรือ ถ้าจะมีผ่านบ้างก็เป็นปัญหาที่ปัญหาที่ไม่ยุ่งยาก หรือลำบาก

7. ท่านพอใจกับผลงานของผู้ต้องขังที่ท่านรับเข้าทำงานมากน้อยเพียงใด เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการตอบว่าพอใจที่รับผู้ต้องขังเข้ามาทำงานมาก เพราะขยันดี ตั้งใจและไม่ค่อยสนใจคนอื่นหรือสิ่งอื่นยกเว้นงานที่อยู่ตรงหน้า จึงมีสมาธิในหารทำงานมากกว่าพนักงานทั่วไป ส่วนนายจ้างที่ไม่พอใจก็มีอยู่บ้างเพราะเคยมีอดีตลูกจ้างหยุดงานไปเฉยๆ หรือบางรายกลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก แต่โดยรวมแล้วผู้ประกอบการพอใจผลงานของลูกจ้างที่เป็นอดีตผู้ต้องขัง

8. เพื่อนร่วมงานหรือลูกจ้างคนอื่นของท่านมีความอึดอัดหรือมีปัญหากับผู้ต้องขังหรือไม่อย่างไร และถ้ามี ปัญหาเกิดขึ้นท่านมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการตอบว่าเพื่อร่วมงานของผู้ต้องขังไม่มีความอึดอัดหรือมีปัญหากับผู้ต้องขัง ชักกันได้ มีปัญหากระทบกระทั่งกันบ้างเป็นธรรมดา ไม่ได้รุนแรงอะไร ดังนั้นจึงไม่ได้เลยไปยุ่ง ปล่อยให้เข้าจัดการ แก้ปัญหาตนเอง ทราบแต่ที่งานไม่เสีย แต่ถ้าเกี่ยวข้องกับเรื่องงานก็ต้องเรียกมาคุย ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการที่เป็นกิจการไม่ใหญ่โต จะมีลูกจ้างอยู่ไม่กี่คน จึงไม่ค่อยมีปัญหา ส่วนที่เป็นบริษัทห้างร้านขนาดใหญ่ก็จะมีปัญหาที่เพื่อนร่วมงานรู้สึกอึดอัดบ้างในระยะแรกๆ ถ้ารู้ แต่ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการก็ไม่ได้บอกประวัติว่าผู้ต้องขังเคยต้องโทษมาก่อน เว้นแต่เจ้าตัวเปิดเผยเอง จึงสามารถสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่แล้วไม่มีปัญหาเพื่อนร่วมงานหรือลูกจ้างคนอื่นมีความรู้สึกอึดอัดหรือมีปัญหากับผู้ต้องขัง

9. ท่านอยากให้ทางเรือนจำหรือโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยดำเนินการอะไรเพิ่มเติม หรือดำเนินการอย่างไรกับผู้ต้องขังก่อนออกไปทำงาน

ผู้ประกอบการอยากให้แจ้งข่าวหรือข้อมูลการรับสมัครงาน ให้ผู้ต้องขังได้ทราบโดยทั่วกัน นอกจากนี้ก็ขอให้ช่วยเตรียมผู้ต้องขังให้พร้อมในการมาสมัครงาน เช่นเอกสารต่าง ๆ ต้องนำมาด้วยให้ครบ เสนอให้จัดตลาดแรงงานสำหรับผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษเป็นการเฉพาะ เพื่อให้ผู้ประกอบการที่ประสงค์จะจ้างแรงงานและฝ่ายผู้ต้องขังมีโอกาสได้คัดเลือก

10. ในอนาคตท่านจะมีแนวโน้มหรือทิศทางการทำงานหรือให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่คาดว่าคงไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงสำหรับการจ้างงานหรือให้โอกาสกับผู้ต้องขัง โดยเฉพาะผู้ประกอบการที่จ้างผู้ต้องขังอยู่แล้ว แต่สำหรับผู้ประกอบการที่ไม่เคยจ้างอาจจะพิจารณาให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังถ้ากิจการดีขึ้นหรือต้องการลูกจ้างเพิ่ม ส่วนผู้ประกอบการที่ปฏิเสธการจ้างงานผู้ต้องขังมักจะยืนยันแนวโน้มในอนาคตเกี่ยวกับการจ้างแรงงานผู้ต้องขังเหมือนเดิม

11. ท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อให้ผู้ประกอบการหรือนายจ้างให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังด้วยการจ้างงาน หรือให้การช่วยเหลือสนับสนุนผู้ต้องขัง อย่างไรบ้าง

ภาครัฐควรเข้ามาสนับสนุนเช่นเดียวกับกรณีกฎหมายที่ให้หน่วยงานต้องมีผู้พิการเข้าทำงานตามที่กฎหมายกำหนด และไม่สามารถปฏิเสธการจ้างงานด้วยเหตุที่เคยมีประวัติต้องโทษจำคุกมากรณีในทุกกรณี ผู้ต้องขังบางคนเป็นผู้พลั้งพลาด เช่นเดียวกับการลดหย่อนภาษีให้กับสถานประกอบการที่มีลูกจ้างที่เป็นผู้ต้องโทษหรือผู้พ้นโทษแล้ว

สรุปประเด็นผลสัมฤทธิ์เชิงลึกผู้ประกอบการ/นายจ้าง

ตารางที่ 13 สรุปประเด็นผลสัมฤทธิ์เชิงลึกผู้ประกอบการ/นายจ้าง

ประเด็น/กลุ่ม	ความเชื่อมั่นต่อโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย	เนื้อหาการปฏิบัติ	ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข
ผู้ประกอบการ/นายจ้าง	1 ความเห็นด้วย กับเรือนจำที่มุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยวิธีการแก้ไขมากกว่าการลงโทษส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยเพื่อเป็นการให้โอกาส แต่บางส่วนเห็นว่าควรต้องมีการลงโทษให้เด็ด	1. เหตุผลในการที่ให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังด้วยการจ้างงานหรือด้วยการสนับสนุนอย่างอื่น ผู้ประกอบการ/นายจ้าง ต้องการได้งานและอยากช่วยเหลือ 2. เจือปนในการให้โอกาส ส่วนใหญ่ไม่มี	1 ขั้นตอนการดำเนินการจ้างงานผู้ต้องขัง ไม่พบว่ามีปัญหายุ่งยาก ลำบาก ในกรณีที่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ ผู้ประกอบการจะเข้าไปสอนงานเอง อาจมีปัญหารื่องของการนำอุปกรณ์ เครื่องมือเข้าไป

	<p>หลายด้วย และบางส่วนยังไม่แน่ใจแล้วแต่ทางการ</p> <p>2. ความคิดว่าเรือนจำยังเปิดโอกาสให้สังคมภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขผู้ต้องขังมากหรือน้อยเพียงใด ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่ทราบ ไม่แน่ใจเพราะไม่เคยเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรือนจำและไม่ได้ข่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้</p>	<p>เงื่อนไขใดๆ เพราะให้โอกาสแล้ว ส่วนที่มีเงื่อนไข คือขยัน ตั้งใจ และไม่ยุ่งกับยาเสพติด</p> <p>3. วิธีการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการจ้างงานหรือให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่มีข้อมูลใดๆ จึงไม่มีวิธีการได้รับข้อมูล ถ้าต้องการจ้างงานจะไปติดต่อเรือนจำหรือกรมราชทัณฑ์โดยตรง</p>	<p>เนื่องจากเป็นเรื่องของความปลอดภัย</p> <p>2. ความพอใจกับผลงานของผู้ต้องขังโดยรวมมีความพอใจ</p> <p>3. เพื่อนร่วมงานหรือลูกจ้างคนอื่น ไม่พบว่ามีความอึดอัดหรือมีปัญหากับผู้ต้องขัง มีความขัดแย้งบ้างตามปกติ และถ้ามีปัญหาจะเรียกคุย</p> <p>4. ความต้องการให้ทางเรือนจำหรือโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยดำเนินการเพิ่มเติม คือการประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วกัน การเตรียมเอกสารให้พร้อม และการจัดตลาดนัดแรงงาน</p> <p>5. แนวโน้มหรือทิศทางการจ้างงานหรือให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังในอนาคตไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ</p> <p>6. ข้อเสนอแนะเพื่อให้ผู้ประกอบการหรือนายจ้างให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังด้วยการจ้างงานหรือให้การช่วยเหลือ สนับสนุนผู้ต้องขัง โดยควรให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนการจ้างงาน</p>
--	---	---	--

			ผู้ต้องขัง เช่นเดียวกับผู้ พิการ
--	--	--	-------------------------------------

โดยสรุป ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากทั้ง 5 กลุ่ม ผู้บริหารระดับนโยบาย ผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถาน เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน ผู้ต้องขัง และ ผู้ประกอบการ/นายจ้าง ต่างมีความเห็นต่อโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ใกล้เคียงกันในประเด็นความเชื่อมั่นและความคาดหวังต่อโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในระดับที่ค่อนข้างสูง ในส่วนเนื้อหาของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยครอบคลุมทุกองค์ประกอบที่สำคัญและเป็นไปตามแนวทาง (Road Map) ขององค์การสหประชาชาติ รวมทั้งส่วนใหญ่ของผู้ให้ข้อมูลเห็นด้วยกับสาเหตุการกระทำผิดที่แยกออกเป็นสาเหตุปัจจัยด้านจิตวิทยา ชีววิทยาและสังคมวิทยา ส่วนปัญหาและอุปสรรคพบได้ทั้งในระดับนโยบาย ระดับบริหารและระดับปฏิบัติ หรือปัญหาที่มาจากตัวโปรแกรมที่ใช้ในการอบรม

2. ผลการสนทนากลุ่ม

คณะผู้วิจัยโครงการวิจัยได้ดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม 3 ครั้ง โดยมีประเด็นการสนทนาที่ต่อเนื่องเพื่อศึกษา ความถูกต้องและความเป็นไปได้ของการพัฒนาเครื่องมือการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยการทบทวนวรรณกรรม ศึกษาเอกสารวิชาการ งานวิจัย แนวคิดและทฤษฎี การขอความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ นำมาสนทนากลุ่มครั้งที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบแนวคิด ทฤษฎี กับความเป็นจริงในภาคปฏิบัติเกี่ยวกับการแก้ไข และโปรแกรมต่าง ๆ จากนั้นนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามกับ ผู้บริหารระดับกรมฯ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน ผู้ต้องขัง และผู้ประกอบการ นำมาสนทนากลุ่มครั้งที่ 2 เพื่อยืนยันปัญหาอุปสรรค เนื้อหาและรูปแบบของโปรแกรมฯ ที่ควรปรับปรุง และนำมาสู่การสนทนากลุ่มครั้งที่ 3 เพื่อพิจารณาลักษณะและรูปแบบใหม่ของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตามที่ควรจะเป็น ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลการสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 1

ในการสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 1 มีผู้เข้าร่วมสนทนาเป็นจำนวนทั้งสิ้น 45 คน ประกอบด้วยคณาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากกรมราชทัณฑ์ ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ กระทรวงยุติธรรม ผู้บริหาร กระทรวงมหาดไทย ตำรวจ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน กรมพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชน ทนายความ สถาปนทนายความ และผู้ประกอบการภาคเอกชน ตามที่ประเด็นการสนทนากลุ่มเกิดจากการทบทวนวรรณกรรม ศึกษาเอกสารวิชาการ งานวิจัย แนวคิดและทฤษฎี การขอความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ นำมาสนทนากลุ่มโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบแนวคิด ทฤษฎีกับความเป็นจริงในภาคปฏิบัติเกี่ยวกับการแก้ไขผู้กระทำผิด พบว่า

1. เรือนำเน้นการลงโทษมากกว่าการแก้ไข

ผู้เข้าร่วมวงสนทนากลุ่มเกือบทั้งหมดเห็นด้วยว่า เรือนำเน้นการลงโทษมากกว่าการแก้ไข โดยมีเหตุผลสนับสนุนที่แตกต่างกันออกไป แต่เหตุผลส่วนใหญ่คือ การลงโทษหรือควบคุมไม่ให้ผู้ต้องขังหลบหนีเป็นหน้าที่จำเป็นที่ต้องปฏิบัติ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะการหลบหนีมีผลต่อตำแหน่งและหน้าที่การงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน
2. แนวทางการคุมขังไม่มีความขัดแย้งกับแนวทางการแก้ไขผู้กระทำผิดในการปฏิบัติ

ผู้เข้าร่วมสนทนาที่มาจากส่วนของกรมราชทัณฑ์ทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติยืนยันร่วมกันว่า ในทางปฏิบัติแล้วไม่มีปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้เข้าร่วมสนทนาที่เป็นนักวิชาการหรือมาจากส่วนอื่นของกระบวนการยุติธรรม เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ส่วนใหญ่คาดว่าจะมีความขัดแย้งกัน
3. ถ้ามีความขัดแย้งเกิดขึ้น แนวทางแก้ไขควรใช้วิธีการพูดคุย และให้รับรู้บทบาทหน้าที่การทำงานของแต่ละฝ่าย

ส่วนใหญ่จะเป็นคำตอบที่ได้จากฝ่ายที่เป็นผู้มีประสบการณ์ปฏิบัติด้านการแก้ไขโดยตรง โดยได้ให้ความเห็นว่า จะใช้วิธีการพูดคุย ให้ปรับความเข้าใจกัน เปลี่ยนหรือสลับหน้าที่กันทำงาน ส่วนท่านอื่นไม่สามารถให้ความเห็นในประเด็นนี้ได้ หรือจะตอบก็ไม่ตรงประเด็น
4. โปรแกรมแก้ไขมีปริมาณและคุณภาพมากเพียงพอแล้ว

ทิศทางของการสนทนามีความโน้มเอียงไปในทางที่เห็นว่าโปรแกรมมีมากและพอเพียง แต่มีความเห็นที่ต่างออกไปว่า จำนวนของโปรแกรมไม่ใช่สิ่งสำคัญเพียงอย่างเดียวแต่อยู่ที่การนำมาใช้มากกว่า บางโปรแกรมไม่ได้มีการเปิดอบรมมานานแล้ว หรือไม่เช่นนั้นก็คิดว่าควรจะเน้นที่ความหลากหลายด้วย ไม่ใช่มากแต่จำนวน แต่เนื้อหาซ้ำซ้อนกันหรือเป็นไปในทำนองเดียวกันหมด
5. โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยไม่มีความแตกต่างกับโปรแกรมแก้ไขทั่วไป

ส่วนใหญ่ของผู้เข้าร่วมสนทนาเห็นว่าไม่มีความแตกต่างกันระหว่างโปรแกรมแก้ไขทั่วไปกับโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในหลักการที่สำคัญ จะแตกต่างกันก็เฉพาะรายละเอียด แต่สำหรับโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่มีทั้งแบบเข้มข้น (เรือนจำโครงสร้างเบา) กับ โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยระบบปิดที่ดำเนินการในเรือนจำ จะแตกต่างกันในเรื่องของระยะเวลาและความเข้มข้นของหลักสูตร แต่หลักการและเป้าหมายตลอดจนประโยชน์ของโครงการทั้งสองไม่ได้แตกต่างกัน
6. ถ้าโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยออกแบบมาให้มีส่วนประกอบ 6 ด้านได้แก่สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิตใจ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติ การศึกษาสามัญและวิชาชีพ ประสบการณ์การทำงาน การบำบัดยาเสพติด จะมีเนื้อหาใดควรตัดออกหรือเพิ่มเติม

ผู้เข้าร่วมสนทนาเกือบทั้งหมดคิดว่าแต่ละส่วนประกอบเป็นเนื้อหาที่สำคัญและไม่ควรหรือไม่สามารถตัดอันใดอันหนึ่งออกได้ มีแต่ที่จะขอเพิ่มจากหลายคน

7. เนื้อหาทั้ง 6 ด้านควรรอยู่ในโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย หรือแยกไปอยู่ในโปรแกรมแก้ไขอื่นๆ ก็ได้
- ผู้ร่วมกลุ่มสนทนาให้คำตอบว่าแบ่งออกเป็นสองส่วนเท่าๆกัน คือส่วนแรกเห็นว่าควรแยกออกจากกัน จะได้เป็นสัดส่วน และที่โครงการเป็นอยู่ในขณะนี้ก็แยกออกจากกันอยู่แล้ว อีกส่วนหนึ่งหรือฝ่ายหนึ่งกลับเห็นควรให้รวมกัน เพื่อให้มีเนื้อหาครบถ้วนในแต่ละโปรแกรม
8. ไม่เห็นด้วยที่จะมีข้อกำหนดให้ผู้ต้องขังผ่านบางโปรแกรมมาก่อน
- ส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมสนทนาไม่เห็นด้วยที่จะมีข้อกำหนดให้ผู้ต้องขังผ่านบางโปรแกรมมาก่อน เพราะสำหรับผู้ต้องขังโทษระยะสั้นจะมีเวลาไม่เพียงพอที่จะได้เข้าอบรมโปรแกรมที่มีข้อกำหนด ถ้าเขายังไม่ได้เรียนขั้นที่ 1 2 หรือโปรแกรมที่กำหนดให้ผ่านมาก่อน
9. โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และโปรแกรมแก้ไขอื่นๆควรมีความเชื่อมโยงกัน
- โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และโปรแกรมแก้ไขอื่นๆควรมีความเชื่อมโยงกัน เป็นเพื่อให้เนื้อหาที่ไม่แตกต่างกัน ไม่ซ้ำซ้อน และมีการศึกษาอบรมต่อเนื่องกัน
10. โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยควรมีลักษณะทั้งการบังคับให้เข้าร่วมและสมัครใจเข้าร่วมด้วย
- ผู้เข้าร่วมสนทนาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการให้บังคับเข้าร่วมโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ควรจะเป็นไปตามกฎหมายที่บังคับให้ผู้ต้องขังทุกคนจะต้องได้รับการอบรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยทุกคน ส่วนผู้เข้าร่วมสนทนาที่เห็นด้วย ให้เหตุผลว่า การแก้ไขคนไม่ควรเป็นเรื่องของการบังคับ
11. ความเห็นต่อปัญหาอุปสรรคของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย
- ผู้เข้าร่วมสนทนาให้ความเห็นต่อปัญหาอุปสรรคของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ในทางปฏิบัติ โดยมีประเด็น ดังนี้
- กำลังเจ้าหน้าที่ไม่พอ
 - ถ้าเพิ่มโปรแกรมมากขึ้นอีกอาจจะทำไม่ไหว
 - เจ้าหน้าที่ในกรมราชทัณฑ์ มีน้อยมากโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ทำงานด้านแก้ไข
 - เจ้าหน้าที่ มีภารกิจหลายด้านเป็นทั้งนักสังคมสงเคราะห์ เป็นผู้คุม เป็นครู เป็นผู้อบรมด้านศาสนา ต้องเป็นทุกอย่างให้กับกรมราชทัณฑ์ใน 1 หน้าที่ของเรา
 - จำนวนเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความชำนาญเริ่มน้อยลง การอบรมเรื่องเกี่ยวกับโปรแกรมขณะนี้ลดน้อยลงมาก
 - เจ้าหน้าที่ขาดความเชี่ยวชาญ
 - ทำให้มีปัญหากลุ่มที่เสี่ยงน้อยจะได้ปล่อยตัวเร็วขึ้น แต่กลุ่มเสี่ยงมากกลับมีการปล่อยตรง โดยไม่ผ่านระบบ
 - คนที่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งมีครอบครัวรับรองได้ปล่อยเร็วขึ้น
 - แผนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ของเรานั้นยังมีข้อจำกัดอยู่ค่อนข้างมาก และการปล่อยเร็วเป็นตัวทำให้นักโทษเข้าสู่โปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมากขึ้น

- คืบคนดีรู้สึกไม่ได้
- เจ้าหน้าที่ส่วนอื่นไม่เข้าใจและยังคงยึดติดกับการลงโทษ
 - งานราชทัณฑ์ ทำหน้าที่เหมือนตำรวจแต่ถ้าไม่มีกฎหมายมาให้อำนาจหน้าที่ ทำให้ทำงานลำบาก.
 - คนที่ไม่สมควรปล่อยก็ไม่ปล่อยได้ดังเช่นตามกฎหมายของประเทศเนเธอร์แลนด์
- งบประมาณไม่พอ
 - การเพิ่มโปรแกรมจะทำได้
 - มีข้อจำกัดในเรื่องของสังคมชุมชน
 - ไม่มีความหลากหลายของการอบรมตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าอบรม
- การดำเนินโครงการเร่งรัด กระชั้นชิด ตัดขาดที่เอกสารทำให้ไม่ได้รับการปล่อยตัว
- สถานที่คับแคบ
- ปัญหาผู้ต้องขังระบบปิดที่มีจำนวนมากและไม่สนใจเข้าร่วมโครงการ เข้าร่วมหลายโครงการ หรือขาดคุณสมบัติ ฯลฯ

12. แนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรค

แนวทางที่กลุ่มสนทนาเสนอในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคค่อนข้างหลากหลาย แต่ส่วนใหญ่เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาแบบง่าย ๆ คือให้เพิ่มอะไรที่ขาด และแก้ไขสิ่งที่เป็นปัญหา ทั้งยังเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาที่ยังไปไม่ถึงสาเหตุ มีเพียงส่วนน้อยที่เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่ลึกลงไปถึงสาเหตุของปัญหา เช่น การลดจำนวนผู้ต้องขังลงก็จะทำให้ปัญหาเบาบางลง ตัวอย่างของแนวทางแก้ไขปัญหา

- ลำดับขั้นตอน(Flow) ของงานกระบวนการยุติธรรมควรมีระบบการดูแลหลังปล่อย (After Care)
- งานกระบวนการยุติธรรมต้องมีการบูรณาการ
- ควรมีชุมชนใหม่แทนครอบครัวและชุมชนเดิม ซึ่งสามารถเป็นได้ทั้งปัจจัยบวกหรือลบต่อผู้ต้องขัง
- ต้องเข้าใจ static and dynamic factor
- ควรทำ Check list ประเมินความเสี่ยง
- การตั้ง Business Unit ต้องคิดให้ครบวงจร การฝึกอาชีพต้องขายได้ด้วย เพื่อเป็นแรงจูงใจ
- หรือถ้าจะต้องเสียภาษีที่ดิน เอาที่ดินให้นักโทษพัฒนา ทำการเกษตรและขายจะดีกว่า
- ระบบการเตือน (warning) ในชุมชน
- แบบประเมินที่จะช่วยเจ้าหน้าที่ได้ในการจำแนกเพราะมีผู้ต้องขังจำนวนมากในเรือนจำ
- การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยควรเริ่มตั้งแต่ผู้ต้องขังเข้าเรือนจำ
- มีหน่วยงานภาคีหรือหน่วยงานทางสังคม ที่จะเป็นส่วนที่รองรับผู้พ้นโทษต่อไป

- การออกแบบการแก้ไขฟื้นฟู ต้องมีความแตกต่างกัน เพื่อตอบสนองความต้องการในการแก้ไขปัญหาของผู้กระทำความผิดแต่ละคน เราไม่สามารถใช้โปรแกรมเดียวกันแก้ไขผู้กระทำความผิดในฐานความผิดเดียวกันมาได้
- ควรบำบัดแก้ไขผู้กระทำความผิดให้ตรงกับสาเหตุการกระทำความผิด
- คาดหวังให้มีมาตรฐานและแนวทางเดียวกันที่ชัดเจนทั่วประเทศ
- เรือนจำขนาดใหญ่มีการปล่อยนักโทษจำนวนมากปีละ 2 รอบ ทำให้แต่ละรอบการอบรมมีจำนวนมากเกินไป ไม่ได้ผล (ระบบปิด)
- มีจำนวนโปรแกรมให้เพียงพอ
- แก้ไขสาเหตุการกระทำความผิดที่มีทั้งจากปัญหาทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ครอบครัว
- แก้ปัญหาการดำเนินโครงการชนกัน กลุ่มเป้าหมายชนกัน
- แก้ปัญหากลุ่มที่ได้รับโทษระยะสั้นมักกระทำความผิดบ่อย เพราะเรือนจำมีโอกาสน้อยในการแก้ไข
- การอบรมแบบเข้มข้นเป็นการระบายผู้ต้องขัง แต่การอบรมในระบบปิดที่ทำให้เรือนจำไม่ช่วยเรื่องการระบายความแออัดของเรือนจำ ยิ่งกรณีอบรมแล้วไม่ได้ปล่อย เพราะติดขัดเรื่องเอกสาร จะยิ่งเกิดการสูญเปล่า เสียค่าขนย้าย และต้องกลับใช้ทรัพยากรที่เรือนจำเดิม จึงควรทำกับคนที่ไม่มีเอกสารครบ
- จัดสรรงบประมาณและ บุคลากร ในส่วนของระบบปิดเพิ่มขึ้น
- ให้มีบุคคลภายนอกและนักวิชาการเข้ามาช่วยเรือนจำ
- พยายามอบรมให้ได้มากที่สุด ให้ทุกคนได้เข้ารับการอบรม และปล่อยให้มากที่สุดทำงานตามข้อจำกัดที่มี
- ให้ความสำคัญให้มาก เพราะเป็นโอกาสเดียวในการเตรียมผู้ต้องขัง
- เรือนจำเล็กและเรือนจำใหญ่มีจำนวนผู้ต้องขังไม่เท่ากันควรมีจำนวนหรือรอบของการอบรมไม่เท่ากัน รวมทั้งงบประมาณ และบุคลากร
- ควรจะทำให้โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเป็นกระบวนการต่อเนื่องเป็นขั้นตอน
- ผู้นำต้องเน้นที่การแก้ไขไม่ใช่แค่ ตัวชี้วัด หรือการหารายได้
- เน้นการแก้ไขในโครงสร้างเบามากกว่าระบบปิด อย่างไรก็ตามก็ดีกว่าการที่เป่าอยู่ที่การปล่อยตัว จึงทำให้มีผู้ต้องขังที่จะเข้าร่วมโครงการมาก
- เน้นการนำสิ่งที่ได้อบรมออกไปใช้ เพื่อลดการกระทำความผิดซ้ำ
- ผลักดันนโยบายให้เห็นความสำคัญ เช่น การจัดให้มีแดนเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย
- ปรับการแยกหรือจำแนกผู้ต้องขัง ไม่รวมเอาคนทุกประเภท ทุกคดีมาเข้าอบรม โดยเฉพาะในโครงการระบบปิด
- ไม่ควรมีจำนวนผู้เข้าอบรมที่มากเกินไป โดยไม่ให้ความสำคัญของผู้บริหาร ศักยภาพของบุคลากร ทรัพยากร งบประมาณ เจ้าหน้าที่ อุปกรณ์ รวมทั้งผู้ต้องขังไม่ได้สนใจในสิ่งที่ให้กำหนดเป้าตามจำนวนขนาดเตียงนอนของระบบเปิดแต่ไม่ได้ให้งบประมาณ จาก 30: 1 ที่ตั้งไว้และทำไม่ได้
- ควรขยายระยะเวลาฝึกโครงสร้างเบาเพื่อให้เขาได้รับความรู้ มีประกาศนียบัตรรับรอง
- การที่ทัศนสถานมีทั้งผู้ต้องขังที่เข้าโครงการและยังไม่ได้เข้าโครงการ ซึ่งทำเจ้าหน้าที่ต้องดูแลทั้งสองส่วน ควรมีการปรับความชัดเจนในบทบาทหน้าที่มากขึ้น

- ทำความเข้าใจทั้งองค์การภายในเรื่องของคุณภาพการแก้ไขผู้กระทำผิด
- แก้ปัญหาการขาดหรือไม่มีผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติเพียงพอเข้าโปรแกรมโครงสร้างเบา
- เพิ่มเจ้าหน้าที่ที่เป็นนักวิชาชีพมากขึ้น เพราะผู้ต้องขังมีสิทธิปฏิเสธในโครงการอบรมระบบเปิด สื่อต่าง ๆ มีผลต่อโครงการฯ โดยเฉพาะความเข้าใจของผู้ต้องขังและประโยชน์ที่จะได้รับจากโครงการ อีกทั้งครูที่มีความเข้าใจมีความสำคัญกับผู้ต้องขัง เพราะผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่เชื่อมั่นในตัวเอง ไม่คิดว่าตัวเองมีความสามารถ/มีฝีมือจริง ๆ ผู้ต้องขังไม่สนใจ อยากรู้อยากเห็น ชอบทำอะไรตามใจ ไม่อยากเปิดเผยอดีต ต้องอาศัยการทำ ความเข้าใจและให้เวลา
- สุดท้ายประเด็นสำคัญอยู่ที่ความคิดผู้ต้องขัง จึงควรมี life coach ในเรื่องอาชีพหรือ การค้า ในขณะที่เจ้าหน้าที่ปกติเป็นข้าราชการ สามารถเป็น Captain of lives (Singapore) สิ่งนี้ เจ้าหน้าที่เรือนจำทำเองได้และควรทำ ส่วนเมื่ออยู่ในชั้นเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและหลังปล่อย จะต้องมีการมี life coach

ส่วนประเด็นอื่น ๆ ในวงสนทนาที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและการปฏิบัติจริงที่ ประกอบด้วย

- การป้องปรามคือการลงโทษ ซึ่งแนวทางการลงโทษถึงเวลาต้องปล่อย ถ้าไม่ปล่อยก็ไม่ได้ทั้งที่บางคนไม่ควรจะปล่อย
- เมื่อทำผิดกฎหมายอย่างไรก็ต้องถูกลงโทษ
- ระหว่างการลงโทษกับการแก้ไขฟื้นฟู ควรต้องนิยามการลงโทษใหม่ ไม่ใช่ต้องทำให้เจ็บปวดทรมานที่สุด ไม่ได้ใช้ในยุคนี้แล้ว โทษในกฎหมายปัจจุบันมีอยู่ 3 อย่าง คือ 1. ทำให้เสียเงินปรับ หรือ ทรัพย์สิน 2. ทำให้เสียเสรีภาพคือจำคุกและ 3. ทำให้เสียชีวิต หรือประหาร
- กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยยังไม่มีจิตวิญญาณที่จะมุ่งมั่นในการพัฒนาหรือแก้ไข และยังใช้วิธีการปฏิบัติแบบรูดินประจำวันคือคุณไม่ให้น้อยอย่างเดียว
- ในส่วนเนื้อหาของงานของการปฏิบัติพิเศษจะเน้นไปในเรื่องของการควบคุม ส่วนใหญ่จะมีแนวทางขัดแย้งกับการแก้ไข
- โปรแกรมแก้ไขมีปริมาณและคุณภาพมากพอแล้วหรือไม่ อย่างไร

ปัจจุบันเรามีแบบประเมิน นอกจากแบบจำแนกก็จะมีแบบจำแนกเพื่อการควบคุม และแบบจำแนกเพื่อการพัฒนาพฤตินิสัย และสำหรับเรื่องของการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย จะมีแบบประเมินความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำก่อนได้รับการปล่อยตัวซึ่งผู้ต้องขังทุกคนที่จะได้รับการปล่อยตัวจะต้องมีการทำแบบประเมินนี้ก่อน ไม่ว่าจะปล่อยแบบมีเงื่อนไข หรือปล่อยแบบไม่มีเงื่อนไข การที่เราจะเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้ กับผู้ต้องขังที่เป็นจำนวนมากใหญ่ สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือการเข้าไม่ถึงผู้ต้องขัง
- โปรแกรมแก้ไขหรือการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังในส่วนของผู้ปฏิบัติ มีครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ทั้งระบบไม่ว่าจะเข้าใหม่ เด็ดขาด หรือระหว่างอยู่ในเรือนจำหรือก่อนปล่อย ซึ่งก่อนปล่อยเราก็มีหลายรูปแบบ มีรูปแบบของการบำบัดผู้ติดยาเสพติดด้วย มีโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้กับผู้ต้องขังชาวต่างชาติ เนื่องจากความต้องการของคนกลุ่มนี้แตกต่างจากคนไทยในเรื่องภาษาและการปฏิบัติตัว ซึ่งความแตกต่างกันตรงนี้จะ เป็นโปรแกรมที่เราพัฒนาขึ้นมาเอง และใช้ภาษาอังกฤษในการบรรยาย

- กระบวนการที่ร่วมวางแผนกับผู้ต้องขัง มีการวางแผนตั้งแต่ต้นจนถึงกระบวนการสุดท้าย ตั้งแต่กระบวนการที่เรียกว่าการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นการวางแผนผู้ต้องขังตั้งแต่แรก เข้าให้ผู้รู้ถูกระเบียบและยอมรับในการกระทำความผิดของตน การปรับสภาพ การวางแผน การทำ Case Management ซึ่งตอนนี้เรียกว่า sentence plan มีการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังว่ามีภูมิหลังอย่างไร มีพฤติการณ์ในการกระทำความผิดอย่างไร แล้วเข้าสู่กระบวนการในการจำแนก การจำแนกผู้ต้องขังเราจะแบ่งเป็น 2 section คือการควบคุมและการแก้ไข จากนั้นจะเชิญผู้แทนสำนักงานเขต ตำรวจ และ หน่วยงานภายนอกมาประชุม แล้วเข้าไปพบกับผู้ต้องขังโดยจะทำงานกันเป็นกลุ่ม เพื่อวางแผนว่าผู้ต้องขังคนนี้จะเข้าสู่พื้นที่แล้ว แต่ทุกวันนี้มีผู้ต้องขังจำนวนมาก แค่คุมไม่ให้หนี ก็เป็นเรื่องที่ยากแล้ว ดังนั้นการที่เรือนจำจะฝึกอาชีพให้เขาเป็นเรื่องที่ยากมากขึ้น เรือนจำโดยทั่วไปจึงมักจะเอาวิชาชีพไปให้ทำ เช่นการเย็บหมวก ซึ่งไม่เคยปรากฏว่าผู้ต้องขังคนไหนออกไปแล้วเปิดบริษัทเย็บหมวก

ผลการสนทนากลุ่มครั้งที่ 2

ในการสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 2 มีผู้เข้าร่วมสนทนาเป็นจำนวนทั้งสิ้น 37 คน ประกอบด้วยคณาจารย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้บริหารจากกรมราชทัณฑ์ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน อดีตผู้ต้องขัง นักจิตวิทยา นักวิจัยอิสระ ผู้ประกอบการภาคเอกชน เพื่อยืนยันปัญหาอุปสรรค เนื้อหาและรูปแบบของโปรแกรมที่ควรปรับปรุง ตามข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในภาพรวมของการสนทนาพบว่าส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมสนทนาเห็นด้วยว่าวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการแก้ไขนั้นขัดแย้งกับการปฏิบัติที่ยังคงเน้นวิธีปฏิบัติที่เป็นการลงโทษ และยังได้มีการเสนอเพิ่มเติมและแลกเปลี่ยนกันในปัญหาเชิงนโยบายที่สำคัญอีกหลายด้านเช่น

- นโยบายทางอาญาของประเทศก่อให้เกิดผู้ต้องขังล้นเรือนจำ
- นโยบายมีการปรับเปลี่ยนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการแก้ไขผู้ต้องขังค่อนข้างบ่อย
- การกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายยังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

ในทำนองเดียวกันกับปัญหาอุปสรรคที่มาจากการบริหารจัดการ ได้รับการยืนยันและเห็นด้วยจากผู้เข้าร่วมสนทนาอย่างเป็นเอกฉันท์ นอกจากนี้ยังได้สนับสนุนด้วยเหตุผลเพิ่มเติมถึงปัญหาในระดับบริหารทั้ง 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การสั่งการให้ดำเนินโครงการต่าง ๆ จากส่วนกลางมักจะเน้นความเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยไม่ได้คำนึงถึงรายละเอียดเกี่ยวกับข้อจำกัดของที่ตั้ง พื้นที่ และประเภทของเรือนจำ เท่าใดนัก
2. การสั่งการ ให้ดำเนินโครงการกระชั้นชิดเกินไป ทำให้ไม่สามารถวางแผนล่วงหน้าได้ทั้งหมดทุกโครงการ และมักจะมีภารกิจหรือโครงการแทรกซ้อน
3. การขาดการสร้างแรงจูงใจอย่างอื่นที่จะกระตุ้นให้ผู้ต้องขังสนใจและอยากเข้าร่วมเพื่อรับประโยชน์จากโครงการอย่างแท้จริง นอกเหนือไปจากการพักลดโทษ ตัวอย่างเช่น การให้สิทธิพิเศษอย่างอื่น
4. การคัดเลือกผู้ต้องขังเข้าอบรมโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้นยังขาดการประสานกันระหว่างฝ่ายที่คัดเลือก ฝ่ายที่สั่งการและฝ่ายที่จัดหางบประมาณ
5. โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยยังไม่เปิดสู่สังคมเพื่อให้ผู้ต้องขังได้ประสบการณ์จริงของการอยู่ร่วมในชุมชน หรือสร้างความคุ้นชินกับบรรยากาศภายนอกเรือนจำ ได้ทดลองอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกับสภาพที่เป็นจริงมากที่สุดของสังคม

ซึ่งไม่ต่างจากปัญหา อุปสรรคที่มาจากตัวโปรแกรม ที่ประกอบปัญหาทั้งหมด 10 ด้าน ที่ได้รับการยืนยันและเห็นด้วยกับปัญหาดังกล่าว หลังจากที่มีการซักถามรายละเอียดของบางปัญหาที่ยังไม่ชัดเจน ดังนี้

1. ภาพรวมความเชื่อมั่นต่อโปรแกรมอยู่ในระดับร้อยละ 70-80 เพราะมีความเชื่อมั่นว่าโปรแกรม น่าจะเป็นสิ่งที่ผ่านการออกแบบและการพิจารณาเป็นอย่างดีแล้ว แต่ปัญหาของโปรแกรมจะอยู่ที่การนำไปปฏิบัติและการบริหารจัดการมากกว่า

2. เนื้อหาของโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยครอบคลุมทุกองค์ประกอบตามแนวทาง (Road Map) ของ องค์การสหประชาชาติ (UN) อยู่แล้ว แต่อยู่ที่ผู้นำหน่วยปฏิบัติ เช่น ผู้บัญชาการเรือนจำ หัวหน้าฝ่าย/หัวหน้าส่วน ที่มีประสบการณ์ ความชำนาญหรือความถนัดในด้านที่แตกต่างกัน ทำให้โปรแกรมหรือตัวเนื้อหาถูกเน้นย้ำต่างกัน เช่น ผู้บริหารบางคนเน้นการศึกษา การกีฬา การฝึกอาชีพ การทำงาน หรือ ด้านธรรมะ ฯลฯ เป็นต้น

3. โปรแกรมครอบคลุมทุกด้าน แต่ส่วนใหญ่เป็นโปรแกรมพื้นฐานทั่วไป หรือเป็นการฝึกทักษะเบื้องต้น ยังขาดโปรแกรมที่มีเนื้อหาสูงกว่าขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะด้านจิตวิทยา

4. โปรแกรมมีจำนวนมากพอตามข้อจำกัดของเรือนจำ เช่น งบประมาณ กำลังคนและสถานที่ ฯลฯ แต่ยังขาดความหลากหลายเพื่อรองรับความแตกต่างของผู้ต้องขังที่มีความแตกต่างกันมาก

5. โครงการส่วนใหญ่เมื่อนำมาปฏิบัติจะเป็นภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ

6. การประเมินผลของโปรแกรมมีแนวโน้มจะออกมาดี เพราะผู้ดำเนินการโครงการและผู้ประเมินโครงการมักจะเป็นคนกลุ่มเดียวกัน และมีแรงกดดันในเรื่องของตัวชี้วัดหรือการให้ความสำคัญกับการทำให้ครบเป้าหมายที่ถูกกำหนดมา

7. โปรแกรมแต่ละโปรแกรมมีความเป็นเอกเทศต่อกันสูง ทำให้โปรแกรมขาดความต่อเนื่อง ไม่เป็นขั้นเป็นตอน และเกิดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาบางส่วน เช่น โครงการด้านธรรมะหรือศาสนาที่มีหลายโครงการ แต่ไม่ได้มีการจัดระดับความยากง่ายหรือความเข้มข้นเป็นขั้นๆ ควรเข้าโครงการใดก่อนหรือหลัง เนื้อหาส่วนที่เป็นพื้นฐานของแต่ละโครงการจึงมักจะซ้ำซ้อนกัน ทำให้หน้าเบื่อ ผู้ต้องขังได้รับประโยชน์น้อยเมื่อเทียบกับทรัพยากรทั้งหมดที่ใช้ดำเนินโครงการ

8. โปรแกรมเพื่อการแก้ไขกับโปรแกรมเพื่อการลงโทษยังไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน สำหรับผู้ต้องขังที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับการแก้ไข เพราะผู้ต้องขังมีทั้งผู้ที่จำเป็นและไม่จำเป็นต้องแก้ไข ควรได้รับการแก้ไขบ้าง ควรได้รับการแก้ไขเป็นบางด้าน(สาเหตุ) ควรได้รับการแก้ไขเป็นพิเศษ หรือผู้ต้องขังที่ทางการไม่อยากแก้ไข (ไม่คุ้มกับการต้องแก้ไขแต่ยังเป็นอันตรายกับสังคม)

9. โปรแกรมส่วนใหญ่รวมถึงโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยด้วย มิได้กำหนดจำนวนผู้เข้ารับการอบรมอย่างชัดเจน และในทางปฏิบัติมักจะมีจำนวนผู้เข้ารับการอบรมมากเกินไป

10. โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่เหมาะสม ควรออกแบบให้มีมาตรฐานอยู่ในระดับใดระดับหนึ่งที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติสามารถต่อยอดหรือยกระดับให้สูงขึ้นได้ แทนที่จะออกแบบให้เป็นโปรแกรมที่มีความเป็นมาตรฐานสูงแม้จะเป็นโครงการที่อยู่ในระดับมาตรฐานกลางของกรมราชทัณฑ์

หลังจากส่วนแรกที่เป็นที่ยืนยันถึงปัญหาอุปสรรคทั้ง 3 ระดับแล้ว การสนทนากลุ่มในประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแนวทางการจะนำไปสู่การออกแบบโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยใหม่ โดยได้มีการนำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดประเภทโปรแกรมที่มีทั้งหมดของกรมราชทัณฑ์ออกมาใหม่ ซึ่งจากเดิมมีเพียง 2 ประเภท ให้เป็น 3 ประเภท โดยให้ความสำคัญกับโปรแกรมแกนกลาง (Core Program) ซึ่งจะแบ่งเป็นสาเหตุด้านชีววิทยา จิตวิทยา และสังคมวิทยา

ในประเด็นเรื่องการแบ่งประเภทโปรแกรมนี้ ที่ประชุมกลุ่มสนทนาเห็นด้วย โดยมีประเด็นเรื่อง ผู้กระทำผิดซ้ำซากจะดำเนินการอย่างไร และโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจะอยู่ในโปรแกรมประเภทใด หลังจากได้มีการแสดงความเห็นกันอย่างกว้างขวางแล้ว ที่ประชุมยังมีความเห็นแยกกันเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นควรให้โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเริ่มต้นมาตั้งแต่แรกที่ผู้ต้องขังเข้ามาในเรือนจำ ส่วนฝ่ายที่สองเห็นควรให้คงไว้ตามเดิมคือ อยู่ในส่วนท้ายของการต้องโทษ

ประเด็นที่สำคัญต่อมา คือลักษณะของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ที่ประชุมกลุ่มสนทนาส่วนใหญ่สนับสนุนการออกแบบให้โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยอยู่ในลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันไปหลายโปรแกรม ที่มีหลายขั้นตอน เป็นกระบวนการต่อเนื่องกันไป มากกว่าการจัดทำเป็นโปรแกรมเดี่ยวโปรแกรมหนึ่ง

ที่สำคัญต่อมาเป็นประเด็นในเรื่องของความเป็นไปได้ของโครงการ ซึ่งปัญหาผู้ต้องขังล้นคุก หรือถ้ามีผู้ต้องขังจำนวนมากเกินไป โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ออกมาใหม่ จะไม่สามารถดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องของจำนวนคนที่เข้าโปรแกรม ในที่ประชุมได้มีการเสนอให้ใช้การลดคนเข้าเรือนจำและเพิ่มคนออกเพื่อคลี่คลายปัญหาคนล้นคุก และต้องมีการคัดเลือกผู้ต้องขังที่จะเข้ารับการอบรมโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยอย่างเข้มงวด โดยเน้นในประเด็นการให้การอบรมผู้ต้องขังที่สมควรได้รับการอบรม แทนการอบรมที่ไม่สมควรได้รับการอบรมหรือคนที่ไม่ต้องการอบรม

ประเด็นสุดท้ายจะเป็นการสนทนากันในเรื่องหลักการสำคัญของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยซึ่งก็คือ การปรับตัวผู้ต้องขังให้กับเข้าสภาพที่เป็นจริงของสังคม ได้มีการเสนอการออกแบบให้โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแยกออกมาจากส่วนที่เป็นเรือนจำ ในรูปแบบของบ้านกึ่งวิถีหรือศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และแบ่งระยะของการปรับตัวที่ศูนย์นี้ออกเป็น 3 ระยะ โดยเปิดกว้างให้ทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมดำเนินการ ซึ่งยังมีข้อกังวลในเรื่องการใช้งบประมาณลงทุนจำนวนมาก และอาจไม่สามารถปฏิบัติให้เป็นจริงได้

ผลการสนทนากลุ่มครั้งที่ 3

ในการสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 3 มีผู้เข้าร่วมสนทนาเป็นจำนวนทั้งสิ้น 18 คน ประกอบด้วยคณาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต ผู้บริหารจากกรมราชทัณฑ์ ผู้แทนจากกรมพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน สถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน กองทัณฑปฏิบัติการ กรมราชทัณฑ์ กองพัฒนาระบบงานยุติธรรม อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนศาลจังหวัด ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน และนักวิจัยอิสระ พิจารณาลักษณะและรูปแบบใหม่ของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

ประเด็นการสนทนาหลักคือ ลักษณะและรูปแบบใหม่ของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยมีประเด็นย่อย 2 ประเด็นคือ การจัดประเภทของกลุ่มโปรแกรม และลักษณะของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่

ในประเด็นแรกการจัดประเภทของกลุ่มโปรแกรม ก่อนเสนอตัวแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่ ได้มีการแลกเปลี่ยนประเด็นในเรื่องของปัญหาความสับสนเกี่ยวกับประเภทของโครงการ

แก้ไขทั้งหลายของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งมีการจัดประเภทที่ไม่ชัดเจน ไม่มีเกณฑ์ที่แน่นอนในการจัดแบ่งกลุ่ม ที่สำคัญเกณฑ์ที่ใช้จัดประเภทกลุ่มโปรแกรมจะแบ่งตามฐานความผิด ซึ่งเป็นการขัดกับหลักการการแก้ไขที่ให้เน้นที่ตัวบุคคลไม่ใช่ฐานความผิดหรือการกระทำของบุคคลนั้น จากนั้นจึงได้นำการจัดแบ่งประเภทใหม่หลังจากที่ได้ผ่านการสนทนากลุ่มครั้งที่ 2 มาแล้ว เพื่อมานำเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ที่ประชุมสนทนากลุ่มได้มีการซักถามกันในเรื่องประโยชน์ของการจัดประเภทใหม่ และมีหลักเกณฑ์อย่างไรในการแบ่งกลุ่ม และจะสามารถนำไปใช้ในการออกแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยใหม่ได้อย่างไร สรุปความคิดเห็นโดยรวมในประเด็นนี้คือ จะสามารถจัดทำ Sentence Plan ได้ เพราะการจัดหมวดหมู่ที่ชัดเจนและใช้เกณฑ์ที่มีความแน่นอน ย่อมทำให้ประเภทของโปรแกรมแต่ละกลุ่มสามารถถูกหยิบไปใช้หรือออกแบบ sentence plan ให้กับผู้ต้องขังได้ง่ายขึ้นและป้องกันความผิดพลาดอันเกิดจากการเลือกใช้โปรแกรมผิดให้กับผู้ต้องขัง

ประโยชน์สำหรับการนำไปใช้ในการออกแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยใหม่ จะทำให้เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่สร้างขึ้นใหม่มีลักษณะเป็นกระบวนการ (Process) คือมีหลายขั้นตอน ทั้งที่เป็นขั้นตอนของประเภทโปรแกรมแล้ว ในแต่ละโปรแกรมยังมีขั้นตอนและระดับของตัวเองอีกด้วย ซึ่งจะก่อให้เกิดความต่อเนื่อง ลดปัญหาความเป็นเอกเทศตามรูปแบบของโปรแกรมเดิม สามารถจัดเรียงระดับความยากง่ายของโปรแกรม ซึ่งทำให้สามารถต่อยอดกันได้ซึ่งจะเป็นผลดีอีกประเด็นหนึ่งตามมา

นอกจากนี้ยังทำให้การประเมินความสามารถ สามารถทำได้หลายขั้นตอน และติดตามประเมินผลได้เป็นระยะๆ อย่างชัดเจน ทำให้ง่ายแก่การติดตามพัฒนาการหรือความก้าวหน้าของผู้ต้องขังที่เข้ารับการอบรมในโปรแกรมต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และยังส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังที่สนใจเข้ารับการอบรมด้วยการใช้การเสริมแรงทั้งเชิงบวกและเชิงลบได้ทุกขั้นตอนหรือทุกระดับที่มีความสำเร็จเกิดขึ้น เพราะหลักการที่สำคัญมากของการแก้ไขคือให้ความสำคัญกับความสำคัญกับความสำเร็จ ไม่ว่าจะความสำเร็จจะใหญ่หรือจะเล็กขนาดใดก็ตาม ความสำเร็จอันนั้นจะต้องได้รับการชื่นชม ยินดี ด้วยสีหน้า แววตา คำพูด ตลอดไปจนถึงสิ่งของที่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตในเรือนจำที่กรมราชทัณฑ์ไม่สามารถจัดหาให้ได้ เช่น สบู่ ยาสีฟัน ถุงเท้า รองเท้า กาแฟ ฯลฯ ซึ่งจะเป็นแรงดันให้เขาก้าวข้ามไปที่ละขั้นจนไปถึงจุดมุ่งหมายสุดท้ายให้ได้

ในประเด็นที่ 2 ซึ่งเกี่ยวกับลักษณะของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยใหม่ ซึ่งผลของการสนทนามีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ ดังนี้

1. ในประเด็นของการจัดประเภทของกลุ่มโปรแกรม เห็นได้ชัดว่าถูกนำมาเรียงลำดับเป็น 3 ระดับตามลักษณะก่อนหลัง ซึ่งแต่ละระดับได้นำเอาโปรแกรมต่าง ๆ มาวางเรียงระดับไว้ตามความยากง่าย ดังนั้นในทุกกลุ่มประเภทของโปรแกรม โปรแกรมทั้งหลายที่อยู่ในแต่ละกลุ่มประเภทนั้นจะถูกนำมาจัดเรียงไว้เป็นขั้นๆ เช่นกัน

2. Sentence plan ที่เป็นเส้นทางเดินเพื่อการแก้ไขของผู้ต้องขังแต่ละคน จึงสามารถมีได้หลากหลายเส้นทางและไม่ซ้ำซ้อนกัน ซึ่งจะทำให้โปรแกรมที่นำมาใช้นั้นสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังแต่ละคนได้ดีกว่าโครงการแก้ไขทั้งหลายที่ลอยตัวหรืออยู่กันเป็นเอกเทศเหมือนที่เป็นมาก่อน

3. ในส่วนของ Half-way house ก็ถูกออกแบบเป็น 3 ระยะคล้ายกับการไต่บันได เป็นการค่อยๆ ให้ผู้ต้องขังได้ปรับตัวซึ่งระยะเวลาที่ใช้ของแต่ละคนไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับว่าใครปรับตัวได้เร็วกว่ากันเพราะบางคนอาจจะต้องโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำมากกว่าคนอื่นหลายสิบปี โดยที่การไต่บันไดครั้งนี้จะต่างจากช่วงก่อนเข้า

บ้านกึ่งวิถี (Half-way house) คือแทนที่จะเป็นการไต่บันไดให้สูงขึ้น แต่ครั้งนี้จะเป็นการค่อยๆ ลงจากบันไดของความเป็นคนคุกให้ลงมาเป็นคนปกติธรรมดาของสังคม ไม่ใช่เทวดาและก็ไม่ใช่ซาตาน เพื่อให้เขาไม่แปลกแยกกับคนอื่นๆ ในสังคม เพื่อให้เขาได้สร้างตัวตนใหม่ของเขาถ้าเขาต้องการ

4. โปรแกรมจะออกแบบให้เป็นการดูแลผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องไปตลอด (Through care) ซึ่งประกอบด้วยดูแลผู้ต้องขังในระหว่างที่อยู่ในเรือนจำ (In care) และการดูแลผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ (After care) โดยจะทำให้การเชื่อมต่อระหว่างการดูแลผู้ต้องขังทั้งสองช่วงนี้เชื่อมเข้าหากันหรือสอดประสานกันอย่างไร้รอยต่อ โดยออกแบบให้บ้านกึ่งวิถีหรือศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยทำหน้าที่ตรงนี้ ด้วยการปรับลดความเป็นคนคุกให้เข้ากับสังคมนอกกำแพงคุกให้ได้ แต่ดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปเป็น 3 ระยะ (phase)

5. รูปแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ออกแบบขึ้นมาใหม่ ยังได้เติมระบบการดูแลที่แบ่งออกเป็นช่วงด้วยการใช้ระบบผู้ดูแล 2 แบบ คือผู้ดูแลที่เป็นครูฝึกสอน (Coach) ในช่วงของ In care ตามรูปแบบของเจ้าหน้าที่เรือนจำของประเทศสิงคโปร์ที่ทำหน้าที่เป็นเสมือนโค้ชของผู้ต้องขังที่เรียกว่า “Captain of Lives) และใช้ระบบผู้ดูแลแบบพี่เลี้ยง (Mentor) หรือที่รู้จักกันอีกชื่อหนึ่งว่า พี่ใหญ่ (Big sister/brother) ตั้งแต่เข้ามาอยู่ในศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตลอดจนออกไปพ้นโทษแล้วด้วย ซึ่งการ coaching และ mentoring จะมีลักษณะที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงอย่างกลมกลืนมากกว่าใช้แบบใดแบบหนึ่ง เป็นการดูแลผู้ต้องขังไปตลอดแบบ Through care

6. ส่วนเนื้อหาของแต่ละโปรแกรมจะเป็นไปตาม Road map ของ UN ที่ครบทั้ง 6 ด้านเป็นอย่างน้อย ซึ่งออกแบบให้จำนวนโปรแกรมอย่างน้อยเพียงใดก็ได้ เพราะสำคัญอยู่ที่เนื้อหามากกว่าว่าจะให้มี 6 ด้านเท่านี้หรือมากกว่านี้ และจะต้องมีการจัดเรียงโปรแกรมแต่ละโปรแกรมให้มีความยากง่ายต่าง ๆ จะที่ระดับก็ได้ตามเนื้อหาที่ควรจะเป็นและตามความสามารถของผู้เข้าอบรม ซึ่งโปรแกรมที่มีอยู่เดิมทั้งหมดประมาณ 50-60 โปรแกรมจะต้องมีการสังขยานาอันใหม่ ให้มีเนื้อหาไม่ซ้ำซ้อนกัน มีความยากง่ายต่างกัน สามารถต่อยอดกันได้รู้ว่าโปรแกรมใดอยู่ก่อนอยู่หลัง ถ้าไม่ผ่านการประเมินจะอยู่ที่เดิมหรือจะไปเริ่มที่โปรแกรมใดใหม่ จะทำให้ทุกโปรแกรมมีคุณภาพ คือมีสาระความรู้ที่เหมาะสมแต่ละระดับ ไล่เรียงขึ้นไปตามความยากและความสามารถของผู้ต้องขังที่เข้าอบรม ไม่เกิดความเบื่อหน่าย และช่วยบอกให้ผู้ต้องขังรู้ตัวด้วยว่า มันใช้สิ่งที่เขาชอบหรือต้องการจริงหรือไม่ เหมาะสมกับเขาหรือไม่ เขามีการพัฒนาปรับปรุงตัวเองขึ้นหรือไม่ด้วย

3. ผลการวิพากษ์ร่างรายงานวิจัย

การวิพากษ์ร่างรายงานวิจัยเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของโปรแกรมการเตรียมความพร้อมที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ ผู้เข้าร่วมการวิพากษ์ ประกอบด้วยคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต ผู้แทนจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรมราชทัณฑ์ สำนักงานคุมประพฤติ กองทัณฑปฏิบัติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผู้ตรวจราชการกระทรวงยุติธรรมกระทรวงยุติธรรม ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนสำนักงานกิจการยุติธรรม พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานศาลจังหวัด ผู้ประกอบการ และผู้ต้องขังที่พันธโทษ รวมทั้งสิ้น 18 ท่าน ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประเด็นสาระสำคัญของการวิพากษ์

ประเด็นที่ 1. ความเห็นโดยรวมของผู้วิพากษ์ต่อโปรแกรมออกมาดี เป็นขั้นเป็นตอน แต่กรมราชทัณฑ์มีปัญหาหรือข้อจำกัดในการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ เช่น คุณวุฒิด้านการศึกษาที่ยังไม่สูงมากนัก ทรัพยากรและบุคลากรมีจำกัด ส่วนโปรแกรมที่มีอยู่แล้วของกรมราชทัณฑ์น่าเชื่อถือและน่าจะประสบผลสำเร็จ แต่เรือนจำก็มีข้อจำกัดหรือปัญหาที่เป็นอุปสรรคกับการนำเอาโปรแกรมมาดำเนินการ

ประเด็นที่ 2 จำนวนผู้ต้องขังมากเกินไป จะต้องมีการลดจำนวนผู้กระทำผิดที่จะเข้ามาในเรือนจำลง เช่น การเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) เพื่อให้โปรแกรมสามารถปฏิบัติได้จริง ต้องมีการจำแนกที่ดี เหล่านี้คือสิ่งที่จะช่วยทำให้โปรแกรมประสบผลสำเร็จ

ประเด็นที่ 3 ส่วนของเนื้อหาของโปรแกรมมีความเห็นร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ว่าครอบคลุมครบทุกด้าน แต่ผู้วิพากษ์ที่อยากให้เห็นเรื่อง Mind set ทั้งของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโปรแกรมแก้ไขและโปรแกรมเตรียมความพร้อมและ Mind set ของผู้ต้องขังที่จะเข้ารับการอบรมในโปรแกรมด้วย ซึ่งจะมีส่วนช่วยในเรื่องความสำเร็จของโครงการ

ประเด็นที่ 4 สำหรับการสั่งใช้โปรแกรมในส่วนของผู้พิพากษาแม้จะมีกฎหมายให้อำนาจในการสั่งใช้ได้ แต่ศาลก็มักจะไม่ค่อยสั่งใช้มาตรการหรือโปรแกรมแก้ไขกับผู้ต้องขังมากเท่ากับผู้กระทำผิดที่อยู่ในกระบวนการคุมประพฤติก่อนมีคำพิพากษา รวมถึงการสั่งใช้มาตรการเพื่อความปลอดภัยด้วย

ประเด็นที่ 5 บ้านกึ่งวิถีสำหรับประเทศไทยได้ริเริ่มและดำเนินการมานานแล้ว แต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จ โปรแกรมที่ออกแบบใหม่ถ้าจะใช้แนวคิดของบ้านกึ่งวิถีต้องคำนึงถึง ปัญหาอุปสรรคสำคัญคือผู้ต้องขังหรือแม้แต่ผู้ถูกคุมประพฤติก็ไม่อยากจะทำมาอยู่ อาจจะเป็นเพราะว่าสถานที่ตั้งของบ้านกึ่งวิถีอยู่หน้าเรือนจำ

ประเด็นที่ 6 ปัญหาในการแก้ไขมักจะเกิดขึ้นในช่วงหลังปล่อยตัวจากเรือนจำ โดยเฉพาะในระยะแรก ดังนั้นจึงเห็นด้วยกับการออกแบบโครงการใหม่นี้ให้เชื่อมโยงการดูแลต่อออกไปจากช่วงที่อยู่ในเรือนจำและหลังจากพ้นโทษจากเรือนจำแล้ว เพราะเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อมีโอกาสที่กระทำผิดซ้ำได้ตลอด

ประเด็นที่ 7 เห็นด้วยและคิดว่าเป็นจุดแข็งอันหนึ่งของโปรแกรมที่เสนอให้มีการนำเอาทุกภาคส่วนเข้ามาทำงานร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นชุมชนหรือท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารจังหวัด เทศบาล กระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม

ประเด็นที่ 8 อยากให้มีความชัดเจนในเรื่องของการเข้ารับการอบรมในโปรแกรม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้ต้องขังที่ต้องโทษจำคุกเป็นเวลานาน กับผู้ต้องขังจำคุกระยะสั้น โปรแกรมจะมีแนวทางอะไรที่จะช่วย

ลดความเป็นธรรมอันนี้ได้บ้างหรือไม่ แต่เห็นด้วยกับการสร้างแรงจูงใจที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะการพักลดโทษ แต่เป็นข่าวของเครื่องใช้ส่วนตัวที่จำเป็นสำหรับผู้ต้องขัง เป็นประเด็นใหม่และน่าสนใจ

ประเด็นที่ 9 งานของกรมพินิจฯ ค่อนข้างก้าวหน้ามากกว่าของผู้ใหญ่ เพราะได้ปรับปรุงและดำเนินงานมานานกว่า มีทั้งส่วนที่ดำเนินการก่อนศาลพิพากษา และหลังพิพากษาที่มีทั้งการใช้การคุมประพฤติเป็นส่วนใหญ่ ที่เหลือจึงส่งเข้าศูนย์ฝึก มีชุมชนมาช่วยประเมินความพร้อม มีการฝึกฝึกรอบรมได้คล้ายกับพักการลงโทษของผู้ใหญ่ กรณีที่เด็กออกไปทำงานหรือไปเรียนต่อ และมีการฝากเรื่อง Cost effective สามารถที่จะคุ้มค่าที่จะทำการทํางานทั้งหมดหรือไม่ จำนวนผู้ต้องขังที่จะเข้าโปรแกรมนี้มีจำนวนประมาณการเท่าใด และสุดท้ายที่ฝากคือการลด overcrowding มีเอกสารต่างประเทศแก้ปัญหานี้อย่างไรบ้าง

ประเด็นที่ 10 ปัญหาการปล่อยผู้ต้องขังจะมีปัญหาเรื่องครอบครัว หรือผู้รับอุปการะไม่รับผู้ต้องขังด้วยเหตุผลต่าง ๆ นานา จึงไม่สามารถปล่อยตัวได้ ที่สุดก็ต้องถูกคุมขังต่อไป เช่นเดียวเรื่องเอกสารต่าง ๆ ที่ต้องใช้เป็นจำนวนมากกับผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรมโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (โครงสร้างเบา) ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรมแล้ว กลับไม่ได้รับการปล่อยตัวตามที่คาดหวัง

ประเด็นที่ 11 การเข้าอบรมของผู้ต้องขังที่ต้องโทษสูงหลายปี เริ่มเข้าโปรแกรมตั้งแต่ช่วงแรก ช่วงหลังก็ว่าง ส่วนผู้ต้องขังที่อยู่ไม่นานก็อาจจะไม่มีโอกาสได้เข้าถึงโปรแกรม การเข้าอบรมโปรแกรมต่าง ๆ นั้นผู้ต้องขังไม่ทราบเลยว่าการจัดโปรแกรมอบรมมาในช่วงจังหวะแบบไหน ไปอบรมเพื่ออะไรก็ยังตอบคำถามไม่ได้ เช่นเดียวกับการแยกประเภทผู้ต้องขังก็ยังไม่ชัดเจน เช่น อาจจะแยกออกเป็นบัว 4 เหล่า แยกตามปีที่ต้องโทษ จำคุกยาวนานเท่าใด และมีการแยกอีกหลายแบบ โปรแกรมใหม่นี้มีส่วนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้หรือไม่อย่างไร

ประเด็นที่ 12 ยกการปฏิบัติที่จะไปละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง โปรแกรมน่าจะได้มีการสอดแทรกประเด็นเหล่านี้ไว้ในโปรแกรมด้วย สิ่งที่ดีที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติกับผู้ต้องขังที่จะไปกระทบกับสิทธิมนุษยชนของเขา เช่น เรื่องของทรงผม โดยยกตัวอย่างภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในเรื่องจำ

ประเด็นที่ 13 โปรแกรมยังไม่ได้เสนอประเด็นการประเมินผลสำเร็จของโปรแกรม ควรต้องมีการประเมินทั้งในส่วนของความสำเร็จของผู้เข้าอบรม ความสำเร็จของตัวโปรแกรมด้วย และผู้วิพากษ์หลายท่านยังได้เน้นในเรื่องของคุณภาพในการประเมิน การประเมินไม่เพียงแต่ผ่านโปรแกรม ต้องมีการประเมินความรู้ความเข้าใจ มีการทดสอบทางจิต เพราะถ้าถามตรงๆ ก็มักจะไม่ได้คำตอบ เพราะฉะนั้นต้องให้ความสำคัญกับการประเมินผลการผ่านโปรแกรมจริงๆ

ส่วนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรค

ในส่วนนี้จะกล่าวนำเรื่องของปัญหาและอุปสรรค เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และทำความเข้าใจปัญหา แต่ระดับได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของปัญหาในระดับปฏิบัติ ที่ดูเหมือนจะเป็นปัญหาระดับที่ 3 ซึ่งน่าจะมีความสำคัญน้อยและแก้ไขได้ง่ายกว่านั้น ความจริงหาได้เป็นเช่นนั้นไม่

โดยทั่วไปเราสามารถแบ่งปัญหาของการดำเนินโครงการต่าง ๆ ออกเป็นระดับที่สำคัญๆ ได้เป็น 3 ระดับ คือปัญหานโยบาย ปัญหาการบริหารจัดการ และปัญหาการปฏิบัติ แม้ว่าปัญหาการปฏิบัติจะอยู่ในระดับล่างสุด แต่ปัญหาทุกระดับไม่ว่าจะเป็นปัญหาระดับนโยบายหรือปัญหาระดับบริหาร มักจะปรากฏออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัดและเป็นรูปธรรมในส่วนที่เป็นปัญหาในระดับการปฏิบัติ นโยบายที่ยังไม่ได้นำมาปฏิบัติถ้าจะวิเคราะห์ในระดับนโยบายเลยก็จะได้ปัญหาที่เป็นนามธรรม เพราะการวิเคราะห์นั้นเกิดจากการคิดวิเคราะห์ตามหลักการ ทฤษฎี และความเชื่อของผู้วิเคราะห์ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมสูง ในทำนองเดียวกับปัญหาการบริหารจัดการ ตัวอย่างเช่น การสั่งการหรือการสื่อสารจากฝ่ายบริหาร หรือระบบบริหารของหน่วยงานจะล่าช้าและซ้ำซ้อนหรือไม่ จะต้องมีการปฏิบัติเกิดขึ้นก่อนจึงจะเห็นปัญหาของความล่าช้าหรือซ้ำซ้อนดังกล่าวในลักษณะที่เป็นรูปธรรม ถ้านักวิเคราะห์หรือศึกษาระบบบริหารเพียงอย่างเดียวคงได้เฉพาะปัญหาที่เป็นนามธรรมมากกว่าปัญหารูปธรรมที่เกิดขึ้นจริงๆ ดังนั้นการจะเข้าใจปัญหาของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งได้ดี จึงต้องให้ความสำคัญหรือลงมาคู่มือที่การปฏิบัติว่ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้าง

เมื่อพบว่ามียะไรที่เป็นปัญหาในระดับปฏิบัติเกิดขึ้นมาบ้างแล้ว ถ้าจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องวิเคราะห์สาเหตุของปัญหานั้น ซึ่งผลการวิเคราะห์จะแสดงให้เห็นเองว่า สาเหตุของปัญหาในระดับปฏิบัติหาได้เกิดมาจากการปฏิบัติเท่านั้นไม่ แต่สาเหตุของปัญหาของการปฏิบัตินั้นก็มักมีผลสืบเนื่องมาจากการบริหารและนโยบายด้วย ดังนั้นการแก้ปัญหาจึงจำเป็นต้องแก้ไขที่สาเหตุทั้งที่มาจาก การปฏิบัติ การบริหารและนโยบาย การแก้ไขปัญหามีสาเหตุมาจากการปฏิบัติแต่เพียงอย่างเดียว จะเป็นการแก้ไขเฉพาะหน้าและเร่งด่วนที่สุดแล้วการแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติอย่างเดียวจะแก้ไขปัญหาแบบไม่รู้จบ มีปัญหาเดิมๆ และปัญหาที่ลุกลามออกไปโผล่ขึ้นมาให้แก้เรื่อยๆ เพราะต้นตอทั้งหมดของปัญหายังมีอยู่ และนับวันปัญหาจะยิ่งทวีจำนวนมากขึ้นและแก้ไขได้ยากขึ้นในลักษณะเดียวกับดินพอกหางหมู

ตัวอย่างที่พบในการแก้ปัญหาในระดับปฏิบัติ เช่น งบประมาณไม่พอก็เพิ่มงบประมาณให้เพียงพอ เจ้าหน้าที่มีน้อยก็บรรจุเจ้าหน้าที่ให้มากขึ้นกว่าเดิม สถานที่คับแคบก็สร้างเรือนจำใหม่ เป็นต้น คำถามคือถ้าไม่แก้ไขนโยบายหรือการบริหารจัดการแล้ว จะต้องเพิ่มงบประมาณเท่าใดจึงจะเพียงพอ เจ้าหน้าที่ต้องมากขึ้นเพียงใดและต้องสร้างเรือนจำใหม่อีกกี่แห่งจึงจะสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ ซึ่งถ้าส่วนของปัญหาที่มีสาเหตุมาจากนโยบายและการบริหาร ก็หนักและยากที่จะแก้ไขปัญหานั้นในระดับปฏิบัติได้ แนวทางที่แก้ไขเฉพาะหน้าในระดับปฏิบัตินี้จะเหมือนการทายาแดงหรือปิดพลาสติกเอาไว้เท่านั้น จนในท้ายที่สุดแล้วก็จะไม่สามารถรักษาแก้ไขหรือรักษาให้หายขาดได้

ตัวอย่างทำนองเดียวกันนี้ คือการแก้ไขปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเช่น ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ปัญหาการกระทำผิดซ้ำ เป็นปัญหาที่ต้องการความรู้ความเข้าใจที่จะวิเคราะห์ปัญหาและ

สาเหตุของปัญหาทั้งในระดับปฏิบัติการ ระดับบริหาร และระดับนโยบายที่เชื่อมโยงหรือสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะในระดับนโยบายนั้นการแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำอาจจะอยู่เกินอำนาจหน้าที่และขอบเขตของกรมราชทัณฑ์ หรือ กระทรวงยุติธรรมที่จะสามารถออกนโยบายที่สามารถครอบคลุมและแก้ไขปัญหาได้เองทั้งหมด หากแต่ต้องร่วมกันกับอีกหลายหน่วยงานที่อยู่ในระดับเดียวกันและระดับที่สูงขึ้นไปอีก ปัญหาในระดับนโยบายจึงจะสามารถแก้ไขได้ เช่น ต้องแก้ไขหรือวางนโยบายร่วมกันในกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ กระทรวงอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือแม้แต่สูงขึ้นในระดับรัฐบาลหรือประเทศด้วย

การแก้ปัญหาอุปสรรคในระดับปฏิบัติแม้จะดูเหมือนง่าย แต่ในความเป็นจริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะบางปัญหาเท่านั้นที่ผู้ปฏิบัติสามารถแก้ไขได้ และมีหลายปัญหาที่ต้องไปแก้ที่ระดับบริหารหรือระดับนโยบายที่อยู่ในระดับที่สูงขึ้นไปอีก ถ้าผู้ปฏิบัติมีความรู้สามารถวิเคราะห์และเข้าใจได้ว่าต้นตอของบางปัญหาที่ตนเผชิญอยู่นั้นเกี่ยวข้องกับเรื่องของการบริหารและนโยบาย การแก้ปัญหาก็จะไม่ไปกันคนละทิศละทางกับผู้บริหารและผู้วางนโยบาย ในขณะเดียวกันในด้านของผู้บริหารและผู้กำหนดนโยบายก็ต้องเข้าใจปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของผู้ปฏิบัติเช่นกัน จึงจะช่วยให้การแก้ไขปัญหาสอดคล้องกัน

ในความเป็นจริงแล้วจะมีแนวทางการแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันระหว่างฝ่ายปฏิบัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายกำหนดนโยบาย แม้จะต้องอาศัยข้อมูลและการปรากฏตัวของปัญหาอุปสรรคในระดับปฏิบัติเหมือนกัน แต่แนวทางแก้ไขปัญหาของฝ่ายนโยบายและฝ่ายบริหารจะอาศัยการคิดวิเคราะห์ที่ตั้งอยู่บนฐานของแนวคิด ทฤษฎีและหลักการต่าง ๆ ที่จะประมวลออกมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหา (Solution) หรือเครื่องมือ ตรงกันข้ามกับฝ่ายปฏิบัติที่จะต้องลงมือแก้ไขสถานการณ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ตรงหน้า และมีกรอบของนโยบายและข้อกำหนด กฎเกณฑ์และการสั่งการจากผู้บังคับบัญชาหรือหน่วยเหนือ ทำให้การคิดวิเคราะห์ที่จะประมวลออกมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหา (Solution) มักจะไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานคิด ทฤษฎีและหลักการต่าง ๆ ที่เป็นนามธรรมได้มากเท่ากับฝ่ายนโยบายและบริหาร หากแต่ต้องหาทางแก้ไขปัญหายอยู่บนพื้นฐานแห่งความเป็นจริงหรือเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยข้อจำกัดของทรัพยากรที่ใช้แก้ไขปัญหาลง เช่น ความขาดแคลนงบประมาณ บุคลากร สถานที่ ฯลฯ ทำให้จำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขบนความเป็นจริงให้ได้มากที่สุดหรือดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ แม้บางครั้งหรือบางสถานการณ์จะเป็นสิ่งยุ่งยากหรือไม่เข้าใจว่าทำไมต้องทำ ทำแล้วมันช่วยแก้ไขปัญหาก็หรือไม่ก็ต้องทำในฐานะที่เป็นหน่วยปฏิบัติที่ต้องดำเนินการกิจเพื่อตอบสนองหน่วยเหนือ และในฐานะที่เป็นหน่วยที่รับมือกับปัญหาด้วยตนเองและเผชิญกับปัญหา ก่อน ฝ่ายปฏิบัติจึงต้องคำนึงถึงการแก้ไขปัญหาของตนเองด้วย กล่าวคือแนวทางการแก้ไขปัญหาก็ต้องให้สมประโยชน์ทั้งฝ่ายตนเองและฝ่ายอื่น แม้จะแก้ไขปัญหาก็บ้างไม่ได้บ้าง ก็ต้องทำเพราะมันเป็นภารกิจหรือเป็นหน้าที่ที่ต้องทำ ประโยชน์ที่ได้อาจจะน้อยแต่หลายฝ่ายได้รับหรือสมประโยชน์ เพราะในฐานะของการเป็นหน่วยปฏิบัติจึงไม่อาจปฏิเสธภารกิจที่ได้รับมอบหมายมาจากหน่วยเหนือ อย่างไรก็ตามเสียก็ต้องลงมือดำเนินการอะไรบางอย่าง เพื่ออย่างน้อยที่สุดก็ดีกว่าไม่ได้ทำอะไรเลย

กล่าวโดยรวมแล้วคนคิดกับคนทำเป็นคนละคนกัน และอยู่กันคนละส่วน คนคิดต้องคิดแนวทางแก้ไขปัญหาให้เลยออกไปจากข้อจำกัดหรือพยายามคิดนอกรอบ ในขณะที่คนทำ/ปฏิบัติต้องพยายามคิดและทำให้อยู่ภายในกรอบและตามข้อจำกัดที่มีอยู่ นี่คือนโยบายและการดำเนินการของโปรแกรมที่เป็นอยู่ ข้อมูลที่ได้จากภาคสนามชี้ให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างการบริหารจัดการกับนโยบายและการปฏิบัติเกี่ยวกับโครงการ

ต่าง ๆ รวมถึงโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยด้วย ซึ่งเนื้อหาในลำดับต่อไปนี้จะได้นำเสนอปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของโปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมนิสัย/โปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขัง ซึ่งรวมถึงโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเอาไว้ด้วย โดยเรียงลำดับกันไปตามตามระดับของปัญหา ดังนี้

1. ปัญหาอุปสรรคในระดับของนโยบาย

1.1 แนวนโยบายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของรัฐบาลในหลายยุคหลายสมัย ที่ได้แถลงต่อรัฐสภาได้เน้นว่าจะใช้วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยวิธีการแก้ไขนั้น สวนทางกับแนวทางในการปฏิบัติมาโดยตลอดตั้งแต่รัฐบาล กระทรวง กรม และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่ยังคงใช้วิธีการลงโทษกับผู้กระทำผิด หรือยังคงใช้วิธีการแก้ไขผู้ต้องขังภายในบริบท (Context) ของการควบคุมไม่ให้หลบหนีและภายใต้กระบวนทัศน์ (Paradigm) ที่ครอบไว้ด้วยแนวทางการลงโทษอยู่ดี ดังจะเห็นได้จากสัดส่วนเจ้าหน้าที่เรือนจำฝ่ายควบคุมกับฝ่ายพัฒนาพฤติกรรมนิสัยหรือแก้ไขผู้ต้องขังนั้นแตกต่างกันมาก จนถึงกับบางเรือนจำไม่มีนักวิชาชีพในด้านของการแก้ไขอยู่เลย ตัวอย่างเช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข โดยเฉพาะในส่วนของ การจัดสรรงบประมาณที่ยังให้ความสำคัญกับการจองจำหรือควบคุมไว้ไม่ให้หลบหนีเป็นสำคัญ ดังนั้นงบประมาณในส่วนของการแก้ไขจึงมีไม่ถึงร้อยละ 1 (ข้อมูลจากผู้บริหารระดับสูงของกรมราชทัณฑ์ในการสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 2)

ผลที่ตามมาของนโยบายที่เป็นไปคนละทางกับการปฏิบัติ ได้ทำให้การนำนโยบาย แผนงาน โครงการหลักสูตรหรือโปรแกรมที่ออกแบบมาเพื่อการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยแนวทางของการแก้ไข ประสบกับความยากลำบากในการนำไปปฏิบัติ (Implementation) และประสบความล้มเหลวมากกว่าที่จะประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้ อีกทั้งมีผลให้การลงโทษผู้ต้องขังพลอยมีปัญหาอุปสรรคไปด้วย เช่น ต้องผ่อนปรนมาตรการควบคุมลงเมื่อมีจำนวนผู้ต้องขังที่จะเข้าอบรมแก้ไขบางโปรแกรมไม่เพียงพอ หรือต้องนำผู้ต้องขังออกนอกเรือนจำมากขึ้น หรือเมื่อมีคนนอกซึ่งเป็นวิทยากรเข้ามาในเรือนจำ ฯลฯ ในกรณีสุดโต่งบางครั้งอาจจำเป็นต้องปล่อยตัวผู้ต้องขังที่ยังไม่สมควรให้พ้นโทษออกไป เพราะมีคุณสมบัติเข้าเกณฑ์โดยที่หนึ่งนั้นก็คือการที่ได้ผ่านโปรแกรมแก้ไขมาแล้ว

ผลกระทบอีกอย่างหนึ่งต่อองค์กรที่อยู่ภายใต้การมีนโยบายที่สวนทางกับการปฏิบัติ จะทำให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขผู้กระทำผิดต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ไม่เห็นคุณค่าของการแก้ไขและไม่เชื่อว่าจะสามารถแก้ไขผู้กระทำผิดได้ กลายเป็นความเคยชินกับแนวทางปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้แนวทาง “ลงโทษเป็นหลัก แก้ไขเป็นรอง” ดังที่พบในข้อมูลภาคสนามว่า “ควบคุมให้ได้ แล้วค่อยแก้ไข” แทนที่จะใช้ “การแก้ไขเป็นหลัก การลงโทษเป็นรอง” ตามกระแสหลักของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ยิ่งไปกว่านี้ยังพบว่ายังมีทั้งผู้บริหารทั้งในระดับกรมและระดับเรือนจำตลอดจนเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการจำนวนมากเข้าใจว่าการลงโทษคือการแก้ไข กล่าวคือเชื่อว่าการลงโทษเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถแก้ไขผู้ต้องขังได้ ความคิดในลักษณะดังกล่าวสะท้อนออกมาให้เห็นจากความคิดเห็นของผู้บัญชาการเรือนจำกลางท่านหนึ่งเมื่อกล่าวถึงผู้ต้องขังคือด้านว่า “อาจารย์ครับ คนพวกนี้สอนไม่ได้หรอกครับ สอนไปมันก็ไม่ฟัง เราทำให้เขาฟังได้ ไม่ไปทำร้ายผู้ต้องขังคนอื่นหรือผู้คุม ก็พอแล้วครับ”

ถ้ากล่าวเฉพาะเจาะจงไปที่โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในประเด็นประโยชน์ของโครงการ จะพบว่าในความเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องแล้ว ยังมีความเห็นไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกันว่า โครงการเตรียม

ความพร้อมก่อนปล่อยให้ประชาชนหรือให้ความสำคัญกับการระบายความแออัดของเรือนจำหรือป้องกันการกระทำผิดซ้ำมากกว่ากัน แน่แน่นอนว่าโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ให้ประชาชนหลายอย่าง แต่ถ้าจะกล่าวเฉพาะการระบายความแออัดของเรือนจำและการป้องกันการกระทำผิดซ้ำแล้ว การระบายความแออัดของเรือนจำนั้นตั้งอยู่บนฐานของการลงโทษมากกว่าการแก้ไข เป็นการเตรียมพื้นที่คุกเพื่อรองรับการคุมขังผู้ต้องขังใหม่ที่จะเข้ามาทุกๆวันให้ได้นั่นเอง ซึ่งจะไปสนับสนุนให้เรือนจำสามารถบังคับโทษได้ตามหมายศาลในทางตรงกันข้ามถ้าเน้นการป้องกันการกระทำผิดซ้ำโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ควรจะวางอยู่บนฐานของการแก้ไขผู้กระทำผิดมากกว่าการลงโทษ แต่ด้วยเหตุที่เรือนจำยังเน้นการควบคุมเป็นภารกิจหลัก โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่ในขณะนี้จึงถูกออกแบบและบริหารจัดการที่เป็นไปเพื่อสนับสนุนการลงโทษเป็นหลัก การแก้ไขเป็นรอง ซึ่งนั่นก็หมายความว่าเป้าหมายหลักอยู่ที่การระบายความแออัดของเรือนจำมากกว่าการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติที่ใช้กันอยู่ในหน่วยงานที่มีลักษณะแบบที่เป็นการลงโทษมากกว่าการแก้ไข ตั้งแต่ต้นน้ำของกระบวนการยุติธรรมก่อนที่จะมาถึงส่วนที่เป็นปลายน้ำที่กรมราชทัณฑ์ และยิ่งสอดคล้องกับนโยบายทางอาญาในภาพรวมของประเทศที่เน้นการใช้โทษจำคุกด้วย จึงไม่ใช่เป็นเรื่องที่ผิดหรือถูก ที่กรมราชทัณฑ์จะต้องดำเนินการไปในลักษณะดังกล่าว หากแต่เป็นเรื่องของความสอดคล้องกันของระบบงานในกระบวนการยุติธรรมของประเทศและนโยบายของหน่วยเหนือ อันได้แก่รัฐบาลไปจนถึงแนวทางจัดการปัญหาอาชญากรรมของประเทศที่แถลงนโยบายว่าเป็นการแก้ไขแต่การปฏิบัติเป็นการลงโทษ เพราะฉะนั้นโครงการเพื่อพัฒนาแก้ไขผู้ต้องขังทั้งหลายที่ดำเนินการอยู่ในระบบงานราชทัณฑ์ซึ่งรวมถึงโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจึงน่าจะตอบสนองการระบายความแออัดของเรือนจำมากกว่าการป้องกันอาชญากรรม ในแง่ของการระบายความแออัดสามารถทำให้บรรลुวัตถุประสงค์หรือทำได้ดีกว่าการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ แม้จะยังมีปัญหาอุปสรรคที่ควรต้องได้รับการพัฒนาให้สัมฤทธิ์ผลมากขึ้น ส่วนในแง่ของการป้องกันการกระทำผิดซ้ำก็เป็นประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการเช่นกัน ถึงแม้จะได้ประโยชน์หรือประสบผลสำเร็จน้อยกว่า แต่ก็ยังสามารถที่จะพัฒนาให้บรรลุวัตถุประสงค์นี้ได้ดียิ่งขึ้น ดังที่นำเสนอไว้แล้วในงานวิจัยนี้

1.2 นโยบายทางอาญาของประเทศก่อให้เกิดผู้ต้องขังล้นเรือนจำ เนื่องจากมีการใช้โทษอาญาในกฎหมายหลายฉบับ ประกอบกับกระบวนการยุติธรรมยังคงเน้นการปราบปรามมากกว่าการป้องกัน โดยเฉพาะความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นช่องทางหลักที่ส่งผู้กระทำผิดเข้าสู่เรือนจำมากที่สุด ประมาณกว่าร้อยละ 70 ของผู้ต้องขังเป็นผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด ผู้ต้องขังมีจำนวนมากเกินไปจนล้นคุกนั้น ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการอบรมแก้ไขและหลักสูตรที่ใช้ในการอบรม เพราะจำนวนผู้ต้องขังที่มากเกินไปจนความจุของเรือนจำทำให้การแก้ไขไม่สามารถดำเนินการให้เป็นจริงได้ ถึงแม้ว่าโปรแกรมจะออกแบบมาอย่างดีเพียงใดก็ตาม ถ้านำไปใช้โดยไม่สามารถจำกัดจำนวนผู้เข้าอบรมได้ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในเรือนจำจังหวัด เขต 7 ซึ่ให้เห็นถึงปัญหาของจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการฝึกอบรมอย่างชัดเจนไว้ว่า “เรือนจำที่นี้จัดฝึกอบรมโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยปีละ 2 รุ่น แต่ละรุ่นมีผู้ต้องขังเข้าอบรมนะคะ เอ้อครั้งละ 4-500 คน นักสังคมสงเคราะห์มีคนเดียว หนูไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึงหรอก ไม่รู้จะดึงความสนใจของทุกคนได้ยังไง แค่ว่าจะได้ยินครบทุกคนหรือเปล่านั้นไม่รู้”

แน่นอนที่สุดว่าความแออัดด้วยจำนวนผู้ต้องขังล้นคุกย่อมทำให้เรือนจำมีสถานะไม่เหมาะสมกับการแก้ไขผู้ต้องขัง นอกจากปัญหาบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมแล้ว ยังมีปัญหาจำนวนพื้นที่ไม่

เพียงพอสำหรับการอบรม เกิดความซ้ำซ้อนของการใช้พื้นที่เพื่อจัดการอบรม เรือนจำหลายแห่งใช้โรงจัดเลี้ยง เป็นพื้นที่จัดการอบรม บางเรือนจำเป็นเรือนจำแดนเดียว การจัดการอบรมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย จึงต้องจัดโดยไม่สามารถแยกแดนออกมาได้ต่างหาก ตามมาด้วยปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่ทำหน้าที่ เกี่ยวกับการอบรม และปัญหาการการบริหารงบประมาณที่ต้องพยายามดึงมาจากงบประมาณจากส่วนอื่นมา ช่วยสนับสนุนการจัดโครงการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังที่ได้รับจัดสรรจากส่วนกลางมาอย่างจำกัดมากเมื่อ เปรียบเทียบกับจำนวนผู้ต้องขังที่จำเป็นต้องเข้าอบรมตามนโยบายของหน่วยเหนือ เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ นโยบายทางอาญาของประเทศเน้นการปราบปราม กระบวนการยุติธรรมใช้การจำคุกเพื่อลงโทษมากกว่าการ แก้ไข กระบวนการยุติธรรมต้นน้ำ เช่น พนักงานตำรวจ ผู้พิพากษาและพนักงานอัยการส่วนใหญ่แล้วไม่ได้ให้ ความสำคัญกับการแก้ไขมาพอ สำหรับกระบวนการยุติธรรมท้ายน้ำคือกรมราชทัณฑ์ก็เน้นการควบคุมหรือ บังคับโทษตามหมายศาลโดยเฉพาะโทษจำคุกที่ต้องควบคุมเอาไว้ให้ได้ ไม่ให้มีการหลบหนีโดยเด็ดขาด โครงการแก้ไขผู้ต้องขังทั้งหลายที่ปฏิบัติกันอยู่ มุ่งตอบสนองการลงโทษเป็นหลักและให้การแก้ไขเป็นรอง รวมถึงโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ที่พบว่า ให้ประโยชน์ในเรื่องของการระบายนโยบายความแออัดใน เรือนจำอันเป็นผลมาจากการปราบปราม การลงโทษ และการบังคับโทษตามหมายศาล มากกว่าการหวังผลใน เรื่องของการพัฒนาหรือแก้ไขผู้ต้องขัง โดยภาพรวมของโครงการทั้งหมดจึงรองรับการลงโทษมากกว่าการแก้ไข ดังนั้นเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่จะพัฒนาขึ้นมาใหม่จึงต้องมีการกำหนดประโยชน์ที่ต้องการให้ ชัดเจนว่า เป็นเครื่องมือที่ต้องการแก้ไขหรือป้องกันการกระทำผิดซ้ำซึ่งเป็นประเด็นหลักของการวิจัยชุดนี้ หรือ จะพัฒนาขึ้นมาให้เป็นเรื่องของการลงโทษหรือการระบายนโยบายความแออัดของเรือนจำ เครื่องมือเตรียมความพร้อม ก่อนปล่อยที่จะพัฒนาขึ้นมาจึงจะเป็นเครื่องมือที่ตอบสนองได้ตรงกับความต้องการของหน่วยงานหรือนโยบาย ที่วางไว้แล้ว

1.3 นโยบายมีการปรับเปลี่ยนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการแก้ไขผู้ต้องขังค่อนข้างบ่อย เนื่องจากการ ใช้วิธีการแก้ไขผู้กระทำผิดเป็นเรื่องที่ใหม่มากของสังคมและกระบวนการยุติธรรมไทยเมื่อเปรียบเทียบกับ ระยะเวลาอายุงานของการใช้วิธีลงโทษผู้กระทำผิด ความใหม่ของวิธีการแก้ไขจึงทำให้มีการคิดค้น ออกแบบ และปรับปรุงโครงการที่เป็นการแก้ไขค่อนข้างมาก เพราะโครงการที่นำออกมาใช้ยังไม่นิ่ง จึงมีสิ่งที่ต้อง ปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ แม้แต่ชื่อโครงการของบางโครงการที่แม้จะเป็นโปรแกรมที่ใช้กันมานานหลายปีแล้ว ยัง ต้องเปลี่ยนชื่อใหม่ทั้งที่แทบจะไม่ได้เปลี่ยนแปลงใดๆในตัวโปรแกรมเลย เช่น หลักสูตรสำหรับผู้ต้องขังต่อต้าน ในปี พ.ศ. 2560 มามีชื่อใหม่ในปี พ.ศ. 2561 เป็น “โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดซ้ำ” นโยบายที่เกี่ยวข้องกับ การแก้ไขมีแต่การปรับเปลี่ยนหรือปรับปรุงโปรแกรมการแก้ไขเท่านั้น แต่ยังไม่คิดค้นและสร้างโปรแกรม เพิ่มขึ้นมาใหม่อีกด้วย ตัวอย่างเช่น โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่เพิ่งจะสร้างให้มีขึ้นในช่วง ระยะเวลาที่นานไม่ถึง 10 ปีที่ผ่านมาเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีนโยบายให้โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย หลักสูตรเข้มข้น (โครงสร้างเบา) สามารถใช้การเข้ารับอบรมโครงการอื่นแทนได้ และแต่ละปีมักจะมี การเปลี่ยนแปลงโครงการทดแทนดังกล่าว โดยการปรับจำนวนโครงการที่สามารถใช้ทดแทนการเข้าอบรมใน โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยโดยตรงได้ ในจำนวนที่ให้มีมากขึ้นหรือน้อยลง ส่งผลให้โปรแกรมต่าง ๆ ขาดความต่อเนื่องกันและไม่เป็นขั้นเป็นตอน

ในเรื่องของความต่อเนื่องพบว่า หลายโครงการได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ในระยะเริ่มแรก แต่ภายหลังกลับไม่ได้รับความสนใจหรือส่งเสริมให้ดำเนินการเหมือนที่เคยเป็นมาก่อน เช่น โครงการเรือนจำกีฬา เรือนจำการศึกษา (Academy Prison) รวมถึงโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ถูกลดความสำคัญลง โดยการมีนโยบายให้สามารถเข้าอบรมโครงการอื่นทดแทนได้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

นโยบายที่มีลักษณะดังกล่าว คือมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างถี่ในเรื่องของระยะเวลาของการปรับเปลี่ยน และค่อนข้างมากในแง่ของเนื้อหาของโปรแกรม ย่อมจะมีผลให้ความต่อเนื่องของโครงการมีปัญหาในการจัดประเภทและเรียงลำดับขั้นตอนของการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ ผู้ต้องขังอาจต้องเข้าอบรมซ้ำซ้อนกันหลายโครงการ โปรแกรมที่ผ่านการอบรมและมีใบประกาศนียบัตรแล้วไม่สามารถใช้ได้ ต้องอบรมโครงการใหม่เพิ่ม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วน รวมทั้งปัญหาในด้านการบริหารจัดการและปัญหาในทางปฏิบัติอื่นๆที่ตามมาซึ่งจะได้ขยายความอีกครั้งหนึ่งในส่วนที่ว่าด้วยปัญหาและอุปสรรคในระดับการบริหารและระดับปฏิบัติต่อไป

1.4 การกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายยังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เนื่องจากเรือนจำแต่ละแห่งมีลักษณะเฉพาะและข้อจำกัดของตัวเองที่แตกต่างไปจากเรือนจำอื่นตามขนาด สถานที่ตั้ง ระดับความมั่นคงของเรือนจำ ฯลฯ แต่การกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายจะออกมาในรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ที่สำคัญหลายตัวชี้วัดเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกันในตัว เรือนจำโดยเฉพาะเรือนจำขนาดเล็กหรือเรือนจำที่มีข้อจำกัดสูงจำเป็นต้องเลือกปฏิบัติให้เข้าเกณฑ์ตัวชี้วัดอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายหรือเกณฑ์การชี้วัดที่ขัดแย้งกันเองได้พร้อมกันทั้ง 2 ตัวชี้วัดหรือมากกว่านั้นได้

เมื่อตั้งเป้าหมายไว้สูง การดำเนินโครงการแก้ไขผู้ต้องขังให้ผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่กำหนดมาในดัชนีชี้วัดมักจะเน้นในเรื่องของปริมาณมากกว่าคุณภาพของการจัดโครงการอบรม ทำให้การจัดอบรมโปรแกรมต่าง ๆ ไม่ได้ให้ประโยชน์กับผู้ต้องขังที่เข้าอบรมเท่าที่ควรจะเป็น ผู้ต้องขังบางคนเข้าไม่ถึงหรือไม่ได้ประโยชน์ใดๆจากการเข้าอบรมในโปรแกรมเลย เป็นการสูญเสียทรัพยากรที่ไม่คุ้มค่า

ตัวอย่างเช่น การกำหนดจำนวนผู้ต้องขังที่ต้องเข้าอบรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่มากเกินไปมากเกินความเป็นจริง ทำให้ต้องมีการนำเอาผู้ต้องขังที่ขาดคุณสมบัติเข้าอบรมในโครงการเตรียมความพร้อมแล้วไม่ได้รับการปล่อยตัวหลังการอบรมเสร็จสิ้นแล้ว เช่นเดียวกับการอบรมผู้ต้องขังคนเดิมในโครงการเดียวกัน 2 ครั้ง เพราะผ่านการอบรมไปแล้วแต่ไม่ได้รับการปล่อยตัว จึงปรากฏชื่ออยู่ในระบบและถูกนับให้เป็นผู้ต้องขังที่ต้องเข้ารับการอบรม หรือไม่ก็เข้าอบรมไปแล้วเพราะมีที่นั่งเหลือโหล่นๆ ก็จัดการอบรมแล้ว บางเรือนจำจึงนำผู้ต้องขังที่ไม่อยู่ในเกณฑ์เข้าอบรมด้วยเป็นการอบรมล่วงหน้าเอาไว้ก่อน และกรณีสุดท้ายคือเกิดจากปัญหาที่มาจากขาดแคลนหรือหาผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติตามที่โครงการกำหนดได้ไม่พอ จึงมีการนำเอาผู้ต้องขังเข้าอบรมทั้งๆที่รู้ว่ามีความรู้ไม่ครบถ้วนก็ตาม ซึ่งรายละเอียดของปัญหาจะปรากฏอีกครั้งหนึ่งในส่วนที่ว่าด้วยปัญหาอุปสรรคของตัวโปรแกรม

2. ปัญหาอุปสรรคในระดับของการบริหารจัดการ

2.1 ระบบบริหารโปรแกรมให้ความสำคัญกับโปรแกรมแตกต่างกัน ที่จริงแล้วการบริหารจัดการโปรแกรมต่าง ๆ นั้นย่อมจะให้ความสำคัญกับโปรแกรมแต่ละด้านแตกต่างกันได้ตามปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังหรือผู้เข้ารับการอบรมในโปรแกรมนั้นๆ แต่สาเหตุที่พบว่าเป็นปัญหานั้นส่วนใหญ่เกิดจากการให้ความสำคัญที่จะเน้นหนักไปทางด้านใดด้านหนึ่งได้ขึ้นอยู่กับปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังไม่ หากแต่จะขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่เติบโตมาตามสายงานของผู้บริหารแต่ละท่าน จากข้อมูลภาคสนามพบว่าบางเรือนจำมีภาพรวมของการบริหารหรือจัดโปรแกรมเน้นไปทางด้านกายภาพหรือชีววิทยา เช่น โปรแกรมที่เกี่ยวกับการฝึกระเบียบวินัย การออกกำลังกาย การกีฬา ลูกเสือเรือนจำ วิวัฒนาการเมืองในเรือนจำ บางเรือนจำจัดให้มีโปรแกรมหนักไปทางด้านศึกษาทั้งสายสามัญ วิชาชีพตั้งแต่การศึกษาภาคบังคับจนถึงระดับปริญญาโท บางเรือนจำก็จะจัดให้มีการอบรมที่ออกไปในทางที่ส่งเสริมการทำงานหรือฝึกอบรมอาชีพในโรงงาน และบางเรือนจำมักจะจัดให้มีการอบรมโปรแกรมที่ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับด้านจิตใจ เช่น ใช้หลักธรรมคำสอนของศาสนาต่าง ๆ การเทศนา การนั่งภาวนาสมาธิ สักคาสมาธิ ชินนสสาสมาธิ

การจัดให้มีโปรแกรมที่เน้นหรือให้ความสำคัญไปตามผู้บริหารนั้น จะเห็นได้จากการจัดองค์กรหรือสายงานที่เกี่ยวกับการแก้ไขผู้ต้องขังที่ต่างกันออกไปของเรือนจำแต่ละแห่ง ตัวอย่างจากข้อมูลภาคสนามพบว่างานอบรมแก้ไขผู้ต้องขังจะนำไปไว้หรือขึ้นกับหัวหน้าฝ่ายการศึกษาบ้าง ฝ่ายสงเคราะห์และสวัสดิการบ้าง ฝ่ายทัณฑปฏิบัติบ้าง ถึงแม้ว่าฝ่ายควบคุมในทุกเรือนจำจะถูกจัดให้อยู่ในระดับที่มีความสำคัญสูงกว่าฝ่ายพัฒนาพฤติกรรมเสีย แต่ในฝ่ายที่ทำงานในฝ่ายพัฒนาพฤติกรรมหรืองานแก้ไขผู้ต้องขังด้วยกันทั้งหมดควรจะได้รับ การจัดให้อยู่ในระดับความสำคัญเท่ากัน กลับพบว่ามักจะวางในลำดับความสำคัญที่ไม่เท่ากัน เช่นระหว่างกลุ่มงานที่ทำด้านการศึกษา กับกลุ่มงานด้านการฝึกอบรมวิชาชีพ กลุ่มงานด้านสุขภาพกับงานสวัสดิการและสงเคราะห์ผู้ต้องขัง การจัดสายงานเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารหรือผู้จัดมองว่าการแก้ไขผู้ต้องขังควรจะเป็นเรื่องของอะไรระหว่าง การศึกษา การฝึกอาชีพ การมีระเบียบวินัย การมีศีลธรรม เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่เติบโตมาของผู้บริหารแต่ละคน

นอกจากนี้ถ้าผู้บริหารเน้นด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษจะผลักดันให้เรือนจำนั้นกลายเป็นเรือนจำประเภทนั้นไปเลย หรือไม่ก็ตั้งเป็นเรือนจำเฉพาะด้านขึ้นมาใหม่ เช่น เรือนจำกีฬา เรือนจำเพื่อการศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้ยังไม่รวมไปถึงกรณีของการโอนย้ายผู้บริหารที่ผู้บริหารคนใหม่มักจะกำหนดทิศทางและวางแนวทางปฏิบัติหรือจัดระบบบริหารจัดการเรือนจำให้สอดคล้องกับความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของตนเอง และในกรณีสุดโต่งแล้วผู้บริหารบางคนอาจจะให้ความสนใจน้อยมากกับงานที่เกี่ยวกับแก้ไขผู้ต้องขังฟื้นฟูผู้ต้องขังอย่างจริงจัง ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจัดอบรมหรือดำเนินการในเรื่องของโปรแกรมแก้ไขต่าง ๆ ที่ยกมาไว้ในที่นี้ว่า

“ถ้าได้ผู้บริหารที่เข้าใจงานของพวกหนูก็ยังลำบาก ยิ่งถ้าผู้บริหารบางคนที่ไม่เอาหรือไม่สนใจจริงๆกับงานแก้ไขผู้ต้องขัง พวกหนูก็หนักกว่าปกติที่หนักอยู่แล้วค่ะ” (สัมภาษณ์นักสังคมสงเคราะห์เขต 2) และข้อมูลจากการสนทนากลุ่มครั้งที่ 1 “พวกเราทำงานหลายด้าน บางครั้งต้องไปช่วยงานด้านอื่นโดยที่งานของพวกเราก็ทำไม่ทันอยู่แล้ว เคยมีกันอยู่หลายคนก็อาจจะถูกแบ่งให้ไปช่วยงานอื่น เช่น งานประชาสัมพันธ์ หรืองาน

ธุรกิจ” “ถ้าผู้ใหญ่เข้าใจงานก็เจียดงบจากส่วนอื่นมาช่วยบ้าง แต่ถ้าไม่ ก็ต้องใช้งบเท่าที่มีทำไปให้ได้ ซึ่งผลมันก็ได้ไม่ได้ เข้าใจใช่ไหมครับ”

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาดังกล่าวนี้ ทำให้ระบบงานแก้ไขไม่เป็นระบบ หรือจัดระบบยากมีลักษณะปล่อยให้ต่างคนต่างทำ บางครั้งไม่เหมาะสมกับพื้นที่ของเรือนจำ ที่สำคัญอาจจะไม่ได้ตรงกับปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังที่โปรแกรมทั้งหลายออกแบบให้หลากหลายเพื่อรองรับความแตกต่างของผู้ต้องขังเป็นสำคัญ

2.2 การคัดเลือกผู้ต้องขังเข้ารับการอบรมโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยยังขาดการประสานกันระหว่างฝ่ายที่คัดเลือก สั่งการและจัดหางบประมาณ ทำให้หน่วยปฏิบัติที่จะเป็นผู้จัดการอบรมในเรือนจำ/ทัณฑสถานมีความยุ่งยากในการดำเนินการอบรม ได้งบประมาณที่ไม่เหมาะสม กล่าวคือมีจำนวนไม่มากพอที่จะทำให้ผลการอบรมมีคุณภาพหรือบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรของโครงการ บางโครงการไม่ได้รับงบประมาณเลยต้องอาศัยเงินรายได้ของเรือนจำมาใช้ในการดำเนินโครงการหรือจัดอบรมให้เสร็จสิ้นไปก่อนสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของงบประมาณตามคำให้สัมภาษณ์ของผู้ปฏิบัติในเขตบริหารเรือนจำที่ 4 “หน่วยปฏิบัติหรือดำเนินการจัดฝึกอบรมไม่ได้เป็นผู้ตั้งงบประมาณ การจัดสรรเงินอยู่กับฝ่ายบริหาร”

ปัญหาที่สำคัญที่สุดของการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้าโครงการจะมีลักษณะที่ขัดแย้งกับหลักการแก้ไข กล่าวคือ ตามหลักการแก้ไขแล้วจะต้องเลือกคนที่สมควรได้รับการแก้ไขมากที่สุด มาเข้าโครงการเพื่อรับการแก้ไขจากโครงการ แต่เกณฑ์ในการคัดเลือกมักจะมุ่งเน้นไปยังคนที่มีคุณสมบัติที่ดีหรือจะเรียกง่ายๆ ว่า เกรด A คือเป็นกลุ่มผู้ต้องขังที่ไม่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอะไรเขาก็จะไม่ทำผิดซ้ำอีก หรือเป็นคนที่มีความพร้อมทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจสังคม ครอบครัว จึงไม่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากทางการหรือโปรแกรม แต่ผู้ต้องขังในกลุ่ม A นี้ช่วยทำให้โครงการจัดอบรมออกมาดีในแง่ของความสำเร็จของโครงการ เข้าเกณฑ์หรือเป็นไปตามเป้าหมายที่หน่วยเหนือต้องการ ส่วนผู้ต้องขังที่ไม่มีความพร้อมจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือและการแก้ไขกลายเป็นกลุ่มที่ไม่ใช่เป้าหมายเพราะขาดคุณสมบัติ มักจะไม่ได้รับการคัดเลือกให้เข้ารับการอบรม โดยเฉพาะโครงการที่ให้สิทธิประโยชน์ในเรื่องของการพักลดโทษอย่างเช่น โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (เรือนจำโครงสร้างเบา) เว้นแต่ในกรณีที่มีที่เหลือในโครงการหรือโครงการหาคนที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ได้ไม่ครบ จึงจะมีโอกาสเข้าไปแบบที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย ตัวอย่างเช่น คนที่ไม่มีความพร้อมทางด้านครอบครัว มีต้นทุนทางสังคมต่ำ ไม่มีญาติมิตรตัวคนเดียว แม้จะได้รับการเข้าอบรมในโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (โครงสร้างเบา) ถ้าไม่มีเอกสารผู้รับอุปการะจากครอบครัวหรือคนที่น่าไว้วางใจจะไม่ได้รับการปล่อยตัว ดังที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการแก้ไขเรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ กล่าวถึงครอบครัวของผู้ต้องขังไว้ว่า “เราบอกว่าคนที่ปล่อยจะต้องมีผู้อุปการะ แต่เราเคยสอบถามหรือเปล่าว่าผู้อุปการะที่เราไปฝาก เขามีศักยภาพเพียงพอแล้วหรือยัง คือบางที่เราก็ก็นึกคาดหวังว่าเดี่ยวเขาก็ไปอยู่กับครอบครัว แล้วครอบครัวเขาจะดูแล”

2.3 การสั่งการให้ดำเนินโครงการต่าง ๆ จากส่วนกลางมักจะเน้นความเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยไม่ได้คำนึงถึงรายละเอียดเกี่ยวกับข้อจำกัดของที่ตั้ง พื้นที่ และประเภทของเรือนจำ เท่าใดนัก จากเดิมที่เคยแบ่งประเภทของเรือนจำที่อิงตามระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งแบ่งออกเป็นการบริหารราชการส่วนกลาง

ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น จึงได้มีการแบ่งชั้นหรือประเภทของเรือนจำออกเป็น 2 ส่วน คือเรือนจำส่วนกลาง ได้แก่เรือนจำกลาง ทณฑสถาน สถานกักขัง และเรือนจำส่วนภูมิภาค ได้แก่ เรือนจำจังหวัด เรือนจำอำเภอ เพียงแต่ไม่มีเรือนจำส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการจัดแบ่งประเภทของเรือนจำที่ล้าไปกับการแบ่งส่วนราชการของกระทรวงมหาดไทยที่แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังกล่าวข้างต้น เพราะเดิมนั้นกรมราชทัณฑ์ขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทยมาก่อนที่จะมีการปฏิรูประบบราชการแล้วแยกสังกัดออกมาจากกระทรวงมหาดไทยไปสังกัดกระทรวงยุติธรรมแทนจนถึงปัจจุบัน การแบ่งชั้นเรือนจำเช่นนี้จะเน้นที่ความสะดวกในการบริหารราชการและตามขนาดความรับผิดชอบและระดับความสำคัญของงานมากกว่าที่จะคำนึงถึงเหตุผลทางด้าน การแก้ไขผู้ต้องขังเป็นหลัก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการใช้วิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยวิธีการแก้ไขเป็นเรื่องใหม่สำหรับการราชทัณฑ์ของประเทศไทย

ต่อมาเมื่อมีการนำเอาวิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยการแก้ไขเข้ามาใช้ จึงได้มีความพยายามที่จะจัดชั้นหรือประเภทของเรือนจำใหม่ตามหลักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา ซึ่งคำนึงถึงเรื่องของการแก้ไขผู้ต้องขังมากยิ่งขึ้น ดังที่ปรากฏในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ฉบับใหม่ พ.ศ.2560 ได้มีการจัดชั้นที่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขผู้ต้องขังมากขึ้น

ม. 31 การจำแนกประเภทหรือชั้นของเรือนจำ ให้รัฐมนตรีประกาศ กำหนดโดยอาศัย เกณฑ์อย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) เพศของผู้ต้องขัง
- (2) สถานะของผู้ต้องขัง
- (3) ความประสงค์ในการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง
- (4) ความมั่นคงของเรือนจำ
- (5) ลักษณะเฉพาะของเรือนจำ

แต่อย่างไรก็ดี ทุกวันนี้ยังไม่สามารถดำเนินการแบ่งชั้นของเรือนจำได้ ด้วยเหตุผลตามคำสัมภาษณ์ของนายอาทิตย์ อุทัยผล เจ้าหน้าที่กองวิชาการ กรมราชทัณฑ์ ที่กล่าวไว้ว่า “เนื่องจากต้องรอการออกกฎหมายลูก ระเบียบ ประกาศและคำสั่งที่เกี่ยวข้อง ซึ่งยังไม่เสร็จสิ้นและยังคงมีข้อขัดข้องหลายประการจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง”

การแบ่งชั้นหรือประเภทของเรือนจำตามพระราชบัญญัติฉบับเดิมที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เป็นการแบ่งชั้นของเรือนจำเพื่อการลงโทษมากกว่าการแก้ไข ในขณะที่มีความพยายามของกรมราชทัณฑ์ที่จะแบ่งประเภทของเรือนจำใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้วิธีการแก้ไขผู้ต้องขังมากขึ้น ก็ยังมีข้อขัดข้องจากหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรมที่ยังคงติดยึดอยู่กับการปฏิบัติแบบเดิมที่เน้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยการลงโทษ

ปัจจุบันประเภทของเรือนจำจึงยังซ้ำซ้อนกันอยู่ระหว่างการจัดประเภทแบบเดิมกับแบบใหม่ ตัวอย่างเช่น เรือนจำกลางเขาบิน ยังใช้ชื่อตามการแบ่งประเภทเรือนจำแบบเดิม ทั้งที่ได้จัดชั้นตามความมั่นคงของเรือนจำให้เป็น เรือนจำความมั่นคงสูงสุดแล้วก็ตาม

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เพื่อต้องการอธิบายให้เห็นถึงความแตกต่าง ลักษณะเฉพาะและข้อจำกัดของแต่ละเรือนจำที่ไม่เหมือนกัน แต่การสั่งการหลายครั้ง โดยเฉพาะคำสั่งเกี่ยวข้องกับเรื่องของการดำเนินโครงการหรือจัดอบรมโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังไม่ได้คำนึงถึง จึงทำให้มีความยุ่งยากอย่างมากต่อเรือนจำบางประเภทที่ไม่เหมาะสมจะจัดการฝึกอบรมโปรแกรมบางอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.4 การสั่งการจากฝ่ายบริหารให้หน่วยปฏิบัติดำเนินโครงการกระชั้นชิดเกินไป การวางแผนและเตรียมการเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้การอบรมโปรแกรมต่าง ๆ มีความสมบูรณ์และบรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากกรมราชทัณฑ์เป็นกระบวนการที่อยู่ท้ายน้ำ เรือนจำและทัณฑสถานไม่สามารถปฏิเสธผู้ต้องขังที่หลังไหลเข้ามาในเรือนจำได้แม้ว่าจะมีจำนวนมากเพียงใดก็ตาม ที่สำคัญการแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำไม่สามารถทำได้เฉพาะในส่วนของราชทัณฑ์แต่เพียงลำพัง เพราะมีข้อจำกัดที่อยู่นอกเหนืออำนาจและความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์และกระทรวงยุติธรรม ดังเช่นในประเด็นที่ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่า ประเทศไทยมีการใช้โทษอาญาในกฎหมายหลายฉบับ ประกอบกับกระบวนการยุติธรรมยังคงเน้นการปราบปรามมากกว่าการป้องกัน ฯลฯ ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำที่มีมานานจึงยังไม่สามารถแก้ไขได้แม้กระทั่งในปัจจุบัน และผู้ที่แบกรับปัญหานี้โดยตรงก็คือกรมราชทัณฑ์ เพราะหน่วยงานส่วนใหญ่ในกระบวนการยุติธรรมล้วนแต่นำเอาผู้กระทำผิดมากองไว้ที่กระบวนการท้ายน้ำ ปล่อยให้กรมราชทัณฑ์ที่อยู่ท้ายน้ำเผชิญกับปัญหานี้ตามลำพัง

แท้จริงแล้วภารกิจประการสำคัญของเรือนจำที่นอกเหนือไปจากการลงโทษหรือควบคุมไม่ให้ผู้ต้องขังหลบหนีแล้ว เรือนจำ/ทัณฑสถานยังต้องทำหน้าที่พัฒนาแก้ไขพฤติกรรมเสียหรือแก้ไขผู้ต้องขังด้วย โดยเฉพาะภารกิจด้านการแก้ไขหรือการจัดให้มีกิจกรรมหรือโปรแกรมต่าง ๆ ให้แก่ผู้ต้องขังเข้าร่วมในระหว่างต้องโทษ เพราะไม่สามารถคุมขังไว้แต่เพียงอย่างเดียวได้ ดังนั้นเมื่อมีจำนวนผู้ต้องขังมากขึ้น การจัดหาและการจัดอบรมโปรแกรมต่าง ๆ ก็จะมีมากขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนโปรแกรมอยู่ค่อนข้างบ่อย ตัวอย่างเช่น โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยประจำปี พ.ศ. 2562 นอกจากจะมีหลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ในเรือนจำ/ทัณฑสถานระบบปิดและ หลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (เรือนจำโครงสร้างเบา) แล้ว กองพัฒนาพฤตินิสัยยังได้พิจารณาให้หลักสูตร โปรแกรมและโครงการอื่นที่มีเนื้อหาครอบคลุมการพัฒนาทักษะสำคัญทั้ง 4 ด้านตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเป็นโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ที่มีสถานะเสมือนเป็นโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เพิ่มขึ้นมาอีก 7 โครงการ ได้แก่ 1.หลักสูตรเตรียมความพร้อมสำหรับผู้ต้องขังกลุ่มพิเศษ 2.หลักสูตรการน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตผู้ต้องขัง 3.โครงการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สำหรับกลุ่มผู้เสพยาเสพติดและผู้ค้ารายย่อยในเรือนจำ/ทัณฑสถาน 4.การบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในรูปแบบชุมชนบำบัด 5.การบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในรูปแบบวิวัฒน์พลเมืองราชทัณฑ์ 6.โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดก่อนพ้นโทษในเรือนจำ และ 7.โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด รวมทั้งสิ้น 9 โครงการ ในทำนองเดียวกันสำหรับปี พ.ศ. 2563 ก็มีโครงการอื่นแทรกเพิ่มเข้ามาด้วย

นอกจากโปรแกรมในส่วนของราชทัณฑ์เองจะมีจำนวนมากและจัดอบรมโครงการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปีแล้ว กรมราชทัณฑ์ยังต้องเปิดรับโครงการจากภายนอกเข้ามาดำเนินการด้วย เพื่อเป็นการดึง

ทรัพยากรจากภายนอกเข้ามาสนับสนุนภารกิจของราชทัณฑ์ จึงมักจะเป็นงานที่ไม่ได้อยู่ในแผนงานมาก่อนและมักจะเป็นโครงการเร่งด่วน

ด้วยเหตุที่มีโครงการที่จะต้องดำเนินการจำนวนมาก และโปรแกรมมีการปรับเปลี่ยนตลอดจนบางโปรแกรมเป็นโปรแกรมเร่งด่วนจากภายนอกที่เข้ามาสนับสนุนภารกิจของกรมราชทัณฑ์ จึงทำให้การสั่งการเป็นไปแบบเร่งรีบหรือกระชั้นชิดจนเกินไป ย่อมจะทำให้ไม่สามารถวางแผนล่วงหน้าได้ทั้งหมดทุกโครงการ ตารางเวลาของการดำเนินโครงการ เกิดความซ้ำซ้อนหรือมีช่วงระยะเวลาในการจัดโปรแกรมที่ไม่เหมาะสม เนื้อหาที่จัดต่อเนื่องกันอาจจะมีเนื้อหาที่ไม่ต่อเนื่องกัน หรือกระโดดข้ามไปข้ามมา ทั้งหมดนี้ยังไม่รวมถึงการเตรียมการทั้งในแง่ของสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ วิทยากร ทั้งหมดเหล่านี้ย่อมนำมาซึ่งความสับสนและยุ่งยากของหน่วยปฏิบัติ

2.5 เมื่อมีผู้ต้องขังหลบหนี การพิจารณาลงโทษเจ้าหน้าที่จะมีความรุนแรงและกระทบต่อชีวิตการทำงานสูงมาก ทั้งที่โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยนั้นออกแบบมาเพื่อให้ผู้ต้องขังปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมภายนอกเรือนจำ ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงไปมากในช่วงที่ผู้ต้องขังถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ โดยเฉพาะบางคนอาจจะต้องโทษจำคุกนานหลายสิบปี ในขณะที่โลกยุคดิจิทัลหรือเทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างรวดเร็วได้เข้ามามีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน ธุรกิจ อุตสาหกรรม การค้าขาย วิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิมด้วยสิ่งที่เรียกว่า “Disruptive Technology” ซึ่งยังไม่มีคำแปลที่ตรงกับความหมายในภาษาไทย แต่ได้มีการแยกแยะความแตกต่างกันระหว่าง การปฏิรูป (Transformation) กับคำว่า “Disruption” ไว้ว่า

“คำว่า Disruption จึงแตกต่างจากคำว่า Transformation ตรงที่ Disruption เน้นการพัฒนาสิ่งใหม่ และมองหาโอกาสใหม่ๆ ในขณะที่ Transformation เป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจากสิ่งเดิม โดยอาจจะทำเพื่อการต่อยอดจากสิ่งเดิม หรือเพื่อการพัฒนาสิ่งใหม่ก็เป็นได้” (Data driven business by Coraline facebook, 2015)

ด้วยเหตุที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาที่ผู้ต้องขังจำคุกอยู่ การเปลี่ยนแปลงอาจจะเกิดขึ้นเป็นธรรมดาตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป แต่สังคมยังมีการเปลี่ยนแปลงที่มากกว่าการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ดังเช่น นอกจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดดที่ได้กล่าวถึงมาแล้ว สังคมยังมีการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ที่เกิดจากการอุบัติขึ้นของสิ่งที่แปลกใหม่อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน เช่น การระบาดของโรคโควิด 19 ดังนั้นการจะช่วยให้ผู้ต้องขังปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกได้สำเร็จ โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจึงต้องให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้สัมผัสกับบรรยากาศภายนอก ผู้คนและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากช่วงเวลาก่อนที่เขาจะต้องโทษกับที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่เขาจะต้องออกไปเผชิญเมื่อพ้นโทษแล้ว การเรียนรู้สังคมภายนอกกำแพงคุกไม่สามารถทำได้ภายในกำแพงคุก เพราะอย่างไรเสียก็ไม่ใช่อสภาพสังคมจริงๆที่เป็นอยู่ ผู้ต้องขังที่พยายามปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอกโดยที่ตัวเองยังอยู่ในกำแพงคุกจะไม่ได้เห็น ได้ยิน ไม่ได้กลิ่น และไม่ได้สัมผัสจริงๆว่าสังคมเป็นอย่างไรและจะปฏิบัติตัวอย่างไรเมื่อต้องเข้าไปอยู่ในบรรยากาศที่เป็นสังคมของจริง สิ่งที่กำลังมานี้เป็นทั้งปรัชญา แนวคิดและทฤษฎี

ที่รองรับการเกิดขึ้นและการออกแบบโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และเป็นหลักสำคัญให้กับแนวทางปฏิบัติของการดำเนินการเพื่อจัดอบรมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยด้วย

แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงของการบริหารเรือนจำที่เน้นการลงโทษผู้ต้องขังมากกว่าการแก้ไขนั้น การนำผู้ต้องขังออกนอกกำแพงเรือนจำเป็นเรื่องใหญ่และมีนัยสำคัญอย่างมากต่อโอกาสที่จะมีเรื่องของการหลบหนีเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และโทษทัณฑ์ที่จะได้รับยังมีความรุนแรงตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว การที่เจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการช่วยผู้ต้องขังให้ปรับตัวได้ในโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยหรือโปรแกรมอื่นใดก็ดี จะพยายามสร้างความคุ้นเคยกับสังคมภายนอกให้กับผู้ต้องขัง ถือเป็นเรื่องความเสี่ยงส่วนตัวที่ต้องรับผิดชอบเองจึงทำให้ยากที่จะมีเจ้าหน้าที่สนใจหรือสมัครใจมาทำหน้าที่ตรงนี้

2.6 การสร้างแรงจูงใจด้วยกระบวนการลงโทษ แรงจูงใจสำคัญที่สุดที่นำมาใช้ตั้งแต่ยุคปฏิรูปเรือนจำของ Sir Walter Crofton, Alexander Maconochie, Zebulon R. Brockway ตามลำดับ คือระบบให้คะแนนและจัดลำดับชั้นผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นระบบที่ยังอิงอยู่กับการลงโทษ เพราะเหตุผลสำคัญที่อยู่เบื้องหลังระบบการให้คะแนนและกำหนดชั้นผู้ต้องขังนั้น มุ่งเน้นให้ได้พ้นโทษเร็วขึ้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการแก้ไขผู้ต้องขังโดยตรง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่าการเลื่อนชั้นผู้ต้องขังที่สุดก็เพื่อดูว่าจะลงโทษต่อไปหรือไม่ลงโทษต่อไปอีกดี เขาเป็นนักโทษที่ดีหรือไม่ ไม่ใช่เป็นคนดีในสังคมหรือไม่ **ถ้าเป็นนักโทษที่ดีสำหรับเรือนจำแล้วก็ให้พ้นโทษ ส่วนจะเป็นคนดีของสังคมด้วยหรือไม่นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง** ดังนั้นถ้าแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังเข้าร่วมโครงการเพื่อการแก้ไขยังคงใช้การพักลดโทษและผูกอยู่กับการเลื่อนชั้นผู้ต้องขังแต่เพียงอย่างเดียวเหมือนที่เคยปฏิบัติกันมา ตั้งแต่ยังไม่มีโครงการแก้ไขผู้ต้องขังแล้ว แรงจูงใจแบบเดิมคงจะไม่มีผลพอในเรื่องของการแก้ไขปรับปรุงตนเองเพื่อกลับตนเป็นคนดีของสังคม เราต้องการคืนคนดีของสังคมไม่ใช่คนดีของเรือนจำกลับเข้าสู่สังคม เพราะแรงจูงใจด้วยระบบเลื่อนชั้นและการพักลดโทษนั้นออกแบบมาเพื่อการลงโทษไม่ใช่เพื่อการแก้ไข ดังจะเห็นได้จากกรณีจำนวนผู้ต้องขังจำนวนไม่น้อยที่สมัครเข้าอบรมในโครงการต่าง ๆ ด้วยแรงจูงใจที่จะได้รับการพ้นโทษโดยเร็ววัน แทนที่จะมาจากแรงจูงใจที่ต้องการได้รับประโยชน์จากโครงการหรือเพื่อปรับปรุงตัวเองให้เป็นคนดีที่พร้อมจะกลับคืนสู่สังคม โครงการอบรมจึงเป็นช่องทางที่จะคืนทั้งคนดีและคนที่ไม่ประสงค์จะเป็นคนดีกลับสู่สังคมด้วยกันทั้งคู่ เป็นการทำลายความคาดหวังที่อยากเห็นสังคมมีความปลอดภัยมากขึ้นจากอาชญากรรมกลับจะยิ่งไปเพิ่มอันตรายให้กับสังคมมากขึ้นจากการปล่อยผู้ต้องขังผิดคนผิดกลุ่มกลับคืนเข้าไปในสังคม

ด้วยเหตุนี้แรงจูงใจที่เข้ารับการอบรมแก้ไขด้วยการพักลดโทษ จึงเป็นแรงจูงใจเทียมและไม่ได้ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการป้องกันการกระทำผิดซ้ำได้มากเท่ากับการระบายนความแออดของเรือนจำ ดังนั้นถ้าผู้เข้ารับการอบรมในโปรแกรมเป็นผู้ต้องขังที่ไม่มีแรงจูงใจ หรือมีแรงจูงใจแต่เป็นแรงจูงใจเทียมอยู่ด้วยแล้ว ผลสำเร็จของโครงการจึงน่าจะเป็นผลสำเร็จที่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการหรือเป็นได้แต่เพียงความสำเร็จเทียมๆของโครงการไปด้วย

นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างแรงจูงใจที่ไม่เป็นไปตามหลักการแก้ไขพฤติกรรมมนุษย์ ที่เน้นให้มีการเสริมแรงทั้งเชิงบวกและเชิงลบด้วยการให้รางวัลอย่างสม่ำเสมอ ทุกครั้ง ทุกเหตุการณ์กับความก้าวหน้าในการปรับตัวหรือความสำเร็จของผู้ต้องขัง ไม่ว่าจะความสำเร็จแต่ละขั้นนั้นจะมีความสำคัญมากหรือน้อยเพียงใดก็ตาม เพราะจะเป็นการกระตุ้นให้เขาต้องการความสำเร็จ เห็นคุณค่าในตัวเอง มีความมั่นใจและมีพฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงด้วยการให้รางวัลเกิดขึ้นอีก การเสริมแรงด้วยการให้รางวัลไม่ว่าจะเป็นสิ่งของหรือเป็นเพียง

ลมปากที่เอ่ยปากชื่นชม สายตาแสดงการยอมรับ มองเห็นความสำเร็จของเขา ฯลฯ เพื่อให้เขาได้ทำหรือจะให้เขาได้ทำซ้ำแล้วซ้ำอีก จนกลายเป็นกลไกทางสมองที่จะมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ

ตามหลักการทางด้านอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาที่เน้นการแก้ไขผู้ต้องขังจะมีแนวทางในการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ต้องขังที่แบ่งออกเป็น 2 แนวทางใหญ่คือ แนวทางของการลงโทษและการเสริมแรง ซึ่งแต่ละแนวทางมีรายละเอียดที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการลงโทษ (Punishment) จะแบ่งออกเป็น
 - 1.1 การลงโทษเชิงบวก (Positive Punishment)
 - 1.2 การลงโทษเชิงลบ (Negative Punishment)
 2. แนวทางการเสริมแรง (Reinforcement) จะแบ่งออกเป็น
 - 2.1 การเสริมแรงเชิงบวก (Positive Reinforcement)
 - 2.2 การเสริมแรงเชิงลบ (Negative Reinforcement)
- ความหมายและตัวอย่างของทั้ง 2 แนวทาง สรุปรายละเอียดไว้แล้วในตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 14 แนวทางของการลงโทษและการเสริมแรง

Punishment	Reinforcement
Positive Punishment ลงโทษด้วยการให้สิ่งที่ไม่ชอบหรือไม่ต้องการ เช่น ให้อาหารไม่อร่อย ให้ปรับลดสิทธิ ให้ตัดผม ให้ใส่กระโปรงยาว เพื่อให้หยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์	Positive Reinforcement เสริมแรง ด้วยการให้รางวัลหรือสิ่งที่ดีที่ชอบ เช่น การให้เงินปันผลหลังจากผู้ต้องขังได้ทำการฝึกอาชีพและการขายผลผลิต เปิดเพลงให้ฟัง มีน้ำให้อาบอย่างเพียงพอ มีอาหารถูกหลักโภชนาการ ฯลฯ เพื่อให้หยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และทำให้มีหรือเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์
Negative Punishment ลงโทษด้วยการงดให้สิ่งที่ดีหรือต้องการ เช่น งดให้สิทธิ งดให้หรือตัดสิทธิบางอย่าง เพื่อให้หยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์	Negative Reinforcement เสริมแรง ด้วยการงดให้สิ่งที่ไม่ชอบ เช่น งดให้โทษหรือยกเลิกโทษ การให้อภัยโทษ เพื่อเสริมให้เกิดการกระทำที่เหมาะสม เช่น ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เพื่อให้หยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และทำให้มีหรือเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์

ประเด็นสำคัญที่แตกต่างกันระหว่างแนวทางการลงโทษและการแก้ไขที่นำมาประยุกต์ใช้กับการสร้างแรงจูงใจในที่นี้คือ แรงจูงใจที่ใช้แนวทางของการลงโทษจะมุ่งเน้นไม่ให้เกิดพฤติกรรมหรือการกระทำที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้นอีก ส่วนการสร้างแรงจูงใจด้วยแนวทางการแก้ไขแบบการเสริมแรงจะทำให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างอื่นขึ้นด้วย มิใช่แต่เพียงกำจัดหรือป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หมดไป หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง ไม่เพียงให้หยุดการกระทำที่ไม่ดีเท่านั้น แต่ต้องลงมือปฏิบัติหรือลงมือทำให้การกระทำที่ดีเกิดขึ้น

ด้วย เพราะฉะนั้นการสร้างแรงจูงใจให้เข้าร่วมอบรมในโปรแกรมหรือโครงการแก้ไขผู้ต้องขัง จึงควรจะต้องใช้แนวทางเสริมแรงมากกว่าแนวทางการลงโทษ เพราะแรงจูงใจมีนัยสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ ถ้าผู้สมัครไม่มีหรือมีอยู่แต่เป็นแรงจูงใจเทียมมุ่งหวังเพียงการพักลดโทษ ผู้รับผิดชอบก็ต้องหาทางสร้างให้เกิดมีขึ้นกับผู้ที่จะเข้าอบรมให้ได้และควรจะต้องเป็นแรงจูงใจที่เหมาะสมโดยการใช้แนวทางการเสริมแรงเป็นหลัก โดยที่อาจจะใช้แนวทางการลงโทษที่มีอยู่เดิมผสมไปด้วยก็ได้ กล่าวคือให้ผู้ต้องขังมีแรงจูงใจที่อยากเข้าร่วมแทนการบังคับและเป็นการใช้วิธีการสร้างแรงจูงใจแบบที่ “แนวทางการเสริมแรงเป็นหลัก แนวทางการลงโทษเป็นรอง”

3. ปัญหาอุปสรรคระดับปฏิบัติ

3.1. การมีช่องว่างระหว่างความเชื่อมั่นและความสำเร็จต่อโปรแกรม ในกลุ่มของผู้บริหารทั้งในระดับกรมและผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถาน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติรับผิดชอบดำเนินการจัดโปรแกรมฝึกอบรมให้กับผู้ต้องขังประมาณร้อยละ 70-80 ต่างมีความเชื่อมั่นต่อโปรแกรมค่อนข้างสูง ด้วยเหตุผลที่ว่าโปรแกรมหรือหลักสูตรต่าง ๆ ที่ออกมาจากส่วนกลาง (กรมราชทัณฑ์) นั้น น่าจะได้ผ่านการคิดพิจารณาและออกแบบมาอย่างดีแล้ว จึงวางใจหรือมั่นใจว่าจะเป็นโปรแกรมหรือโครงการที่มีคุณภาพ เมื่อนำมาใช้จัดอบรมแล้วจึงคาดหวังว่าน่าจะประสบผลสำเร็จ สามารถแก้ไขหรือมีส่วนช่วยแก้ไขผู้ต้องขังไม่ให้กระทำความผิดได้บ้าง ผู้บัญชาการเรือนจำในเขตบริหารที่ 4 กล่าวถึงความเชื่อมั่นและความคาดหวังต่อโปรแกรมที่มีอยู่ของกรมราชทัณฑ์ว่า “อย่างน้อยที่สุด มันก็มีส่วนช่วยอยู่บ้าง แม้ว่าจะไม่เต็มร้อย มันอยู่ที่ตัวผู้ต้องขังมากกว่าท่าน ถ้าหลักสูตรจะดีอย่างไร ก็อยู่ที่ใจของเขาว่า อยากจะลงแก้ไขตัวเองบ้างหรือไม่ คนเราถ้าไม่อยากเลิกเอง อะไรก็ช่วยเขาไม่ได้” คล้ายๆกับผู้อำนวยการทัณฑสถานท่านหนึ่งที่อธิบายว่า “ผมว่ามันอยู่ที่สังคมภายนอกไม่ให้โอกาสเขา อยู่กับเรา ทำดีทุกอย่าง แต่ออกไปเจอสภาพเดิมๆ เดียวก็กลับมาใหม่ มาเข้าโปรแกรมอีก แล้วก็ออกไปทำอีก จะที่โปรแกรมก็แก้ไขอะไรเขาอยากครับ” และผู้รับผิดชอบงานโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในส่วนกลาง ให้คำตอบในประเด็นนี้ว่า “ตัวโปรแกรมไม่น่าจะมีปัญหาอะไร ถ้าหากจะมีบ้างก็คงเป็นไปได้ แต่ปัญหาใหญ่น่าจะอยู่ที่การนำไปปฏิบัติ มันมีข้อจำกัดหลายอย่าง เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้โครงการล้มเหลว จึงอาจจะเหมารวมไปว่าโครงการไม่ดี แต่เอาจริงๆแล้วมันอยู่กับการใช้โปรแกรมมากกว่าตัวโปรแกรม”

แต่เมื่อถามถึงผลสำเร็จของโปรแกรมแล้ว จะประมาณการผลสำเร็จของโครงการออกมาสูงสุดไม่ถึงร้อยละ 70 ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ครั้งๆ หรือประมาณร้อยละ 50 ซึ่งต่ำกว่าความเชื่อมั่นและความคาดหวังที่มีต่อโปรแกรม ความแตกต่างดังกล่าวก็คือช่องว่างที่เกิดขึ้นระหว่างความสำเร็จของโปรแกรมกับความเชื่อมั่นและคาดหวังที่มีต่อโปรแกรม นั่นก็หมายความว่าความเชื่อมั่นและคาดหวังต่อโปรแกรมลดลงเมื่อมีการนำโปรแกรมไปใช้ เช่นนี้แล้วย่อมจะสรุปได้ว่า การนำโปรแกรมไปใช้น่าจะมีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบางอย่างเกิดขึ้นจนทำให้โปรแกรมไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จเท่ากับระดับความเชื่อมั่นและความคาดหวังต่อโปรแกรม

ในเมื่อความเห็นของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติเห็นว่าปัญหาอยู่ที่การนำโปรแกรมไปใช้ ไม่ได้มีปัญหที่ตัวโปรแกรม ดังนั้นจึงแน่นอนว่าปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบางอย่างที่ว่านั้น คงจะสืบเนื่องมาจากปัญหาและอุปสรรคในระดับของนโยบายและในระดับของการบริหารจัดการที่ได้กล่าวถึงมาแล้ว แต่ทว่าในความเห็นของผู้ต้องขังหรือผู้ที่เข้ารับการอบรมแล้วกลับเห็นต่างออกไป กล่าวคือ ความคาดหวังต่อตัวโปรแกรมของกลุ่มผู้ต้องขังไม่ได้สูงเท่ากับกลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ และในแง่ความสำเร็จที่กลุ่มผู้ต้องขังคิดว่าจะได้รับ

ประโยชน์อะไรบ้างหลังจากผ่านการอบรมจากโครงการหรือโปรแกรมแล้ว ก็ยังไม่ตรงและไม่สูงเท่ากับที่มีอยู่ในวัตถุประสงค์ของโครงการ แสดงว่าตัวโปรแกรมต้องมีปัญหาเช่นกัน ในฐานะที่กลุ่มผู้ต้องขังเป็นผู้รับบริการหรือเป็นผู้รับประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริงเมื่อการอบรมเสร็จสิ้นลงไปแล้ว ความคาดหวังและความเชื่อมั่นของพวกเขาที่มีต่อโปรแกรมจึงน่าจะมีความน่าเชื่อถือได้มากกว่าความเชื่อมั่นและความคาดหวังของกลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหรือให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ประกอบการที่ไม่ได้เชื่อมั่นหรือคาดหวังความสำเร็จของโครงการแก้ไขต่าง ๆ ในเรือนจำสูงเท่าใดนัก ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้ประกอบการมักจะเข้าไปสอนงานหรืออบรมผู้ต้องขังในเนื้อหาที่ประสงค์จะจ้างผู้ต้องขังโดยฝ่ายผู้ประกอบการหรือผู้ว่าจ้างเอง ซึ่งมีทั้งการอบรมหรือสอนงานในเรือนจำและในสถานประกอบการด้วย แสดงว่าโปรแกรมการแก้ไขทางด้านอาชีพและการทำงานยังไม่อยู่ในระดับที่ผู้ประกอบการไม่สามารถนำไปใช้ได้เลย งานส่วนใหญ่ที่ผู้ว่าจ้างหรือผู้ประกอบการจ้างผู้ต้องขังทำในเรือนจำ ส่วนใหญ่จึงเป็นงานใช้แรงงานเป็นหลัก ไม่ต้องใช้ทักษะหรือฝีมือแรงงานสูงเท่าใดนัก ในระยะหลังทางเรือนจำจึงได้ปรับเปลี่ยนมามุ่งเน้นการอบรมอาชีพอิสระเป็นหลักสูตรระยะสั้น ใช้ต้นทุนที่จะนำไปประกอบอาชีพต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในเรือนจำ (ระบบปิด) ที่เน้นการสอนหรือฝึกอาชีพที่เป็นนายตัวเองหรือนายจ้างเองมากขึ้น ดังที่อดีตผู้ต้องขังรายหนึ่งกล่าวถึงประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานในเรือนจำว่า “งานที่พวกผมทำ ส่วนใหญ่เป็นงานที่ไม่ค่อยมีคนทำ เช่น ให้ใส่ (ประกอบ) หัวไฟแช็ค หรืองานง่าย ๆ”

โดยสรุปแล้ว ในแง่ของความเชื่อมั่น ความคาดหวังและประโยชน์หรือความสำเร็จที่คิดว่าจะได้จากโครงการหรือหลักสูตรแก้ไขทั้งหลายในเรือนจำรวมถึงโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยด้วยนั้น ยังมีความแตกต่างกันระหว่างฝ่ายที่เป็นผู้บริหารและผู้ปฏิบัติกับฝ่ายของผู้ต้องขังและฝ่ายผู้ประกอบการ เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วความน่าเชื่อถือน่าจะอยู่ที่ฝ่ายที่รับบริการคือกลุ่มผู้ต้องขังและผู้ประกอบการมากกว่า กล่าวคือตัวโปรแกรมน่าจะจะมีปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินการหรือนำไปใช้แล้ว ยังคงจะมีปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดจากตัวโปรแกรมเองด้วย ดังที่จะได้นำเสนอปัญหาหรืออุปสรรคด้านอื่นที่เกิดจากตัวโปรแกรมเองในลำดับต่อไป

3.2. เนื้อหาครอบคลุมทุกองค์ประกอบตาม Road Map ของ UN ที่เสนอให้โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำหรือการแก้ไขในระบบต้องโทษที่มีด้วยกันทั้งหมด 6 องค์ประกอบ/ด้าน ซึ่งจะได้ชี้ให้เห็นปัญหาของแต่ละองค์ประกอบต่อไป ดังนี้

1. โปรแกรมฯเกี่ยวกับสุขภาพทางร่างกาย (Physical Health care)
2. โปรแกรมฯเกี่ยวกับสุขภาพจิต (Mental Health care and psychological support)
3. โปรแกรมฯเกี่ยวกับการบำบัดยาเสพติด (Substance abuse treatment)
4. โปรแกรมฯเกี่ยวกับการปรับความคิดและพฤติกรรม (Addressing behavior and attitudes)
5. โปรแกรมฯเกี่ยวกับการศึกษาสายสามัญ/การอบรมวิชาชีพ (Education and vocational training)
6. โปรแกรมฯเกี่ยวกับการอบรมประสบการณ์การทำงาน (Work experience Training)

องค์ประกอบที่ 1

โปรแกรมฯ ชนิดที่เกี่ยวกับสุขภาพทางกาย (Physical Health care) ปัจจุบันเรือนจำกำลังเร่งดำเนินโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ซึ่งเป็นโครงการที่เน้นทางด้านส่งเสริมสุขภาพร่างกาย เรือนจำได้รับเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์เพิ่มมากขึ้น และเป็นอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่จะช่วยยกระดับมาตรฐานทางการแพทย์ให้กับเรือนจำ มีบุคลากรทางการแพทย์เข้าไปช่วยเหลืองานด้านบริการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังมากขึ้น โครงการราชทัณฑ์ปันสุขนี้ช่วยทำให้ผู้ต้องขังได้รับประโยชน์ทางด้านสุขภาพร่างกายโดยตรงและลดภาระการสูญเสียกำลังคนที่ต้องสูญเสียกับการไปเฝ้าผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยในสถานพยาบาลนอกเรือนจำได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในช่วงระบาดของโรคโควิด 19 ที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าเรือนจำสามารถควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อโรคนี้ในเรือนจำ/ทัณฑสถานได้เป็นอย่างดี มีจำนวนผู้ต้องขังน้อยมาก แม้ความสำเร็จส่วนหนึ่งจะมาจากการมาตรการอื่นๆ ของเรือนจำด้วย เช่น การปิดเรือนจำทั่วประเทศ แต่ส่วนหนึ่งต้องยอมรับว่าได้ประโยชน์จากโครงการนี้ที่มีส่วนช่วยให้ผู้ต้องขังพึ่งการรักษาจากสถานพยาบาลภายนอกเรือนจำเพียงอย่างเดียว ผู้ต้องขังสามารถใช้บริการทางการแพทย์ในเรือนจำได้มากขึ้น ดังที่นายพยนต์ สินธุนาว่า ผู้ตรวจราชการกระทรวงยุติธรรมให้ความเห็นไว้ว่า “โครงการนี้เหมาะสมหรือโชคดีมากเลย เพราะมันพอดีกับช่วงที่มีโควิด 19 ระบาด สามารถช่วยเรือนจำได้มากเลย ถ้าไม่มีโครงการนี้เข้าไปก็คงแย่เหมือนกัน มันพอดีจริงๆ”

แต่ปัญหาของโครงการเกี่ยวกับสุขภาพทางกายนี้มักจะมีปัญหาเช่นเดียวกับหลายๆโครงการของราชทัณฑ์ กล่าวคือมักจะมีจุดอ่อนอยู่ที่ความต่อเนื่องของโครงการ ในระยะเริ่มแรกของโครงการจะเข้มแข็งมาก ได้รับการสนับสนุนและดำเนินการอย่างจริงจัง แต่เมื่อเวลาผ่านไปสักระยะหนึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงหรือลดความสำคัญลง จะด้วยปัญหาที่มีอยู่หลายๆด้านของเรือนจำ เช่น งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ มีภารกิจด้านอื่นหรือมีหลายโครงการที่ต้องดำเนินการ มีโครงการใหม่ที่ลักษณะคล้ายคลึงเกิดขึ้น การเปลี่ยนผู้บริหารหรือรับผิดชอบโครงการ เป็นต้น จึงทำให้ระยะหลังของโครงการใหม่ๆทั้งหลายแล้วลงได้รับความสนใจหรือการสนับสนุนน้อยลง จนมีบางโครงการถูกปรับเปลี่ยนใหม่ให้ต่างไปจากเดิมหรือถูกยกเลิกไปเลยมาแล้ว ตัวอย่างของโครงการที่มีการปรับเปลี่ยน เช่น หลักสูตรสำหรับผู้ต้องขังต่อต้าน 2560 มาไว้ใน 2561 ได้เปลี่ยนไปเป็น “โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดซ้ำ” และหลักสูตรสำหรับผู้ต้องขังโทษประหารชีวิตและจำคุกตลอดชีวิต หาย

องค์ประกอบที่ 2

โปรแกรมฯ ชนิดที่เกี่ยวกับสุขภาพจิต (Mental Health care and psychological support) เรื่องสุขภาพจิตหรือจิตใจของผู้ต้องขังเป็นปัญหาที่พบมากในกลุ่มผู้ต้องขัง ทั้งกลุ่มผู้ต้องขังที่มีอาการทางจิตมาก่อน จึงไปกระทำผิดและต้องโทษเข้ามาอยู่ในเรือนจำ และกลุ่มที่ไม่เคยมีอาการมาก่อนแต่มีผู้ต้องขังส่วนหนึ่งที่มีอาการทางจิตเกิดขึ้นหลังจากที่ต้องมาเผชิญกับความเครียด ความกดดันที่มาจากต้องโทษจำคุก ส่วนหนึ่งเป็นปัญหาของผู้ต้องขังเองเกี่ยวกับครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง คนรัก หน้าที่ การงาน สถานภาพในสังคม และเป็นปัญหาเกี่ยวกับคดีความ และอีกส่วนหนึ่งจะเกี่ยวข้องกับ การปรับตัวของผู้ต้องขังให้เข้ากับการใช้ชีวิตในเรือนจำ ความเป็นอยู่ใหม่ สภาพแวดล้อมใหม่ที่ต่างไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง เช่น กิจวัตรประจำวันทุกอย่างต้องเป็นตามตารางเวลา ขาดอิสรภาพ ต้องมีระเบียบวินัยในแบบของเรือนจำ

ความสำคัญด้านจิตใจของผู้ต้องขังเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปของบุคลากรในกรมราชทัณฑ์ ตัวอย่างเช่น ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับกรมและผู้บริหารเรือนจำ ผู้อำนวยการทัณฑสถาน เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ เกือบทั้งหมดให้ความเห็นไปในทำนองเดียวกัน คือ เรื่องของจิตใจของผู้ต้องขังโดยเฉพาะเกี่ยวกับการแก้ไขผู้ต้องขังนั้นมีความสำคัญมาก กล่าวคือมีความเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า จิตใจเป็นเรื่องสำคัญที่สุดต่อการแก้ไขหรือกลับตัวของผู้ต้องขังที่จะทำหรือไม่กระทำผิดซ้ำ ดังเช่นคำกล่าวต่อไปนี้

“คนเรามันอยู่ที่ใจ ไม่ว่าจะเป็นคนธรรมดาหรือเป็นคนที่ทำผิด จะคิด จะทำอะไร มันต้องอยู่ที่ใจเป็นสำคัญว่า ตัวเองอยากทำไหม ถ้าลองไม่อยากเสียแล้ว อะไรก็ช่วยไม่ได้”

“ศาสนาพุทธยังเน้นที่จิตใจเลยครับ ฉะนั้นถ้าเอาตามหลักศาสนานะครับว่า ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว จึงไม่มีทางใดเลยที่จะช่วยไม่ให้เขากระทำผิดซ้ำ ถ้าใจเขาสั่งให้ทำหรืออยากทำอยู่เหมือนเดิม”

“ทุกอย่างอยู่ที่ใจครับ ถ้าไม่เข้มแข็งพอ ต่อให้เราสอนให้เขาดีแค่ไหน ก็ไปไม่รอดอยู่ดี”

“ปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย หรือโปรแกรมอย่างอื่นสำเร็จ ผมว่าขึ้นอยู่กับจิตใจเป็นสำคัญ ถ้าใจเขาไม่สู้เขาเลิกไม่ได้หรือครบยาเสพติด ต้องใจแข็ง ต้องอดทนสูง จึงจะเอาชนะได้ ผมจึงเห็นว่าเรื่องของจิตใจเป็นเรื่องใหญ่ที่สุด”

“เวลาอยู่ในนี้ (เรือนจำ) ก็ตีหมดแหละ เราพยายามทำทุกอย่างกับรายนี้แล้ว แต่ก็ต้องออกหักเมื่อเขาออกไปแล้ว กลับไปทำผิดอีก เพราะทนกับสิ่งยั่วยวนไม่ไหว ใจเขายังไม่แข็งแรง มันอยู่ที่ปัจจัยภายนอกที่เราควบคุมไม่ได้ ใจเขาต้องแข็งแรงจริงๆ จึงจะปรอด”

แม้จะเห็นว่าเรื่องความคิด จิตใจ ของผู้ต้องขังเป็นเรื่องสำคัญ และบุคลากรของกรมราชทัณฑ์ในทุกระดับชั้นเกือบทั้งหมดทำให้สัมภาษณ์ ต่างให้เหตุผลสำคัญส่วนหนึ่งของความล้มเหลวในการแก้ไขผู้ต้องขังไปที่สังคม เช่น สังคมภายนอกไม่ยอมรับ ไม่ให้โอกาสกับผู้ต้องขัง ไม่รับสมัครงานหรือไม่รับผู้ต้องขังเข้าทำงานเพียงเพราะมีประวัติการกระทำผิดหรือต้องโทษจำคุกมาก่อน หรืออธิบายเหตุผลในเรื่องอิทธิพลของสังคมภายนอกในมุมที่กว้างออกไปอีกว่า สังคมภายนอกมีปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคมอื่นๆ ที่มีผลกับการปรับตัวของผู้พ้นโทษ เหล่านี้เป็นเรื่องที่ราชทัณฑ์ไม่สามารถที่จะเข้าไปแก้ไขได้ อยู่เหนือขอบเขตอำนาจหน้าที่ของเรือนจำหรือราชทัณฑ์จะออกไปทำได้ มันเป็นเรื่องที่ราชทัณฑ์ควบคุมไม่ได้

เมื่อเป็นเช่นนี้ ทางเดียวที่ราชทัณฑ์จะทำได้ก็คือ สร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้ต้องขังที่จะออกไปเผชิญกับสังคมภายนอกเมื่อพ้นโทษแล้ว จากการทบทวนวรรณกรรมมาแล้วในบทที่ 2 พบว่าหลักสูตรหรือโปรแกรมการบำบัดความคิดและพฤติกรรม (Cog ซึ่งเป็นการย่อที่หมายถึง cognitive behavioral therapy, cognitive behavioral interventions, or cognitive programming) นั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับเปลี่ยนความคิดหรือจิตใจของผู้ต้องขัง และส่งผลต่อไปยังการปรับพฤติกรรมของผู้ต้องขังด้วย ดังที่ปรากฏในคำอธิบายบน Website จากทางคลินิกให้บริการจิตบำบัด (Chula CBT Clinic) ว่า

CBT มีประสิทธิภาพในการบำบัดรักษาโรคทางจิตเวชมากมาย โดยแสดงให้เห็นผ่านงานวิจัยต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทย เช่น โรคซึมเศร้า โรควิตกกังวล โรคย้ำคิดย้ำทำ โรคแพนิค โรคกลัวสังคม โรควิตกกังวลหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญ (PTSD) นอกจากนี้ยังสามารถใช้จัดการปัญหาสุขภาพจิตหลายอย่างที่อาจไม่ถึงระดับเป็น

โรคก็ได้ เช่น ปัญหาการควบคุมอารมณ์โกรธ ปัญหาความสัมพันธ์
 ปัญหาความรู้สึกผิดติดค้างในใจ”

สิ่งที่ปัญหาขององค์ประกอบด้านนี้คือ โครงการที่เน้นในเรื่องนี้ยังไม่สอดคล้องกับความเห็นที่บอก
 ว่าให้ความสำคัญกับเรื่องจิตใจหรือสุขภาพจิตของผู้ต้องขัง แต่ก็ยังคงไม่ได้เน้นโปรแกรมในเรื่องนี้ให้มาก
 พอที่จะเป็นพื้นฐานอย่างดีให้กับผู้พ้นโทษในแง่ของการสร้างภูมิคุ้มกันที่พวกเขาจะใช้คุ้มครองตนเองจากสิ่งยั
 ยุและอิทธิพลของสังคมภายนอกเรือนจำ แต่ทว่าโปรแกรมด้านจิตวิทยาโดยเฉพาะโปรแกรม Cog ยังไม่
 สามารถทำได้ในขั้นที่ลึกหรือก้าวหน้ามากพอ (Advanced Program) ที่จะช่วยให้ผู้ต้องขังที่เป็นผู้พ้นโทษแล้ว
 มีจิตใจที่เข้มแข็งและเอาชนะปัญหาต่าง ๆ ที่มารุมเล่าเต็มไปหมด ส่วนใหญ่โปรแกรมที่ออกมาจะอยู่ในระดับ
 จิตวิทยาขั้นพื้นฐาน (General Psychology) ยังไม่ได้ลึกลงไปในเรื่องเฉพาะ (Specific Psychology) หรือไม่
 ก็ผสมกันไปกับเรื่องขอโปรแกรมทางศาสนา ซึ่งเรื่องลำดับความยากง่ายหรือโปรแกรมที่เป็นความรู้ความเข้าใจ
 ขั้นพื้นฐานและขั้นสูงหรือมีความละเอียดมากพอและนำไปปฏิบัติง่าย (Fundamental/Basic กับ Advanced
 Programs) จะได้กล่าวถึงอีกครั้งหนึ่งในตอนต่อไป เช่นเดียวกับเรื่องของการเน้นย้ำที่เกิดจากความกดดันหรือ
 ความเชี่ยวชาญของผู้บริหารที่เติบโตมาในสายงานที่แตกต่างกันซึ่งจะแยกเป็นปัญหาอีกอย่างหนึ่งและจะ
 นำเสนอต่อไปในภายหลังด้วย ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ จึงทำให้โปรแกรมเกี่ยวกับสุขภาพจิตของผู้ต้องขัง
 โดยเฉพาะโปรแกรมบำบัดความคิดและพฤติกรรมหรือโปรแกรม Cog ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว มีปัญหาในแง่ของ
 การยังเป็นเพียงโปรแกรมที่ให้ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะที่ยังไม่มากพอกับการนำไปปรับใช้ และตามมาด้วย
 ปัญหาที่โปรแกรมด้านสุขภาพจิตนี้ก็เหมือนกับปัญหาของอีกหลายโปรแกรม ที่ได้รับการให้ความสำคัญหรือ
 ส่งเสริมไม่เท่ากันและแตกต่างกันไปตามวิสัยทัศน์ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของผู้บริหารที่เติบโตมา
 ต่างสายงานกัน เมื่อมาเป็นผู้บริหารจึงมักจะยังคงเน้นย้ำอยู่กับสายงานหรือโครงการที่ตัวเองมีความถนัดหรือ
 เคยชินมาก่อนเป็นหลักมากกว่า แม้ต้องการจะให้ความสำคัญกับทุกโปรแกรมเท่าๆ กันแต่ถ้าจำเป็นต้องเลือก
 บนข้อจำกัดที่มีในทางบริหารจัดการหรือการปฏิบัติที่เป็นจริงแล้ว ผู้นำก็มักจะเลือกส่งเสริมโครงการที่ตนมี
 ประสบการณ์มาก่อน

องค์ประกอบที่ 3

โปรแกรมฯ ชนิดที่เกี่ยวกับการบำบัดยาเสพติด (Substance abuse treatment) เนื่องจากในบรรดา
 ประเทศที่มีสัดส่วนระหว่างจำนวนผู้ต้องโทษจำคุกกับจำนวนประชากรทั้งหมดด้วยอัตราส่วนที่สูง จะมี
 ประชากรผู้ต้องขังในเรือนจำสูงมาก ซึ่งเป็นทั้งผู้ต้องขังที่ต้องโทษในคดียาเสพติด และเป็นผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้อง
 กับยาเสพติดที่ต้องโทษจำคุกในคดีอื่นแทนที่จะเป็นคดียาเสพติดรวมอยู่ด้วยเช่น คดีลักทรัพย์ คดีเกี่ยวกับเพศ
 คดีฆ่า ฯลฯ ตัวอย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาผู้ต้องขังด้วยคดียาเสพติดมากถึงร้อยละ 50 โดยเฉพาะ
 ประเทศไทยด้วยแล้วมีมากถึงร้อยละ 70 ทั้งนี้ยังไม่รวมผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดแต่ต้องโทษจำคุกเข้า
 มาในเรือนจำด้วยคดีประเภทอื่น จึงกล่าวได้ว่าประชากรผู้ต้องขังในเรือนจำส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด นี้
 จึงเป็นเหตุผลให้มืองค์ประกอบที่ 3 ที่ว่าด้วยโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดยาเสพติดเอาไว้ด้วย
 เพื่อช่วยบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังทั้งกลุ่มที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและกระทำความผิดฐานอื่นแต่
 เกี่ยวข้องหรือติดยาเสพติด ดังนั้นเรือนจำ/ทัณฑสถานจึงควรมีโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดให้แก่ผู้ต้องขัง

ตั้งแต่ต้น เพราะหลายประเทศใช้วิธีการปล่อยให้ผู้กระทำผิดหยุดยาไปเอง เพราะไม่มียาเสพติดให้เสพ จะมีก็แต่เฉพาะโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังยาเสพติดที่หยุดหรือระงับการใช้ยาเสพติดได้แล้วเท่านั้น

ในกรณีของประเทศไทยไม่มีโปรแกรมการบำบัดผู้ต้องขังขณะยังมีอาการติดยาเสพติดอยู่ แต่จะเป็นการ “หักดิบ” อาการติดยาของผู้กระทำผิด กล่าวคือให้หยุดยาตามธรรมชาติคือหยุดใช้ยาทันทีเมื่อถูกจับกุมดำเนินคดี กว่าจะมาถึงเรือนจำผู้ต้องขังหมดอาการ “เสี้ยน” หรืออาการอยากยาไปแล้ว การหักดิบทำให้ผู้ต้องขังหมดโอกาสเรียนรู้ขั้นตอนการบำบัดยาเสพติดตั้งแต่ขั้นแรกหรือขั้นที่ยังมีอาการอยากยาอยู่ เรือนจำจะมีเฉพาะโปรแกรมที่จัดอบรมให้ภายหลังจากที่หมดอาการอยากยาไปแล้ว แต่ในชีวิตจริงของผู้พ้นโทษที่ต้องการเลิกเสพยาเสพติดให้ได้ จะต้องควบคุมตัวเองให้ได้ในระหว่างที่มีอาการอยากยา ซึ่งมีความลำบากหรือยากกว่าตอนที่หยุดยาได้แล้วหรือหมดอาการอยากยาแล้ว และจำเป็นต้องผ่านโปรแกรมบำบัดยาเสพติดขั้นสูง (Advanced Program) ดังที่กล่าวมาแล้วครั้งหนึ่งในองค์ประกอบที่เพิ่งผ่านมา ที่ว่าด้วยโปรแกรม Cog ที่ย่อมาจาก cognitive behavioral therapy/ cognitive behavioral interventions/cognitive programming) ซึ่งเป็นวิธีบำบัดความคิดและพฤติกรรม เพราะในความเป็นจริงแล้วสิ่งยั่วยวนโลกนอกกำแพงคุกมีมากกว่าตลอดจนเมื่อพลังพลาดกลับไปเสพยาอีกบ้างแต่ยังต้องการเลิกยาเสพติดให้ได้ จะสามารถช่วยตัวเองได้ถ้าหากได้ผ่านโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังคดียาเสพติดในขณะอยากยา และโปรแกรมบำบัดยาเสพติดขั้นสูง (Advanced Program) เมื่อแผลหรือพลาดกลับไปเสพยาอีกจะได้ตั้งตัวเองกลับมาได้ แทนที่จะต้องกลับเข้าคุกใหม่เพราะไม่รู้หรือขาดทักษะที่จะควบคุมตัวเองในสถานการณ์ดังกล่าวให้ได้

อีกเหตุผลหนึ่งที่จะต้องมีการบำบัดยาเสพติดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเพิ่มเข้ามาใน Road Map ขององค์การสหประชาชาติคือ การติดยาเสพติดอาจจะเป็นโรคทางสมอง เรียกว่า “โรคสมองติดยา” เพราะมีข้อยืนยันทางการแพทย์ว่า ผู้เสพยาเสพติดจะทำให้เป็นโรคสมองติดยา (ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด) การบำบัดรักษาจึงต้องทำทั้งทางด้านสุขภาพจิต โดยโปรแกรมบำบัดความคิดและพฤติกรรม และทางด้านสุขภาพร่างกายด้วย ด้วยเหตุนี้องค์ประกอบที่ 1 ด้านโปรแกรมสุขภาพร่างกายจึงไม่ใช่แต่เพียงโปรแกรมการออกกำลังกาย โปรแกรมรักษาพยาบาลทั่วไป แต่ยังคงต้องมีโปรแกรมด้านร่างกายที่รักษาโรคสมองติดยาด้วย

โดยสรุปสำหรับปัญหาในข้อนี้ก็คือกรมราชทัณฑ์ยังมีแต่เฉพาะโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยตรง ไม่มีโปรแกรมสำหรับคนที่ในสภาพทางร่างกายที่ยังมีอาการอยากยาอยู่หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือโปรแกรมที่มีนั้นส่วนใหญ่ยังเป็นโปรแกรมพื้นฐานยังขาดโปรแกรมที่ก้าวหน้าหรือโปรแกรมขั้นสูง (Fundamental and Advanced Program) ผลที่ตามมาก็คือ โปรแกรมที่เปิดอบรมจึงไม่ตรงกับผู้ต้องขังที่อดยาหรือไม่มีอาการอยากยาแล้ว ทำให้รู้สึกว่าการอบรมไม่มีประโยชน์และน่าเบื่อสำหรับพวกเขาที่คิดว่าตัวเองรู้ดีอยู่แล้วว่างการเสพยาเสพติดได้อย่างไร ซึ่งเป็นความรู้ไม่จริงหรือรู้ไม่หมดและไม่ครบกับที่จะต้องนำเอาออกไปใช้ในเรือนจำ ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโปรแกรมบำบัดยาเสพติด เช่น

“มันก็ได้อยู่หรอก แต่ว่ามันไม่ค่อยมีประโยชน์ แบบว่าผมรู้แล้วว่าตอนเสพยาตอนเสี้ยน เออตอนจะหยุดหรือพักเครื่องคือพักเสพจะทำยังไง ก็ฟังๆไปครับ เอาจริงๆนะก็มีบ้างครับที่ได้ประโยชน์”

“ผมว่าอย่างน้อยผมก็ถือว่า ผมเนี่ยได้ผ่านมาอีกโปรแกรมหนึ่ง มันอาจช่วยผมได้ออกจากคุกเร็วขึ้น”

“มีประโยชน์ครับ แต่พวกผมไม่ค่อยได้ถามวิทยากร ผมอยากถามเวลาผมไม่
เข้าใจแต่ทำไมไม่กล้าครับ ผมคิดว่าคงจะดี ถ้าเขาสอนในสิ่งที่ผมอยากรู้จริงๆ
เพราะว่าพวกผมไม่ได้ถามไถ่”

“หนูก็ไม่ได้คิดอะไรมากกว่าจะได้อะไร ครูเขาก็ทำหน้าที่ของเขา หนูก็ทำหน้าที่
ของหนู พี่ก็รู้ว่าผู้ต้องขังจะหวังอะไรได้มากเท่าไรหรอก มันก็ยังดีตรงที่มันได้ผ่อน
คลายนะ เพราะมันมีช่วงที่ทำกิจกรรมที่สนุก ได้หัวเราะ แต่อย่างอื่นหนูหลับๆ
ตื่นๆ เพราะมันไม่ค่อยได้ยิน บางอย่างก็ฟังมาบ้าง รู้มาบ้างแล้ว หนูชอบเข้า
อบรม เลยนผ่านมาหลายโครงการ”

องค์ประกอบที่ 4

โปรแกรมชนิดที่เกี่ยวกับการปรับความคิดและพฤติกรรม (Addressing behavior and attitudes)
ได้อธิบายรวมกันไว้แล้วในองค์ประกอบที่ 3

องค์ประกอบที่ 5

โปรแกรมชนิดที่เกี่ยวกับการศึกษา สายสามัญ สายอาชีว/สายวิชาชีพ (Education and vocational training)

ในส่วนของโปรแกรมชนิดที่เกี่ยวกับการศึกษา สายสามัญ สายอาชีว/สายวิชาชีพ ผลการศึกษาพบว่า
ถึงแม้จะมีการจัดโปรแกรมการศึกษาอบรมทั้งสายสามัญ และ สายอาชีว ให้กับผู้ต้องขังตามหลักสากลที่ว่า
ด้วยการศึกษา(education) นั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพขึ้นมาในสังคม
และหากมีการส่งเสริมการศึกษาที่ถูกทิศทาง และวางแผนการผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ ย่อมทำให้
ประเทศนั้นมีต้นทุนที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ และไม่กลับมากระทำผิดซ้ำ แต่อย่างไรก็ตามกลับพบว่า
มีผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำในทุกเรือนจำและทัณฑสถาน ตัวอย่างเช่นจากสถิติของเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้
บัญชาการเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์แจ้งว่า “มีผู้ต้องโทษครั้งแรก กระทำความผิดซ้ำถึง 57% และผู้ต้องโทษครั้ง
ที่สอง กระทำความผิดซ้ำ 32%” ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจองค์ประกอบของโปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดในด้าน
การศึกษา และการอบรมในด้านการอาชีวให้กับผู้ต้องขังว่ามีประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตทรัพยากร
มนุษย์ให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพมากขึ้นอย่างไร และเป็นไปในทิศทางใด ผลการศึกษาพบว่า

5.1. แม้ว่าเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งได้จัดให้มีโปรแกรมที่เกี่ยวกับการศึกษา ทั้งสายสามัญ และ
สายอาชีวให้กับผู้ต้องขัง ตามนโยบายและความคาดหวังของผู้บริหารงานยุติธรรมในทุกระดับ ดังเช่นที่ คุณ
นันท์นิ สายมาษา ผู้อำนวยการฝ่ายทัณฑปฏิบัติ เรือนจำกลางจังหวัดฉะเชิงเทรา กล่าวว่า “ผู้ต้องขังต้องมีความ
พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ มีสติในการใช้ชีวิตและมีวิชาชีพติดตัว” และ ผู้บัญชาการเรือนจำกลางจังหวัดพังงา
กล่าวว่า “เราต้องการเปลี่ยนความคิด กระตุ้นจิตสำนึก ให้ความคิด และให้อาชีพใหม่ กับ ผู้ต้องขัง” หรือที่
ท่านผู้บัญชาการทัณฑสถานเปิดบ้านเนินสูงมีความคาดหวังต่อผู้ต้องขังที่ต้องการให้ผู้ต้องขัง “เป็นคนดีของ
สังคม” เพื่อที่จะ “คืนคนดีสู่สังคม” แต่การศึกษาอบรมส่วนใหญ่ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถานมักให้
ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านร่างกาย โดยจะมีการสอดแทรกอยู่ในเกือบทุกโปรแกรมการศึกษาอบรม
และมีโปรแกรมที่ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถานหลายแห่งชอบใช้และต้องการให้มีเสมอ คือ โปรแกรมการ

ออกกำลังกายที่เข้มข้น รุนแรง เช่น โปรแกรมลูกเสือ วิวัฒนาการเมือง และโปรแกรมอื่นๆที่ให้ทหารเป็นผู้ฝึก ระเบียบวินัยให้ ซึ่งจะเป็นการฝึกหนัก หรือโปรแกรมสำหรับผู้ต้องขังต่อต้านของเรือนจำกลางคลองไผ่ โครงการสัปดาห์นรกที่ต้องฝึกแบบทหารสำหรับผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำระหว่างพักโทษ เป็นต้น ซึ่งอย่างไรก็ดี แม้ว่าจะไม่พบว่ามีการหลบหนีจากโปรแกรมของเรือนจำและทัณฑสถานดังกล่าว ในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา แต่ก็ไม่พบว่ามีข่าวการหลบหนีของผู้ต้องขังจากค่ายวิวัฒนาการเมืองของเรือนจำอื่น(ไทยรัฐออนไลน์, 9 พ.ค. 2562) ประกอบกับเมื่อถามว่า “มีการเข้าร่วมอบรมครั้งใดบ้างหรือไม่ ที่ท่านคิดว่าชอบหรือเหมาะสมกับตัวท่านมาก” กลับมีผู้ต้องขังน้อยรายมากแสดงความเห็นว่าชอบในโปรแกรมดังกล่าว หรือคิดว่าโปรแกรมดังกล่าวนี้มีความเหมาะสมกับตนเอง แต่อย่างไรก็ตามโปรแกรมการอบรมเช่นนั้นย่อมเป็นต้นแบบและส่งผลต่อทิศทางการส่งเสริมการศึกษา ต่อทัศนคติในการเรียนรู้ในการศึกษาและพัฒนาตนเองในอนาคต

5.2. ทุกเรือนจำและทัณฑสถานเน้นและให้ความสำคัญการให้การอบรม พัฒนาจิตใจ ผ่านหลักสูตรทางด้านพุทธศาสนาเป็นหลักมากกว่าการศึกษาอบรมเพื่อปรับเปลี่ยนวิถีคิดบนพื้นฐานของความแตกต่าง หลากหลาย เช่นหลักสูตรสังคมศาสตร์ โครงการพัชรธรรม โครงการอบรมธรรมปฏิบัติเรือนจำเรือนธรรม โครงการศีล 5 โครงการภาษาบาลี ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนั้นการพัฒนาอบรมทางด้านจิตใจ ยังสอดแทรกอยู่ในเกือบทุกโปรแกรมที่มีการดำเนินการจัดการศึกษาอบรมเพื่อหวังปรับเปลี่ยนทัศนคติผู้ต้องขัง และคาดหวังให้ผู้ต้องขังรู้สึกสำนึกในความผิด มีความรับผิดชอบ เคารพตนเอง และมุ่งมั่นที่จะใช้ชีวิตที่ดีงามและถูกต้องในอนาคต โดยอาศัยธรรมทางศาสนาและจริยศาสตร์ ในทางพุทธศาสนาเป็นหลัก ซึ่งในบางเรือนจำมีการเปิดเสียงตามสาย เทศนาธรรมตลอดทั้งวันในทุกพื้นที่ สังเกตว่าการอบรมพัฒนาจิตใจในลักษณะดังกล่าวนี้ยังมีได้ คำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ทักษะการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ทักษะในการเผชิญวิกฤติและการแก้ปัญหา รวมทั้งปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ

5.3. ในด้านการฝึกวิชาชีพ ที่สังคมมุ่งหวังให้ผู้ต้องขังสามารถประกอบอาชีพได้อย่างจริงจัง และเป็นเป้าหมายสูงสุดในการส่งเสริมผู้ต้องขังให้กลับเป็นพลเมืองดี ซึ่งการดำเนินงานฝึกอาชีพในเรือนจำทัณฑสถานของนานาอารยประเทศนิยมใช้วิธีการจำแนกผู้ต้องขัง(Classification of Prisons) เป็นรายบุคคลเพื่อจัดระบบควบคุมเสริมการให้ความรู้ทางวิชาชีพ จากการศึกษาพบว่า มีโปรแกรมการฝึกอาชีพอยู่จำนวนมากพอสมควรเพื่อให้ผู้ต้องขังเลือกเข้ารับการอบรมด้วยตนเอง เช่น มีหลักสูตร ช่างซ่อมไฟฟ้า ช่างซ่อมทีวี ช่างซ่อมแอร์ ของเรือนจำจังหวัดภูเก็ต หลักสูตรการทำสวนปาล์ม หลักสูตรการทำประมงของเรือนจำจังหวัดพังงา หลักสูตรช่างไม้ เรือนจำจังหวัดหนองคาย หลักสูตรสัปรหรอ เรือนจำจังหวัดอุดร หลักสูตรช่างเชื่อม ช่างไม้ ช่างปูน ช่างแกะสลัก ช่างก่อสร้าง การสานแห และ อวน ของเรือนจำจังหวัดเชียงใหม่ หลักสูตรนวดที่ได้รับความนิยม 5 ปีซ้อนของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ฯลฯ อีกมากมาย

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อสอบถามผู้ต้องขังว่า “ท่านอยากให้โปรแกรมการศึกษาอบรมมีการปรับปรุงอะไรบ้างเพื่อให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น” ผู้ต้องขังส่วนใหญ่กลับมีความต้องการให้ปรับปรุงในส่วนของการฝึกวิชาชีพเกือบทั้งหมด เช่นให้เพิ่มเติมกิจกรรมการฝึกวิชาชีพมากยิ่งขึ้นกว่านี้ ต้องการให้มีวิทยากรที่หลากหลายมากขึ้น ต้องการให้เพิ่มอุปกรณ์การเรียนการสอน มีการฝึกวิชาชีพที่หลากหลายมากขึ้น ต้องการให้เพิ่มระยะเวลาในการฝึกอบรมมากขึ้น และปรับในเรื่องสถานที่ฝึกอบรม แสดงให้เห็นชัดเจนว่าการฝึกอบรมวิชานั้น ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ต้องขังและสังคมได้

ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถานดังเช่นที่ผู้อำนวยการส่วนทัณฑปฏิบัติ เรือนจำกลางฉะเชิงเทรา กล่าวว่า “เราไม่สามารถให้วิชาชีพตรงตามที่ต้องการได้” แม้ว่าจะได้มีความพยายามในการประสานโรงเรียนสารพัดช่าง สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน แต่กระนั้นยังพบปัญหาเรื่องอุปกรณ์ไม่เพียงพอ งบประมาณไม่เพียงพอ บุคลากรหลักในการฝึกอบรมที่ต้องใช้จากภายนอก ต้องจ้าง และใช้บุคลากรที่มีในท้องถิ่น ดังนั้น “โปรแกรมการดำเนินการฝึกวิชาชีพที่มี จึงยังไม่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้ต้องขัง” หรือแม้ว่าเป็นทัณฑสถานเปิด ผู้อำนวยการทัณฑสถานเปิดบ้านเนินสูง กล่าวว่า “เรามีการฝึกวิชาชีพเพียง 5 อย่างให้เลือก” เท่านั้น นอกจากนี้ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษมีนบุรียังกล่าวอีกว่า การฝึกอบรมนั้น “มีความยุ่งยากตรงที่บุคลากรของเราเป็นนักพัฒนาวิทยา วิทยาการเราต้องจ้างจากภายนอก แต่งบประมาณไม่พอ จึงต้องใช้การขอความร่วมมือ”

ประกอบกับในวิธีการจำแนกผู้ต้องขังเพื่อจัดระบบควบคุมเสริมการให้ความรู้ทางวิชาชีพ แม้ว่าจะพบว่ามีกรรมการจำแนกผู้ต้องขัง และมีการวางแผนการแก้ไขผู้ต้องขังเฉพาะราย แต่กลับไม่ปรากฏข้อมูลในกลุ่มการศึกษาทั้งในระดับผู้ต้องขัง และผู้บริหารใดๆกล่าวถึงความจำเป็นของการจำแนกผู้ต้องขังและการถูกจำแนก เพื่อจัดระบบควบคุมเสริมการให้ความรู้ทางวิชาชีพเลย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่น่าจะมีความต่อเนื่องในการฝึกอบรมเพื่อการประกอบอาชีพได้จริง จากปัญหาดังกล่าวจึงพบว่าการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะเป็นการเรียนการสอนเพียงแคในภาคทฤษฎีเท่านั้นและผู้ต้องขังเกือบทั้งหมดมิได้รู้ตัวล่วงหน้ามาก่อนว่าจะได้เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมอะไรบ้าง ไม่ได้มีโอกาสเลือกเข้าศึกษาอบรมตามความต้องการของตนเอง รวมทั้งไม่สามารถปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการตามที่ทางเรือนจำหรือทางทัณฑสถานจัดให้ และการเข้าร่วมโครงการอบรมดังกล่าวแม้ว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่ามีประโยชน์ต่อเองในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง ผู้ต้องขังบางส่วนกลับคิดว่าการเข้าร่วมโครงการศึกษาอบรมมีความจำเป็นเพราะโทษยังสูงอยู่ จะมีผลต่อการลดโทษ แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายของการจัดการศึกษาอบรมอาจไม่สามารถบรรลุผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเรือนจำและทัณฑสถานตามที่คาดหวัง

5.4. ปัญหาสถานที่ในการอบรมไม่เพียงพอ เรือนจำ/ทัณฑสถานส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องสถานที่ “สถานที่ไม่เหมาะกับการอบรม” “สถานที่ไม่มีให้ แต่ละฝ่ายมาชนกัน” เป็นคำกล่าวของผู้บริหารในเรือนจำและทัณฑสถานส่วนใหญ่ รวมทั้งกลุ่มผู้ต้องขังก็ต้องการให้มีการปรับปรุงในด้านสถานที่ฝึกอบรมให้เพียงพอ

5.5. ปัญหาขาดการระดมทรัพยากรจากภายนอกมาใช้เพื่อการศึกษาอบรมทางวิชาชีพ จากการศึกษาพบว่ามีเพียงเรือนจำเพียงแห่งเดียวคือที่จังหวัดภูเก็ตที่สามารถเขียนโครงการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ทำให้ได้งบประมาณมาดำเนินการฝึกอาชีพอย่างต่อเนื่องทุกปี ปีละ 500,000 บาท(คุณ สมศรี แดงเอียด รักษาการผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดภูเก็ต และคุณอรรรคพงษ์ ศรีจันทร์ หัวหน้าฝ่ายการศึกษา) ในขณะที่เรือนจำและทัณฑสถานอื่นๆส่วนใหญ่ ไม่ได้มีการระดมทรัพยากรจากภายนอกในลักษณะดังกล่าว มีเพียงขอความร่วมมือจากภาคราชการด้วยกันเป็นส่วนมาก และในส่วนของภาคเอกชน มีบ้างที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือและมักจะเป็นผู้เข้ามาติดต่อเพื่อให้ความช่วยเหลือด้วยตนเอง

5.6. เรือนจำและทัณฑสถานส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีการดำเนินการส่งผู้ต้องขังไปทำงานกับผู้ประกอบการโดยตรง เพื่อพัฒนาอาชีพในระดับที่เป็นทักษะวิชาชีพเชิงลึก เนื่องจากความต้องการควบคุมผู้ต้องขังไม่ให้หลบหนี และมีบ้างหากเป็นทัณฑสถานเปิดจะพิจารณาส่งผู้ต้องขังไปทำงานในลักษณะของจิตอาสาธณะเพื่อฝึกวิชาชีพตามความต้องการของหน่วยงาน และมีความเข้าใจว่าผู้ต้องขัง “อยากไปทำงานข้างนอก” มีส่วน

น้อยผู้ต้องขังมีโอกาสได้ฝึกงานกับผู้ประกอบการโดยตรง ทั้งจากการเข้ามาจ้างงานมัด เย็บ ปัก ผ้าปาเต๊ะ ของเรือนจำจังหวัดภูเก็ต และการได้ไปทำงาน โรงเลื่อย และโรงงานยางพารา ที่ได้รับค่าจ้างวันละ 320 บาท ของเรือนจำกลางจังหวัดอุดร แต่ส่วนใหญ่ไม่พบว่ามี ความพยายามในการส่งผู้ต้องขังให้ไปทำงานกับผู้ประกอบการ

จากข้อจำกัดขององค์ประกอบทางการศึกษาดังกล่าว ทำให้ผู้รับผิดชอบทางการศึกษาเห็นว่า หากประสบความสำเร็จโดยผู้ต้องขังไม่กลับมามีความผิดซ้ำเพียงร้อยละ 10 ก็เป็นที่พอใจมากแล้ว

องค์ประกอบที่ 6

โปรแกรมชนิดที่เกี่ยวกับการทำงาน การประกอบอาชีพ (Work experience Training) เป็นโปรแกรมที่ขาดแคลนมากในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะการสมัคร การสัมภาษณ์ การหางาน การทดลองประกอบอาชีพที่ไม่มีบรรยากาศแบบในคราบผู้ต้องขัง คือยังมีเครื่องแบบหรือสิ่งที่เป็นบ่งบอกว่าเป็นผู้ต้องขัง มีระเบียบ มีตารางเวลาของเรือนจำติดออกไปอยู่ถึงแม้จะอยู่ฝึกงานหรือทำงานนอกเรือนจำ กล่าวคือจะตื่นนอน รับประทานอาหาร และตามเวลาเข้าออกเรือนจำ ตามความเป็นจริงแล้วผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะทำงานกันในห้องแกงคุกโดยเฉพาะบางเรือนจำที่เน้นการหารายได้ ซึ่งการสัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังท่านหนึ่งสำเร็จปริญญาตรีนิติศาสตร์ในขณะที่ต้องโทษจำคุกได้พูดถึงเวลาที่มีในเรือนจำของตนในฐานะที่เป็นผู้ต้องขังคนหนึ่งเอาไว้ว่า “คนส่วนใหญ่เข้าใจว่า ผู้ต้องขังวันๆ ไม่ได้ทำอะไรเวลาพ้นโทษ จริงแล้วๆ เรามีอะไรทำมากมาย ผมอ่านหนังสือได้ก็ตอนขึ้นเรือนนอน และยังต้องรอให้ปิดทีวีกันก่อน ไม่งั้นไม่มีเวลาได้อ่านหนังสือหรอกครับ”

โดยทั่วไปก่อนต้องโทษจำคุก ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ก็มีปัญหาในเรื่องของการมีงานทำหรือมีอาชีพอยู่แล้วยังเมื่อมาต้องโทษจำคุกด้วยแล้ว อดีตผู้ต้องขังยังมีโอกาสหางานทำได้ยุ่งยากขึ้นไปอีกเมื่อนายจ้างส่วนใหญ่ไม่เปิดใจรับ หรือให้โอกาสในการทำงาน และนี่คือสภาพความเป็นจริงของนายจ้างส่วนใหญ่ในสังคมไทย

3.3. โปรแกรมครอบคลุมครบทุกด้านตามองค์ประกอบที่องค์การสหประชาชาติเสนอไว้ แต่มีปัญหาตรงที่ส่วนใหญ่เป็นโปรแกรมพื้นฐานทั่วไป หรือเป็นการฝึกทักษะเบื้องต้น ยังขาดโปรแกรมที่มีเนื้อหาในระดับปานกลางและระดับสูง ที่สำคัญยังขาดโครงการที่มีลักษณะของการให้บริการ ไม่เฉพาะการจัดอบรมหรือให้ความรู้ความเข้าใจหรือฝึกทักษะเท่านั้น โดยเฉพาะโครงการด้านจิตวิทยาที่เน้นเฉพาะการจัดอบรมให้ความรู้ยังขาดโปรแกรมที่ให้คำปรึกษาซึ่งจะช่วยผู้ต้องขังได้มากกว่ามาเข้ารับอบรมจากโปรแกรม โดยเฉพาะคำปรึกษาจากนักจิตวิทยาโดยตรงหรือผู้ที่มีเชี่ยวชาญทางด้านปัญหาสุขภาพจิตโดยตรง ที่จริงแม้แต่เพียงนักจิตวิทยายังหาได้มีครบทุกเรือนจำ/ทัณฑสถานไม่ ซึ่งจะกล่าวถึงปัญหาการขาดแคลนนักจิตวิทยารวมอยู่กับปัญหาด้านบุคลากรในลำดับถัดไป เมื่อหันกลับมาพิจารณาประเด็นของโปรแกรมด้านที่เกี่ยวกับสุขภาพจิตในส่วนที่เป็นเนื้อหาของหลักสูตร พบว่ามีเนื้อหาของหลักสูตรส่วนใหญ่อยู่ในระดับเบื้องต้นหรือระดับพื้นฐานและไม่ได้แยกเป็นจิตวิทยาเฉพาะกลุ่ม เช่น จิตวิทยาสำหรับวัยรุ่นหนุ่มสาว ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ ผู้มีปัญหาหรือผู้กระทำผิดที่มีลักษณะของเนื้อหาเฉพาะเจาะจงมากขึ้น ซึ่งความรู้ที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้นและมีหลากหลายจะรองรับกลุ่มของผู้ต้องขังที่มีความหลากหลายแตกต่างกันได้เหมาะสมยิ่งขึ้น ประเด็นความซ้ำซ้อนจะได้กล่าวถึงในปัญหาที่ว่าด้วยเรื่องของจำนวนโปรแกรมซึ่งเป็นปัญหาลำดับต่อไปจากปัญหานี้

นอกจากนี้โครงการส่วนใหญ่ที่ดำเนินการอยู่จะเน้นทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติหรือฝึกทักษะ ซึ่งอาจจะเกิดจากงบประมาณมีไม่เพียงพอ สถานที่ไม่อำนวย ฯลฯ จะด้วยเหตุผลใดก็ตามเมื่อโครงการต่าง ๆ จะใช้เวลาส่วนใหญ่กับเนื้อหาที่เป็นทฤษฎีหรือการบรรยาย ย่อมจะทำให้หน้าเบื่อหน่าย เพราะไม่ได้ลงมือปฏิบัติหรือสัมผัสของจริง ต้องอาศัยการจินตนาการหรือเห็นเพียงภาพไม่เห็นของจริง การเรียนซ้ำหรือรับฟังแต่เนื้อหาเดิมๆ วนไปวนมาซ้ำแล้วซ้ำอีกนั้นจะแตกต่างจากการปฏิบัติซ้ำๆ หลายครั้ง โดยเฉพาะที่เป็นเนื้อหาความรู้พื้นฐานเบื้องต้น เพราะการปฏิบัติซึ่งเป็นการปฏิบัติซ้ำๆ มากเท่าใด ยิ่งเป็นเรื่องดีเพราะเป็นการเพิ่มความชำนาญและพัฒนาทักษะ การอบรมในโครงการที่เน้นการบรรยายหรือภาคทฤษฎีเป็นหลักมากกว่าภาคปฏิบัติ จะไม่บรรลุเป้าหมายของโปรแกรม จึงไม่เกิดประโยชน์คุ้มค่ากับการลงทุนหรือค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการ บั่นทอนความตั้งใจของผู้ต้องขังที่ต้องการจะนำไปใช้หรือทำให้ได้ในสิ่งที่โครงการนำเสนอ

สรุปแล้วเมื่อมีจำนวนโปรแกรมน้อย จะทำให้เกิดความซ้ำซ้อน และพลอยทำให้ความรู้ของแต่ละด้านจะมีเฉพาะด้านละไม่กี่โปรแกรม ดังนั้นเนื้อหาจึงเป็นความรู้ขั้นพื้นฐาน หรือความรู้เบื้องต้นเท่านั้น ซึ่งมีความง่ายและเรียนรู้เรื่องหรือจดจำได้เร็วและง่าย เพราะฉะนั้นถ้าโครงการมีความซ้ำซ้อนด้วย ก็จะเป็นการเรียนความรู้ขั้นพื้นฐานที่รู้แล้ว เข้าใจแล้วและจำได้แล้วอีกครั้งหนึ่งหรือหลายๆ ครั้งซ้ำกัน ย่อมจะเป็นการเรียนหรืออบรมที่น่าเบื่อหน่ายมาก และเป็นทุกข์สำหรับผู้เข้ารับการอบรม มากกว่าที่จะเป็นโปรแกรมการอบรมที่น่าสนใจตรงตามความต้องการของผู้ต้องขังที่เข้าอบรม ที่สุดก็คือความล้มเหลวของการจัดอบรมโปรแกรมซึ่งเป็นปัญหาในระดับปฏิบัติที่สมควรได้รับการแก้ไขโดยเร็ว

3.4. ปัญหายังมีโปรแกรมจำนวนไม่มากพอตามปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขัง แม้เรือนจำจะมีโปรแกรมและจัดให้มีการอบรมได้มากที่สุดแล้วถ้าพิจารณาตามข้อจำกัดของเรือนจำ ดังนั้นจำนวนโปรแกรมตามความเป็นจริงแล้วยังมีจำนวนไม่มากพอและยังขาดความหลากหลาย เหตุนี้ข้อมูลที่ได้จากทุกกลุ่มผู้บริหารเรือนจำและเจ้าหน้าที่ผู้จัดการอบรมโปรแกรมต่างได้ให้คำตอบตรงกันว่า จำนวนโปรแกรมที่มีอยู่นั้นมีจำนวนที่พอดีแล้ว ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไปถ้าหากพิจารณาจากข้อจำกัดด้านต่าง ๆ ของเรือนจำ เช่น บุคลากร งบประมาณ สถานที่ ฯลฯ หมายความว่าถ้าไม่มีข้อจำกัดหรือหากพิจารณาตามปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังแล้ว เรือนจำก็น่าจะมีจำนวนโครงการเพิ่มขึ้นได้มากกว่าที่มีอยู่ในขณะนี้ ซึ่งเป็นความเห็นที่ต่างกันเล็กน้อยกับความเห็นของกลุ่มผู้บริหารระดับกรมและกลุ่มผู้บริหารที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนหรือพัฒนาโปรแกรมที่ยังต้องการเพิ่มเติมโปรแกรมให้มากขึ้นไปอีกถ้าทำได้ ความเห็นดังกล่าวนี้กลับตรงกันข้ามกับกลุ่มผู้ต้องขังที่เป็นผู้เข้าอบรมหรือรับบริการที่เห็นว่าจำนวนโปรแกรมยังมีไม่มากพอที่จะเลือกโปรแกรมที่ตัวเองต้องการได้ทุกคน หรือไม่มีโปรแกรมแบบที่ตัวเองชอบหรือต้องการที่จะเข้าอบรมอยู่เลย

ในประเด็นแรกนี้จึงสรุปได้ว่า ในภาพรวมแล้วโปรแกรมมีจำนวนมากพอตามข้อจำกัดของเรือนจำ เช่น งบประมาณ กำลังคน อาคารสถานที่ ฯลฯ แต่ยังไม่มากพอกับความต้องการของผู้ต้องขังและความคาดหวังของฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรที่ยังคิดว่าน่าจะเพิ่มจำนวนให้มากขึ้นได้อีก ที่จริงแล้วถ้าเปรียบเทียบกับโปรแกรมที่พบในต่างประเทศอย่างเช่น สหรัฐอเมริกามีจำนวนหลายร้อยโปรแกรมในขณะที่กรมราชทัณฑ์ของเรามีโปรแกรมนรวมกันทั้งหมดตามคู่มือหลักสูตรการพัฒนาพฤตินิสัยประมาณ 50 กว่าโปรแกรม จึงน่าจะสรุปได้ว่ากรมราชทัณฑ์ยังมีโปรแกรมจำนวนไม่มาก

เป็นธรรมชาติของโปรแกรมที่มีจำนวนจำกัดที่มักจะมีปัญหาในเรื่องความไม่หลากหลายของโปรแกรมตามมาด้วย ความหมายที่ว่า โปรแกรมมีจำนวนน้อยไม่ได้ตีความตามตัวเลขที่เป็นจำนวนของโปรแกรมเท่านั้น หากแต่ยังหมายความลงไปถึงจำนวนของโปรแกรมที่ถูกเลือกเอาไปใช้ในแต่ละเรียนจำ/ทัศนสถาน สมมุติว่ามีจำนวนโปรแกรมอยู่ทั้งหมด 100 โปรแกรม แต่เรียนจำ/ทัศนสถานเลือกเอาไปใช้เพียงบางส่วนเท่านั้น ไม่ใช่หมดทั้ง 100 โปรแกรม ยิ่งไปกว่านี้โปรแกรมเดิมอาจจะเปิดอบรมซ้ำหลายรอบก็ได้เช่น โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ภายใน 1 ปี อาจจะเปิด 2 รอบหรือ 3 รอบก็ได้ แล้วแต่นโยบายของกรมฯ เพราะเป็นโปรแกรมภาคบังคับเลือก

ประเด็นสำคัญของความไม่หลากหลายของโครงการ คือการทำให้ผู้ต้องขังบางกลุ่มไม่มีโปรแกรมที่เหมาะสมกับกลุ่มของตนเอง เช่น โครงการหรือโปรแกรมที่จะรองรับผู้ต้องขังที่เป็นบุคคลข้ามเพศ ซึ่งเท่ากับเป็นการทอดทิ้งกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะและแตกต่างออกไป ตัวอย่างเช่น โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (โครงสร้างเบา) จะเน้นการฝึกระเบียบวินัย ถ้าดูจากจำนวนชั่วโมงในหลักสูตรนี้จะมีจำนวนชั่วโมง “ฝึกระเบียบแถว/เสริมสร้างวินัยตามหลักสูตรการฝึกทหารใหม่ของกองทัพบก (โดยใช้ครูฝึกทหารและครูฝึกโครงสร้างเบา) จำนวน 168 ชั่วโมง ซึ่งเป็นจำนวนที่มากที่สุดของโครงการ ผู้เข้าฝึกอบรมต้องมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์เป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้ที่สมัครเข้ารับการอบรมในโครงการนี้ ซึ่งไม่น่าจะเหมาะสมบุคคลเพศที่ 3 ซึ่งมีลักษณะเป็นผู้หญิง รักสวยรักงาม ไม่ต้องการให้ร่างกายมีกล้ามเนื้อแบบผู้ชาย จึงเท่ากับเป็นการตัดสิทธิ์ที่เขาอาจได้รับการพักโทษและปล่อยจากเรือนจำก่อนครบกำหนดโทษ แม้ว่าปัจจุบันจะมีการจัดโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้กับผู้หญิงแล้วก็ตาม เพราะผู้ต้องขังกลุ่มนี้มีเพศสภาพเป็นชายและมีเพศวิถีเป็นหญิง ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดย่อมไม่เหมาะสมด้วยประการทั้งปวงที่จะใช้การฝึกแบบนี้กับคนกลุ่มนี้ ดังที่ทราบกันดีว่าสำหรับบุคคลกลุ่มนี้แล้วแม้แต่การรับราชการทหารซึ่งถือว่าเป็นการรับใช้ชาติ ยังได้รับการผ่อนผันที่เข้าประจำการเป็นทหารเกณฑ์ ถึงแม้ว่าจะมีโครงการประเภทอื่นที่เหมาะสมกับบุคคลกลุ่มนี้มากกว่า เช่น หลักสูตรการน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตผู้ต้องขัง และให้ถือว่าเป็นการพักโทษกรณีมีเหตุพิเศษ สามารถได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษได้เหมือนกัน แต่ก็ไม่มีความแน่นอนเพราะมีการปรับเปลี่ยนโครงการที่จะถือว่าเป็นโครงการเทียบเท่าได้กับโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยกรณีมีเหตุพิเศษที่จะได้รับการปล่อยเร็วกว่ากำหนดโทษเกือบทุกปี ตัวอย่างเช่น โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่เป็นการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษในปี พ.ศ. 2563-2564 มีเพียง 4 หลักสูตรได้แก่ หลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (เรียนจำโครงสร้างเบา) หลักสูตรน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตผู้ต้องขัง หลักสูตรฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติด ในรูปแบบชุมชนบำบัด และหลักสูตรการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดในรูปแบบวิวัฒน์พลเมืองราชทัณฑ์ ซึ่งเปลี่ยนจากของเดิมในปี พ.ศ. 2562 ที่มีประมาณมากถึง 9 โครงการเป็นอย่างน้อย (เพราะโครงการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด จะประกอบด้วยโครงการย่อยที่แยกไปตามแต่ละฐานความผิดเพิ่มเข้ามาอีก) ทั้งเป็นโครงการแบบพักโทษปกติและพักโทษกรณีมีเหตุพิเศษ

ความซ้ำซ้อนกันของโปรแกรมมีทั้งระดับที่อาจจะไม่ถึงกับเป็นความซ้ำซ้อนกันทั้งโปรแกรม แต่อาจจะมีลักษณะที่ซ้ำซ้อนกันในภาพรวมหรือมีเนื้อหาบางส่วนของโปรแกรมมีความซ้ำซ้อนกัน ตัวอย่างโครงการที่มีลักษณะซ้ำซ้อนกันในภาพรวมเช่น เช่น หลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (เรียนจำโครงสร้างเบา) กับ การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดในรูปแบบวิวัฒน์พลเมืองราชทัณฑ์ และตัวอย่าง

โครงการที่มีเนื้อหาบางส่วนซ้ำซ้อนกันคือ โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิดที่แบ่งย่อยออกเป็น 10 โครงการย่อย โดยที่แต่ละโครงการย่อยทั้ง 10 โครงการล้วนมีวิชา “ครอบครัวสัมพันธ์” เหมือนกันหมด

ถ้าหากพิจารณาโครงสร้างหลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (เรือนจำโครงสร้างเบา) ที่แยกเป็นกลุ่มเนื้อหาในการเตรียมความพร้อมเพื่อกลับคืนสู่สังคม 4 ด้าน คือ การพัฒนาด้านร่างกาย/ฝึกระเบียบ/เสริมสร้างวินัย การพัฒนาด้านจิตใจ/การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม การเตรียมความพร้อมด้านวิชาชีพ/ การยกระดับมาตรฐานการฝึกอาชีพ และการให้ความรู้กฎหมายทั่วไป การวางแผนการเงิน การให้คำปรึกษา ทักษะชีวิต การให้ข้อมูลหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือหลังพ้นโทษ และการเตรียมความพร้อมด้านครอบครัวและชุมชน จะเห็นว่าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเนื้อหาซ้ำกันที่ผู้ต้องขังได้รับมาจากการเข้าอบรมในโครงการอื่นมาหมดแล้ว ยกเว้นด้านที่ 4 ที่พอมีเนื้อหาที่เป็นเรื่องใหม่ แต่การให้ความสำคัญก็ยังน้อยเมื่อเปรียบเทียบการแบ่งชั่วโมงการฝึก จะให้เวลาเพียง 3 สัปดาห์รวม 108 ชั่วโมงเท่านั้น ซึ่งใช้เวลานานเป็นอันดับ 3 น้อยกว่าการพัฒนาด้านร่างกายฯ ซึ่งมีชั่วโมงมากเป็นอันดับหนึ่ง และรองลงมาอันดับ 2 เป็นการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพ

ความซ้ำซ้อนของโปรแกรมที่ทำให้โปรแกรมขาดความหลากหลายนั้น ส่วนหนึ่งน่าจะเกิดจากขาดการบูรณาการระหว่างโปรแกรมต่าง ๆ และมีโครงการใหม่เพิ่มเข้ามาเรื่อยๆ ทำให้การจัดระบบที่มีอยู่เดิมไม่ครอบคลุมไปถึงโปรแกรมที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดระบบหรือประเภทของโปรแกรมเสร็จสิ้นไปแล้ว จึงเป็นไปได้ที่โปรแกรมที่อยู่นอกระบบอาจจะมีความซ้ำซ้อนกับโปรแกรมในระบบที่มีอยู่ก่อนแล้ว

สาเหตุประการสุดท้ายที่ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนกันของโปรแกรมจนมีผลให้โปรแกรมที่มีอยู่ขาดความหลากหลายไปด้วย ก็คือจำนวนผู้ต้องขังที่มีจำนวนมากเกินไปโดยเฉพาะผู้ต้องขังที่ต้องจำคุกนานหลายปีมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าอบรมซ้ำหลายรอบในบางโปรแกรมที่เคยเข้าอบรมมาแล้ว เพราะระยะเวลาอบรมของแต่ละโปรแกรมจะใช้เวลาไม่นาน โปรแกรมที่ใช้เวลานานที่สุดประมาณ 5-6 เดือน ยังไม่มีโปรแกรมใดที่ใช้เวลาอบรมนานถึงหนึ่งปีทั้งที่ผู้ต้องขังโทษสูงจะอยู่ในคุกประมาณ 10 ปีขึ้นไป ดังนั้นในเรือนจำจะมีผู้ต้องขังอยู่กลุ่มหนึ่งที่มีใบประกาศนียบัตรผ่านการอบรมจำนวนมาก จนขึ้นชื่อว่าเป็นกลุ่มนักล่าใบประกาศนียบัตร การมีผู้ต้องขังนักล่าใบประกาศนียบัตรน่าจะเป็นหลักฐานยืนยันในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

3.5. โปรแกรมส่วนใหญ่รวมถึงโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยด้วย ไม่ได้เข้มงวดกับการกำหนดจำนวนผู้เข้ารับการอบรมอย่างชัดเจน และในทางปฏิบัติมักจะมีจำนวนผู้เข้ารับการอบรมมากเกินไป แม้ในโปรแกรมจะระบุประมาณการผู้เข้าอบรมเอาไว้ แต่ไม่ได้เข้มงวดหรือเป็นข้อห้ามเด็ดขาด เมื่อมีผู้ต้องขังจำนวนมากกว่าจำนวนโปรแกรมที่เปิดอบรม จึงมักจะปล่อยให้ผู้เข้าอบรมเกินจำนวนที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มยอดให้กับจำนวนผู้ผ่านการอบรม ผลเสียอย่างหนึ่งที่ทำให้เป็นปัญหาของตัวโปรแกรมนั้น เกิดจากการไม่ได้จำกัดหรือเข้มงวดจำนวนผู้เข้ารับการอบรมในโปรแกรมต่าง ๆ ย่อมจะทำให้ประสิทธิภาพและคุณภาพของโปรแกรมลดลง วิทยาการไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง มีความยากลำบากในการสื่อสาร ส่วนผู้ต้องขังที่เข้ารับการอบรมไม่มีสมาธิ ไม่สามารถเข้าใจเนื้อหา เข้าไม่ถึงความรู้ที่ควรจะได้รับจากโปรแกรม

ในทางกลับกัน ในบางช่วงของการดำเนินการจัดอบรมโปรแกรมพบว่า ผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติตามโปรแกรมที่จะต้องจัดอบรมนั้นมีจำนวนไม่เพียงพอ กล่าวคือแม้ในเรือนจำจะมีผู้ต้องขังจำนวนมาก แต่ผู้ต้องขังที่มีอยู่จำนวนมากนั้นไม่มีคุณสมบัติครบตามที่โปรแกรมกำหนด เมื่อจะต้องจัดโปรแกรมจึงมีการปรับคุณสมบัติของผู้ต้องขังที่จะเข้าอบรมในโปรแกรมดังกล่าว ซึ่งจะมีการปรับเปลี่ยนเงื่อนไขต่าง ๆ รวมถึงคุณสมบัติของผู้ต้องขังที่จะเข้าอบรมด้วย โดยการพิจารณาดำเนินการมาจากหน่วยเหนือด้วยหนังสือสั่งการอย่างเป็นทางการ เรือนจำไม่สามารถปรับเปลี่ยนเพิ่มหรือลดเองได้ ทั้งนี้กรมราชทัณฑ์จะพิจารณาปรับเปลี่ยนรายละเอียดในโปรแกรมเป็นระยะๆ อยู่แล้วเพื่อปรับให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงและสภาวะการในบางช่วง แต่อย่างไรก็ดี เพื่อให้ได้ยอดของผู้ต้องขังตามจำนวนงบประมาณที่ได้รับจัดสรรมาแล้ว หรือในกรณีที่มีว่างเหลือเพื่อไม่ให้เปล่าประโยชน์ที่ได้ลงทุนจัดการเปิดอบรมโปรแกรมนั้นขึ้นมาแล้ว เรือนจำหรือผู้จัดโปรแกรมอบรมจึงได้นำเอาผู้ต้องขังที่แม้จะไม่มีคุณสมบัติเข้ารับการอบรมในโปรแกรมนั้นแทน กลุ่มผู้ต้องขังที่เป็นนักล่าประภาศนียุบัตร์จะใช้ประโยชน์จากวิธีนี้มาก

3.6. โครงการส่วนใหญ่เมื่อนำมาปฏิบัติจะเป็นภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะโครงการที่เป็นโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยระบบปิดภายในเรือนจำ ที่เน้นการฝึกอาชีพระยะสั้น ต้นทุนต่ำและลงมือทำได้เลยหลังพ้นโทษ แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้ต้องขังส่วนใหญ่ที่อยู่ในเรือนจำมานานก่อนที่จะมาเข้ารับการอบรมในโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย จะเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกวิชาชีพมาก่อนแล้ว ซึ่งมักจะไม่ตรงกับวิชาชีพที่ฝึกให้ในโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยระบบปิด วิชาชีพที่ได้ผ่านการอบรมมาแล้วตั้งแต่ก่อนที่จะเข้าโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยระบบปิดในเรือนจำในช่วงท้ายของการจำคุกนั้น เป็นการฝึกวิชาชีพที่ใช้เวลาฝึกอบรมนานกว่า มีโอกาสเลือกวิชาชีพหรือหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการได้บ้าง จึงน่าจะได้รับประโยชน์หรือมีผลดีต่อผู้ต้องขังได้มากกว่า แม้ในโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (เรือนจำโครงสร้างเบา) จะมีระยะเวลาฝึกนานถึง 12 สัปดาห์ แต่ก็มีระยะเวลาของการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพเพียง 4 สัปดาห์หรือ 144 ชั่วโมงซึ่งต่ำกว่าการพัฒนาด้านร่างกาย/ฝึกระเบียบ/เสริมสร้างวินัย ที่ใช้เวลานานที่สุด 168 ชั่วโมง

ที่สำคัญโครงการเกือบทั้งหมดเมื่อนำมาใช้อบรมจะหนักไปในทางทฤษฎีมากกว่าทางปฏิบัติ จนมีผู้ต้องขังสะท้อนออกมาในคำให้สัมภาษณ์ว่า “อยากให้มีการสอนที่เป็นการปฏิบัติจริงบ้าง” “มีแต่ทฤษฎี ผมไม่ชอบจำ อยากลงมือทำกับของจริง หรือได้ลองทำดูสักหน่อยครับ” “การบรรยายมันไม่เห็นภาพครับ ไม่เหมือนเรียนกับของจริง เข้าใจง่ายกว่า” เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะการฝึกปฏิบัตินั้นมีค่าใช้จ่ายสูง เพราะต้องมีค่าวัสดุฝึกที่จะใช้ในการฝึกปฏิบัติ มีวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือจริงๆ ให้ได้ลองฝึกใช้ ต้องมีสถานที่สำหรับการฝึกภาคปฏิบัติที่ต้องการพื้นที่มากกว่าการอบรมภาคทฤษฎี และต้องใช้ผู้สอนที่ต้องควบคุมการฝึกมากกว่าโดยเฉพาะการฝึกภาคปฏิบัติวิชาชีพบางอย่างมีอันตรายไม่สามารถให้ฝึกหัดกันเองได้ หรือมีความเสี่ยงที่จะลักลอกเอาสิ่งของที่เป็นวัสดุฝึก อุปกรณ์หรือเครื่องมือที่ใช้ในการฝึกออกไปตัดแปลงเป็นอาวุธ เป็นเข็มและอุปกรณ์และวัสดุฝึกสำหรับการสักราย เป็นต้น ด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณ สถานที่ และมีความเสี่ยงต่อการควบคุมดังกล่าวมา การฝึกอบรมโครงการต่าง ๆ จึงออกมาในภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ ซึ่งทำให้การฝึกอบรมของโครงการต่าง ๆ ไม่ได้ผล เพราะการฝึกปฏิบัติเป็นพัฒนาทักษะได้เรียนรู้จากของจริง ได้เรียนฝึกเรียนถูก มีโอกาสแก้ไขข้อผิดพลาดและสั่งสมประสบการณ์ ซึ่งต้องแลกมาด้วยการฝึกปฏิบัติที่ต้องทำซ้ำหลายครั้งจนกว่าจะชำนาญหรือทำเป็น

แต่อย่างไรก็ดี ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการใช้ภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติที่ปรากฏอยู่ในการอบรมทุกโปรแกรมที่มีค่าใช้จ่ายสูงด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ วัสดุประเภทใช้สิ้นเปลืองหรือใช้หมดไปดังกล่าวจะมีผู้ต้องชั่งส่วนหนึ่งแม้จะจำนวนไม่มากประสบผลสำเร็จจากการฝึกอบรมจากโปรแกรม จุดสำคัญจึงอยู่ที่การไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง ถ้าปราศจากข้อจำกัดหรืออุปสรรคด้านต่าง ๆ แล้ว ผลสำเร็จของโปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดจะมีสูงมากขึ้นทั้งในด้านจำนวนหรือปริมาณผู้ต้องชั่งที่ประสบผลสำเร็จและด้านคุณภาพที่จะได้รับจากโปรแกรมสูงขึ้นด้วย

3.7. การประเมินผลของโปรแกรมจะออกมาดี แต่มีปัญหาตรงที่มันไม่ตรงกับความเป็นจริง จากปัญหาในระดับต่าง ๆ และข้อจำกัดของแต่ละเรือนจำที่ได้กล่าวถึงมาแล้ว จะเห็นได้ชัดเจนว่าโปรแกรมการแก้ไขที่ใช้ฝึกอบรมผู้ต้องชั่งให้กลับตนเป็นคนดี มีงานทำ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและไม่กระทำความผิดซ้ำอีก ยังมีข้อที่ขาดตกบกพร่องที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณที่ไม่สมเหตุสมผล การตรากตรำของบุคลากรผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินการเปิดอบรมโครงการแก้ไขผู้ต้องชั่ง เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบดูแลการจัดโปรแกรมฝึกอบรมให้กับผู้ต้องชั่งกล่าวกับผู้สัมภาษณ์ว่า “พวกเราตั้งใจทำให้ดีที่สุด คือทำไปให้ได้ไม่ว่าจะมีปัญหา มีอะไรติดขัดเต็มไปหมด แต่มันเป็นหน้าที่ต้องทำให้เสร็จและทันเวลา ไม่มีเวลามาคิดเรื่องอื่น” “เงินก็อยากได้ ที่ว่ากรมฯจะมีการเพิ่มเงินให้ ค่าอยู่เวรตอนนี้ก็ปรับขึ้นมามากแล้ว แต่ผมก็ต้องการเวลาส่วนตัว เวลาให้ครอบครัว ผมต้องทำทั้งงานออฟฟิศ งานฝึกอบรมและยังต้องเข้าเวรอีก ผมต้องการทำงาน 8 ชั่วโมง”

ปัญหาเรื่องสถานที่ที่ไม่เอื้ออำนวยที่ผู้บัญชาการเรือนจำสะท้อนออกมาเองว่า “เราเป็นเรือนจำเก่าแก่ อาคารสถานที่จึงทรุดโทรมและคับแคบคับริบ เวลาจะทำอะไรที่ลำบากยิ่ง การจัดกิจกรรมหรือโปรแกรมทั้งหลายที่ใช้พื้นที่เยอะหน่อย เราต้องใช้โรงเลี้ยง ซึ่งมันก็ไม่เหมาะใช้ใหม่ครับ กำลังอบรมอยู่ดี ๆ เดียวก็มีเสียงประกาศญาติเยี่ยม เดียวก็ต้องหยุดเพื่อใช้เลี้ยงอาหาร มันแคบจนบางครั้งเวลาจะใช้สถานที่มันชนกันก็มี แม้จะประสานกันแล้วก็ยังชนกัน เพราะถึงจะจองไว้ก่อน ถ้าโครงการหลังเป็นเรื่องเร่งด่วนหรือสำคัญ ก็ต้องเลื่อนโครงการที่จองไว้ก่อนออกไป มันลำบากอย่างนี้แหละครับ”

ยังมีเรื่องอื่นๆอีกมากมายที่เป็นปัญหาอุปสรรคและจะต้องปรับปรุงให้ดีขึ้นก่อน การอบรมแก้ไขจึงจะประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวังจากโปรแกรมต่าง ๆ ดังนั้นโครงการอบรมแก้ไขทั้งหลายที่ดำเนินการอยู่ในสภาพที่เต็มไปด้วยความไม่พร้อมเช่นนี้ จะประสบผลสำเร็จได้อย่างไร แต่ผลการอบรมกลับออกมาดีเกินคาด ผู้เข้าอบรมผ่านกันเกือบทุกคน ผลการประเมินตามแบบประเมินของแต่ละโปรแกรมก็ออกมาดีไปหมด เป็นไปตามเป้าหมายและมีค่าดัชนีชี้วัดส่วนใหญ่ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์

เพราะฉะนั้นปัญหาจึงน่าจะอยู่ที่การประเมิน หรือการประเมินต้องมีปัญหาแน่นอน ไม่เช่นนั้นแล้วผลการประเมินจะไม่ขัดแย้งกับสถานะการณ์ที่แวดล้อมการดำเนินโครงการ ตัวอย่างเช่นผู้ดำเนินการโครงการและผู้ประเมินโครงการมักจะเป็นคนกลุ่มเดียวกัน หรือถ้าหากเป็นคนละกลุ่มกัน เช่น ผู้ประเมินเป็นผู้ต้องชั่งที่เข้ารับการอบรมในโปรแกรมซึ่งเมื่อจบการอบรมแล้ว ก็ยังอยู่ในเรือนจำย่อมจะมีแรงกดดันต่อการทำประเมิน โดยเฉพาะเมื่อวิทยากรเป็นเจ้าหน้าที่ในเรือนจำเองไม่ใช่วิทยากรจากภายนอก ถึงแม้จะเป็นวิทยากรภายนอกผลการประเมินก็ไม่ได้ต่างกัน ถ้าเป็นกรณีเจ้าหน้าที่เป็นผู้ประเมินแรงกดดันจะไปอยู่ที่เรื่องของตัวชี้วัดหรือการให้ความสำคัญกับการทำให้ครบเป้าหมายที่ถูกกำหนดมา ฉะนั้นแล้วไม่ว่าเครื่องมือในการประเมินจะออกแบบมาดีเพียงใด แต่ผลการประเมินก็ยังออกมาไม่ตรง เพราะถ้ายังมีแรงกดดันในการทำประเมินผลอยู่

เช่นนี้ ซึ่งก็ไม่ต่างจากการออกแบบหรือพัฒนาโปรแกรมต่าง ๆ ให้ออกมาดีเพียงใด ผลสำเร็จของโปรแกรมก็คาดหวังได้ยาก ถ้าหากการนำโปรแกรมไปดำเนินการหรือปฏิบัติยังมีปัญหาอุปสรรคหรือข้อจำกัดต่าง ๆ อยู่

ความจริงที่ต้องยอมรับก็คือ การจะแก้ไขบุคคลที่ผ่านพบและเผชิญปัญหาต่าง ๆ มาเป็นเวลานานหลายสิบปีหรือเป็นเช่นนั้นมาทั้งชีวิตของเขา คงเป็นการยากที่จะหวังให้ระยะเวลาที่บุคคลอยู่ในเรือนจำอย่างจำกัด และอยู่ในโครงการแก้ไขผู้ต้องขังทั้งหลายเพียงไม่กี่ครั้ง จะสามารถปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขเขาให้ได้ผลตามเกณฑ์ของการประเมินที่หวังผลเลิศ ดังคำกล่าวของผู้บัญชาการเรือนจำคลองไผ่ “เขาเป็นของเขามาทั้งชีวิต กว่าจะเข้ามาอยู่ในนี้ จะให้เราแก้ไขเขาด้วยระยะเวลาเท่าที่เขาอยู่กับเราเท่านั้น คงจะเป็นการคาดหวังที่มากเกินไป”

3.8. โปรแกรมแต่ละโปรแกรมมีความเป็นเอกเทศสูง เกิดจากการเกิดขึ้นของแต่ละโปรแกรมไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกัน แต่หากเป็นการทยอยเกิดขึ้นทีละหนึ่งโครงการสองโครงการ ไม่ได้มีลักษณะเป็นชุดหรือวางแผนร่วมกันหรือคลี่เอาโครงการที่มีอยู่ออกมาดูก่อน เพียงแต่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์หรือกาลเวลาผ่านไปโครงการเดิมล้าสมัย หรือไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำไปข้างหน้า มิเช่นนั้นก็จะเปลี่ยนตาม ประสพการณ์ วิสัยทัศน์หรือความถนัดของผู้นำที่ต้องการผลักดันสิ่งที่ตนเห็นว่าเป็นโครงการที่ดีแต่ยังไม่เคยมีหรือมีไม่มากก็สร้างเพิ่มเติมเข้ามาเรื่อยๆ พอหมดยุคหรือเปลี่ยนผู้นำก็ล้มเลิกไป ผู้นำใหม่ก็มาผลักดันหรือสร้างโครงการใหม่ตามแบบของตัวเอง ไม่ได้คำนึงถึงหมวดหมู่หรือประเภทของโครงการ เพราะการแบ่งประเภทของโครงการก็ยังไม่ชัดเจน ยังผสมปนเปกันอยู่ คนสร้างโครงการใหม่ถึงแม้อยากจะให้มีหมวดหมู่หรือจัดให้เข้ากับโปรแกรมประเภทใดก็ยังไม่ได้อยู่ดี

นอกจากบรรยากาศในช่วงที่สร้างโปรแกรมเพิ่มเข้ามา จะมีลักษณะที่หาหมวดหมู่ที่ชัดเจนไม่ได้แล้ว ยังอาจจะอยู่ภายใต้บรรยากาศที่ต้องรีบเร่งให้มีโครงการเพิ่มขึ้นมาจะด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม ในช่วงที่ต้องรีบเร่งหรือแข่งกับเวลาเช่นนี้ จึงพยายามทำให้เสร็จโดยเร็วที่สุด และมักจะออกแบบมาในลักษณะของการเป็นโปรแกรมที่มีความเป็นเอกเทศสูง เพราะไม่มีเวลาใครครวญจึงพยายามใส่ทุกอย่างเข้าไปในโปรแกรมที่กำลังออกแบบ และไม่ได้คำนึงเรื่องของการเชื่อมต่อหรือต่อยอดกับโปรแกรมอื่นใด เพราะโปรแกรมอื่นๆ ที่มีอยู่ก็มีลักษณะเอกเทศอยู่ก่อนแล้ว ถึงแม้จะต้องการให้มีการเชื่อมโยงหรือต่อยอดกัน ก็ไม่สามารถทำได้อยู่แล้ว นานวันยิ่งจะมีแต่โปรแกรมที่มีลักษณะเอกเทศเบ็ดเสร็จในตัว ซึ่งถ้าจะคิดจะแก้ไขจำเป็นต้องรู้ทั้งระบบหรือปรับใหม่ทุกโปรแกรมจึงจะสามารถทำได้ (รูปแบบหรือข้อเสนอของโครงการวิจัยนี้ได้นำเสนอวิธีการแก้ไขไว้แล้ว ในรูปแบบของโปรแกรมเตรียมความพร้อมแนวใหม่ในส่วนที่ 3 ที่ว่าด้วยลักษณะของโปรแกรมเตรียมความพร้อมแบบใหม่)

ผลของโปรแกรมที่มีความเป็นเอกเทศนั้นนอกจากจะทำให้เกิดความซ้ำซ้อนกันของโปรแกรมหรือรายละเอียดบางช่วงบางตอนในตัวโปรแกรมได้ด้วยแล้ว ยังทำให้โปรแกรมมีปัญหาในเรื่องของการขาดความต่อเนื่องกัน ไม่เป็นขั้นเป็นตอน เช่น โครงการด้านธรรมะหรือศาสนาที่มีหลายโครงการ แต่ไม่ได้มีการจัดระดับความยากง่ายหรือความเข้มข้นเป็นขั้นๆ ควรจะให้ผู้ต้องขังศึกษาหรือเข้าโครงการใดก่อนหรือหลัง เนื้อหาส่วนที่เป็นพื้นฐานของแต่ละโครงการจึงมักจะซ้ำกันแล้วซ้ำกันอีก ทำให้น่าเบื่อ ผู้ต้องขังได้รับประโยชน์น้อยกว่าทรัพยากรทั้งหมดที่ใช้ดำเนินโครงการจัดอบรมขึ้น

3.9. โปรแกรมเพื่อการแก้ไขกับโปรแกรมเพื่อการลงโทษยังไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน เพื่อให้เหมาะสมกับประเภทของผู้ต้องขังที่มีหลายประเภท ได้แก่ ผู้ต้องขังที่ไม่จำเป็นต้องแก้ไขหรือเพิ่มเติมอะไรให้เขาเมื่อพ้นโทษออกไปแล้ว เขามีทุกอย่างเหมือนคนปกติทั่วไปหรืออาจจะมีมากกว่าสมบูรณ์กว่าด้วยซ้ำ อีกกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ต้องขังประเภทที่ต้องการความช่วยเหลือหรือแก้ไขบ้างไม่ต้องละเอียดลึกซึ้งไม่ถึงกับต้องมาเป็นผู้ต้องขังที่ต้องได้รับการแก้ไขสาเหตุของการกระทำผิดบางด้านโดยเฉพาะหรือเป็นพิเศษ กลุ่มผู้ต้องขังประเภทต่อไปคือผู้ต้องขังที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ไขให้ได้ ถ้าไม่ได้ก็ต้องกันออกจากสังคมไป และผู้ต้องขังประเภทที่เรือนจำไม่ประสงค์จะแก้ไข จะด้วยเหตุที่ว่าแก้ไขยากที่สุด แก้ไขแล้วไม่คุ้มกับทรัพยากรที่มี หรือคิดว่าแก้ไขไม่ได้แล้วก็ตาม ถ้าไม่จัดกลุ่มประเภทของโปรแกรมหรือเครื่องมือที่จะมาใช้กับกลุ่มผู้ต้องขังแต่ละประเภทแล้ว จะทำให้เลือกไม่ได้ว่าโปรแกรมใดเหมาะสมกับผู้ต้องขังประเภทใด จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องจัดแยกโปรแกรมให้ชัดเจนตามความหลากหลายประเภทของกลุ่มผู้ต้องขัง อย่างน้อยที่สุดต้องแยกให้ชัดเจนว่าโปรแกรมใดออกแบบมาเพื่อการลงโทษและโปรแกรมใดบ้างที่ออกมาเพื่อการแก้ไขก่อน แล้วจึงไปแยกย่อยจัดเรียงออกมาเป็นขั้นตอนและจัดลำดับตามความยากง่าย หรือละเอียดซับซ้อนของแต่ละโครงการ ให้มีความต่อเนื่องและต่อยอดกันได้

ที่ผ่านมา มีแต่การจัดแยกหรือจำแนกผู้ต้องขังให้เข้าโปรแกรมต่าง ๆ แต่ยังไม่เคยจัดแยกโปรแกรมให้เหมาะสมกับประเภทของผู้ต้องขังในประเด็นของความจำเป็นหรือไม่จำเป็นในการเข้ารับอบรมในโปรแกรมต่าง ๆ จะมีก็แต่เพียงการสร้างโปรแกรมใหม่เพิ่มขึ้นมาสำหรับผู้ต้องขังที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่มเช่น ผู้หญิง ผู้สูงอายุ คนวัยหนุ่มสาว และรวมถึงกลุ่มที่มีลักษณะพิเศษที่ต้องเฝ้าติดตามหรือจับตามอง (Watch List) แต่ก็ยังไม่ได้สร้างหรือจัดให้มีโปรแกรมสำหรับผู้ต้องขังในกลุ่มพิเศษนี้แต่อย่างใด

3.10. โครงการเตรียมความพร้อมยังไม่ไร้รอยต่อกับโครงการหลังพ้นโทษ ที่จริงแล้วการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจะต้องมีลักษณะต่อเนื่องตลอดไปจนกว่าเขาจะกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติ ที่เรียกว่า “การดูแลอย่างต่อเนื่องไปตลอด” (Through care) โดยแบ่งออกเป็นการดูแลระหว่างที่อยู่ในเรือนจำ ช่วงหลังพ้นโทษ และช่วงสำคัญอีกช่วงหนึ่งที่อยู่ระหว่างช่วงที่เป็นรอยต่อกันของช่วงก่อนและหลังพ้นโทษ ดังนั้นตามหลักการดูแลอย่างต่อเนื่องตลอดไปดังกล่าวแล้ว โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจึงต้องเริ่มตั้งแต่แรกเข้ามาในเรือนจำตลอดไปจนถึงระยะท้ายก่อนพ้นโทษ ที่เรียกว่า “การดูแลในช่วงต้องโทษ” (In care) และเลยต่อออกไปอีกช่วงหนึ่งซึ่งเป็นช่วงรอยต่อไปสู่ “การดูแลหลังพ้นโทษ” (After care) เพื่อให้ระยะเปลี่ยนผ่านจาก In care ไปยัง After care เป็นการส่งต่อระหว่าง in care กับ after care แบบไร้รอยต่อ (Seamless)

ด้วยเหตุนี้โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจึงไม่ควรมีรูปแบบเป็นโครงการเดี่ยวโดดๆ ไม่เกี่ยวข้องกับโครงการอื่นๆที่ใช้ในการดูแลแก้ไขและลงโทษผู้ต้องขังมาตั้งแต่ต้น ดังนั้นการพยายามทำให้โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเป็นโปรแกรมที่ทำหน้าที่แก้ไขผู้ต้องขังแยกออกไปเป็นโครงการเดี่ยว จึงเป็นการหลงทาง สิ่งที่จะควรจะเป็นลักษณะของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ถูกต้อง จึงน่าจะออกแบบให้เชื่อมโยงกับโครงการอื่นๆมาตั้งแต่แรกเข้าไปจนถึงช่วงเปลี่ยนผ่านไปสู่โครงการที่เป็นการดูแลหลังพ้นโทษ ซึ่งผู้ต้องขังแต่ละคนจะมีเส้นทางของตัวเองที่ต้องผ่านไปทีละขั้นตอน (Stages) เรียกว่า “แผนที่เส้นทางส่วนบุคคล” (Sentence Plan/ Personal Route Map/) ที่จัดทำให้กับผู้ต้องขังทุกคนตั้งแต่แรกเข้า เพื่อกำหนดแนวทางและความต้องการที่จะได้รับความช่วยเหลือแบบแยกมาเป็นเฉพาะตัวบุคคล ฉะนั้น

ผู้ต้องขังแต่ละคนจะมีเส้นทางเดินของตัวเองที่ไปผ่านแต่ละชั้นหรือแต่ละโปรแกรมไม่เหมือนกัน จนกว่าจะสามารถกลับไปสู่สังคมได้ ไม่ใช่จนกว่าจะพ้นโทษเท่านั้น เพราะกระบวนการแก้ไขคนไม่ควรจะมีอยู่หรือหยุดเฉพาะตอนที่ผู้ต้องขังเท่านั้น

ถึงแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มเห็นร่วมกันว่าควรมีโครงการ After care แต่ในสถานะการณ์ที่เป็นจริงในขณะนี้แล้ว ยังไม่มีศูนย์หรือโครงการ after care ที่มากพอกับความต้องการของผู้ต้องขังทั้งที่ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่ต้องการ จึงมีพักต้องไปกล่าวถึงการเชื่อมต่ออย่างไร้รอยต่อระหว่าง In care กับ After care ที่จริงแล้วโครงการ after care มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องจัดให้มีขึ้นสำหรับผู้ต้องขังในสังคมไทย เพราะเป็นสังคมที่ยังขาดระบบสวัสดิการสังคมที่ดีพอที่จะให้แต่ละบุคคลดูแลตัวเองหรือช่วยเหลือตัวเองได้ ซึ่งต่างจากหลายประเทศที่ผู้พ้นโทษมีทั้งระบบสวัสดิการที่ดีและโครงการ after care สนับสนุนอีกทางหนึ่งด้วย ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้พยายามสร้างโปรแกรม after care ขึ้น และในสังคมไทยก็เริ่มมีบ้านกึ่งวิถีเกิดขึ้นแต่ยังมีอยู่ในจำนวนจำกัด ที่สำคัญยังไม่เข้มแข็งพอที่จะเป็นฐานพึ่งพิงหลังให้กับผู้ที่กำลังจะพ้นโทษและผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกไปแล้ว เหตุผลบางประการที่ทำให้สิ่งที่เป็นโครงการ after care ริเริ่มมานานหลายสิบปีอย่างเช่น บ้านกึ่งวิถีและเพิ่งจะริเริ่มมาได้ไม่นานมานี้ อย่างเช่น ศูนย์ care ของกรมราชทัณฑ์ยังไม่เข้มแข็งหรือประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร คือสถานที่ตั้งยังอยู่ติดหรือใกล้กับกำแพงเรือนจำ ใช้บุคลากรของเรือนจำมาดำเนินการ ไม่ได้ใช้ระบบวิสาหกิจเพื่อสังคม (Singapore Corporation of Rehabilitative Enterprises/SCORE) อย่างในประเทศสิงคโปร์ที่ให้คนนอกเป็นผู้เข้ามาช่วยดำเนินโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและโครงการดูแลหลังปล่อย ไม่ได้ใช้แต่เพียงเจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์เท่านั้น ซึ่งช่วยทำให้ประสบผลสำเร็จได้ดีกว่า

เหตุผลความจำเป็นที่ต้องใช้บุคลากรและทรัพยากรจากส่วนอื่นที่ไม่ใช่ของกรมราชทัณฑ์เท่านั้น อยู่ที่หลักการทางทฤษฎีที่เห็นว่า การแก้ไขมนุษย์คนหนึ่งให้ได้นั้น ต้องเกี่ยวข้องกับทุกมิติในชีวิตของเขา จึงไม่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือโครงการ องค์กร ภาคส่วน ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียวจะสามารถแก้ไขคนได้ครบทุกมิติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่กรมราชทัณฑ์ได้ดูแลแก้ไขผู้ต้องขังในกำแพงคุกมาโดยตลอดแล้ว ซึ่งเป็นการทำงานแก้ไขที่อยู่บนหลักการควบคุมไม่ให้หลบหนี จึงมีข้อจำกัดการติดต่อสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ ระดมทรัพยากร ฯลฯ กับโลกภายนอกกำแพงคุก แต่เมื่อถึงขั้นสุดท้ายก่อนปล่อยผู้ต้องขังสู่โลกภายนอก โดยที่เขายังขาดๆ แหว่งๆ อยู่ นั้น จึงควรต้องสร้างระบบหรือวางมือให้มีการระดมสรรพสิ่งรวมถึงผู้คนในทุกมิติที่มีอยู่ในสังคมได้เข้ามาช่วยกันขับเคลื่อนงานแก้ไขผู้ต้องขังของเรือนจำต่อไป ทั้งในช่วงของการดูแลในระยะเปลี่ยนผ่าน (Transitional Period) และการดูแลช่วงหลังพ้นโทษไปแล้ว (After care period) และถ้าเป็นไปได้ควรส่งเสริมให้มีการใช้สรรพกำลังในทุกมิติตั้งแต่อยู่ในกำแพงคุกด้วยการปฏิบัติที่ลดการควบคุมลง จากควบคุมเป็นหลัก แก้ไขเป็นรอง มาเป็น แก้ไขเป็นหลัก ควบคุมเป็นรอง ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขกฎหมาย นโยบายที่เกี่ยวข้องที่อยู่เหนืออำนาจหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ที่จะทำได้ในขณะนี้ แต่ถ้าเน้นการแก้ไขผู้ต้องขังเป็นหลักจริงๆ ทุกภาคส่วนในสังคมจะต้องช่วยกันปรับแก้กฎหมาย นโยบาย ฯลฯ ที่ขัดขวางการแก้ไขผู้ต้องขังแบบครบทุกมิติของความเป็นมนุษย์ของคนๆ หนึ่งที่แม้จะเป็นผู้ต้องโทษ ผู้ที่กระทำผิด ผู้ที่พ่ายแพ้ในสังคมมาก่อน ผู้ที่ทำร้ายสังคม และทำร้ายเรามาแล้วก็ตาม

ส่วนที่ 3 เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่

- สรุปปัญหาและอุปสรรคที่นำมาใช้เป็นฐานในการออกแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมใหม่

การออกแบบเครื่องมือหรือโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในงานวิจัยนี้ จะพัฒนาขึ้นมา จากปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้กล่าวถึงมาแล้วในส่วนที่ 1 เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหอย่างเป็นระบบและลึกลงไปถึงสาเหตุที่แท้จริงของโปรแกรมการแก้ไขทั้งหลายรวมถึงโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยด้วย จึงได้มีการศึกษาเจาะลึกลงไปไม่เพียงแต่ปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากตัวโปรแกรมโดยตรง แต่ยังศึกษาย้อนขึ้นไปถึงปัญหาการบริหารและปัญหาทางด้านนโยบายที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากให้กับตัวโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปใช้ (Implementation) จนทำให้มีปัญหาขัดข้องขึ้นกับการแก้ไขผู้ต้องขังและยังคงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ปัญหาทั้งหมดที่มีอยู่ในทุกระดับได้นำมาสรุปและเสนอไว้ในส่วนที่ 3 นี้แล้ว ดังนี้

ประเด็นปัญหาในระดับนโยบาย คือปัญหาที่มาจากตัวนโยบายมีทั้งหมด 4 ปัญหาประกอบด้วย

1. แนวนโยบายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่รัฐบาลแถลงต่อรัฐสภามักจะเน้นถึงการที่จะใช้วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยวิธีการแก้ไขนั้น สวนทางกับแนวทางในการปฏิบัติ
2. นโยบายทางอาญาของประเทศก่อให้เกิดผู้ต้องขังล้นเรือนจำ
3. นโยบายมีการปรับเปลี่ยนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการแก้ไขผู้ต้องขังค่อนข้างบ่อย
4. การกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายยังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

ประเด็นปัญหาในระดับบริหาร คือปัญหาที่มาจากการบริหารจัดการมีทั้งหมด 6 ปัญหาประกอบด้วย

1. ระบบบริหารโปรแกรมให้ความสำคัญกับโปรแกรมแตกต่างกัน
2. การคัดเลือกผู้ต้องขังเข้ารับการอบรมโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยยังขาดการประสานกัน
3. การสั่งการให้ดำเนินโครงการต่าง ๆ จากส่วนกลางมักจะเน้นความเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยไม่ได้คำนึงถึงรายละเอียดเกี่ยวกับข้อจำกัดของที่ตั้ง พื้นที่ และประเภทของเรือนจำ เท่าใดนัก
4. การสั่งการจากฝ่ายบริหารให้หน่วยปฏิบัติดำเนินโครงการกระชั้นชิดเกินไป
5. การพิจารณาโทษเจ้าหน้าที่กรณีที่มีผู้ต้องขังหลบหนีมีความรุนแรงและกระทบต่อชีวิตการทำงานสูงมาก ทั้งที่โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยนั้นออกแบบมาเพื่อให้ผู้ต้องขังปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมภายนอก ซึ่งจำเป็นต้องเน้นให้เจ้าหน้าที่นำผู้ต้องขังไปใกล้ชิดกับสังคม
6. การสร้างแรงจูงใจด้วยกระบวนการทัศนของการลงโทษ เน้นการเพิ่มลาดโทษเป็นหลัก

ประเด็นปัญหาในระดับปฏิบัติ คือปัญหาที่มาจากตัวโปรแกรมมีทั้งหมด 10 ปัญหาประกอบด้วย

1. โปรแกรมเพื่อการแก้ไขกับโปรแกรมเพื่อการลงโทษยังไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน
2. โปรแกรมแต่ละโปรแกรมมีความเป็นเอกเทศสูง

3. เนื้อหาครอบคลุมทุกองค์ประกอบตาม Road Map ของ UN แต่อยู่ที่ผู้บริหารมักจะให้ความสำคัญต่างกัน
4. โปรแกรมครอบคลุมครบทุกด้านตามองค์ประกอบที่องค์การสหประชาชาติเสนอไว้ แต่ส่วนใหญ่เป็นโปรแกรมพื้นฐานทั่วไป หรือเป็นการฝึกทักษะเบื้องต้น
5. โครงการส่วนใหญ่เมื่อนำมาปฏิบัติจะเป็นภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ
6. จำนวนโปรแกรมมีจำนวนน้อย หรือมากที่สุดได้ตามข้อจำกัดของเรือนจำ
7. โปรแกรมส่วนใหญ่รวมถึงโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยด้วย ไม่ได้กำหนดจำนวนผู้เข้ารับการอบรมอย่างเข้มงวด
8. โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยยังไม่เป็นไปอย่างไรรอยต่อ
9. การประเมินผลของโปรแกรมจะออกมาดี แต่มีปัญหาตรงที่มันไม่ตรงกับความเป็นจริง
10. การมีช่องว่างระหว่างความเชื่อมั่นและความสำเร็จต่อ

- **ความสำคัญของปัญหาและอุปสรรคต่อการออกแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย**

แม้ปัญหาในระดับนโยบายและระดับการบริหารจัดการจะมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เป็นปัญหาใหญ่และสำคัญยิ่งกว่าปัญหาที่เกิดจากตัวโปรแกรม แต่เนื่องด้วยปัญหาทุกระดับจะมาปรากฏชัดเจนเป็นรูปธรรมให้เห็นในปัญหาระดับปฏิบัติดังที่ได้วิเคราะห์มาแล้วในส่วนที่ว่าด้วยประเภทของปัญหา ด้วยเหตุนี้งานวิจัยนี้จึงจะออกแบบเครื่องมือ/โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยบนฐานหลักที่ปัญหาอุปสรรคซึ่งเกิดจากตัวโปรแกรมเองที่ได้นำออกไปใช้แล้ว หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า จะสร้างเครื่องมือใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาของเครื่องมือเก่าที่นำไปปฏิบัติหรือใช้แล้วมีข้อขัดข้องติดขัดหรือยุ่งยากอะไรบ้างมาเป็นฐานในการออกแบบ เพราะตามหลักแห่งความเป็นจริงแล้ว **มันเป็นไปได้ที่จะออกแบบเครื่องมือ/โปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังเพื่อให้สามารถนำไปแก้ไขปัญหานโยบายและปัญหาบริหาร** ซึ่งนั่นเป็นเรื่องที่กระบวนการยุติธรรมทั้งระบบจะต้องร่วมกันแก้ไข หรืออาจจะเป็นเรื่องที่ต้องไปแก้ไขที่กฎหมายและสูงขึ้นไปจนถึงขั้นที่เป็นนโยบายทางอาญาของประเทศซึ่งอยู่นอกขอบเขตของการวิจัยนี้ ที่สำคัญขอบเขตการวิจัยนี้ต้องการเครื่องมือหรือโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ไม่ใช่เครื่องมือที่จะเอาไปแก้ไขปัญหาระบบงานยุติธรรมทั้งระบบ

ดังนั้นถ้าคาดหวังให้เครื่องมือ/โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมีเป้าหมายให้ช่วยพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง แก้ไขผู้ต้องขังแล้ว จึงต้องออกแบบหรือสร้างเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้สามารถช่วยแก้ไขปัญหาที่ทำให้โปรแกรมไม่ประสบผลสำเร็จในการแก้ไข บำบัด พัฒนาผู้ต้องขังเป็นหลักสำคัญก่อน ดัดการออกแบบเครื่องมือ/โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจึงควรใช้หรืออาศัยข้อมูลที่เป็นปัญหาของตัวโปรแกรมเป็นฐานของการออกแบบเครื่องมือดังกล่าว

แต่ถึงกระนั้นเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในงานวิจัยนี้ ก็ยังคงได้ให้ความสำคัญกับปัญหาในระดับนโยบายและระดับบริหาร และใช้ประโยชน์โดยนำข้อมูลของปัญหาทั้งสองระดับมาสร้างเป็นเงื่อนไข ข้อสังเกตหรือข้อเสนอแนะว่า ถ้าเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบใหม่ที่สร้างขึ้นมานี้ จะประสบผลสำเร็จได้ หรือบรรลุวัตถุประสงค์ของเครื่องมือหรือโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบใหม่นั้น ในระดับนโยบายและระดับบริหารจะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหา หรือจำเป็นต้องกำจัดอะไรบางอย่างที่เป็น

อุปสรรคขัดขวางความสำเร็จของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ นอกจากนี้ยังนำข้อมูลที่เป็นปัญหาอุปสรรคที่มาจากนโยบายและการบริหารมาใช้ในส่วนของงานวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกับปัญหาระดับปฏิบัติ ซึ่งทำให้เห็นสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงของการโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยทั้งระบบ ดังที่ได้เสนอรายละเอียดของการวิเคราะห์และรูปแบบหรือแนวทางของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ควรจะเป็น (เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่สร้างขึ้นใหม่)

- **แนวทางการออกแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยบนฐานของปัญหาและอุปสรรค**

- **ปัญหาอุปสรรคระดับนโยบาย**

ประเทศไทยใช้นโยบายปราบปรามมากกว่าการป้องกันการกระทำผิด และนิยมใช้โทษทางอาญาในกฎหมายหลายฉบับ โทษจำคุกจึงถูกใช้ไปเพื่อการลงโทษมากกว่าการแก้ไข จนเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำมาโดยตลอด ในขณะที่เดียวกันแนวนโยบายในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่รัฐบาลส่วนใหญ่ได้แถลงต่อรัฐสภามักจะเน้นว่า จะใช้วิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยการการแก้ไข แต่ความเป็นจริงในทางปฏิบัติแล้วยังคงใช้วิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยการลงโทษ นโยบายการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยการแก้ไขจึงสวนทางกับการปฏิบัติจริง ดังจะเห็นได้จากการขาดแคลนบุคลากรด้านการแก้ไขอย่างหนัก งบประมาณไม่เพียงพอและปัญหาของสถานที่ที่ไม่เหมาะกับการทำงานด้านการแก้ไข เหล่านี้คือสาเหตุที่ทำให้การอบรมแก้ไขผู้ต้องขังล้มเหลวและทำให้ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน และนำไปสู่นโยบายเปลี่ยนแปลงแก้ไข ปรับปรุง เพิ่มเติมและยกเลิกโปรแกรมมาโดยตลอด ซึ่งส่งผลให้โปรแกรมแก้ไขไม่มีความแน่นอนหรือไม่นิ่ง ทำให้เกิดความยุ่งยากและนับวันแต่จะสับสนมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งย่อมจะนำมาซึ่งความล้มเหลวของการแก้ไขผู้ต้องขัง ทำให้ต้องมีนโยบายที่เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายและดัชนีชี้วัดผลการดำเนินงานด้านการแก้ไขในโครงการต่าง ๆ ออกมากำกับ แต่ก็ไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาได้มากเท่าใดนัก และสิ่งที่ได้จากการสร้างดัชนีชี้วัดและเกณฑ์ก็คือทำให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นตัวเลขหรือปริมาณมากกว่าคุณภาพ ดังตารางความสัมพันธ์กันระหว่างปัญหาของนโยบายกับผลลัพธ์ ที่แสดงไว้ด้านล่างนี้

ตาราง ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาระดับนโยบายกับผลที่เกิดขึ้น

ปัญหาระดับนโยบาย	เชื่อมโยงกับ	ผลที่ตามมาจากปัญหาระดับนโยบาย
1. นโยบายทางอาญาของประเทศที่เน้นการใช้โทษจำคุก 2. แนวนโยบายด้านการแก้ไขผู้ต้องขัง สวนทางกับแนวทางในการปฏิบัติ 3. นโยบายมีการปรับเปลี่ยนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการแก้ไขผู้ต้องขังค่อนข้างบ่อย 4. การกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายยังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง		1. ผู้ต้องขังล้นคุก 2. งานแก้ไขผู้ต้องขังขาดแคลน งบประมาณ บุคลากร สถานที่ ฯลฯ 3. เกิดความสับสนและยุ่งยากต่อความเข้าใจและนำไปโปรแกรมไปใช้ 4. ได้ผลลัพธ์ความสำเร็จของโครงการในเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพ

ตารางที่ 15 ตาราง ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาระดับนโยบายกับผลที่เกิดขึ้น

- ปัญหาอุปสรรคระดับบริหาร

เนื่องจากผู้บริหารจะมีประสบการณ์และความชำนาญที่แตกต่างกัน เพราะเติบโตขึ้นมาจากคนละสายงาน จึงมักจะวางแนวทางการทำงานตามสิ่งที่ตัวเองถนัดหรือมีประสบการณ์มาก่อน ในเรื่องของการแก้ไขผู้ต้องขังจึงได้มีการให้แนวทางที่แตกต่างกันของผู้บริหารแต่ละคน เช่นบางท่านเน้นเรื่องวินัย บางท่านเน้นสายอาชีพหรืองานช่าง บางท่านอาจจะเน้นทางด้านความคิดจิตใจเป็นหลัก จึงทำให้โครงการหรืองานแก้ไขผู้ต้องขังในภาพรวมได้รับการเน้นย้ำที่ต่างกัน จนทำให้เสียระบบเพราะมีการให้น้ำหนักกับด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป หรือน้อยเกินไป และปรับเปลี่ยนไปตามผู้บริหารก่อนข้างถึง เมื่อมีการเปลี่ยนตัวผู้บริหาร ปัญหาประการต่อมาคือการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้าโครงการจะแยกกันออกเป็นฝ่ายที่คัดคุณสมบัติและกำหนดจำนวน อีกฝ่ายหนึ่งคือกองแผนจะตั้งหรือหางบประมาณและมีอีกฝ่ายที่ดำเนินการเกี่ยวกับโปรแกรม ซึ่งบางครั้งขาดการประสานกัน ทำให้การคัดเลือกไม่ได้คนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ควรได้รับการอบรมเข้าโครงการ และหน่วยปฏิบัติที่เป็นเรือนจำ/ทัณฑสถานเกิดข้อกังขาหรือสงสัย หรือกรณีหาผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ไม่ได้ ก็จะส่งคนที่ไม่มีคุณสมบัติเข้าอบรมแทนไปก่อน **จึงเป็นการอบรมคนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย** การส่งการที่ไปจากส่วนกลางเกี่ยวกับการจัดอบรมโปรแกรมแก้ไขต่าง ๆ มักจะมีลักษณะเป็นอย่างเดียวกันโดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างของเรือนจำแต่ละประเภท และเรือนจำแต่ละแห่งที่มีข้อจำกัดหรือลักษณะเฉพาะของตนเอง จึงทำให้เรือนจำบางแห่งมีความยุ่งยากที่จะดำเนินการจัดอบรม และบางครั้งสับสนเพราะบางโปรแกรมไม่เหมาะสมที่จะดำเนินการอบรมในเรือนจำของตนแต่ก็ต้องทำ บ่อยครั้งที่ฝ่ายบริหารจากส่วนกลางมักจะสั่งการให้ดำเนินโครงการแก้ไขผู้ต้องขังด้วยเวลาที่กระชั้นชิด จนไม่มีเวลาเตรียมการที่ดีพอ จึงทำให้การดำเนินการจัดอบรมโปรแกรมด้วยคำสั่งการเช่นนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ ขาดคุณภาพ ประการต่อมาคือปัญหาที่เกิดจากฝ่ายบริหารเน้นเรื่องการควบคุมเป็นภารกิจสำคัญที่สุดของงานราชทัณฑ์ แต่งานแก้ไขนั้นจะต้องทำงานจัดอบรมโปรแกรมแก้ไข ที่มีมีความเสี่ยงที่จะมีเหตุให้ผู้ต้องขังหลบหนีได้ง่าย เช่น นำผู้ต้องขังออกมาใกล้ชิดกับสังคมภายนอก เมื่อมีการหลบหนีเจ้าหน้าที่จะได้รับโทษสูงสุด จึงเป็นความเสี่ยงของเจ้าหน้าที่ด้านการแก้ไขและทำให้เกิดปัญหาที่หาเจ้าหน้าที่สมัครใจมาทำงานด้านนี้ได้ยาก

ปัญหาประการสุดท้ายคือการพยายามที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยในเรือนจำและง่ายต่อการปกครอง การบริหารจัดการจึงเน้นการควบคุม ใช้ระเบียบวินัยอย่างเข้มงวด โดยสร้างให้ผู้ต้องขังมีความหวังที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบของเรือนจำ เพราะผู้ต้องขังทุกคนไม่มีใครอยากอยู่ต่อในเรือนจำ การจะได้ออกจากเรือนจำหรือพ้นโทษเร็วเท่าใดจึงเป็นความหวังของผู้ต้องขังทุกคน ด้วยเหตุนี้การลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษและการเลื่อนชั้นผู้ต้องขัง ฯลฯ โดยเฉพาะการพักลดโทษ (การพักการลงโทษและการลดวันต้องโทษ) จะถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างแรงจูงใจได้เป็นอย่างดีเพราะตรงกับความต้องการมากที่สุดของผู้ต้องขัง ซึ่งมันเป็นแรงจูงใจเทียมดั่งที่ได้วิเคราะห์มาแล้วในตอนต้น จึงควรต้องมีการสร้างแรงจูงใจที่ดีกว่าเดิม ที่จริงแล้วการใช้ชีวิตในเรือนจำมีสิ่งจำเป็นอย่างอื่นที่เรือนจำไม่ได้จัดให้ ดังนั้นผู้ต้องขังทุกคนต้องมีเงินเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัว ในขณะที่ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ในเรือนจำเป็นคนชั้นล่างของสังคมที่ยากจน จึงอยู่ด้วยความอดคัดัดสนยังกว่าผู้ต้องขังส่วนน้อยที่เป็นผู้มีฐานะทางการเงินหรือญาติมิตรคอยดูแลฝากเงินให้ใช้ คนพวกนี้จึงต้องรับจ้าง

ทำงานให้ผู้ต้องขังด้วยกันเพื่อแลกกับสิ่งของที่จำเป็นต้องใช้ ขาดแรงจูงใจและเวลาที่จะสนใจเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมใดๆ จึงสมควรที่จะมีการสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัลด้วยข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นเหล่านี้ได้ด้วย เพื่อสร้างแรงจูงใจและสร้างความเป็นธรรมให้กลุ่มคนที่เป็นกลุ่มใหญ่นี้ได้เข้าถึงและรับประโยชน์จากโครงการแก้ไขทั้งหลาย และเป็นการเสริมแรงเชิงบวก (Positive Reinforcement) ที่การแก้ไขคนจะต้องทำทุกครั้งทุกอย่างที่เขาปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้นหรือประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ขนาดใดก็ตาม ปัญหาที่มาจากการบริหารจัดการกับผลที่เกิดขึ้นทั้งหมด ได้สรุปไว้แล้วในตารางด้านล่างนี้

ตาราง ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาระดับบริหารกับผลที่เกิดขึ้น

ปัญหาระดับบริหาร	เชื่อมโยงกับ	ผลที่ตามมาจากปัญหาระดับบริหาร
1.ให้ความสำคัญกับโปรแกรมแตกต่างกัน 2.การคัดผู้เข้าโปรแกรมขาดการประสานกัน 3.การสั่งการเน้นความเป็นมาตรฐานเดียวกัน 4. สั่งการกระชั้นชิดเกินไป 5. ลงโทษเจ้าหน้าที่หนักในกรณีผู้ต้องขังหลบหนี 6. การสร้างแรงจูงใจด้วยกระบวนการลงโทษ		1.โปรแกรมเสียระบบ 2.แก้ไขคนได้ไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย 3.บางเรือนจำมีข้อจำกัดมาก 4.การดำเนินการไม่มีคุณภาพ 5.ขาดเจ้าหน้าที่สมัครใจมาทำงานด้านการแก้ไข 6. ผู้ต้องขังหวังเพียงการพักลดโทษแทนที่จะเป็นประโยชน์ที่แท้จริงของโปรแกรม

ตารางที่ 16 ตาราง ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาระดับบริหารกับผลที่เกิดขึ้น

- ปัญหาที่มาจากตัวโปรแกรมเอง

ดังที่ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่า งานวิจัยนี้จะออกแบบเครื่องมือ/โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยบนฐานหลักที่เป็นปัญหาอุปสรรคในระดับปฏิบัติ/ปัญหาอุปสรรคที่มาจากตัวโปรแกรมเองเป็นหลัก ซึ่งปัญหาอุปสรรคในระดับปฏิบัติดังกล่าวทั้งหมด 10 ข้อที่จะนำมาเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการออกแบบเครื่องมือใหม่ มีรายละเอียด ดังนี้

1. โปรแกรมเพื่อการแก้ไขกับโปรแกรมเพื่อการลงโทษยังไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะโปรแกรมเพื่อการแก้ไขไม่เคยมีมาก่อนในระบบงานราชทัณฑ์ จะมีก็แต่เฉพาะโปรแกรมการลงโทษ ด้วยเหตุที่งานเรือนจำหรือราชทัณฑ์ใช้วิธีการลงโทษเป็นแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังมาโดยตลอด เมื่อมีการริเริ่มนำแนวทางปฏิบัติที่เป็นการแก้ไขเข้ามาปรับใช้ เข้าใจว่าผู้ออกแบบและคิดริเริ่มโครงการแก้ไขคงเข้าใจสภาพการณ์ของระบบงานราชทัณฑ์และวัฒนธรรมองค์กรของงานราชทัณฑ์เป็นอย่างดี ที่คงจะต้องมีการต่อต้านคัดค้านโปรแกรมแก้ไขที่จะนำเข้ามาใช้ เพื่อให้การริเริ่มหรือก้าวแรกที่ปะกหมุดวิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยการแก้ไข จึงต้องเริ่มต้นทีละเล็กทีละน้อยแล้วค่อยๆ ปล่อยให้มีการต่อเติมขยายโครงการแก้ไขออกไปมากขึ้นในภายหลัง ดังนั้นประเภทของโครงการแก้ไขผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์จึงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่คือ โปรแกรมพื้นฐานและโปรแกรมแก้ไขตามฐานความผิดและพฤติการณ์ในคดี ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้ว จะพบว่าโปรแกรมทั้งสองประเภทนั้นล้วนมีกลิ่นอายของวิธีการลงโทษติดอยู่ด้วย เช่น โปรแกรมปฐมนิเทศซึ่งเป็นโปรแกรมพื้นฐานอย่างหนึ่ง จะว่าไปแล้วจุดมุ่งหมายของโครงการยังช่วยในเรื่องของการ

ลงโทษ เพราะเนื้อหานั้นเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และปรับตัวตลอดจนระเบียบวินัยของเรือนจำ เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับเรือนจำและอยู่ได้ในเรือนจำ ย่อมจะเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนให้การอยู่ในเรือนจำหรือถูกจำคุกเป็นไปด้วยดีหรือประสบผลสำเร็จในการจำคุกหรือควบคุมผู้ต้องขัง แม้จะสามารถมองได้อีกมุมหนึ่งว่าโครงการปฐมนิเทศน์เป็นการเตรียมผู้ต้องขังขั้นพื้นฐานก่อนที่จะก้าวเข้าไปสู่โปรแกรมแก้ไขขั้นต่อไปก็ตาม

ในทำนองเดียวกับโปรแกรมประเภทที่ 2 คือโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด ยังเป็นโปรแกรมประเภทที่เน้นการแก้ไขตามการกระทำหรือพฤติกรรมในคดีของผู้ต้องขัง ซึ่งขัดกับหลักการแก้ไขผู้กระทำผิดที่ต้องเน้นตัวบุคคล ไม่ใช่เน้นที่การกระทำผิดซึ่งเป็นหลักการของการลงโทษที่ต้องเน้นที่การกระทำผิด เช่นนี้แล้วโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิดดังกล่าวนี้จึงมีกลิ่นอายของการลงโทษอยู่ด้วย ดุจเดียวกับโปรแกรมพื้นฐานที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นแล้ว

ในเวลาต่อมาจำนวนโปรแกรมการแก้ไขได้ทยอยเกิดเพิ่มขึ้นในภายหลัง จาก “คู่มือหลักสูตรการพัฒนาพฤตินิสัย” ที่รวบรวมโดยสำนักพัฒนาพฤตินิสัยในปี พ.ศ.2560 ที่นำเอาโปรแกรมทั้งหมดที่มีในเวลานั้น ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 50 โครงการ/โปรแกรม/หลักสูตร/เครื่องมือ โดยได้จัดแบ่งประเภทของโปรแกรมเหล่านี้ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ หลักสูตรภาคบังคับทั่วไป หลักสูตรบังคับตามลักษณะคดี และหลักสูตรบังคับเลือก โดยมีโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยปรากฏอยู่ด้วย ซึ่งเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มคลุมเครือมาก ยกเว้นกลุ่มที่ 2 ที่เป็นหลักสูตรบังคับตามลักษณะคดีที่แบ่งแยกออกไปได้ชัดเจน ส่วนกลุ่มที่ 1 และ 2 ผสมปนเปกันจนหาเกณฑ์ที่ใช้แบ่งประเภทไม่ได้ว่าคืออะไร ส่วนคู่มืออีกเล่มหนึ่งที่ตามออกมาภายหลังในปี 2561 “คู่มือการจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด” จัดทำโดยส่วนส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาจิตใจ กองพัฒนาพฤตินิสัย จะแบ่งโปรแกรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

- โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรม การจัดสวัสดิการ
- โปรแกรมเฉพาะ (หรือตามฐานความผิด) ประกอบด้วย โปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดทางเพศ/ยาเสพติด/ทรัพย์สิน/ใช้ความรุนแรง โรงเรียนวิวัฒน์พลเรือนราชทัณฑ์ ฯลฯ และมีโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแยกออกไปต่างหาก

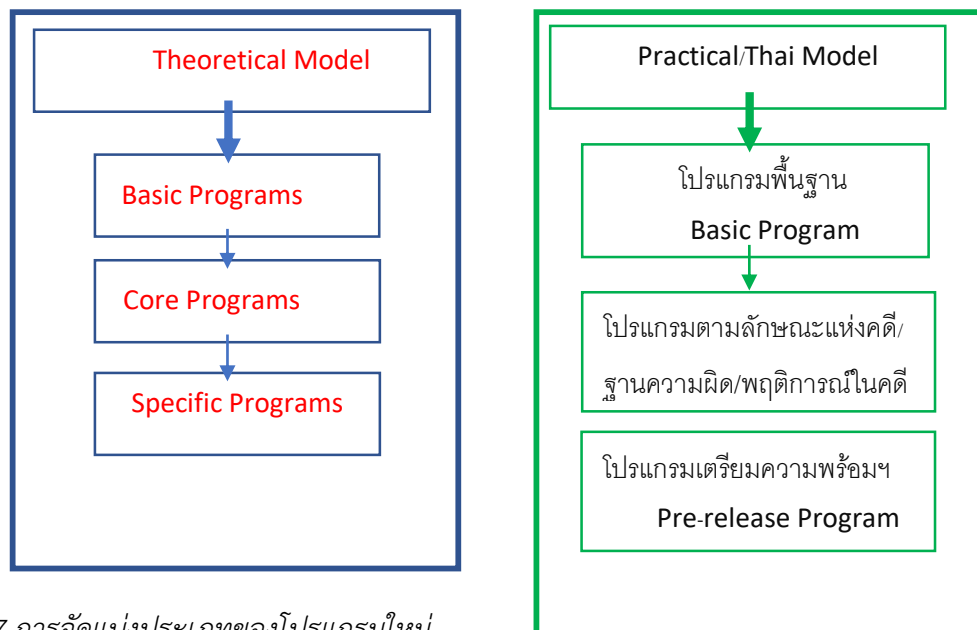
การที่โปรแกรมเพื่อการแก้ไขกับโปรแกรมเพื่อการลงโทษยังไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของแนวปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยวิธีการลงโทษยังมีอยู่มากและครอบคลุมไปทั่วแม้แต่ในโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง จนทำให้ไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาดหรือชัดเจนได้ว่า อะไรคือโปรแกรมแก้ไขหรือโปรแกรมลงโทษ เมื่อนำไปใช้จึงเกิดความคลุมเครือและยุ่งยากในการปฏิบัติ เพราะไม่ชัดเจนว่าเป้าหมายปลายทางหรือผลของการอบรมจากโปรแกรมเหล่านี้แล้ว จะเป็นไปเพื่อการแก้ไขหรือการลงโทษ

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นว่าการแบ่งแยกประเภทโปรแกรมให้ชัดเจนเป็นสิ่งจำเป็นและสมควรต้องดำเนินการจัดแบ่งใหม่ให้แน่ชัดว่าอะไรคือโปรแกรมเพื่อการลงโทษและอะไรคือโปรแกรมเพื่อการแก้ไข เพื่อความสะดวกในการนำไปใช้ มีความชัดเจนในวิธีปฏิบัติและเป้าหมายของโปรแกรมนั้นๆจะเป็นไป

เพื่อการแก้ไขหรือเพื่อการลงโทษ เช่นนี้แล้วการออกแบบ การจัดประเภทและการนำโปรแกรมไปใช้จะมีความชัดเจน ไม่มีปัญหายุ่งยากจากการผิดพลาดอีกต่อไป

เพราะฉะนั้นการพัฒนาโปรแกรมหรือสร้างเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่ซึ่งหมายรวมถึงทุกโปรแกรมเพื่อการแก้ไขที่นำมาใช้ปฏิบัติกับผู้ต้องขังตั้งแต่แรกเข้ามาสู่ประตูกำแพงเรือนจำอย่างเป็นทางการนั้น จะต้องเริ่มต้นด้วยการจัดแบ่งประเภทของโปรแกรมให้ชัดเจน ดังนี้

จัดแบ่งประเภทของโปรแกรมใหม่เพื่อจัดระบบให้กับโปรแกรมที่มีทั้งหมดโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ตามลักษณะของบุคคลหรือตัวตนของผู้กระทำผิดว่าสมควรจะได้รับการแก้ไขมากน้อยเพียงใด หรือจะแก้ไขได้อย่างไร แทนการจัดแบ่งตามฐานความผิดแบบที่เป็นอยู่เดิม

ภาพที่ 17 การจัดแบ่งประเภทของโปรแกรมใหม่

หลักใหญ่ใจความของการจัดแบ่งประเภทโปรแกรมออกเป็น 3 กลุ่มใหม่เช่นนี้ จะอยู่ที่กลุ่มโปรแกรมประเภทที่ 2 เดิม คือเป็นโปรแกรมแก้ไขตามลักษณะแห่งคดี/ฐานความผิด/พฤติการณ์ในคดี ซึ่งจัดแบ่งตามแนวทาง/หลักการของการลงโทษที่ต้องเน้นหรือยึดเอาตามฐานความผิดซึ่งเป็นการกระทำหรือพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ด้วยเหตุนี้การจัดแบ่งประเภทที่ผ่านมาจึงเป็นการจัดประเภทของโปรแกรมที่ตรงกันข้ามกับหลักการแก้ไขที่จะต้องเน้นตัวบุคคลที่เป็นผู้กระทำผิด ดังนั้นในการจัดแบ่งใหม่นี้จึงได้ใช้หลักการแก้ไขโดยเน้นตัวบุคคลแทน ด้วยการพิจารณาจากลักษณะตัวตนของผู้กระทำผิดว่า ผู้ต้องขังเหล่านี้มีลักษณะเป็นบุคคลที่จะสร้างความเสียหายให้กับบุคคลอื่นหรือสังคมได้หรือไม่อย่างไร หรือเป็นคนที่มีความโน้มเอียงที่จะกระทำผิดซ้ำๆ หรือมีความเสี่ยงสูงที่จะกระทำผิดอีกหรือไม่ เพื่อจะได้แยกออกมาดำเนินการแก้ไขแบบเข้มข้นเพื่อจัดการกับลักษณะตัวตนของเขาที่ยังเป็นภัยอยู่ให้หมดไปก่อนที่จะปล่อยกลับเข้าไปในสังคม ซึ่งถ้าจัดแบ่งประเภทโปรแกรมตามเดิมโดยยึดที่ฐานความผิดหรือการกระทำของผู้ต้องขังแล้ว จะไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะต้องแก้ไขไปตามฐานความผิดและเมื่อครบกำหนดโทษของเขาแล้ว ก็จำเป็นต้องปล่อยตัวจากเรือนจำกลับคืนสู่สังคม แม้จะทราบดีว่าเขายังมีลักษณะที่เป็นอันตรายหรือมีความเสี่ยงสูงที่จะไปกระทำผิดซ้ำอยู่ก็ตาม

ในกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขหรือทำให้ความร้ายแรงและความเสี่ยงที่จะกระทำผิดซ้ำหมดไป ก็ต้องใช้วิธีกันออกไปจากสังคม ไม่ใช่ขอยอมปล่อยให้พ้นโทษเมื่อครบกำหนดโทษแล้ว ทั้งนี้การแก้ไขผู้ต้องขังกลุ่มนี้จะต้องไม่ติดขัดกับระยะเวลาจำคุกไปจนครบกำหนดตามหมายศาลเท่านั้น เพราะนี่ไม่ใช่กรณีให้กักกันในแบบของวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 40 และ 41 ในที่นี้เป็นกรณีกันผู้ต้องขังที่เป็นอันตรายร้ายแรงหรือมีความเสี่ยงสูงออกจากสังคมซึ่งจะอยู่ในส่วนที่เป็นการดำเนินการแก้ไขผู้ต้องขังของงานราชทัณฑ์ โดยพิจารณาจากผลของการแก้ไขว่าผู้ต้องขังว่าประสบผลสำเร็จหรือไม่ สาเหตุการกระทำผิดหมดไปหรือยัง ยังเป็นบุคคลอันตรายร้ายแรงหรือมีความเสี่ยงสูงอยู่หรือไม่ และดำเนินการอยู่ในระหว่างต้องโทษไม่ใช่หลังพ้นโทษแล้ว ไม่ได้พิจารณาจากเกณฑ์ใน มาตรา 41 ว่าเป็นผู้ที่ต้องโทษมาแล้วหรือถูกกักกันมาแล้ว ซึ่งเป็นการสั่งกักกันในชั้นพิจารณาคดีของศาล

กล่าวโดยสรุปแล้ว เหตุผลของการกักกันของศาลมาจากประวัติการกระทำผิดหรือประวัติการต้องโทษ และเพื่อการลงโทษเพราะการกักกันแม้จะเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยแต่ในทางปฏิบัติสถานที่กักกันก็มีสภาพไม่ต่างจากเรือนจำเท่าใดนัก แต่การกักกันผู้ที่เป็นภัยออกจากสังคมที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการนั้น จะพิจารณาจากผลหรือความก้าวหน้าของการพัฒนา บำบัด พื้นฟู แก้ไขผู้ต้องขัง ว่าสมควรได้รับการปล่อยตัวกลับเข้าไปในสังคมได้หรือยัง ถึงแม้ว่าจะพ้นกำหนดระยะเวลาตามคำพิพากษาแล้วทั้งในส่วนของการกำหนดโทษและกำหนดระยะเวลาพ้นตัวออกจากสังคมแล้ว จะต้องมีการส่งต่อไปแก้ไขหรือกักกันตัวออกจากสังคมไปยังสถานที่ที่ไม่ใช่เรือนจำเพราะเขาหมดสถานภาพการเป็นนักโทษแล้ว นั่นก็หมายความว่ารัฐต้องถือเอาเป็นฐานะที่จะดำเนินการต่อกับคนเหล่านี้เพื่อความมั่นคงปลอดภัยของสังคม เว้นแต่รัฐจะใช้วิธีการลงโทษแทนเช่นการประหารชีวิต ซึ่งที่จริงแล้วผู้ต้องขังที่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมที่เป็น Watch list นั้นมีจำนวนไม่มาก แต่สามารถทำความเสียหายร้ายแรงให้กับสังคมได้มาก จึงเป็นสิ่งที่รัฐควรดูแลด้วยมาตรการพิเศษเพื่อแลกกับความมั่นคงปลอดภัยของสังคมโดยรวม

ถ้าหากศาลต้องการใช้การกักกันตัวผู้ต้องขังที่เป็นภัยออกจากสังคมโดยไม่ใช้แนวทางของการลงโทษ ศาลสามารถเลือกใช้แนวทางของการแก้ไขแทนการจำคุกอย่างยาวนานหรือการประหารชีวิตได้ ซึ่งศาลอาจระบุมาในคำพิพากษาเพิ่มเติมว่า เพื่อความปลอดภัยของสังคมให้ราชทัณฑ์พิจารณาพัฒนาการหรือความก้าวหน้าในการปรับปรุงตัวเองของผู้ต้องขังที่ยังไม่สมควรปล่อยหรือได้รับการรักษาต่อไปในเรือนจำได้ โดยยื่นขอต่อศาลให้กักกันตัวผู้ต้องขังออกจากสังคมได้

ทั้งนี้ต้องให้เขาไปอยู่ในที่ซึ่งไม่ใช่เรือนจำหรือสถานกักกันและต้องปฏิบัติกับเขาให้ต่างไปจากนักโทษ เพราะว่า เขาไม่ได้มีสถานะเป็นนักโทษแล้ว ในเมื่อเรือนจำหรือสถานพยาบาลไม่ใช่สถานที่ที่เหมาะสมกับเขาที่จะอยู่ต่อไป รัฐก็ต้องยอมดูแลเขาต่อไปในสถานที่ที่เหมาะสมกับเขาเพื่อความมั่นคงปลอดภัยของสังคม จนกว่าเขาจะสิ้นสภาพหรือศักยภาพที่จะกระทำผิดได้อีก เช่น อายุมากขึ้น เจ็บป่วยร้ายแรง

ไม่เช่นนั้นแล้วก็ต้องดำเนินการในแนวทางของการลงโทษเช่นเดิมคือปล่อยคนที่ไม่ควรจะปล่อยออกมาปะปนกับคนทั่วไปในสังคม ทั้งนี้ก็คงต้องขึ้นอยู่กับนโยบายทางอาญาของประเทศว่าจะมีนโยบายเช่นใดกับคนเหล่านี้ ระหว่างการใช้แนวทางปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการลงโทษแบบที่ผ่านมาซึ่งล้มเหลวกับแนวทางใหม่ที่เน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการแก้ไข

ในทางตรงกันข้าม โปรแกรมเฉพาะแบบใหม่(Specific Program)นี้ ยังได้ออกแบบมาสำหรับกลุ่มผู้ต้องขังที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากกลุ่มแรกโดยสิ้นเชิง กล่าวคือแทนที่จะเป็นผู้ต้องขังที่เป็นอันตราย

ร้ายแรงหรือมีความเสี่ยงสูง แต่โปรแกรมแบบใหม่นี้ยังออกแบบมาเพื่อใช้กับผู้ต้องขังที่อ่อนแอหรือไม่เป็นอันตรายต่อสังคม ไม่เป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะกระทำผิดซ้ำ เช่น ผู้ต้องขังสูงอายุ เจ็บป่วย มีปัญหาสุขภาพจิตที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ หญิงตั้งครรภ์ โดยเฉพาะ “แพะ” หรือผู้ต้องขังที่เป็นเหยื่อของกระบวนการยุติธรรม

ส่วนโปรแกรมประเภทที่ 2 คือ โปรแกรมแกนกลาง (Core Programs) เป็นโปรแกรมที่เป็นนวัตกรรมใหม่ตามแนวทางการแก้ไขโทษเพื่อการลงโทษโดยสิ้นเชิง เพราะโปรแกรมประเภทที่ 2 นี้ไม่ได้ออกแบบตามฐานความผิดหรือการกระทำผิด แต่จะออกแบบมาเพื่อแก้ไขผู้ต้องขังตามสาเหตุที่แท้จริงของการกระทำผิดที่ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านจิตวิทยา จิตวิทยาและด้านสังคมวิทยา แต่เดิมเราไม่ได้เน้นในเรื่องสาเหตุที่แท้จริงของการกระทำผิด แม้จะมีความพยายามหาสาเหตุแต่พอมาดูที่โปรแกรมที่มีอยู่ ก็จะพบว่าไม่ได้จัดให้เป็นกิจจะลักษณะที่มุ่งแก้ไขสาเหตุการกระทำผิดที่มาจากทางด้านใดด้านหนึ่งโดยตรง เป็นโปรแกรมทั่วๆ ไปที่ยึดเอาฐานความผิดเป็นเกณฑ์ในการแก้ไข ถึงแม้โปรแกรมอยากออกแบบมาเพื่อแก้ไขให้ตรงกับสาเหตุที่แท้จริงของการกระทำผิดของเขาที่เจ้าหน้าที่ผู้ทำการแก้ไขค้นพบ เช่นพบว่าสาเหตุมาจากด้านจิตวิทยา ผู้ต้องขังก็จะไม่ได้รับการแก้ไขด้านจิตวิทยาโดยตรง อยางดีก็จะได้รับการแก้ไขทางด้านสุขภาพจิตทั่วๆ ไปเหมือนผู้ต้องขังคนอื่นๆ ไม่มีช่องทางที่จะเน้นให้เขาได้รับการแก้ไขที่ตรงกับสาเหตุการกระทำผิด ส่วนใหญ่แล้วผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดมาจากสาเหตุอะไรก็ตาม ก็จะผ่านโปรแกรมต่าง ๆ ะปะปะไปหมดตามแต่ที่มีอยู่หรือพอจะหาได้มากกว่า เพราะไม่ได้ให้มีกลุ่มโปรแกรมที่เน้นสาเหตุด้านใดด้านหนึ่งเป็นการเฉพาะอย่างเป็นระบบและออกแบบให้โปรแกรมภายในกลุ่มมีความต่อเนื่องกันหรือเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างเป็นขั้นเป็นตอนในรูปของการเป็นกระบวนการ (Process) และมีการเรียงลำดับตามความยากง่าย เพื่อไม่ให้เนื้อหาของโปรแกรมมีความซ้ำซ้อนกัน ตลอดจนลดความเป็นเอกเทศของโปรแกรมแต่ละโปรแกรมลง

ดังนั้นความพยายามในการวางแผนการแก้ไข ตามแนวทางของประเทศอังกฤษที่ใช้คำว่า “Sentence Plan” หรือตามแนวทางของประเทศสิงคโปร์ที่ใช้คำว่า “Personal route map” จึงไม่สามารถทำได้จริงในสภาพที่การจัดแบ่งประเภทของโปรแกรมในกรมราชทัณฑ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะไม่มีการจัดประเภทโปรแกรมให้เลือกทั้งกลุ่มหรือทั้งระบบตั้งแต่ต้นจนจบที่ชัดเจนพอ

ถ้าแบ่งกลุ่มประเภทของโปรแกรมใหม่ได้แล้ว ผู้ต้องขังทุกคนต้องผ่านโปรแกรมประเภทที่สองนี้ โดยที่แต่ละคนจะได้รับการอบรมในโปรแกรมที่แตกต่างกัน หรือ เน้นหนักไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับสาเหตุแห่งการกระทำผิดของแต่ละรายว่าจะมาจากด้านใด ระหว่างด้านจิตวิทยา จิตวิทยาและสังคมวิทยา หรือจะหลายด้านรวมกัน ถ้าสาเหตุเหมือนกันแม้จะต่างฐานความผิดกันก็สามารถจัดให้เข้าเป็นกลุ่มอบรมเดียวกันได้ เพราะเราเน้นการแก้ไขที่ตัวบุคคลไม่ใช่พฤติกรรมหรือการกระทำของเขาซึ่งเป็นหลักการของการลงโทษ การแก้ไขที่ตัวบุคคลที่เป็นหลักการสำคัญอย่างยิ่งของการแก้ไข ทั้งนี้ในโปรแกรมประเภทที่ 2 นี้จะมีจำนวนผู้ต้องขังเข้าอบรมมากเป็นอันดับ 2 รองจากโปรแกรมประเภทที่ 1 แต่มีจำนวนมากกว่าหรือต่างจากประเภทที่ 3 มาก

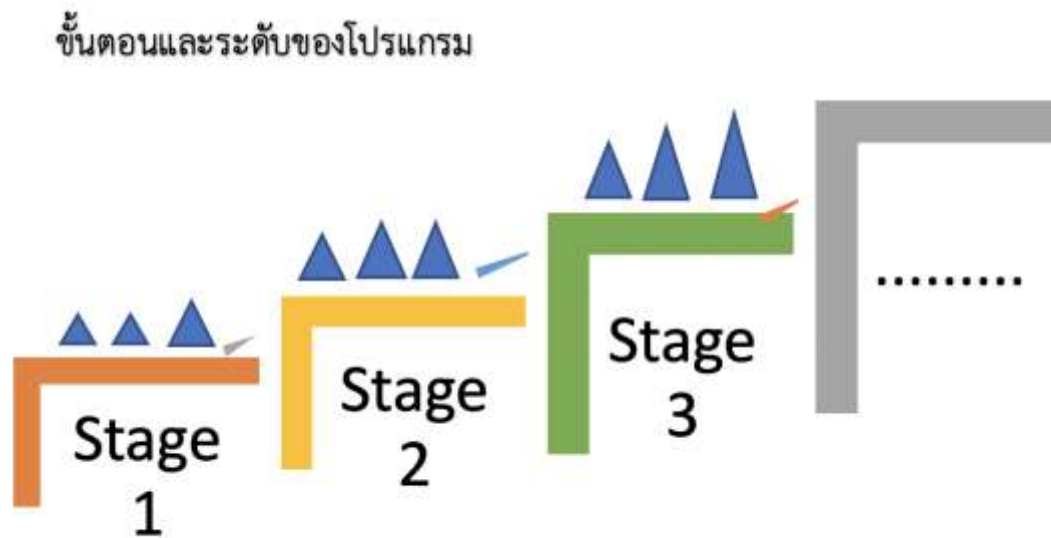
สำหรับโปรแกรมประเภทที่ 1. คือ โปรแกรมพื้นฐาน (Basic/Fundamental Programs) เป็นกลุ่มโปรแกรมที่ผู้ต้องขังทุกคนต้องผ่านเหมือนกันหมด แต่จะมีโปรแกรมน้อยในกลุ่มของโปรแกรมประเภทนี้ให้สามารถเลือกเข้าได้ตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล เพราะออกแบบมาเพื่อเป็นการเตรียมพร้อมเข้าสู่โปรแกรมอื่นต่อไป ซึ่งอาจจะมองว่าโปรแกรมประเภทที่ 1 นี้เป็นโปรแกรมการลงโทษหรือแก้ไขก็ได้ เช่น การปฐมนิเทศ การจำแนก การเรียนรู้และฝึกปฏิบัติตามระเบียบวินัย การทำงานให้เรือนจำ การออกกำลังกาย การปรับตัวเพื่อการใช้ชีวิตในเรือนจำและเพื่อการแก้ไขในโปรแกรมประเภทอื่นต่อไป ฯลฯ

2. ปัญหาที่โปรแกรมแต่ละโปรแกรมมีความเป็นเอกเทศสูง สืบเนื่องจากปัญหาการจัดกลุ่มประเภทโปรแกรมแก้ไขกับโปรแกรมการลงโทษที่แยกกันไม่ออกอย่างชัดเจนที่กล่าวมาในข้อ 1 แล้ว ได้ส่งผลให้โปรแกรมที่มีอยู่ไม่สามารถที่จะมีการเรียงลำดับและจัดระดับความยากง่ายของโปรแกรมแต่ละประเภทไปด้วยได้ ยกเว้นโปรแกรมการศึกษาที่มีการจัดลำดับก่อนหลังได้ว่าจะต้องเรียนประถมศึกษามาก่อนแล้วค่อยมาต่อมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาตามลำดับ และมีการจัดระดับตามความยากง่ายเอาไว้ด้วยว่า ประถมศึกษายากที่สุด อุดมศึกษายากที่สุด เป็นต้น

การออกแบบโปรแกรมที่มีอยู่เดิม ส่วนใหญ่จึงบรรจุเนื้อหาเกือบทุกองค์ประกอบลงไปในเรื่องโปรแกรม จึงทำให้เนื้อหาของแต่ละโปรแกรมมีมากหรือมีหลายวิชา (ร่างกาย จิตใจ การศึกษา การทำงาน ฯลฯ) แต่ละด้านก็จะได้แต่ความรู้พื้นฐาน และมีอย่างละ 1 หรือ 2 วิชาอยู่ในโปรแกรม จึงทำให้จัดลำดับและระดับไม่ได้ โครงการหรือโปรแกรมที่มีลักษณะเช่นนี้จึงมีความเป็นเอกเทศสูง คือเปิดเสร็จในตัวไม่ต้องไปต่อยอดหรือเข้าโครงการอะไรอีก เพราะอยู่ในระดับพื้นฐานเบื้องต้นเหมือนกันหมด ผู้ผ่านการอบรมจะไปอบรมเพื่อต่อขึ้นไปขั้นสูงไม่ได้เพราะไม่มีขั้นสูงหรือยากกว่าให้เรียน ถ้าอยากไปเพิ่มเติมหรืออบรมต่อกออกไปได้อีก ก็แต่เฉพาะด้านข้างหรือแนวราบคือไปเรียนโปรแกรมอื่นเพิ่มมากขึ้นเท่านั้นไม่มีการต่อยอดให้มีความรู้หรือทักษะสูงขึ้น ผู้ต้องขังที่มีใบประกาศนียบัตรหรือใบรับรองว่าผ่านการอบรมมาแล้วเป็น 10 ปีจึงไม่มีความรู้เพิ่มขึ้น มีแต่เฉพาะที่เป็นความรู้ขั้นพื้นฐานในแนวราบ

เนื้อหาของหลักสูตรประเภทที่เป็นเอกเทศสูงจะมีความซ้ำซ้อนกันสูง เพราะทุกโครงการพยายามใส่ทุกองค์ประกอบเข้าไป และมักจะมีได้แต่เฉพาะวิชาพื้นฐานเท่านั้นที่ใส่เข้าไปได้ นอกจากเรื่องของการมีได้แต่เฉพาะเนื้อหาวิชาที่เป็นเบื้องต้นแล้ว โปรแกรมแบบนี้ยังมีเรื่องของเนื้อหาซ้ำกันด้วย ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายของคนที่เข้าอบรมต้องนั่งเรียนเนื้อหาเดิม ๆ หรือสิ่งที่เคยเรียนเคยรู้มาแล้ว การออกแบบโปรแกรมให้มีลักษณะเป็นเอกเทศสูงจึงเป็นการออกแบบให้โปรแกรมได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่ากับการนำไปใช้หรือลงทุนจัดอบรมโปรแกรมดังกล่าว

สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาความเป็นเอกเทศสูงของแต่ละโปรแกรม สามารถทำได้โดยออกแบบให้โปรแกรมใหม่นี้มีลักษณะเป็นกระบวนการหรือมีหลายขั้นตอนให้ผู้อบรมผ่านไปเหมือนเดินขึ้นบันได โดยที่แต่ละขั้นบันไดหรือขั้นตอนจะมีโปรแกรมหลายระดับ การจะก้าวไปให้สูงอีกขั้นหนึ่งจะต้องผ่านการอบรมขั้นใดขั้นหนึ่งมาก่อนแล้วแต่จะกำหนดเอาไว้ใน Sentence Plan เพราะแต่ละคนไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นที่ขั้นที่ 1 เหมือนกันหมด อาจจะเริ่มขั้นแรกที่ขั้นใดก็ได้ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถหรือประสบการณ์ที่มีอยู่ของแต่ละคน แต่ต้องเป็นขั้นที่ง่ายก่อน แล้วจึงไปขั้นที่ยากขึ้น ซึ่งได้นำเสนอไว้แล้วในรูปแบบของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแนวใหม่ กล่าวคือ ได้ออกแบบให้ทางเดินของผู้ต้องขังตาม sentence plan มีลักษณะเหมือนการก้าวขึ้นบันได และจัดวางให้โปรแกรมทั้งหลายอยู่ในรูปของการเป็นกระบวนการหรือมีหลายขั้นตอน และมีหลายระดับในแต่ละขั้นตอน ดังรูปด้านล่างนี้

ภาพที่ 18 ขั้นตอนและระดับของโปรแกรม

จากรูป การมีบันไดหลายชั้นลดหลั่นกัน หมายถึงโปรแกรมมีหลายขั้นตอนที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่เป็นกระบวนการของโปรแกรมใหม่ โดยที่แต่ละขั้นบันไดหรือขั้นตอนจะประกอบด้วยกลุ่มโปรแกรม โปรแกรมทั้งหลายที่มีอยู่นั้นจะได้รับการออกแบบให้มีการจัดเรียงกันไปเป็นลำดับตามระดับความยากง่ายของโปรแกรม ซึ่งจะใช้รูปสามเหลี่ยมขนาดเล็กเป็นสัญลักษณ์แทนโปรแกรมที่มีความง่ายหรือเป็นความรู้ขั้นแรก ตรงกันข้ามกับรูปสามเหลี่ยมขนาดใหญ่ ซึ่งหมายถึงโปรแกรมที่มีความยากหรือเป็นความรู้ระดับสูงขึ้นมา

เพราะฉะนั้นการออกแบบโปรแกรมใหม่ในลักษณะดังกล่าวข้างต้น จะทำให้แต่ละโปรแกรมสามารถมีเนื้อหาเฉพาะด้าน ลดความซ้ำกันของเนื้อหาลงไปได้ ในขณะที่การจัดลำดับแต่ละโปรแกรมให้เรียงกันไปตามระดับความยากง่ายก็จะช่วยให้โปรแกรมทั้งหลายมีความต่อเนื่องกันตามระดับความยากง่ายและตามขั้นตอนที่ต่างลำดับกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดความเป็นเอกเทศของแต่ละโปรแกรมในรูปแบบเดิมลดลงหรือหมดไป

3. ถึงแม้ว่าเนื้อหาส่วนใหญ่ของโปรแกรมทั้งหลายที่กรมราชทัณฑ์มีอยู่เดิมนั้น จะครอบคลุมครบทุกด้านตามองค์ประกอบที่องค์การสหประชาชาติเสนอไว้ กล่าวคือมีครบทั้ง 6 ด้าน (ยกเว้นแต่ด้าน/องค์ประกอบที่ 3 ที่ของกรมราชทัณฑ์ไม่มีการบำบัดขณะที่ผู้ต้องขังยังหยุดยาไม่ได้ มีแต่เฉพาะโปรแกรมบำบัดยาเสพติดที่ผู้ต้องขังผ่านการหยุดยาหรือไม่มีอาการอยากยาแล้ว เพราะผ่านการ “หักดิบ” มาแล้ว)

อย่างไรก็ดี โปรแกรมเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีอยู่นั้นยังคงมีปัญหาในเรื่องของเนื้อหาที่ส่วนใหญ่เป็นโปรแกรมพื้นฐานทั่วไป หรือเป็นการฝึกทักษะเบื้องต้น ซึ่งได้อธิบายรายละเอียดของประเด็นนี้ไว้แล้วในปัญหาที่ว่าด้วยความเป็นเอกเทศของโปรแกรม ความเป็นเอกเทศของแต่ละโปรแกรมที่สูงเกินไปจะได้รับการแก้ไขด้วยการออกแบบหลักสูตรให้เป็นกระบวนการที่มีหลายขั้นตอน (Stages) และมีหลายระดับ (Levels) วิธีนี้จะสามารถช่วยให้เนื้อหาส่วนที่เป็นข้อมูลเบื้องต้นไม่จำเป็นจะต้องมีอยู่ซ้ำๆ กันในหลายโปรแกรมอีกต่อไป เนื่องจากโปรแกรมทั้งหลายที่ออกแบบใหม่ไม่จำเป็นต้องเอาเนื้อหาหลายๆด้านบรรจุเข้าไปในแต่ละโปรแกรม กล่าวคือ โปรแกรมแต่ละโปรแกรมจะมีเนื้อหาด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น แต่ละโปรแกรมมีระดับความยากง่ายของตัวเองแทน และจะได้รับการจัดเรียงลำดับกันไปตามขั้นตอนหลายขั้นตอนในรูปของกระบวนการ (โปรดดูภาพขั้นบันไดประกอบ) ฉะนั้นแล้วปัญหาในเรื่องของเนื้อหาที่ส่วนใหญ่เป็นโปรแกรมพื้นฐานทั่วไป หรือเป็นการฝึกทักษะเบื้องต้น ก็จะลดน้อยลงหรือหมดไป

4. ปัญหาการให้ความสำคัญกับเนื้อหาแต่ละองค์ประกอบต่างกัน แม้ว่าเนื้อหาครอบคลุมทุกองค์ประกอบตาม Road Map ขององค์การสหประชาชาติทั้งหมด 6 ด้าน แต่ยังคงมีปัญหาในประเด็นที่ว่าแต่ละองค์ประกอบของเนื้อหาแต่ละด้านจะได้รับการเน้นย้ำต่างกัน ขึ้นอยู่กับผู้นำหรือผู้บริหารหน่วยงานที่มีสายการเติบโตในงานมาต่างกัน จึงมักจะเน้นเนื้อหาหรือองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเป็นพิเศษนั้น ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้อีกในโปรแกรมใหม่ที่พัฒนาขึ้นมา เพราะมีการจัดประเภทให้มีโครงการที่จะต้องแก้ไขหรือให้ผู้ต้องขังเข้าโปรแกรมตามสาเหตุที่แท้จริงในการกระทำผิดของแต่ละคน ซึ่งถ้าจะมีการเน้นเนื้อหาหรือองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นพิเศษนั้นจะต้องเป็นการเน้นหนักมากน้อยเพียงใดตามปัญหาและความต้องการที่จะต้องได้รับการแก้ไขของผู้ต้องขังรายนั้นๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความถนัดหรือความต้องการของผู้บริหารหรือผู้นำองค์กร ลักษณะการเน้นย้ำหรือความโดดเด่นของแต่ละเรื่องจำจะค่อยๆ เปลี่ยนไปตามลักษณะปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขัง ลักษณะของพื้นที่ตั้งของเรือนจำในแต่ละท้องที่ ขนาดของเศรษฐกิจ สังคมและความเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นด้านใด เป็นต้น

5. จำนวนโปรแกรมมีมากเพียงพอที่ข้อจำกัดของเรือนจำจะอำนวยให้มีได้ หรือโปรแกรมมีจำนวนได้มากที่สุดเท่าที่ข้อจำกัดของเรือนจำจะสามารถให้ทำได้ ซึ่งความหมายตรงๆ ก็คือ โปรแกรมมีจำนวนน้อย แต่ในทางหลักการแล้ว จำนวนโครงการควรจะมีมากพอหรือสอดคล้องกับความแตกต่างหรือความหลากหลายของผู้ที่จะเข้ารับการอบรมในโปรแกรม หรือผู้ต้องขังในเรือนจำ ซึ่งโปรแกรมที่ออกแบบมาใหม่ได้สร้างหรือบังคับในตัวโปรแกรมว่า ต้องมีจำนวนมากพอที่จะช่วยแก้ไขผู้กระทำผิดได้ทุกด้านอย่างน้อยที่สุดก็ครบสาเหตุการกระทำผิดทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ด้านชีววิทยา จิตวิทยาและสังคมวิทยา และครอบคลุมหลายกลุ่ม เพราะได้ออกแบบให้มีประเภทกลุ่มโปรแกรมของเรือนจำเพิ่มขึ้นจาก 2 เป็น 3 ประเภท/กลุ่ม แทนที่กรมราชทัณฑ์ได้แบ่งไว้เพียง 2 กลุ่มเท่านั้น ดังนั้นจึงน่าจะสามารรถแก้ไขปัญหานี้ได้เช่นกัน เพราะปัญหาในข้อนี้ถูกนำมาเป็นโจทย์ในการออกแบบเครื่องมือหรือโปรแกรมใหม่ด้วย

ที่ผ่านมาพบว่ามีการจัดแบ่งประเภทของกลุ่มโปรแกรมให้สอดคล้องกับกลุ่มของผู้ต้องขังที่ต่างประเภทกัน แต่ยังไม่มีการจัดแบ่งหรือแยกกลุ่มหรือประเภทของผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับประเภทของโปรแกรมแก้ไข ที่จริงแล้วประเภทของผู้ต้องขังในเรือนจำมีหลายกลุ่ม ตัวอย่างเช่น ได้มีการแบ่งกลุ่มผู้ต้องขังออกเป็น 3 ประเภท/กลุ่ม ดังนี้

1) ผู้ต้องขังที่เป็นอาชญากรอาชีวะ หรือกระทำผิดซ้ำซาก พวกนี้เมื่อพ้นโทษออกไปแล้วยังต้องการที่จะกระทำผิดต่อไป ดังนั้นจึงมองการเข้าโปรแกรมบำบัดรักษาเป็นเรื่องไม่มีประโยชน์และเสียเวลา แม้ผู้ต้องขังในกลุ่มนี้บางคนตั้งใจที่จะไม่ทำผิดอีกเมื่อพ้นโทษ แต่พวกเขาก็ยังเห็นว่าโปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดไม่ได้สำคัญหรือมีความสัมพันธ์ต่อชีวิตของพวกเขาแต่อย่างใด ผู้ต้องขังกลุ่มนี้จึงไม่สนใจและไม่ต้องการสมัครเข้าไปอยู่ในโปรแกรมบำบัดแก้ไขผู้กระทำผิดทั้งหลาย เว้นแต่จะถูกบังคับจึงจะเข้าร่วมโปรแกรม ฯลฯ ผู้ดำเนินการโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจะถือว่าผู้ต้องขังกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ล้มเหลว ไม่สามารถแก้ไขได้

2) ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมในโปรแกรมทั้งโดยการบังคับและสมัครใจ แต่เป็นการเข้าร่วมที่มีเจตนาแอบแฝงที่หวังจะได้ประโยชน์จากการลดหย่อนผ่อนโทษ หรือการปล่อยตัวก่อนพ้นกำหนดโทษ ตลอดจนเพื่อเลื่อนชั้นของตนเองให้เป็นนักโทษระดับดีขึ้น เพื่อจะได้ประโยชน์ตอบแทนอื่นๆ ตามมา พวกนี้จะมีมองว่า โปรแกรมการแก้ไขเป็นเพียงเครื่องมือของพวกเขาที่จะใช้หรือเข้าร่วมเพื่อจะได้ประโยชน์ตามที่คาดหวัง

3) ผู้ต้องขังที่สนใจและเข้าร่วมโปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดเพราะต้องการที่จะแก้ไขพฤติกรรมกระทำผิดของตนจริงๆ มองว่าโปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดเป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่เป้าหมาย ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายอย่าง บางคนอาจจะตัดสินใจและเข้าร่วมโปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิด เพื่อฆ่าเวลาในคุก เพื่อหาอะไรทำจะได้ไม่คิดมากหรือฟุ้งซ่าน และเพื่อหาความรู้หรืออาชีพติดตัวเมื่อพ้นโทษจะได้ใช้ทำมาหากิน ตลอดจนเพื่อจะกลับตนเป็นคนดี ไม่หวนกลับไปทำผิดอีก

จากข้อมูลภาคสนามพบว่า การคัดเลือกคนเข้าร่วมการฝึกอบรมผู้จัดอบรมจะมุ่งเน้นกลุ่มที่ 3 มากที่สุด ทั้งที่ความจริงแล้วควรอบรมผู้ต้องขังกลุ่มที่ 1 และ 2 ให้มาก คือต้องยอมทุ่มเทกับคนสองกลุ่มนี้เป็นพิเศษ เพราะเขาจะเป็นภัยต่อสังคมมากกว่ากลุ่มที่ 3 เมื่อพ้นกำหนดโทษแล้ว ตามหลักการแก้ไขแล้วควรต้องแก้ไขผู้ต้องขังทุกคนก่อน การไม่แก้ไขบางคนเป็นเรื่องของข้อยกเว้น ดังนั้นถ้าหากต้องการแก้ไขผู้ต้องขังทุกคนจริงๆ ผู้ต้องขังกลุ่มที่ 1 และ 2 นี้สมควรจะได้รับการแก้ไขมากกว่ากลุ่มแรกด้วย เพราะการแก้ไขผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงสูงที่จะทำผิดอีกหรือเป็นอันตรายร้ายแรงต่อบุคคลอื่นและสังคม ป็นสิ่งที่สมควรทำเพราะเราไม่สามารถเอาตัวเขาไว้ในเรือนจำตลอดไป ที่สุดก็ต้องปล่อยตัวกลับเข้าไปในสังคม ซึ่งจะเป็นภัยมากกว่าการปล่อยผู้ต้องขังกลุ่มที่ 3 แต่ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเมื่อเทียบกับผู้ต้องขังจำนวนมหาศาล จึงต้องจัดโปรแกรมอบรมแต่ละครั้งให้ได้ผู้เข้าอบรมจำนวนมากๆ และพยายามที่จะไม่ใช่โปรแกรมจำนวนมาก มิเช่นนั้นจะไม่สามารถดำเนินการได้ หรือไม่สามารถแก้ไขใครได้เลยถ้าคำนึงถึงแต่คุณภาพในขณะที่ข้อจำกัดสามารถทำได้เท่านั้น เปรียบเสมือนมียา 10 เม็ด มีคนป่วย 20 คน ทุกคนต้องกินยา 2 เม็ดจึงจะหาย ดังนั้นถ้าให้ทุกคนกินยาจะได้เพียง 1 เม็ด ผลลัพธ์คือตายทุกคน แต่ถ้าให้เฉพาะคนที่อาการดีกว่ามีโอกาสหายมากกว่าไปคนละ 2-3 เม็ดก็จะมีคนหายแน่ๆ หรือให้คนละ 2 เม็ดกับคนที่อาการไม่หนักซึ่งจะหายแน่ๆ และไม่ให้อาชีพกับ 10 คนที่เหลือที่ดูเหมือนจะไม่รอด เพราะอาการดูไม่โต ไม่แน่ใจว่าให้ยาไปแล้วจะรอดหรือไม่ ก็จะเป็นการรักษาที่ให้ประโยชน์มากกว่าวิธีการที่ให้ยาทุกคนๆละเม็ดแล้วตายกันหมดในกรณีที่ยามีจำกัด แต่ถ้าเราทุ่มเทให้กับการแก้ไขอย่างจริงจัง เรามียามากพอไม่ได้จัดสรรงบประมาณให้มียาเพียง 20 เม็ดเท่านั้น เมื่อยามีมากผู้ต้องขังกลุ่มที่ 3 ย่อมจะได้รับยามากกว่ากลุ่มอื่นที่ไม่จำเป็นต้องแก้ไขก็หายได้เอง หรือไม่หายก็ได้เป็นอันตรายเท่ากับกลุ่มที่ 3

ดังนั้นความสำเร็จของการแก้ไขผู้ต้องขังในส่วนที่มาจากตัวผู้ต้องขังเอง จึงต้องประกอบด้วยความต้องการและความพร้อมที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงตัวเองของผู้ต้องขัง แต่ในความเป็นจริงแล้วคนกลุ่มที่มีความต้องการและความพร้อมที่จะแก้ไขตัวเองในหมู่ผู้ต้องขังนั้นเป็นพวกที่มีจำนวนน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับ 2 กลุ่มแรก จึงต้องมีการสร้างความต้องการและความพร้อมให้กับผู้ต้องขังทั้งในช่วงก่อน ระหว่างและหลังเข้ารับการอบรม ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในส่วนที่ว่าด้วย การสร้างแรงจูงใจและการให้รางวัลเพื่อเป็นการเสริมแรง (Reinforcement) เพื่อช่วยกระตุ้นเขาในเรื่องของการปรับปรุงแก้ไขตัวเอง

6. โครงการส่วนใหญ่เมื่อนำมาปฏิบัติจะเป็นภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะข้อจำกัดของหน่วยงานที่ดำเนินโครงการได้แก่เรือนจำ/ทัณฑสถานซึ่งได้แก่ เรื่องของงบประมาณ บุคลากร สถานที่ ฯลฯ เพราะการฝึกภาคปฏิบัติต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมอีกหลายรายการที่ต่างไปจากการบรรยายหรือการอบรมเป็นภาคทฤษฎี เช่น ค่าวัสดุหรือวัสดุที่นำมาใช้ในการฝึก เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ค่าสาธารณูปโภคเช่น ค่าน้ำประปา ค่าไฟฟ้า แก๊สหุงต้ม การจัดโปรแกรมที่เป็นภาคปฏิบัติไม่สามารถทำได้ครวละมาก ๆ และต้องใช้อาคารสถานที่ที่มีเนื้อที่มากกว่าภาคทฤษฎี นอกจากนี้ยังมีประเด็นในเรื่องของฝ่ายควบคุมที่ต้องดูแลไม่ให้มีการลักลอบเอาสิ่งที่ใช้ในการอบรมภาคปฏิบัติ ซึ่งนอกจากเป็นการผิดระเบียบเรือนจำแล้ว ยังอาจจะเป็นอันตรายต่อเพื่อนผู้ต้องขังหรือเจ้าหน้าที่ได้ด้วย ถ้าหากมีการนำไปตัดแปลงเป็นอาวุธ สำหรับโปรแกรมใหม่ได้ตอบโจทย์หรือลดปัญหาการอบรมภาคปฏิบัติลงไปได้ส่วนหนึ่ง ทั้งนี้เพราะโปรแกรมใหม่ได้แบ่งโปรแกรมทั้งหมดออกเป็นหลายขั้นตอน และแต่ละตอนก็มีหลายโปรแกรมยากง่ายต่างกันอยู่หลายระดับ เช่นระดับต้น ปานกลาง และสูงหรือระดับก้าวหน้า การอบรมภาคปฏิบัติจึงไม่จำเป็นต้องมีทุกระดับ เช่นระดับต้นและระดับกลางอาจจะยังไม่ต้องการสอนเป็นภาคปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น ถ้าเป็นการอบรมเกี่ยวกับช่างสามารถที่จะให้เรียนในหลักสูตรพื้นฐานหรือระดับต้นก่อนโดยการสอนภาคทฤษฎีหรือบรรยายอย่างเดียวได้ทั้งหมด ถ้ามีผู้ต้องขังคนใดสนใจอยากจะเป็นช่างในสาขานั้นให้ได้จริงๆ เราจะเห็นว่าเขาจะสนใจเรียนภาคทฤษฎีหรือหลักสูตรระดับต้น กลาง มาจนครบก่อนแล้ว และคงอยากจะมีมือทดลองปฏิบัติจริงที่มีอยู่ในโครงการระดับสูงได้ จึงค่อยมาจัดให้โปรแกรมมีการฝึกภาคปฏิบัติก็ได้ ส่วนในระดับขั้นต้นถ้าจะจัดให้มีภาคปฏิบัติก็ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบเข้มข้นก็ได้เช่นกัน

สรุปแล้วโปรแกรมที่ออกแบบมาใหม่นี้สามารถปล่อยให้การฝึกภาคปฏิบัติไปรวมอยู่ในโปรแกรมระดับสูงสำหรับคนที่สนใจจริงๆ หรือสนใจเรียนภาคทฤษฎีมาหลายระดับแล้ว ส่วนโปรแกรมระดับต้นหรือระดับกลางจะให้ฝึกปฏิบัติบ้างเท่าที่จำเป็น การใช้ภาคปฏิบัติโดยรวมจึงน่าจะลดจำนวนลง และจัดเฉพาะให้กลุ่มที่สนใจจริงๆ เนื่องจากงบประมาณสำหรับภาคปฏิบัติสูงกว่าภาคทฤษฎีหลายเท่า

7. โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่นี้จะมีจำนวนผู้ต้องขังเข้าอบรมในจำนวนที่เหมาะสมกับศักยภาพของเรือนจำ/ทัณฑสถาน เนื่องจากที่ผ่านมาผู้ต้องขังเข้าอบรมแต่ละครั้งเป็นจำนวนมากจนเกินระดับมาตรฐานที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอยู่แล้ว โดยเฉพาะโปรแกรมส่วนใหญ่จะให้การฝึกอบรมที่เป็นภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ มักจะนำผู้ต้องขังที่ขาดคุณสมบัติบางประการเพิ่มเข้ามาอีกในโครงการที่หาคนได้ไม่พอ จึงมีหลายเรือนจำ/ทัณฑสถานหลายดำเนินงานเช่นนี้อยู่ เพราะมองว่าไม่น่าจะเสียหายอะไร อย่างน้อยก็ยังดีสำหรับผู้ต้องขังที่จะได้มีโอกาสเข้าไปนั่งฟังอะไรบ้าง เผื่อไว้ว่าต่อไปถ้าหากเขาได้เข้ารับการฝึกอบรม

เขาจะได้เรียนรู้หรือทำเป็นบ้างแล้ว ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้ในโปรแกรมแก้ไขและโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่เคยเป็นมานั้น ได้ส่งผลให้ลดคุณภาพของการฝึกอบรมลง

สำหรับปัญหาการมีจำนวนผู้ต้องขังเข้ารับการอบรมจำนวนมากจนเกินมาตรฐานดังกล่าว จะด้วยสาเหตุที่มาจากกาหนดจำนวนตามเป้าหมายจากส่วนกลางหรือมีจำนวนผู้เข้าอบรมมากเกินไปโดยไม่ได้เข้มงวดกวดขันจำนวนผู้เข้าอบรมอย่างจริงจัง ฯลฯ การมีจำนวนผู้เข้ารับการรับการอบรมเกินมาตรฐานที่กำหนดไว้ ย่อมมีผลต่อคุณภาพของการฝึกอบรมอย่างไม่ต้องสงสัย สำหรับปัญหาการมีผู้ต้องขังจำนวนมากเกินการรองรับของโปรแกรม กำลังของเจ้าหน้าที่ ความจุของเรือนจำ และปัญหาอื่นๆอีกมากมายที่ตามมาพร้อมกับปัญหาคนล้นคุกนี้ โปรแกรมใหม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาคนล้นคุก แม้ว่าโปรแกรมรูปแบบใหม่จะออกแบบมาเพื่อการระบายความแออัดของเรือนจำโดยการเสนอให้ใช้วิธีการปล่อยแบบมีเงื่อนไขมากขึ้นแล้ว ยังได้กำหนดเป็นเงื่อนไขไว้ในโปรแกรมด้วยว่า จะต้องลดจำนวนผู้ต้องขังลงให้ได้ถึงระดับที่เหมาะสมก่อนโปรแกรมจึงจะสามารถประสบผลสำเร็จได้ ซึ่งรายละเอียดจะเสนอเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นเงื่อนไขความสำเร็จของโครงการใหม่และข้อเสนอแนะ

8. โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยยังไม่ไร้รอยต่อกับโครงการหลังพ้นโทษ ปัญหานี้เป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญในหลายประเด็นที่โครงการใหม่นี้คิดค้นขึ้นมาเพื่อคลี่คลายปัญหานี้โดยตรง เพราะเป็นจุดอ่อนที่สุดของการส่งคืนผู้ต้องขังสู่สังคม เนื่องจากระบบที่เป็นอยู่ตัดขาดกระบวนการแก้ไขผู้กระทำผิดออกเป็นช่วงๆ โดยขาดการเชื่อมต่อกันที่ดีทั้งในฝ่ายที่เป็นผู้ส่งต่อและฝ่ายที่เป็นผู้รับช่วงต่อ ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการยุติธรรมจนถึงจุดสิ้นสุดของกระบวนการยุติธรรม ถ้ากล่าวเฉพาะในส่วนที่เป็นทำยน้ำหรือทำยกระบวนการของกระบวนการยุติธรรมแล้ว จะพบว่า มีช่องว่างระหว่างการดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำ (In care) กับการดูแลผู้พ้นโทษ (After care) ทำให้การส่งต่อยังไม่ราบรื่น ยังมีตะเข็บหรือรอยต่ออยู่ โดยเฉพาะในส่วนของ การดูแลหลังปล่อยนั้นยังไม่มีเจ้าภาพที่ชัดเจน ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงได้เสนอทางออกด้วยการสร้างระบบการดูแลผู้ต้องขังแบบไร้รอยต่อ หรือการดูแลผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องไปตลอด ที่เรียกว่า “Through care” ไว้ในโปรแกรมใหม่

9. ผลการประเมินโปรแกรมการแก้ไขออกมามี แต่มีปัญหาดตรงที่มันไม่ตรงกับความเป็นจริง ผลการประเมินขัดแย้งกับความคาดหวังของผู้บริหารเรือนจำและเจ้าหน้าที่ที่มีต่อความสำเร็จของโครงการ รวมถึงความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อความสำเร็จของโครงการด้วย ปัญหานี้เกิดจากการประเมินผลที่ไม่ได้ทำกันอย่างถูกต้องตามแบบแผนการประเมิน หรือไม่มีการควบคุมในเรื่องของวิธีการที่ใช้ในการประเมิน สถานที่ที่ใช้ประเมิน บรรยากาศในขณะที่ทำการประเมิน ฯลฯ โดยเฉพาะกรณีที่ให้ผู้ต้องขังประเมินกันเอง หรือผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการเป็นคนเดียวกันหรือกลุ่มเดียวกันกับผู้ประเมิน นอกจากนี้ยังมีแรงกดดันที่โปรแกรมถูกกำหนดให้มียอดหรือเป้า ตัวชี้วัดที่จะต้องทำให้ผ่านเกณฑ์ของโครงการ ยิ่งเป็นแรงกดดันที่ส่งผลให้การประเมินไม่เที่ยงตรง ในทำนองเดียวกับกรณีที่วิทยากรในโครงการเป็นเจ้าหน้าที่ในเรือนจำแห่งนั้นเอง แต่จะอย่างไรก็ตามคณะผู้วิจัยเห็นว่า ถ้าโปรแกรมใหม่สามารถประสบผลสำเร็จที่มากพอ ความสำเร็จของโครงการคงสามารถช่วยให้เรื่องของการประเมินผลลดความกดดันลงมาได้ส่วนหนึ่ง เพราะความเครียด ความกังวลของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลการประเมินจะลดน้อยลง และสามารถประเมินผลโครงการตามความเป็นจริงได้มากขึ้น ถ้าโปรแกรมที่ออกแบบมาอย่างดีนี้ทำให้การอบรมมีผลสำเร็จที่เห็นชัดหรือเพิ่มมากขึ้นพอที่จะสามารถประเมินผลลัพธ์ที่ออกมาได้ตรงๆ ตามความเป็นจริง เช่นเดียวกับประเด็นของเชื่อมั่นต่อโครงการ

ที่สูงกว่าความคาดหวังกับความสำเร็จของโครงการ ก็คงจะได้รับการแก้ไขหรือทำให้ความต่างกันดังกล่าวลดลงได้เช่นกัน ถ้าโครงการใหม่สามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคได้มากพอที่จะทำให้ผลลัพธ์จากการใช้หรือจัดอบรมโปรแกรมต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จมากกว่าที่เคยเป็นมาก่อน

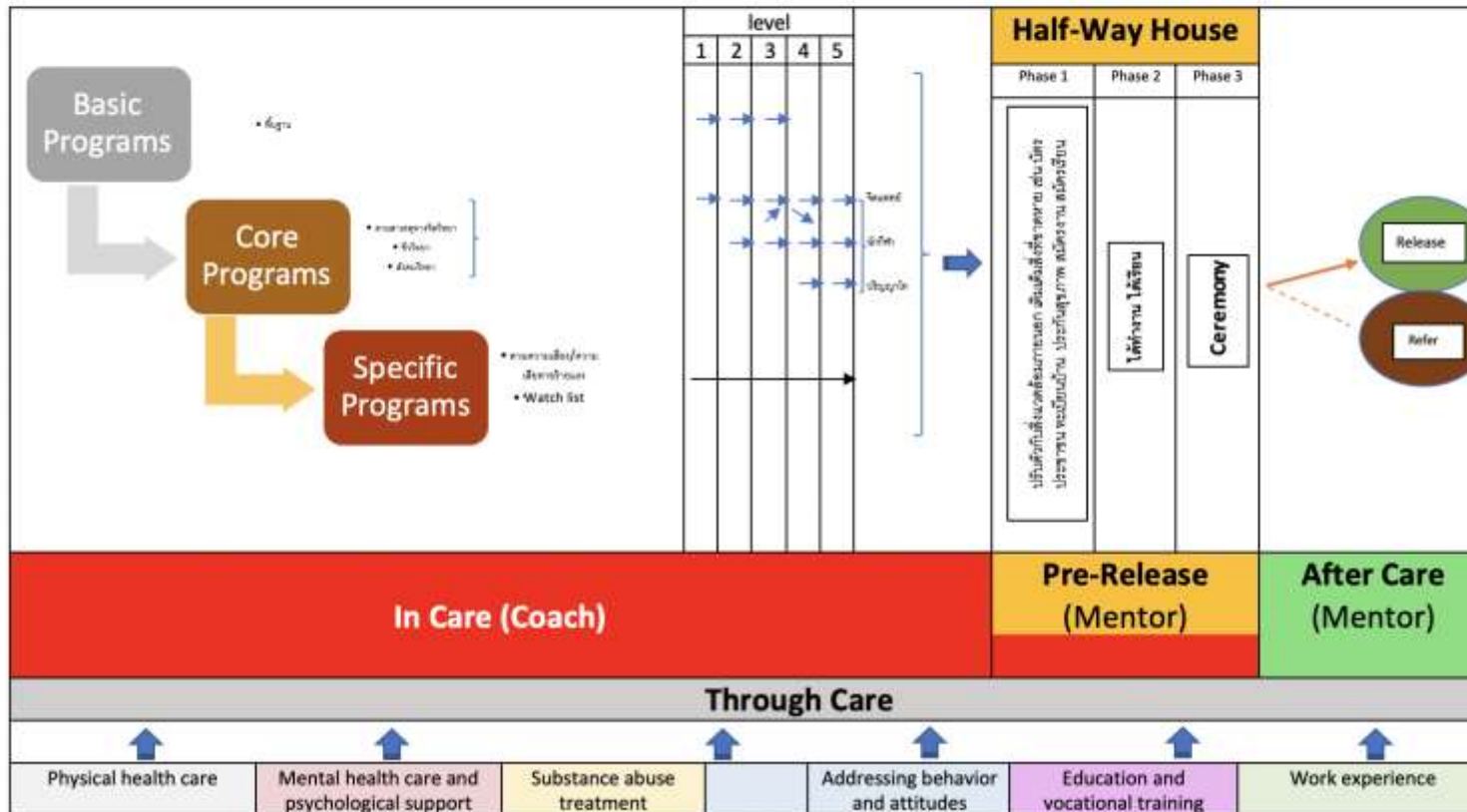
ลักษณะของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่

จากการอาศัยข้อมูลที่เป็นปัญหาในระดับปฏิบัติหรือปัญหาที่เกิดจากตัวโปรแกรมต่าง ๆ เป็นหลัก ประกอบกับการวิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหาที่มาจากตัวโปรแกรม ด้วยการนำข้อมูลที่เป็นปัญหาในระดับนโยบายและระดับการบริหารมาวิเคราะห์เพื่อชี้ให้เห็นสาเหตุของการปฏิบัติหรือปัญหาของตัวโปรแกรมเองนั้น เชื่อมโยงอย่างไรกับปัญหานโยบายและปัญหาการบริหาร และออกแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวเหล่านี้โดยเฉพาะปัญหาในระดับปฏิบัติหรือปัญหาที่มาจากตัวโปรแกรมเอง แม้ว่างานวิจัยนี้ต้องการให้มุ่งพัฒนาหรือปรับปรุงที่เครื่องมือ/โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่แยกออกมาเป็นเอกเทศและมีอยู่แล้วเพียงหนึ่งเดียว ซึ่งแบ่งออกเป็นโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบระบบปิด และโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น แต่เนื่องจากการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยต้องเกี่ยวข้องกับทุกโปรแกรมที่ใช้อบรมผู้ต้องขังขอบเขตของการศึกษาจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการศึกษาโปรแกรมทั้งหมดที่มีใช้กันอยู่ในระบบแก้ไขผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์

ฉะนั้นแล้ว ถึงแม้ว่าโปรแกรมใหม่จะสร้างบนฐานของข้อมูลที่เป็นปัญหาระดับปฏิบัติและมุ่งแก้ปัญหาในระดับปฏิบัติเป็นสำคัญ แต่โปรแกรมใหม่นี้จะถูกออกแบบให้ครอบคลุมการแก้ไขผู้ต้องขังทั้งระบบ เพราะการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยต้องเริ่มต้นตั้งแต่วันแรกที่ผู้ต้องขังเข้ามาในเรือนจำ ซึ่งต้องผ่านหรือเกี่ยวข้องกับโปรแกรมอบรมแก้ไขทั้งหมดที่เรือนจำ/ทัณฑสถานใช้ปฏิบัติกับพวกเขา และการออกแบบโปรแกรมใหม่นี้จะเป็นโปรแกรมที่รองรับหรือใช้ได้กับผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้เกือบทั้งหมด เพราะผู้ต้องขังเกือบทั้งหมดเป็นผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั่นเอง ประกอบกับการที่ได้ออกแบบโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังเน้นไปที่ตัวบุคคลซึ่งเป็นวิธีแก้ไขตามสาเหตุของการกระทำผิดโดยไม่อิงหรือตั้งอยู่บนฐานความผิด รวมทั้งการออกแบบโปรแกรมใหม่นี้ยังเลยต่อออกไปถึงช่วงเปลี่ยนผ่านซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และการดูแลหลังปล่อย เพื่อให้โปรแกรมนี้เป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งผู้ต้องขังกลับคืนสังคมได้อย่างครบวงจรและเชื่อมโยงกันอย่างไร้รอยต่อ ส่วนปัญหาระดับนโยบายและระดับบริหารนั้นเป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือจากขอบเขตของการวิจัยนี้ โดยเฉพาะมีปัญหามากประเด็นที่แม้แต่กรมราชทัณฑ์หรือกระทรวงยุติธรรมเองก็ไม่สามารถแก้ไขได้ หรือไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินการได้ ต้องอาศัยความร่วมมือกันกับกระทรวงอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รัฐบาลที่รับผิดชอบนโยบายทางอาญาของประเทศ และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องหรือสามารถช่วยแก้ไขช่วยเหลือผู้ต้องขังได้

แม้ว่างานวิจัยนี้จะยกปัญหาระดับนโยบายและระดับบริหารให้กับส่วนที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง และโดยอ้อมที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนดังกล่าวแล้ว แต่ถึงกระนั้นงานวิจัยนี้ก็มิได้ละเลยความสำคัญของปัญหาทั้งสองระดับ จึงได้มีการนำมาใช้เป็นข้อมูลในส่วนที่เป็นการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และนำมาประกอบการออกแบบเครื่องมือใหม่ด้วย โดยจะตั้งให้ปัญหาดังกล่าวเป็นเงื่อนไขที่จะต้องได้รับการแก้ไข เมื่อเงื่อนไขต่าง ๆ สามารถแก้ไขได้แล้ว รูปแบบใหม่ของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่สร้างขึ้นจึงจะสามารถใช้เพื่อการแก้ไขผู้ต้องขังได้อย่างเป็นจริงและบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้

รูปแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

ภาพที่ 19 รูปแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

จากรูป เครื่องมือ/โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่ที่พัฒนาขึ้นนี้ ได้ถูกออกแบบให้เป็นโปรแกรมที่เป็นชุดโปรแกรม ไม่ใช่โปรแกรมเดี่ยวที่แยกออกมาดำเนินการช่วงท้ายของการจำคุกก่อนที่ผู้ต้องขังจะได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำเหมือนที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่ ฉะนั้น โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่นี้จึงแบ่งออกเป็น 2 โซน คือ โซนแรกที่เรียกว่า “โซนโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขัง” และโซนที่ 2 จะเป็นโปรแกรมสุดท้ายก่อนปล่อยผู้ต้องขังที่เรียกว่า “โซนโปรแกรมเพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย หรือศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย หรือบ้านกึ่งวิถีแบบ 3 ระยะ”

- โซนที่ 1 โซนโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขัง ประกอบด้วยโปรแกรมแก้ไขทั้งหมดที่นำมาปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตั้งแต่แรกเข้ามาในเรือนจำ ยกเว้นเฉพาะโปรแกรมเพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่ที่นำมาปฏิบัติกับผู้ต้องขังในช่วงท้ายของการจำคุกก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัว โดยเชื่อมโยงกับโซนแรกด้วยผลสำเร็จในการปรับปรุงแก้ไขตนเองของผู้ต้องขังจากโปรแกรมต่าง ๆ ตาม Sentence plan ที่กำหนดเส้นทางหรือชุดโปรแกรมที่ผู้ต้องขังแต่ละคนจะต้องผ่านตามเส้นทางของตัวเองตามสาเหตุการกระทำผิดไม่ใช้ฐานความผิดอีกต่อไป เพื่อเน้นให้ชุดของโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างถูกต้องตามแนวทางของวิธีการแก้ไข ไม่สับสนหรือผสมปนเปไปกับแนวทางการลงโทษตั้งที่ผิดพลาดมาโดยตลอด

- โซนที่ 2 โซนโปรแกรมเพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เป็นโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมาใหม่

ในโซนที่ 1 จะเป็นการนำเอาโปรแกรมการแก้ไขที่มีทั้งหมดหลังจากได้รับการปรับแก้ไขให้มีลักษณะตามที่ต้องการแล้ว มาวางแยกกันเป็น 3 ประเภท คือ โปรแกรมประเภทที่เป็นโปรแกรมพื้นฐาน (Basic Programs) โปรแกรมแกนกลาง (Core Programs) และโปรแกรมเฉพาะ (Specific Programs) โดยวางเรียงกันเป็นขั้นบันไดเพื่อให้มีหลายขั้นตอนและเพื่อให้สามารถมีทางเลือกที่จะเข้าสู่โปรแกรมได้หลายช่องทางได้ด้วย กล่าวคือแม้ว่าผู้ต้องขังทุกคนจะเริ่มเข้าสู่โปรแกรมเพื่อการแก้ไขที่โปรแกรมพื้นฐาน แต่ในบางกรณีผู้ต้องขังบางคนสามารถเลือกหรือถูกเลือกเข้าสู่โปรแกรมเฉพาะก็ได้ เป็นการเพิ่มช่องทางเข้าสู่โปรแกรมเพื่อการแก้ไขหลังจากผ่านโปรแกรมพื้นฐานแล้วให้มากขึ้น เช่น ไม่จำเป็นต้องให้ผู้ต้องขังที่ผ่านโปรแกรมพื้นฐานแล้วเข้าสู่โปรแกรมแกนกลางก็ได้ โดยให้กระโดดข้ามไปเข้าโปรแกรมเฉพาะเลย ถ้าเขาเป็นผู้ต้องขังที่อยู่ใน Watch List หรือเป็นผู้ต้องขังที่เจ็บป่วย พิกการ ตั้งครรภหรือสูงวัย ทั้งนี้เป็นไปตาม Sentence Plan/ Personal Route Map

ในส่วนของโปรแกรมพื้นฐาน จะแบ่งออกเป็นหลายกลุ่ม เช่นอาจจะแบ่งออกเป็นกลุ่มโปรแกรมเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบ กลุ่มโปรแกรมวินัยและการปรับตัว กลุ่มสิทธิประโยชน์และสวัสดิการ ซึ่งโปรแกรมพื้นฐานนี้จะออกแบบเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในเรือนจำเป็นหลักและที่สำคัญคือจะต้องออกแบบให้เป็นโปรแกรมพื้นฐานที่จะเตรียมให้ผู้ต้องขังพร้อมที่จะเข้าสู่โปรแกรมประเภทแกนกลางและหรือโปรแกรมเฉพาะต่อไป

ในส่วนของโปรแกรมแกนกลาง จะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลักโดยอิงตามสาเหตุปัจจัยในการกระทำผิดของผู้กระทำผิดแต่ละคนแทนฐานคดี ได้แก่ กลุ่มโปรแกรมจิตวิทยา กลุ่มโปรแกรมชีววิทยา และกลุ่มโปรแกรม

สังคมวิทยา ซึ่งแต่ละกลุ่มโปรแกรมหลักเหล่านี้ยังสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มโปรแกรมน้อยได้อีก ตัวอย่างเช่น กลุ่มโปรแกรมหลักด้านจิตวิทยาสามารถแยกเป็นกลุ่มโปรแกรมน้อยต่อออกไปเป็น กลุ่มโปรแกรมด้านศาสนา กลุ่มโปรแกรมด้านสุขภาพจิต ผู้ต้องขังจะเลือกหรือถูกเลือกเข้ากลุ่มโปรแกรมใดบ้างตามสาเหตุปัจจัยการกระทำผิดของแต่ละบุคคล ไม่ยึดตามฐานความผิด

ในส่วนของโปรแกรมเฉพาะ จะแบ่งออกเป็นหลายกลุ่มได้เช่นเดียวกัน โดยจะใช้ลักษณะเฉพาะของผู้ต้องขังที่แตกต่างไปจากผู้ต้องขังทั่วไป อาจจะเป็นผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงสูง ผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมที่เยี่ยมโหด ผู้ต้องขังที่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคม ตรงข้ามอาจจะเป็นผู้ต้องขังที่อ่อนแอหรือไม่เป็นพิษเป็นภัย มีความเสี่ยงต่ำ หรือไม่มีความเสี่ยงที่จะทำผิดซ้ำ เช่นผู้ต้องขังสูงวัย เจ็บป่วย ตั้งครรภ์ สติปัญญาทึบ ฯลฯ การจัดกลุ่มโปรแกรมให้กับผู้ต้องขังเหล่านี้ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้ก็ยังอิงอยู่กับสาเหตุปัจจัยในการกระทำผิดด้วย เพียงเพิ่มความเข้มข้นหรือลดระดับลงมาให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่ม

นอกจากจะได้จัดวางให้ประเภทของโปรแกรมเป็นขั้นบันไดแล้ว ยังได้จัดวางให้โปรแกรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแต่ละกลุ่มโปรแกรมของแต่ละประเภทโปรแกรมนั้น ออกมาในรูปขั้นบันไดด้วย กล่าวคือเป็นการจัดลำดับไปตามระดับความยากง่ายและความเข้มข้นของโปรแกรมเอาไว้เช่นกัน

ตัวอย่างเช่น โปรแกรมประเภทที่เป็นโปรแกรมแกนกลาง (Core Programs) ที่ได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มโปรแกรมหลักโดยอิงตามสาเหตุปัจจัยในการกระทำผิดของผู้กระทำผิดแต่ละคนแทนฐานความผิด ได้แก่ กลุ่มโปรแกรมจิตวิทยา กลุ่มโปรแกรมชีววิทยา และกลุ่มโปรแกรมสังคมวิทยา ถ้าจะกล่าวเฉพาะกลุ่มโปรแกรมหลักทางด้านสังคมวิทยาแล้วยังสามารถแบ่งออกไปเป็นกลุ่มโปรแกรมน้อยได้อีก เช่น แบ่งเป็น กลุ่มโปรแกรมน้อยเกี่ยวกับการศึกษา กลุ่มโปรแกรมน้อยเกี่ยวกับกลุ่มเศรษฐกิจ และกลุ่มโปรแกรมน้อยเกี่ยวกับกลุ่มวัฒนธรรมนั้น จะพบว่าในแต่ละกลุ่มโปรแกรมน้อยจะมีโปรแกรมอยู่หลายโปรแกรม ยกตัวอย่างเฉพาะกลุ่มโปรแกรมน้อยเกี่ยวกับการศึกษา จะมีอยู่หลายโปรแกรมที่เกี่ยวกับศึกษาที่สามารถนำมาเรียงลำดับตามระดับความยากง่ายหรือความเข้มข้นของโปรแกรม ได้ดังนี้

- การศึกษาสายสามัญ จัดระดับความยากง่ายตามระบบการศึกษา แบ่งระดับความยากง่ายเป็น โปรแกรมการศึกษาเบื้องต้นอ่านออกเขียนได้ โปรแกรมการศึกษาภาคบังคับ และโปรแกรมการศึกษาระดับปริญญา

ภาพที่ 20 ตัวอย่างการจัดโปรแกรม

จากรูป โปรแกรมการศึกษาเบื้องต้นอ่านออกเขียนได้อาจจะมี 2 โปรแกรม ได้แก่โปรแกรมที่ 1 เป็นโปรแกรมสำหรับบุคคลทั่วไป โปรแกรมที่ 2 เป็นโปรแกรมสำหรับผู้มีความพิการที่ไม่สามารถเรียนได้แบบบุคคลทั่วไป ซึ่งสองโปรแกรมนี้อาจจะมีระดับยากง่ายเท่ากันจึงไม่มีการเรียงลำดับตามระดับความยากง่ายก็ได้ เมื่อสำเร็จการศึกษาเบื้องต้นอ่านออกเขียนได้แล้ว ต้องไปศึกษาต่อในขั้นที่สูงขึ้นในการศึกษาภาคบังคับจนถึงมัธยมศึกษา จึงจัดให้โปรแกรมไว้ในอีกชั้นตอนหนึ่งหรือขั้นบันไดที่สูงขึ้นไป โดยมีการจัดเรียงลำดับโปรแกรมที่มีอยู่ทั้งหมด 3 โปรแกรมตามระดับความยากง่ายเรียงกันขึ้นไป ซึ่งอาจจะเริ่มเรียงลำดับจากประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอนุปริญญา ในทำนองเดียวกับการศึกษาระดับปริญญาตรีที่จัดวางไว้ให้สูงขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งแล้วทำการเรียงลำดับโปรแกรมตามความยากง่ายของโปรแกรมที่เริ่มต้นที่ปริญญาตรี สูงขึ้นไปเป็นโปรแกรมที่สูงกว่าปริญญาตรี

ทั้งนี้กรมราชทัณฑ์ไม่จำเป็นต้องจัดให้มีโปรแกรมที่มีความเข้มข้นสูงสุด เพราะสามารถส่งต่อไปให้หน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะรับไปดำเนินการต่อ ซึ่งจะได้ผลดีมากกว่าและช่วยประหยัดงบประมาณที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการเอง ซึ่งสามารถทำได้แม้ผู้ต้องขังจะพ้นกำหนดโทษแล้ว ถ้าหากศาลเข้ามามีส่วนในการแก้ไขผู้ต้องขังอย่างจริงจังด้วยการกำหนดไว้ในคำพิพากษามาตั้งแต่ต้นในทำนองเดียวกับการยกเลิกหรือปรับเงื่อนไขการคุมประพฤติที่ต้องให้ศาลเป็นผู้เห็นชอบและจำเลยซึ่งในที่นี้คือผู้ต้องขังสามารถโต้แย้งได้

ผู้ต้องขังแต่ละรายจะมีเส้นทางของตนเอง (Sentence Plan/ Personal Route Map) ที่มักจะไม่ตรงกับของผู้อื่น บางคนอาจจะแก้ไขเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งเพียงสาเหตุปัจจัยเดียว บางคนอาจจะจำเป็นต้องผ่านทั้ง 2 หรือทั้ง 3 สาเหตุปัจจัย ซึ่งแต่ละสาเหตุปัจจัยจะมีโปรแกรมหลายกลุ่มและหลายระดับตามความยากง่ายหรือความเข้มข้น ผู้ต้องขังบางคนต้องเข้าครบทุกกลุ่มและทุกระดับโปรแกรม หรือบางคนก็เข้าฝึกอบรมบาง

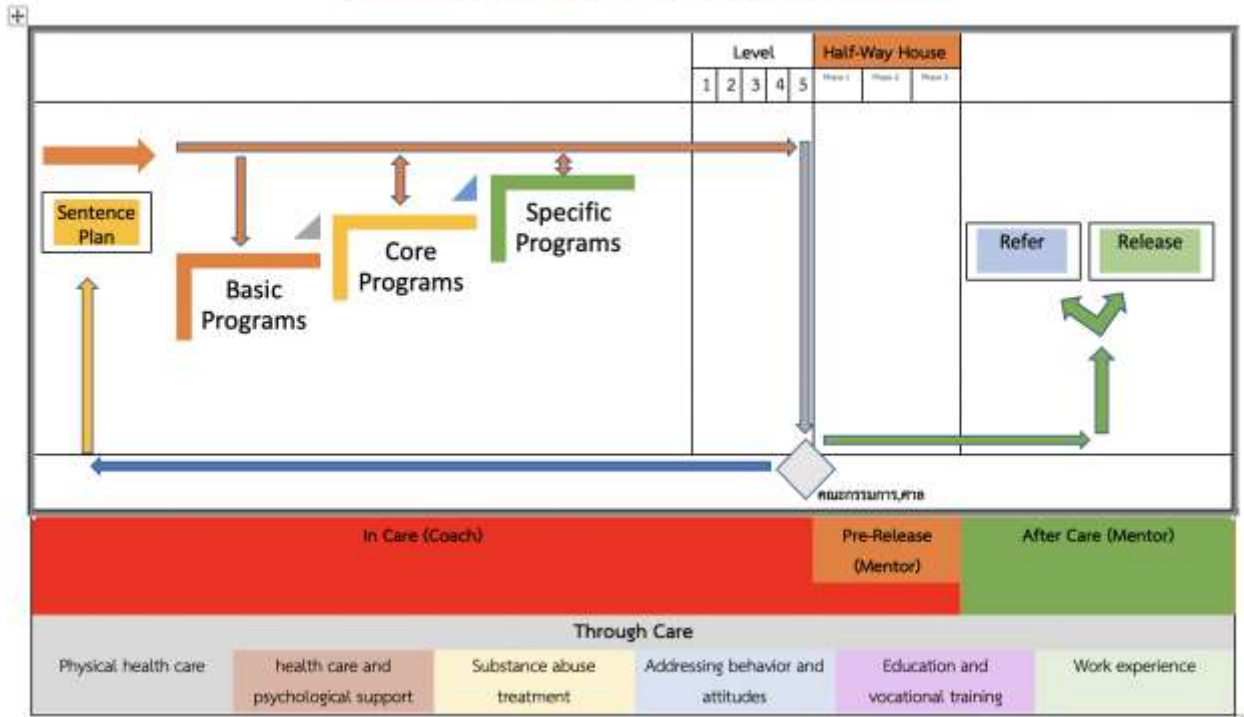
กลุ่มโปรแกรมหรือบางระดับของโปรแกรม ขึ้นอยู่กับว่าสามารถแก้ไขปัจจัยสาเหตุการกระทำผิดของตนได้หรือยัง และจะมีบางคนที่ต้องอยู่จนครบทุกระดับแล้ว แต่ยังคงจำเป็นต้องรักษาหรือแก้ไขเพิ่มเติมอีก

ความก้าวหน้าในการแก้ไขผู้ต้องขังแต่ละโปรแกรมจะต้องมีการประเมินตามความเป็นจริง ซึ่งจะมีทั้งการประเมินตามที่กำหนดไว้ของแต่ละโปรแกรม และมีการออกแบบให้โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในรูปแบบใหม่ใช้การดูแลแก้ไขไปตลอด (Through care) ซึ่งจะเชื่อมต่อกันระหว่างการดูแลแก้ไขในเรือนจำ (In care) และการดูแลแก้ไขผู้ต้องขังนอกเรือนจำ (After care) ในส่วนของการดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำ เจ้าหน้าที่เรือนจำจะทำหน้าที่เป็นครูผู้ฝึกสอน (Coach life) แทนการทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ควบคุมการหลบหนีอย่างเดียว ซึ่งจะสามารถทำหน้าที่ประเมินความก้าวหน้าหรือความสำเร็จของผู้ต้องขังได้เป็นรายบุคคลอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ยังต้องมีการประเมินขั้นสุดท้ายก่อนเข้าสู่โซนที่ 2 หรือศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยโดยคณะกรรมการที่ทำการประเมินเสร็จแล้วต้องขอความเห็นชอบจากศาลด้วย

ในกรณีที่ไม่ว่านโปรแกรมในโซนที่ 1 หรือผ่านโปรแกรมไปแล้วแต่มีความจำเป็นที่ยังปล่อยไปไม่ได้ เนื่องจากยังคงมีสาเหตุของการกระทำผิดและความต้องการที่จะกระทำผิด (Criminogenic Needs) ก็จะต้องวนกลับไปเข้าโปรแกรมที่เหมาะสมต่อไป ซึ่งดูรายละเอียดได้ที่ รูปแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมในรูปแบบใหม่ 2

ในโซนที่ 2 จะเป็นโซนที่เน้นส่งเสริมและสนับสนุนการปรับตัวของผู้ต้องขังก่อนปล่อย อาจประกอบด้วยกลุ่มโปรแกรมต่าง ๆ ที่ช่วยการปรับตัวและให้การช่วยเหลือผู้ต้องขัง เช่น โปรแกรมการให้คำปรึกษา โปรแกรมสานสัมพันธ์กับครอบครัว โปรแกรมช่วยจัดหางาน สมัครงาน ให้คำปรึกษาในการทำงาน ติดต่อหาสถานศึกษาและสมัครเรียน ที่อยู่อาศัย ฯลฯ

รูปแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

ภาพที่ 21 The New Model Pre-Release Program

จากรูป เมื่อผู้ต้องขังคนใดได้ผ่านโปรแกรมแก้ไขต่าง ๆ ในโซนที่ 1 ตาม Sentence Plan ของตนเองครบถ้วนแล้ว พร้อมทั้งได้ผ่านการประเมินครั้งสุดท้ายจากคณะกรรมการและได้รับความเห็นชอบจากศาลแล้ว เขาก็จะเข้าสู่โซนที่ 2 ที่เรียกว่า “โปรแกรมเพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย” ซึ่งออกแบบให้เป็นศูนย์เพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตามแนวคิดของบ้านกึ่งวิถี (Pre-release Center/ Half-way House) โปรแกรมหรือศูนย์นี้จะอยู่ตรงกลางระหว่าง In care กับ After care และทำหน้าที่เชื่อมโยงการดูแลผู้ต้องขังให้เป็นแบบดูแลแก้ไขไปตลอด (Through care) อย่างราบรื่นหรือไร้รอยต่อ (Seamless) ตามหลักการสำคัญของการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เพื่อเป็นช่วงการปรับตัวของผู้ต้องขังและรับการดูแลช่วยเหลือก่อนกลับเข้าสู่สังคมที่ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่ต้องจัดให้กับผู้ต้องขังที่หลุดออกไปจากสังคมเป็นเวลานาน ซึ่งพบว่าในโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเก่ายังไม่มีให้อย่างครบถ้วน

ในศูนย์เพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตามแนวคิดของบ้านกึ่งวิถีนี้ ได้นำวิธีการปรับตัวเข้ากับสังคมของผู้ต้องขังที่แยกออกเป็น 3 ระยะ (phases) เข้ามาใช้ หลักการสำคัญคือการทำให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้และปรับตัวเข้ากับสังคมนอกกำแพงคุก โดยอาศัยการทดลองให้เข้าไปสัมผัสและสร้างความคุ้นชินกับสังคมจริงๆ (ไม่รวมการจ่ายนอกที่ไปทำงานชดใช้สังคม เป็นจิตอาสา แต่อาจจะรวมการจ่ายนอกเพื่อออกมาอยู่ที่ร้านค้านอกเรือนจำ โดยที่เป็นการเข้าออก เย็นกลับเข้าเรือนจำ หรือให้ออกนอกกำแพงคุกแต่ยังอยู่ในบริเวณคุก หรือเป็นการออกนอกคุกที่มีกำแพงแน่นหนาอาคารมีราวไฟฟ้าไปอยู่ทัณฑสถานหรือเรือนจำเปิดที่มีรั้วลวดหนามแทนกำแพง) ซึ่งแต่ละระยะมีรายละเอียด ดังนี้

-ระยะที่ 1 จะให้ออกมาอยู่ในบรรยากาศที่เป็นสังคมจริงๆ ไม่มีกำแพงหรือรั้วของเรือนจำอีก แต่เป็นที่พักอาศัยแบบบ้านกึ่งวิถีที่มีลักษณะใกล้เคียงกับที่พักอาศัยทั่วไป เพื่อให้ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เป็นสังคมจริง ได้รับการเติมเต็มสิ่งที่ขาดหายไประหว่างที่ต้องโทษจำคุกในเรือนจำ เช่น การจัดทำเอกสารราชการที่จำเป็น อาทิ บัตรประชาชน ทะเบียนบ้าน ทะเบียนทหารเกณฑ์ บัตรประกันสุขภาพ ติดต่อสถานพยาบาลที่จะไปใช้สิทธิรักษาต่อจากเรือนจำ ฯลฯ ไปสมัครงาน หาที่เรียนต่อ แต่ต้องเข้าออกศูนย์เป็นเวลา ยังคงมีกฎระเบียบให้ปฏิบัติแต่เบากว่าเรือนจำ เช่นต้องรักษาความสะอาด ไม่รบกวนคนอื่น ห้ามเสพสุรา ยาเสพติด การพนัน

-ระยะที่ 2 ทดลองให้เข้าสู่สังคมจริงๆ อาจจะเป็น halfway house หรือศูนย์เพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยอีกแบบหนึ่ง อาจอยู่ในอาคารเดียวกันแต่แบ่งเป็นอีกโซนหนึ่งต่างหาก ในระยะที่ 2 นี้แทบจะไม่มีกฎระเบียบอะไรของบ้านกึ่งวิถีให้ปฏิบัติแล้วเพราะต้องการสร้างบรรยากาศให้เหมือนอยู่บ้านตัวเอง หรือไปเช่าที่อยู่อาศัยเอง ให้เริ่มควบคุมหรือบังคับตัวเองในสถานะที่เป็นจริงของสังคม จะมีก็แต่เฉพาะเงื่อนไขที่ศาลอาจจะกำหนดหรือไม่กำหนดก็ได้ และผู้ต้องขังต้องไม่กระทำผิดซ้ำเท่านั้น

โดยสรุปคือค่อยๆ ลดความเป็นเรือนจำลงด้วยการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมและกฎเกณฑ์ที่ยึดหยุ่นลงไปทีละน้อย ๆ เป็นขั้นเป็นตอน จนเหมือนกับออกไปอยู่หรือได้ทดลองใช้ชีวิตอยู่ในสังคมจริงๆ แล้วจึงปล่อย แทนการฝึกหนัก จัดหนัก จัดเต็ม จะไม่มีการมาฝึกอบรมหรือแก้ไขอะไรอีกแล้ว เพราะถือว่าโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบนี้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่วันแรกที่เข้ามาอยู่ในเรือนจำแล้ว ผู้ต้องขังต้องได้รับการฝึกอบรมครบถ้วนสมบูรณ์ในโซนที่ 1 จนพร้อมจะปล่อยได้แล้ว จึงไม่ต้องมาฝึกอะไรกันอีก เสมือนเป็นช่วงที่เขาจะมาเป็นผู้รับบริการหรือสิทธิประโยชน์ของเขา โดยเฉพาะการให้คำปรึกษาในด้านต่าง ๆ และความ

ช่วยเหลือทั้งหลายที่จะช่วยในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ตามปกติ เขาจะได้รับสิทธิประโยชน์ทั้งหลายที่พึงมีพึงได้ และระยะที่ 3 เป็นช่วงของการเตรียมการเฉลิมฉลอง การรับใบบริสุทธิ แสดงความยินดีร่วมกันกับญาติสนิทมิตรสหายหรือคนในครอบครัว เพื่อเป็นการต้อนรับการกลับบ้าน

ตลอดระยะเวลาของการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตามรูปแบบที่น่าเสนอนี้ จะเน้นลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือไม่ใช่แนวทางการลงโทษเลย การแก้ไขเป็นรายบุคคล และการประสานความร่วมมือ (Johnson, 2016) หมายความว่า จะเน้นการสนับสนุนช่วยเหลือเป็นหลัก โครงการใดที่มีการลงโทษเจือปนอยู่เช่นมีการบังคับขึ้นใจ ตัวอย่างเช่น แนวทางของโปรแกรมใหม่นี้จะปฏิเสธการฝึกอบรมแบบ Boot Camp เพราะไม่มีหลักฐานจากการวิจัยในทำนองที่ชี้ว่าช่วยลดการกระทำผิดซ้ำได้ ตรงข้ามโครงการใหม่นี้เน้นว่าถ้ามีความก้าวหน้าหรือความสำเร็จเกิดขึ้นจากการฝึกอบรม ไม่ว่าจะเล็ก ๆ หรือยิ่งใหญ่ขนาดไหน ก็จะต้องให้ความสำคัญแสดงความยินดี จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เขาไปถึงสิ่งที่คาดหวังได้สำเร็จ (When success, no matter how small, is celebrated and rewarded, individuals are more likely to reach their goals and milestones.)

ด้วยเหตุนี้การออกแบบโปรแกรมใหม่นี้จะเน้นใช้การเสริมแรงทั้งเชิงบวกและเชิงลบ (Positive and Negative Reinforcement) ในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังอยากเข้าร่วมอบรมในโครงการด้วยหวังที่จะได้ประโยชน์จากโครงการอย่างแท้จริง มิใช่เพียงเพื่อหวังการพักลดโทษ ดังนั้นจึงได้เสนอให้มีการให้รางวัลทุกครั้งที่มีการทำดีเกิดขึ้น หรือการประสบผลสำเร็จด้วยสิ่งอื่นที่ไม่ใช่เรื่องของการพักลดโทษ เช่น การให้เครื่องอุปกรณ์หรือของใช้ที่จำเป็น ขนมคบเคี้ยว กาแฟ เป็นแรงจูงใจโดยเฉพาะมีผู้ต้องขังจำนวนไม่น้อยที่ไม่มีญาติมาเยี่ยม ไม่มีเงินต้องยอมรับใช้หรือรับจ้างทำงานให้ผู้ต้องขังด้วยกัน เพื่อแลกกับสิ่งของเหล่านี้ ที่แม้จะราคาไม่มากแต่เป็นสิ่งมีคุณค่าสำหรับเขา ที่เราสามารถหยิบยื่นให้เขาได้ เพื่อเป็นกำลังใจและเป็นแรงจูงใจควบคู่ไปกับใบประกาศนียบัตร และการพักลดโทษ

ประการต่อมาโปรแกรมแบบใหม่นี้จะใช้การแก้ไขเป็นรายบุคคล (Individualize treatment and therapy) ผ่านการการดูแลอย่างต่อเนื่องไปตลอด (Through Care) โดยจะใช้ระบบมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่อยู่ในช่วงของ In care ทำหน้าที่เสมือนเป็นผู้ฝึกสอน (Coach/Captain of Lives) และในช่วง After Care จะเป็นคนทำงานอีกชุดหนึ่งที่เข้ามาทำหน้าที่แบบพี่เลี้ยง (Mentor) ซึ่งมักจะเป็นคนทำงานชุดเดียวกับช่วงเปลี่ยนผ่านในศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ซึ่งคนทำงานที่เป็นระบบพี่เลี้ยงส่วนใหญ่จะมาจากหลากหลายสาขาวิชาชีพ จะมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์เพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยอยู่ส่วนหนึ่งที่ไม่ใช่ราชการ แต่จะอยู่ในรูปของบริษัทวิสาหกิจเพื่อสังคมแบบของประเทศสิงคโปร์ (Corporation of Rehabilitative Enterprises (SCORE)) ก็ได้ อีกส่วนหนึ่งจะเป็นอาสาสมัครจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาคธุรกิจ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการให้คำปรึกษาเช่น นักจิตวิทยา จิตแพทย์ หรือแม้แต่บุคคลทั่วไปก็เข้ามาเป็นอาสาสมัครได้เพราะใช้ระบบพี่เลี้ยง ที่เน้นความไว้วางใจ การยอมรับและเคารพซึ่งกันและกัน หลักการสำคัญที่ดึงคนทุกภาคส่วนเข้าร่วม ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า การคืนคนกลับเข้าสู่สังคมและการลดการกระทำผิดซ้ำเป็นประเด็นที่มีหลายด้านหลายมิติ และไม่สามารถมีโปรแกรมแบบเดียวหน่วยงานเดียว หรือคนๆเดียวที่ช่วยเหลือ หรือสามารถตอบสนองได้ทุกความต้องการในทุกขั้นตอน Reentry

and recidivism reduction are multifaceted issues and no single program can address all of the needs at every stage of the process.

แต่ถึงกระนั้นสำหรับผู้ต้องขังที่มีความพร้อมครบถ้วนสามารถกลับคืนสู่สังคมได้เลย ก็ไม่จำเป็นต้องผ่านบ้านกึ่งวิถีหรือศูนย์เพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยนี้ก็ได้ กล่าวคือสามารถปล่อยตัวได้เลยโดยไม่ต้องจำเป็นต้องผ่านศูนย์เพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยหรือบ้านกึ่งวิถีแบบ 3 ระยะ ก็ได้ ด้วยเหตุผลที่ว่าไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะไปเตรียมพร้อมให้เขาอีก เขาอาจจะพร้อมมากกว่าคนอื่นที่ยังไม่ได้เข้ามาอยู่ในเรือนจำด้วยซ้ำ เช่น ในแง่ของสถานะทางสังคมและทางเศรษฐกิจ ครอบครัว ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์เฉพาะตัว

ประโยชน์ของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่

1. การแยกโปรแกรมการแก้ไขออกมาจากโปรแกรมเพื่อการลงโทษและจัดประเภทของโปรแกรมเพื่อการแก้ไขใหม่ ทำให้ได้ประโยชน์หลายด้าน กล่าวคือ ทำให้การวางนโยบาย การบริหารและการปฏิบัติเป็นไปในทิศทางของการแก้ไขที่แตกต่างออกไปจากการลงโทษอย่างชัดเจน ไม่สับสนหรือเกิดความขัดแย้งกัน นอกจากนี้ยังเป็นการปรับปรุงแนวทางการทำงานที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทั้งระบบ ไม่ได้ปรับปรุงแต่เฉพาะโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเท่านั้น แต่ยังเป็นช่องทางให้มีโอกาสได้ปรับปรุงโปรแกรมที่มีอยู่ทั้งหมด

2. การได้จัดให้แต่ละกลุ่มประเภทของโปรแกรมแก้ไขอยู่ในลักษณะที่เป็นโปรแกรมชุดมีหลายขั้นตอน แต่ละขั้นตอนก็มีหลายโปรแกรมซึ่งเรียงกันอยู่เป็นหลายระดับตามความยากง่ายของโปรแกรมนั้นๆ ทำให้โปรแกรมต่าง ๆ มีการเชื่อมต่อหรือต่อยอดกันได้ ส่งผลให้ความเป็นเอกเทศสูงของแต่ละโปรแกรมที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาดในตัวลดลง ความซ้ำซ้อนของเนื้อหาในโปรแกรมส่วนใหญ่ที่มีลักษณะเป็นความรู้หรือการฝึกทักษะเบื้องต้นหมดหรือลดลงด้วย

3. ข้อดีอีกประการหนึ่งที่เป็นประโยชน์กับผู้ต้องขังและเรือนจำคือ การจัดให้มีการเรียนหรือการฝึกภาคปฏิบัติเฉพาะในโปรแกรมระดับสูงเท่านั้น ทำให้ประหยัดงบประมาณและทรัพยากรที่ใช้ในการฝึกอบรมลง และมีประโยชน์กับผู้ต้องขังที่สนใจฝึกปฏิบัติจริง (ไม่ใช่กลุ่มที่หวังเพียงพักลดโทษเพียงเริ่มต้นเข้าอบรมโปรแกรมขั้นต้นเท่านั้น) ได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติที่มีคุณภาพหรือใกล้เคียงกับการทำงานงานจริง และส่งผลทางอ้อมให้การเรียนภาคทฤษฎีลดลงเมื่อการสอนภาคปฏิบัติมากขึ้น

4. ผู้บริหารจะมีความถนัดจากประสบการณ์และความชำนาญเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งไม่สำคัญ เพราะจะต้องเดิมตามโปรแกรมที่จัดใหม่ เป็นขั้นตอน เป็นระดับชั้น และเครื่องมือที่เป็นระบบใหม่นี้เน้นการออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ต้องขังมากกว่าผู้บริหาร แม้ผู้บริหารจะมีอิสระได้ในระดับหนึ่งที่จะเลือกใช้หรือเน้นโปรแกรมอย่างไร แต่ที่สุดก็ต้องเป็นไปตามขั้นตอนและระดับของโปรแกรมที่จัดเรียงไว้แล้ว

5. จำนวนโปรแกรมจะไม่มากหรือน้อยตามข้อจำกัดของเรือนจำ แต่โปรแกรมระบบใหม่นี้จะทำให้จำนวนโปรแกรมมีมากหรือน้อยตามปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขัง เพราะรูปแบบของเครื่องมือใหม่ที่เป็นระบบจะมีขั้นตอนที่กำหนดหรือแยกให้แล้วว่า จะมีจำนวนได้มากน้อยเท่าใดในแต่ละชั้น กล่าวคือ แต่ละกลุ่มประเภทของโปรแกรมได้แก่กลุ่มประเภทของโปรแกรมพื้นฐาน กลุ่มประเภทของโปรแกรมแกนกลาง และ

กลุ่มประเภทของโปรแกรมเฉพาะ ต่างก็มีโปรแกรมของตัวเองอยู่จำนวนหนึ่ง และยังแบ่งออกตามระดับความยากง่ายของโปรแกรมเป็นขั้นต้น กลาง และสูง แม้แต่ละขั้นจะมีได้มากกว่า 1 โครงการแต่ก็ไม่มีขั้นสูงสุด เพราะใช้ระบบส่งต่อ (refer case) ไปยังองค์กรหรือหน่วยที่เป็นมืออาชีพรับช่วงไปดำเนินการแทนได้ เนื่องจากผู้ต้องขังไม่มีสถานะเป็นผู้ต้องโทษแล้ว แต่เป็นผู้ที่ต้องถูกกันออกไปจากสังคม ไม่สามารถให้อยู่ร่วมกับคนในสังคมได้ จึงสามารถส่งตัวออกไปนอกเรือนจำเพื่อความปลอดภัยของสังคมได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การปรับปรุงคำพิพากษาหรือหมายศาลส่งลงโทษจำคุกที่ควรมีส่วนที่ว่าด้วยการแก้ไขรวมอยู่ด้วย

6. ผู้ต้องขังทุกคนไม่จำเป็นต้องเข้าทุกโปรแกรมเหมือนกัน เพราะให้แยกเข้าตามสาเหตุการกระทำผิด แต่ละด้านของแต่ละบุคคล จึงทำให้มีการกระจายตัวของกลุ่มผู้ต้องขังที่จะเข้าอบรมมากขึ้น ทำให้จำนวนการเข้าอบรมแต่ละโปรแกรมลดลง และทราบจำนวนผู้ต้องขังที่ยังไม่ได้เข้าและได้เข้าโปรแกรมอะไรแล้ว และขณะนี้อยู่ในระดับใดบ้างได้อย่างละเอียดและชัดเจนกว่าเดิม จึงสามารถกำหนดจำนวนผู้เข้าอบรมได้แน่นอนมากขึ้นและถูกต้องตามจำนวนที่แท้จริงของผู้ต้องขังที่จะเข้ารับการอบรมหรือผ่านการอบรมใดมาบ้างแล้วหรือไม่ อย่างไร

7. รูปแบบใหม่ของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ผู้ต้องขังทุกคนไม่จำเป็นต้องเข้าหรือผ่านศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เพราะมีผู้ต้องขังจำนวนมากที่สามารถปล่อยได้เลย โดยเฉพาะผู้ต้องขังระยะสั้น หรือผู้ต้องขังที่มีความพร้อมทางเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัวที่สมบูรณ์ดีอยู่แล้ว

8. โครงการใหม่นำเอาการดูแลแก้ไขผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องไปตลอด (Through care) มาใช้ โดยให้ความสำคัญที่จะต้องมีศูนย์เพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบมี 3 ระยะ (phases) ทำหน้าที่เชื่อมโยงการดูแลแบบ In care เข้ากับ After care ทำให้การปรับตัวของผู้ต้องขังเพื่อกลับคืนสู่สังคมไม่ขาดช่วงหรือดำเนินการไปอย่างไร้รอยต่อ

9. การประเมินผลของโปรแกรมจะออกมาดี แต่มีปัญหาตรงที่มันไม่ตรงกับความเป็นจริง กลายเป็นช่องว่างระหว่างผลการประเมินกับผลลัพธ์ที่เป็นจริงของการจัดอบรม ปัญหานี้จะหมดไปเมื่อแรงกดดันที่เกิดขึ้นจากการประเมินให้ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์จะลดน้อยลง ผลการประเมินจะใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้น เพราะโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยได้ทำให้โปรแกรมสำเร็จหรือบรรลุวัตถุประสงค์ได้มากขึ้น ในทำนองเดียวกับปัญหาช่องว่างระหว่างความเชื่อมั่นหรือความคาดหวังต่อโปรแกรมกับความสำเร็จของโปรแกรม นั่นคือ ปัญหานี้จะน้อยลงหรือหมดไป เมื่ออัตราความสำเร็จของการจัดโปรแกรมสูงขึ้น

10. ไม่สามารถปล่อยผู้ต้องขังได้ทันทีหลังเสร็จสิ้นโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (เรือนจำโครงสร้างเบา) เพราะปัญหามีเอกสารไม่ครบ

เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่จะเน้นการปล่อยตัวผู้ต้องขังอย่างมีคุณภาพ เน้นที่สาเหตุของการกระทำผิดมากกว่าฐานความผิด และให้การอบรมในโปรแกรมที่ออกแบบมาให้ตรงกับสาเหตุของการกระทำผิดอันเป็นที่มาของปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังอย่างค่อยเป็นค่อยไปตั้งแต่วันแรกที่เข้ามาในเรือนจำ จึงไม่จำเป็นต้องใช้เอกสารประกอบมากมายเพื่อจะประกันความมั่นใจในการปล่อยผู้ต้องขัง และไม่ต้องมาเร่งรีบเอาตอนท้ายก่อนใกล้พ้นโทษ

11. ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่จะสมัครใจมาทำหน้าที่แก้ไข เพราะมีความเสี่ยงสูงที่ผู้ต้องขังจะหลบหนี

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบหรือทำหน้าที่ในโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจะต้องส่งเสริมให้ผู้ต้องขังปรับตัวให้เข้ากับสังคมให้ได้ ซึ่งจะทำให้จริงจะต้องหาโอกาสส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้สัมผัสสังคมที่เป็นจริง หรือทดลองออกไปนอกกำแพงเรือนจำ ยิ่งเข้าไปในสังคมที่เป็นจริงได้มากเท่าใด ยิ่งจะทำให้การปรับตัวกับสภาพสังคมจริงของผู้ต้องขัง ประสบผลสำเร็จได้มากขึ้น ความพยายามนำผู้ต้องขังออกนอกเรือนจำจึงมีความเสี่ยงสูงที่จะมีการหลบหนีได้ง่ายขึ้น และผลที่เกิดกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบคือโทษทัณฑ์สูงมาก แต่ในโปรแกรมใหม่นี้ผู้ต้องขังที่เข้าสู่การปรับตัวในศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจะพ้นจากสภาพการเป็นผู้ต้องโทษจำคุกแล้ว แม้จะมีการหลบหนีซึ่งมีน้อยมากเจ้าหน้าที่ก็ไม่ต้องรับโทษที่รุนแรงเท่ากับผู้ต้องขังหรือนักโทษหลบหนี

12. การปล่อยตัวผู้ต้องขังแบบไม่มีเงื่อนไข ไม่สามารถติดตามดูแลช่วยเหลือผู้ต้องขังถ้าเขาไม่สมัครใจ

เนื่องจากผู้ต้องขังที่เข้าสู่ศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยทุกคนไม่ได้อยู่ในสถานะผู้ต้องขัง แต่ก็ยังไม่เป็นผู้พ้นโทษ สถานะของพวกเขาคือผู้ที่อยู่ระหว่างการปรับตัวเพื่อกลับเข้าสู่สังคม ตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดมาในคำพิพากษาพร้อมหมายสั่งจำคุกที่ส่งมาเรือนจำ เมื่อมีการหลบหนีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบไม่ต้องรับโทษเท่ากับกรณีที่ผู้หลบหนีมีสถานะเป็นผู้ต้องขัง ปัญหาที่ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ทำงานด้านการแก้ไขเพราะเสี่ยงต่อการหลบหนีของผู้ต้องขังได้ง่ายหมดไป และเมื่อปล่อยตัวผู้ต้องขังไปแล้วยังสามารถติดตามได้เพราะเป็นการปล่อยอย่างมีเงื่อนไข

13. รูปแบบใหม่ของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ใช้ระบบคัดเลือกคนเข้าโปรแกรมตามสาเหตุการกระทำผิดแต่ละด้าน ผู้ต้องขังจะเข้าเฉพาะโปรแกรมที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของตนเอง ไม่จำเป็นต้องเข้าทุกประเภท ทุกด้าน ทุกขั้นตอนและทุกระดับ และถ้าผู้ต้องขังไม่มีปัญหาใดๆ ด้วยแล้วยังจะไม่จำเป็นต้องเข้าโปรแกรมใดๆเลย ยกเว้นโปรแกรมพื้นฐานเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับการใช้ชีวิตในเรือนจำ ตัวระบบก็แยกโปรแกรมไว้แล้วเพื่อให้รองรับกับการแยกประเภทของผู้ต้องขังที่มีความแตกต่างกัน กล่าวโดยรวมก็คือ โปรแกรมใหม่จัดตั้งประเภทของโปรแกรมให้เข้ากับผู้ต้องขัง และจัดประเภทของผู้ต้องขังให้เข้ากับโปรแกรม

14. รูปแบบใหม่ของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยนี้ ออกแบบมาเพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้คุ้มค่าที่สุด เช่น อบรมหรือแก้ไขคนที่สมควรได้รับการแก้ไขเท่านั้น มีการจำกัดจำนวนโปรแกรมที่ยุงยากซับซ้อนซึ่งต้องมีค่าใช้จ่ายสูงหากจะต้องลงทุนดำเนินการเอง โดยการส่งต่อ (Refer case) ผู้ต้องขังที่มีปัญหาซับซ้อนหรือเกินขีดความสามารถของเรือนจำ ไปให้องค์กรหรือบุคคลที่เป็นมืออาชีพรับช่วงไปดำเนินการแทน และที่สำคัญผู้ต้องขังทุกคนไม่จำเป็นต้องเข้าสู่ศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเพราะบางคนปล่อยได้เลยโดยไม่ต้องปรับตัวก่อน

ประโยชน์โดยรวมของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่นี้ คือ จะเป็นการออกแบบที่มุ่งเน้นจัดการกับการแก้ไขผู้ต้องขังทั้งระบบ ให้ทุกโปรแกรมได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกันแบบไร้รอยต่อ และเป็นการดูแลแก้ไขผู้ต้องขังไปตลอด (Through Care) ซึ่งจะสามารถช่วยให้การ

อบรมแก้ไขผู้ต้องขังและการปล่อยผู้ต้องขังเป็นไปอย่างมีคุณภาพ จึงสามารถช่วยป้องกันหรือลดการกระทำผิดซ้ำลงได้เป็นอย่างดี

เงื่อนไขสู่ความสำเร็จความสำเร็จของโปรแกรมรูปแบบใหม่

แม้ว่ารูปแบบใหม่ของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจะออกแบบมาเพื่อให้แก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในระดับปฏิบัติหรือปัญหาที่มาจากตัวโปรแกรมเดิมที่ดำเนินการเกี่ยวกับการเตรียมพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยกลับคืนสู่สังคม และโปรแกรมใหม่นี้จะสามารถช่วยลดหรือบรรเทาปัญหาในระดับบริหารบางประการลงได้ด้วย เช่น การสั่งการให้ดำเนินโครงการแก้ไขต่าง ๆ อย่างกระชั้นชิด การสร้างแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังประสงค์ที่จะเข้าร่วมอบรมกับโครงการเพื่อหวังผลที่จะได้จากโปรแกรมอย่างแท้จริงมีใช้เพื่อการพักลดโทษเท่านั้นและเป็นไปตามกระบวนการขั้นตอนของการแก้ไข การใช้โทษอย่างรุนแรงกับเจ้าหน้าที่กรณีมีผู้ต้องขังหลบหนี ฯลฯ รวมถึงปัญหาในระดับนโยบายที่เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายและดัชนีชี้วัด แต่ถึงกระนั้นยังมีปัญหาอีกหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในระดับนโยบายที่โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่นี้ไม่สามารถแก้ไขได้ และถ้าหากปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการแก้ไขก็จะกลายมาเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความล้มเหลวของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่นี้ด้วย ดังนั้นความสำเร็จของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่สร้างขึ้นใหม่จะเกิดขึ้นหรือไม่ ย่อมจะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้ จึงขอเสนอเงื่อนไขเหล่านี้โดยหวังว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่เห็นความสำคัญของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในรูปแบบใหม่นี้จะร่วมกันผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของนโยบายและการบริหารพระราชบัญญัติและกฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นเงื่อนไขต่อความสำเร็จของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในรูปแบบใหม่ เงื่อนไขที่ควรได้รับการแก้ไขร่วมกัน มีดังนี้

- แนวนโยบายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของรัฐบาลจะต้องไม่สวนทางกับแนวทางในการปฏิบัติ เช่น การจัดสรรทรัพยากร บุคลากร อาคารสถานที่ ฯลฯ ให้หน่วยงานที่แก้ไขผู้กระทำผิดอย่างเหมาะสม
- ลดจำนวนผู้ต้องขังลง โดยจำกัดการใช้โทษอาญาในกฎหมายอื่นลง และไม่เน้นการปราบปรามและโทษที่รุนแรงในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยไม่จำเป็น
- มีมาตรการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนกระบวนการขั้นตอนของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่สามารถแยกแยะความแตกต่างของการลงโทษกับการแก้ไข และหันมาเน้นการแก้ไขแทนการลงโทษ
- พัฒนารูปแบบคำสั่งศาลที่ส่งไปยังเรือนจำ/ทัณฑสถาน ให้มีทั้งส่วนที่เป็นการลงโทษและการแก้ไข
- ลดจำนวนผู้ต้องขังลงให้มีจำนวนเหมาะสมกับที่โปรแกรมจะรองรับได้ ตัวอย่างเช่น การใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูที่ไม่ใช่ระบบต้องโทษกับผู้ต้องขังที่มีโทษไม่รุนแรงโดยเฉพาะในคดียาเสพติดที่มักจะทำผิดซ้ำ ซึ่งประเทศสิงคโปร์ได้ใช้มาตรการดังกล่าวไปแล้วโดยการออกกฎหมายใหม่ในปี 2019 ให้อำนาจ Drug Rehabilitation Center สามารถควบคุมผู้กระทำผิดซ้ำเป็นครั้งที่ 2 ในคดียาเสพติดให้ได้รับการบำบัด ฟื้นฟูและช่วยเหลือได้นานขึ้นจากเดิมสูงสุด 3 ปีเป็น 4 ปี แต่การเพิ่มโทษจำคุกยังคงใช้เฉพาะกับการกระทำผิดซ้ำ 3 ครั้งขึ้นไป และเพิ่มระยะเวลาควบคุมสอดส่องของ Center Narcotics Bureau เช่น หลังออกจากบ้านกึ่งวิถีแล้วให้เป็นระยะเวลายาวมากขึ้นจากเดิม 2 ปีเป็น 5 ปี

สิ่งที่ต้องดำเนินการต่อไป

สืบเนื่องจากลักษณะของโปรแกรมที่มีอยู่ทั้งหมดประมาณ 50 โปรแกรมนั้น ไม่สามารถนำไปจัดให้เข้าไปอยู่ในประเภทใด กลุ่มใด และระดับใดของโปรแกรมใหม่ได้ในทันที เพราะนอกจากจะไม่ได้มีการจัดแยกประเภทของโปรแกรมเพื่อการลงทะเบียนและโปรแกรมเพื่อการแก้ไขออกจากกันอย่างชัดเจนแล้ว ในส่วนของโปรแกรมเพื่อการแก้ไขนั้นก็ยังไม่ได้มีการจัดแบ่งกลุ่มเอาไว้อีกด้วยว่ามีทั้งหมดกี่กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีกี่โปรแกรม และในเรื่องของระดับความยากง่ายหรือความเข้มข้นของแต่ละโปรแกรมก็ไม่ได้จัดเรียงลำดับไว้ ถ้าจะมีการจัดระดับความยากง่ายของโปรแกรมเอาไว้บ้างก็เป็นการจัดอย่างหยابๆเท่านั้น

สภาพที่เป็นอยู่ในขณะนี้สามารถกล่าวได้ว่า โปรแกรมที่เป็นโปรแกรมเพื่อการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังจำนวนประมาณ 50 โปรแกรมนั้น จะต้องมานั่งพิจารณากันใหม่ทั้งหมดว่าเป็นโปรแกรมเพื่อการแก้ไขอย่างแท้จริงหรือไม่ หรือยังเป็นโปรแกรมแก้ไขที่มีกลิ่นอายของการลงทะเบียนอยู่ สมมติว่าถ้าต้องการปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมพื้นฐาน สิ่งที่ต้องดำเนินการต่อก็คือ ต้องนำโปรแกรมทั้งหมดที่คิดว่าจะเป็นโปรแกรมพื้นฐานมาพิจารณาก่อนว่า โปรแกรมทั้งหมดนั้นเป็นโปรแกรมพื้นฐานเพื่อการแก้ไขจริงหรือไม่ ถ้ายังไม่เป็นก็ต้องปรับปรุงแก้ไขให้เป็นโปรแกรมพื้นฐานเพื่อการแก้ไขอย่างแท้จริงก่อน ด้วยการปรับปรุงเนื้อหาส่วนที่ซ้ำซ้อนกันออก และเพิ่มเติมเนื้อหาบางส่วนที่เป็นความรู้พื้นฐานให้สูงขึ้นหรือก้าวหน้าขึ้น (Basic and Advanced Level) จากนั้นจึงทำให้แต่ละโปรแกรมมีระดับความยากง่ายที่แตกต่างออกเป็นหลายระดับ เสร็จแล้วถ้ามีจำนวนโปรแกรมมากเกินไปก็ตัดทิ้ง ตรงกันข้ามถ้ามีจำนวนโปรแกรมน้อยเกินไป ก็จำเป็นต้องสร้างโปรแกรมพื้นฐานเพิ่มเติมเข้ามาใหม่อีก หลังจากนั้นจึงค่อยนำมาจัดให้เป็นกลุ่มโปรแกรม กำหนดให้แต่ละกลุ่มโปรแกรมมีกี่โปรแกรม แต่ละโปรแกรมเรียงลำดับกันตามระดับความยากง่ายอย่างไรต่อไป

โดยเฉพาะอย่างยิ่งโปรแกรมที่เรียกว่า โปรแกรมแกนกลาง (Core Programs) ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ที่มุ่งเน้นแก้ไขที่สาเหตุการกระทำผิด ไม่ใช่ช็อกแบบโปรแกรมไปตามฐานความผิดแล้วก็แก้ไขไปตามฐานความผิด ซึ่งเป็นการใช้วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการแก้ไขภายใต้โลกทัศน์และแนวทางของการลงทะเบียน มันจึงเกิดการผิดฝาผิดตัวจะเป็นการแก้ไขที่ไม่ใช่ จะเป็นการลงทะเบียนที่ไม่เชิง ด้วยเหตุที่เป็นนวัตกรรมที่ได้นำเสนอไว้ในงานวิจัยนี้ จึงจะขอยกเป็นตัวอย่างในเรื่องของการจัดกลุ่มและจัดระดับของโปรแกรมที่เป็น Core Program ประเภทนี้ ซึ่งจะเริ่มต้นจากการจัดประเภท แล้วตามมาด้วยการจัดกลุ่ม และสุดท้ายคือจัดระดับ ดังนี้

ก. การจัดประเภท อันดับแรก คือการจัดแยกประเภทโปรแกรมออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ โปรแกรมพื้นฐาน โปรแกรมแกนกลาง และโปรแกรมเฉพาะ ซึ่งสามารถจัดแบ่งออกคร่าวๆก่อนและเป็นเรื่องที่ไม่ยุ่งยาก

ข. การจัดกลุ่ม ในแต่ละประเภทโปรแกรม จะมีหลายโปรแกรมดังเช่น โปรแกรมแกนกลางที่ออกแบบมาเพื่อแก้ไขตามสาเหตุการกระทำผิด 3 ด้าน (จิตวิทยา ชีววิทยาและสังคมวิทยา) แต่ละด้านก็จะมีหลายโปรแกรมของตัวเอง จึงต้องมีการจัดกลุ่ม เช่น ด้านจิตวิทยาอาจจะมี 5 โปรแกรม ด้านชีววิทยาอาจจะมี 10 โปรแกรม ด้านสังคมวิทยาอาจจะมี 20 โปรแกรม ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างเฉพาะโปรแกรมที่เกี่ยวกับสาเหตุการ

กระทำผิดที่มาจากด้านสังคมวิทยาซึ่งมี 20 โปรแกรมนั้น จะต้องนำโปรแกรมทั้ง 20 โปรแกรมมาจัดแบ่งออกเป็นกลุ่มโปรแกรม เช่น กลุ่มโปรแกรมการศึกษา กลุ่มโปรแกรมเศรษฐกิจ กลุ่มโปรแกรมวัฒนธรรม แต่ละกลุ่มโปรแกรมไม่จำเป็นต้องมีจำนวนโปรแกรมเท่ากัน ดังนั้นกลุ่มโปรแกรมการศึกษาอาจจะมี 10 โปรแกรม กลุ่มโปรแกรมเศรษฐกิจมี 7 โปรแกรม และกลุ่มโปรแกรมวัฒนธรรมมี 3 โปรแกรม เป็นต้น

ค. การจัดระดับ หลังจากจัดกลุ่มเสร็จแล้ว ตามตัวอย่างเดิมเราก็จะได้ว่า โปรแกรมแกนกลางทางด้านสาเหตุหรือเหตุปัจจัยของการกระทำผิดในด้านสังคมวิทยานั้น จะมี 3 กลุ่มโปรแกรมได้แก่ กลุ่มโปรแกรมการศึกษามี 10 โปรแกรม กลุ่มโปรแกรมเศรษฐกิจมี 7 โปรแกรม และกลุ่มโปรแกรมวัฒนธรรมมี 3 โปรแกรม ในที่นี้จะทดลองจัดระดับความยากง่ายหรือความเข้มข้นของกลุ่มโปรแกรมการศึกษาที่มีทั้งหมด 10 โปรแกรม ตัวอย่างเช่น จากกลุ่มโปรแกรมการศึกษาที่มี 10 โปรแกรม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มโปรแกรมน้อยด้านการศึกษาได้แก่

- กลุ่มโปรแกรมการศึกษาสายสามัญ จัดระดับความยากง่ายตามระบบการศึกษา แบ่งระดับความยากง่ายเป็น โปรแกรมการศึกษาเบื้องต้นอ่านออกเขียนได้ โปรแกรมการศึกษาภาคบังคับ และโปรแกรมการศึกษาระดับปริญญา

- กลุ่มโปรแกรมการศึกษาสายวิชาชีพ โปรแกรมวิชาชีพเบื้องต้น โปรแกรมระดับประกาศนียบัตร โปรแกรมวิชาชีพขั้นสูงหรือเฉพาะเจาะจง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การจัดประเภทโปรแกรมเป็นเรื่องที่ไม่ยุ่งยากเท่าใดนักเพราะสามารถใช้เกณฑ์ที่เป็นความแตกต่างระหว่างการแก้ไขกับการลงโทษมาช่วยในการแบ่งแยกประเภทของโปรแกรม แต่ที่ยุ่งยากคือ โปรแกรมทั้งหมดที่กรมราชทัณฑ์มีอยู่นั้น ไม่ได้ออกแบบมาให้เป็นโปรแกรมเพื่อการแก้ไขหรือโปรแกรมเพื่อการลงโทษไว้อย่างแน่ชัด ยิ่งไปกว่านี้โปรแกรมส่วนใหญ่ที่เข้าใจกันว่าเป็นโปรแกรมเพื่อการแก้ไขนั้นยังคงมีกลิ่นอายของการลงโทษดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว

ดังนั้นถ้าจะนำโปรแกรมที่มีลักษณะที่ยังไม่นิ่งหรือไม่แน่นอนเหล่านี้มาจัดให้เข้าอยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งระหว่างโปรแกรมเพื่อการแก้ไขและโปรแกรมเพื่อการลงโทษ ทำนองเดียวกับจะจัดให้เข้าไปอยู่ในกลุ่มใด และให้จัดอยู่ในระดับใด (ง่าย ปานกลาง และระดับสูงหรือเข้มข้น) นั้น จึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำทุกโปรแกรมมาปรับปรุงแก้ไขใหม่ทั้งในส่วนหลักเกณฑ์ เงื่อนไข ขั้นตอน วิธีดำเนินการ การประเมิน ฯลฯ มิเช่นนั้นแล้วก็จะเป็นการจัดแบบผิดฝาผิดตัว ดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

การดำเนินการดังกล่าวทั้งในเรื่องของการปรับแก้ไขโปรแกรมทั้งหมดที่มีอยู่มากกว่า 50 โปรแกรม และการจัดแต่ละโปรแกรมเข้าไปในประเภท กลุ่มและระดับทั้งหมดนั้น เป็นเรื่องเกินวิสัยที่งานวิจัยเล่มเดียวจะทำได้ เพราะแต่ละโครงการต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้หลายท่านในหลายสาขาวิชา เช่น แพทย์ พยาบาล จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักอาชีววิทยาและทัณฑ์วิทยา นักกิจกรรมบำบัด นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีประสบการณ์โดยเฉพาะบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ฯลฯ อีกทั้งต้องใช้เวลาดำเนินการนานพอสมควรจึงจะสร้างโปรแกรมแต่ละโปรแกรมขึ้นมาได้อย่างมีคุณภาพ ไม่สุกเอาเผากินหรือทำเท่าที่ทำได้ และยิ่งเป็นการแก้ไขหรือปรับแก้โปรแกรมเดิมที่มีอยู่แล้วด้วยนั้น จะยิ่งยุ่งยากกว่าการสร้างโปรแกรมใหม่ด้วยซ้ำ

ประการสำคัญการดำเนินดังกล่าวยังอยู่นอกขอบเขตการวิจัยนี้ ตามที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อ 1 ว่า จะทำการ “สำรวจเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่” ไม่ใช่การศึกษาวิเคราะห์โปรแกรมทั้งหมดที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันของกรมราชทัณฑ์ หากแต่เป็นการสำรวจเพื่อทำความเข้าใจหรือทำความเข้าใจในเบื้องต้นเกี่ยวกับโปรแกรมเท่านั้น ส่วนการศึกษาปัญหาอุปสรรคของโปรแกรมในวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 นั้นก็เพื่อต้องการจะนำไปใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมแบบใหม่เป็นหลัก ไม่ใช่เพื่อตามไปแก้ไขทุกโปรแกรมซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดวิสัยด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น

แต่ถึงกระนั้นเพื่อให้โปรแกรมเตรียมพร้อมก่อนปล่อยบรรลู่วัตถุประสงค์ของการออกแบบที่ประสงค์จะให้โปรแกรมที่ใช้แก้ไขผู้ต้องขังอย่างเป็นระบบตั้งแต่วันแรกที่เข้ามาในเรือนจำ โดยเป็นระบบที่ดูแลแก้ไขผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องและไร้รอยต่อ (Seamless Through Care) คณะผู้วิจัยใคร่ขอเสนอแนวทางดำเนินการที่จะช่วยปรับแก้และจัดประเภท กลุ่มและระดับของโปรแกรมทั้งหมดที่มีอยู่และโปรแกรมที่จำเป็นต้องสร้างขึ้นเพิ่มเติม ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่สาเหตุและครอบคลุมทั้งระบบ ไว้เป็น 2 แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ 1 ตั้งคณะทำงานที่ประกอบด้วยคณะบุคคลที่เป็นผู้รู้และผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องในหลายสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขผู้กระทำผิด เช่น แพทย์ พยาบาล จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา นักกิจกรรมบำบัด นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อร่วมกันแก้ไขปรับปรุงและจัดระบบโปรแกรมทั้งระบบใหม่

แนวทางที่ 2 จัดให้มีการศึกษาวิจัยต่อเนื่องหรือเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงแก้ไขและจัดประเภท กลุ่ม ระดับของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยทั้งระบบใหม่ เพื่อให้เป็นโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ได้เป็นโปรแกรมเพื่อการแก้ไขอย่างแท้จริงอยู่ภายใต้กระบวนการทัศน์ของการแก้ไขผู้ต้องขังไม่ใช่กระบวนการลงโทษอย่างที่เป็นอย่างที่เป็นมาก่อน ที่สำคัญโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบนี้จะได้มุ่งเน้นการแก้ไขที่สาเหตุของการกระทำผิดแทนที่จะเป็นการแก้ไขตามฐานความผิดซึ่งเป็นเรื่องของการลงโทษไม่ใช่การแก้ไข

ทั้งสองแนวทางนี้เป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลานานพอสมควรและเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยาก แต่เป็นเรื่องที่สามารถทำได้ และจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการ ถ้ามีเจตนาที่จะแก้ไขปัญหาคความล้มเหลวในการแก้ไขผู้กระทำผิดจนมีสถิติการกระทำผิดซ้ำค่อนข้างสูงและแก้ปัญหามาตรฐานของประเทศอย่างแท้จริง

บทที่ 5

สรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย” นี้ ต้องการผลลัพธ์ที่เป็นเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่ โดยทั่วไปก่อนจะพัฒนาหรือสร้างสิ่งใดขึ้นมาจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจและรากฐานความเป็นมาของสิ่งนั้น มิเช่นนั้นแล้วสิ่งที่สร้างขึ้นมาจากอาจจะไม่ใช่ที่ต้องการตามที่มันควรจะเป็น ในแวดวงทางด้านอาชีวศึกษาและทันตวิทยาโดยเฉพาะในเรื่องของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดนั้น เราได้พยายามคิดค้นและพัฒนาเครื่องมือหรือวิธีที่จะใช้สำหรับการลงโทษผู้กระทำผิดมาโดยตลอด แต่ผลลัพธ์ที่ได้คือความล้มเหลวปัญหาอาชญากรรมมิได้ลดน้อยถอยลง ตรงกันข้ามกับทวีจำนวนเพิ่มขึ้น ที่สุดต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่จากการลงโทษไปสู่กระบวนทัศน์ของการแก้ไขแทน โดยหวังว่าจะประสบผลสำเร็จมากขึ้น ทั้งที่ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าจะเป็นเช่นนั้นได้มากน้อยเพียงใด มีเหตุผลอะไรที่เราจะต้องปรับเปลี่ยนมาใช้วิธีการแก้ไข

คำตอบว่าอะไรคือเหตุผลดังกล่าว น่าจะเข้าใจได้ง่ายขึ้นถ้าอุปมาอุปไมยกับการสำรวจอวกาศของมนุษย์ที่เราพยายามอยากรู้ว่าที่ดาวอังคารมีน้ำหรือออกซิเจนหรือไม่เพื่อหวังจะให้ดาวอังคารเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ต่อไปในอนาคตได้ ด้วยการยอมลงทุนในหลายๆด้านอย่างมหาศาลโดยที่ยังไม่มีหลักประกันอะไรว่าจะเดินทางไปถึงหรือไม่ ไปถึงแล้วจะมีน้ำหรือออกซิเจนตามที่ต้องการหรือไม่ แต่ถ้าไม่ยอมลงทุนส่งยานอวกาศไปดาวอังคารและส่งนักบินอวกาศไปลงบนดาวอังคาร เราก็คงไม่ทราบว่าดาวอังคารจะเป็นที่ตั้งหลักปักฐานแห่งใหม่ของมนุษย์ได้ หรือไม่ เช่นเดียวกับความเชื่อที่มีมาตลอดว่าดาวนพเคราะห์นั้นมี 9 ดวง และก็คงจะมีการเรียนการสอนและเชื่อกันต่อไปว่าเป็นเช่นนั้นจริง ถ้ามนุษย์ไม่คิดนอกรอบทำทลายความเชื่อเดิมๆ ไม่ยอมลงทุนสำรวจต่อไปด้วยการทุ่มเทลงทุนจนได้พบกับความเป็นจริงว่าดาวนพเคราะห์ทั้ง 9 นั้นมีเพียง 8 ดวงเท่านั้น ความจริงที่ค้นพบนี้ทำให้โลกทัศน์เปลี่ยน ความรู้ความเข้าใจ วิธีคิด วิธีปฏิบัติเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งไม่ต่างอะไรกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากมนุษย์เราไปเดินบนดวงจันทร์ได้สำเร็จ แม้จะมีการไหว้พระจันทร์อยู่แต่การให้เหตุผลหรือคำอธิบายก็เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

การคิดนอกรอบและการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์จากการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการลงโทษมาเป็นการแก้ไข จึงเป็นสิ่งที่ทำทลายและควรที่จะต้องดำเนินการ โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันของปัญหาอาชญากรรมในประเด็นการกระทำผิดซ้ำ ผู้ต้องขังล้นคุก และความล้มเหลวในการแก้ไขผู้ต้องขัง ซึ่งปัญหาที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ในโลกทัศน์แบบเดิม การพัฒนาเครื่องมือรอบและเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในสถานการณ์เช่นนี้จึงควรมองเลยออกไปจากจุดเดิมที่เคยมอง ปัญหาเริ่มเราอาจทำให้เราต้องกล้าและยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆที่เกิดขึ้นดังเช่น เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่พัฒนาและออกแบบใหม่อย่างเป็นระบบนี้ ไม่ใช่การตัดแปะเข้ามาเพียงเพื่อเพิ่มเครื่องมืออันใหม่อีกอันหนึ่งเท่านั้น

จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างละเอียดทำให้ทราบถึงต้นตอของเครื่องมือที่ใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่สำคัญอยู่ 2 แนวทางตามกระบวนทัศน์หลักของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดคือ การลงโทษและการแก้ไข เครื่องมือทั้งหลายจึงเป็นไปตามกระบวนทัศน์หลักที่ยึดถือหรือเป็นรากฐานของการคิดค้นออกแบบและสร้างเครื่องมือขึ้นมา กล่าวโดยสรุปก็คือ ภายใต้กระบวนทัศน์แบบการลงโทษเครื่องมือหรือวิธีปฏิบัติที่สร้างขึ้นมาก็จะเป็นไปเพื่อการลงโทษ ตรงกันข้ามถ้าเครื่องมือถูกพัฒนาขึ้นมาภายใต้กระบวนทัศน์ของการแก้ไขก็จะได้เครื่องมือที่เป็นไปเพื่อการแก้ไข

สิ่งสำคัญประการแรกที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม คือการพบว่าเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเป็นเครื่องมือหรือวิธีปฏิบัติเพื่อการแก้ไข ไม่ใช่เครื่องมือที่ออกแบบมาเพื่อการลงโทษ จุดประสงค์หลักอยู่ที่ความพยายามจะประคับประคองหรือสนับสนุนการปรับตัวของผู้ต้องขังให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างราบรื่น ไม่มีปัญหาอุปสรรคจนต้องย้อนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก

นอกจากนี้เนื้อหาของบททบทวนวรรณกรรมในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิรูปเรือนจำและพัฒนาการของกระบวนการยุติธรรมแล้ว ยังพบด้วยว่าวิธีการลงโทษซึ่งเกิดขึ้นก่อนและมีมานานมากกว่าที่จะมีการคิดริเริ่มและใช้วิธีการแก้ไขกับผู้ต้องขัง แต่อย่างไรก็ดีด้วยความใหม่ของแนวทางปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการแก้ไข จึงทำให้มีการต่อต้านและพยายามคงไว้ซึ่งแนวทางปฏิบัติที่เป็นการลงโทษ แนวทางการลงโทษกับการแก้ไขจึงเป็นพลวัตที่ปรับเปลี่ยนไปมา ในหลายประเทศแม้ในปัจจุบันก็ยังเป็นเช่นนั้นอยู่ แต่ก็พบว่ามีหลายประเทศที่หยุดนิ่งอยู่กับการลงโทษหรือไม่ก็เป็นการแก้ไข โดยเฉพาะวิธีการแก้ไขได้รับความสนใจและเป็นที่ยอมรับมากขึ้นเรื่อยๆ และเป็นต้นกำเนิดให้มีเครื่องมือหรือโปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิด

กรอบแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้การออกแบบเริ่มต้นจากสำนักปฏิฐานนิยม (Positivist School) เป็นต้นกำเนิดของแนวคิดทฤษฎีและโลกทัศน์ที่เน้นการแก้ไขและก่อให้เกิดการคิดค้นและสร้างเครื่องมือหรือโปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิด จึงทำให้งานวิจัยนี้ได้นำมาเป็นฐานรองรับการออกแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ร่วมกับกลุ่มทฤษฎีสาเหตุของการกระทำผิด รูปแบบโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของประเทศไทยและต่างประเทศ การจัดประเภทและระบบของโปรแกรมเพื่อการแก้ไข ตามกรอบแนวคิดของการศึกษา (โปรดศึกษารายละเอียดกรอบแนวคิดได้ในบทที่ 1)

ในส่วนของคุณสมบัติที่มาจากประชากรเป้าหมายเช่น ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ผู้ต้องขัง ผู้ประกอบการ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก ได้แก่

ประเด็นที่ 1 ความคิดเห็นหรือทัศนคติทั่วไป ความรู้ความเข้าใจ ความคาดหวังและความเชื่อมั่นที่มีต่อโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ในภาพรวม พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีทัศนคติที่เป็นบวก และมีความคาดหวังและเชื่อมั่นต่อโปรแกรมโดยรวมประมาณร้อยละ 70-80 ของจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด แต่ในส่วนของความรู้ความเข้าใจส่วนใหญ่แล้วผู้ให้ข้อมูลยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการแยกโปรแกรมที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นโปรแกรมเพื่อการลงโทษหรือเพื่อการแก้ไขออกจากกันอย่างชัดเจน

ประเด็นที่ 2 เนื้อหา ลักษณะและรูปแบบของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ควรจะเป็น พบว่าในส่วนของเนื้อหาในโปรแกรมที่มีอยู่ในปัจจุบันครอบคลุมตาม Road Map ขององค์การสหประชาชาติเสนอ ไม่ต้องการให้ลดหรือเพิ่มเนื้อหาของโปรแกรม

ประเด็นที่ 3 ปัญหา อุปสรรคของการนำโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังไปปฏิบัติ พบว่ามีปัญหาตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับบริหารและระดับปฏิบัติ แต่เสนอให้แก่ปัญหาในบริบทของปัญหาในระดับบริหารและในระดับปฏิบัติเท่านั้น เช่น การเพิ่มจำนวนบุคลากร สถานที่ งบประมาณ ยังไม่ได้เสนอแนะหรือไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาระดับนโยบายเท่าที่ควร

งานวิจัยนี้ได้ออกแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยใหม่บนฐานของปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาในระดับปฏิบัติซึ่งเป็นที่รวมหรือสะท้อนให้เห็นปัญหาทุกระดับที่มักจะปรากฏชัดเจนในปัญหาระดับปฏิบัตินี้ ดังนั้นจึงของสรุปปัญหาทั้งหมดที่พบมานำเสนอไว้ในที่นี้ด้วย ดังนี้

1. ปัญหาในระดับนโยบาย ประกอบด้วย

1.1 แนวนโยบายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของรัฐบาลในหลายยุคหลายสมัย ที่ได้แถลงต่อรัฐสภา มักจะเน้นถึงการที่จะใช้วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยวิธีการแก้ไขนั้น สวนทางกับแนวทางในการปฏิบัติมาโดยตลอด

1.2 นโยบายทางอาญาของประเทศก่อให้เกิดผู้ต้องขังล้นเรือนจำ เนื่องจากมีการใช้โทษอาญาในกฎหมายหลายฉบับ ประกอบกับกระบวนการยุติธรรมยังคงเน้นการปราบปรามมากกว่าการป้องกัน โดยเฉพาะความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นช่องทางหลักที่ส่งผู้กระทำผิดเข้าสู่เรือนจำมากที่สุด

1.3 นโยบายมีการปรับเปลี่ยนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการแก้ไขผู้ต้องขังค่อนข้างบ่อย เนื่องจากการใช้วิธีการแก้ไขผู้กระทำผิดเป็นเรื่องที่ใหม่มากของสังคมและกระบวนการยุติธรรมไทยเมื่อเปรียบเทียบกับระยะเวลาอายุงานของการใช้วิธีการลงโทษผู้กระทำผิด

1.4 การกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายยังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เนื่องจากเรือนจำแต่ละแห่งมีลักษณะเฉพาะและข้อจำกัดของตัวเองที่แตกต่างไปจากเรือนจำอื่น แต่การกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายจะออกมาในรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2. ปัญหาระดับบริหารจัดการ ประกอบด้วย

2.1 การบริหารโปรแกรมให้ความสำคัญกับโปรแกรมแตกต่างกัน

2.2 การคัดเลือกผู้ต้องขังเข้ารับการอบรมโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยยังขาดการประสานกันระหว่างฝ่ายที่คัดเลือก ส่งการและจัดหางบประมาณ

2.3 การสั่งการให้ดำเนินโครงการต่าง ๆ จากส่วนกลางมักจะเน้นความเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยไม่ได้คำนึงถึงรายละเอียดเกี่ยวกับข้อจำกัดของที่ตั้ง พื้นที่ และประเภทของเรือนจำ

2.4 การสั่งการจากฝ่ายบริหารให้หน่วยปฏิบัติดำเนินโครงการกระชั้นชิดเกินไป ไม่สามารถเตรียมการและวางแผนล่วงหน้าได้

2.5 เมื่อมีผู้ต้องขังหลบหนี การพิจารณาโทษของเจ้าหน้าที่จะมีความรุนแรงและกระทบต่อชีวิตการทำงานสูงมาก ทั้งที่โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยนั้นออกแบบมาเพื่อให้ผู้ต้องขังปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมภายนอกเรือนจำ

2.6 การสร้างแรงจูงใจด้วยกระบวนการทัศนของการลงโทษ ซึ่งเป็นแนวทางของการสร้างแรงจูงใจสำคัญที่นำมาใช้ตั้งแต่ยุคปฏิรูปเรือนจำ

3. ปัญหาอุปสรรคระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย

- 3.1 การมีช่องว่างระหว่างความเชื่อมั่นและความสำเร็จต่อโปรแกรม ในกลุ่มของผู้บริหารทั้งในระดับกรมและผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถาน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติรับผิดชอบดำเนินการจัดโปรแกรมฝึกอบรม
 - 3.2 เนื้อหาครอบคลุมทุกองค์ประกอบตาม Road Map ของ UN ที่เสนอให้โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำหรือการแก้ไขในระบบต้องโทษที่มีด้วยกันทั้งหมด 6 องค์ประกอบ แต่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนกัน
 - 3.3 เนื้อหาครอบคลุมทุกองค์ประกอบตาม Road Map ของ UN ที่เสนอให้โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำหรือการแก้ไขในระบบต้องโทษที่มีด้วยกันทั้งหมด 6 องค์ประกอบ แต่มีปัญหาที่เป็นแต่เพียงความรู้ทั่วไป/พื้นฐาน ขาดโปรแกรมที่มีระดับสูง/ก้าวหน้ากว่าความรู้ระดับพื้นฐาน
 - 3.4 ปัญหาจำนวนโปรแกรมมีมากที่สุดตามข้อจำกัดของเรือนจำ แต่จำนวนโปรแกรมนั้นยังมีจำนวนไม่มากพอและยังขาดความหลากหลาย
 - 3.5 โปรแกรมส่วนใหญ่รวมถึงโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยด้วย ไม่ได้เข้มงวดกับการกำหนดจำนวนผู้เข้ารับการอบรมอย่างชัดเจน
 - 3.6 โครงการส่วนใหญ่เมื่อนำมาปฏิบัติจะเป็นภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะโครงการที่เป็นโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยระบบปิดภายในเรือนจำ ที่เน้นการฝึกอาชีพระยะสั้น
 - 3.7 การประเมินผลของโปรแกรมจะออกมาดี แต่มีปัญหาตรงที่มันไม่ตรงกับความเป็นจริง
 - 3.8 โปรแกรมแต่ละโปรแกรมมีความเป็นเอกเทศสูง เกิดจากการเกิดขึ้นของแต่ละโปรแกรมไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกัน แต่หากเป็นการทยอยเกิดขึ้นทีละหนึ่งโครงการสองโครงการ ไม่ได้มีลักษณะเป็นชุดหรือวางแผนร่วมกันหรือคือเอาโครงการที่มีอยู่ออกมาดูก่อน
 - 3.9 โปรแกรมเพื่อการแก้ไขกับโปรแกรมเพื่อการลงโทษยังไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน เพื่อให้เหมาะสมกับประเภทของผู้ต้องขังที่มีหลายประเภท
 - 3.10 โครงการเตรียมความพร้อมยังขาดความเชื่อมโยงที่ไร้รอยต่อ
- จากปัญหาทั้ง 3 ระดับ โดยเฉพาะปัญหาในระดับปฏิบัติที่มาจากตัวโปรแกรมเองนั้นได้นำมาใช้เป็นฐานของการออกแบบรูปแบบใหม่ของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ส่วนปัญหาในระดับนโยบายและบริหาร ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุของปัญหาตัวโปรแกรม และนำมาใช้เป็นเงื่อนไขความสำเร็จของโปรแกรม

แนวคิดในการออกแบบเครื่องมือและเงื่อนไขของเครื่องมือใหม่

1. จัดแบ่งประเภทของโปรแกรมการแก้ไขที่มีอยู่ทั้งหมดใหม่ โดยแยกโปรแกรมเพื่อการลงโทษออกไปต่างหาก แล้วจัดแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือโปรแกรมพื้นฐาน โปรแกรมแกนกลาง และโปรแกรมเฉพาะ
2. ออกแบบโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้เป็นเป็นโปรแกรมชุด ไม่ใช่โปรแกรมเดี่ยว เพื่อให้จัดระบบโปรแกรมแก้ไขทั้งหมดให้มีลักษณะเป็นกระบวนการ (Process) ที่มีหลายขั้นตอน โปรแกรมแต่ละประเภทมีหลายกลุ่มโปรแกรม แต่ละกลุ่มโปรแกรมมีหลายโปรแกรมซึ่งจะมีระดับความยากง่ายเป็นขั้นต้นขั้นกลางและขั้นสูงซึ่งจะมีการจัดเรียงกันตามลำดับความยากง่ายของแต่ละโปรแกรม

3. เน้นการแก้ไขตัวบุคคลตามสาเหตุแห่งการกระทำผิดของแต่ละบุคคลที่แบ่งออกเป็น 3 ด้านตามศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาสาเหตุการกระทำผิด ได้แก่ สาเหตุปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ชีววิทยาและสังคมวิทยา ซึ่งการแก้ที่สาเหตุแห่งการกระทำผิดของแต่ละบุคคลนี้สอดคล้องกับหลักการแก้ไข เพราะโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเป็นโปรแกรมเพื่อการแก้ไข ไม่ใช่โปรแกรมเพื่อการลงโทษซึ่งโปรแกรมเพื่อการลงโทษนั้นจะมุ่งเน้นที่การกระทำผิดและออกแบบโปรแกรมยึดตามฐานความผิดเป็นสำคัญ และเป็นเรื่องที่เกิดพลาดมาโดยตลอดของโปรแกรมแก้ไขที่ยึดตามฐานความผิดหรือการกระทำของผู้ต้องขังเป็นเกณฑ์

4. การให้เข้ารับอบรมอาศัยมาตรการเสริมแรงทั้งเชิงบวก-เชิงลบ และวิธีสร้างแรงจูงใจให้เข้าสู่โปรแกรมแก้ไขแทนการบังคับ หรือใช้การพักลดโทษเป็นแรงจูงใจหลักแต่เพียงอย่างเดียว

5. โปรแกรมเตรียมความพร้อมใหม่จะแบ่งออกเป็น 2 โซน คือโซนแรกเป็นช่วงของการเข้าฝึกอบรมแก้ไขในโปรแกรมต่าง ๆ ก่อนจะเข้ามาสู่โซนที่ 2 ซึ่งเป็นโซนของบ้านกึ่งวิถีได้รับการออกแบบมาให้เป็นจุดเชื่อมของสองโซนเข้าด้วยกัน

6. นอกจากโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยใหม่จะเชื่อมการดูแลในเรือนจำ (In care) ที่แบ่งออกเป็นสองโซนเข้าด้วยกันแล้ว บ้านกึ่งวิถีที่มี 3 ระยะเวลา (Phases) นี้ยังได้ทำหน้าที่เชื่อมต่อ In care กับ After care เข้าด้วยกัน จนทำให้การดูแลแก้ไขผู้ต้องขังมีลักษณะต่อเนื่องกันไปตลอดอย่างไร้รอยต่อ (Seamlessly Through Care)

7. ใช้การ coaching ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในช่วง In care และ Mentoring ในช่วง After care

8. เปิดโอกาสให้หน่วยงานที่จะดูแลผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ (After care) มีช่องทางเริ่มเข้ามาทำงานร่วมกับฝ่าย In care ในศูนย์เพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและรับช่วงการทำงานต่อเนื่องกันไปได้เลย

ผลลัพธ์คือ รูปแบบใหม่ของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจะเป็นโปรแกรมแบบเป็นชุด มีลักษณะเป็นกระบวนการที่มีหลายขั้นตอนแบบขั้นบันไดตามประเภทโปรแกรม กลุ่มโปรแกรมหลัก กลุ่มโปรแกรมย่อย และระดับความยากง่ายของแต่ละโปรแกรม เครื่องมือใหม่นี้จะแบ่งออกเป็น 2 โซน คือ โซนแรกที่เรียกว่า “โซนโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขัง” และโซนที่ 2 จะเป็นโปรแกรมสุดท้ายก่อนปล่อยผู้ต้องขังที่เรียกว่า “โซนโปรแกรมเพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย หรือศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย หรือบ้านกึ่งวิถีแบบ 3 ระยะเวลา” โดยศูนย์เพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่มี 3 ระยะเวลาจะเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่าง In care กับ After Care เข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดการดูแลแก้ไขผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องกันไปได้ตลอด (Through Care) และอย่างไร้รอยต่อ (Seamless) ที่สำคัญโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่เป็นการจัดระบบโปรแกรมทั้งหมดที่จะใช้กับผู้ต้องขังตาม Sentence plan ของแต่ละคนเริ่มตั้งแต่ผู้ต้องขังเริ่มเข้ามาในเรือนจำโดยไม่ยึดตามฐานความผิด แต่จะมุ่งเน้นตัวผู้ต้องขังที่จะได้รับการแก้ไขเป็นเกณฑ์แทน ดังที่นำเสนอแผนผังและรายละเอียดของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่ไว้แล้วในบทที่ 4

แต่อย่างไรก็ดี เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยใหม่นี้ ไม่ใช่เครื่องมือหรือโปรแกรมที่นำไปใช้ได้ทันที เพราะเป็นการออกแบบที่แก้ไขโปรแกรมเพื่อการแก้ไขทั้งหมดไม่ต่ำกว่า 50 โปรแกรม ที่จะต้องนำมาจัดประเภทใหม่ จัดกลุ่มใหม่ และต้องจัดระดับความยากง่ายของแต่ละโปรแกรม ซึ่งจะสามารถทำได้ก็ต่อเมื่อมีการพิจารณาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมที่มีทั้งหมดทุกโปรแกรม เปรียบได้กับการต่อภาพจิ๊กซอว์ (Jigsaw) ที่จิ๊กซอว์แต่ละชิ้นไม่สามารถนำมาเรียงหรือต่อกันได้เพราะผิดขนาด จำเป็นต้องตัดแต่งแต่ละชิ้นเสียก่อนจึงจะนำมาต่อกันเป็นภาพใหญ่ได้ ถ้าพึงระดับความยากง่ายของแต่ละโปรแกรมยังไม่เคยมีการจัด

ระดับไว้เลย หลายโปรแกรมจึงมีความซ้ำซ้อนกัน ดังนั้นถ้าจะเรียงลำดับโปรแกรมตามระดับความยากง่าย จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขทุกโปรแกรมส่วนใดที่ซ้ำกันต้องตัดออก บางโปรแกรมต้องเพิ่มส่วนที่ยากขึ้นเข้าไป นอกจากเนื้อหาแล้ว ส่วนประกอบอื่นๆของโปรแกรมเช่น เงื่อนไขของการเข้ารับการอบรม วิธีการประเมินผล โดยเฉพาะโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิดทั้งหมดต้องปรับแก้ใหม่ทั้งหมด เพราะเป็นการออกแบบโปรแกรมขึ้นมาจากการใช้ฐานความผิดหรือการกระทำผิดเป็นฐานในการออกแบบ ซึ่งควรจะเป็นเรื่องของโปรแกรมการลงโทษไม่ใช่โปรแกรมเพื่อการแก้ไข เพราะโดยหลักการของการแก้ไขต้องมุ่งเน้นที่ตัวบุคคลหรือตัวผู้กระทำผิดซึ่งก็คือตัวผู้ต้องขังเป็นสำคัญ ไม่ใช่การกระทำผิดของเขา

การปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมทั้งหมดเป็นไปเพื่อนำมาจัดแบ่งประเภทของโปรแกรม กลุ่มหลักและกลุ่มย่อยของโปรแกรม และระดับความยากง่ายของแต่ละโปรแกรม เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องดำเนินการอย่างจริงจังโดยผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริงจากหลายสาขาวิชาชีพ เช่น แพทย์ จิตแพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักกิจกรรมบำบัด ครู นักวิชาการ พระ นักบวชศาสนา ผู้ประกอบการ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ ข้อเท็จจริงที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการสร้างโปรแกรมใหม่นั้นยุ่งยากน้อยกว่าการปรับแก้โปรแกรมที่มีอยู่แล้วด้วย ดังนั้นจึงเป็นเรื่องเหลือวิสัยที่จะทำได้ในงานวิจัยเรื่องเดียวกันนี้ ควรต้องมีการทำวิจัยเพิ่มเติมหรือตั้งคณะทำงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขขึ้นมาดำเนินการ และต้องยอมรับว่าต้องใช้เวลานานพอสมควร การคาดหวังที่จะได้โปรแกรมเตรียมความพร้อมที่ใช้ได้ทันทีจึงผิดทั้งหลักการและยากที่จะเป็นไปได้ เว้นแต่จะยอมออกแบบโปรแกรมอย่างไม่จริงจังที่จะแก้ไขปัญหาหรือยอมรับการทำงานแบบสุกเอาเผากิน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) นโยบายทางอาญาของประเทศที่ประกาศว่าจะใช้วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยวิธีการแก้ไข ไม่ใช่การลงโทษ ผู้นำจึงควรจะเข้าใจให้ถ่องแท้ถึงความแตกต่างกันระหว่างการแก้ไขกับการลงโทษ เพื่อจะได้สามารถแยกแยะได้อย่างถูกต้อง อันจะนำไปสู่การบริหาร การกำกับและการส่งเสริม สนับสนุนวิธีการแก้ไขให้ได้รับการปฏิบัติอย่างแท้จริง ไม่ปล่อยให้หันนโยบายกับการปฏิบัติสวนทางกันแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งที่สุดแล้วจะทำให้ไม่ได้ดีทั้งสองอย่าง เนื่องจากมันมีความขัดแย้งกันในตัว ถ้าไม่ชัดเจนว่าจะเดินไปทางใดทางหนึ่งทั้งในระดับปฏิบัติและนโยบายจะทำให้เกิดความสับสนและขัดแย้งหรือสวนทางกันในระหว่างผู้ปฏิบัติที่จะนำไปไม่ถึงฝั่งทั้งสองด้าน สูญเสียทั้งงบประมาณและทรัพยากรโดยไม่จำเป็นกับการดำเนินงานที่ไม่ได้เกิดมรรคผลอย่างจริงจัง เพราะต้องคอยประคองเพื่อพยายามทำให้ได้ดีทั้งสองด้าน ซึ่งเป็นการทำงานที่เป้าหมายไม่ชัดเจน กว่าจะสำเร็จได้ก็ยากลำบากและเกิดความสูญเสียโดยไม่จำเป็น อย่างน้อยที่สุดถ้าเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้โดยเด็ดขาด ก็ควรจัดลำดับความสำคัญว่าจะให้การแก้ไขหรือการลงโทษเป็นด้านหลักหรือด้านรอง
- 2) นโยบายการใช้โทษทางอาญาอย่างแพร่หลายในกฎหมายหลายฉบับ และเน้นการใช้การจำคุกเพื่อการลงโทษมากกว่าการแก้ไข ควรจะได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและทำกันอย่างเป็นระบบของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำที่เป็นผลลัพธ์โดยตรงจากนโยบายดังกล่าว ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำไม่ควรถูกปล่อยให้เป็นการระของเรือนจำหรืองานราชทัณฑ์แต่เพียงฝ่าย

เดียว เพราะมันเป็นปัญหาที่หน่วยปฏิบัติไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง ในสถานการณ์ปัจจุบันทำได้เพียงการประคับประคองไม่ให้คุกแตกเพราะจำนวนผู้ต้องขังเกินความจุที่เรือนจำจะรองรับได้จากการไหลบ่าเข้ามาของผู้ต้องขังในแต่ละวัน ด้วยการเปิดทางระบายให้ความแออัดลดลงเป็นครั้งคราวทั้งที่ยังไม่สามารถบำบัดฟื้นฟูแก้ไขได้สำเร็จ เพราะความหนาแน่นของผู้ต้องขังมากเกินไปกว่าที่จะทำแก้ไขได้ ไม่ว่าจะใช้โปรแกรมแก้ไขที่ดีเพียงใดก็ตาม ถ้าเรือนจำยังคงท่วมท้นไปด้วยผู้ต้องขังจำนวนมากกว่าความจุของเรือนจำและเกินขอบเขตที่โปรแกรมแก้ไขจะรองรับได้ ที่สุดก็ต้องปล่อยกลับคืนสู่สังคมโดยไม่มีทางเลือก จะเลือกได้ก็แต่เพียงว่าจะปล่อยแบบใดเท่านั้น ระหว่างการปล่อยแบบมีเงื่อนไขกับไม่มีเงื่อนไข ซึ่งปัจจุบันยังมีการปล่อยแบบมีเงื่อนไขน้อยกว่าแบบไม่มีเงื่อนไขมาก จึงควรส่งเสริมให้มีการใช้วิธีปล่อยแบบมีเงื่อนไขให้มากขึ้นเพื่อให้สังคมมีความเสี่ยงน้อยลงจากอันตรายที่จะเกิดจากการกระทำผิดซ้ำ สังคมจะได้มั่นคงปลอดภัยมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ทางที่ดีที่สุดต้องแก้ที่ต้นเหตุของปัญหานั้นคือ การใช้โทษจำคุกมากเกินไปในกฎหมายหลายฉบับให้น้อยลง โดยการเลี่ยงไปใช้โทษอย่างอื่นแทน โดยสรุปปัญหาคนล้นคุกต้องแก้ไขทั้งขาเข้าที่จะทำให้มีคนเข้าเรือนจำน้อยลง และขาออกที่จะต้องปล่อยคนออกให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

- 1) เมื่อนำเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่ไปดำเนินการในระยะหนึ่งแล้วประมาณ 3-5 ปี ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่ได้จากการใช้เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่กับเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ใช้ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และศึกษาผลกระทบ (Impacts) เป็นระยะๆ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมทั้งหลายเมื่อจำนวนผู้ต้องขังลดลงเรื่อยๆ อันเป็นผลมาจากจำนวนการกระทำผิดซ้ำที่ลดลงหลังใช้เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่
- 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการศึกษาวิจัยกฎหมายและกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติ ข้อกำหนด ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับแก้ไขผู้กระทำผิดและการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ว่ามีอุปสรรคหรือส่งเสริมการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการแก้ไขทั้งในทางนิตินัยและพฤตินัยอย่างไร และมีผลกระทบต่อเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมากน้อยเพียงใด เพื่อปรับปรุงให้ทิศทางของกระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขผู้กระทำผิดเป็นไปในทางเดียวกันหรือไม่ขัดแย้งกัน

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์ในปีต่อไป

- 1) กระทรวงยุติธรรมควรจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมารองรับการเชื่อมต่อการดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำกับนอกเรือนจำหลังพ้นโทษ จะให้มีลักษณะเป็นบ้านกึ่งวิถีหรือศูนย์การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขัง ให้อยู่ในรูปของวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อให้สามารถดึงทรัพยากรภายนอกที่มีทุกมิติเข้ามาเติมเต็มส่วนที่กรมราชทัณฑ์ไม่มีและไม่สามารถมีได้ครบทุกมิติอยู่แล้ว ส่วนจะยังให้คงขึ้นอยู่กับกรมราชทัณฑ์หรือไม่สำคัญ หากกรมราชทัณฑ์ประสงค์ดูแลต่อไปก็สามารถทำได้ เพียงแต่

รูปแบบการบริหารจัดการต้องเปลี่ยนไปตามแนวทางที่เสนอไว้นี้ เพราะการแก้ไขคนต้องใช้ทุกมิติ ซึ่งยากที่จะมีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะมีความสมบูรณ์ครบทุกมิติ

- 2) ยกระดับการดูแลผู้ต้องขังให้ครบวงจรและต่อเนื่องไปตลอดแบบ Through care เพื่อให้มีส่วนที่รับไม่ต่อจากเรือนจำคือ หน่วยที่ทำหน้าที่ After care ซึ่งในปัจจุบันยังมีอยู่น้อยมากและไม่เข้มแข็งพอที่จะรองรับผู้ต้องขังได้ จึงจำเป็นที่รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องจัดตั้งให้มากขึ้น มิเช่นนั้นจะเป็นการไร้ประโยชน์หรือ “เสียของ” ถ้าเรือนจำดูแลแก้ไขมาอย่างดีแล้วในส่วนที่เป็น In care ที่สุดก็ต้องกลับไปทำผิดอีกเมื่อไม่มีอะไรรองรับหลังพ้นโทษ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดูแลแก้ไขผู้ต้องขังแบบต่อเนื่องไปโดยตลอด (Through care) จนกว่าเขาจะอยู่ในสังคมได้ตามปกติ
- 3) กรมราชทัณฑ์หรือเรือนจำจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรจากภายนอก เพราะการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการป้องกันการกระทำผิดซ้ำเป็นงานที่ต้องทำในหลายด้านหลายมิติ เครือข่ายและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่มีทรัพยากร ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้งานสำเร็จ เพราะไม่มีหน่วยงาน องค์กร องค์กร แห่งใดแห่งหนึ่งจะมีครบทุกมิติ แต่ละแห่งย่อมจะมีงานหรือมิติด้านใดด้านหนึ่งที่โดดเด่นของตัวเอง จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับกรมราชทัณฑ์ที่จะต้องดึงเข้ามาเป็นทรัพยากรในการแก้ไขผู้ต้องขัง รวมถึงโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยด้วย ดีกว่ากล่าวโทษว่าสื่อลงแต่ข่าวไม่ดีเกี่ยวกับเรือนจำและผู้ต้องขังที่ทำผิดซ้ำ หรือน้อยใจว่าสังคมไม่ยอมรับ ไม่ให้ออกาส ไม่ช่วยเหลืออดีตผู้ต้องขัง โดยการเลือกที่จะให้การศึกษาแก่สังคมได้เรียนรู้ว่า เรือนจำทำอะไรอยู่ ผู้ต้องขังได้รับการฟื้นฟูแก้ไขอย่างไร ยุ่งยากเพียงใด เรือนจำมีปัญหาอุปสรรคอะไรในการดำเนินงานด้วยตนเองโดยไม่ผ่านสื่อหรือเรื่องเล่าให้คนภายนอกสังคมได้เข้ามารับรู้เอง ได้เห็นสภาพจริง ๆ ได้เรียนรู้ว่าเรือนจำและผู้ต้องขังจริงเป็นเช่นไร อะไรคือปัญหา อุปสรรค ที่เขาพอจะช่วยเหลืออะไรได้บ้าง สร้างความเข้าใจ สร้างการรับรู้ที่ถูกต้อง แล้วปล่อยให้ตัดสินใจเองว่าจะเข้าร่วมมือกันหรือไม่ และถ้าจะช่วยจะต้องทำอย่างไร ไม่ต้องเรียกร้องเพราะจะต้องเป็นการช่วยเหลือที่เขาเต็มใจให้เอง ปัญหาของเรือนจำไม่ใช่สิ่งที่หน้าอาย เพราะไม่ใช่ความผิดหรือความรับผิดชอบของเรือนจำเท่านั้น ทุกคนมีส่วนร่วมสร้างและจะได้รับผลกระทบจากปัญหาด้วยกัน สังคมคงเห็นความจำเป็นที่ควรเข้ามาช่วย ซึ่งได้เกิดขึ้นแล้วในรูปแบบที่เป็นอยู่ในประเทศสิงคโปร์
- 4) ผู้ดำเนินโครงการต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังสนใจเข้าอบรมเพื่อได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ไม่ใช่จูงใจด้วยการพักลดโทษเท่านั้น โดยใช้ระบบรางวัลแทนการลงโทษเป็นหลัก หมายความว่าทุกความสำเร็จที่เกิดขึ้น ต้องมีการชื่นชม ให้กำลังใจ ให้ใบประกาศนียบัตร ให้สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็น ฯลฯ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ไปต่อ จนถึงศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยลักษณะของศูนย์ต้องมีลักษณะเป็นเส้นชัยแห่งความสำเร็จ เป็นที่ต้องการของผู้ต้องขังที่อยากไปให้ถึง ศูนย์นี้อาจจะมีความสะดวกสบาย สวยงาม อาหารที่ดีกว่า ฯลฯ กล่าวคือต้องใช้วิธีการเสริมแรงทั้งเชิงบวกและลบเพื่อสร้างแรงจูงใจและเกิดความคาดหวังที่อยากจะได้ในสิ่งที่แต่ละโปรแกรมนำเสนอ

- 5) เนื่องจากเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่ เป็นเครื่องมือที่ออกแบบมาเพื่อแก้ไขปัญหาย่างเป็นระบบในหลายมิติของการทำงานแก้ไขผู้ต้องขัง การนำเครื่องมือใหม่นี้ไปใช้จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมสร้างนโยบาย ออกแบบโครงการ บริหารจัดการ ดำเนินการ สนับสนุน ส่งเสริม และผลักดันงานด้านการแก้ไขผู้ต้องขัง ดังนั้นเพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงต่อหลายฝ่ายที่รับผิดชอบงานด้านการแก้ไขผู้ต้องขังอยู่ก่อนแล้ว ที่อาจทำให้เกิดความเข้าใจที่ไขว้เขว และความรู้สึกต่อต้าน อันจะนำไปสู่ความล้มเหลวของเครื่องมือที่พยายามร่วมกันออกแบบมาอย่างดี ก่อนที่จะนำไปใช้ปฏิบัติอย่างเต็มรูปแบบและประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวัง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรผลักดันให้มีการนำเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรูปแบบใหม่นี้ไปใช้ทดลองในรูปแบบของการดำเนินการเป็นตัวอย่างหรือโครงการนำร่อง (Pilot project) ก่อน เพื่อสร้างความเข้าใจและการยอมรับร่วมกันก่อนนำไปใช้จริงพร้อมกันทั่วประเทศ อีกทั้งยังสามารถปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องหรืออุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในขั้นที่ได้ลงมือดำเนินการตามรูปแบบใหม่ของเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

บรรณานุกรม

- กรมราชทัณฑ์. (2561). รายงานการดำเนินงานของรัฐต่อสาธารณะรายปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561. สืบค้น กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://drive.google.com/file/d/1xYBi7rtD2trcBADdrRsyTMMGkjRuCQ3e/view>
- กรมราชทัณฑ์. (2561). คู่มือการจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด. นนทบุรี:พี.เค.เค.พริ้นติ้ง.
- กรวรรณ คำกรเหตุ. (2559). แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังในเรือนจำโครงสร้างเบา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- กลยุทธ พานาสันต์ & โสภา (ชูพิกุลชัย) ซปีลมันท์ ราชบัณฑิต. (2554). รูปแบบเรือนจำต้นแบบทางอาชญาวิทยาสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่เหมาะสมในสังคมไทย. วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัย สวนดุสิต, 7(1), 74-87.
- กองทัพรักษ์ ผางแพ่ง. (2561). การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ กรณีศึกษาเรือนจำกลางชลบุรี. สืบค้น มกราคม 2563, จาก http://www3.ru.ac.th/mpa-abstract/files/2561_1566378847_6014832073.pdf
- ท กล้วยไม้. (2542). การบริหารงานยุติธรรม. กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์สำนักเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร.
- ธนภัทร วางอภัย. (2560). การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร. (รายงานการค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรังสิต, สถาบันอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม, สาขาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม.
- นัทธี จิตสว่าง. (2546). โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด. กรุงเทพฯ: วัฒนพงศ์การพิมพ์.
- ปราโมทย์ ทองศรี . (2555). ทักษะของผู้เกี่ยวข้องต่อการใช้เรือนจำชั่วคราวเป็นศูนย์เตรียมการ ปลดปล่อย: ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำชั่วคราวเขาพลอง จังหวัดชัยนาท. (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2561). เปิดโลกหลังกรงขังจากภาพถ่ายฝีมือนักศึกษาญี่ปุ่น. สืบค้น มกราคม 2563, จาก <https://mgronline.com/japan/detail/9610000107517>
- พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์. (2542). กระบวนการยุติธรรมกับการถ่วงดุลอำนาจโดยรัฐสภาไทย. กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์. (2560). กระบวนการยุติธรรมไทยแก้ไขผู้กระทำผิดอย่างไร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, หลักสูตรการบริหารงานยุติธรรม.
- พรประภา แก้วกล้า. (2558). การพัฒนาคุณภาพการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดด้วยระบบการดูแลต่อเนื่อง และการส่งต่อข้อมูลจากสถานที่ควบคุมตัวสู่มาตรการคุมประพฤติ และการสงเคราะห์ภายหลังปล่อย. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม, กรมคุมประพฤติ.

- ภัทร คงคาทิพย์. (2556). มาตรการทางกฎหมายในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อย(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต,
- ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคเหนือ. (2562). บุคลิกภาพและทักษะทางอาชีพของผู้ใกล้พ้นโทษ และความต้องการจ้างงานของนายจ้าง กรณีศึกษา : เรือนจำกลางลำปาง. กรุงเทพฯ:กระทรวงแรงงาน, กรมจัดหางาน, กองบริหารข้อมูลตลาดแรงงาน.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2562). โครงการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการกระทำผิดซ้ำ. กรุงเทพฯ:กระทรวงยุติธรรม.
- Beck, J. S. (1995). *Cognitive therapy: Basic and beyond*. NY: The guiford Press.
- Bohm, R. M., & Haley, K. N. (1997). *Introduction to Criminal Justice*. Glencoe McGraw-Hill.
- Bonta, J. (1995, September). Responsivity Principle and Offender Rehabilitation. *Forum on Corrections Research*, 7(3), 34-37. Retrieved from <http://www.csc-scc.gc.ca/text/index-eng.shtml>
- Bonta, J., Wallace-Capretta, S., & Rooney, J. (2000, June 1). A Quasi-Experimental Evaluation of an Intensive Rehabilitation Supervision Program. Retrieved February 2020, from <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0093854800027003003>
- Boyd, N. (2013, July 16). Deinstitutionalization Movement of the 1960s and Other Mental Health Issues. Retrieved February 2020, from <https://study.com/academy/lesson/deinstitutionalization-movement-of-the-1960s-and-other-mental-health-issues.html>
- Burraston. (2012). Reducing juvenile recidivism with cognitive training and a cell phone follow-up: an evaluation of the real victory program. Retrieved January 2020, from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/21131310>
- Cervantes, G., & Porter, D. (2016, March 21). Extreme empiricism: John Howard, Poetry, and the Thermometrics of Reform. *The Eighteenth Century*, 95-117. Retrieved from https://journals.ohiolink.edu/pg_99?113696184962910::NO:99:P99_ENTITY_TYPE,P99_ENTITY_ID:MAIN_FILE,36774324&cs=3Jweh2H7x-7d4-K7TMbJpPpe_87MOu2hkBNY6y8Mdl0Vw4ubmT0r5VYAcK-LRdK21JjCddhvfQyhlqQM9Y-iGNA
- Cesare, M. (1764). *On Crimes and Punishments*. Retrieved January 2020, from https://en.wikipedia.org/wiki/On_Crimes_and_Punishments
- Cullen, & Gillbert. (1992). *Judicial policy making and the modern state: How the courts reformed America*. U.K.: Cambridge University Press.
- Diaz, R. (2020). What to Expect reception and classification process. Retrieved February 2020,

- from <http://agentedilindap.blogspot.com/2006/05/reception-and-diagnostic-center-rdc.html>
- Drylie, J. J. (2008). Criminal Justice in America. Retrieved February 2020, from <http://www.Kean.edu>
- Fallin, G. P., Wexler, H. K., & Lipton, D. S. (1992). Drug treatment in state prisons. Retrieved February 2020, from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK234751/>
- Junger-Tas, J. (1995). Sentencing in the Netherlands: Context and Policy. *Federal Sentencing Reporter*, 7(6), 293-299.
- Kaeble, และ M. Cowhig. (2018). Correction Populations in the United States. Retrieved January 2020 from <https://www.bjs.gov/index.cfm?ty=pbdetail&iid=6226>
- Lipsey, et al. (2007). Effects of cognitive-behavior programs for criminal offenders. Retrieved January 2020, from https://www.researchgate.net/publication/252778703_Effects_of_Cognitive-Behavioral_Programs_for_Criminal_Offenders
- Office of Justice Programs. (2020). Crime. Retrieved January 2020. from <https://www.crimesolutions.gov/>
- Patac, E. (2006). Reception and Diagnostic Center(RDC). Retrieved February 2020, from <http://agentedilindap.blogspot.com/2006/05/reception-and-diagnostic-center-rdc.html>
- Pinterest. (2020). Copper John-Auburn Correctional. Retrieved February 2020, from https://www.google.com/search?q=going%20to%20work%20for%20copper%20John&tbm=isch&tbs=rimg%3ACeAfbf0YWL7wlmCjUun0mUkrtKRA3inbazw9JQ45BwT8GfXdsvLSP0rbjvgPZR6o3HQeyyvB85lNZEcg-yV56—O6f9kFMshlhfA_1a4UnPqzC0o1yk5BifEiKWwcikeNdWnRad1DC12EEsqEgmjcUun0mUkrhEcau
- Pollock, J. C. (1997). *Media and Social Inequality: Innovations in Community Structure*. Retrieved January 2020, from https://www.researchgate.net/publication/282646701_Media_and_Social_Inequ
- Schmallegger, F. (1991). *Criminal Justice Today*. New Jersey: Pearson education, Inc.
- Scott Johnson. (2016). 3 Attributes of Successful Reentry Programs. Retrieved from <https://www.linkedin.com/pulse/3-attributes-successful-reentry-programs-scott-johnson/>
- Shand, R. A. (1996). Pre-release/transition: inmate programs and support upon entry, during

- incarceration, and after release. Retrieved from <https://www.semanticscholar.org/paper/Pre-release%2FTransition%3A-Inmate-Programs-and-Support-Shand/9c159cf2b405309931defd01197bc1195288d8e4>
- Singapore Prison Service. (2018). Building the future of corrections. Retrieved January 2020, from <https://www.sps.gov.sg/docs/default-source/publication/prison-fa-27-jun.pdf>
- Smith, D. (2018). Beyond the Walls: An Evaluation of a Pre-Release Planning (PReP) Programme for Sentenced Mentally Disordered Offenders. Retrieved from <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyt.2018.00549/full>
- Spohn, W. C. (2017). Conscience and moral development. Retrieved January 2020, from <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/004056390006100106UNODC>.
- Trower, P., Casey, A., & Dryden, W. (2006). Cognitive behavioral counselling. London: SAGE Publication Ltd.
- UNDC. (2017). Annual report. Retrieved December 2019, from [unodc.org](http://www.unodc.org)
- UNODC. (2018). UNODC Annual Report: Covering activities during 2018. Retrieved from <http://www.unodc.org>
- UN Roadmap. (2018). Retrieved November 2019, from https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/2018/Roadmap_f_or_the_Development_of_Prison-based_Rehabilitation_Programmes_ENG.pdf
- Whitman, K. (2018). The relationship between Alabama's prison reentry and rehabilitative programs and recidivism. Retrieved January 2020, from <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Relationship-between-Alabama's-Prison-Reentry-Whitman/1dffdd43fbd29ed1b1d4ef4b06cb2d532939bf17>
- Wikipedia. (2019). Wolston Correctional Centre. Retrieved February 2020, from https://en.wikipedia.org/wiki/Wolston_Correctional_Centre
- Wikipedia. (2020). Bastille. Retrieved January 2020, from <https://en.wikipedia.org/wiki/Bastille>
- Wikipedia. (2020). The front of Auburn correction facility. Retrieved February 2020, from <https://en.wikipedia.org/wiki/File:AuburnPrisonFront.jpg>
- Wikipedia. (2020). Walnut Street Prison. Retrieved February 2020, from https://en.wikipedia.org/wiki/Walnut_Street_Prison
- Write Editions. (2013). The courage to believe: Unlocking life's second chances. Singapore: Singapore Prison Service. Retrieved from <https://writeeditions.com/wp-content/uploads/2014/06/Book-CourageToBelieve-WriteEditions-2013.pdf>
- Zoran, & Kandu. (1996). Criminology and prison reform in Lima, Peru, 1860-1930. Retrieved

February 2020, from <http://thehappyprisoner.org/research-papers.htm>

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1 บทคัดย่อ/Abstract

บทคัดย่อ/Abstract

การพัฒนาเครื่องมือเตรียมพร้อมก่อนปล่อย (ผู้ต้องขัง)

เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบท่วมท้นไปด้วยผู้กระทำผิดในคดีอาชญากรรม จนก่อให้เกิดความยุ่งยากในการบริหารจัดการงานยุติธรรมของประเทศทั้งระบบ โดยเฉพาะในส่วนของเรือนจำที่ต้องรับภาระอย่างหนักกับปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ แต่เรือนจำก็ไม่สามารถจำคุกผู้ต้องขังทุกคนไว้จนตาย สักวันหนึ่งไม่ช้าก็เร็วก็ต้องปล่อย โดยเฉพาะผู้ต้องขังส่วนใหญ่ที่เป็นคดีเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีมากกว่าร้อยละ 70 นั้น มักจะเป็นผู้กระทำผิดซ้ำถึงร้อยละ 62.64 และร้อยละ 73.13 ของผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำและศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนสถิติการกระทำผิดซ้ำที่สูงเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้พยายามพัฒนา หลักสูตร/โปรแกรม/โครงการต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมาอย่างต่อเนื่องแล้วก็ตาม แสดงว่าเครื่องมือดังกล่าวน่าจะมีปัญหา อุปสรรค หรือ ข้อจำกัดที่ไม่สามารถทำให้บรรลุผลสำเร็จได้

ดังนั้นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือที่ได้จากการศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดต่างๆ ย่อมจะช่วยให้การดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนที่จะปล่อยผู้ต้องขังประสบผลสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น ผู้ต้องขังไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก อันเป็นประโยชน์ต่อเรือนจำในการบริหารจัดการได้ง่ายขึ้น และต่อตัวผู้ต้องขังเอง ตั้งแต่อยู่ในเรือนจำและหลังพ้นโทษไปแล้ว ทั้งแง่ของการปรับตัวระหว่างที่อยู่ในเรือนจำและการปรับตัวเข้าสู่สังคมหลังพ้นโทษไปแล้ว เช่นเดียวกับชุมชนและสังคมโดยรวมก็ได้รับประโยชน์จากการได้คนดีกลับคืนสู่สังคม จึงไม่ต้องเสี่ยงกับการตกเป็นเหยื่อของการกระทำผิดซ้ำ และเท่ากับเป็นการป้องกันปัญหาการกระทำผิดซ้ำไปด้วย

วัตถุประสงค์สำคัญของการวิจัยนี้ คือ การสำรวจเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ว่ามีปัญหาอุปสรรคหรือข้อจำกัดอะไรบ้างที่ทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จเพื่อนำมาออกแบบ สร้างหรือพัฒนาเครื่องมือที่จะเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและไม่ไปกระทำผิดซ้ำอีก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีเครื่องมือสำคัญคือคำถามสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม กับประชากรเป้าหมายทั้งหมด 689 คนประกอบด้วยผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ผู้ต้องขังและผู้ประกอบการ

ผลการศึกษาพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคจำนวนมากส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการทั้งในระดับนโยบาย บริหาร และปัญหาที่มาจากตัวโครงการเอง จึงได้นำปัญหาอุปสรรคดังกล่าวประกอบแนวคิดทฤษฎีและตัวแบบเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของประเทศสหรัฐอเมริกาและสิงคโปร์มาเป็นฐานของการออกแบบเครื่องมือใหม่ ด้วยการจัดกลุ่มประเภทของโครงการทั้งหมดใหม่ให้มีลักษณะเป็นขั้นตอนหลายขั้น แต่ละขั้นก็มีหลายโปรแกรมเรียงลำดับกันอยู่ตามระดับความยากง่ายของโปรแกรม นอกจากนี้ยังออกแบบให้การแก้ไขด้วยโปรแกรมต่างๆ เหล่านี้อยู่ในรูปที่เป็นกระบวนการและเป็นระบบที่เชื่อมโยงถึงกันและเชื่อมต่อการดูแลในเรือนจำกับการดูแลนอกเรือนจำหลังพ้นโทษอย่างไร้รอยต่อด้วยระบบบ้านกึ่งวิถีแบบ 3 ระยะ ด้วยแนวทางในการออกแบบเช่นนี้จึงได้รูปแบบใหม่ของโปรแกรมหรือเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่สมบูรณ์ สามารถช่วยให้การเปิดอบรมหรือใช้โปรแกรมการแก้ไขทั้งหมดเป็นไปอย่างมีระบบ และยังมีส่วนสนับสนุนการดูแลหลังปล่อยช่วงพ้นโทษแล้วให้มีความสำคัญยิ่งขึ้นด้วย ด้วยเหตุนี้โปรแกรมใหม่ที่สร้างขึ้นจึงมีประโยชน์มากมายหลายประการ ดังที่ได้นำเสนอไว้แล้วในหัวข้อถัดไป

ประโยชน์ของผลงานวิจัย สามารถแจกแจงออกได้ ดังนี้

- แยกโปรแกรมเพื่อการแก้ไขกับโปรแกรมเพื่อการลงโทษออกจากกันได้อย่างชัดเจน เพื่อช่วยลดความสับสนระหว่างการลงโทษและการแก้ไข
- ลดความเป็นเอกเทศของโปรแกรม เพราะมีการตัดทอนเนื้อหาที่ซ้ำซ้อน โดยเฉพาะที่เป็นความรู้หรือการฝึกทักษะเบื้องต้น
- จัดระดับความยากง่ายให้โครงการแล้วกำหนดให้ระดับต้นเป็นการสอนภาคทฤษฎี และเป็นภาคปฏิบัติในระดับที่สูงขึ้นไป เพื่อลดการสอนภาคปฏิบัติในทุกโครงการลง
- เน้นความสำคัญขององค์ประกอบของเนื้อหาให้เป็นไปตามปัญหาและความต้องการของผู้เข้าอบรมไม่ใช่ประสบการณ์หรือความชำนาญของผู้บริหาร
- จำนวนของโปรแกรมจะมีมากน้อยตามปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขัง ไม่ใช่ตามข้อจำกัดของเรือนจำ
- สามารถจำกัดจำนวนผู้ต้องขังเข้าสู่โครงการแก้ไขได้ดีขึ้น เพราะมีหลายขั้นตอนและหลายระดับให้เลือก
- ผู้ต้องขังได้รับการดูแลอย่างไร้รอยต่อกับโครงการหลังพ้นโทษ (Seamless through care)
- จำกัดการใช้เอกสารประกอบการปล่อยผู้ต้องขังพักโทษกรณีพิเศษ
- สร้างแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานแก้ไขสมัครใจมาปฏิบัติหน้าที่นั้นมากขึ้น และให้ผู้ต้องขังมีแรงจูงใจเข้าอบรมเพราะต้องการได้ประโยชน์ที่แท้จริงจากการเข้าอบรมนอกจากการพักโทษเท่านั้น
- สามารถติดตามดูแลช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ปล่อยแบบไม่มีเงื่อนไขได้

.....

Key words: การกระทำผิดซ้ำ เครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด การลงโทษ การแก้ไข การสงเคราะห์หลังปล่อย ผู้ต้องขัง เรือนจำ ทัณฑสถาน

ภาคผนวกที่ 2 ข้อมูลการสรุปผลงานวิจัย

เอกสารหมายเลข 3

แบบฟอร์มสรุปผลงานวิจัย

1. ชื่อผลงาน/โครงการ...การพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย
2. ชื่อผลงาน/โครงการ The Development of Pre-Release Programs
3. ชื่อ นามสกุล นักวิจัย.....นายพงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์
4. ชื่อ นามสกุล นักวิจัย..... PONGKRIT MONGKOLSINH
5. ที่อยู่ติดต่อได้..9/60 บางกรวย-ไทรน้อย บางสีทอง บางกรวย นนทบุรี 11130
เบอร์โทร..0814900686...อีเมล.....pongmic@gmail.com
6. ชื่อหน่วยงาน.....มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.....
7. ปี พ.ศ. ที่ดำเนินการเสร็จ.....2563.....
8. คำค้น keyword.....การลงโทษ การแก้ไขผู้ต้องขัง ราชทัณฑ์ การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ การลดโทษ การพักโทษ การคืนคนดีสู่สังคม การสงเคราะห์หลังปล่อย การป้องกันอาชญากรรม
9. คำอธิบาย 1 หน้ากระดาษ A4 (Font Tahoma ขนาด 10 แบบ Regular)
(สรุปรายละเอียดผลงานวิจัย/โครงการวิจัย โดยเนื้อหาครอบคลุมถึงความสำเร็จของงานวิจัยชิ้นนี้ วัตถุประสงค์
วิธีการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน และประโยชน์ของผลงานวิจัย)

การพัฒนาเครื่องมือเตรียมพร้อมก่อนปล่อย (ผู้ต้องขัง)

เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมมีปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ โดยเฉพาะผู้ต้องขังส่วนหนึ่งเป็นผู้กระทำผิดซ้ำ แม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้พยายามพัฒนา หลักสูตร/โปรแกรม/โครงการต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมาอย่างต่อเนื่องแล้วก็ตาม แสดงว่าเครื่องมือดังกล่าวน่าจะมีปัญหาอุปสรรค หรือ ข้อจำกัดที่ไม่สามารถทำให้บรรลุผลสำเร็จได้

ดังนั้นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือที่ได้จากการศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดต่างๆ ย่อมจะช่วยให้การดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนที่จะปล่อยผู้ต้องขังประสบผลสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น ผู้ต้องขังไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก อันเป็นประโยชน์ต่อเรือนจำในการบริหารจัดการได้ง่ายขึ้น และต่อตัวผู้ต้องขังเอง ตั้งแต่อยู่ในเรือนจำและหลังพ้นโทษไปแล้ว ทั้งแง่ของการปรับตัวระหว่างที่อยู่ในเรือนจำและการปรับตัวเข้าสู่สังคมหลังพ้นโทษไปแล้ว เช่นเดียวกับชุมชนและสังคมโดยรวมก็ได้รับประโยชน์จากการได้คนดีกลับคืนสู่สังคม จึงไม่ต้องเสี่ยงกับการตกเป็นเหยื่อของการกระทำผิดซ้ำ และเท่ากับเป็นการป้องกันปัญหาการกระทำผิดซ้ำไปด้วย

วัตถุประสงค์สำคัญของการวิจัยนี้ คือ การสำรวจเครื่องมือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ว่ามีปัญหาอุปสรรคหรือข้อจำกัดอะไรบ้างที่ทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จเพื่อนำมาออกแบบ สร้างหรือพัฒนาเครื่องมือที่จะเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและไม่ไปกระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งจะใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้เครื่องมือวิจัยที่เป็นคำถามสัมภาษณ์และการสนทนากลับกับประชากรเป้าหมายทั้งหมด 689 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ผู้ต้องขังและผู้ประกอบการ

ผลการศึกษาพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการทั้งในระดับนโยบายบริหาร และปัญหาที่มาจากตัวโครงการเอง นำข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคดังกล่าวประกอบกับการศึกษารูปแบบโครงการฯ ของต่างประเทศ มาเป็นฐานของการออกแบบเครื่องมือใหม่ เริ่มตั้งแต่การแยกโปรแกรมการลงโทษและแก้ไขออกจากกัน แล้วจัดแยกกลุ่มและเรียงลำดับตามความยากง่ายของโปรแกรม เน้นการส่งต่อและเชื่อมโยงกันของโปรแกรมและการดูแลแก้ไขผู้ต้องขัง และใช้การแก้ไขตามสาเหตุการกระทำผิดแทนฐานความผิดที่เป็นตัวกำหนดโปรแกรม ด้วยเหตุนี้โปรแกรมใหม่ที่สร้างขึ้นจึงมีข้อดีหลายประการ ดังเช่น ยกระดับคุณภาพของโปรแกรม ลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำ ลดภาระงานของเจ้าหน้าที่ในโปรแกรม

(ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปี.....2562.....)

ภาคผนวกที่ 3 ข้อมูลการวิจัยแบบ 5 บรรทัด

เอกสารหมายเลข 4

แบบฟอร์มสรุปผลงานวิจัย/โครงการวิจัย 5 บรรทัด

1. ผลงาน/โครงการ.....การพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย.....

2. ชื่อผลงาน/โครงการ.....The Development of Pre-Release Programs.....
3. ชื่อ นามสกุล นักวิจัย.....นายพงษ์ภักดิ์ มงคลสินธุ์
4. ชื่อ นามสกุล นักวิจัย..... PONGKRIT MONGKOLSINH.....
5. ที่อยู่ติดต่อได้..9/60 บางกรวย-ไทรน้อย บางสีทอง บางกรวย นนทบุรี..11130.....
เบอร์โทร..0814900686.....อีเมล.....pongmich@gmail.com.....
6. ชื่อหน่วยงาน.....มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.....
7. ปี พ.ศ. ที่ดำเนินการเสร็จ.....2563.....
8. คำค้น keyword..การลงโทษ การแก้ไขผู้ต้องขัง ราชทัณฑ์ การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ การลดโทษ การพักโทษ การคืนคนดีสู่สังคม การสงเคราะห์หลังปล่อย การป้องกันอาชญากรรม
9. คำอธิบาย 5 บรรทัด (Font Tahoma ขนาด 10 แบบ Regular)
(สรุปรายละเอียดผลงานวิจัย/โครงการวิจัย มีความยาว 5 บรรทัด อธิบายด้วยภาษาง่ายๆ เข้าใจได้ง่าย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งานทุกระดับ)

การพัฒนาเครื่องมือเตรียมพร้อมก่อนปล่อย (ผู้ต้องขัง)

ศึกษาโครงการแก้ไขผู้ต้องขังเพื่อพัฒนาโปรแกรม/เครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังพร้อมจะกลับคืนสังคมอย่างมีคุณภาพ ไม่กระทำผิดซ้ำอีก ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องแล้วนำมาออกแบบเป็นเครื่องมือ เพื่อช่วยให้การแก้ไขผู้ต้องขังเป็นไปอย่างมีระบบมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้ต้องขังได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม ลดภาระเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ และสังคมมีความมั่นคงปลอดภัยจากการกระทำผิดซ้ำมากขึ้น.....

ภาคผนวกที่ 4 รายงานการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมรายโครงการวิจัย

เอกสารหมายเลข 5

แบบฟอร์มประเมินผลการวิจัยในการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม
ที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ รายโครงการ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อโครงการวิจัย.....การพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

.....

ชื่อนักวิจัย.....นายพงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์ และคณะ.....หน่วยงาน.....มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน...2,9000,000... (สองล้านเก้าแสนบาทถ้วน)...บาท (งบประมาณที่ได้รับ
การสนับสนุน.....2562.....

วัน/เดือน/ปี ที่ดำเนินการวิจัยแล้วเสร็จ.....29 ก.ย. 2563.....

เป้าหมายดำเนินการ.....เรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศ

พื้นที่การใช้ประโยชน์.....เรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศ.....

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยและการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

2.1 การนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม)สามารถตอบได้มากกว่า 1 มิติ

✓ มิตินโยบาย หมายถึง การมีเอกสารแสดงความสนใจ ความต้องการ หรือการนำข้อมูลและแนวทางแก้ไข
ซึ่งได้จากผลงานวิจัย สิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมมาใช้ประกอบการแก้ไขปัญหาสำคัญและปัญหาเร่งด่วน
ของประเทศในองค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

- ปัญหาสำคัญ/ปัญหาเร่งด่วนของประเทศ คือ.....อัตราการกระทำผิดซ้ำสูง และ ปัญหาผู้ต้องขัง
ล้นเรือนจำ.....
- องค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์.....ก.ระ.ท.ร.วง
ยุติธรรม กรมราชทัณฑ์ ผู้ประกอบการที่จ้างงานผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษ.....หน่วยงานใน
กระบวนการยุติธรรม..
- ช่วงเวลาที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์)วัน/เดือน/ปี(1 เม.ย. 2564.....
- ลักษณะการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์)โปรดให้คำอธิบาย พร้อมแนบเอกสาร/ภาพประกอบ.(ตั้ง
คณะทำงานจากผู้เชี่ยวชาญหลายวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขผู้ต้องขังเพื่อทำการปรับปรุง
แก้ไขโปรแกรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง แล้วนำรูปแบบของการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ไป
ทดลองใช้ในรูปแบบของโครงการนำร่อง).....
- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อองค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน)โปรดให้คำอธิบาย
พร้อมแนบเอกสาร/ภาพประกอบ(ประชากรผู้ต้องขังในเรือนจำลดลง ระบุการใช้โปรแกรม
แก้ไขผู้ต้องขังมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้ต้องขังได้รับการติดตามดูแลช่วยเหลือไปอย่าง
ต่อเนื่องแม้หลังพ้นโทษไปแล้ว โดยเฉพาะช่วงคาบเกี่ยวระหว่างที่จะออกจากเรือนจำและจะ
กลับคืนสู่สังคม

มิติวิชาการ หมายถึง การมีเอกสารแสดงถึงการอ้างอิง (Citations (บทความวิจัย ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติ ซึ่งมี Peer-review)โปรดแนบเอกสาร/หลักฐานอ้างอิง(.....:)

✓ มิติเชิงสังคม/ชุมชน หมายถึง การมีเอกสารแสดงความสนใจ หรือความต้องการเข้ารับการถ่ายทอดความรู้ของชุมชน ท้องถิ่น หรือองค์กร)ไม่ใช่หน่วยงานต้นสังกัดของนักวิจัย/หน่วยงานให้ทุน (ที่แสดงให้เห็นถึงการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ และรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อชุมชน ท้องถิ่น องค์กร

- ชื่อชุมชน ท้องถิ่น หรือองค์กร ที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์..... -.....)
- ช่วงเวลาที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (วัน/เดือน/ปี(.....))
- ลักษณะการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์)โปรดให้คำอธิบาย พร้อมแนบเอกสาร/ภาพประกอบ.(.....)
- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อชุมชน ท้องถิ่น องค์กร)โปรดให้คำอธิบาย พร้อมแนบเอกสาร/ภาพประกอบ(..... คาดว่าความหวาดกลัวต่อผู้กระทำผิดจะลดลง ชุมชนมีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยมากขึ้น มีการยอมรับผู้พันโทมากขึ้น.....)

✓ มิติพาณิชย์ หมายถึง การมีเอกสารแสดงความสนใจ หรือความต้องการในการนำผลงานวิจัย สิ่งประดิษฐ์ และนวัตกรรมไปพัฒนา/ปรับปรุง กระบวนการผลิตและจำหน่ายในภาคการผลิตและภาคอุตสาหกรรม

- ภาคการผลิต/ภาคอุตสาหกรรม ที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์..... -.....)
- ช่วงเวลาที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (วัน/เดือน/ปี(.....))
- ลักษณะการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์)โปรดให้คำอธิบาย พร้อมแนบเอกสาร/ภาพประกอบ.(.....)
- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อภาคการผลิตและภาคอุตสาหกรรม)โปรดให้คำอธิบาย พร้อมแนบเอกสาร/ภาพประกอบ(..... มีแรงงานที่เป็นผู้พันโทเข้าสู่ตลาดแรงงานมากขึ้น.....)

2.2 ทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากงานวิจัย)โปรดระบุเดือน/ปี ที่ยื่นขอและได้รับ (-.....)

2.3 ผู้ได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม)โปรดระบุหน่วยงาน บุคคล หรือพื้นที่ที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์(..... กรมราชทัณฑ์และหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรม ชุมชน.....)

2.4 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานวิจัย)งานวิจัยที่แล้วเสร็จ(ไม่มีปัญหาและอุปสรรค มีปัญหาและอุปสรรค)โปรดระบุสาเหตุ(ไม่สามารถควบคุมปัจจัยบางปัจจัยได้.....)

2.5 ผลกระทบจากการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์)งานวิจัยที่แล้วเสร็จ(

✓ ไม่มีผลกระทบ

มีผลกระทบ)โปรดระบุสาเหตุ(-

.....
.....
.....

ลงชื่อ

(นายพงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์)

ตำแหน่ง หัวหน้าโครงการวิจัย.....

ภาคผนวกที่ 5 เครื่องมือการวิจัย/ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ก) คำถามสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับกรม ประกอบด้วยข้อคำถามหลักทั้งหมด 6 ข้อ

1. ท่านให้ความสำคัญกับโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด
2. โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบปิดกับโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น (เรือนจำโครงสร้างเบา) มีความสำคัญแตกต่างกันอย่างไร เหตุใดกรมจึงสนับสนุนโปรแกรมเตรียมความพร้อมแบบเข้มข้นมากกว่าทั้งในเรื่องของสถานที่ และ งบประมาณ ฯลฯ
3. ความสำเร็จของโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในทัศนะของท่านคืออะไร เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
4. ในขณะนี้ถือว่าโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยประสบผลสำเร็จหรือยัง และอยู่ในระดับมากน้อยเพียงใด ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
5. ในฐานะผู้บริหารระดับสูงท่านมีมุมมองต่อปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการฯมีอะไรบ้าง ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
6. ในขณะเดียวกันท่านมีคิดว่ามีอะไรบ้างที่จะเป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญซึ่งจะมีผลต่อความล้มเหลวของโครงการฯได้

ข) คำถามสัมภาษณ์ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน ประกอบด้วยข้อคำถามมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 17 ข้อ ดังนี้

1. ท่านมีความเชื่อมั่นต่อโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด
2. มีสิ่งใดบ้างที่ท่านคาดหวังจากโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังที่ดำเนินการอยู่ในหน่วยงานของท่าน
3. โครงการที่โดดเด่นในเรือนจำ-ทัณฑสถานของท่านมีอะไรบ้าง ทำไมถึงเป็นเช่นนั้น
4. ในบรรดาโปรแกรมทั้งหลายที่มีอยู่ของกรมราชทัณฑ์ มีโปรแกรมใดบ้างที่มีความยุ่งยากที่จะดำเนินการให้สำเร็จ และโปรแกรมใดบ้างไม่ยุ่งยากที่จะดำเนินการให้สำเร็จ เพราะเหตุใด
5. ผลลัพธ์จากโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ให้ประโยชน์กับ การระบายนผู้ต้องขัง หรือ ป้องกันการกระทำผิดซ้ำได้มากกว่ากัน เพราะเหตุใด
6. ในฐานะผู้บริหารท่านมีวิธีการหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อย่างไรบ้าง
7. จำนวนโปรแกรม ที่ดำเนินการอยู่ในเรือนจำ-ทัณฑสถานของท่านมีจำนวนมาก-น้อยเกินไป หรือว่าเหมาะสมแล้ว ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
8. ตาม Road Map ขององค์การสหประชาชาติที่เสนอให้โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำมีโปรแกรมอย่างน้อย 6 ประเภทได้ตามรายละเอียดด้านล่างนั้น ท่านเห็นด้วยหรือไม่ เป็นจำนวนที่เหมาะสมแล้วสำหรับเรือนจำ-ทัณฑสถานในประเทศไทย ถ้าหากเห็นว่ามีจำนวนมากหรือน้อยเกินไป ท่านต้องการให้ตัดหรือเพิ่มโปรแกรม/กิจกรรม/หลักสูตร ในเรื่องอะไรเข้ามาอีก)

ชนิดของโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำ/ระบบต้องโทษ

1. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับสุขภาพร่างกาย
(Health care Mental)
2. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับสุขภาพจิต
(Health care and psychological support)
3. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับการบำบัดยาเสพติด
(Substance abuse treatment)
4. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับการปรับความคิดและพฤติกรรม
(Addressing behavior and attitudes)
5. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับการศึกษาสายอาชีพ/สายวิชาชีพ
(Education and vocational training)
6. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับการทำงาน การประกอบอาชีพ
(Work experience Training)

9 โปรแกรมที่ดำเนินการอยู่ในหน่วยงานของท่านทั้งหมด มีเนื้อหาครอบคลุมปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้ผู้ต้องขังกระทำผิดครบทั้ง 3 ด้าน (ด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม) หรือไม่ อย่างไร

10 ถ้าหากจะแก้ไขปัจจัยสาเหตุการกระทำผิดของแต่ละด้านเหล่านี้ ท่านคิดว่าควรเน้นหรือเรียงลำดับความสำคัญของแต่ละด้านหรือไม่ อย่างไร

11 การบริหารจัดการโปรแกรมต่าง ๆ ที่เป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังขัดแย้งกับภารกิจในเรื่องของการควบคุมผู้ต้องขังไม่ให้หลบหนีมีอยู่อย่างไรบ้าง และมากน้อยเพียงใด

12 ถ้าสมมุติว่ามีปัญหาขัดแย้งดังกล่าวเกิดขึ้นในเรือนจำของท่าน ท่านจะมีแนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งดังกล่าวให้ผ่านพ้นไปด้วยดีได้อย่างไรบ้าง

13 ท่านมีแนวทางอะไรบ้างที่จะส่งเสริมความร่วมมือหรือระดมการสนับสนุนจากภายนอกเรือนจำให้เพิ่มมากขึ้นและในแนวทางที่เสนอมานั้นสามารถทำได้อย่างไรบ้าง

14 ท่านต้องการอะไรเพิ่มเติมเพื่อที่จะบริหารโปรแกรมการแก้ไขที่มีอยู่ในหน่วยงานของท่านให้ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

15 ปัญหาอุปสรรคในเชิงบริหารโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมีอะไรบ้าง และท่านมีความเห็นหรือแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างไรบ้าง

16 โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเป็นนโยบายสำคัญเร่งด่วนของกรมฯ ในฐานะผู้บริหารหากต้องการให้โครงการนี้เหมาะสมยิ่งขึ้น ท่านคิดว่า มีอะไรที่ท่านต้องให้การสนับสนุนและแก้ไขเป็นพิเศษ

17 ข้อเสนอแนะอื่นๆ (เกี่ยวกับโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูในภาพรวมทั้งหมดและโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย)

2. คำถามสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 11 ข้อ

1. ท่านมีความเชื่อมั่นต่อโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังและโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด
2. มีสิ่งใดบ้างที่ท่านคาดหวังจากโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังและโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ดำเนินการอยู่ในหน่วยงานของท่าน

3. ท่านต้องการให้มีการจัดโปรแกรมแก้ไขพื้นที่พื้ขึ้นในเรือนจำ/ทัณฑสถานของท่านให้มีจำนวนมากขึ้นหรือน้อยลง เพราะเหตุใด
4. โปรแกรมที่มีในหน่วยงานของท่านอยู่แล้วนั้น เพียงพอกับการแก้ไขพื้นที่พื้ผู้ต้องขังหรือไม่ เพราะเหตุใด
5. หากจำแนกตามเนื้อหาในโปรแกรมแก้ไขพื้นที่พื้ผู้ต้องขังที่มีทั้งหมดในหน่วยงานของท่านแล้ว โปรแกรมแต่ละชนิดต่อไปนี้ มีอยู่มากน้อยเพียงใด หรือไม่มีอยู่เลย /ไม่นำมาปฏิบัติ เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
 1. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับสุขภาพร่างกาย
(มี มีบาง ไม่มี) เพราะ.....
 2. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับสุขภาพจิต
(มี มีบาง ไม่มี) เพราะ.....
 3. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับการบำบัดยาเสพติด
(มี มีบาง ไม่มี) เพราะ.....
 4. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับการปรับความคิดและพฤติกรรม
(มี มีบาง ไม่มี) เพราะ.....
 5. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับการศึกษาสายอาชีพ/สายวิชาชีพ
(มี มีบาง ไม่มี) เพราะ.....
 6. โปรแกรมฯชนิดที่เกี่ยวกับการทำงาน การประกอบอาชีพ
(มี มีบาง ไม่มี) เพราะ.....
 7. โปรแกรมชนิดอื่นๆ
(มี มีบาง ไม่มี) เพราะ.....
6. โปรแกรมที่ดำเนินการอยู่ในหน่วยงานของท่านทั้งหมด มีเนื้อหาครอบคลุมปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้ผู้ต้องขังกระทำผิดครบทั้ง 3 ด้าน (ด้านจิตวิทยา ด้านชีววิทยาและด้านสังคมวิทยา)* หรือไม่ อย่างไร
7. โปรแกรมที่ท่านเห็นควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้มีการดำเนินการตามข้อเสนอของท่านหรือไม่ เพราะเหตุใด
8. เนื้อหาของโปรแกรมแก้ไขพื้นที่พื้ผู้ต้องขังมีความซ้ำซ้อนกันมากน้อยเพียงใดหรือไม่ อย่างไร
9. ปัญหาของการดำเนินการจัดโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ท่านทราบหรือมีประสบการณ์มาก่อนมีอะไรบ้าง
10. แนวทางการบริหารในหน่วยงานแห่งนี้ ส่งผลกระทบต่อโปรแกรมการแก้ไขหรือไม่ อย่างไร
11. ในตัวโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมีปัญหาหรือจุดบกพร่อง อะไรที่ควรต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงบ้าง และท่านมีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไรบ้าง

3. คำถามสัมภาษณ์สำหรับผู้ต้องขัง ประกอบด้วยข้อคำถาม ประกอบด้วยข้อคำถามรวมกันทั้งสิ้น 13 ข้อ

1. ท่านได้ประโยชน์อะไรบ้างจากการเข้าร่วมโปรแกรมแก้ไขพื้นที่พื้ผู้ต้องขัง
2. หากมีสิ่งที่ท่านภูมิใจจากการได้เข้าร่วมโครงการอบรมต่าง ๆ ของเรือนจำ ท่านคิดว่าเป็นเพราะเหตุใด
3. มีการเข้าร่วมอบรมครั้งใดบ้างหรือไม่ ที่ท่านคิดว่าชอบหรือเหมาะสมกับตัวท่านมาก
4. ถ้ายังไม่เคยเข้าร่วมโครงการอบรมใดๆมาก่อนท่านคิดว่าตัวเองน่าจะชอบหรืออยากเข้าร่วมโครงการแบบใดบ้าง
5. ท่านทราบหรือไม่ว่าเรือนจำมีโครงการอบรมหรือโปรแกรมแก้ไขพื้นที่พื้ผู้ต้องขังอะไรบ้าง

6. ท่านรู้ตัวล่วงหน้าก่อนว่าตนเองจะต้องเข้าร่วมโครงการอบรมอะไรบ้าง
7. ท่านเคยเลือกเข้าร่วมโครงการด้วยตัวท่านเองได้บ้างหรือยัง หรือถูกบังคับให้ต้องเลือกหรือเข้าร่วมอบรมมาโดยตลอด
8. โปรแกรมฯที่มีในเรือนจำแห่งนี้ มีความหลากหลายเพียงพอกับความต้องการและความสามารถของท่านหรือไม่ เพียงใด
9. ท่านยังต้องการเข้าร่วมโครงการอบรมเพิ่มเติมอีก หรือไม่อยากเข้าร่วมอีกแล้ว เพราะเหตุใด
10. ถ้าเลือกได้ท่านอยากเข้ารับการอบรมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยระบบปิดในเรือนจำหรือไม่ เพราะเหตุใด
11. ถ้าให้เลือกได้ ท่านอยากเข้าอบรมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบปิดในเรือนจำ หรือแบบเปิด (โครงสร้างเบา)
12. นอกจากเข้าอบรมแล้ว ท่านมีส่วนร่วมอะไรกับโปรแกรมต่าง ๆ หรือไม่ อย่างไร ตัวอย่างเช่น
13. ท่านอยากให้โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ปรับปรุงอะไรบ้างเพื่อให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น

4 คำถามสัมภาษณ์สำหรับผู้ประกอบการ/นายจ้าง ประกอบด้วยข้อคำถามสำคัญทั้งหมด 11 ข้อ

1. ท่านเห็นด้วยกับเรือนจำที่มุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยวิธีการแก้ไขมากกว่าการลงโทษ
2. ท่านคิดว่าเรือนจำยังเปิดโอกาสให้สังคมภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขผู้ต้องขังมากหรือน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด
3. ท่านมีเหตุผลอะไรบ้างในการที่ท่านให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังด้วยการจ้างงานหรือด้วยการสนับสนุนอย่างอื่น
4. ในการให้โอกาสแก่ผู้ต้องขัง ท่านได้ตั้งเงื่อนไขอะไรไว้บ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด
5. ท่านทราบหรือได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจ้างงานหรือให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังด้วยวิธีการอย่างไร
6. ขั้นตอนที่ต้องดำเนินการจ้างงานผู้ต้องขังมีขั้นตอนหรือปัญหาที่ยุ่งยาก ลำบาก หรือไม่ อย่างไร
7. ท่านพอใจกับผลงานของผู้ต้องขังที่ท่านรับเข้าทำงานมากน้อยเพียงใด เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
8. เพื่อนร่วมงานหรือลูกจ้างคนอื่นของท่านมีความอึดอัดหรือมีปัญหากับผู้ต้องขังหรือไม่อย่างไร และถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นท่านมีแนวทางแก้ไขอย่างไร
9. ท่านอยากให้ทางเรือนจำหรือโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยดำเนินการอะไรเพิ่มเติม หรือดำเนินการอย่างไรกับผู้ต้องขังก่อนออกไปทำงาน
10. ในอนาคตท่านจะมีแนวโน้มหรือทิศทางการจ้างงานหรือให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด
11. ท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อให้ผู้ประกอบการหรือนายจ้างให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังด้วยการจ้างงาน หรือให้การช่วยเหลือสนับสนุนผู้ต้องขัง อย่างเป็นบ้าง

หลังจากจบการสัมภาษณ์แต่ละราย จะมีการสรุปบทวนและตรวจสอบข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เส้า (Investigator Triangulation) คือใช้นักวิจัย 3 คน ลงเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเปรียบเทียบกัน ระหว่างผู้ให้ข้อมูลทั้ง 6 กลุ่ม ถ้าข้อมูลมีความขัดแย้งหรือมีความชัดเจนไม่เพียงพอที่จะวิเคราะห์ตีความและสรุปเป็นประเด็น คณะผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ให้นำมาวินิจฉัยและตีความข้อมูลได้อย่างดียิ่งขึ้น

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สนง.คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มธ. ชุดที่ ๒ สาขาสังคมศาสตร์ โทร. ๑๘๐๑๔
ที่ อว ๖๗.๐๔.๒/(EC๒)๔๓๑๑ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง แจ้งผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มธ. ชุดที่ ๒ สาขาสังคมศาสตร์
เรียน รองศาสตราจารย์ พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์

ตามที่ ท่านได้เสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนจาก
คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชุดที่ ๒ สาขาสังคมศาสตร์
โครงการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย" รหัสโครงการวิจัยที่
๐๔๗/๒๕๖๓ นั้น

บัดนี้ คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชุดที่ ๒
สาขาสังคมศาสตร์ ได้พิจารณาอนุมัติด้านจริยธรรมการวิจัยในคน ให้กับโครงการวิจัยดังกล่าว
เรียบร้อยแล้ว โดยอนุมัติ ณ วันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๓ - วันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๔ ทั้งนี้ได้แนบ
เอกสารหนังสือรับรองผลการพิจารณาพร้อมนี้แล้ว และข้อกำหนดของการดำเนินงานด้านจริยธรรม
การวิจัยในคน ผู้วิจัยต้องรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานวิจัย นับจากวันที่ได้รับอนุมัติ (ภายใน
วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๓) ส่งมาที่สำนักงานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มธ.
ชุดที่ ๒ สาขาสังคมศาสตร์ กองบริหารการวิจัย อาคารโดมบริหาร ห้อง ๓๑๖ ชั้น ๓ มธ. ศูนย์รังสิต

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และโปรดดำเนินการตามข้อกำหนดดังกล่าวด้วย จักขอบคุณยิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร. อนุสรณ์ อูณโณ)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มธ.ชุดที่ ๒
สาขาสังคมศาสตร์

ภาคผนวกที่ 6 โปรแกรมของกรมราชทัณฑ์

คู่มือโครงการปฐมนิเทศน์/แรกรับ (โปรแกรมแรกรับ)

คู่มือการจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

http://www.correct.go.th/popmaha/image/prison_manual.pdf

1. คู่มือหลักสูตรการพัฒนาพฤตินิสัย

<http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER11/DRAWER052/GENERAL/DATA/0000/00000163.PDF>

2. โปรแกรมราชทัณฑ์ปันสุข

กองพัฒนาพฤตินิสัย

โปรแกรมราชทัณฑ์ปันสุขจัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังทุกคนที่ผ่านกระบวนการแรกรับปฐมนิเทศน์ ได้เตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยตามแผนการบริหาร (Sentence Plan) รายบุคคล โดยใช้ช่วงเวลาในการอบรมนี้เพื่อปรับมุมมองวิธีคิดใหม่ๆ ที่นำไปปรับใช้กับตนเองหรือส่งต่อเรื่องราวดีๆ ที่นำไปปรับใช้กับตนเอง ให้คนรอบข้าง เพื่อให้เตรียมพร้อมและปรับตัวกับการใช้ชีวิตในสังคมเรือนจำอย่างมีความสุขมากขึ้นรู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมองเห็นช่องทางแห่งการสร้างความสุข มองโลกในแง่บวก และมีเป้าหมายในชีวิต

โปรแกรมดังกล่าว ประกอบด้วยเนื้อหา 5 วิชาสร้างสุข 5 Happy จึงถือเป็นกระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังเพื่อให้สามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงและสามารถอยู่ร่วมกันในเรือนจำ มีการบริหารจัดการชีวิตให้มีความสุขอย่างยั่งยืน สร้างทัศนคติบวกต่อมุมมองในการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีต่อครอบครัว องค์กร และสังคมต่อไปภายหลังพ้นโทษ

กระบวนการดำเนินงานโปรแกรมราชทัณฑ์ ปันสุข

- ประโยชน์ที่ได้รับ** - การเก็บคะแนนเพื่อประกอบการเลื่อนขั้น
- เนื้อหาหลักสูตร** - สร้างสุข 5 ประการ (5 Happy)

Happy 5 หรือความสุขทั้งห้า ประกอบด้วย

1. **สร้างสุขด้านร่างกาย(Happy body)**
 - การส่งเสริมด้านร่างกาย การปรับบุคลิกภาพ เพื่อให้ผู้ต้องขังมีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและจิตใจ เพราะมีความเชื่อว่าถ้าผู้ต้องขังมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงก็จะมีจิตใจที่ดี พร้อมทั้งจะรับมือกับปัญหาที่จะเข้ามาได้เป็นอย่างดี
2. **สร้างสุขด้านจิตใจ(Happy heart)**
 - เสริมสร้างการพัฒนาสภาพจิตใจ การปรับอารมณ์ให้เป็นสุข รู้จักมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกันและกัน เนื่องจากมีความเชื่อว่าความสุขที่แท้จริงคือการเป็นผู้ให้
3. **สร้างสุขด้วยนันทนาการ(Happy Relax)**
 - ส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการร้องเพลง เล่นดนตรี การเล่นเกม การแสดงออก รู้จักผ่อนคลายต่อสิ่งต่าง ๆ รู้จักผ่อนคลายต่อสิ่งต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตเพราะเชื่อว่าการที่คนทำงานหากไม่รู้จักรงการผ่อนคลายให้กับตนเอง จะทำให้ร่างกายและจิตใจเกิดความเครียด อันส่งผลกระทบต่อหน้าที่การทำงาน
4. **สร้างสุขด้วยสมอง(Happy Brain)**
 - ส่งเสริมการพัฒนาความคิดเปลี่ยนวิถีชีวิตเป็นสุข ใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล มีการศึกษาหาความรู้พัฒนาตนเองตลอดเวลาจากแหล่งต่าง ๆ นำไปสู่การเป็นมืออาชีพและความมั่นคงก้าวหน้าในการทำงาน เพราะเชื่อว่าถ้าเราทุกคนแสวงหาความรู้ใหม่ๆมาเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ก็จะเป็นอีกหนึ่งแรงผลักดันช่วยให้องค์กรพัฒนาขึ้นด้วยบุคลากรที่มีศักยภาพ
5. **สร้างสังคมเป็นสุขHappy(society)**
 1. เสริมสร้างการทำกิจกรรมจิตอาสา ทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม การทำกิจกรรมร่วมกับเครือข่าย เพื่อให้เกิดความรักสามัคคีเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น รู้จักการช่วยเหลือสังคมและสภาพแวดล้อมที่ดี ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังเรียนรู้และเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน

หมายเหตุ:

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
- เป็นผู้ต้องขังเข้าใหม่	ดำเนินการ	วิทยากรภายใน
- เป็นผู้ต้องขังที่ผ่านกระบวนการปฐมนิเทศ	ภายหลังการปฐมนิเทศ	วิทยากรภายนอก/วิทยากรภายใน
- ผ่านการประเมินเบื้องต้น	ผู้ต้องขังเข้าใหม่	วิทยากรภายนอก/วิทยากรภายใน
1. สร้างสุขด้านร่างกาย (Happy body)	3 ชั่วโมง	วิทยากรภายนอก/วิทยากรภายใน
2. สร้างสุขด้านจิตใจ (Happy heart)	6 ชั่วโมง	วิทยากรภายนอก/วิทยากรภายใน
3. สร้างสุขด้วยนันทนาการ (Happy relax)	6 ชั่วโมง	วิทยากรภายนอก/วิทยากรภายใน
4. สร้างสุขด้วยสมอง (Happy brain)	6 ชั่วโมง	
5. สร้างสังคมเป็นสุข (Happy society)	9 ชั่วโมง	
รวม	ไม่น้อยกว่า 30 ชม.	
ประเมินความรู้/ทัศนคติ/ทักษะและพฤติกรรม		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน

- ระยะเวลาในการอบรม สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม 5-10 วัน. (วันละ 3 ชั่วโมง ใช้ระยะเวลา 10 วัน /วันละ 6 ชั่วโมง ใช้ระยะเวลา 5 วัน)
- การจัดให้ผู้ต้องขังออกกำลังกาย สามารถแบ่งออกเป็นช่วง 30 นาที – 1 ชั่วโมงแรกในแต่ละวันที่จัดกิจกรรม

คำอธิบายกิจกรรมในโปรแกรมราชทัณฑ์ปันสุข

1. สร้างสุขด้านร่างกาย (Happy body)

วัตถุประสงค์

- เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีร่างกายสุขภาพที่แข็งแรง
- เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีระเบียบวินัยและสามารถบริหารจัดการ
- เพื่อให้การเตรียมความพร้อมด้านร่างกายให้แก่ผู้ต้องขัง นำไปสู่ การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

สาระสำคัญ

เน้นการจัดกิจกรรม การส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้เตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย เช่น การฝึกหายใจเพื่อผ่อนคลายความเครียด ให้ผู้ต้องขังได้สามารถปรับสภาพร่างกายให้มีความพร้อม รวมถึงส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ร่างกายที่ดี ต้องรู้จักสร้างด้วยการออกกำลังกาย และต้องเหมาะสมกับวัย การรับประทานอาหารให้ครบหมู่ก็เป็นเรื่องสำคัญที่จะส่งผลให้ร่างกายแข็งแรงโดยการลดอาหารที่มีรส หวาน มัน เค็ม ลงครึ่งหนึ่งหรือเน้นการกินรสชาติธรรมชาติ

ปรุ่งแต้่งน้่อยหรือม่ปรุ่งเพื่ม่ เพื่อห่างไถลจากโรค เมื่อสุขภาพกายดีแล้วกั้ยอมส่งผลถึงจิตใจที่ตีและ แห้่งแ่่งร่่งตามมั่วด้วย

2. สร้างสุขด้านจิตใจ (Happy heart)

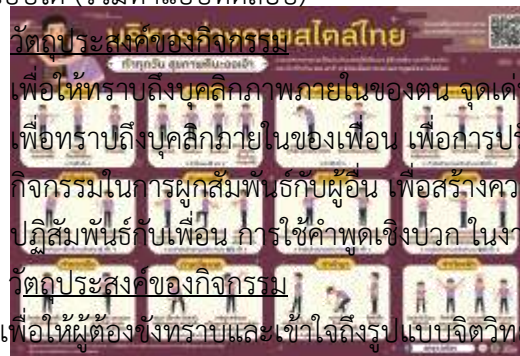
วัตถุประสงค์

1. เพื่อลดความเครียดและมีวิธีการจัดการกับความเครียดอย่างเหมาะสม
2. เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้มีสติเท่าทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต
3. เพื่อเตรียมความพร้อมด้านสภาพจิตใจก่อนกลับคืนสู่สังคม

สาระสำคัญ

จัดกิจกรรมกรรมเสริมสร้างให้ผู้ต้องขังมีสุขภาพจิตใจที่แข็งแรง ก่อให้เกิดภูมิคุ้มกันทางจิตใจมีสติรู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตและพร้อมด้านสภาพจิตใจ เช่น

1. กิจกรรมการวิเคราะห์บุคลิกภาพภายในของตนเองเพื่อความสำเร็จ ผู้ต้องขังมีสไตล์แบบไหน ใจของเขา คิดแบบใด (ร่วมทำแบบทดสอบ)

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

- เพื่อให้ผู้ต้องขังทราบและเข้าใจถึงรูปแบบจิตวิทยาในการผูกสัมพันธ์กับผู้อื่นและการใช้คำพูดเชิงบวก
- กิจกรรมการใช้คำพูดเชิงบวก
- เพื่อปรับปรุงคำพูดให้เป็นเชิงบวกและน่าฟัง

3. สร้างสุขด้วยนันทนาการ (Happy relax)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดให้แก่ผู้ต้องขัง
2. เพื่อเป็นการละลายพฤติกรรมให้แก่ผู้ต้องขังก่อนและหลังการอบรมในสาระวิชาต่าง ๆ
3. เพื่อเป็นการสร้างความเพลิดเพลิน ความริเริ่มสร้างสรรค์ และกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง

สาระสำคัญ

การจัดกิจกรรมละลายพฤติกรรมผ่อนคลายความตึงเครียด สร้างความเพลิดเพลิน ก่อให้เกิดความริเริ่ม สร้างสรรค์และกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง สามารถจัดได้ทั้งในรูปแบบของการเล่นกีฬาได้เป็นทีม, การเล่นดนตรี, การวาดภาพ, การเล่นเกมส์ ทั้งนี้ตามความพร้อมและความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมายแต่ละเรือนจำ/ทัณฑสถาน เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และผ่อนคลายความเครียด

4. สร้างสุขด้วยสมอง (Happy brain)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีคิดในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง เปิดมุมมองใหม่ๆ ในการใช้ชีวิต
2. เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาด้านการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ เห็นคุณค่าในตนเอง
3. เพื่อนำไปสู่การวางแผนการอยู่กับสังคมอย่างมีความสุข ลดการตีตราตนเอง

สาระสำคัญ

จัดกิจกรรมการปรับเปลี่ยนวิธีคิดพัฒนาทักษะด้านการใช้เหตุผลในการตัดสินใจและ เสริมสร้าง วางแผนการอยู่กับสังคมอย่างมีความสุข มีกิจกรรมที่ทำให้ผู้ต้องขังได้รู้ว่า แค่เปลี่ยนความคิด ชีวิตก็เปลี่ยน เช่น การอ่านหนังสือ หรือรับฟังเรื่องราวชีวิตของคนรวยหรือคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งจะพบว่า สิ่งที่คุณเหล่านั้นมีไม่เหมือนคนทั่วไปคือ ความคิด คุณว่าคนเหล่านั้นเค้าคิดแบบนี้แล้วรวย หรือเค้ารวยหรือสำเร็จหรือการมองแต่สิ่งที่ขาด อาจพลาดสิ่งที่มี เพราะโทษว่าตนเองขาดสิ่งนั้น สิ่งนี้ ไม่ได้มองสิ่งที่ตนเองยังคงเหลืออยู่แล้วพัฒนาให้ดีขึ้น ทำให้ล้มเหลวได้เช่นกัน

ตัวอย่างกิจกรรมเริ่มต้นชีวิตใหม่ โดยใช้คลิปวิดีโอ YOUTUBE “บทเรียนชีวิตนกอินทรี”

ประเภทสื่อ/เครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรม

คอมพิวเตอร์/โน้ตบุ๊ก, โปรเจ็คเตอร์, คลิปวิดีโอ “บทเรียนชีวิตนกอินทรี”

ใบงาน/งานเดี่ยว/งานกลุ่ม

ใบงานเดี่ยว โดยให้ตอบแบบสอบถามหลังจากการรับชมคลิปวิดีโอและออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังที่เข้ารับการอบรมร่วมแสดงความคิดเห็นและสรุปสิ่งที่ได้จากการรับชมคลิปวิดีโอ เจ้าหน้าที่ให้ข้อคิด กำลังใจ และแนวทางในการเริ่มต้นชีวิตใหม่/ การใช้ชีวิตภายในเรือนจำ ปล่อยวางอดีตสิ่งเก่าๆ พร้อมทั้งจะเรียนรู้และเปิดรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาในชีวิต พัฒนาตนเองเพื่ออิสรภาพที่ดีกว่า และให้ผู้ช่วยเหลือหรือรุ่นพี่แนะนำการใช้ชีวิตในเรือนจำอย่างมีความสุข การปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำ

การวัดผลประเมินผล

- ประเมินจากความสนใจ การให้ความร่วมมือ/การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
- การตอบแบบสอบถาม/การนำเสนอหน้าชั้นเรียน

สรุปประเด็นการตอบคำถาม

1. สิ่งที่เคยทำผิดพลาดในอดีต ไม่เชื่อฟังพ่อ-แม่ ทำให้พ่อแม่/ครอบครัวเสียใจ ต้อรรันเอาแต่ใจตัวเอง คบเพื่อนไม่ดี/เลือกคู่ชีวิตผิด อยากได้ อยากมี อยากเป็น ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ติดการพนัน ไม่ตั้งใจเรียน
2. จะเปลี่ยนแปลงตัวเองเป็นคนใหม่อย่างไร เชื่อฟังพ่อ-แม่ รักครอบครัวให้มาก ไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ตั้งใจทำมาหากิน ประกอบอาชีพสุจริต ใช้ชีวิตพอเพียง มีสติ คิดก่อนที่จะตัดสินใจทำอะไร เลิกคบเพื่อนไม่ดี

5. สร้างสังคมเป็นสุข Happy (society)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมการทำกิจกรรมจิตอาสา นำไปสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคม
2. เพื่อเสริมสร้างการทำกิจกรรมส่วนรวม ก่อให้เกิดพันธะทางสังคมที่เข้มแข็ง
3. เพื่อพัฒนาการทำกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ

สาระสำคัญ

ให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน จัดกิจกรรมส่งเสริมการทำกิจกรรมจิตอาสาภายใต้โครงการจิตอาสาพระราชทานทำความดีด้วยหัวใจ ให้ผู้ต้องขังได้ร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ในการทำประโยชน์ต่อสังคมทั้งภายในและภายนอกเรือนจำตามความพร้อมและความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่เช่น การทำความสะอาดเรือนจำ การทำความสะอาดชุมชน บริเวณวัด ฯลฯ

4. หลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย กรมราชทัณฑ์ ปีงบประมาณ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

- หลักสูตรการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในเรือนจำและทัณฑสถานระบบปิด
- หลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น(เรือนจำโครงสร้างเบา)
- หลักสูตรการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังกลุ่มพิเศษ
- หลักสูตรการน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตผู้ต้องขัง
- โครงการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้เสพยาเสพติดและผู้ค้ารายย่อยในเรือนจำ/ทัณฑสถาน
- การบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดในรูปแบบชุมชนบำบัด
- การบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดในรูปแบบวิวัฒน์พลเมืองราชทัณฑ์
- โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดก่อนพ้นโทษในเรือนจำ
- โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด
- หลักสูตรการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในเรือนจำและทัณฑสถานระบบปิด

หลักสูตรการอบรมโครงการอบรมผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ
เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในเรือนจำและทัณฑสถาน
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2563

กรมราชทัณฑ์ได้จัดทำหลักสูตรการอบรมโครงการอบรมผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ ระยะเวลาการอบรม
 30 - 100 ชั่วโมง โดยมีรายละเอียดในการจัดกิจกรรม ดังนี้

การดำเนินงานตามหลักสูตร

1. การเสริมสร้างสมรรถภาพทางร่างกาย มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีความพร้อมทางด้านร่างกาย มีความแข็งแรง อดทน มีระเบียบวินัย เป็นการเตรียมพร้อมเพื่อเข้าสู่กิจกรรมอื่นประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

- การฝึกกระเปียบแถว การฝึกกระเปียบวินัยประจำวัน ฯลฯ
- การออกกำลังกายบริหาร
- การเล่นเกมและนันทนาการ
- กิจกรรมค้นหาสาระและคุณค่าชีวิต Walk Rally for Life

2. การพัฒนาด้านจิตใจ มีวัตถุประสงค์ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สร้างจิตสำนึกและความเข้มแข็งในด้านจิตใจ ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

- ทักษะในการใช้ชีวิต ได้แก่ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง ทักษะการปฏิเสธ ทักษะการตัดสินใจและแก้ปัญหา ฯลฯ

- อบรมหลักสูตรตามลัทธิศาสนาแบบเข้มข้น โดยเชิญวิทยากรที่เป็นผู้สอนศาสนาของแต่ละศาสนาและจัดอบรมตามความเหมาะสม เช่น ศาสนาพุทธ มีการฝึกวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น

3. การฝึกทักษะอาชีพ มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับอาชีพอิสระและอาชีพระยะสั้น ให้สามารถนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดแรงงานและความสมัครใจของผู้ต้องขัง กำหนดไว้ 5 อาชีพ

4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนสร้างเสริมความมั่นใจและความมุ่งมั่นในการปรับตนเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

- อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นที่ใช้ในชีวิตประจำวันและเงื่อนไขในการคุมประพฤติ ฯลฯ

- การให้ความรู้ในการใช้ชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

- การให้คำปรึกษาและการแนะแนวทางการประกอบอาชีพ เช่น แนะนำแหล่งงาน การหางานทำ การสมัครงาน หน่วยงานที่ให้บริการทางสังคม

- การจัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว แบ่งเป็นกิจกรรม เจ้าหน้าที่พบญาติ และ ให้ญาติพบผู้ต้องขังเพื่อพูดคุยและมีกิจกรรมร่วมกัน

รายละเอียดตารางหลักสูตร มีดังนี้

ตารางการอบรมหลักสูตรโครงการอบรมผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ
เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในเรือนจำและทัณฑสถาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2563

สัปดาห์ที่ 1 และ 2 เน้นการเสริมสร้างสมรรถภาพทางร่างกายและการพัฒนาทางด้านจิตใจ เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านร่างกาย การมีวินัย การรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง การรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สร้างจิตสำนึก และการสร้างความเข้มแข็งในด้านจิตใจ

วัน /เวลา	09 .00 -12.00	13.00 – 15.00
วันจันทร์	เสริมสร้างทางร่างกาย (วิทยากรภายนอก/ภายใน)	การพัฒนาด้านจิตใจ (วิทยากรจากกรมสุขภาพจิต/ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/ องค์กรทาง ศาสนา)
วันอังคาร	เสริมสร้างทางร่างกาย (วิทยากรภายนอก/ภายใน)	การพัฒนาด้านจิตใจ (วิทยากรจากกรมสุขภาพจิต/ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/ องค์กรทาง ศาสนา)
วันพุธ	เสริมสร้างทางร่างกาย (วิทยากรภายนอก/ภายใน)	การพัฒนาด้านจิตใจ (วิทยากรจากกรมสุขภาพจิต/ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/ องค์กรทาง ศาสนา)
วันพฤหัสบดี	เสริมสร้างทางร่างกาย (วิทยากรภายนอก/ภายใน)	การพัฒนาด้านจิตใจ (วิทยากรจากกรมสุขภาพจิต/ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/ องค์กรทาง ศาสนา)
วันศุกร์	เสริมสร้างทางร่างกาย (วิทยากรภายนอก/ภายใน)	การพัฒนาด้านจิตใจ (วิทยากรจากกรมสุขภาพจิต/ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/ องค์กรทาง ศาสนา)

สัปดาห์ที่ 3 เน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพอิสระและอาชีพพระยะสั้น เพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดแรงงานและความสมัครใจของผู้ต้องขัง

วัน /เวลา	09 .00 -12.00	13.00 – 15.00
วันจันทร์	การฝึกอาชีพอิสระหรืออาชีพพระยะสั้น อาชีพที่ 1 (วิทยากรจาก กศน./ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน/ กรมจัดหางาน/ สำนักงานจัดหางาน จังหวัด ฯลฯ)	
วันอังคาร	การฝึกอาชีพอิสระหรืออาชีพพระยะสั้น อาชีพที่ 2 (วิทยากรจาก กศน./ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน/ กรมจัดหางาน/ สำนักงานจัดหางาน จังหวัด ฯลฯ)	
วันพุธ	การฝึกอาชีพอิสระหรืออาชีพพระยะสั้น อาชีพที่ 3 (วิทยากรจาก กศน./ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน/ กรมจัดหางาน/ สำนักงานจัดหางาน จังหวัด ฯลฯ)	
วันพฤหัสบดี	การฝึกอาชีพอิสระหรืออาชีพพระยะสั้น อาชีพที่ 4	

	(วิทยากรจาก กศน./ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน/ กรมจัดหางาน/ สำนักงานจัดหางาน จังหวัด ฯลฯ)
วันศุกร์	การฝึกอาชีพอิสระหรืออาชีพระยะสั้น อาชีพที่ 5 (วิทยากรจาก กศน./ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน/ กรมจัดหางาน/ สำนักงานจัดหางาน จังหวัด ฯลฯ)

สัปดาห์ที่ 4 เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนสร้างเสริมความมั่นใจและความมุ่งมั่นในการปรับตนเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก

วัน /เวลา	09 .00 -12.00	13.00 – 15.00
วันจันทร์	การอบรมทางด้านกฎหมาย ชีวิตประจำวัน (วิทยากรจากสภานายความ/ อัยการ)	การอบรมเงื่อนไขการคุมประพฤติ (วิทยากรจากกรมคุมประพฤติ/ สำนักคุมประพฤติจังหวัด)
วันอังคาร	การให้ความรู้ในการใช้ชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ และการกลับคืนสู่สังคม (การปฏิญาณตนต่อหน้าพระบรมฉายาลักษณ์) (วิทยากรจากผู้นำท้องถิ่น/ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง)	
วันพุธ	การแนะนำ ทางด้านการประกอบอาชีพ และ จัดงานวัน นัดพบแรงงาน (วิทยากรจากกรมจัดหางาน/ สำนักงานจัดหา งานจังหวัด)	การให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งทุนในการ ประกอบอาชีพ เช่น ธนาคารออมสิน สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จังหวัด มุลนิธิ เป็นต้น
วันพฤหัสบดี	การให้คำปรึกษา (วิทยากรจากสำนักงานคุมประพฤติ/สำนักงาน สาธารณสุขจังหวัด ฯลฯ)	การให้การสงเคราะห์ภายหลังพ้นโทษ (วิทยากรจากสำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หน่วยงานส่วนท้องถิ่น มูลนิธิ)
วันศุกร์	กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ (เจ้าหน้าที่พบญาติและญาติพบผู้ต้องขัง) และการปรับตัวเข้าสู่ชุมชนโดยบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ สรุปประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย	

หมายเหตุ ตารางกิจกรรมสามารถปรับได้ตามความเหมาะสม แต่ควรมีระยะเวลาการอบรมอยู่ระหว่าง

30 - 100 ชั่วโมง และครอบคลุมให้ครบทั้ง 4 ด้าน

ฝ่ายเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

ส่วนสวัสดิการสงเคราะห์ผู้ต้องขังและโครงการในพระดำริฯ กองพัฒนาพฤตินิสัย

ภาคผนวกที่ 7 ตัวอย่างโปรแกรมของประเทศสหรัฐอเมริกา

โปรแกรมที่ 1 A Beginning เป็นโปรแกรมเตรียมความพร้อมๆ สำหรับผู้ต้องขังหญิง ที่เมือง Claymont รัฐ Delaware องค์ประกอบของโปรแกรมแบ่งเป็น 12 ชั้น ดังนี้

First Step:

- Statement of Commitment
- Pre-plan
- A Plan for Problem Times
- Imagine
- Getting Real with Yourself

Second Step:

- Introduction
- My Support System
- Life-time Memories of Our Children
- Child Raising
- Are You Ready to Be a “Mom”
- “Food for Thought”
- Being a Spouse
- The Woman of the 90’s
- Family Expectations
- Success Story: Janet Shields

Third Step:

- Getting a Job
- So You Want a Job
- Filling Out the Application
- Preparing Your Resume
- Interview Etiquette
- Employment Problems to be Faced
- Success Story

Fourth Step:

- To you Health
- Recreation and Free Time
- Sexuality
- Women in Prison and Aids
- Abuse of Women
- Homosexuality in Prison
- Love Addictions
- Reference Numbers

Fifth Step:

- Money Management Upon Your Release
- Budgeting Your Money
- Money Exercise
- Where To live

Sixth Step:

- How to Get Government Agencies to Respond to You
- Dealing with Parole Officers
- Community Perceptions
- The Community Perception of the Ex-offender

Eighth Step:

Introduction
 Some Views on Alcoholism and Drug Addiction
 Drug & Alcohol Pre-Test
 Steps Toward Staying Clean
 Setting Your Goals
 Challenges You will Face
 Success Stories
 Additional Tools
 Using What You've Learned
 A New Beginning
 Your Diary

Ninth Step:

How can I Contribute to My Community
 Things You can Do for Your Community While in Jail

Tenth Step:

How to Argue Without Violence

Eleven Step:

Preparing for Parole
 Letter from Oliver Casson
 Pre-test
 Introduction
 Some Views on the Subject
 Setting Your Goals
 Steps Towards the Goal
 Challenges You Will Face
 Success Stories
 Additional Tools
 Post-Test
 Your Plan for Success
 Conditions of Parole
 Work Release Rules
 Supervised Custody Rules
 Afterward

Twelfth Step:

Post Plan

โปรแกรมที่ 2 EXIT ONLY เป็นโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังชาย ดำเนินการที่เรือนจำ Multi-Purpose Criminal Justice Facility เมือง Willington รัฐ Delaware ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

Section 1:

Leaving Prison Bitter
 Are you Ready for A Change?
 Making the Change
 What are Prison Ethics?
 Our Lives. Our thoughts, Our Responsibilities

Section 2:

Racial Prejudice
 Prejudice In Religions
 Community Vs. Ex-Offender
 Listening
 Your Attitude
 Assertiveness

Aggressive Behavior
What Set Me Off?
What Is Maturity?
Communication
Communication Methods
Transactional Analysis
Anger vs. Non-Violence
Brainstorming
Six-Point Problem Solving
“I” Statements
Forgive and Forget
Self-Esteem
Stress

Section III:

Time Management
Goals and Planning
Making Short-Term Goals
Making Long-Term Goals

Section IV:

“Re-establishing A Healthy Relationship With Your Child”
Daddy, Where’ve You been?
Our Relationship With Our Children
Emotional Responsibilities
Financial Responsibilities
“Food For Thought”
Attending Tips
The Marriage
Spousal Abuse
Who’s Head of the House. Now, and the Myth of Power
The Man of the 90’s and the Macho Image
Are You a Dysfunctional Couple?
Substance Abuse: What To Do When You’re Not Using and Your Spouse/Mate is
Parents and Siblings
Friends
Toxic Relationships

Section V:

Sexuality: Institutional Rules. Major Offenses
What Is Male Sexuality?
Sex, What’s The Big Deal?
Responsible Sex
Seven Steps to a Healthier and Safer Sex Life
Sexually Transmitted Diseases
What Is AIDS?

Section VI:

Substance Abuse: Introduction
Realizing You Have a Problem
Getting Help
Is Your Child Using Drugs?
Relapse
The Phases of Recovery

Dealing w
With Real Life Situations

Section VII:

Support Groups
Who Can Give Me Support?

Section IX:

Community Perceptions
The Community Perceptions of the Ex-Offender
Society
“Community. Where Should It Begin?”

Section X:

Budgeting
Money Management
“Setting A Budget You Can Live With” Exercise
Getting A Checking Account
Credit
Savings

Section XII:

Why do I Need A Job?
How to Find A Job
Preparing Your Resume
Cover Letter
Employment Application
Interviews

Section XIII:

Letter From The Delaware Board of Parole
Some views On the Subject
Challenges You will Face
Dealing with Parole Officer
Post Plan

โปรแกรมที่ 3 Something Work เป็นโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ที่เรือนจำเซาท์ ไอดาโฮใต้ (South Idaho Correctional Institution (SICI) ร่วมกับกรมราชทัณฑ์ สถาบันการราชทัณฑ์แห่งชาติและศูนย์ข้อมูล จัดทำขึ้นด้วยการร่วมตัวกันอย่างหลวมๆระหว่างผู้ปฏิบัติงาน อาชีววิทยาทางด้านจิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ การศึกษา และงานบริการชุมชน ซึ่งใช้ระยะเวลาดำเนินการ 15 วันๆละ 6 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 90 ชั่วโมงและครอบคลุมด้วยเนื้อหาเหล่านี้

1. Personal Development
2. Social Development
3. employability Skills Development
4. Substance Abuse Issues
5. Prison to Parole Transition

โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของ SICI นี้ได้จัดเตรียมไว้ให้เป็นโปรแกรมที่ดีที่สุดที่จะเริ่มขึ้นในมลรัฐไอดาโฮ และได้รับการออกแบบที่เน้นให้ผู้ต้องขังเข้าร่วมกับโครงการตลอดระยะเวลาที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำ โปรแกรมนี้ได้ดำเนินการมาแล้ว 8 ครั้งตั้งแต่เริ่มต้นมีโครงการ

ประเมินโปรแกรมด้วยข้อมูลที่รวบรวมมาจาก 3 ด้าน ก) ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการ ข) เจ้าหน้าที่พักการลงโทษที่ประเมินผู้ต้องขังที่อยู่จนจบโครงการ และ ค) ด้านสังคมในแง่ที่ว่า การไม่จ้างงานและการกระทำผิดซ้ำเป็นอาการป่วยของสังคมไม่ว่าจะเป็นสาเหตุหรือผลที่นำไปสู่อาชญากรรม

ข้อมูลเก็บมาจาก 4 ทางคือ ก) ผู้ต้องขังที่ประเมินโครงการ ข) เจ้าหน้าที่พักการลงโทษที่ประเมินผู้รับการพักการลงโทษและอยู่จนครบกำหนดของโปรแกรม ค) การมีงานทำของผู้ที่อยู่ครบกำหนดของโครงการ และ ง) การสำรวจการกระทำผิดซ้ำ

ผู้ต้องขังที่ไม่ครบกำหนดของโปรแกรมมีจำนวน 270 คน (ร้อยละ 84) จากจำนวนทั้งหมด 323 คน ผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ 52 คนจากทั้งหมด 53 คนต้องโทษจำคุกซ้ำมีจากกลุ่มที่ไม่ครบกำหนดนี้ จากผู้ต้องขังที่ครบกำหนดในโปรแกรมจำนวนทั้งหมด 70 คน มี 53 คนที่ได้รับการปล่อยตัวในเวลาเดียวกัน และมีเพียงหนึ่งคน (ร้อยละ 2) เท่านั้นที่กลับมาติดคุกใหม่

โปรแกรมนี้ใช้วิธีการบังคับผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ให้เข้าร่วมโปรแกรม และให้แรงจูงใจกับผู้เข้าร่วมโปรแกรมน้อย (หลายคนที่ถูกบังคับให้เข้าร่วมโครงการต้องออกจากงานที่มีรายได้) แต่คำตอบที่ได้กลับแสดงว่าผู้เข้าร่วมโปรแกรมคิดว่าโปรแกรมเหมาะสมกับพวกเขา และมีคุณค่า

เจ้าหน้าที่ 6 คนที่รู้จักผู้ต้องขังที่ได้รับพักการลงโทษก่อนโปรแกรมสิ้นสุดได้ให้คำตอบในการศึกษาครั้งนี้อย่างกระตือรือร้น เจ้าหน้าที่ 5 ใน 6 คนได้ให้อัตราที่ผู้ต้องขังจะประสบผลสำเร็จและมีพฤติกรรมในทางบวก และหรือได้ให้ทัศนคติของผู้ต้องขังออกจากโปรแกรมก่อนกำหนด ซึ่งระบุว่าโปรแกรมเป็นบริการที่มีคุณค่าและเหมาะสม และให้ต้องการให้ดำเนินโครงการนี้ขยายออกไปเป็นวงกว้างขึ้น

ข้อมูลการจ้างงานที่รวบรวมจากโปรแกรม JTPA ระบุว่า มีผลลัพธ์เชิงบวกสำหรับผู้เข้าอบรมในโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย SICI ข้อมูลที่รวบรวมจากคณะกรรมการพักการลงโทษของรัฐโอไฮโอ และ ระบบข้อมูลของ IDOC "Offender Inquiry" ระบุยืนยันผลลัพธ์เชิงบวกไว้เหมือนกันว่าโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ISCI เป็นเพียงโครงการเดียวเท่านั้น

ตั้งแต่เริ่มโปรแกรมมาค่าใช้จ่ายมีน้อยมาก ไม่มีการทุ่มเทงบประมาณ สร้างอาคารใหม่หรือปรับเปลี่ยนอาคารสถานที่ให้เข้ากับโปรแกรม ไม่ต้องซื้อยานพาหนะเพื่อรับส่ง โปรแกรมนี้ได้พิสูจน์ให้เห็นจริงแล้วว่า *มีบางอย่างได้ผล* ถ้าเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ได้อุทิศตัวการสร้างโปรแกรมที่มีแบบแผนตามสามัญสำนึกที่สะท้อนถึงความคาดหวังของชนชั้นกลางมากกว่าของอาชญากรหรือวัฒนธรรมย่อยของสถาบัน

การเคลื่อนย้ายผู้ต้องขังมีผลเสียต่อโปรแกรม ผู้ต้องขังบางส่วนถูกส่งตัวไปเรือนจำอื่นหรือได้รับพักการลงโทษระหว่างที่อยู่ในโปรแกรม ผู้ต้องขังคนอื่นที่ควรจะได้รับประโยชน์จากโปรแกรมถ้าไม่ถูกส่งไปเข้าร่วมโครงการ SICI ในเวลาเริ่มต้นโครงการซึ่งเป็นเวลาที่เหมาะสมที่สุด จะพ้นออกไปจากเรือนจำโดยไม่ได้สัมผัสกับกิจกรรมเตรียมความพร้อมเลย

โปรแกรมที่ 4 Wisconsin Resource Center. Pre-Release Program, U.S. Department of Justice, National Institute of Corrections (NIC), Information Center.

The Wisconsin Resource Center, Pre-Release Program has been established to improve the inmate's chances of making a successful transition to the community. The program provides information and skills to aid the inmate in seeking and maintaining employment, managing his/ her finances, using community agencies, obtaining his driver's license, and developing an appropriate and productive relationship with his parole agent.

Two types of inmates are released directly to the community from the Wisconsin Resource Center: Those who are transferred to WRC for specific treatment reasons and remain until their mandatory release date or until they are paroled, and those who have served the majority of their sentence in maximum security and are transferred to WRC for pre-release programming.

The classes and groups of the program are designed to provide general information and skills that can be used to facilitate the transition back to maintain an adequate adjustment in the community.

Inmates should be referred for the Pre-Release Program within six months of their release date. Inmates who are being transferred to a facility that does not have pre-release programming may also be referred. Referrals should have needs in one or more of the following areas: seeking and maintaining employment, managing personal finances, consumer skills, obtaining services from community agencies, fulfilling parole or mandatory release responsibilities, and/or obtaining a driver's license.

The Pre-Release Program is eight weeks in length. Sessions begin on the first Monday of every other month. Group size is limited to twelve participants. The content of the program consists of:

1. Job Skills
2. Community Resources
3. Consumer Skills
4. Community Supervision
5. Driver Information

Participants are evaluated periodically during the course and at the end of the program. They are evaluated on their attendance, participation, and acquisition of knowledge and skills. No one is expected to miss more than 15% of the scheduled classes and groups; everyone should be attentive, actively involved, and acquire the knowledge presented to the best of their ability. Certificates will be awarded to participants who successfully complete each of the program classes and groups.

โปรแกรมที่ 5 MCDRC, Montgomery County Pre-Release Center: "Freedom Through Responsibility." Maryland, U.S. Department of Justice. National Institute of Corrections (NIC), Information Center.

The purposes of the Pre-Release Center, Montgomery County, are as follows:

1. This structured community release program is a major correctional alternative in the Montgomery County criminal justice system for selected individuals.

2. The Pre-Release Center provides an "opportunity" for offenders to resolve those issues that brought them into conflict with the law in the first place.

3. The Pre-Release Center offers various opportunities to the individual that would not otherwise be available in confinement; for example, work release, and educational release. Individual and group counseling, life skills training, involvement in community programs, daily visiting and recreation, and a phased release furlough program.

4. The Pre-Release Center provides a stable foundation from which an individual may leave the system prepared to handle his responsibilities in the community. For example, he or she can obtain and work at a good job, locate appropriate housing, build savings, and more fully develop his or her social problem-solving skills.

The Pre-Release Center is a highly structured correctional program operated in a residential setting in the community. Five groups of people are eligible to volunteer and apply for the program. Participants are required to pay twenty percent (20%) of their gross income earned while at the Center for partial payment of the program costs. Mandatory savings, a petty cash fund, family support payments and restitution (where applicable), recreation money, and budgeting are all part of the Prerelease Program requirements,

A. Work Release

1. Job-Seeking Assistance
2. Arranging Employment Interviews
3. Job Information /Transportation
4. Overtime/ Paychecks/ Employment Performance Reports
5. Illness and Work

B. Educational Release

1. Full time
2. Part time

C. Counseling Activities

1. Primary Counselor
2. Counseling within the community
 - a. General Counseling
 - b. Drug Counseling
 - c. Alcohol Counseling
 - d. Family Counseling
 - e. Pastoral Counseling
3. Special PRC Groups
 - a. Stress Management Group
 - b. Addiction Education Group
- D. Life Skills Program
- E. Wellness Program
- F. Leisure Activity Program

โปรแกรมที่ 6 Literacy, Life Skills, Training, and Transition to Prisoners (LLTT).

There are five components to the LLTT program and three stages: Components:

1. Life Skills
2. Literacy
3. Critical Thinking
4. Job Seeking and Keeping Skills
5. Job Training

Stages:

1. Assessment and Career/Education Planning
2. Literacy, Life Skills, and OJT
3. Transition back to the community with pre- and post-release activities

The transition agent's primary functions are to develop the areas of job seeking/keeping, interviewing, resume' development and to make community resource connections for and with the inmates in the LLTT program. Other areas, such

as communication, health, relationships, families, housing. personal documents, planning, budgeting, and identifying post-educational needs are all part of the pre-release curriculum.

โปรแกรมที่ 7 Nebraska Project Work link.

Cooperative: Nebraska Department of Correctional Service. Metropolitan Community College, Central Community College, and Southeast Community College Project **Work link** Manager, Dr. Shirley L. Henry: Metropolitan Community College. PO Box 3777, Omaha, NE 68103-0777,

Nebraska Project **Worklink** provides comprehensive programs and services necessary for the successful transition of adults from correctional facilities into productive employment within their communities. Successful transition is achieved through the development of literacy, work readiness, life-skills, and a community support network prior to an inmate's release. Sessions include:

- Session I: Establishing a Healthy Classroom Environment
- Session II : Recognizing Individual Positive Strengths
- Session III: Employment Applications
- Session IV: Getting Along With Co-Workers
- Session V: Developing Appropriate Work Behavior
- Session VI: The Value of a Resume'
- Session VII: Developing Individual Resume'
- Session VII: Importance of Good Personal Hygiene and Dressing Appropriately
- Session IX: Effective Interview Skills
- Session X: Follow-up and Thank-You Letters

Efforts to improve these skills include, but are not limited to:

- * Education: reading, practical communication skills. GED, college preparation, and college credit
- * Employment: work attitudes and behavior. interviewing. certification of job skills. Job retention. and employer/co-worker relationships
- * Parenting: positive parenting skills and understanding the developmental stages of children
- * Social Skills: healthy self-esteem, relationships, commitment, problem solving. And critical thinking. Upon release.

Project **Worklink** assists the ex-of-fender to identify essential resources as he or she crosses the bridge into the community. Those services include:

- * Emergency Assistance: food, housing, and transportation
- * Employment Assistance: job placement and mentoring
- * Support Systems: self-help groups, problemsolving, and adjustment.

โปรแกรมที่ 8 Pathfinders. Oregon Department of Corrections.

The purpose of the Pathfinder program: it is a cognitive based process that provides training and ongoing follow-up, counseling, and resource development assistance to all who are involved with Pathfinders.

The goal of Pathfinders, Inc., is to grow into a full-service operation that can address individual and prescriptive needs of criminal offenders in order to keep them from reoffending.

Institutional and community programming includes intermediary sanction, family/ friends counseling and support group, group reporting, required activity for case-banked clients and others as needed.

Inmates who go through Pathfinders have access to an 18-hour "hotline" to be used for counseling. Resource development assistance for transition (employment, emergency food/shelter, information and referral to adequate drug and alcohol-free housing), and other treatment programs as prescribed by their counselors.

Pathfinders attempts to change acquired behaviors through restructuring the thought process. Relevance for the participant is the focal point of the learning process. Every lesson is aimed at attacking "Thinking Errors" and replacing those errors with healthy approaches to sorting emotions, making choices and solving problems.

Underlying the total learning experience is the knowledge that isolation and loneliness are common among this population and must be addressed. Openly expressing feelings, values, and the resultant choices, and actions becomes the norm in class. This openness and acknowledgment of emotion and its power cuts into the underpinnings of Thinking Errors. The Pathfinder's curriculum includes:

- Team Building

- Communication
- Stress Management
- Anger Management
- Problem Solving
- Values Clarification
- Motivation
- Time Management
- Life Planning

โปรแกรมที่ 9 PREFIX. PREFIX- Post Release Employment For Individual Excellences.
Correction Center (EMCC), 11inois.

PREFIX is a six-part process built on the foundation of personal goal setting and attainment while addressing the negative, Six parts of this process are listed on the following page.

PREFIX-Post Release Employment For Individual eXcellence

1. Personal Decision
 - Educational Goals
 - Post-Release Employment Goals
 - Long-Range Life Planning
2. Internal Interview
 - Explanation of Programs
 - Horizon Quest Survey
 - Educational Background and Options
3. Enrollment Into Appropriate Programs
 - Completion of Education Programs
 - Preparation toward Release
 - Employability Workshop (Vocational Completers only) (CWT) Cooperative Work Training (Dietary Assignment)

Pre Start (10 part curriculum (same in every institution))

- a. Individual Educational Plan and Rules
- b. Decision Making
- c. Personal Self, Goal Setting. Self-Esteem
- d. Values, Goal Setting
- e. Personal Employment Skills
- f. Work Skills
- g. Job Interviews and Stress
- h. Outside Agencies and Resource Lists
- i. Everyday Stress, Coping
- j. Questions and Answers, Community Centers
4. Portfolio
 - Life Skills Form
 - Resume
 - Certificates
 - Letters of Reference/Recommendation
5. Exit Appraisal
 - Appointment with Release Center
 - Post Communication/Follow-up Information
6. Meeting the Challenge

The EMCC Educational Plan Includes the Following:

- TABE Test (Test of Adult Basic Education)
- Mandatory Education Below 6.0

45-day test
 90-day test
 EGCC (Educational Good Conduct Credit)
 Less than three adult felony incarcerations
 No Class X charge
 No award of EGCC during previous incarcerations
 Educational Offerings
 Mandatory Education
 Adult Basic Education
 Special Education
 English as a Second Language
 Pre-GED
 GED (General Equivalency Diploma)
 College Programs Requirement
 8.0 Reading/ Math TABE score
 High School Diploma (documentable) or GED
 Vocational Programs leading to certificates
 Food Service
 Horticulture
 Construction Occupations
 Auto Mechanics - Basic and Advanced
 Computer Technology (10.0 Math on TABE)
 Academic College Programs
 Associate in Liberal Studies
 Associate degree
 Bachelor of General Studies degree
 Graduation Celebration

EMCC Student/ Inmate Portfolio Contents:

Address, Phone Number. Contact Person
 Resume
 Life Skills
 References/Recommendation Letter
 Supervisors
 Teachers
 Certificates
 Special Training
 Vocational Programs
 Transcripts
 All Attended Institutions--- hours completed as well as degrees
 Letter of Intent/ Writing Sample
 List of References

Distribution of Portfolio:

Original to Parolee
 Copy to School District Office Central Office, Springfield
 Copy to Service Provider in Home Region
 Copy kept in Institutional School File

โปรแกรมที่ 10 Stop the Revolving Door, Pre-release Program. (SRD). Minnesota Correctional Facility,

The program, STOP THE REVOLVING DOOR (SRD), is a pre-release (transition) program designed by and for inmates. The program is based on a simple fact: Inmates know what they need to survive when they leave prison. The keys to the

program involve getting information, education, and resources to the inmates so they can take them through the doors of prison, back into society, so they don't return to prison.

At MCF/LL, two different options of the SRD program are available: Enrollment is voluntary for both options. The first option is a four week program available to the inmates who are incarcerated as Release Violators (RVs). They meet five days a week, for 1 1/2 hours a day,

The second option is for the general population inmates with sentences longer than 18 months who are awaiting Work Release (WRI or Supervised Release Date (SRD). This group meets for 12 weeks, from 6:00 - 8:00 p.m. every Tuesday evening. An inmate receives a certificate of completion when he completes 10 of the 12 required sessions.

Some SRD services have recently become available to inmates living in the minimum security buildings of the facility on a one-to-one basis. There is a set of core courses that all inmates are required to complete to successfully earn their certificates of completion in the SRD program. They include:

1. Rules and Regulations
2. Self-esteem
3. Motivation
4. Grief and Loss
5. Jobs and Housing

Courses offered through SRD include:

1. Introduction to SRD
2. Communication Without Confrontation
3. Consumer / Parole Law
4. Rules, Regulations, and Guidelines
5. Tenants' Rights
6. Driver's License Manual Review
7. Money Management
8. Jobs---Seeking and Retention
9. Housing--Finding and Renting
10. Community Resources
11. Establishing: Reestablishing Family Relationships
12. Addiction Awareness
13. Self-Esteem
14. Men's Health Issues AIDS Education)
15. Achieving Personal Power
16. Stress Management I
17. Stress Management II
18. Critical Thinking
19. Motivation: The Basics
20. Small Business Management
21. Issues of Grief and Loss
22. Assertive Communication
23. Anger Management
24. Nutrition
25. AWARENESS
27. Insurance (State Farm)
28. Housing
29. The Spiritual Connection
30. Conflict Resolution
31. Educational Opportunities
32. Jobs /Careers A.I.O.I.C.
33. Jobs/Careers (Loring Nicollet Bethlehem Community Center)
34. Ramsey County Parole Officer Relations
35. Hennepin County Parole Officer Relations

36. Hennepin County Department of Human Services

37. Half-way House Orientation

Organizations involved with SRD include:

1. 180 Degrees Incorporated--Half-way House
2. A.L.O.I.C.-Jobs/Training
3. Adult Assistance Division--Hennepin County Assistance
4. AMICUS--Mentorship
5. Anoka County Housing Coordinator—Housing Assistance
6. Anoka County Veterans Service Office-- Veteran's Affairs
7. Arrowhead Regional Corrections--St. Louts County
8. Brother Peace--Men Against Violence to Women
9. Circle Pines Federal Credit Union-Local Saving and Loan
10. Citizens Council--Research Materials
11. Education Alternatives, Inc.-Speakers /Men-tors
12. Educational Opportunity Center--Education /Career Trating
13. Hamline University Law Clinic-Resources/Speakers
14. Hennepin County Parole Services--Information /Speakers
15. Hennepin County Economic Assistance--G A and Welfare Assistance
16. I.B.C.A.-Chemical Dependency
17. Legal Aid to Minnesota Prisoners--LAMP
18. Loring Nicollet Bethlehem-Jobs /Training
19. Minnesota Department of Jobs and Training--Jobs/Training
20. Phoenix Group, Inc.--Non-profit Human Services
21. Prison Fellowship--Mentorship
22. Prodigal House, Inc.-Veteran CD Treatment
23. R.O. Heilman Residence-Veteran Transitional Housing
24. Ramsey County Human Services G A and Wel. fare Assistance
25. Re-Entry--Half-way House
26. Recovery Center-Transitional Housing and CD

โปรแกรมที่ 11 Step by Step. Sussex Correctional Institution.

Step by Step is a pre-release class with a planning workbook for male adult offenders. It offers the following components:

- Step One: Commitment
- Step Two: Relationships
- Step Three: Employment and Money
- Step Four: Social Skills
- Step Five: Education
- Step Six: Substance Abuse
- Step Seven: Support Groups
- Step Eight: Sexuality
- Step Nine: Victims
- Step Ten: Probation and Parole
- Step Eleven: Community

โปรแกรมที่ 12 Time After Time. Delaware Correctional Center,

Time After Time is a pre-release planning workbook for male adult offenders, It offers the following components:

- Your Road Map to Transition

Reality of Prison
 Pre-Plan
 Family Support System
 Employment Support System
 Education Support System
 Drug Abuse Support System
 Staying Clean Support System
 Sexuality Support System
 Parole: Preparation Support System
 Power Tools Support System
 Contributing & Contributions Support System
 Communication Support System
 Post-Plan

โปรแกรมที่ 13 Washington, Herbert.(1993). The KRAM Programme. Sweden.

The KRAMI Programme is a cooperative program in Malmo run by the Swedish Criminal Board (KR), the government run Work Market (AMI), the government run Employment Agency, the Social Welfare Administration, and the Department of Recreation.

The program is directed toward young people between 18-30 years old who are unemployed, have a criminal record (released on parole or on probation), and very often dependent on the Social Welfare. The goal of the program is to help these youngsters find, get, and keep a permanent job, primarily on the open employment market.

During the first weeks of introduction, the team tries to learn which jobs would suit each person through self activating vocational guidance and working in small groups, After this, the youngsters come out to a place of practice that is as close to their wishes as possible. The initial period of practice lasts for two weeks, but if both the client and the employer are interested. it is usually possible to prolong the period. The places of practice that are selected are work places where possibility for permanent employment is the greatest. During the time that the client is involved in the program (which is until they are employed), they receive training subsidies from the Work Market Institute (AMI).

The KRAMI uses work as an instrument for rehabilitation. Those who join KRAMI should be able to live up to the same demands as any worker. Therefore. KRAMI has six basic rules that the client is informed about before joining the program. They are

1. No criminal activity whatever during the time in KRAMI.
2. Conflicts may not be solved by violence.
3. Absolutely no alcohol or narcotics during working hours and scheduled time at KRAMI.
4. Reasons for absence such as illness, appointments etc. shall be reported to the employer and to KRAMI.
5. At least one recreation activity a week is mandatory.
6. Controlled urine sample must be given upon request.

Breaking any of these rules involves dismissal from KRAMI for one week without training subsidies. The operative KRAMI team consists of representatives from each authority participating in the program; one probation officer, one employment counselor, one employment agent, one social worker, two recreation counselors, and one secretary. The team cooperates with the supervisors in the places of practice, union representatives, different associations, parents, other inmates, social welfare offices, and apartment agencies, to mention but a few of the different contacts in the clients environments.

If the clients continue to live in their old environment with old habits and friends, there is a risk that they will return to their old behavior. The recreation counselors offer the clients a meaningful alternative to their old habits during their free time after work finishes.

The average age of the young people in KRAMI is 20 years old. Some come from good backgrounds, but most of them come from very bad conditions. To give them self-confidence and reason enough to break with the group and the habits of living that they became used to during such an important period of their lives is not easy.

The KRAMI program takes a new group of 12-15 people four times a year. Limitations are set on the groups because more than 25 people at the same time is almost impossible to manage. Since the beginning of KRAMI in October, 1980, 200 youngsters have: joined the program and 91 of them have permanent jobs so far (July, 1985),

The effect of the KRAMI program is very limited considering the large youth unemployment, The high competition in the employment market beats out the weaker groups first. Through KRAMI, those youngsters who need at most get employed. This prevents some young people from getting overlooked, which would involve a lot of suffering for the individual and a great expense to society. The KRAMI program has become a positive resource both to the authorities and young people.

โปรแกรมที่ 14 Nebraska Life Skills.

The objectives of **Nebraska Life Skills** is to facilitate a positive change in self-concept, an understanding of learning processes, and development of social skills literacy; to provide Offenders positive skills and techniques for handling difficult interpersonal situations; to facilitate: Offenders in learning principles and communication skills that will increase literacy/math comprehension skills, improve prosocial behavior during incarceration as well as after release, strengthening relationships and overcoming obstacles in decision making environments.

This program is entitled Nebraska Life Skills Literacy Development Program (NLS). Nebraska Life Skills Development Program involves the collaboration of HERO, Inc., Peru State College. and the Nebraska Department of Corrections.

The Life Skills Instructional Program includes delivering positive life skills development in the following five areas;

1. Social Skills
2. Leadership Skills
3. Hero Thinking
4. Anger Control, Domestic Violence, and Appropriate Expression of Power
5. Individualized Educational Plan (IEP)

4.15 โปรแกรมที่ 15 Bridgebuilder is an association of educators working with ex-offenders and offenders serving a sentence in the community. They are employed is an association of educators working with ex-offenders and offenders serving a sentence in the community

They are employed variously and sometimes jointly by the Home Office, education, probation, and voluntary services and are located somewhat randomly around England. To break down isolation and promote and develop their work., a few of individuals formed Bridgebuilders in 1988, and they have welcomed a steady increase in membership each year.

what does Bridgebuilders do? Women Bridgebuilders work is concentrated on community education for probationers, with a relatively small prison education referral caseload. Others, notably the organization in Kent, are specifically employed to work within prisons to assist prisoners wishing to continue

ภาคผนวกที่ 8 รายนามผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้บริหารระดับกรมฯ

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
1	ดร.พัชราภรณ์ สโรภาส	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทันตวิทยา กรมราชทัณฑ์
2	นายกิตติพัฒน์ เดชะพหล	รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ฝ่ายบริหาร
3	นางสาวสมสกุล แอลเฟรด	นักทันตวิทยาเชี่ยวชาญ กองพัฒนาพฤตินิสัย
4	นายไพฑูรย์ มงคลหัตถ์	ผู้อำนวยการกองทัณฑปฏิบัติ
5	นางเสาวคนธ์ เจษฎารักษ์	ผู้ตรวจราชการ กรมราชทัณฑ์
6	ดร.วริศรา ศิริสุทธิเดชา	ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาจิตใจ
7	นางสาวสาธิตา สามศรี	ผู้อำนวยการกลุ่มงานโครงการกำลังใจในพระดำริ
8	นางอันธิกา อ่อนพร้อม	ผู้อำนวยการกลุ่มงานสวัสดิการและสงเคราะห์ผู้ต้องขัง
9	นางเบญจมาศ ศรีประวัติ	หัวหน้าฝ่ายเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย
10	นายนิรันดร์ ไชยขมภู	หัวหน้าฝ่ายพัฒนาจิตใจ
11	นางศศิ คล่องวิถี	หัวหน้าฝ่ายสงเคราะห์ผู้ต้องขัง
12	นายনীธิ จิตสว่าง	อดีตอธิบดีกรมราชทัณฑ์
13	นายพรชัย ไวทยวิจิตร	ผู้ตรวจราชการกรม
14	ดร ปัทมาวดี ปัทมโรจน์	กลุ่มงานพัฒนาระบบด้านทันตวิทยา กองทันตวิทยา
15	นายอรรถสิทธิ์ ทองแสง	ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาข้าราชการราชทัณฑ์
16	นางสาววิพรพัทตร์ ค่ายบุญศรี	อดีตผู้อำนวยการส่วนการตลาด กองพัฒนาพฤตินิสัย
17	นางกนกวรรณ จิวเชื้อ	ผู้อำนวยการกองบริการทางการแพทย์
18	นายปัญญา จันทรละออ	ผู้ตรวจราชการกรม
19	นายแสงประทีป โกมลบุตร	ผู้ตรวจราชการกรม
20	นายบุญเลิศ แก้วจันทร์	ผู้ตรวจราชการกรม
21	นางสาวเพียงใจ นวลไหม	นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ รักษาการในตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มช่วยผู้อำนวยการและเลขานุการผู้บริหาร
22	นายศักดิ์ รักกอบชัย	นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญการรักษาการในตำแหน่งหัวหน้าส่วนพัฒนาระบบงาน
23	นายยุทธศักดิ์ รุ่งเรืองนรา	หัวหน้ากลุ่มพัฒนาระบบบริหาร
24	นายสิทธิชัย สว่างแก้ว	นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญการ รักษาการในตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มพัฒนาระบบงาน การศึกษาและฝึกวิชาชีพ
25	นายธีรเดช ปรียานนท์	ผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
26	นางสาวสุภาภรณ์ ชมชัย	ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดนครนายก วิชาการในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ ด้านการพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน
27	นางสาวชนิดา วิชัยคำ	นักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการ วิชาการในตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มพัฒนาระบบงานจิตวิทยา
28	นางสาวโสภิตา สังขดีถิ	ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดพิจิตร อดีตหัวหน้ากลุ่มพัฒนาระบบงานสังคม สงเคราะห์
29	นางสาวจิรัศวรรณ ศรีอินทร์	ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์
30	นางสาว ดวงพร อุกฤษณ์	กองพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจฯ

ผู้ประกอบการ

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน/บริษัท ห้างร้าน	ประเภทของผู้ประกอบการ
1	นายวีระเดช กำจัดด้สกร	โรงงานเย็บกระเป่า พระราม2	ทั่วไป
2	นายสุวรรณ ตั้งชีวะสมบัติ	ตือคาโค	ทั่วไป
3	นายดนัยวัฒน์ กิตตินันท์	บริษัทคอมพิวเตอร์	ทั่วไป
4	นายพัฒนา บุญสุข	ธุรกิจทีวีเตอร์และค้าปลีก	ทั่วไป
5	นายชัยเลิศ หัวเมืองแก้ว	apartment	ทั่วไป
6	นาง พวงทอง ศรีแก้ว	ธุรกิจห้องเช่า	ทั่วไป
7	นายสมเกียรติ	ธุรกิจมอเตอร์ไซด์	ทั่วไป
8	นางวิจิตรา คำแสง	ธุรกิจจักรยาน	ทั่วไป
9	นางสมฤดี กาญจนวิเศษศรี	ธุรกิจตัวแทนจำหน่ายรถฟอร์ด	ทั่วไป
10	นายธัญชัย พันธุ์สายเชื้อ	ธุรกิจหลายแขนง ห้าง ร้านค้า ร้านทำฟัน ฯลฯ	ทั่วไป
11	นายสทาวุธ สหวนิชกุล	Nestle	มีส่วนร่วมกับเรือนจำ
12	นายประยุทธ หาญวนิชกุล	ผู้ประกอบการเฟอร์นิเจอร์ ตกแต่งภายใน	เคยรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน
13	นายน้อย พิพัฒน์วุฒิจิร	ผู้ประกอบการเฟอร์นิเจอร์ไม้	ทั่วไป
14	นายแดง	ผู้ประกอบการอู่ซ่อมรถ	ทั่วไป
15	นายศักรินทร์ จันทร์แจ่มไย	ผู้ประกอบการบ่อปลา	ทั่วไป
16	นางพิกุล จันทร์แจ่มไย	ผู้ประกอบการรถทัวร์	ทั่วไป
17	คุณจุ่ม	ผู้ประกอบการรับปักผ้าปาเต๊ะ	มีส่วนร่วมกับเรือนจำ
18	นางปราณี หาญวนิชกุล	ผู้ประกอบการทำกางเต๊ต	เคยรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน
19	นายเกวลัง ธีญญเจริญ	ธุรกิจผลิตเครื่องดนตรี	เคยรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน
20	นายกรกฎ กำจัดด้สกร	บริษัทคอมพิวเตอร์	ทั่วไป
21	นางสาวสมพร เขยคนชม	เกษตร สวนผัก ผลไม้	ทั่วไป
22	นายไพบุลย์ ทองขาว	เพาะพันธุ์สุนัข	ทั่วไป
23	นางกุสุมา ไชยทรัพย์	บริษัทรับตกแต่งภายใน	ทั่วไป
24	นางสาวนิศากร วรรณศิริ	ผู้ประกอบการทำสวนมะม่วง	ทั่วไป
25	นางสายทอง	ตลาด เชียงหมู	ทั่วไป
26	นายอักรินทร์ ปูรี	ธุรกิจขายร้านอาหาร	เคยรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน
27	นายนิรันดร์ บุญทนต์	ส่งออกอาหารทะเล	ทั่วไป
28	นายสุรสิทธิ์ ดีฤทธิ์	ขนส่ง และ ท่องเที่ยว	ทั่วไป
29	นายสนทยา สายสร้อย	รับเหมาก่อสร้าง	ทั่วไป
30	นางสาวสมศิริ นนทสวัสดิ์ศรี	สวนมะม่วง	ทั่วไป

รายนามผู้เข้าร่วม การสนทนากลุ่มครั้งที่ 1

ณ ห้องประชุม คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันที่ 4 มีนาคม 2563

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน
1	รศ.พงษ์ภุชงค์ มงคลสินธุ์	คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2	ผศ. ดร. นิรมน รัตนะรัต	คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3	ดร. วริศรา ศิริสุทธิเดชา	กรมราชทัณฑ์
4	ดร. สุรีย์ฉาย พลวัน	คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5	ดร. ธรรมรัฐ บุนนาค	ศาลทรมัยสันติทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ
6	นางสุวิมล แซ่อึ้ง	ผู้อำนวยการส่วนสวัสดิการและสงเคราะห์ผู้ต้องขัง
7	นางสาวศศิ คล่องวิถึ	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ กองพัฒนาพฤตินิสัย
8	นายอุดม สุขทอง	นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญการ ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง
9	คุณสุดา สุวรรณรักษ์	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ เรือนจำพิเศษ กรุงเทพฯ
10	นางสาววรรณมา ทองใบ	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง
11	นายณัฐพล จึงศิริรุ่งเรือง	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการเรือนจำพิเศษมีนบุรี
12	คุณศิริพร เจริญธรากุล	พนักงานคุมประพฤติปฏิบัติ
13	คุณดวงเดือน พรวัฒนา	นักวิจัยสังคมศาสตร์
14	คุณเบญญาภา ทองสัมฤทธิ์	พนักงานคุมประพฤติชำนาญการพิเศษ
15	คุณวีรวัฒน์ บุญนิกุล	นักทัศนวิทยาปฏิบัติการ กองทัณฑวิทยา
16	คุณจรัสสา การเกษตร	หัวหน้าฝ่ายจำแนกและสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ ทัณฑสถานหญิงกลาง
17	คุณธีราพร สุริสีหเสถียร	อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีกิจการอัยการสูงสุด3
18	รศ. พล.ต.ต. ดร.กิตติ์ชนทัต เลอ วงศ์รัตน์	กองบัญชาการศึกษา สนง.ตำรวจแห่งชาติ
19	พ.ต.ต. ดร. ชวนันต์ เจนการ	วิทยาลัยสหวิทยาการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
20	คุณเพลินใจ แต่เกษม	อดีตรองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ฝ่ายพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์
21	นายขวัญชัย สันติการภาพ	เรือนจำจังหวัดชัยนาท
22	นางสาวภัทรวิทย์ เตชะนัง	ศาลจังหวัดชลบุรี
23	นางสาวรุ่งนภา เฉยคล้าย	นักวิจัยอิสระ
24	นางสาวลักขณา พระอภัยวงศ์	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
25	นางสาวมธุรส วงศ์ไชย	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
26	นายพยนต์ สินธุนาวา	กระทรวงยุติธรรม

รายนามผู้เข้าร่วม การสนทนากลุ่มครั้งที่ 1

ณ ห้องประชุม คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันที่ 4 มีนาคม 2563

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน
27	นางอรรกา อ่อนพร้อม	กรมราชทัณฑ์
28	นางเบญจมาศ ศรีประวัติ	กรมราชทัณฑ์
29	นายทรงพล สุวรรณพงศ์	สำนักงานอัยการสูงสุด
30	นางสาวฐิติยา เพชรมณี	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
31	นางสาวลักษิกา พระอภัยวงศ์	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
32	นางสาวพฐ ศรีปรางค์สุข	ทัณฑสถานหญิงธนบุรี
33	นายชาชีวัฒน์ ศรีแก้ว	ผู้พิพากษา
34	ร.ต.อ. สฤกษ์ดี สายสวาท	สถานีตำรวจภูธรนครปฐม
35	พล.ต.ต. อุดุลย์ ดุลณแพทย์	รองผู้กำกับการตำรวจภาค 5
36	นางสาวอรวรรณ แก้วชีวัง	เรือนจำจังหวัดเชียงใหม่
37	นางกุลชญา ชื่นอารมณ	ทัณฑสถานหญิงนครราชสีมา
38	นายมนตรี ขุนพล	นักทัณฑวิทยาปฏิบัติการ
39	นางสาวภัทราพร จันท์เจริญ	ทัณฑสถานหญิงกลาง
40	นางกชพรรณ เหมือนแจ่ม	ทัณฑสถานหญิงกลาง
41	นายชาญศักดิ์ ถวิล	อดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา
42	นายณยุทธ จงเจริญรัตน์	ผู้ประกอบการ ที่ปรึกษา บริษัทโฟโมส ประเทศไทย
43	นายธีรพงษ์ ทรงลาศรี	สภานายความ
44	นายเริง บุญยั้ง	ทนายความ
45	นายวีรวัฒน์ สุทธิสุทัศน์	มหาวิทยาลัยนวมินทราชิราช

รายนามผู้เข้าร่วม การสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 2

ณ ห้องประชุมวิภาวดี โรงแรมรามามาการ์เด็น

วันที่ 13 กันยายน 2563

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน
1	รศ.พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์	คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2	ผศ. ดร. นิรมน รัตนะรัต	คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3	ดร. วริศรา ศิริสุทธิเดชา	กรมราชทัณฑ์
4	นางรัศมี สุวรรณหงษ์	ผู้อำนวยการสถานกักขังกลางจังหวัดปทุมธานี
5	นางมีทรัพย์ จันท์มาก	พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ สถานกักขังกลาง จังหวัดปทุมธานี
6	นายเกษ กระแสทิพย์	ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

รายนามผู้เข้าร่วม การสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 2

ณ ห้องประชุมวิภาวดี โรงแรมรามากรา์เดิน

วันที่ 13 กันยายน 2563

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน
7	นายธนารัตน์ หัสกรกิจ	นักทัศนวิทยาชำนาญการพิเศษเรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานคร
8	นางสาวนวรรตน์ บุญจันทร์	เจ้าหน้าที่อบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญการ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
9	นางพิชชาภานต์ เชื้อเมืองพาน	ทัศนสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา
10	นางสาวภัทรพร จันท์เจริญ	ทัศนสถานหญิงกลาง
11	นางกชพรรณ เหมือนแจ่ม	ทัศนสถานหญิงกลาง
12	นางสาวพธู ศรีปราณสุข	ทัศนสถานหญิงธนบุรี
13	คุณ ศิริเกียรติ บุบผเวศ	
14	นางสาวเพลินใจ แต่เกษม	อดีตรองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ฝ่ายพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์
15	นายเกวลิ้ง ฉัญญูเจริญ	อดีตผู้ต้องขัง
16	นายอักรินทร์ ปูรี	อดีตผู้ต้องขัง
17	นางสาวลภัสกร จันท์เทพา	นักวิชาการอบรมและฝึกอาชีพชำนาญการ เรือนจำกลางบางขวาง
18	นางสาวสุวดี ไหลพั้งทอง	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ
19	นางสาวรัตนวรรณ หอมเนียม	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ
20	นายเจษฎา คำเจริญ	กรมราชทัณฑ์
21	นายพิชญา วงศ์ประเสริฐ	เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ปฏิบัติงาน
22	นางอัจฉรา แจ่มเกิด	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ เรือนจำคลองเปรม
23	นายมนตรี ขุนพล	นักทัศนวิทยาปฏิบัติการ เรือนจำคลองเปรม
24	คุณวันเพ็ญ โภชปรินทร์	นักทัศนวิทยาชำนาญการพิเศษ เรือนจำคลองเปรม
25	นายนิพัฒน์ สายแปง	นักทัศนวิทยาปฏิบัติการ
26	นางสาวฐิติยา เพชรมณี	อาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬา
27	พ.ต.อ. สฤณี สืบพงศ์ศิริ	อาจารย์ คณะอาชญา ม. รังสิต
28	นายเอกชัย แก่นเมือง	ทัศนสถานวัยหนุ่มกลาง
29	นางสาวศิริวรรณ	นักทัศนวิทยาชำนาญการพิเศษ
30	นางกัลป์ยานี เอมอ่อน	นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ
31	นางสาวศิริพร แลกไทสง	นักจิตวิทยา ร.พ. มีนบุรี
32	นายปิยนันท์	นักทัศนวิทยา
33	สทาวุฒิ สิงหพานิชกุล	กรรมการเนเล่

รายนามผู้เข้าร่วม การสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 2
ณ ห้องประชุมวิภาวดี โรงแรมรามารการ์เด้น
วันที่ 13 กันยายน 2563

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน
34	นายวีระ เสนะจิตร	เรือนจำจังหวัดนนทบุรี
35	นายอภิชัย คุณชื่น	เรือนจำจังหวัดนนทบุรี
36	นางสาวภัทรวีย์ เตชะนัง	ศาลจังหวัดชลบุรี
37	นางสาวรุ่งนภา เฉยคล้าย	นักวิจัยอิสระ

รายนามผู้เข้าร่วม การสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 3

ณ ห้องประชุม คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันที่ 28 กันยายน 2563(9.00 น.- 12.00 น.)

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน
1	รศ.พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์	คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2	ผศ. ดร. นิรมน รัตนะรัต	คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3	ดร. วริศรา ศิริสุทธิเดชา	กรมราชทัณฑ์
4	นางสาวเมธวดี ทองฉิม	สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดจันทบุรี
5	นางสาวมธุรส อีระวิทย์เลิศ	สำนักงานคุมประพฤติกรุงเทพมหานคร 9
6	นางสาวฉัตรณที ศีลากุล	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
7	นายปิยะ แสงระยับ	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
8	พ.ต.อ. สฤณี สืบพงศ์ศิริ	มหาวิทยาลัยรังสิต
9	ว่าที่เรือโทยุทธนา อาจหาญ	กองทัณฑปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์
10	นางสาวดวงพร อุกฤษณ์	กองพัฒนาระบบงานยุติธรรม เด็กและเยาวชนกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
11	นางสาวฐิติยา เพชรมณี	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
12	นายขวัญชัย สันติการภาพ	เรือนจำจังหวัดชัยนาท
13	นางสาวลักขณา พระอภัยวงศ์	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
14	นางสาวดารารัตน์ ลิ้มทอง	นักศึกษา
15	นายทรงพล สุวรรณพงศ์	อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด
16	นางสาวจรัสสา การเกษตร	ทัณฑสถานหญิงกลาง
17	นางสาวภัทรวีย์ เตชะนัง	ศาลจังหวัดชลบุรี
18	นางสาวรุ่งนภา ฉะยคล้าย	นักวิจัยอิสระ

รายนามผู้เข้าร่วมวิพากษ์

ณ ห้องประชุม คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันที่ 28 กันยายน 2563(13.00 น.-16.30 น.)

	ชื่อ-สกุล	หน่วยงานสังกัด
1	รศ.พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์	คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2	ผศ. ดร. นิรมน รัตนะรัต	คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3	ดร. วริศรา ศิริสุทธิเดชา	กรมราชทัณฑ์
4	นางสาว เมธวดี ทองฉิม	นักวิจัยอิสระ
5	นางสาว มธุรส ธีระวิทย์เลิศ	สำนักงานคุมประพฤติกรุงเทพมหานคร 9
6	ว่าที่เรือโท ยุทธนา อาจหาญ	กองทัณฑปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์
7	นางสาว ดวงพร อุกฤษณ์	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
8	พ.ต.อ สฤกษ์ สืบพงษ์ศิริ	มหาวิทยาลัยรังสิต
9	นางสาว จุฑิยา เพชรมณี	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
10	นาย เกวลิ้ง ธิญญเจริญ	ผู้ต้องขัง
11	นาย สทาวุฒิ สหพานิชกุล	ผู้ประกอบการ
12	นาย ขวัญชัย สันติการภาพ	ผู้บัญชาการเรือนจำชายนาท
13	นาย พยนต์ สินธุนาวา	ผู้ตรวจราชการกระทรวงยุติธรรมกระทรวงยุติธรรม
14	นางสาวอุษา จันทลอย บุญเปี่ยม	ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนสำนักงานกิจการยุติธรรม
15	นางสาวภควลัคค์ บัณฑะกิจจ	พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด
16	นายมุ่งหมาย ชื้อตรง	พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด
17	นางสาวภัทรวี เตชะนั้ง	สำนักงานศาลจังหวัดชลบุรี
18	นางสาวลักษกา พระอภัยวงศ์	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ภาคผนวกที่ 9 Infographic

